T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

RAMİS KARABULUT

NAİL ABBAS SAYAR

(HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA)

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. NÂZIM HİKMET POLAT

KIRIKKALE

2011

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, Cumhuriyet Dönemi'nin önemli romancıları arasında yer almış olan Abbas Sayar'ın hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bir araştırmadır. Bu sebeple biz öncelikle yazarın kitap halinde yayınlanmış eserlerinden başka gazetelere yazdığı bütün yazılarını ve hakkında yazılan yazıları tespit ettikten sonra incelememize geçtik.

Başlangıçta Abbas Sayar'ın hayatı, eserleri hakkında mevcut kaynaklarda çok az bilgi bulunduğunu gördük. Yine kaynaklarda 52 yıl boyunca gazetelere yazdığı yazılar hakkında hiç bilgi bulunmamakta idi. Bunun için onun hayatı boyunca aralıksız yazdığı gazetelerde kalmış yazılarının tümüne ulaştık ve böylece hem eserlerinin tamamını tespit etmiş olduk hem de hayatı ve edebî kişiliği için oldukça fazla bilgi ve belgeye ulaştık. Bu ön çalışma araştırmamız için zengin bir bilgi kaynağı oldu.

Abbas Sayar'ın hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında çoğunluğu kendi gazeteleri *Bozlak* ve *Bozok* gazetelerinde yayınlanmış olan yazıları, bize mevcut kaynaklarda sanatçı hakkında yer yer çok tutarsız ve eksik bilgiler bulunduğunu gösterdi. Böylece birinci ağızdan yazarın bilinmeyen yanlarını tespit edebildik ve yayınlanmış eserleri dışındaki bütün yazılarına da ulaşabildik. Bu sayede onun biyografisi, mizacını, edebî kişiliği hakkında bazı bilgi ve bulgularımızı ortaya koyabildik.

Ayrıca yazarın gazete yazıları hakkındaki araştırmamız bize gösterdi ki, kitaplaştırılmayı bekleyen yüzlerce şiir, makale, deneme, fıkra, aforizma; onlarca hikâye, anı, gezi, mektup vs. türlerde yazısı bulunmaktadır. Bu yazıların bir kısmının sistematik bir dizinini ilgili kısımlarda sunduk.

Hayatı ve eserleri hakkındaki tespitlerden sonra çalışmamızı yazarın eserleri üzerine inceleme çalışmasıyla sürdürdük. Bu bölümde sanatçının bütün şiirleri, romanları, hikâyeleri üzerine ayrıntılı çözümlemeler ve gazeteciliği ve gazete yazıları üzerine incelemeler ve tespitlerde bulunduk.

Sonuçta gördük ki, "Zira ben biraz da YILKI ATI'yım." diyen Abbas Sayar, kendisini Yozgat şehrine ve insanlarına adamış, topluma karşı kendini sorumlu hissetmiş bir aydın, bu uğurda 50 yılı aşkın bir süre durmadan yazmış bir yazar, Anadolu'nun ortasından "Yılkı Atı" ile sesini tüm Türkiye'ye duyurma başarısını göstermiş, Tiyatro hariç neredeyse tüm türlerde yazmış, yalın ve doğal anlatımıyla güçlü bir sanatçıdır.

ABSTRACT

The subject of this study is the life of Abbas Sayar, who was one of the important novelists of Republic Period, his literary personality and his works. Therefore, first of all his works and the works related to him have been determined before his works published as books and then the study was started.

First, there has been little information related to Abbas Sayar's life and his works at present sources. Besides, there has been no information about his writings which he wrote for 52 years at the sources. Consequently, not only all his writings at the newspapers which continued all his life long but also all his works and lots of information and documents about his life and his literary personality have been gathered. This preparatory work has been a resource-rich for our study.

His articles which were published on mostly his newspapers, Bozlak and Bozok, about Abbas Sayar's life, his literary personality and works have confirmed that there have been some incoherent and missing information about the novelist at available sources. Therefore, the unknown parts of the writer have been determined first hand and all his articles except the published ones have been attained**.** On this occasion**,** some information and findings could be approved about his biography, his mood and his literary personality.

Furthermore, the study about the writer's newspaper articles have shown that there have been hundreds of poems, articles, essays, columns, aphorism; tens of stories, memoirs, travel articles, letters etc. The systematic index of some part of these has been presented at the related parts.

After the determinations about his life and works, the research continued on the works of the writer. At this part, some research and determinations about his journalism and newspaper writings and some detailed analysis related to the writer's all poems, novels and stories have been determined.

In conclusion, Abbas Sayar saying that 'For, I am also a Jade (Yılkı Atı).' dedicated himself to Yozgat city and its people and was an entellectual feeling responsible to the society. For the sake of this situation, he continued writing more than 50 years, succeeded in gaining his popularity with Jade (Yılkı Atı) from the middle of Anatolia. By writing almost every kind of literature except theatre, he was a powerful writer with his simple and natural explanation.

KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA

Doktora tezi olarak hazırladığım *Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği Ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)* başlıklı çalışmamı, ilmî ve insanî ahlâka aykırı bir yardıma başvurmaksızın hazırladığımı; faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir, bunu şerefim ve haysiyetimle onaylarım.

23 Aralık 2011

Ramis KARABULUT

...……...

ÖN SÖZ

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı hakkında hazırlanan hemen hemen bütün çalışmalarda Abbas Sayar, *Yılkı Atı* romanı ile anılmaktadır. Ancak romanları üzerine birkaç yüksek lisans tezi dışında ciddi ve ayrıntılı bir monografik çalışma yapılmamıştır. Buna bağlı olarak edebî şahsiyetini ve eserlerini bir bütün olarak inceleme için gereği duyduğumuz için böyle bir çalışma yapmaya karar verdik. Yaptığımız ön çalışmayla kaynaklarda hayatı hakkında çok az ve tutarsız bilgiler bulunduğunu, birkaç romanı dışında diğer romanları, hikâyeleri, şiirleri, anıları, gezi yazıları ve elli yıla yakın bir süre çıkardığı gazetesinde yayımladığı fikir yazılarından hiç söz edilmediğini tespit ettik. Bunu Anadolu'nun ortasında bir şehirde oturup, edebiyat alanında üne kavuşmanın zorluklarıyla açıklayabiliriz. Sayar, büyük bir şehirde yaşasa ve ulusal basın-yayın organlarının gözü önünde bulunsaydı durum muhtemelen böyle olmayacak; daha nice eserlere imza atacaktı. Bu olumsuzluklara rağmen Abbas Sayar, sadece *Yılkı Atı'nı* kaleme almış olsaydı bile, edebiyat tarihinde önemli ve ayrıcalıklı bir yere oturtulabilirdi diye düşünüyoruz.

Çalışmamıza yayımlanmış eserlerinin bütün baskılarını temin etmekle başladık. Bunları inceleme ve değerlendirmeye geçmeden önce, çıkardığı *Bozlak* ve *Bozok* gazetelerinin tamamını ve *Yankı* ve *İleri* gazetelerindeki bütün yazılarını taradık. Ortaya derlenip yayımlanmayı bekleyen büyük bir külliyat çıktı. Ayrıca yazarın kitap hâlinde yayımlanmış bazı eserlerinin de önce *Bozok* gazetesinde tefrika edildiğini gördük. Gazetelerde yaptığımız taramanın sonucunda kaynaklarda sözü edilmeyen ya da yanlış olarak yer alan birçok bilgiye birinci ağızdan ulaşmış olduk. Böylece hayatı ve edebî şahsiyetini irdelemek için gerekli olan hemen hemen bütün malzeme ve bilgiye yazarın gazete yazıları sayesinde ulaştık.

Edebiyata şiirle girmiş ve ömrü boyunca şiir yazmış olan Abbas Sayar'ın Türk Edebiyatı çevrelerinde şair kimliği üzerinde pek durulmamışken 2005 yılında biz "Abbas Sayar'ın Şiir Dünyası" adlı bir çalışma yapmıştık. Bu çalışmada sadece kitap hâlinde yayımlanmış şiirleri üzerinde durmuştuk. Oysa yazarın çıkardığı ya da yazı

yazdığı gazeteleri taradıktan sonra, külliyatına eklenmeyi bekleyen ve gazete sayfalarında kalmış 660 adet daha şiirinin var olduğunu tespit ettik. Şairliği üzerinde dururken kitaplara girmemiş bu şiirleri de değerlendirmeye aldık. Bu kısımda şiirlerini yapı, ahenk, tema ve anlatım yönünden incelemeye çalıştık.

Romanlarını yapı, içerik ve anlatım yönünden başlıca üç ana başlıkta kronolojik sırayla inceleyip, sonunda romanlar hakkında genel bir değerlendirme yaptık. Aynı yöntemi hikâyeleri için de uygulamayı uygun gördük.

Yazarın roman ve hikâyeleri üzerine inceleme yaparken romanların bir kısmının ve hikâyelerin neredeyse tamamının *Bozok* gazetesinde tefrika edildiğini gördük. Böylece romanların ve hikâyelerin ilk şekilleri ve ortaya çıkışı hakkında da bilgi sahibi olabildik. Yazarın yayımlanmış tek hikâye kitabı olan *Yorganımı Sıkı Sar* adlı eserinde dört hikâyesinin olduğunu biliyorduk. Bu hikâyelerin de önce *Bozok* gazetesinde tefrika edildiğini ve kitaba alınmayıp gazetede tefrika hâlinde kalmış yedi adet hikâyesinin daha bulunduğunu tespit ederek, bunları da çalışmamıza dâhil ettik.

Bunların dışında yazarın gazeteciliği ve gazetelerde yayımladığı anıları, gezi yazıları, röportajları, baş makaleleri, fıkraları, denemeleri vs. üzerinde yaptığımız tespitleri ayrı bir kısımda inceledik. Özellikle gazeteciliğe dayalı bu türlerde yazarın binlerle ifade edilebilecek sayıda yazısı bulunmaktadır. Bunlardan sadece "Noktalar" başlığı altındaki aforizmalarının bir kısmının *Noktalar* adlı kitabına girdiğini ve *Yozgat Var Yozgatlı Yok* adlı kitabına alınmayan Yozgat üzerine daha çok sayıda şehir yazıları bulunduğunu gördük. Bunları da ilgili bölümde değerlendirmeye çalıştık.

Çalışmamızın sonuna bir "sonuç" bölümü ekledik. Burada incelememiz sonucunda elde edilen verileri sentezleyerek sunduk.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında birçok insanın yardımını gördüm. Kırk yedi yıl çıkan günlük *Bozok* gazetesinin bütün sayılarını dijital ortama aktarma sırasında, benimle birlikte Milli Kütüphane'de zor şartlar altında çalışan Arş. Gör. Seda - Adem ÖZBEK çiftine ve Yrd. Doç. Dr. Musa DEMİR Bey'e teşekkür ederim. Desteklerini ve teşviklerini esirgemeyen Doç. Dr. Hikmet KORAŞ, Yrd. Doç. Dr. Genç Osman GEÇER, Yrd. Doç. Dr. Mehmet EKİZ Beylere ve düzeltmeleri yapma konusundaki fedakârlığından dolayı Yrd. Doç. Dr. Hatice İÇEL Hanım'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışma boyunca eşim Semahat Hanım ve kızlarımın yardım, destek ve teşviklerini daima hissettim. Azim ve gayretimin tamamı onlardan kaynaklanmıştır. Bu çalışma, onlara ithaf edilmiştir.

Tanıdığım günden beri karşılaştığım zorlukları aşmamda ve bütün çalışmalarımda desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Nâzım H. POLAT Bey'in hakkı hiçbir şeyle ödenemez. O'nun yıllar süren gazete ve dergi koleksiyonlarını inceleme faaliyetleri, bizim çalışmamıza da temel teşkil etmiştir. Gösterdiği sabrın, harcadığı zaman ve emeğin karşılığının bir kuru teşekkürle ödenmesi mümkün değildir. Bana hocalığın ve bilim adamlığının ne olduğunu öğreten değerli hocama sonsuz saygılarımı sunarım!

Niğde - 2011

Ramis KARABULUT

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
ABSTRACT II
KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA III
ÖN SÖZ IV
İÇİNDEKİLER VII
KISALTMALAR XIV
GİRİŞ 1
I. BÖLÜM 5
I. HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ 6
I.1. HAYATI 6
I.1.1. Aile Çevresi ve Çocukluğu 6
I.1.2. Öğrenim Yılları 9
I.1.3. Vekil Öğretmenlik, Memurluk 11
I.1.4. Askerlik Yılları 12
I.1.5. Evlilik, Üniversite, Beyoğlu ve Matbuat Âlemi 14
I.1.6. Ticaret, Politika ve Gazetecilik 21
I.1.7. 1970-1980 Döneminin Kötü Ekonomik Şartları, Romanlar ve Ödüllerle Gelen Ün 28
I.1.8. Son Perde: Yeniden Evlilik, Emeklilik, Ayvalık (1988-1999): 30
I.2. MİZACI 34
I.3. DÜNYA GÖRÜŞÜ, DÜŞÜNCE DÜNYASI VE DİL DİKKATİ 37
I.3.1. Dünya Görüşü ve Düşünce Dünyası 37
I.3.2. Dil Dikkati 41
II. BÖLÜM 43
II. ŞAİR ABBAS SAYAR 44
II.1. ŞİİR KİTAPLARI 44
II.2. KİTAPLARINA GİRMEMİŞ ŞİİRLERİ 45
II.3. ŞİİRLERİN TAHLİLİ 57
II.3.1. YAPI (NAZIM ŞEKİLLERİ VE ÖZELLİKLERİ) 58
II.3.1.1. Türk Halk Şiiri Nazım Şekilleri ile Olanlar 59
II.3.1.2. Divan Şiiri Nazım Şekilleri ile Olanlar 63
II.3.1.3. Serbest Nazımlar 65
II.3.2. İÇERİK (MUHTEVA ÖZELLİKLERİ) 66
II.3.2.1. Konu/Tema 66
II.3.2.1.1. Olumlu Yaklaşımlar 70
II.3.2.1.2. Olumsuz Yaklaşım: 72
II.3.2.1.3. Yorumlayıcı/Tenkitçi Yaklaşım 73

II.3.2.1.4. Alaycı (İronik) Yaklaşım 75
II.3.2.1.5. Tasvirci Yaklaşım 76
II.3.2.1.6. Tema/Konuyu Ele Veren Ana Unsurlar; Kelime ve Kavramlar: 77
II.3.2.2. Düşünce 87
II.3.2.2.1. Doğacıl (Pastoral) Şiir 90
II.3.2.2.2. Hikemî (Felsefî) Şiir 91
II.3.2.2.3. Mistik (Tasavvufî) Şiir 91
II.3.2.2.4. Sosyal (İdeolojik) Şiir 92
II.3.2.2.5. Öğretici (Didaktik) Şiir 93
II.3.2.3. Duygu (His) 93
II.3.2.3.1. İyimser (Yumuşak) Duygular 94
II.3.2.3.1.1. Yaşama Sevinci 94
II.3.2.3.1.2. Ümit 94
II.3.2.3.1.3. Hasret (Özlem) 94
II.3.2.3.1.4. Acıma 96
II.3.2.3.1.5. Aşk 96
II.3.2.3.1.6. Hayranlık 97
II.3.2.3.1.7. Heyecan 97
II.3.2.3.1.8. Sadakat (Bağlılık) 97
II.3.2.3.1.9. Hoşgörü, Dostluk, İyi Niyet 98
II.3.2.3.2. Kötümser (Karamsar) Duygular 98
II.3.2.3.2.1. Kötümser (Karamsar) Duyguların Dış Dünyaya Yansıtılması 98
II.3.2.3.2.2. Kaçış 98
II.3.2.3.2.3. Gurbet 98
II.3.2.3.2.4. Yalnızlık 99
II.3.2.3.2.5. Kin/Nefret/Öfke 99
II.3.2.3.2.6. Güvensizlik 99
II.3.2.3.2.7. Kırgınlık 100
II.3.2.3.2.8. Istırap/Keder/Acı 100
II.3.2.3.2.9. İtilmişlik/Terk Edilmişlik 100
II.3.2.3.2.10. Çaresizlik/Ümitsizlik 101
II.3.2.3.2.11. İsyan 101
II.3.2.3.2.12. Yenilmişlik/Umutsuzluk 101
II.3.2.3.2.13. Bıkkınlık 101
II.3.2.3.2.14. Pişmanlık 102
II.3.2.4. Görüntü 102
II.3.2.4.1. Nesnel (Objektif) Görüntü 102
II.3.2.4.2. Öznel (Sübjektif) Görüntü 103
II.3.2.4.3. Hayalî Görüntü 103
II.3.2.4.4. Hareketli (Sinematografik) Görüntü 103
II.3.2.4.5. Soyut (Mücerret) Görüntü (İmge/İmaj) 103

II.3.2.4.6. Portre 105
II.3.2.5. Anlam 107
II.3.2.5.1. Şiir Tarzı Bakımından 107
II.3.2.5.1.1 Âşık Tarzı Türk Halk Şiirine Benzeyenler 108
II.3.2.5.1.2. Tasavvufî Türk Halk Şiirine Benzeyenler 108
II.3.2.5.1.3. Divan Şiirine Benzer Olanlar 109
II.3.2.5.1.4. Saf Şiir Tesiriyle Yazılanlar 109
II.3.2.5.1.5. Garip Şirine Benzeyenler 110
II.3.2.5.2. Kullanılan Anlam Çoğaltma Yolları 111
II.3.2.5.3. Metinlerarası İlişkiler 112
II.3.2.5.3.1. Metin Ekleme 112
II.3.2.5.3.2. İçerik Örtüşmesi 116
II.3.3. AHENK UNSURLARI 118
II.3.3.1. Vezin (Ölçü) 118
II.3.3.1.1. Hece ile Yazılanlar 118
II.3.3.1.2. Aruzla Yazılanlar 119
II.3.3.1.3. Serbest Şiirler 120
II.3.3.2. Ses Tekrarları 121
II.3.3.2.1. Kafiye ve Ek Halinde Redif 121
II.3.3.2.2. Aliterasyon (Ünsüz Tekrarı) 123
II.3.3.2.3. Asonans (Ünlü Tekrarı) 123
II.3.3.3. Yansıma Kelimelerden Yararlanma 124
II.3.3.4. Kelime Tekrarları 124
II.3.3.4.1. Aynı Mısra İçinde Kelime Tekrarları 124
II.3.3.4.2. Aynı Kelimenin Birden Fazla Mısrada Tekrarı 125
II.3.3.4.3. İkilemeler (Tekrar grupları) 125
II.3.3.5. Mısra Tekrarları 126
II.3.3.6. Ünlem 127
II.3.4. DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ 127
II.3.4.1. Dil Özellikleri 127
II.3.4.1.1. Alışılmamış Bağdaştırmalar (Anlam Sapmaları) 128
II.3.4.1.2. Dil Sapmaları 130
II.3.4.1.3. Konuşma Dili Unsurları 133
II.3.4.1.4. Cümle Özellikleri 135
II.3.4.1.5. Kısa ve Eksiltili Anlatım 136
II.3.4.1.6. Söz Varlığı 137
II.3.4.2. Üslup Özellikleri 137
II.3.4.2.1. Panteist (Tümtanrıcı) Yaklaşım 139
II.3.4.2.2. Rindâne (Epikürcü) Yaklaşım 139
II.3.4.2.3. Sezgici/İdealist Yaklaşım 140
II.3.4.2.4 Alaycı (İronik) Yaklaşım 141

II.1.4.2.5. İlham Kaynağı ... 141
II.4. ŞAİRLİĞİ ÜZERİNE TOPLU BİR DEĞERLENDİRME ... 146
III. BÖLÜM ... 149
III. ROMANCI VE HİKÂYECİ ABBAS SAYAR ... 150
III.1. ROMANLARI ... 150
III.2. HİKÂYELERİ ... 150
III.3. ROMANLARIN TAHLİLİ ... 151
III.3.1. YILKI ATI ... 151
III.3.1.1. Künyesi ... 151
III.3.1.2. Özeti ... 151
III.3.1.3. Yapı ... 157
III.3.1.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi) ... 157
III.3.1.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı ... 162
III.3.1.3.3. Kişiler ... 163
III.3.1.3.4. Zaman ... 170
III.3.1.3.5. Mekân ... 172
III.3.1.4. İçerik ... 176
III.3.1.4.1. Konu/Tema ... 176
III.3.1.4.2. İşlenen Meseleler ... 179
III.3.1.5. Anlatım ... 182
III.3.1.5.1. Dilin Niteliği ... 183
III.3.1.5.2. Üslubun Niteliği ... 189
III.3.2. ÇELO ... 192
III.3.2.1. Künyesi ... 192
III.3.2.2. Özeti ... 192
III.3.2.3. Yapı ... 195
III.3.2.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi) ... 195
III.3.2.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı ... 207
III.3.2.3.3. Kişiler ... 209
III.3.2.3.4. Zaman ... 219
III.3.2.3.5. Mekân ... 221
III.3.2.4. İçerik ... 222
III.3.2.4.1. Konu/Tema ... 222
III.3.2.4.2. İşlenen Meseleler ... 224
III.3.2.5. Anlatım ... 226
III.3.2.5.1. Dilin Niteliği ... 226
III.3.2.5.2. Üslubun Niteliği ... 227
III.3.3. CAN ŞENLİĞİ ... 230
III.3.3.1. Künyesi ... 230
III.3.3.2. Özeti ... 230
III.3.3.3. Yapı ... 232

III.3.3.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi) ... 232
III.3.3.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı ... 234
III.3.3.3.3. Kişiler ... 235
III.3.3.3.4. Zaman ... 239
III.3.3.3.5. Mekân ... 240
III.3.3.4. İçerik ... 241
III.3.3.4.1. Konu/Tema ... 241
III.3.3.4.2. İşlenen Meseleler ... 242
III.3.3.5. Anlatım ... 245
III.3.3.5.1. Dilin Niteliği ... 245
III.3.3.5.2. Üslubun Niteliği ... 248
III.3.4. DİK BAYIR ... 248
III.3.4.1. Künyesi ... 248
III.3.4.2. Özeti ... 249
III.3.4.3. Yapı ... 253
III.3.4.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi) ... 253
III.3.4.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı ... 254
III.3.4.3.3. Kişiler ... 256
III.3.4.3.4. Zaman ... 262
III.3.4.3.5. Mekân ... 264
III.3.4.4. İçerik ... 268
III.3.4.4.1. Konu/Tema ... 268
III.3.4.4.2. İşlenen Meseleler ... 268
III.3.4.5. Anlatım ... 271
III.3.4.5.1. Dilin Niteliği ... 271
III.3.4.5.2. Üslubun Niteliği ... 272
III.3.5. TARLABAŞI SALKIM SAÇAK ... 276
III.3.5.1. Romanın Kimliği ... 276
III.3.5.2. Romanın Özeti ... 276
III.3.5.3. Yapı ... 277
III.3.5.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi) ... 277
III.3.5.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı ... 278
III.3.5.3.3. Kişiler ... 279
III.3.5.3.4. Zaman ... 282
III.3.5.3.5. Mekân ... 283
III.3.5.4. İçerik ... 285
III.3.5.4.1. Konu/Tema ... 285
III.3.5.4.2. İşlenen Meseleler ... 286
III.3.5.5. Anlatım ... 288
III.3.5.5.1. Dilin Niteliği ... 288
III.3.5.5.2. Üslubun Niteliği ... 290

III.3.6. ANILARDA YUMAK YUMAK 291
III.3.6.1. Romanın Künyesi 291
III.3.6.2. Özeti 291
III.3.6.3. Yapı 292
III.3.6.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi) 292
III.3.6.3.1.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı 294
III.3.6.3.1.3. Kişiler 296
III.3.6.3.1.4. Zaman 302
III.3.6.3.1.5. Mekân 303
III.3.6.4. İçerik 306
III.3.6.4.1. Konu/Tema 306
III.3.6.4.2. İşlenen Meseleler 308
III.3.6.5. Anlatım 311
III.3.6.5.1. Dilin Niteliği 311
III.3.6.5.2. Üslubun Niteliği 313
III.3.7. EL ELİ YUR, EL DE YÜZÜ 315
III.3.7.1. Kimliği 315
III.3.7.2. Özeti 315
III.3.7.3. Yapı 317
III.3.7.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi) 317
III.3.7.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı 318
III.3.7.3.3. Kişiler 319
III.3.7.3.4. Zaman 321
III.3.7.3.5. Mekân 322
III.3.7.4. İçerik 323
III.3.7.4.1. Konu/Tema 323
III.3.7.4.2. İşlenen Meseleler 325
III.3.7.5. Anlatım 327
III.3.7.5.1. Dilin Niteliği 327
III.3.7.5.2. Üslubun Niteliği 328
III.4. ROMANLARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ 329
III.4.1.Kurgulama 329
III.4.2. Kişileştirme 330
III.4.3. Zaman/Mekân Unsurlarını Kurgulama 332
III.4.4. Ortak Meseleler 333
III.4.5. Dil ve Üslup Üzerine Bazı Dikkatler 335
III.5. ROMANCILIĞI ÜZERİNE TOPLU BİR DEĞERLENDİRME 335
III.5. HİKÂYELERİN TAHLİLİ 341
III.5.1. KİTAP OLARAK YAYINLANMIŞ HİKÂYELER 341
III.5.1.1. YORGANIMI SIKI SAR 341
III.5.1.2. EMRİNE ŞÜKÜR 344

III.5.1.3. CAMİ YAPTIRMA DERNEĞİ 346
III.5.1.4. BULUT EKİP YEL BİÇEN 353
III.5.2. TEFRİKA HİKÂYELER 356
III.5.2.1. İBONUN HASAN 356
III.5.2.2. SON İKRAM 357
III.5.2.3. SIZLAYAN PARMAK 358
III.5.2.4. ÇELO 359
III.5.2.5. HİKÂYE (isimsiz) 359
III.5.2.6. TANIMIYORUM (Ebedî Roman) 360
III.5.2.7. ÇEÇTEN BİR AVUÇ 361
III.6. HİKÂYELERİN ORTAK ÖZELLİKLERİ 364
III.7.HİKÂYECİLİĞİ ÜZERİNE TOPLU BİR DEĞERLENDİRME 365
IV. BÖLÜM 367
IV. GAZETECİ ABBAS SAYAR 368
IV.1. GAZETECİLİĞİ 368
IV.1.1. Bozlak 369
IV.1.2. Bozok 373
IV.1.3. Yazı Yazdığı “Yankı” ve “İleri” Gazeteleri 376
IV.2. GAZETE YAZILARI 377
IV.2.1. Makaleler (Başyazılar) 377
IV.2.2. Anılar 381
IV.2.3. Gezi Yazıları 383
IV.2.4. Röportajlar 384
IV.2.5. Mektuplar 384
IV.2.6. Fıkralar 386
IV.2.7. Denemeler 387
IV.2.8. Aforizmalar 388
SONUÇ 390
KAYNAKLAR 394
1. Genel Kaynaklar 394
2. Gazete Yazıları (Bozlak, Bozok, İleri Gazeteleri) 397
DİZİN 403
EKLER 408
ÖZGEÇMİŞ 420

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

a.g.s.: Adı geçen söyleşi

a.g.y.: Adı geçen yazı

bk.: Bakınız

C.: Cilt

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

nr.: Numara

s.: Sayfa

S.: Sayı

vb.: Ve benzeri, ve bunun gibi

vs: Ve saire

Yay.: Yayın, yayınları, yayınevi

YKY: Yapı Kredi Yayınları

Eser adları kısaltmaları:

AYY: Anılarda Yumak Yumak

CŞ: Can Şenliği

Ç: Çelo

DB: Dik Bayır

EEYEY: El Eli Yur, El de Yüzü

TSS: Tarlabaşı Salkım Saçak

YA: Yılkı Atı

GİRİŞ

Bazı yazarların kaderini belirleyen, ünü adının önüne geçen, sanatına yön veren eserler vardır. *Yılkı Atı* (1970) bunlardan birisidir. Oysa bu eser yayımlanmadan önce Abbas Sayar'ın yayımlanmış 6 adet şiir kitabı vardır. 1946-1970 arasında önce ilk gazetesi *Bozlak*'ta, daha sonra da *Bozok'*ta sürekli şiirler, hikâyeler ve romanlar tefrika eder. *Yılkı Atı*'nı 1961 yılında, *Çelo'yu* 1966-1967 yıllarında *Bozok'ta* tefrika etmiştir. Bu tarihten 10 yıl gibi bir süre sonra, *Yılkı Atı* 1970'te kitap olarak yayımlanır; bir yıl sonra eser, *TRT Roman Yarışması Başarı Ödülü'*nü kazanır. Bu olay, Abbas Sayar'ın edebî hayatında bir dönüm noktası olur. Ünü Yozgat dışına taşar. Ulusal basında çeşitli eleştirmenlerin takdir dolu yazılarıyla karşılanır. İki yıl sonra ilk defa 1966-1967 yıllarında *Bozok*'ta tefrikası yayımlanan *Çelo* (1972) romanı ile 1973 TDK Roman Ödülü'nü kazanınca edebiyat dünyasındaki romancı kimliği, daha doğrusu "köy romancısı" damgası üzerine iyice yapışır. Oysa bu peşin nitelendirme erken verilmiş bir hükmün ürünüdür. Romanlarının dört tanesinde köy ana mekânını kullansa da diğer üç romanında bu mekândan uzaklaşmıştır.

Ardı ardına gelen romanlar, onun şair kimliğinin üzerini iyice örtmüştür. Oysa yaşadığı müddetçe şiirden hiç uzak kalmayan Abbas Sayar'ın son günlerine kadar şiir yazdığını, şiire hiç ara vermediğini gazetelerdeki yayın faaliyetini incelerken görme fırsatı bulduk.

Ayrıca şair kimliği gibi, hikâyeci, gazeteci kimliği de romancı kimliğinin gölgesinde kalmıştır. *Yorganımı Sıkı Sar* (1976) adı tek hikâye kitabı ve *Bozok'ta* tefrika edilen hikâyeleri edebiyat dünyasında pek dikkat çekmediği onun hakkında yapılan değerlendirmelerden anlaşılmaktadır.

Bütün bu söylediklerimizin bazılarının nedeni, belki de matbuatın merkezi İstanbul'dan uzakta edebî faaliyetlerini bir vilayet gazetesi olan *Bozok*'ta sürdürmüş olmasındandır. Taşradan sesini duyurmak da her yazarın başarabildiği bir iş olmasa gerektir. Kanaatimizce yazar, *Yılkı Atı*'yla edebî talihini değiştirmiş, edebiyat dünyasında fark edilmiştir.

Abbas Sayar'ın şiirlerini incelediğimizde çok zengin ve renkli bir şiir dünyasına sahip olduğunu gördük. Söze bunalmayan, çok rahat şiir söyleyebilen, doğuştan şair yaratılışlı bir kabiliyetle karşı karşıya olduğumuzu gördük. Halk şiirinden ve divan şiirinden beslenen şair bir yönüyle Birinci Yeni (Garip Topluluğu)'nin içinde değerlendirebileceğimiz bir yere sahiptir. Aynı anda heceyle, aruzla şiir yazabilen şair, Garip Akımı'nın etkisiyle serbest tarzda da başarılı şiirler ortaya koymuştur. Döneminin birçok ünlü şairinden daha üretken ve kabiliyetli bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Bu iddiamızı ilgili bölümde vermiş olduğumuz örnekler ispatlar niteliktedir.

1947 yılında başladığı gazeteciliği ölümüne kadar (1999) sürdürür. Önce *Bozlak*, sonra *Bozok* adıyla çıkardığı gazetesini 1995 yılı sonunda kapatır. Ancak emekliliğini geçirdiği Ayvalık'tan Yozgat'ta çıkmakta olan *İleri* gazetesine haftalık yazılar göndererek gazeteciliğini ölümüne kadar devam ettirir. Gazetelerde roman, hikâye ve şiirleri dışında makale, fıkra, anı, gezi yazısı, röportaj, aforizma türlerinde yüzlerce, binlerce yazı kaleme alır. Çünkü 1946'dan itibaren yazmaya hiç ara vermez.

Yozgat'ın, dolayısıyla da "bozkır"ın gür sesli şair ve yazarı Abbas Sayar, eserleri ile çok renkli bir kişiliğe sahiptir. *Yılkı Atı*'yla Cumhuriyet Dönemi Türk romanında ayrı bir yerin sahibi olduğu için bütün yönleriyle bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur.

Yazar, aldığı ödülleri ve gösterdiği başarıları ortaya koyarak, Yozgat'tan sesini Türkiye'ye ve dünyaya duyuramamaktan şikâyet eder. Bu hususu şöyle anlatmaktadır:

"Gözlerim sulanıyor. 953'lerde bağda oyuk açıp elmaları diktiğim geliyor aklıma. Kolay mıydı o doğa ile savaş. Ne idi o toprakla cebelleşme! Bir rüya gibi gözüküyor şimdi hastane penceresinden. Ya, meğer insan da yeryüzünde varmış. Meğer "Can Şenliği" romanı o taş parçaları arasından çıkarmış.

Bağı bahçeyi yaptık. Sonra da – Can Şenliği – Hüseyin Ağa çıktı ortaya. 1975 Madaralı Roman Ödülü'nü kazandı. Bir Yaşar Kemal, bir Fakir Baykurt girmemişti. Yaşar bir yıl önce o ödülü kazanmıştı. Fakir ise yarışmanın genel sekreteri idi. Ve de Çetin Altanlar, Aziz Nesinler, Necati Cumalılar, Firuzanlar… Hepsi hepsi katılmıştı Türk romancılarının. Ama kusura kalmasınlar, yedi seçici üye onların arkadaşları idi. Bir oy alamadı hiçbiri.

"Can Şenliği" sıyırıp attı yarışmayı. Bu Yozgat'ta garip yaşamını sürdüren Abbas Sayar'ın üçüncü ödülü, üçüncü başarısı idi. Sonra iki yapıt daha sundu okurlara. Ama yeni bir yarışmaya girmedi. Cahit Külebi, Türk Dil Kurumu Kurultayında, özel bir sohbette şöyle dedi:

— Arkadaşlar, Türk Romanında yarış kazanmak isteyen, Sayın Sayar'ın romanını yarışa koymaz. Sayar'ın Atı yarışa girerse kimseye vermez.(…)

Haa, şu Can Şenliği, Madaralı Yarışması var ya, Çetin Altan da bu yarışmaya "Büyük Gözaltı" romanı ile girdi ya. Bir oy alamadı.

İki yıl önce Paris'te bir edebî sohbette "Büyük Gözaltı"nı göklere çıkarmışlar. Ve bir Prof. "Keşke Türkiye'de dokuz Çetin Altan daha olsa." demiş. Seviniriz Altan'ın yüceltilmesine. Ama biz bu dünyada değilmişiz ki, Can Şenliği'nden hiçbir haber yok. Yılkı Atı'ndan hiçbir haber yok."[1]

Bunlar, hak ettiği ilgiyi ve alakayı görememekten şikâyet eden sanatçının sitemleridir. Çünkü Yozgat gibi bir Orta Anadolu şehrinde oturup, sanat dünyasında ilgi odağı olmak kolay değildir. Yine de Abbas Sayar, aldığı ödüllerle, verdiği eserlerle gözden uzak olmanın getirdiği dezavantajları ortadan kaldırabilmiş ender yazarlardan biridir.

İlk eseri 1946 tarihini taşımaktadır. Öldüğü 1999 yılına kadar da yazmaya hiç ara vermemiş velut bir sanatçı olan Abbas Sayar'ı, 1946'dan bugüne edebiyatımızda eserlerinin konusuyla, üslubunun özgünlüğü ile bir şair ve yazar olarak ele almak gerektiği kanaatindeyiz. Üstelik çok partili hayatın sosyal hayattaki yansımalarını onun kadar net bir şekilde, kimse yakından izleyip edebî esere dönüştürememiştir. *Yılkı Atı, Can Şenliği* ve *Tarlabaşı Sakım Saçak* adlı romanları hariç diğer dört romanında ve hikâyelerinde ağırlıklı olarak bu meseleyi ele almıştır. Fikir yazılarında da sıkça çok partili hayata geçişin getirdiği sıkıntıları ve yozlaşmaları konu edinmiştir. Bunun için onu, sadece 1950 sonrası köy romancısı sırasına koymak haksızlık olur. Bu onun edebî kişiliğini tarif için oldukça yetersiz kalacaktır. Biz, bu görüşün çok doğru olmadığı kanaatimizi bu çalışmanın çeşitli yerlerinde yeri geldikçe örneklerle ortaya koymaya çalıştık. Çünkü bunu yapmak güçlü ve zengin bir şiir külliyatını, konusu şehirlerde geçen üç romanını, zengin bir anılar ve gezi yazısı külliyatını, makale ve fıkra

[1] Abbas Sayar, "Hastane Divarları", *Bozok*, nr.10429, 30 Aralık 1982, s. 1.

külliyatını yok saymak olur. Hatta “köy romancısı” tabiri ne derece doğrudur? Bu da ayrı bir tartışma konusudur. Edebî kişiliğinden söz edebilirken bu konuya ayrıca değinilecektir. Bütün bu sebeplerle çalışmamızda, çok yönlü ve çok çeşitli edebî faaliyetler içinde bulunmuş olan sanatçıyı, tek bir yönden anlatmak yerine onu bütün yönleriyle ele almayı amaçladık.

I. BÖLÜM

HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

I. HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

I.1. HAYATI

(Doğumu: Yozgat 21 Mart 1923 - Ölümü: İzmir 12 Ağustos 1999)

Bu çalışmaya başladığımızda Nail Abbas Sayar'ın hayatı hakkında mevcut kaynaklarda çok sınırlı ve yer yer çelişkili bilgiler bulunduğunu fark ettik. Yazarın gazete yazılarına ve yakınlarının verdiği bilgilere ulaştıkça hayatı hakkındaki bilinmeyen birçok nokta da aydınlanmış oldu. Ayrıca mevcut kaynaklardaki bilgilerin neredeyse tamamının *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1985*[2] adlı kitaba, hayatı ve edebî kişiliği hakkında yazarın kendisi tarafından yazılan kısımdan alındığını ve neredeyse birbirinin aynısı bilgilerin sözlük ve ansiklopedilerde tekrar edildiğini gördük. Bu kaynaklarda hayatı hakkında tutarsız, yanlış bilgiler yanında eser adları, yayın yılları, çıkardığı gazetelerin adları ve tarihleri de tutarsızlık arz etmekte idi[3]. Bunun üzerine bu konudaki bilgileri detaylandırmak ihtiyacı hissederek araştırmamızı derinleştirme gereği hissettik. Yazarın biyografisi konusunda daha çok kendi kaleminden çıkmış yazılara müracaat etmeyi daha yerinde bulduğumuzu belirtmeliyiz. Abbas Sayar'ın 76 yıllık hayatını çeşitli evrelere ve kırılma noktalarına göre tasnif ederek bazı başlıklar altında aşağıda sunuyoruz:

I.1.1. Aile Çevresi ve Çocukluğu

Nail Abbas Sayar, 21 Mart 1923 tarihinde Yozgat'ın Aşağı Çatak Mahallesi'ndeki çocukluk ve gençlik yıllarını da geçireceği baba evinde dünyaya gelir[4]. Babası Mehmet Abdüllatif Sayar (1883-1952) Bey, annesi İkbal Sayar (1904-20 Şubat 1939) Hanım'dır. Sekiz çocuklu ailenin beş erkek, üç kız çocuğundan üçüncüsüdür. Çocukların isimleri sırasıyla Salih, Mustafa, Abbas, Muhlis, Mürşide, Abdülkadir, Sevim, Nevim'dir[5].

---

2 Abbas Sayar, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1985,* Kardeşler Basımevi, İstanbul 1985, s. 508-511.

3 Bu kaynakların bazıları için bk. Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 4, Cem Yayınevi, İstanbul 1990, s. 1018 - 1019.; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* C. 7, Dergâh Yay., İstanbul 1990, s. 468.; *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, YKY,* İstanbul 2001, s. 866-867.; İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi,* C. 8, Elvan Yay., Ankara 2006, s. 3137 - 3139.

4 Abbas Sayar, "Ver Elini Dağlar", *Bozok*, nr. 3009, 1 Ekim 1963, s. 2.

5 Ahmet Güner Sayar'la 2 Eylül 2011 tarihinde, saat 21.00'da yaptığımız görüşme.

Babası Mehmet Abdullatif Bey, Düyun-ı Umumiye'den emekli bir memurdur. Yazar liseyi bitirdiğinde (1941) babası ayda on bir (üç ayda 33) lira maaş ile emeklidir. Annesi İkbal Hanım ev hanımıdır[6].

Sayar'ın aile kökleri, Yozgat'ın şehir olmaya başladığı 18. Yüzyıl ortalarına kadar gitmektedir. Yozgat ilini kuran Çapar Koca Ömer Ağa, Oğuzların Bozok koluna mensuptur. Çapar Koca Ömer Ağa, Yozgat Ayanı olmasıyla birlikte (18. Yüzyıl) Sayar'ın dip dedeleri de köylerden gelip Yozgat'ı şehir hâline dönüştüren ailelerden biridir. Yozgat şehrinin ilk yerleşim yerleri olan Nohutlu ve Çatak Mahallelerinde ilk yerleşen ailelerden biri de Abbas Sayar'ın dip dedeleridir. Kendisine isminin de verildiği babasının babası Abbas Ağa, aslen Nevşehir'in Ürgüp ilçesi Salur Köyü'nden gelip Gökçekışla Köyü'nden olan ninesi ile içgüveysi yoluyla evlenir ve Yozgat'a yerleşip kalır. Bu hususu Abbas Sayar şöyle anlatmaktadır:

"*Benim ninem Gökçekışla köyündendi. Babamın babası, 1870'lerde Kayseri-Ankara telefon hattı çekilirken işçi olarak, çavuş olarak yola düşmüş. Bir gün kendini Yozgat'ta bulmuş. Orman kolcusu olmuş. İçgüveysi girmiş. Dedem Abbas Ağa da Ürgüp'ün Salur köyünden. 110 yıl sonra gittim akrabalarımı gördüm."*[7]

Abbas Sayar'ın babası Mehmet Abdüllatif Bey, medrese eğitimi görmüş biridir. Bu sebeple halk arasında "Latif Hoca" diye tanınmaktadır.

"Babama Latif Hoca derlerdi. Babamın hocalığı, hacılığı yoktu. Hiçbir camide de imamlık yapmazdı. Ama "Hoca Efendi" derlerdi."[8]

Halkın babasına "Hoca Efendi" demesinin altında yatan neden bizce Halvetî Tarikatı mensubiyetiyle, dindarlığıyla ve okumuş yazmış olmasıyla ilgili olsa gerektir. Abbas Sayar'ın daha sonra kayınpederi olacak Yusuf Bahri Nefesli ve babası aynı tarikata (Halvetiye) ve aynı şeyhe müntesip iki yakın arkadaştırlar. Bu husus bize yazarın mutasavvıf bir çevre içinden geldiğini ve mutasavvıf bir aileye de daha sonra damat olduğunu göstermektedir. Bu hususun ayrıntılarını yazarın oğlu Ahmet Güner Sayar, şöyle açıklamaktadır:

"Babam Abbas Sayar ile annemin evliliği Yozgat'ta gençliklerinde aynı şeyhten, yukarıda sözü geçen Şeyh Hacı Ahmet Efendi'nin oğlu Şeyh Muhiddin Efendi (1840-

---

6 Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11731, 3 Temmuz 1986, s. 1.
7 Abbas Sayar, *Yozgat Var, Yozgatlı Yok*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 115-116.
8 Abbas Sayar, "Kıdım Yıdım, Yalpa Yalpa 1-2", *Bozok*, nr. 12174-12175, 8-9 Aralık 1987, s. 1.

1907)'den el almış iki dervişin evlâtlarını birbirine münasip görmeleriyle gerçekleşmiştir. (…)

İkinci dedem, babamın babasına gelince Mehmed Latif Sayar (1883-1952), hayatın ağır yükü içerisinde Yozgat'ın kıt maddî imkânlarıyla medar-ı maişet motorunu çevirmeye çalışmış bir insan. Eşini erken yaşta kaybetmesi, kalan sekiz çocuğunun meseleleriyle boğulmuş olması kişisel cevherini işlemesine imkân vermemiş. 1900'lerde her iki dedem diğer Yozgatlı gençlerle birlikte Çamlık'ın dibindeki tekkeye gidiyorlar."[9]

Anne İkbal (1904-20 Şubat 1939) Hanım'ın Abbas Sayar'ın ifadesiyle "okuma yazması olmayan garip" bir ev hanımı olduğu anlaşılmaktadır. 1904 yılında doğmuş 1919'da Mehmet Abdüllatif Bey'le genç yaşta evlenmiştir. Abbas Sayar üçüncü çocuğudur. 1920'de Salih Sayar'ı, 1921'de Mustafa Sayar'ı, 1923'te Nail Abbas Sayar'ı dünyaya getirmiştir. Yazarın ifadesiyle "garip bir rastlantı ve felsefî bir oluş" sonucu yazar dünyaya gelmiştir. Sebebini Abbas Sayar'dan öğrenelim:

(…) Okuma yazması olmayan garip anamın bir buçuk yıl sonra rahmine ben düşmüşüm. İnsanın var olması da garip bir rastlantı düşünülecek felsefî bir oluş. Birkaç milyon erkek hücresi ana rahmine girecek, hepsi ölecek ve sen tutunacaksın, sonra olacaksın.

Bir yıl ara ile iki çocuğu dünyaya getiren garip anam dayanamamış, komşuların telkini ile beni düşürmek için kocakarı ilacı yapmış.(…)

Şiir
Anam ilaç yapmış düşürmek için
Düşmemişim
Bakın ki işe dostlar,
O bile çok görmüş
Bana yaşamı…
Bir insan sinirlenir, kızabilir,
Ama alın yazısını;
Kim bozabilir?
21 Mart sabahının alaca aydınlığında
Horozlar müjdelemiş doğduğumu…[10]

---

[9] Mehmet Nuri Yardım, "Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma - Beyoğlu'nda Bir Mistik: Abbas Sayar", *Türk Edebiyatı*, nr. 349, Kasım 2002, s. 58.

[10] Bu şirin tamamı için bk. Abbas Sayar, "Serencam", *İleri*, nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 3.

Demek ana rahminde döl tutunca, benimle birlik gelen milyonlarca kardeşimin rahim hesabına bakınca, koca karı ilacı ile karşı karşıya gelmişim. Olmayan aklım başıma gelmiş. Ve ilaca ana rahmini kapatmışım, düşmemişim…"[11]

Sayar'ın anılarında hep vurguladığı mesut çocukluk günleri, İkbal Hanım'ın 20 Şubat 1939'da ölümüne kadar, yani lise birinci sınıfa, yani 16 yaşına kadar sürmüştür. Onun için annesinin vefatı, onu yıllarca üzüntüye boğacak acı bir olaydır. Bunu şöyle ifade etmektedir:

"Dünyada yüreğimin en büyük acısı annemin ölümü oldu. O acıyı 63 yaşında halâ eksilmeden duyarım." [12]

I.1.2. Öğrenim Yılları

Abbas Sayar, ilk ve orta öğrenim devresinde başarılı bir öğrencidir [13]. Yazar 1930 yılında Dumlupınar İlkokulu'nda başladığı ilkokul öğrenimini 1935'te Sakarya İlkokulu'nda bitirir:

"(…) Sakarya İlkokuluna öğretmen vekilliğine atandım. İlkokulu burada 1933'te bitirmiştim. Bizim okul serüvenimiz bir başka.

Biz yeni yazının ikinci yılında mahallemizdeki Alacaoğlu =Dumlupınar ilkokulunda okul sırasına oturduk. 3. Sınıf yoktu Gazipaşa'ya aktardılar. Gazipaşa yapıtı bugün yok."[14]

Bir başka yazısında da çelişkili bir bilgi bulunmaktadır: "*7 Şubat 1934 - Atatürk Yozgat'a geldiğinde ilkokul 5. sınıftaydım."*[15]

Bu bilgilerde tarihler konusunda bir yanılgı söz konusu olduğu görülmektedir. Yazar, yeni yazının ikinci yılında (1930) 7 yaşında okul sırasına oturduk dediğine göre, 1933'te nakil olduktan sonra, ancak Sakarya İlkokulu'ndan 1935'te mezun olmuş olmalıdır.

Buradan anlaşılıyor ki aslında yazar, 1934-1935 öğretim yılında ilkokulu bitirip 1935-1936 öğretim yılında ortaokula başlamış, 1937-1938 öğretim yılında da ortaokulu

---

[11] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11729-11730, 1-2 Temmuz 1986, s. 1.
[12] Abbas Sayar, a.g.y., s. 1.
[13] Abbas Sayar, a.g.y., s. 1.
[14] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11731, 3 Temmuz 1986, s. 1.
[15] Abbas Sayar, "7 Şubat 1934", *Bozok*, nr. 4892, 10 Şubat 1970, s. 1.

bitirmiştir. 1938-1939 öğretim yılında başladığı lise öğrenimini de 1941 yılında bitirmiştir[16].

Abbas Sayar'ın ortaokul ve lise yıllarında devam ettiği Yozgat Halkevi'nin onun hayatında, sanatçı kişiliğinin ortaya çıkmasında ve bazı yetenekler kazanmasında etkili olduğunu görüyoruz. Burada verilen resim, müzik ve tiyatro faaliyetlerine katıldığından ve kütüphanesinden yararlandığından, bağlama çalmayı burada öğrendiğinden şöyle bahsetmektedir:

"(1940) CHP İl Binası ve Halkevi… Temsil verilen bir salon ve kültür odaları. Ve bir sahne, alabildiğinize temsillerde giyilecek giysiler… Kuzey yamacının iki odasında Maarif Kütüphanesi ve ağzı birlik okuyucu dolu… Üstelik alt katta, salonun sağında iki bölümlük Halkevi Kitaplığı…

(…) Sazı ilk kez Halkevi müzik odasında tanıdım. İlk kez Halkevi'nin çabasıyla oynanan piyeslerde rol aldım (1940)."[17]

II. Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz şartların da etkisiyle sekiz çocuklu yazarın ailesi bu yıllarda maddi sıkıntı içindedir. Babasının 33 liralık üç aylık emekli maaşı, aileyi zor geçindirmektedir. Bu durum gayet doğaldır. Çünkü bütün dünyayı kasıp kavuran bir savaş vardır. Bu yıllar, dünyada da, Türkiye'de de çok zor yıllardır. II. Dünya Savaşı'nın getirdi aşırı yoksulluktan yazarın romanlarında ve anılarında da sıkça bahsedilmektedir. Liseyi bitirdiği yıl (1941) Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Fakültesi)'nin sınavı için ne zorluklarla Ankara'ya gittiğini, kazanamadığını ve dönüşte çalışmak mecburiyetini şöyle anlatmıştır:

"Babamın verdiği beş lira, Halkevi'nin verdiği yedi buçuk lira ile Ankara yolunu tuttum.

(…) Bedri ile ben Mülkiye sınavına girdik. Turgut ise o zaman sınavsız girilen Ziraat Fakültesi'ne kaydını yaptırdı.

Yozgat'a döndüm. Çalışmak zorundayım. İkinci Dünya Savaşı ortalığı kavuruyor. Türkiye savaşa girmese de zaten zayıf ekonomik varlığı içinde kavruluyor. Sekiz çocuklu bir aileyiz.

---

[16] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11729, 1 Temmuz 1986, s. 1.
[17] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11728, 30 Haziran 1986, s. 1.

(…) Evet, Ankara Mülkiye Okulu sınavımız başarısız geçti. Cebimde 15 kuruşla Yozgat'a döndüm.

Ağabeyim Salih Sayar, daha önceleri Maarife kâtip olarak girdi. Mustafa Sayar onuncu sınıftan, başarılı bir öğrenci iken ayrılıp öğretmen vekili olarak Paşaköy'e gitti. Babamın on bir lira Düyunu Umumiye'den emekli maaşı var. Bu aralar babam, ağabeyim evlendi. Allahtan bahçeli evimiz genişçe…"[18]

I.1.3. Vekil Öğretmenlik, Memurluk

Annesinin 20 Şubat 1939'da vefatından sonra, baba yeniden evlenmiş eve bir de üvey anne gelmiştir. Bu arada ağabeyi Salih Sayar da evlenmiş, aile iyice kalabalıklaşmıştır. [19] Bu kalabalık ailenin geçimi için liseyi bitirmiş olan Abbas Sayar da çalışmak zorundadır. Tam o günlerde savaş sebebiyle askere alınan öğretmenlerin yerine vekil öğretmen ataması yapılmaktadır. Abbas Sayar da vekil öğretmenliğe müracaat eder ve mezun olduğu Sakarya İlkokulu'nda üçte iki maaşla (24 lira) vekil öğretmenliğe başlar[20].

Sayar'ın vekil öğretmenlik görevi uzun sürmez, çok kısa bir süre sonra İaşe Memurluğu sınavını kazanarak 75 lira maaşla 1941 yılı sonlarında Yozgat Belediyesi'nde iaşe memurluğuna başlar. Buradaki görevini şöyle nakletmektedir:

"Bizim işimiz ekmek üzre. Karne üzre. Ekmeğin kontrol sahibi biziz. Karne çıkmış ortaya. Tüm bir şehir gelip aile vesikası gösterip bizden karne alıyor. Muhtarlıktan ispatlı şahitli…

Ben birden büyük adam olup çıktım. Yüzlerce yüzlerce kişi bir pencere aralığı karşımda. Belediye bahçesi aralığı insan dolu. Karne için sıra bekliyorlar. Alıp beni "adamların hası" ediyorlar, iltifat gırla…

On sekiz yaşındayım. Garip bir Anadolu ahalisi çocuğu. Ev para bekliyor. Harp her bir yönü kasıp kavuruyor. Ve İnönü de ekmeği karneye düşürmüş."[21]

Abbas Sayar, bu görevinde 55 gün çalışır, fakat kadrosu gelmediği için hiç maaş alamaz. Görevden ayrılmak zorunda kalır. Belediye Başkanı Sefer Eronat ve dönemin Yozgat Valisi Saip Okay sorumluluğu birbirine atarak kendisini maaşsız tam 55 gün

---

[18] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11729 - 11731, 1-3 Temmuz 1986, s. 1.
[19] Abbas Sayar, a.g.y., s. 1.
[20] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11731 - 11733, 3-5 Temmuz 1986, s. 1.
[21] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11738, 11 Temmuz 1986, s. 1.

çalıştırırlar. Abbas Sayar, bu haksızlığı hiç hak etmediğini anılarında sıkça dile getirmektedir[22].

1939-1943 (liseyi bitirip askere gidinceye kadar) arasındaki Yozgat'ın ve ailenin ekonomik durumunu yazardan öğrenelim:

"1941 yılında mülteci kampı oldu Yozgat. Boş olan kışlaya yerleşmeye başladılar. Sanırım ilk gelenlerden biri, Hans isimli bir Alman pilotu idi. (…)

1941 baharında büyük bir olay oldu. Bir sabah Yozgat'ı ana baba günü gördük. Şehir kaynıyor. Üstü açık kamyonlardan kum tanesi gibi insan dökülüyor. Neyin nesi bu? Şu imiş. Sekiz on bin gayri Müslim - Yahudi, Rum, Ermeni - bir süre Yozgat'a ikamete gönderilmiş. Aleyküm selâm…

Yozgat birden alabora oldu. Şaşkınlığımızın dünyasına döndük. Ben liseyi bitirmiştim. Evin yokluğu içindeydim. Garip babam cüzdanını silkeliyor ve "İşte yüz param var." diyordu. Ve ben parayı almadan ağlamaklı gözlerle bahçemizin bir ağaç kuytusuna sığınıyordum. Ve biz, ailemiz, mahallemizin en varlıklı ailesi idik.

(…) Şimdi daha iyi anlıyorum ki yaşamak çok zor idi Yozgat'ta…

Beş numara gaz lambasında oturuyorduk. Üç kardeş ödev kavgasına dönüyorduk, 1939'lar…

(…) bizim düzenimiz bozuluyordu. Lambayı götürüp babamızın başına asıyorduk. İpli gözlüğünü takıyordu babam. "Dinleyin" diyordu "Ve Battal Gazi Rum ülkesine vardıkta, bir darbe ile üç yüz küffarı kılıçta…" Sanıyorum rahmetli babam açlığımızın kapısını böyle kapatmak istiyordu. Mahallenin en iyi ekonomik yapısı içinde olan evlat idik. Varın ötesini düşünün…"[23]

Yazar, 1942 yılı yazından 1943 Mart'ında askere gidinceye kadar bir süre Sorgun'da iaşe memurluğu görevinde bulunur[24].

I.1.4. Askerlik Yılları

1943 Mart'ından 1945 Eylül'üne kadar yedek subay olarak 33 aylık askerlik hizmetini yerine getirir[25]. Önce İskenderun ve Ankara'da yedek subay eğitimini

---

[22] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11739 - 11744, 12-18 Temmuz 1986, s. 1.
[23] Abbas Sayar, *Yozgat Var, Yozgatlı Yok*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 57-58.
[24] Abbas Sayar, a.g.e., s. 62, 80.
[25] Abbas Sayar, "Ayvalık'tan Sevgilerle", *Bozok*, nr. 14370, 30 Mart 1995, s. 1.

tamamlar, arkasından Merzifon, Amasya, Havza ve Vezirköprü, Gümüşhacıköy'de yedek subay olarak askerlik görevini yapar[26].

Bildiğimiz kadarıyla Abbas Sayar, ilk gönül maceralarını da askerliği sırasında yaşar. Bunlardan ilki yedek subay adayı olarak iki ay kaldığı İskenderun'dadır. Bunu kendisi şöyle anlatmaktadır:

"1943'te böyleydi İskenderun. Biz de 196 kişi Fransızlardan kalık bir kışlada yedek subay adayı idik. İki ay kaldık. Ben de üstelik bir Arap kızına[27] aşık kapattım İskenderun öyküsünü. İşin daha sonraya giden yeri var ya! Hiç açmasam daha iyi olur. Ha, bu son gidişimde o Arap kızının evinin önünden 33 sene sonra arabayı döndürdüm. Ev duruyordu. Tek katlı ve sakin. Ama ne o kız, ne o heyecan. Ne olacaksa olsun. Otuz üç sene sonra girdiği kapıyı, baktığı pencereyi gördüm ya!"[28]

Daha sonra yedek subay olarak gittiği Havza'da da buna benzer bir macerasından şöyle söz etmektedir:

"Hey gidi dünya hey! 1943 nere 1969 nere? Yüzünde tüy bitmemiş bir yedek subay olarak ilk kez Havza'ya gelmiştim.

(…) İstasyondan alay gazinosuna giderken ahşap yapı penceresinden saçlarını omuzlarına dökerek gülümseyen kız nerde? Yüzünden Vezirköprü'ye sürgün edildiğim tapu memurunun kızı nerde? 56. Piyade Alayı nerde?"[29]

Buradan Sayar'ın sık âşık olduğu gibi bir sonuç çıkarmak da mümkündür. Çünkü o eserlerinde de belirginleşen yönüyle sevgiye doymayan bir gönül adamıdır. Sanatçı kişiliğinin oluşmasında bu yönünün de hesaba katılması gerektiği kanaatindeyiz.

Abbas Sayar'ın yedek subaylığı sadece gönül maceralarından ibaret değildir. Aynı zamanda hayatının en çok kitap okuma fırsatını yakaladığı bir dönemidir. Yedek subaylık sayesinde eline o günlerin parasıyla 70 lira gibi bir maaş geçmektedir. Bu

---

[26] Abbas Sayar, "Ver Elini Dağlar - Bir Gezinin Notları", *Bozok*, nr. 2982 - 2989, 28 Ağustos-7 Eylül 1963. s. 2.

[27] Yazarın burada bahsettiği Arap kızı daha sonra "Necoya Mektuplar" adlı şiir kitabını adına çıkardığı Necla adlı bar kadını olmalıdır. Bu konuda bk. Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 59.

[28] Abbas Sayar, "Güneyde Çeyrek Gezi", *Bozok,* nr. 8029, 10 Şubat 1977, s. 1.

[29] Abbas Sayar, "Karadeniz - Palük, Findük, Çay", *Bozok,* nr. 4747, 19 Ağustos 1969, s. 1.

sayede de hem rahat bir yaşam sürmüş, hem de kitap alacak parası olmuştur. Kitapçılarda bulabildiği Batı klasiklerini alıp okuma fırsatını yakalar[30].

Abbas Sayar'ın askerliği sırasında (1943-1945) Yozgat, Türkiye'deki Alman uyrukluların zorunlu ikamet yeri olur. Askerden izne geldiğinde bu insanlardan bazıları ile bir ay gibi bir süre yakınlaşır ve onlardan çok şey öğrenir. Bunu kendisi şöyle anlatmaktadır:

"İznim süresi bir ay aralarında kaldım. Her halleriyle bana öğretmen oldular. Meğer içlerinde ne çaplı insanlar varmış… Sonra gittikleri zaman anlaşıldı. Almanya'da harp sonrası makam tutan insanlar oldu aralarından…"[31]

I.1.5. Evlilik, Üniversite, Beyoğlu ve Matbuat Âlemi

Abbas Sayar'ın biyografisinin bütününe bakıldığında, askerlik sonrası (Eylül 1945) onun hayatının en önemli kırılma noktası olarak düşünülebilir. Askerliğinin bitiminden birkaç ay sonra, Ocak 1946'da İstanbul'da içgüveyisi olarak yaptığı ilk evlilik, onun hayatının önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü bu evlilik sayesinde İstanbul'a gitmiş, Edebiyat Fakültesi'nde öğrenime başlamış, matbuat ve edebiyat dünyasını ve Beyoğlu bohem hayatını tanımıştır. Hayatının bundan sonrasını bu içgüveysi oluş şekillendirecek ve bu vesile ile kendini edebiyat, basın ve gece hayatının içinde bulacaktır.

Abbas Sayar'ın geleceğini derinden etkilemiş olan Hayrünnisa Nefesli Hanım'la yaptığı ilk evliliğinin nasıl gerçekleştiği, her iki tarafın babalarının geçmişteki yakın arkadaşlığında ve tarikat bağlarında gizlidir. Bu ilişkiler yumağını bilmek, Abbas Sayar'ın geldiği ve İstanbul'da içine girdiği mutasavvıf çevreyi tanımak açısından önemli diye düşünüyoruz. Bu hususu yazarın oğlu Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar şöyle anlatmaktadır:

"(…) Babam Abbas Sayar ile annemin evliliği Yozgat'ta gençliklerinde aynı şeyhten, yukarıda sözü geçen Şeyh Hacı Ahmet Efendi'nin oğlu Şeyh Muhiddin Efendi (1840-1907)'den el almış iki dervişin evlâtlarını birbirine münasip görmeleriyle gerçekleşmiştir. Anne babam Yusuf Bahri Nefesli (1882-1959) derin melâmet kültür ve

---

[30] Abbas Sayar, "Aziz Nesin'in Mektubuna Verilen Yanıt 3 - Serencam", *Bozok*, nr. 11201, 13 Mart 1985, s. 1. Ayrıca bu yazının tamamı için bk. Abbas Sayar, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1985*, İstanbul 1985, s. 508 - 511.

[31] Abbas Sayar, a.g.e., s. 63.

birikimiyle kendisini tanıyanları hayran bırakmış bir mutasavvıf. Ben vefatında 12-13 yaşındaydım. Onu yeterince tanıyamadım. Fakat zaman içerisinde ona yetişenleri meselâ Ahmed Süheyl Ünver, Abdülbaki Gölpınarlı, yeğeni Nizamettin Nefesli'yi dinleyince iş değişti, taşlar yerine oturdu.

İkinci dedem, babamın babasına gelince Mehmed Latif Sayar (1883-1952), hayatın ağır yükü içerisinde Yozgat'ın kıt maddî imkânlarıyla medar-ı maişet motorunu çevirmeye çalışmış bir insan. Eşini erken yaşta kaybetmesi, kalan sekiz çocuğunun meseleleriyle boğulmuş olması kişisel cevherini işlemesine imkân vermemiş. 1900'lerde her iki dedem diğer Yozgatlı gençlerle birlikte Çamlık'ın dibindeki tekkeye gidiyorlar. Benim görebildiğim kadarıyla, Şeyh Muhiddin Efendi eşi Ayşe Hanım'a - Çapanoğullarından Yozgat'ı kuran Çapar Koca Ömer Ağa'nın torunlarından Nazif Bey'in kızıdır - babasından intikal eden Alaca'daki geniş arazinin mahsulleri ile tekkenin çarkını çeviriyor. Yani sizin anlayacağınız tekke sırtını rant kapitalizmine dayamış durumda. Ancak Şeyh Efendi'nin vefatı ile -1907'de- tekkenin ışığı sönüyor. Müntesipleri de dağılıyor. Anne babam İstanbul'a gidiyor, Daire-i Umur-u Askeriye'de hâkim oluyor. Fakat babamın babası öyle dişe dokunur bir meslek sahibi olmadığından Yozgat'ın zor ve sıkı şartları, onun içerisinde bulunduğu fasit daireyi kırmasına imkân vermiyor. Bana kalırsa annemle babamın izdivacında iki dervişin birbirini sevmesi bulunmaktadır. Babam içgüveyisi olarak 1946 Ocak'ında İstanbul'da evleniyor."[32]

Abbas Sayar da, henüz askerde iken izinli olarak Yozgat'a geldiği bir sırada Hayrünnisa Nefesli Hanım'la nasıl nişanlandığını şöyle anlatmaktadır:

"(…) Askerlik izniyle eve geldiğimde babam beni yanına çekti ve şöyle dedi:

- Yavrum, Allah bize de bir zabit evlât verdi. Şükredelim. Şeyhimin iki kız torunu gelmiş Yozgat'a. Babaları Hâkim Yusuf Bahri Bey. Benim medreseden arkadaşım. Anaları Müferre Hanım da Şeyhimin kızı. Küçüğü bekârmış. Ben şöyle düşündüm durdum. Sana Şeyhimin torununu almaya karar verdim. İstanbul Fatih'te evleri varmış, ablası çıtlattı. Oraya içgüveyisi olarak da girebilirmişsin. Emekli hâkim kardeşimin hâli vakti de yerindeymiş.

Birden kaşlarım çatıldı:

[32] Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 58.

— Baba, ben askerliğimi bitirdikten sonra okuyacağım. Üniversite'ye gideceğim. Şimdilik aklımdan evlenme diye bir konu hiç geçmez.

Babam celâllendi, kaşlarını çattı:

— Bana bak Abbas: Ben şeyhimle akraba olmak istiyorum. Teklifimi reddedersen sana babalık haklarımı helâl etmem.

Diz kırıp oturmakla ayaklarımın ağrıdığını hissediyordum.

— Peki baba, sen ne dersen o olur, dedim. İki gün sonra bizi nişanladılar."[33]

Bu anlatılanlar bize, Abbas Sayar'ın istemeyerek, babasını kırmamak için içgüveyliğini kabul edip evlendiğini açıkça göstermektedir. Bu evliliğin yürümemesinin altında yatan ana neden de bu durum olsa gerektir.

Sayar, 1945 Eylül'ünde askerliğini bitirip döndükten üç dört ay sonra İstanbul'da kayınpederinin Fatih'teki evinde yapılan bir düğün töreniyle dünya evine girer (Ocak 1946). Bu arada, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümüne de kayıt yaptırmıştır. Aynı zamanda Deniz Yolları Liman Atölyesi'nde işçi kadrosunda muhasebe memuru olarak çalışmaya başlar. Bütün bu olanları yazarın kendisinden öğrenelim:

"Fatih Belediyesi'nde, nikâh memuru karşısında "evet" dedik. Devresi gün, benim kaldığım odada düğün dernek oldu. İki üç kişilik bir çingene takımı getirilmişti. Kendilerine göre çaldılar, çığırdılar. Ben de türlü kadın, on on beş davetli karşısında mumya gibi oturdum durdum. Herkes dağıldı. Kayınpeder:

- Evlât, dedi. Bu düğün yirmi dört liraya patladı bana. Çalışmak gerek, para kazanmak gerek… Deniz Yolları Liman Atölyesinde yeğenim Mehmet Efendi ile konuştum. Sana orada bir iş verecekler.

Böyle başladı evliliğimiz. Dokuz ay on üç güne hikâyemi oğlum Ahmet'le[34] *bağladım. Evliliğimizin üç-beşinçi günü Liman Atölyesine gittim. Mehmet Bey diye Yozgatlı, çelebi meşrep bir insanla karşılaştım. Mehmet Bey:*

---

[33] Ender Sayar, "Abbas Sayar Röportajındaki Yanlışlar", *Türk Edebiyatı*, nr. 354, İstanbul, Nisan 2003, s. 38.

[34] Yazarın oğlu, emekli iktisat tarihi profesörü Ahmet Güner Sayar (Doğumu: 6 Aralık 1946).

— Aslan yeğenim, dedi. Kadromuz müsait değil. Seni amele kadrosundan saatte 39 kuruş yevmiyeyle muhasebede çalıştıracağım. Sonra da iki üç saatlik yevmiye vereceğim. Yedide. sekizde çıkacaksın buradan. Mehmet Bey'e:

— Ağabey, dedim. Ben Edebiyat Fakültesine kayıt yaptırdım. Oraya gidemeyecek miyim?

Mehmet Bey güldü:

— Ben burada oldukça senin bir iki saat fakülteye gitmene göz yumarım. Kimse de bana hesap soramaz."[35]

Evlenmiş, işe başlamış olan Abbas Sayar, bir yandan da Fakülteye devam etmektedir. Fakülteye devam edişini ve fakültedeki ders aldığı bazı hocalarını da şöyle nakletmektedir:

"Fakülte Fındıklı'daydı. Yakın sayılırdı Galata'daki Deniz Yolları'na. Kaşla göz arası gelir giderdim. Türkoloji Bölümündeydim. Değerli profesörlerimiz vardı. Aradan aşağı yukarı elli yıl geçti. Anımsayabildiklerim: Reşit Rahmeti Arat, Ali Nihat Tarlan, İsmail Hikmet, Farsça bölümünde Alman Ritter… Adlarını anımsayamadığım Fransız, İngiliz öğretmenler bizim öğretmenlerimizdi."[36]

Yazarın oğlu Ahmet Güner Sayar, babasının içgüveyisi olarak İstanbul'da yaptığı evliliğin onun için iyi bir fırsat olduğundan, evliliğinde yaşadığı Beyoğlu - Fatih çatışmasından ve içine girdiği değişik çevrelerden, bohem hayatından şöyle söz etmektedir:

"Yozgat Lisesinden mezuniyeti ona yedek subay olma imkânı verince ilk kez, eline geçen düzenli bir gelir sonucu Amasya'da içki ile tanışıyor. Artık kapılar ardına dek açılmak için fırsat beklerken, beklenen bu fırsatı, yaptığı evlilikle İstanbul'da yakalıyor. Büyük bir şehre, İstanbul'a ve onun nimetlerine kavuşuyor ama bu defa onun istediği hayat, evliliğinde bir Beyoğlu - Fatih çatışması yaratıyor. Bir taraftan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine devam ediyor. Ahmed Caferoğlu, Ahmed Ateş, Ali Nihat Tarlan, Mehmed Kaplan onun hocaları arasındadır. Öte yandan bir matbaa kurma teşebbüsüne girişiyor ve 1947'de "Bozok"[37] *gazetesini onbeş günde bir*

---

[35] Ender Sayar, a.g.m., s.38.
[36] Ender Sayar, a.g.m., s.38.
[37] Burada bir yanılgı söz konusudur. Matbaa girişimi 1952'dedir ve 1947'de çıkardığı gazete de *Bozok* değil, *Bozlak*'tır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bu çalışmanın "Gazeteciliği" bölümüne bk.

yayınlıyor. Ancak Beyoğlu'nun ikramı olan bohem hayatın içerisinde, 1950 öncesinde Necip Fazıl Kısakürek'in çevresine karışıyor, bu muhit içerisinde Anadolu'nun çeşitli illerinden gelen ortak noktaları şiir olan gençlerle buluşuyor. Orada benim dahi sonradan tanışacağım ve "babamın arkadaşları" diyebileceğim gençler ki A. Halim Uğurlu, Doğan Nadir Altuncu ile sıkça bir araya geliyor."[38]

Mutasavvıf bir kayın pederin Fatih'teki evi ile Beyoğlu çevresindeki bohem hayatı birçok zıtlığın göstergesi olduğu açıktır. Bu çelişkiler içindeki Abbas Sayar'ın 1947'den sonraki hayatı, İstanbul-Yozgat arasında gidip gelmeler şeklinde 1970'lerin başlarına kadar devam edecektir. Öyle görünüyor ki Yozgat, onun için bir kaçış ve sığınma yeridir.

Abbas Sayar, evliliğinin ilk yılında (1946) bir yandan fakülteye devam etmekte, bir yandan işe gitmekte, bir yandan da ilk şiir kitabı *Gönül Sandalı*'nı bastırmakla uğraşmaktadır. Ayrıca o yılın sonunda oğlu Ahmet Güner Sayar (6 Aralık 1946) dünyaya gelir. Bu günlerde matbuat dünyasını tanıma fırsatını fakülteden en samimi arkadaşı olan *Toprak* dergisi sahibi Adanalı İlhan Darendeli isimli arkadaşı sayesinde yakalar. Onun dergisini bastırdığı Cağaloğlu 99 numaradaki matbaaya birlikte sık sık giderler. Bu sayede de yavaş yavaş matbaa işlerine ısınır. Arkadaşının tavsiyesiyle şiirlerini kitap olarak bastırma fikri kafasına yatar. Gerisini kendisinden öğrenelim:

"Boş dakikalarımda zihnimi yalnız bu fikir ve kitabı tanzim tahayyülü işgal ediyordu artık. Param yoktu. Yüz lira lazımdı bu işe… Çarelerini aramaya koyuldum. Nihayet 15 gün sonra lâzım olan parayı temin ettim. 500 adet bastıracaktım bu kitabı ve sermayemi muhakkak çıkaracaktım kendimce… Günlerce kendime göre şiirler seçtim. Bir gün İlhan dedim, bugün matbaaya gidip şu bizim kitabın pazarlığını yapalım.

(…) İlhan'la kâğıtçıya gidip çekişe çekiş pazarlık edip kâğıdını aldık. Sırtlayıp matbaaya getirdik. Üç gün, beş gün, beş gün on beş oldu. Bir türlü şiirler dizilip matbaaya verilmiyordu. Canımızdan usandık. Nihayet bin bir eyvallahla şiir kitabını bastırıp elime alabildim.

Bütün İstanbul'u İlhan'la beraberce dolaştık. Kitap ve gazetecilere kitabı dağıttık.

---

[38] Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 59. Burada söz edilen Beyoğlu bohem hayatını Abbas Sayar İstanbul'da iş yeri kurup para kazanmaya başladığı 1952'den sonra daha yoğun yaşamıştır. İlerde sırası gelince bu konuya dönülecektir.

Birkaç mecmua ve gazete "Gönül Sandalı" isimli bir şiir kitabı çıkmıştır deyip kesti… Bir cenup mecmuası şöyle böyle kitabı methetti. Halit Fahri Ozansoy kitabı yerin dibine batırdı. Fakültede ise birkaç şiir müstesna bir deneme kitabı deyip hakkımı elime verdi.

Ben matbaayı ve matbaacılığı böylece tanıdım."[39]

Abbas Sayar'ın fakültedeki öğrencilik günleri, çok partili hayata geçişin yaşandığı sancılı döneme rastlar. Abbas Sayar da fakültedeki siyasî oluşumların içindedir. O günlerde üniversite çevresinde hâkim olan milliyetçi akım içinde; "Türk Kültür Ocağı" mensupları arasında yer alır. Böylece siyasetle de tanışmış olur[40].

Yazar, 1946 Haziran'ında DP Yozgat ilçe teşkilatının kurucuları arasında yer alır[41]. Yaz sonunda İstanbul'a döndükten sonra, kendisine tavsiye edilen Batılı düşünürlerin eserlerini okumaya verir. Bu eserlerin kendisinde yarattığı etkiyi şöyle anlatmaktadır:

"Haa, bu aralık politikaya bulaştım. Gazeteyi çıkarmadan önce, 1946 son yazında D.P. İlçe İdare Kurulunu kurduk. Uzun öykü. Ama gazete ile partiyi hiç karıştırmadım. Yaz sonunda İstanbul'a döndüğüm zaman aldığım dost onaylarıyla demokrasiyi okumaya başladım. Bana Fransız İhtilâlini, Amerika İhtilâlini, Rus İhtilâlini salık verdiler. Adres de belirtti rahmetlik Prof. İhsan İnan, Beyazıt, Süleymaniye, Fatih kitaplarını…

Yer gibi, yutar gibi, içer gibi okudum da, okudum. Gözüm hafifinden açılıyordu. İçimde önce insan sevgisi uyanmaya başladı. Bütün okuduklarım "kan barut"tu.

Sanıyorum önce okuduğum Fransız, Rus klasikleri ve ardından siyasal tarih içimde anlamadığım ama belleğim altına yerleşen bir oluşum yarattı."[42]

Abbas Sayar, 1946 ve 1947 yıllarındaki temposu yüksek hayata nasıl katlandığını şaşkınlıkla anlatmaktadır. Kısa bir süre sonra Liman Atölyesi'ndeki işinden de çıkartılır. Maddî açıdan çok sıkıntılı bir devreye girer[43]. İçinde bulunduğu bütün zorluklara ek olarak bir de gazete çıkarma girişiminde bulunur. Yozgat'a gider, birkaç arkadaşıyla birlikte çıkaracağı gazeteye esnaftan abone bulmak için merkezi ve ilçeleri

---

[39] Abbas Sayar, "Gazetecilikte Yedi Yıl - 1", *Bozok*, nr. 90, 8 Ocak 1954, s. 2.
[40] Abbas Sayar, "Gazetecilikte Yedi Yıl - 2", *Bozok*, nr. 91, 11 Ocak 1954, s. 2.
[41] Abbas Sayar, a.g.e., s. 65.
[42] Abbas Sayar, Altmıştan Sonra Anılar, *Bozok*, nr. 11725, 26 Haziran 1986, s. 1.
[43] Ender Sayar, a.g.m., s.36.

tararlar, hatta Nazım Hikmet'in *Kafatası* adlı piyesini sahneye koyarlar. Sonunda toparlayabildikleri 225 lira sermaye ile on beş günde bir ancak 12 sayı devam edebilecek olan *Bozlak*[44] adlı gazeteyi (22 Mart 1947-1 Mart 1948) İstanbul'da çıkarmayı başarır[45].

Gazeteden umduğu geliri elde edemeyince *Bozok*'un ömrü ancak 12 sayı devam edebilir[46]. Bütün parasını bu işe harcamıştır. Hatta son sayının matbaa parasını da paltosunu satarak karşılamıştır. Yani iflas etmiştir. Zaten işten de çıkarılmıştır. Son derece zor zamanlar geçirdiği, başkalarına muhtaç olmanın ve para kazanamamanın gururunu incittiğini söyleyen yazar, bu sebeple beşinci dönem sonunda Farsça'dan Sertifika alarak[47] Edebiyat Fakültesi'ndeki öğrenimini, eşi ve çocuğunu da bırakıp Yozgat'a döner[48].

Öyle anlaşılıyor ki yazarın öğrenimini, eşini ve çocuğunu bırakıp tekrar Yozgat'a dönüşünde asıl sebep parasızlık değildir. İçgüveyliğini içine sindiremeyiş ve kayınpedere muhtaç olmama duygusudur. Bu hususta eşine dair hiçbir olumsuz fikir beyan etmeyen yazar, anılarında hep kayınpederinin resmî ve mesafeli, incitici bakışlarından söz etmektedir. Fakat kayınpederinin de doğrudan kendisine söylediği olumsuz bir sözden bahsetmemektedir. Yani öyle anlaşılıyor ki, asıl sebep kayınpederinin beklediği disiplinli hayata katlanamayış ve gururu olmuştur. Yani sığıntı gibi olmaya katlanamamıştır. Çünkü o, Anadolu'nun ortasında bir şehirde yetişmiştir ve geldiği çevrede içgüveyliği pek de tasvip gören bir evlilik yöntemi değildir. Daha evliliğinin başlangıcında gurur meselesi yaptığını, yukarıda verdiğimiz evliliğiyle ilgi sözlerinden rahatça anlayabiliriz. Yazarın eve geç saatte içkili olduğu hâlde geldiği bir akşamla ilgili olarak söylediği şu sözleri de söylediklerimizi doğrular niteliktedir:

"Mütercim Asım sokaktaki evin zilini çaldım da çaldım… Üç beş dakika sürdü bu zil çalış, sonra kapı açıldı. İçime bir burukluk çöktü…

Devresi gün aldığım aylığın otuz-kırk lirasını kayınpederime verdim. O zaman iyice paraydı bu. Kayınpederimin gözleri ışıdı:

- Ya evlâdım böyle olacaksın, dedi.

---

44 Ayrıntılı bilgi için bu çalışmanın "Gazeteciliği" bölümüne bk.
45 Ender Sayar, a.g.m., s. 36-37.
46 Abbas Sayar, *"Gazetecilikte Yedi Yıl - 18"*, *Bozok*, nr. 121, 23 Mart 1954, s. 2.
47 "Abbas Sayar Adaylığını Koydu", *Bozok*, nr. 1196, 23 Eylül 1957, s. 1.
48 Ender Sayar, a.g.m., s.36-37; Abbas Sayar, "Ayvalıktan Sevgilerle 2", *Bozok*, nr. 14370, 30 Mart 1995, s. 1.; Abbas Sayar, "Altmıştan Sonra Anılar", *Bozok,* nr. 11724, 25 Haziran 1986, s. 1.

Ben böyle olamadım… Günün birinde alıp başımı gittim."[49]

Bu sözlerden de anlaşılabilir ki, üniversite öğrenimini yarıda bırakışın asıl sebebi yoksulluk değil, kayınpederinin istediği gibi bir damat olmayı kabul edemeyiştir. Bu husus açıklamamızın sebebi, onun biyografisinden bahseden hemen bütün kaynaklarda parasızlık sebebiyle üniversite öğrenimini yarıda bıraktığından söz edilmektedir. Oysa bu bilginin belirttiğimiz sebeplerle tam da doğru olmadığını söyleyebiliriz. İstese kayınpederinin bahsettiği tavırlarını görmezden gelip yine bir iş bulur, üniversiteyi bitirebilir ve Yozgat'a da hiç dönmeyebilirdi.

I.1.6. Ticaret, Politika ve Gazetecilik

İstanbul'dan tekrar Yozgat'a dönen (Mart 1948) yazar, bugünkü Saat Kulesi'nin on metre üzerinde köşe başı bir dükkân kiralar ve burada tekel ve gazete bayiliğine başlar. İçki, sigara ve gazete satmaya başlar. O günlerde aynı zamanda Demokrat Parti'de de aktif olarak siyaset yapmaktadır. Yozgat'ın ilçe ve köylerinde demokrasi konusunda, kendi deyimiyle "*bir taş bulup nutuk*" atmaktadır[50]. Siyasî kimliği ve dükkânına gelip giden memur ve esnaftan dostları ve arkadaşlarının bolluğu sebebiyle polisin dikkatini çeker ve bu sıkıntıdan dönemin valisinin iyi niyetli tavrı ve uyarısıyla bir zarar görmeden kurtulur [51].

Bir müddet sonra tekrar bir gazete çıkarma girişiminde bulunur. Yozgat'ta sadece valiliğe ait olan "Vilâyet Matbaası" vardır. Dönemin Yozgat Valisi Osman Şahinbaş'ın desteğiyle Vilâyet Matbaası'nda basımını yapmak suretiyle bu kez haftalık *Bozok* gazetesini 10 Nisan 1948'de çıkarmaya başlar. Bir yandan da politik faaliyetlerine devam etmektedir. Bu yüzden dönemin CHP Yozgat milletvekillerinin engellemesi sonucu *Bozok*'un Vilayet Matbaası'nda basılması durdurulur ve böylece *Bozok*'un bu ilk yayın hayatı ancak 23 sayı devam edebilir. Böylece *Bozok*, yayın hayatına 30 Ekim 1952 tarihli 24. sayıya, yani İstanbul'da Abbas Sayar Matbaası'nın kuruluşuna kadar 4 yıl gibi bir süre ara verir[52].

Bozok gazetesinin dört yıllık yayın hayatına ara verdiği dönemde (sayı: 23, 6 Eylül 1948-Sayı: 24, 30 Ekim 1952) yazar, önce bir yıllık bir tarım işine girer. Yani

---

[49] Ender Sayar, a.g.m., s.38.
[50] Abbas Sayar, "Altmıştan Sonra Anılar", *Bozok*, nr. 11725, 26 Haziran 1986, s. 1.
[51] Abbas Sayar, "Ayvalıktan Sevgilerle 2-3", *Bozok*, nr. 14370-14371, 30-31 Mart 1995, s. 1.
[52] Abbas Sayar, "Altmıştan Sonra Anılar", *Bozok*, nr. 11724-11727, 25-28 Haziran 1986, s. 1.; Abbas Sayar, "Ayvalık'tan Sevgilerle 4-5", *Bozok*, nr. 14372-14373, 1-3 Nisan 1995, s. 1.

çiftçilik yapar. Yozgat'ın Yerköy ilçesi Sekili Köyü civarında 1950 yılında yakın arkadaşı Dr. Ahmet Sungur (Daha sonra CHP Yozgat Milletvekilliği yapmıştır.) ile ortak tarım işine girer[53]. O yıl güzel bir ürün alırlar ve iyi para kazanırlar. *Yılkı Atı* ve *Çelo* romanlarının ve diğer bazı roman ve hikâyelerinin konusu da bu tecrübeye dayanmaktadır. O yıl tarım işinden kazandığı parayla kardeşiyle ortak olan kırtasiye dükkânına mal almak için İstanbul'a gider. Mal almak yerine gazeteciliği depreşen Abbas Sayar, bir matbaaya ortak olur, birkaç ay sonra da İstanbul'da kendi matbaasını kurar ve iyi de para kazanmaya başlar[54].

İstanbul'a tekrar dönen (1950) ve Abbas Sayar Matbaası'nı kuran yazar, matbaacılığa başlar[55]. Yeniden 30 Ekim 1952 tarihli 24 sayısıyla kaldığı yerden *Bozok*'u önce İstanbul'da ve sonra tekrar Yozgat'ta çıkarmayı başarır. Artık *Bozok* aralıksız 47 yıl 29 Aralık 1995 tarihine kadar yayın hayatını sürdürecektir. Bu dönemi yazardan öğrenelim:

"Sene 1950 idi. Elimizin altında matbaa diye bir şey yoktu. Gazetemiz çoktan kapanmıştı. İstanbul'a gittik ve matbaacı olduk. İlk işimiz de Bozok'u İstanbul'da yayınlamak oldu.(…) Ankara Caddesi'nde matbaamız vardı. Herkese kısmet olmayan bir şanstı bu. 1950 yılında bir Anadolu gazetesinin kazancının on mislini kazanıyorduk.

Rahat bizi tepti ve 1952 yılında matbaanın ana unsurlarını Yozgat'a taşıyarak gazeteciliğimizi devam ettirdik."[56]

Yazarın 1952'den 1970'li yılların başına kadarki hayatı, Yozgat'la İstanbul arasında geçer. 1954'te matbaacılığa dayalı üç ayrı iş yeri vardır ve Yozgat'ta *Bozok* gazetesini, Yerköy'de de Yerköy Gazete ve Matbaasını kurmuştur. İstanbul'daki iş yerlerinden çok iyi para kazanmaktadır. Kendi deyimiyle "öbek gibi" para akmaktadır. Fakat aynı zamanda her akşam Beyoğlu'nda da çok miktarda para harcamaktadır. Bir yandan da 1957 seçimlerinde aday adayı olup, adaylığının kabul edilmemesi üzerine politikadan ömür boyu uzaklaşıncaya kadar da aktif politikayla da iç içedir.

1954-1972 arasında ticari faaliyette bulunan ve Abbas Sayar'a ait İstanbul'daki iş yerleri şunlardır:

---

53 Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 60.
54 Abbas Sayar, "Ayvalık'tan Sevgilerle 5", *Bozok*, nr. 14373, 3 Nisan 1995, s. 1.
55 "Bozok 44 Yaşına Girdi", *Bozok*, nr. 13180, 26 Mart 1991, s. 1.
56 Abbas Sayar, "Levhayı İbret", *Bozok*, nr. 4689, 12 Haziran 1969, s. 1.

1. Ankara Cad. nr. 87 - Abbas Sayar Matbaası.

2. Cağaloğlu Yokuşu nr. 38 (Bugün Maarif Kütüphanesi'nin olduğu yer. Buraya ortaktır, mal verir.

3. Cemal Nadir Sokak Büyük Milas Han nr. 63. - Bozok Kırtasiye[57]

Ticaret macerasının gerisini yazardan öğrenelim:

"Evet. Beş işyeri. Yozgat, Yerköy hariç İstanbul'da öbek gibi para akıyor. İstanbul'da iş görmeyen İstanbul'da dönen deli parayı anlayamaz. Biz de bol kazanıyor, bol yiyoruz. Günlük masrafım… Doğal Beyoğlu… Sayın Turgut Özal'ın bugünkü (1985) değer parası ile on binden yirmi binden, bazı günler kırk binden elli binden aşağı değil. Şiirler, sohbetler, sazlar, sözler…

İyi canım varmış. Hem Beyoğlu'na dayanmışım, hem de İstanbul Yozgat arasına…

Yozgat'a, hem gazeteme, hem politikaya parmağımı kıstırmışım. Politika 957'de sona eriyor. Bozok'a eğiliyorum. 953'ten 60'lara, 70'lere kadar gazetemin beni bağlayışı İstanbul işlerimi aksatıyor."[58]

Abbas Sayar, *Bozok*'u 1952'de önce İstanbul'da kendi matbaasında haftada bir, 1953'te ise Yozgat'ta haftada bir kurduğu Abbas Sayar Matbaası (Palas Dükkanları No: 12)'nda çıkarmaya devam ederken aynı zamanda kitap ve kırtasiye işi de yapmaktadır. Yozgat'ta ders kitapları ve kırtasiye yanında edebî eserler satışını da gerçekleştirmektedir[59]. 1953'ten itibaren *Bozok* gazetesinde "Gazetemiz sahip ve Baş Yazarı Abbas Sayar İstanbul'a Gitti" ya da "Gazetemiz Sahip ve Baş Yazarı Abbas Sayar İstanbul'dan Döndü" gibi haberlere sıkça rastlanmaktadır.

Yozgat-İstanbul arasında mekik dokuyan Sayar'ın İstanbul'daki üç iş yeri de aralıklarla çeşitli şekillerde elden çıkar. Birinci işyeri olan Abbas Sayar Matbaası istimlake uğrar, ikinci iş yeri ortağı Raşit Bey diye birinin kaçak kâğıt bulundurmasından dolayı maliyece 1956'da kapatılır, bu iş yerinden o günün parasıyla 70 bin lira kaybeder. Yazar, üçüncü işyeri olan Büyük Milas Han 63 numaradaki Bozok

---

[57] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra Panorama", *Bozok*, nr. 11499-11501, 1-3 Ekim 1985, s. 1.
[58] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra Panorama", *Bozok*, nr. 11499, 1 Ekim 1985, s. 1.
[59] "Sayın Okuyucularımıza Müjde", *Bozok*, nr. 67, 13 Kasım 1953, s. 2.

Kırtasiye'yi de 1972 yılında şair Fikret Tan'a bırakır. Böylece İstanbul'daki ticarî hayatını kapatmış olur.[60]

Abbas Sayar'ın 1950-1970 arasında Beyoğlu gece hayatında büyük bir servet harcadığı açıktır. Ancak bu servetin kaynağı konusu da ihtilaflı meselelerden birisidir. Yazar'ın oğlu Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, bu servetin Çapanoğlu Nazif Bey'in kızı olan anneannesinden annesi ve teyzesine intikal eden Çorum-Alaca'da Arapseyif'te bulunan geniş arazilerin babası Abbas Sayar tarafından umumî vekaletname ile satışından elde edildiğinden, bu servetin 1954-1958 arasında gece hayatında tükettiğinden (1958-1959) ve babasının kayınpederinin vefatıyla birlikte tekrar Yozgat'a döndüğünden (1959) bahsetmektedir. Hatta bu toprakların bir kısmının da güya toprak reformu yapmak hevesiyle üzerinde işleyen köylülere tapusuyla birlik dağıtıldığından söz etmektedir[61]. Oysa yazarın kendisi konuyu bundan daha farklı anlatmaktadır:

"(…) Günün biri bir iş oldu. Tanıdığım ve karımın dayısı oğlu olan emekli bir icra memuru matbaaya geldi. Selâm sabahtan sonra:

- Senin de hissen var. Alaca Mahkemesinin şu izale-i şüyû ilânını gazetende yayınla. İlân ücretini satış sonunda takdim ederiz. (…)

(…) Padişahın (Sultan Reşat) Hacı Ahmet Efendi'ye verdiği bu arazi, 953'te Alaca İcra Memurluğunda yapılan bir artırmada benim üzerimde kaldı. (…) Ama şu bir gerçek ki yaşamımda yaptığım ve beni hâlâ mutlu eden; o aldığım arazi parçalarını bir tepe dibinde kasılıp köylülerden on haneye taksim ederek verdiğim ve tapularını o köylülerin üzerine geçirdiğimdir."[62]

Ortada bir gerçek varsa o da, Abbas Sayar'ın eline bir büyük servet değerinde arazinin geçtiği ve elden bir şekilde çıkarıldığıdır. Ayrıca Abbas Sayar, o yıllarda iş yerlerinden iyi para kazanıp çok harcadığını hiç gizlememekte, servetler tükettiğini de açıkça anlatmaktadır. Hatta karşısına çıkan nice servet edinme fırsatlarını da reddettiğini vurgulamaktadır[63].

1950'li yıllarda yazarın bohem hayatının şahidi olanlardan İsmet Zeki Eyüboğlu, anılarında yazar ve çevresi için "İçki - Şiir - Aşırılıklar" başlıklı bir bölüm ayırmıştır.

---

60 Abbas Sayar, "Altmışından Sonra Panorama", *Bozok*, nr. 11499-11501, 1-3 Ekim 1985, s. 1.
61 Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 58-60.
62 Ender Sayar, a.g.m., s. 38.
63 Ender Sayar, a.g.m., s. 39.

Bu bölümde yazarı ve çoğunluğu Necip Fazıl Kısakürek çevresinden arkadaşlarını şöyle anlatmaktadır:

"Abbas Sayar'ı Cağaloğlu'nda tanıdım. Ankara Caddesi'nde, o yıllarda "Asar-ı İlmiye Kütüphanesi" denen yapının yanında, küçük bir basımevi vardı, Abbas Sayar orda işini sürdürür, akşam olunca günlük kazancını Beyoğlu meyhanelerine yatırırdı. (…) Abbas Sayar, Niyazi Enez Kahyaoğlu, Halim Uğurlu, Doğan Nail Altuncuoğlu, Azmi Güleç (Gülahmedoğlu) ile başka arkadaşlar buluşurduk."[64]

Abbas Sayar'ın 1952 yılında tekrar yayımlamaya başladığı ve 1953 yılında tamamen Yozgat'a taşıdığı gazetesi *Bozok*, 1989'yılında yeniden evlenip Ayvalık'a yerleşinceye kadar hayatının en önemli meşgalesi olacaktır. Sürekli baş makaleler, şiirler, hikâyeler, romanlar, gezi notları, anılar, aforizmalar vs. yazıp yayınladığı, yani yazmayı hayatının işi hâline getirdiği bir sığınak olacaktır.

Abbas Sayar'ın bu dönemde yaptığı dikkat çekici işlerden birisi de Âşık Veysel için Yozgat'ta bir gece tertip etmiş olmasıdır. Şehir şehir dolaşıp konserler veren Veysel'e Yozgat'ta bir tek Abbas Sayar sahip çıkar ve ilgilenir. 25 Mart 1954 Perşembe akşamı Yozgat Lisesi Pansiyonu Salonu'nda *Bozok* gazetesince bir Âşık Veysel Gecesi tertip edilir[65]. Bu gecede Veysel konserine ilgi büyük olur ve ertesi gün yazar o günün parasıyla âşığın cebine yüklü bir miktar para koyar. Bu davranışı Âşık Veysel'i çok mutlu etmiştir. Bu tabloyu Sayar, şöyle nakletmektedir:

"Devresi gün uğurladım Veysel'i. Bugün için büyük bir para koydum ceketinin cebine. Sanıyorum beş yüz liraya yakındı…

- Vaah, dedi garip gardaşım. Keşkelerim her gittiğim yerde bir Abbas bulsam.

(…)

Veysel'in Gidiyorum Gündüz Gece şiiri ilk kez Bozok'ta yayınlandı. O da bu şiiri ilk kez o günlerde yazdığını, daha doğrusu okuyup yazdırdığını söyledi bana…"[66]

1955 Yılında sonradan üne kavuşacak olan romancı Yaşar Kemal, Abbas Sayar'a söz verdiği Yozgat'ta ziyaretini gerçekleştirir. İstanbul'dan yakinen tanıdığı ve samimi olduğu dostlarından biri olan Yaşar Kemal, 1955 yılı Mayıs'ında Yozgat'ta

---

64 İsmet Zeki Eyüboğlu, *Anılar,* Pencere Yay., İstanbul 1999, s. 126.
65 "Aşık Veysel Gecesi", *Bozok*, nr. 121, 23 Mart 1954, s. 1.
66 Abbas Sayar, "Tarih Sayfalarını Karıştırırken; Aşık Veysel…", *Bozok,* nr. 13495, 21 Mayıs 1992, s. 1.

yazarı ziyaret eder ve birlikte güzel vakit geçirirler. Ayrıca Yaşar Kemal, yazara *Cumhuriyet* gazetesinin muhabirliğini teklif eder ve olumlu cevap alır [67].

1955 yılından itibaren gazetesinde yayınladığı şiirlerini zaman zaman kitaplaştırdığı görülmektedir. 1955'te ikinci şiir kitabı *Sereserpe - Şiirler*[68], bundan dört yıl sonra 1959'da arka arkaya üçüncü ve dördüncü şiir kitapları *Necoya Mektuplar – Şiirler, Gibi - Şiirler*[69] adlı eserlerini yayımlar. Burada belirtmemiz gereken asıl husus *Necoya Mektuplar* adlı şiir kitabının Beyoğlu'nda tanıdığı ve âşık olduğu bir bar kadını için yazılmış olmasıdır[70].

Abbas Sayar'ın politika macerası da 1946'dan 1957 genel seçimlerine kadar sürmüştür. Abbas Sayar, Yozgat'ta Demokrat Parti'nin kurucuları arasında bulunmuş, üniversiteye gittiği günlerden itibaren hatipliğini yapmış, seçim kampanyalarında bulunmuştur. DP'nin 1948'deki büyük kongresinde Yozgat delegesi olarak söz alıp Adnan Menderes ve arkadaşlarının hazırladığı politik raporu eleştirmesi tepkilere sebep olur[71]. 1954'te DP İl İdare Kurulu üyesi, 1957 genel seçimlerinde aday adayı olur[72]. Eleştirel tavırları ve politik ayak oyunlarına maruz kalması sebebiyle milletvekili adaylığı kabul edilmez. Bunun üzerine dönmemek üzere politikadan ömür boyu uzaklaşır[73].

Bu yıllarda Abbas Sayar'ın bir ilgi alanı da bağcılıktır. Yozgat'ın Nohutlu sırtlarında 1953 yılında sekiz dönümlük boş bir arazi satın alıp burasını güzel bir bağa dönüştürür. Ancak insanların bu bağa zarar vermesi onu çok üzmüştür. Hatta içine bir de bağ evi yapar, fakat çevrenin insanları bu bağ evine zarar verirler. Kendi emeğiyle yetiştirdiği meyve fidanlarıyla dolu bağ, onu avutan ve eğlendiren önemli bir mekândır. Burası sayesinde ortaya çıkan *Can Şenliği* romanı ve *Hüseyin Ağa* tipi bu bağın ürünüdür[74].

---

67 Abbas Sayar, "Yaşar Kemal Şehrimize Geldi - Yaşar Kemal'le Birkaç Saat", *Bozok*, nr. 514 - 520, 27 Mayıs - 3 Haziran 1955, s. 1-2.
68 Abbas Sayar, *Sereserpe - Şiirler,* Sayar - Caner Matbaası, İstanbul 1955.
69 Abbas Sayar, *Gibi - Şiirler,* Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1959.
70 Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 59.
71 Abbas Sayar, "60'lardan Anılar: Politika Sırtı", *Bozok*, nr. 10756, 20 Ocak 1984.
72 "Abbas Sayar Adaylığını Koydu", *Bozok*, nr. 1196, 23 Eylül 1957, s. 1.
73 Abbas Sayar, "Politika ve Kader", *Bozok*, nr. 1236, 8 Kasım 1957, s. 1.
74 Abbas Sayar, "Karadeniz: Palük, Findük, Çay - 11", *Bozok*, nr. 4756, 29 Ağustos 1969; s. 1.; Abbas Sayar, "Hastane Divarları - 11", *Bozok*, nr. 10429, 30 Aralık 1982, s. 1.

Abbas Sayar, 27 Mayıs 1960 İhtilâli tutuklularının duruşmalarına da ilgisiz kalmaz. Duruşmaları izlemek üzere Yassıada'ya gider ve buradan gazetesine haberler gönderir[75].

Abbas Sayar, 1959'dan 1966'ya kadar hiç kitap yayımlamaz. 1966'da beşinci ve altıncı şiir kitapları olan *Şey - Şiirler*[76] ve *Esinti - Şiirler*[77] adlı eserlerini yayınlar.

Abbas Sayar'ın hayatının önemli bir parçası da seyahatleridir. Çok seyahat eden birisi olduğunu *Bozok* gazetesine yazdığı çok sayıdaki gezi notları göstermektedir. Bunun için bu çalışmanın gazete yazıları bölümüne bakılabilir. Bilhassa yazarın Karadeniz, Doğu Anadolu Bölgelerine ve Avrupa'ya yaptığı geziler önemlidir diye düşünüyoruz. Yazarın 1960'lı yıllarda iki gezi yaptığı görülmektedir. Yazar Karadeniz Bölgesi'ne (Samsun, Ordu, Giresun) 1963 ve 1969 yıllarının sonbaharında iki gezi yapmış ve bunlara ait gezi notlarını gazetesinde yayınlamıştır[78].

Abbas Sayar'ın *Bozok* gazetesinde yayınladığı "Hastane Divarları" başlıklı anılarında üzücü bir konudan bahsetmektedir. Bütün kaynaklar onun tek çocuğunun bugün iktisat tarihi profesörü olan oğlu Ahmet Güner Sayar olduğundan söz ettikleri hâlde, sözünü ettiğimiz yazıda yazar bir kızı olduğundan, onun hastalığından ve ölümünden şöyle bahsetmektedir:

"Bir de 969'da sevgili kızımın hastalığı için annesi ile birlikte Cerrahpaşa'da bir hafta refakatçi oldum. Orada da hastaneyi eniyle boyuyla tanıdım. Kızımızı hastaneden kurtardık ama, birkaç ay sonra ecel yakasına yapıştı. Şimdi Feriköy Mezarlığı'nda yatar." [79]

Buradan yazarın bir kızı olduğunu ve onu 1969 yılında kaybetmiş olmanın acısını da tatmış olduğunu öğreniyoruz. Bu konuda yakınlarından bahsedilen kız çocuğu ve kaybı hakkında bir bilgi elde edemedik.

---

[75] Abbas Sayar, "Abbas Sayar Yassıada'dan Bildiriyor", *Bozok*, nr. 2128, 15 Ekim 1960, s. 1.
[76] Abbas Sayar, *Şey - Şiirler,* Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1966.
[77] Abbas Sayar, *Esinti - Şiirler,* Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1966.
[78] Abbas Sayar, "Ver Elini Dağlar", *Bozok*, nr. 2965-3061, 20 Ağustos-4 Aralık 1963, s. 2; Abbas Sayar, "Karadeniz: Palük - Findük - Çay", *Bozok*, nr. 4744-4769, 15 Ağustos-13 Eylül 1969, s. 1-4.
[79] Abbas Sayar, "Hastane Divarları - 5", *Bozok*, nr. 10415, 14 Aralık 1982, s. 1.

I.1.7. 1970-1980 Döneminin Kötü Ekonomik Şartları, Romanlar ve Ödüllerle Gelen Ün

Yılkı Atı (1970) adlı romanının yayımı onun hayatının ve sanatının dönüm noktası denebilir.

Yozgat'ın ilk yerel gazetesi olma özelliğini taşıyan *Bozok*, 1970 -80'li yılların kötü ekonomik koşulları nedeniyle zar zor ayakta durmayı başarır. İlde yerel gazete sayısı da gün geçtikçe artmıştır. Gazete, para kazanmak yerine, daima yazara ekonomik bakımdan yük olmuştur. Yazar bu yılların zor ekonomik koşullarına ancak romanlarından aldığı telif ve ödül paraları sayesine direnebilmiştir. *Bozok* gazetesinin çıkışının 44. yıldönümünde yayımlanan bir yazıda bu husus şöyle dile getirilmiştir:

"Bozok ve Matbaası işçi ücretlerini zor karşılayacak günlere geldik. Allah'tan 970'te ilk romanı yılkı atı imdada yetişti. Aldığı telif ücreti, sonra TRT roman ödüllerinden gelen para imdada yetişti. Sonra yazdığı Çelo Türk Dil Kurumu (1973), Can Şenliği romanı Madaralı (1975) ödülünü kazandı. Kitap satışı, ödüllerden aldığı paralarla seksenli yılları rahat buldu."[80]

Bu dönemde yazarın ardı ardına yayımladığı üç romanı ona üç ödül getirir. *Yılkı Atı* romanı Ekim 1970'te yayımlanır ve 22 Şubat 1971 tarihinde TRT'nin açtığı roman yarışmasında başarı ödülü kazanır[81]. Yazar 1972'de ikinci romanı *Çelo*'yu yayımlar ve bu eseriyle de 1973 Yılı TDK Roman Yarışmasında (50. yıl) birincilik ödülüne lâyık görülür[82]. Bunun arkasından 1974'te *Can Şenliği* romanı yayımlanır ve 1975 Yılı Madaralı Roman Yarışmasında birincilik ödülü kazanır. Artık yazar bundan sonraki romanlarıyla başka yarışmaya katılmaz, kendi deyimiyle ödüllerden payını almıştır[83].

Yazar 1954'ten başlayarak gazetesi *Bozok*'ta tefrika ettiği ancak kitaplaştırmadığı öykülerinden dördünü bir arada 1976 yılında *Yorganımı Sıkı Sar*[84] adıyla yayımlar. Aynı yıl *Yılkı Atı* romanı Ünal Küpeli ve Hüseyin Karakaş yönetiminde TRT Ankara Televizyonu tarafından filme alınır[85].

---

80 "Bozok 44 Yaşına Girdi", *Bozok*, nr. 13180, 26 Mart 1991.

81 "TRT Roman Yarışmasında Yılkı Atı Başarı Ödülü Kazandı", *Bozok*, nr. 5205, 23 Şubat 1971, s. 1.

82 "Çelo İçin Gelen Mektuplar", *Bozok*, nr. 6094, 4 Ekim 1973, s. 1.; Ender Atabek, "Abbas Sayar'la Söyleşi - 2", *Bozok*, nr. 12354, 7 Temmuz 1988, s. 1.

83 Abbas Sayar, "Hastane Divarları - 10", *Bozok*, nr. 10429, 30 Aralık 1982, s. 1.

84 Abbas Sayar, *Yorganımı Sıkı Sar*, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1976.

85 "Yılkı Atı TV İçin Filme Alınıyor", *Bozok*, nr. 6810, 28 Ocak 1976, s.1.; "Yılkı Atı TV'ca Filme Alınıyor", *Bozok*, nr.6840, 3 Mart 1976, s.1.; "Abbas Sayar'ın Yılkı Atı İçin Karacabey Harasında Çekim Yapılıyor", *Bozok*, nr. 6882, 21 Nisan 1976, s. 1.

Abbas Sayar 1972 yazında Yozgat'tan Hakkari'ye kadar uzanan bir gezi yapar. Bu gezisini Yozgat Toprak-Su Baş Mühendisliği sırasında tanıyıp samimi arkadaş olduğu Yüksek Mühendis Muzaffer Acarbay'ın misafiri olarak yapar. Onun refakatinde neredeyse bölgenin tümünü gezer. Bu gezinin notlarını da yine gazetesinde üç ayrı tefrika hâlinde yayımlar[86].

Yazar 1976 yılında da Adana ve Hatay illerine arkadaşlarının davetiyle bir gezi yapmıştır. Bu gezinin notları da yine *Bozok*'ta tefrika edilir[87]. Bundan hemen bir yıl sonra *Dik Bayır*[88] romanı yayımlanır. Daha sonra 10 yıl gibi bir süre artık eser yayımlamaya ara verir.

Abbas Sayar hayatının en uzun gezisini 1977 yılı Temmuz-Ağustos ayları arasında Avrupa'ya yapar. Bir rastlantı sonucu bir seyahat şirketinin Avrupa'ya otobüsle bir aylık gezi düzenlediğini öğrenir ve bu geziye katılır. Hemen hemen bütün Balkan ülkelerini ve Almanya Avusturya'dan başlayarak bütün Batı Avrupa'yı dolaşır. Yine bu gezinin notlarını da birkaç kez *Bozok*'ta tefrika eder[89].

Abbas Sayar, 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nden de nasibini alır. Askerî Cunta Hükümeti yazarın romanlarının kütüphanelere alınmasını yasaklar. Bu olay yazarı oldukça kırmış olmalı ki "Vay Garip Kaderimiz" başlıklı bir yazı yayımlar ve bunu yapanlara sitemler eder[90]. Hayatının bu döneminde yayımladığı tek eseri on yıl aradan sonra Beyoğlu anılarından hareketle yazdığı romanı *Tarlabaşı Salkım Saçak* olur.

Yazar, 1981 yılında İzmir Fuarı'nda Cumhuriyet gazetesi "Cumhuriyet Kitap Kulübü"nün düzenlediği imza gününe katılır. Katılanların birçoğu İstanbul'da öğrencilik yıllarından ve Beyoğlu gece hayatından tanıdığı ünlü sanatçılarla bir aradadır. Burada karşılaşıp sohbet etmek imkânı bulduğu bazı isimler şunlardır: Aziz Nesin, Edip Cansever, İlhan Berk, Mehmet Doğan vs[91].

---

86 Abbas Sayar, "Ver Elini Dağlar", *Bozok*, nr. 5716- 6096, 24 Ekim 1972-6 Ekim 1973, s. 1.
87 Abbas Sayar, "Güneyde Çeyrek Gezi", *Bozok*, nr. 7087 – 8033, 22 Aralık-15 Şubat 1977, s. 2.
88 Abbas Sayar, *Dik Bayır*, 1. Baskı, Cem Yay., İstanbul 1977.
89 Abbas Sayar, "Ver Elini Avrupa", Bozok, nr. 8200-8329, 30 Ağustos 1977-3 Şubat 1978, s. 1.
90 Abbas Sayar, "Vay Garip Kaderimiz", *Bozok*, nr. 10103, 10 Aralık 1981, s. 1.
91 Abbas Sayar, "Aziz Nesin ve Anısı", Bozok, nr. 14462-14468, 20-27 Temmuz 1995, s. 1.

I.1.8. Son Perde: Yeniden Evlilik, Emeklilik, Ayvalık (1988-1999):

Abbas Sayar 1980'li yılların sonlarına doğru tatillerini daha çok Ayvalık'ın Sarımsaklı sahilinde geçirmektedir[92]. Abbas Sayar, 1988 yılı yazında da Ayvalık'ta iki buçuk ay gibi uzun bir tatil yapar. Bu sırada Ayvalık Lisesi edebiyat öğretmeni Hanife Ender Atabek, kendisiyle okulunun gazetesi adına 13 Mayıs 1988 tarihinde edebî bir söyleşi yapar[93]. Bu karşılaşma onları evliliğe götüren başlangıç olur. Hanife Ender Atabek Hanım'la 1989 yılında ikinci evliliğini yapar ve onun yaşadığı yer olan Ayvalık'a yerleşir. Bu evlilik Abbas Sayar'ın hayatının en sakin ve huzurlu son on yılının başlangıcıdır. Çünkü 1948'den ikinci evliliğini yaptığı 1989'a kadar düzenli bir hayatı olmaz. Bu uzun yıllar tek başına bir yaşam tarzıdır. Yozgat'taki hayatı Sayar Oteli'nin bir odası ve matbaası arasında geçer. İstanbul'da bol para kazandığı yıllarda da aslında mekânı oteller ve pansiyonlardır.

Uğruna ömrünü harcadığı, eş ve çocuk, para ve şöhret dâhil birçok şeyi feda edip döndüğü Yozgat'tan kopuş ve yine hayatını adadığı gazetesi *Bozok*'u başkalarının eline bırakmak onun için kolay olmaz. Fakat ömrünce görmediği ve tatmadığı sakin ve huzurlu yaşamı da beraberinde getirir. Ele avuca sığmayan, hareketli kişiliğe sahip olan yazar, artık yorulmuş ve o gençlik yıllarındaki bir yerde sabit duramayan adamın yerine huzuru arayan ve dinlenmek isteyen bir adam gelmiştir. Yazar son döneminde yazdığı yazılarında maddî sıkıntılardan ve yorgunluktan şikâyetçidir:

"İki yıla yakın gazetem Bozok'a bir satır bile yazmadım. (…) Yoruldum."[94]

Can Şenliği romanı 1989 yılında TRT Ankara Televizyonu tarafından dizi film yapılır ve 5 Ocak 1990 tarihinden itibaren 4 bölüm hâlinde gösterilmesi onu mutlu eden gelişmelerden biri olur[95].

Yazar, 1989'dan itibaren *Bozok*'un 1995 sonundaki kapanışına kadar vakit buldukça Ayvalık'tan yazılarına devam eder. *Bozok*'un kapanmasından sonra da Yozgat'ta çıkmakta olan *İleri* gazetesinin ikinci sayfasında haftalık "Ayvalık Mektubu" sütununda yazı yazmaya devam eder.

---

92 Abbas Sayar, "Ver Elini Yollar", *Bozok*, nr. 11821, 15 Ekim 1986, s. 1; Abbas Sayar, "Boşluğa Takılan Ses - Gezi Notları", *Bozok*, nr. 12316, 24 Mayıs 1988, s. 1.

93 Ender Atabek, "Abbas Sayar'la Söyleşi", *Bozok*, nr. 12353 - 12356, 6-9 Temmuz 1988, s. 1.

94 Abbas Sayar, "Ayvalık'tan Selâmlarla", *Bozok*, nr. 13075, 23 Kasım 1990.

95 "Abbas Sayar'ın Can Şenliği Romanı 11 Ocak 1990 Perşembe Günü TRT'de Dizi Film Olarak Gösterilecek", *Bozok*, nr. 12807, 5 Ocak 1990, s. 1.

Yazar, 1990 yılından itibaren eşinin de desteği ve teşvikiyle askerlik yıllarının anılarından hareketle *Anılarda Yumak Yumak*[96] (1990) romanını, Gazetelerde yayımladığı aforizmalarından seçmelerden oluşan Noktalar[97] (1991)'ı ve daha sonra da yayınlanmış kitaplarındaki şiirleri ile gazetelerde kalmış olanlardan bir kısmını bir arada *Boşluğa Takılan Ses - Şiir*[98] (1992) adlı kitapta toplayıp yayınlar.

Yazar bu son yıllarında onu memnun ve mutlu eden imza günlerine ve söyleşilere katılmakta, resim sergileri açmaktadır. Lise yıllarında halkevinin açtığı resim kurslarına katıldığını bildiğimiz yazarın resimlerinin eşinin de destek ve gayretiyle 1990'larda gün yüzüne çıkıp sergilendiğini görüyoruz. 1991 yılı mayısında Antalya'da bir resim sergisi açar, imza günü ve söyleşiye katılır[99]. Bu yıl onun için verimli geçmiştir. Ayrıca Ankara, Antalya ve Türkiye'nin Sesi radyolarında söyleşilere katılır. Bundan başka Türkiye Yazarlar Sendikası'nın davetiyle İstanbul'da TÜYAP Sergi Sarayı'nda kitaplarını okurlara imzalar[100]. Yine 1991 Ağustos'unda Ören'de düzenlenen bir imza gününe katılır, eserlerin imzalar. Burada Necati Cumalı, Talip Apaydın ve hukukçu Halit Çelenk gibi yazar ve sanatçılarla birliktedir[101].

Abbas Sayar'ın hayatının en anlamlı ve önemli günlerinden birisi 26 Şubat 1992 tarihinde yapılan "50. Sanat Yılı" kutlamasıdır. Yozgat kökenli Yibitaş Holding'in desteğiyle düzenlenen bu kutlama Ankara Devlet Resim - Heykel Müzesi'nde resim sergisinin açılışı ve Kültür Bakanı Fikri Sağlar ve davetlilerin katılımıyla gerçekleşir. Bu gecede bakan tarafından kendisine Kültür bakanlığının 50. Sanat Yılı plaketi ve ayrıca Ankara Yozgatlılar Derneği ve Yozgat Gazeteciler Derneği plaketleri verilir[102]. Aynı yıl Kasım ayında Ankara Edebiyatçılar Derneği kendisini Onur Üyesi yapar[103]. Aynı kuruluş, 1994 Yılı *Onur Ödülü Altın Madalyası* ve *Onur Belgesi* verir[104].

Son romanı *El Eli Yur, El de Yüzü* eşinin daktilo etmesi sayesinde 1995 yılında girişte kendi el yazısıyla eşine bir teşekkür yazısıyla tamamlanır (5. 3. 1995), ancak sağlığında yayımlanamaz[105].

---

96 Abbas Sayar, *Anılarda Yumak Yumak*, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1990.
97 Abbas Sayar, *Noktalar*, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1991.
98 Abbas Sayar, *Boşluğa Takılan Ses - Şiir*, *Yiğit Ofset,* Ankara Ocak 1992.
99 Abbas Sayar, "Bir İlgi - Bin Mutluluk", *Bozok*, nr. 13224, 21 Mayıs 1991, s. 1.
100 Abbas Sayar, "Durum II", *Bozok*, nr 13395, 11 Ocak 1992, s. 1.
101 Abbas Sayar, "Ören'de Bir İmza Günü", *Bozok*, nr. 13303-13306, 24-28 Ağustos 1991, s. 1.
102 "Abbas Sayar'ın 50. Yılı", Bozok, nr. 13447, 24 Mart 1992, s. 1.
103 *Abbas Sayar'a Onur Üyeliği*, Bozok, 13652, 24 Kasım 1992, s. 1.
104 "94'ün En Büyük Ödülünü Abbas Sayar Aldı", *Bozok*, nr. 14160, 25 Temmuz 1994, s. 1.
105 Abbas Sayar, *El Eli Yur, El de Yüzü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003, s. 7.

Daha sonra 1998 yılında İzmir Tabipler Odası salonlarında ve Ayvalık'ta resim sergileri açar[106]. Hayattayken çıkan son yazısı 9 Ağustos 1999 tarihli *İleri* gazetesindeki "Gece Bekçisi" adlı şiiridir. Yazarın son günlerine kadar yazdığı hiçbir yazısında yorgunluklarından ve yaşlanmak haricinde, hiçbir sağlık sorunundan bahsetmemektedir. Son doğum gününde dostlarına armağan ettiği yazısında son durumunu şöyle anlatmaktadır:

"Genel sağlığımı tehdit eden bir arızam yok. Orta derece romatizma, orta derece mide gazı ve kış aylarında rutubetin verdiği ağırlık... Rahat ev köşemizde bunları da Bektaşî tevekkülümüz içinde hallediyor gibiyiz."[107]

Ayrıca son on yılını rahat ve verimli geçirmesini eşi Ender Sayar'a borçlu olduğunu da şu sözlerle ortaya koymuştur:

"On yıldır Ayvalık'tayım ve bu on yılı mutlu bir evliliğin huzuru ve rahatıyla sürdürdüm. Daha önce geçmiş altmış beş yılımda böyle bir dünyaya ulaşacağımı hayal bile etmezdim. Bana, bu güzel, olumlu, verimli günleri yaşatan eşim Ender'e yaşam tarihimin huzurunda teşekkürlerimi sunuyor, ismini saygıyla anıyorum."[108]

Abbas Sayar bazı dernek, sendika ve kuruluşların da üyesi olmuştur. Bunlardan bildiklerimiz şunlardır: Yazarlar Sendikası, Edebiyatçılar Derneği, Pen Kulüp[109] ve Türk Dil Kurumu[110] üyelikleridir.

Yazar, Ayvalık'taki evinde 5 Ağustos 1999 gece yarısı beyin kanaması geçirir ve hastaneye kaldırılır. Durumu ağır olduğundan İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi hastanesinde yoğun bakıma kaldırılır[111]. Durumu ciddiyetini koruyan yazar, yoğun bakımda yedi gün yaşam mücadelesi verdikten sonra kurtarılamayarak 12 Ağustos 1999 tarihinde vefat eder[112].

Vasiyeti üzerine bir millî park olan Yozgat'ta Çamlık'a defnedilmek için resmî girişimlerde bulunan ailesi ve Yozgatlı siyasetçiler, Bakanlar Kurulu'ndan gerekli izni çıkaramadıkları için yazarın naşı Büyük Cami'de kılınan öğle namazının ardından

---

[106] Abbas Sayar, "Ayvalık'tan Yozgat'ıma Tekmil -1", *İleri*, nr. 7425, 26 Ekim 1998, s. 2.
[107] Abbas Sayar, "Abbas Sayar'ın Dostlarına 76. Doğum Günü Armağanıdır", *İleri*, nr. 7594, 12 Nisan 1999, s. 2.
[108] Abbas Sayar, a.g.y., s. 2.
[109] İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, C. 8, Elvan Yay., Ankara 2006, s. 3138.
[110] Abbas Sayar, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1985*, Kardeşler Basımevi, İstanbul 1985, s. 510.
[111] "Abbas Sayar Yoğun Bakımda", *İleri*, nr. 7694, 6 Ağustos 1999, s. 1.
[112] "Abbas Sayar'ı Kaybettik", *İleri*, nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 1.

Yozgat'taki aile yakınlarının da bulunduğu Çatak Mezarlığı'na defnedilir. Cenazeye Yozgat dışından da çok sayı da seveni ve dostları katılır[113].

Ölümünün ardından ulusal basında çıkan yazılardan bazıları onu oldukça güzel tarif etmektedir. Bu yazılardan biri Doğan Hızlan'ın 13 Ağustos 1999 tarihli *Hürriyet* gazetesindeki *Bakış* adlı sütununda yazdığı "Bozkır'ın Edebiyatçısı Öldü"[114] adlı yazıdır. Gerçekten de bu isimlendirme Abbas Sayar'a çok yakışmaktadır.

Milliyet gazetesi de Abbas Sayar'ın vefatını kuyucularına 14 Ağustos 1999 tarihinde "*Yılkı Atı da Düştü"* başlıklı, yani yazarı eserinin adıyla özdeşleştiren bir haberle duyurur. Yazıda kaderin bir cilvesi olarak aynı tarihte aynı hastanede tedavi görmekteyken ölen bir başka sanatçı da Can Yücel'dir. Bu durum belirtildikten sonra bazı yazarların Sayar'ın ardından söylediklerine yer verilmektedir:

Gülten Akın: *"Abbas Sayar, yerel kültürle genel kültürü yazdıklarında birleştirebilmiş değerli bir yazın adamı olmuştur. Sadece "Yılkı Atı"nı yazmış olsaydı onu yine çok değerli bulacaktım. Çok üzgünüm, bir yazarı ve hemşerimi kaybettim."*

Refik Durbaş: *"Sayar ile dostluğum Can Yücel ile olduğu gibi yüz yüze olmadı. Adı edebiyat sözlüklerinde romancı olarak geçse de özellikle "Yılkı Atı" ile gizli bir şairdi. Sözden sözcüğe bir can şenliği vermişti. Ölümüne inanmak gerçekten güç. Özellikle şairlerinkine…"*[115]

Bu konuyu "Mezar Taşıma" adlı şiiriyle bitirelim:

İnsanlar için iyilik dolu yüreğim
İçimde onların yeri ayrı, yurdu ayrı
Bir başı sevdalı garibim
Kimsem yok dünyada insandan gayri.

Öbür ucunda dünyanın
Bir çocuğun ayağına diken batsa
Canım yanar;
Elimde, avucum bir şey yok neyleyim,
Kalbimi size verdim insanlar…[116]

---

[113] "Abbas Sayar'ı Kaybettik", *İleri*, nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 1.
[114] "Merhum Abbas Sayar'ın Ardından Kim Ne Dedi?", *İleri*, nr. 7702, 16 Ağustos 1999, s. 2.
[115] a.g.y., s. 2.
[116] Abbas Sayar, "Mezar Taşıma", *Bozok,* nr. 5059, 27 Ağustos 1970, s. 2.

İşte böyle kalbindeki insan sevgisinden başka insanlara verecek bir şeyi olmadan da göçüp gitmiştir.

I.2. MİZACI

Yazar, Bozok gazetesinde çeşitli zamanlarda yayımladığı anılarında, biyografik şiirini de her seferinde ilave ederek, annesinin kendisini düşürmek için ilaç yapması hadisesini sürekli tekrar etmiştir. Bu olayı kendisinden öğrenelim:

(…) Okuma yazması olmayan garip anamın bir buçuk yıl sonra rahmine ben düşmüşüm. İnsanın var olması da garip bir rastlantı düşünülecek felsefî bir oluş. Birkaç milyon erkek hücresi ana rahmine girecek, hepsi ölecek ve sen tutunacaksın, sonra olacaksın.

Bir yıl ara ile iki çocuğu dünyaya getiren garip anam dayanamamış, komşuların telkini ile beni düşürmek için kocakarı ilacı yapmış.(…)

Şiir
Anam ilaç yapmış düşürmek için
Düşmemişim
Bakın ki işe dostlar,
O bile çok görmüş
Bana yaşamı…
Bir insan sinirlenir, kızabilir,
Ama alın yazısını;
Kim bozabilir?
21 Mart sabahının alaca aydınlığında
Horozlar müjdelemiş doğduğumu…[117]

Demek ana rahminde döl tutunca, benimle birlik gelen milyonlarca kardeşimin rahim hesabına bakınca, koca karı ilacı ile karşı karşıya gelmişim. Olmayan aklım başıma gelmiş. Ve ilaca ana rahmini kapatmışım, düşmemişim…" On, on iki yaşlarındaydım. Başarılı bir öğrenciydim. Anam bir fırsat bulunca beni kucaklar, öper öper:

-Vay gurban olduğum, derdi, bir bok yedim de seni düşürmek için ilaç aldım. Allah'ım seni de beni de korudu. Sonra sana aş verirken hep ayva yedim. Ayva yeyince doğanlar hep gozel olurmuş… Vay gurban olduğum benim…"[118]

---

[117] Bu şirin tamamı için bk. Abbas Sayar, "Serencam", *İleri*, nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 3.

Bu durum onun bilinçaltında olumsuz izler bırakmış olmalıdır. Çünkü kendisinden bahsettiği her yazısında bunu olayı sürekli yinelemesi bir kırgınlık ve sitem olarak düşünülebilir. Annesinin hamileyken kendisini düşürmeye çalışması onun kişiliğinin ve sanatçı ruhunun oluşmasında etkili olmuş mudur?

Psikologlar bu durumun çocuğun karakterinde derin izler bıraktığı görüşünü açıkça belirtmektedirler. Yani anne rahmindeyken düşürülmeye çalışılan, ancak tesadüfen hayatta kalan, anne rahmiyle kavgalı bir canlı, daha lise birinci sınıfta yine aynı yöntemle 9. çocuğuna hamileyken hayatını kaybedip onu hayatta annesiz bırakan bir genç. Üstüne bir de baba otoritesinin bulunması (şeyhinin torunu ile içgüveysi olarak evlenmesi için babanın emri) onu yalnızlık ve terk edilmişlik, istenmeyen canlı takıntılarına sürüklemiş olmalıdır. Annenin davranışı, tüm kadınlardan korkuyu ve onları suçlamayı getirir. Babadan aşırı çekingenlik ve korku da (aşırı otoriter ve baskıcı baba) babayı suçlamayı ve ona karşı öfkeyi getirir. Bütün bunlar ergenlik çağından itibaren alt beyinsel bir yalnızlık duygusuna itilmeyi doğuracaktır. Ebeveyni ile bilinçaltında kavgalı olan genç yalnızlık, yabancılaşma, çaresizlik, izolasyona maruz kalacaktır[119]. Abbas Sayar'ın da iç dünyasında böyle bir oluşum meydana gelmiş olma ihtimalinin dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz.

Abbas Sayar'ın yukarıdaki sözlerinde ayrıca annesi tarafından son derece sevilen ve annesine çok düşkün bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır. Sayar'ın anılarında hep vurguladığı mesut çocukluk günleri, İkbal Hanım'ın 20 Şubat 1939'da ölümüne kadar, yani 16 yaşına kadar sürmüştür. Onun için annesinin vefatı, onu yıllarca üzüntüye boğacak acı bir olaydır ve şair duyarlılığının oluşmasında önemli bir etkendir. Bunu şöyle ifade etmektedir:

"Dünyada yüreğimin en büyük acısı annemin ölümü oldu. O acıyı 63 yaşında halâ eksilmeden duyarım." [120]

Abbas Sayar'ın "Anneme" adlı şiirinin şu dörtlüğünü annesine olan sevgisi ve özlemini anlatması bakımından anlamlı bulduğumuz için buraya alıyoruz:

"Ana derim, anne derim, yâr derim
Benim annem var da annem var derim
Çok özledim anam beni sar derim
Hasret sensin, sıla sensin, yol sensin"[121]

---

[118] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11729-11730, 1-2 Temmuz 1986, s. 1.
[119] Nusret Kaya, *İyileşme Kitabı*, Sistem Yay., 8. Baskı, İstanbul 2002, s. 145.
[120] Abbas Sayar, a.g.y., s. 1.

İçgüveysi olarak yaptığı ilk evliliğini yürütememesinde, kendini sığıntı hissedip ayrılmasında, yıllarca otel odalarında yalnız bir hayat yaşamasında, kendini *Yılkı Atı* hissedişinde annesinin kendisini dünyaya gelmeden düşürme girişimi ve onu erken yaşta kaybetmesi olayları etkili olmuştur diyebiliriz. Bu husus "Kendime Dair" adlı yazısında şöyle ifade edilmektedir:

"Zira ben biraz da YILKI ATI'yım."[122]

Gördüğü güzele çabukça âşık olan bir mizacı vardır. Bu yönü de yukarıda belirttiğimiz olayla ilgili olsa gerekir. Örneğin ilkokulda öğretmenine ve sıra arkadaşına âşık oluşunu şöyle anlatmaktadır:

"(…) Dördüncü sınıfta öğretmenim hanımı sevmeye başlamıştım. Sakarya'ya (ilkokul) gelişim acı geliyordu bana… Ama bir dönüşüm yoktu. Burada da Ülker'i sevdim."[123]

Hayatını anlatırken askerlik yıllarında gittiği her yerde bir kıza tutulduğundan, sonra Beyoğlu'nda bohem hayatı içinde Necla isimli bir bar kadına âşık oluşundan söz etmiştik. Bu onun anne kompleksinden dolayı aşk ve sevgiye doymayan yanını göstermektedir.

Mizacının en dikkat çekici yanlarından biri de aşırı tabiat sevgisidir. Çiftçilik macerası, küçük bir arazi alıp bağ yapması, roman, hikâye ve şiirlerindeki tabiata düşkünlüğü onun bu yönünü ortaya koymaktadır. Ayvalık'a yerleştikten sonra Yozgat'ın en çok özlediği tarafı Çamlık Milli Parkı'dır.

Abbas Sayar'ın bir başka yönü de askerlikte başladığı içkiye aşırı düşkün oluşudur: Birçok yazısında, anılarında, roman ve hikâyelerinde bu yönü açıkça görülmektedir. Bu hususta, masa arkadaşı da olan İsmet Zeki Eyüboğlu, "Günlük kazancını Beyoğlu meyhanelerine yatırırdı." dedikten sonra, içki ortamındaki Abbas Sayar'ın mizacını şu şekilde anlatmaktadır:

"(…) Sevecendi. Duygusal bir nitelikte çıkan, harmanda ekinsiz saman savruluşunu andıran sesi Anadolu insanının yoksulluğunu yansıtan bir koku taşırdı. Bu Yozgat çocuğu ayıkken katı içmişken yumuşak, ayıkken çekilmez içmişken tadına

---

[121] Abbas Sayar, *Şiirler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002, s. 183.
[122] Abbas Sayar, "Kendime Dair", *Bozok*, nr. 5108, 23 Ekim 1970, s. 1.
[123] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", *Bozok*, nr. 11733, 5 Temmuz 1986, s. 1.

doyulmazdı. Alçakgönüllü, toksözlü, eliaçık, dili gevşek, yüreği sıcak, yürüyüşü soğuk bir kimseydi."[124]

Abbas Sayar'ın derviş tabiatlı, rintmeşrep bir yanı da vardır. Bu onun mutasavvıf bir aileden gelmesiyle de alakalıdır. Paraya pula pek değer vermez. Bunu Beyoğlu'nda servetler harcaması, servet edinme fırsatlarını geri çevirmesi gibi olaylar açıkça göstermektedir.

Oğlu Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar da babasının mizacı konusunda şu tespiti yapmaktadır:

"Ruhen serazat ve serapa idi. Sınırsızlığa koştu. Herhangi bir kayıt, ilmihâl, kural, din onu bağlamadı. Tabi bir aile hayatının istediği intizamı ve şuuru ondan bekleyemezsiniz."[125]

Bütün bunlar bizi su sonucu götürmektedir: Aşırı insan ve doğa sevgisiyle dolu duygusal, iyi yürekli, merhametli, cömert, rintmeşrep bir kişilik. Ayrıca disipline gelmeyen, özgürlüğüne düşkün, düzenli çalışmak ve sebat etmek yerine sürekli hareket eden, kuralsız yaşayan bir insandır.

I.3. DÜNYA GÖRÜŞÜ, DÜŞÜNCE DÜNYASI VE DİL DİKKATİ

I.3.1. Dünya Görüşü ve Düşünce Dünyası

Abbas Sayar'ın hayatı bölümünde babasından bahsederken Melâmî meşrep Halvetî Tarikatı mensubu bir babanın oğlu olduğundan söz etmiştik. Çocukluk ve gençlik yılları böyle bir babanın dizi dibinde geçen Sayar'ın bu durumdan etkilenmemesi mümkün değildir. Bunun için "Ben bir derviş yamağıyım." diyen yazar, çocukluk ve gençlik yıllarında evlerinin yakınındaki Ali Efendi Camii'ne de devam eder. Babasının da telkiniyle iki ağabeyi ile birlikte bilhassa mahallelerindeki Ali Efendi Camii'ne namaza devam ettikleri gibi, kimi zamanlarda da minarede Türkçe ezan okumakta ve müezzinlik yapmaktadır. Bunu kendisi şöyle aktarmaktadır:

"Gelelim biz namaza, niyaza, müezzinliğimize…

Zorla değil, babamın telkiniyle iki üç kardeş namaza başladık… Adap erkan her ne ise hepsini biliyorduk. Ve sabah namazlarında da kalkıp evimize yüz metre ötedeki Ali Efendi Camii'ne gidiyorduk."[126]

---

[124] İsmet Zeki Eyüboğlu, a.g.e., s. 126.
[125] Mehmet Nuri Yardım, a. g. s., s. 59.

Dindar ve derviş tavırlı yanlarına rağmen ilerici, Atatürkçü ve laik bir yapıya sahiptir. Ayrıca yazarın kuşağı önceki kuşaktan önemli bir farkla ayrılmaktadır. Abbas Sayar ve kuşağı Cumhuriyet'le doğmuş, Cumhuriyet ortamında eğitilmiş, Cumhuriyetçi ve Atatürkçü bir kuşak olarak yetişmiştir. Yazar, kendi kuşağının tarifini ve farkını şöyle ifade etmektedir:

"Osmanlı teb'alığından gelmiş bizi doğurtan kuşak… Atatürk'e duyduğumuz büyük saygı bizi ayakta tutuyor. Büyük bir Türklük gururu var içimizde. Atatürk rahmete kavuşmuş ama izindeyiz. Bilmiyoruz ki herkes kendi işinde, kavgasında, çıkarında."[127]

Askerlik yıllarından itibaren başladığı bir okuma dönemi vardır. Okudukları daha çok Batı Klasikleridir[128]. Bu durum da dünya görüşü ve düşünce dünyasını etkilemiş olmadır.

Abbas Sayar'ın fakültedeki öğrencilik günlerinde üniversite çevresinde hâkim olan milliyetçi akımı temsil eden "Türk Kültür Ocağı" mensupları arasında yer alır. İçinde bulunduğu üniversitedeki siyasî durumu şöyle özetlemektedir:

"(…) Bu devre içinde üniversitede muhitinde hâkim olan faaliyet milliyetçi cereyandı. Babıali bu cereyanı geliştiren, şuurlaştıran mecmualarla dolu idi. Atsız müfrit cepheyi temsil ediyor. Birkaç mecmua bu yolun temsilcisi olarak faaliyette bulunuyordu. Diğer cephe ise Atatürk'e sadık milliyetçilerdi. Aralarında çok geçmeden çatışma başladı. Ben Türk Kültür Ocağı mensuplarındandım. Bugünlerde Köylü Partisi başkanı olan Remzi Oğuz Arık başkanlığında yaptığımız kongrede bizim dernekte de ihtilaf çıktı. Bir kısmımız Türk tarihinin bir bütün olarak ele alınmasını, bir kısmımız ise Atatürk milliyetçiliğine hususî bir yer ayrılmasını müdafaa ediyorduk. Kongre sonunda bir kısım üyeler istifa ederek yeni bir dernek kurmak yoluna gittiler. Bugünleri takip eden aylarda particilik patlak verdi. Milli Kalkınma Partisi'nin kuruluşuna şahit olduk."[129].

---

[126] Abbas Sayar, "Kıdım Yıdım Yalpa Yalpa 1-2", Bozok, nr. 12174-12175, 8-9 Aralık 1987, s. 1.
[127] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra - Anılar", Bozok, nr. 11729, 1 Temmuz 1986, s. 1.
[128] Abbas Sayar, *Nesin Vakfı Yıllığı 1985*, Kardeşler Basımevi, İstanbul 1985, s. 510.
[129] Abbas Sayar, "Gazetecilikte Yedi Yıl - 2", *Bozok*, nr. 91, 11 Ocak 1954, s. 2.

Ayrıca fikir dünyasının şekillenmesinde, üniversite yıllarında (1946-1948) Necip Fazıl Kısakürek'in çevresinde bulunmasını ve onun edebî ve İslamî fikirlerinden de etkilenmiş olmasını göz ardı etmemek gerekir[130].

Üniversite yıllarından itibaren (1946-1957 yılları arasında) DP'de aktif siyaset yaptıktan sonra ömrünün sonuna kadar siyasetten uzaklaşacaktır. 1957 genel seçimlerinde adaylığı kabul edilmeyince siyasetten çekildiğini bildiğimiz yazar, bundan sonra sağcı zihniyetten çok, solcu zihniyetli bir tavır takınacaktır ve o çevrelerde bulunacaktır. Bu sebeple adı Yozgat'ta "Komünist"e çıkan yazar, bu duruma tepki gösterecek ve bu hususu açıklayan yazılar kaleme alacaktır. Bunlardan "Müfterilere Cevap" adlı yazısında ilginç bir olay anlatmaktadır: Yazar Necip Fazıl'ı 18 yıldır tanımakta, hatta evinde zaman zaman ziyaret etmektedir. Necip Fazıl 1968 yılında bir konferans için Yozgat'a gelir. Karşılayanlara Abbas Sayar'ı sorar. Nerden tanıyorsunuz o komünisti? Derler. Bunun üzerine Necip Fazıl yazarı elinden geldiğince savunur. Yazar bu olayı orada bulunanlardan öğrenince gazetesinde bir yazı yazar ve komünist olmadığını şöyle anlatır:

"Beynimi kıyma yapsalar, bu kıymayı nokta nokta ayırsalar ve her bir parçayı mikroskop altına koysalar hiçbirinde komünistlik bulamazlar."[131]

Yine bir başka yazısında komünist olmadığı şöyle açıklamaktadır:

(…)Hepsinin demek istediği sosyal, ekonomik adaletsizlikti.

Ben zaman zaman bundan söz açtığım için faydacılar indinde "Kominist" oldum.

Yok böyle şey. İftira, tevzir, hasetle beni küçültemezsiniz."[132]

Yine komünist olduğu iddiasıyla ölüm tehditleri alan Abbas Sayar, Cumhuriyet Savcılığına hitaben bir yazı yazar, bu yazıda ise sosyalist olduğunu, parti gözetmediğini şöyle açıklar:

"Ben Sosyalistim. Düşüncem fakir fukara halktan yana. Onlara mutlu düzen kuracak halktan yanayım. Bu soygun düzeninin karşısındayım. Demokrasi adına birkaç

---

[130] A. Cihat Beritli, "Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar Ölümünün 10. Yılında Babası Abbas Sayar'ı Anlattı", *Türk Edebiyatı,* nr, 433, İstanbul Kasım 2009, s. 38.
[131] Abbas Sayar, "Müfterilere Cevap", *Bozok*, nr. 4386, 7 Mayıs 1968, s. 1.
[132] Abbas Sayar, "Bana Göre", *Bozok*, nr. 4396, 21 Mayıs 1968, s. 1.

bin kişinin -partileri ne olursa olsun- bu memleketi soymasına yüreğim evet demiyor ve ölsem bile ruhum kalbimin eli ile onlara lanet taşıyacaktır."[133]

Bütün bu söylediklerinden anlaşılıyor ki, ideoloji olarak komünizmle doğrudan bir bağı yoktur. Sosyal ve ekonomik adaletsizlik, yoksulluk gibi konularda yazdığı eserler ve yazılar onun böyle damgalanmasına ve tanınmasına yol açmıştır. Ayrıca şu hususu da belirtmemiz gerekiyor: Çoğu Anadolu'dan gelmiş şiir heveslisi gençlerden oluşan Abbas Sayar ve arkadaş grubu, önceleri Edebiyat Fakültesi, Necip Fazıl Kısakürek ve Beyoğlu çevresinde iken, 1960'lı yıllardan itibaren Necip Fazıl etkisinin giderek azaldığını, yerini Beyoğlu çevresinin uygun havası içinde esen sosyalizm rüzgârının aldığını, yazarın oğlu Ahmet Güner Sayar, "Baba Dostum A. Halim Uğurlu" adlı yazısında şöyle tahlil etmektedir:

"Aslında Necip Fazıl'ın kendisini şiirde bir mürşit kabul ederek bu genç şairlere edebiyat dışında da etkili olduğunu da söylemek gerekiyor. Necip Fazıl Allah anlayışı, İslâmiyetin zuhuru ve ertesinde vücut bulan olayları tahlili, tasavvufî konular ve mutasavvıflar ve diğer konularda bu öğrencileriyle sohbetlerde bulundu. Hatta ve hatta 1950 seçimlerine akan günlerde onların siyaset anlayışına dahi yön verdi. Bu tesirlerden çoğu buz üstüne yazılanlar gibi uçup gitti. Şu kadar ki 1960'tan itibaren pek seyrek de olsa Beyoğlu meyhanelerindeki toplanmalarda o eski günlerin müdavimleri, 1960'ların ortalarında, sanki bir gecede sosyalist kesildiler. Ne 14 Mayıs 1950 seçimlerine giderken sergiledikleri İnönü karşıtı siyasal tavır, ne de 1960 ortalarında başlayan sosyalizme göz kırpan davranışların ardında tutarlı fikrî bir özümseme yoktu. İnönü karşıtlığında Necip Fazıl etkisi açıktı. Ancak sosyalizme kucak açışta kimin tesiri vardı? Dolayısıyla Necip Fazıl'ın da, Hayyam'ı kıskandıracak şekilde, efsane söyleyip uykuya daldığı görülüyor. Sosyalizme dayalı efsane söylemeler o yıllarda, 1960'ların ortalarına doğru meyhane kültürüne damgasını vurmuştu. Onun dışında kalınamazdı. Sosyalizmle ezberci bir bağlantı kuran babamın şair ve yazar dostlarını o tarihlerde Beyoğlu'nda Peremeci sokakta bulunan "Bacı" meyhanesinde bazen de Asmalımescit'teki Nil lokantasında görürdüm."[134]

---

[133] Abbas Sayar, "C. Savcılığına", *Bozok*, nr. 4677, 26 Mayıs 1977, s. 1.

[134] Ahmet Güner Sayar, "Baba Dostum A. Halim Uğurlu", *Türk Edebiyatı*, nr. 361, İstanbul Kasım 2003, s. 22.

Bu sözlerden hareketle yazar ve kuşağının her hangi bir ideolojiyi tam anlamıyla özümseyerek bağlanamadıkları, daha çok sosyal ve siyasal olayların tesiriyle savruldukları düşüncesine ulaşabiliriz.

Yazar, son yıllarında ise varlık, yokluk ve Tanrı konusunda yazdığı bir yazısında maddeci bir dünya görüşü ortaya koymaktadır. "Boşluk, Yalnızlık ve Sonrası" adlı bir yazıda evrenin fizik kurallarına tabi olduğunu, bir patlama sonucu evrenin ortaya çıktığını, insanın bunun sonucunda var olduğunu, Tanrı'nın ise insanoğlunun zihninde yaratılmış bir hayal olduğundan söz ettikten sonra şöyle bitirmektedir:

"Bugün bize emreden fiziksel kanunlardan hareket ederek ancak evren gerçeğine hafif bir kapı aralayabiliriz. Tanrının bu büyük yaratılış öyküsünde yerini, yurdunu tayin ve tespit etmek insan idrakinin ve bilimin ötesine düşer. O halde Tanrı bütün bu yaratılış hikayesinin muhayyel bir sahibidir. Ve bu tarif ancak insan sezgisinin yarattığı bir oluştur. Bütün dinler, bütün yakarışlar insan zavallılığının bir duvara sırtını dayamak gerçeğinden, gereksiniminden ötede bir anlam taşımaz. Yaratılan Tanrı insanın kendi içindeki noksanını tamamlayan bir varlıktır. Tanrı, insanın bencilliğindeki büyük açlığın ağzını kapar."[135]

Bütün bunlardan çıkan açık sonuç: İslamî ve tasavvufî bir aile terbiyesi yanında, Atatürkçü ve ilerici bir eğitimden sonra geldiği son nokta maddeci bir Tanrı ve dünya görüşüdür.

I.3.2. Dil Dikkati

Yazar, 1946'dan itibaren şiirle başladığı edebî faaliyetine ölümüne kadar ara vermemiştir. Bu zaman dilimi içinde eserlerinin dilinde de gözle görülür bir sadeleşme ve özleşme görülmektedir. 1970'lere kadar eserlerinin dilinde yer yer Osmanlı Türkçesinden gelen kelime ve ifadeler, özellikle divan şiiri etkisiyle yazdığı şiirlerinde çok açıktır. Fakat diğer tarzlarda yazdığı şiirlerinde ve nesirlerinde dil, son derece sadedir.

Sayar'ın 1970'lerden sonra aldığı roman ödüllerinin etkisiyle belki dil tutumu biraz değişir. Örneğin *Anılarda Yumak Yumak* (1990) romanından aldığımız şu kelimeler 1970'lerde yazdığı eserlerinde görülmeyen türde Öztürkçe denilen örneklerdir: *Yanıt, yapay, olasılık, yaşam, bedensel, us*, *yapıt* vs.

---

[135] Abbas Sayar, "Boşluk, Yalnızlık ve Sonrası", *Bozok*, nr. 14457-14460, 14-18 Temmuz 1995, s. 1.

Yazar, dil konusundaki tutumunun zamanla değiştiğini Aziz Nesin'e Edebiyat Yıllığı için yazdığı yazıda şöyle açıklamaktadır:

"Gazel

Âlem-i manâda meh var, amma bir mehpâre yok
Derd-i aşktan eşhedü der çaresiz bir yâre yok

Ol büt-i tersâ için terkâlem içre eyledim mamureyi
Âlem içire cây-ı gamda ben gibi âvâre yok

Cilve-i Rabbanîdir bu ehle gam eksik değil
Kâfire şâd olma var amma düşün Ensâr'e yok

Tekne-i dil bahr-i gamda bir ümit bekler durur
Vah selâmet küncüne meyletmeye emmâre yok

Talihin kahrında hissem neyleyim pek çok imiş
Gel bu derdi çek gönül sen gayri kim bir çâre yok

(…) Yukarıdaki şiirimdeki dili bana bağışlayın. O günkü dil dünyam ve Aruzun çekici zorunluluğu o gün o noktaya bağladı beni.

Oysa bugün yapıtlarımda öz Türkçeyi en iyi kıvraklığı ile noktaladığım için öğünürüm. Bir de Türk Dil Kurumunun üyesi olduğum için."[136]

Bu sözleri de açıkça gösteriyor ki, Abbas Sayar 1940'lı yılların Osmanlı Türkçesi kalıntılarını da içinde barındıran edebî dilden gittikçe sadeleşen ve son yıllarına doğru da Öztürkçeci bir dil tercihine yönelmiş sanatçılardandır.

Sonuç olarak, edebiyata 1946 yılında şiirle girmiş ve şiirde büyük bir ün saylayamamış olan Abbas Sayar, asıl ününü *Yılkı Atı*, *Çelo* ve *Can Şenliği* romanlarıyla yazı hayatına başladıktan 24 yıl sonra 1970'ten sonra sağlayabilmiş, doğuştan şair ve yazar yaratılışlı bir sanatçı mizacına sahiptir. Kendine has orijinal, doğal ve samimi üslubuyla 1946 sonrası Cumhuriyet Dönemi edebiyatında öncelikle romancı ve sonra da şair kimliği ile özel bir yerde bulunmayı hak ettiğini söylemeliyiz.

---

[136] Abbas Sayar, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1985*, Kardeşler Basımevi, İstanbul 1985, s. 510.

II. BÖLÜM

ŞAİR ABBAS SAYAR

II. ŞAİR ABBAS SAYAR

II.1. ŞİİR KİTAPLARI

Şairin yayımlanmış 8 adet şiir kitabı vardır. Bunlar aşağıda tanıtılmıştır:

1. GÖNÜL SANDALI- Şiirler (Toprak Dergisi Yayınları Nu. 2, Berksoy Basımevi, İstanbul 1946).

Eserde dörtlük nazım birimi ve hece ölçüsüyle kaleme alınmış 14 adet şiir bulunmaktadır. Şiirlerin tamamı "ferdi" duyguları bilhassa "aşk" temini işlemektedir.

2. SERESERPE - Şiirler (Sayar - Caner Matbaası, İstanbul 1955).

Eser, daha çok sosyal sorunların ele alındığı, toplumsal dertlerden duyulan acılar ve üzüntülerin dile getirildiği serbest şekilli ve serbest vezinli 11 adet şiirden oluşmaktadır.

3. NECO'YA MEKTUPLAR - Şiirler (Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1959).

Eser, ferdî temler yanında daha çok sosyal temlerin işlendiği ve iki şiir hariç tamamının serbest tarzda yazıldığı 17 şiirden oluşmaktadır.

4. GİBİ - 1959 - Şiirler (Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1959).

Eserde 13 adet 8'li ölçülü, 1 adet 11'li hece ölçülü 14 adet şiir bulunmaktadır. Bunlar daha çok kaderden ve yaşanan hayattan şikâyet temini işleyen şiirlerdir.

5. ŞEY - Şiirler (Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1966)

Eser, daha çok kısa hacimli, nükteli, ironik ve veciz bir şekilde kaleme alınmış 28 adet serbest şiirden oluşmaktadır.

6. ESİNTİ - Şiirler (Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1966).

Eser, bir şiir hariç, dörtlük nazım birimi ve 8'li hece ölçüsüyle kaleme alınmış, hikemî–felsefî temlerin ve çeşitli kırgınlıkların anlatıldığı 18 adet şiirden oluşmaktadır.

7. BOŞLUĞA TAKILAN SES - Şiir (Yiğit Ofset, Ankara Ocak 1992).

Şükrü Erbaş'ın bir sunum yazısıyla şairin önceki 6 kitabındaki şiirlerden seçmeler ve *Bozok* gazetesinde yayımlanmış bazı şiirlerinden oluşan, bir *"Abbas*

Sayar'dan Seçmeler" diyebileceğimiz bir eserdir. Aynı zamanda şairin sağlığında yayınlanmış son şiir kitabıdır. Şu bölümlerden oluşmaktadır:

a. Aşkın Avucumda

b. Hesapları Görülmüş İstekler

c. Yollar Yolculukta

d. Şu İçli Akşam

e. Tarz-ı Gazel

8. ŞİİRLER (Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002).

Abbas Sayar'ın ölümünden sonra, oğlu Prof. Dr. Ahmet Güner SAYAR tarafından kitaplarındaki şiirleri ile kitaplaşmamış şiirlerinden bazı örneklerin bir araya getirilerek yayımlandığı bir eserdir. Aynı şiirin eserde birkaç kez yer almış olması, aynı şiirin farklı adlarla yer alması, kısa hacimli bazı şiirlerin uzun hacimli şiirler içinde bulunması gibi durumlar söz konusudur. Eserde bu durumlar dikkate alınıp, mükerrer olarak yer almış şiirler çıkarıldığında toplam 197 adet şiir bulunduğu görülmüştür.

II.2. KİTAPLARINA GİRMEMİŞ ŞİİRLERİ

Abbas Sayar'ın *Bozlak*, *Bozok* ve *İleri* gazetelerinde kalmış, kitaplarına girmemiş şiirlerini bu gazeteleri tarayarak tespit ettik. Sonuçta hiçbir kitabında yer almayan gazetelerde kalmış 660 adet şiir tespit ettik. Bu şiirlerin tablo halinde bir listesini aşağıda vermeyi uygun gördük. Tabloda görüleceği üzere aynı isimle birçok şiir vardır. Ayrıca bu tabloya farklı adlarla yayınlandığı hâlde aynı olan şiirler dâhil edilmemiştir.

Abbas Sayar'ın kitaplarındaki mükerrer yayımlanmış şiirleri çıkarıldıktan sonra geriye kalan 197 şiiri ile bizim tespit ettiğimiz gazetelerdeki 660 şiir bir araya getirildiğinde 857 adetlik bir şiir külliyatı ortaya çıkmaktadır.

Kitaplaşmamış şiirlerinde bazen Latifî, Esat Nail gibi takma adlar kullanmıştır. Aşağıda bu şiirlerin gösterildiği tabloda bu durumdaki şiirler belirtilmiştir. Kitaplarına girmemiş olan şiirlerini aşağıda tablo hâlinde sunuyoruz:

Adı	**Gazete**	**nr.**	**Tarih**	**s.**	**Not**
Münacaat	Bozlak	7-8	31.07.1947	2	
Neler Gördüm	Bozlak	7-8	31.07.1947	4	Latifî
Maval	Bozok	2	17.04.1948	2	
İki Satırla	Bozok	5	08.05.1948	1	

Hiciv Örnekleri	Bozok	7	24.05.1948	2	
Peker'e Tahassür	Bozok	8	31.05.1948	4	
Şundan Bundan	Bozok	9	08.06.1948	2	
Bugün de Bir Yarın	Bozok	10	14.06.1948	1	
Serzeniş	Bozok	12	28.06.1948	4	
Gelir	Bozok	25	06.11.1952	2	Latifî
Yozgadım	Bozok	27	20.11.1952	2	
Çırpı	Bozok	33	04.01.1953	2	
Ses Burkulsa Nağme Bitse	Bozok	34	11.01.1953	2	
Konuşan Resimler	Bozok	57	21.10.1953	2	
Serencâm	Bozok	80	16.12.1953	2	
Ölü Bizim Allah Rahmet Eylesin	Bozok	101	05.02.1954	1	
İmiş	Bozok	112	03.03.1954	2	
Beni	Bozok	121	23.03.1954	2	
Dir	Bozok	129	31.03.1954	2	
Yine	Bozok	136	07.04.1954	2	
Olmasa	Bozok	138	09.04.1954	2	
El Açış	Bozok	150	21.04.1954	2	
Döne Dolaşa	Bozok	157	29.04.1954	2	
Münasebetsiz Şiir	Bozok	158	30.04.1954	2	
Mavili	Bozok	162	03.05.1954	2	
Kendine Kur	Bozok	171	13.05.1954	2	
Döner Dolapta Kopan İpler	Bozok	172	15.05.1954	2	
Yoksa	Bozok	175	17.05.1954	2	
Âşık Veysel'e Nazire	Bozok	183	25.05.1954	2	
Biliriz	Bozok	204	21.06.1954	2	
Yazısız	Bozok	205	22.06.1954	2	
İsimsiz	Bozok	224	12.07.1954	2	
Reis-i Belediye	Bozok	253	16.08.1954	1	
Bile Bile	Bozok	256	20.08.1954	1	
Yavaş Yavaş	Bozok	274	07.09.1954	1	
Yağmur Duası	Bozok	293	07.10.1954	1	
Zaman Olur Ki	Bozok	293	07.10.1954	1	
Dedi ki Dedim	Bozok	294	08.10.1954	1	
Boşluk Şarkısı	Bozok	298	12.10.1954	1	
Biz Bize	Bozok	321	05.11.1954	2	
Çırpınış	Bozok	322	06.11.1954	2	
Evet Siz	Bozok	399	22.01.1955	2	
Görür	Bozok	406	29.01.1955	2	
Bulutlu Şiir	Bozok	415	07.02.1955	2	
Benim	Bozok	438	02.03.1955	2	
Yöneliş	Bozok	454	18.03.1955	1	
İnsanoğlu	Bozok	464	28.03.1955	2	
Hayır Dua	Bozok	497	05.05.1955	2	
Çınlayan Ses	Bozok	502	11.05.1955	1	
Kimsesiz Şiir	Bozok	504	13.05.1955	1	
Verdi	Bozok	520	03.06.1955	1	
Duygusuz Şiir	Bozok	521	04.06.1955	1	
İki Elim Yakanda Olsun	Bozok	559	19.07.1955	1	
Geçiş	Bozok	560	20.07.1955	1	
İkinci Adam	Bozok	575	11.08.1955	2	
Gaibe İhtar	Bozok	599	05.09.1955	3	
Vurma Avcı	Bozok	609	16.09.1955	3	
Ahir Zaman	Bozok	645	01.11.1955	2	
Değil	Bozok	650	08.11.1955	2	
Siret	Bozok	658	19.11.1955	2	
Hamam	Bozok	658	21.11.1955	3	

Tarf-ı Vefat	Bozok	674	10.12.1955	3	
Talimsiz Adım	Bozok	675	12.12.1955	3	
Sesleniş	Bozok	680	17.12.1955	3	
Avaremu	Bozok	686	24.12.1955	2	
Demedim mi?	Bozok	698	07.01.1956	3	
Serencam	Bozok	702	13.01.1956	3	
Döne Dolaşa Sevda	Bozok	731	17.02.1956	3	
Yarım Poz	Bozok	733	20.02.1956	2	
Geniş Kapı	Bozok	740	29.02.1956	1	
Oldu	Bozok	743	06.03.1956	2	
Oynak Şiir	Bozok	744	07.03.1956	2	
Su	Bozok	756	24.03.1956	3	
Garip Türkü	Bozok	810	09.06.1956	2	
Benci	Bozok	816	16.06.1956	2	
İkinci Dünya	Bozok	829	01.07.1956	2	
Kaybolan Adam	Bozok	888	14.09.1956	2	
Uzakta Kalan Ses-1	Bozok	918	19.10.1956	2	
Kendimize Kur	Bozok	927	30.10.1956	1	
Bu Şehr-i Stanbul ki	Bozok	929	01.11.1956	4	
Dalgınlık	Bozok	929	01.11.1956	2	
Kanatlı Şiir	Bozok	930	02.11.1956	2	
Oldu Olalı	Bozok	957	04.12.1956	2	
Sende Benlik Bende Senlik	Bozok	958	06.12.1956	2	
Çağrı	Bozok	959	07.12.1956	2	
Geri Kalma	Bozok	959	07.12.1956	2	
Olan Olur	Bozok	959	07.12.1956	2	
Arzu Iztırapların Anasıdır	Bozok	961	10.12.1956	2	
Düşüncede	Bozok	969	20.12.1956	2	
Ayaküstü Konuşma	Bozok	972	24.12.1956	2	
Ahlâk ve Para	Bozok	978	31.12.1956	2	
Pandora Mektup	Bozok	1021	19.02.1957	2	
Söylemeliydin	Bozok	1047	22.03.1957	2	
Çıtırık	Bozok	1055	01.04.1957	2	
Bir Başımıza	Bozok	1062	09.04.1957	2	
Yitik	Bozok	1124	25.06.1957	1	
Benim Malım	Bozok	1132	04.07.1957	2	
İster	Bozok	1144	23.07.1957	2	
Mademki	Bozok	1186	11.09.1957	2	
Hazreti Muhammed ve Bir İnzal	Bozok	1188	13.09.1957	2	
Kefalet	Bozok	1235	07.11.1957	2	
Gece Kuşu	Bozok	1236	08.11.1957	2	
Küçük Senfoni	Bozok	1241	14.11.1957	2	
Dair	Bozok	1285	04.01.1958	2	
İki Adam	Bozok	1315	07.02.1958	2	
Yedinci Kat	Bozok	1315	07.02.1958	2	
Kabadayı Şiir	Bozok	1330	25.02.1958	2	
İçin	Bozok	1333	28.02.1958	2	
Bir Sabah	Bozok	1339	07.03.1958	2	
Köyden Şehire	Bozok	1339	07.03.1958	2	
Emirgan'da	Bozok	1350	20.03.1958	2	
Son İhtar	Bozok	1350	20.03.1958	2	
Üç Baş	Bozok	1366	08.04.1958	2	
Her Yıl	Bozok	1393	17.05.1958	1	
Evcik	Bozok	1401	21.05.1958	1	
Kıran Kırana	Bozok	1404	24.05.1958	2	
Günlerin Ardından	Bozok	1486	01.09.1958	2	
Her Halde	Bozok	1551	15.11.1958	2	

Deyimli	Bozok	1631	20.02.1959	2	
Geç Kalan Mektup	Bozok	1632	21.02.1959	2	
Görünen Köy	Bozok	1651	16.03.1959	2	
Kim Kime	Bozok	1717	05.06.1959	2	
Avarelik	Bozok	1719	08.06.1959	2	
Dragut'a	Bozok	1721	10.06.1959	2	
Hissem	Bozok	1731	26.06.1959	2	
Anış	Bozok	1820	06.10.1959	2	
Tatar Ağası	Bozok	1845	06.11.1959	2	
Bir	Bozok	1850	12.11.1959	2	Latifî
Dair	Bozok	1861	25.11.1959	2	
Talim Atışı	Bozok	1862	26.11.1959	2	Latifî
Yaşamak Üstüne	Bozok	1863	27.11.1959	2	
Son	Bozok	1923	06.02.1960	2	
Bir Değil Beş Değil	Bozok	2016	01.06.1960	2	
İadeli Taahhütlü	Bozok	2016	01.06.1960	2	
Sıfır Noktasında	Bozok	2060	27.07.1960	2	
Kün fe Yekün	Bozok	2083	23.08.1960	2	
Sabah Düşüncesi	Bozok	2120	06.10.1960	2	
Dar Kapı	Bozok	2139	31.10.1960	2	
Üç Buut	Bozok	2143	04.11.1960	2	
Hem Gider Hem Ağlar	Bozok	2201	16.01.1961	2	
Çağırır	Bozok	2203	18.01.1961	2	
Yokluk Üstüne	Bozok	2211	28.01.1961	2	
Hereke Damgalı	Bozok	2215	01.02.1961	2	
Herkesin Güneşi Kendi Üstüne	Bozok	2216	02.02.1961	2	
Üstüne	Bozok	2221	08.02.1961	2	
Dört Yönlü	Bozok	2222	09.02.1961	2	
Müseddes	Bozok	2224	11.02.1961	2	
Gibi	Bozok	2229	17.02.1961	2	
Dört Bir	Bozok	2265	06.04.1961	2	
Akşama Karşı	Bozok	2268	10.04.1961	2	
Güne Karşı	Bozok	2268	10.04.1961	2	
Dilek	Bozok	2279	20.04.1961	2	
Bir Ben Değil	Bozok	2348	26.07.1961	2	
Çırpı	Bozok	2353	01.08.1961	2	Esat Nail
Nağme	Bozok	2354	02.08.1961	2	
İsteğimiz	Bozok	2358	08.08.1961	2	
Çizgi	Bozok	2364	14.08.1961	2	
Sen	Bozok	2366	16.08.1961	2	
Yaşar Ercan'ın Ardından	Bozok	2369	19.08.1961	2	
Küçük Gezi	Bozok	2429	30.10.1961	2	
Köylüye Sesleniş	Bozok	2430	31.10.1961	2	
İşsiz İş	Bozok	2434	04.11.1961	2	
İstanbul Türküsü	Bozok	2457	01.12.1961	2	Esat Nail
Çıtırık Şiir	Bozok	2458	02.12.1961	2	
Köylü Mektubu	Bozok	2477	25.12.1961	2	
Topraktan Masallar	Bozok	2520	13.02.1962	2	
Kırpışma	Bozok	2524	17.02.1962	2	
Sırlı Şiir	Bozok	2532	27.02.1962	2	
Döndükçe	Bozok	2548	21.03.1962	2	
Çarpık	Bozok	2559	03.04.1962	2	
Der Kaside-i Yozgat	Bozok	2562	06.04.1962	1	
Ortam	Bozok	2581	28.04.1962	2	
Üç Renkli Şiir	Bozok	2592	11.05.1962	2	
Bencileyin	Bozok	2649	21.07.1962	2	
Demokrasi Marşı	Bozok	2665	09.08.1962	2	

Burgu	Bozok	2725	18.10.1962	2	
Sen ve O	Bozok	2741	08.11.1962	2	
Eline Sağlık	Bozok	2941	11.07.1963	2	
Samranış	Bozok	2949	20.07.1963	2	
Vız, Vız, Vız	Bozok	3032	28.10.1963	2	
Kalır	Bozok	3035	02.11.1963	3	
Usanış	Bozok	3037	06.11.1963	2	
Burası	Bozok	3053	25.11.1963	2	
Geçmiş Zaman Olur Ki	Bozok	3069	13.12.1963	2	
Hoyrat Şiir	Bozok	3080	26.12.1963	2	
Daire	Bozok	3089	07.01.1964	2	
Yani?	Bozok	3117	08.02.1964	2	
Mı, mi?	Bozok	3119	11.02.1964	2	
Şu, Bu…	Bozok	3139	07.03.1964	2	
Derbeder	Bozok	3155	26.03.1964	2	
Olduk	Bozok	3215	11.06.1964	2	
Gece ve…	Bozok	3249	21.07.1964	2	
Yarın	Bozok	3255	28.07.1964	2	
Seyahat	Bozok	3280	26.08.1964	2	
Çaresiz Şiir	Bozok	3286	02.09.1964	2	
İsim Bulunamaz	Bozok	3286	02.09.1964	2	
Nakış	Bozok	3287	03.09.1964	2	
Antrak	Bozok	3306	25.09.1964	2	
Bulduğumuz	Bozok	3307	26.09.1964	2	
Gözüm Yumuk Seyahat	Bozok	3318	09.10.1964	2	
Koşma	Bozok	3339	06.11.1964	2	
Görünmez	Bozok	3340	07.11.1964	2	
Dolaşık	Bozok	3374	17.12.1964	2	
Saat Başı	Bozok	3447	20.03.1965	2	
Bendeniz	Bozok	3467	16.04.1965	2	
Ederler	Bozok	3527	01.07.1965	2	
Bizim Çün	Bozok	3559	28.07.1965	2	
Nerdesin	Bozok	3588	11.09.1965	2	
Geçti - Geçer	Bozok	3637	10.11.1965	2	
11-10-965	Bozok	3644	18.11.1965	2	
Kadar	Bozok	3647	22.11.1965	2	
Fadime'nin Elleri	Bozok	3662	09.12.1965	2	
Arz-ı Hâl	Bozok	3663	10.12.1965	2	
Öteye	Bozok	3665	13.12.1965	2	
Peysiz Şiir	Bozok	3666	14.12.1965	2	
İnsanları Sevince	Bozok	3667	15.12.1965	2	
Dünyası	Bozok	3682	03.01.1966	2	
Selâm	Bozok	3705	01.02.1966	2	
Biraz	Bozok	3723	22.02.1966	2	
Suç Bölümü	Bozok	3757	06.04.1966	2	
Gün Çavarken	Bozok	3791	17.05.1966	2	
Dünya	Bozok	3819	21.06.1966	2	
Takdim - Tehir	Bozok	3820	22.06.1966	2	
Görünen Görünmez	Bozok	3848	26.07.1966	2	
Yek Dü Se	Bozok	3887	10.09.1966	2	
Varto'ya Ağıt	Bozok	3907	04.10.1966	3	
Şavıl	Bozok	3908	05.10.1966	3	
Adam Bu Ya	Bozok	3909	06.10.1966	3	
Es	Bozok	3911	08.10.1966	3	
İlam	Bozok	3913	11.10.1966	3	
Trafik	Bozok	3913	11.10.1966	3	
Oluş	Bozok	3916	14.10.1966	3	

Büyük Yokluk	Bozok	3952	26.11.1966	3	
Ordayım	Bozok	3952	26.11.1966	3	
Telgraf	Bozok	3957	02.12.1966	2	
İktidara Gazel	Bozok	4076	28.04.1967	2	
Ben ve Sen	Bozok	4122	21.06.1967	2	
Dedim ki Dedi	Bozok	4178	26.08.1967	3	
Süsleniş	Bozok	4188	07.09.1967	3	
Ve Dahi	Bozok	4196	16.09.1967	2	
Hoş	Bozok	4198	19.09.1967	2	
Karma Şiir	Bozok	4199	20.09.1967	2	
Var - Yok	Bozok	4207	29.09.1967	2	
Ve	Bozok	4214	07.10.1967	2	
Dair	Bozok	4215	09.10.1967	2	
Günler	Bozok	4218	12.10.1967	2	
Köşe Kapmaca	Bozok	4218	12.10.1967	2	
Elif	Bozok	4219	13.10.1967	4	
Gelen - Giden	Bozok	4219	13.10.1967	4	
Ne	Bozok	4219	13.10.1967	4	
Habersiz Düğün	Bozok	4220	14.10.1967	2	
İçe Dönük	Bozok	4220	14.10.1967	2	
İkide Birlik	Bozok	4221	16.10.1967	2	
Koşu	Bozok	4221	16.10.1967	2	
Söylenti	Bozok	4221	16.10.1967	2	
Yok İse	Bozok	4226	21.10.1967	2	
Hayrat Şiir	Bozok	4246	14.11.1967	3	
Abbas Sayar'ın İstanbul'dan Gönderdiği Şiiri	Bozok	4299	18.01.1968	3	
Benden Değil	Bozok	4339	09.03.1968	3	
Bayramlık	Bozok	4340	14.03.1968	4	
Esef	Bozok	4341	15.03.1968	4	
İşim Yok da	Bozok	4341	15.03.1968	4	
Talimat	Bozok	4341	15.03.1968	4	
Dair	Bozok	4347	22.03.1968	4	
Elbet	Bozok	4353	29.03.1968	4	
Hediye	Bozok	4356	02.04.1968	4	
Adese	Bozok	4365	12.04.1968	4	
İdare Feneri	Bozok	4365	12.04.1968	4	
Son'un İlki	Bozok	4365	12.04.1968	4	
Aslihû	Bozok	4369	17.04.1968	4	
Umumî Vekâlet	Bozok	4381	01.05.1968	2	
Yetişin Dostlar	Bozok	4381	01.05.1968	2	
A Kuşum	Bozok	4408	05.05.1968	4	
Ne Çıkar?	Bozok	4388	09.05.1968	4	
Önce	Bozok	4389	10.05.1968	2	
N'olur	Bozok	4415	13.06.1968	3	
Ben Aşk Suyunun Sakasıyım	Bozok	4423	22.06.1968	4	
Bir Dost Bulamadım	Bozok	4415	09.07.1968	2	
Şimdi	Bozok	4423	17.07.1968	3	
Zamanı Geçti	Bozok	4426	20.07.1968	2	
Yönde	Bozok	4427	22.07.1968	2	
Kabuk ve Ceviz	Bozok	4433	31.07.1968	2	
Dair	Bozok	4464	03.09.1968	3	
Öteden Beriye	Bozok	4468	07.09.1968	4	
Fadişinoğlu	Bozok	4484	26.09.1968	4	
Buutsuz	Bozok	4517	07.11.1968	2	
Gökkuşağı	Bozok	4531	23.11.1968	2	
(1)	Bozok	4532	25.11.1968	3	

Bahtiyarlık	Bozok	4539	02.12.1968	3	
İftarlık	Bozok	4540	03.12.1968	4	
Özür (1)	Bozok	4550	19.12.1968	2	
Özür (2)	Bozok	4550	19.12.1968	2	
Küçük Koro	Bozok	4551	20.12.1968	2	
Mektup	Bozok	4578	24.01.1969	2	
Gelir Gider	Bozok	4585	01.02.1969	2	
Aleyküm Selâm	Bozok	4594	12.02.1969	2	
Orta Malı	Bozok	4594	12.02.1969	2	
Bu Adam İçin	Bozok	4597	15.02.1969	2	
Kanlı Pazar (1)	Bozok	4600	19.02.1969	2-3	
Göktaşı	Bozok	4608	04.03.1969	3	
Çerçeve	Bozok	4614	11.03.1969	3	
Rüya	Bozok	4614	11.03.1969	3	
Bahar Çiçeği	Bozok	4621	19.03.1969	4	
Mektup	Bozok	4626	25.03.1969	4	
Ey Yolcu	Bozok	4635	04.04.1969	4	
Görünmedin	Bozok	4643	15.04.1969	4	
Kanlı Pazar (2)	Bozok	4647	19.04.1969	4	
Vay Gider	Bozok	4656	01.05.1969	3	
Geliyor	Bozok	4669	16.05.1969	2	
Tek Ayak	Bozok	4670	17.05.1969	2	
Ve	Bozok	4679	28.05.1969	4	
Diyenlere	Bozok	4686	09.06.1969	2	
-CAE-	Bozok	4696	20.06.1969	3	
Kitabe-i Seng-i Yozgat	Bozok	4697	21.06.1969	3	
Yel Üzerine	Bozok	4701	26.06.1969	4	
Eşeğin Ölümü	Bozok	4707	03.07.1969	2	
Gerisi	Bozok	4729	29.07.1969	1	
Anadolu Fecri	Bozok	4730	30.07.1969	3	
İlk ve Son	Bozok	4730	30.07.1969	1	
İlk Adım	Bozok	4731	31.07.1969	1	
Yol Azığı	Bozok	4733	02.08.1969	1	
Halkalar	Bozok	4734	04.08.1969	1	
Yol Arkadaşı	Bozok	4735	05.08.1969	1	
Önceden Önce	Bozok	4736	06.08.1969	1	
Nisbet	Bozok	4738	08.08.1969	1	
İzin	Bozok	4739	09.08.1969	1	
Yeter ki…	Bozok	4740	11.08.1969	1	
Nokta	Bozok	4741	12.08.1969	1	
Dair	Bozok	4787	04.10.1969	3	
Kadar	Bozok	4794	13.10.1969	4	
Tek Tek	Bozok	4800	18.10.1969	2	
Şöyle Böyle	Bozok	4802	21.10.1969	2	
Alevli Sancı	Bozok	4805	25.10.1969	2	
Sevgili Ata'ya	Bozok	4810	01.11.1969	2	
Bahar ve Güzeller	Bozok	4819	12.11.1969	2	
Acep	Bozok	4829	24.11.1969	1	
Taksim	Bozok	4829	24.11.1969	1	
Din Tüccarına	Bozok	4830	25.11.1969	2	
Aks	Bozok	4837	03.12.1969	1	
Koşar Adım	Bozok	4837	03.12.1969	1	
Görüş	Bozok	4850	20.12.1969	2	
Vehim	Bozok	4850	20.12.1969	1	
Ondan Ötürü Severim	Bozok	4851	22.12.1969	2	
Ancak Kimden Kime	Bozok	4865	07.01.1970	2	
Yarım Şiir	Bozok	4879	23.01.1970	2	

Varlıktaki Yok	Bozok	4881	26.01.1970	2	
Bir Gün	Bozok	4967	13.05.1970	2	
Hece	Bozok	5000	19.06.1970	2	
Tubi Oranat Tubi	Bozok	5034	29.07.1970	2	
Köprü Üstü	Bozok	5035	30.07.1970	2	
Bir'e	Bozok	5036	31.07.1970	2	
Gezinti	Bozok	5052	19.08.1970	2	
Lâf	Bozok	5072	11.09.1970	1	
Benden ve Ben	Bozok	5074	14.09.1970	1	
Kıskançlık	Bozok	5074	14.09.1970	1	
Böyle İşte	Bozok	5076	16.09.1970	1	
Kıblesiz	Bozok	5076	16.09.1970	1	
Kimliksiz	Bozok	5076	16.09.1970	1	
Habbesiz	Bozok	5077	17.09.1970	1	
Varlığın Tavazuu	Bozok	5077	17.09.1970	1	
Muntazır	Bozok	5078	18.09.1970	1	
Takdim - Tarih	Bozok	5078	18.09.1970	1	
Var ve Yok	Bozok	5078	18.09.1970	1	
Ey Okuyucu	Bozok	5083	24.09.1970	2	
Ağıt	Bozok	5128	19.11.1970	1	
Biz	Bozok	5133	25.11.1970	2	
Yaş Elliye Gelirken	Bozok	5152	21.12.1970	2	
Paramparça	Bozok	5255	21.04.1971	2	
Ayrılık Kokan Şiirden	Bozok	5261	29.04.1971	2	
Gayri	Bozok	5341	05.08.1971	2	
Peyami'nin Aziz Ruhuna	Bozok	5572	08.05.1972	2	
Fermanım Yoktur	Bozok	5586	24.05.1972	2	
Zalim	Bozok	5592	31.05.1972	2	
Yolcu	Bozok	5609	20.06.1972	2	
Sunam	Bozok	5638	25.07.1972	2	
Zulüm Nedir?	Bozok	5672	02.09.1972	2	
Fahri'nin Aziz Ruhuna	Bozok	5690	23.09.1972	2	
Köy Akşamları	Bozok	5694	28.09.1972	2	
Zor - Kolay	Bozok	5724	02.11.1972	2	
Dolu Boş	Bozok	5726	04.11.1972	2	
Fahri'ye Ağıt	Bozok	5727	06.11.1972	2	
Sürmeli	Bozok	5729	10.11.1972	2	
Bir Dünya İsterim	Bozok	5745	29.11.1972	2	
Gitti	Bozok	5755	11.12.1972	2	
Kuru Dere	Bozok	5944	09.04.1973	2	
Köşe Bucak	Bozok	5965	03.05.1973	2	
Erhan Üçok'a	Bozok	5975	15.05.1973	2	
Bak	Bozok	5976	16.05.1973	2	
Veysel'e Nazire	Bozok	5982	23.05.1973	1	
Sahibine	Bozok	5997	09.06.1973	2	
Dargınlık	Bozok	6030	20.07.1973	2	
Görünüşe Aldanma	Bozok	6050	13.08.1973	2	
Dair	Bozok	6055	18.08.1973	2	
Üç Bulutlu	Bozok	6092	02.10.1973	2	
Gece…	Bozok	6108	20.10.1973	2	
Laf Olsun	Bozok	6208	19.02.1974	2	
Sen ve Biz	Bozok	6209	20.02.1974	2	
Dostlara	Bozok	6238	26.03.1974	2	
Uykusuzluk İndi Gözlere	Bozok	6373	29.08.1974	2	
29 Yaprak -10 (Yakarış)	Bozok	6401	01.10.1974	1	
29 Yaprak -16 (Son Güz)	Bozok	6409	10.10.1974	1	
Dair	Bozok	6419	24.10.1974	2	

Dalgalı	Bozok	6601	26.05.1975	2	
Sevgili Muhlis'in Aziz Ruhuna	Bozok	6833	24.02.1976	2	
Diye Diye	Bozok	6851	16.03.1976	2	
Yaşam	Bozok	6857	23.03.1976	2	
Sevgili Öğrenciler Yarım Kalmış Şiir	Bozok	6892	03.05.1976	1-2	
Selâ	Bozok	6928	14.06.1976	2	
Ağlayan Ağaç	Bozok	7002	08.09.1976	1-2	
Çaresiz	Bozok	7019	29.09.1976	2	
Kamaşık	Bozok	8014	24.01.1977	2	
Kasım'ın Ardından	Bozok	8018	28.01.1977	1	
Karmaşık	Bozok	8033	15.02.1977	2	
Ölümünün 2. Yıldönümünde Sevgili Muhlis'in Anısına	Bozok	8033	16.02.1977	1	
Şaşırtmaca	Bozok	8044	01.03.1977	2	
Armağan	Bozok	8066	26.03.1977	2	
Oynaşım	Bozok	8066	26.03.1977	2	
Tüccar	Bozok	8066	26.03.1977	2	
Mezarlığa Bakış	Bozok	8067	28.03.1977	2	
Kur	Bozok	8068	29.03.1977	2	
Bahara Gazel	Bozok	8079	11.04.1977	2	
Geçtim	Bozok	8196	25.08.1977	2	
Ilgıt Ilgıt	Bozok	8204	03.09.1977	2	
Başka	Bozok	8207	07.09.1977	2	
Tepelerimiz	Bozok	8211	13.09.1977	2	
İki Parmak	Bozok	8212	14.09.1977	2	
Gece Geç Vakit	Bozok	8216	20.09.1977	2	
Divanesi Var	Bozok	8232	08.10.1977	2	
Devri Daim	Bozok	8257	07.11.1977	2	
Eksiklikte Fazla	Bozok	8417	01.08.1978	2	
Yozgatlı	Bozok	8484	08.08.1979	2	
Isırgan	Bozok	8485	09.08.1979	2	
Gün Vurur Beni	Bozok	8498	27.08.1979	2	
Çoban Armağanı	Bozok	8508	07.09.1979	2	
Vurma Avcı	Bozok	8509	08.09.1979	2	
Tırıs	Bozok	8522	24.09.1979	2	
Geliş Gidiş	Bozok	8528	01.10.1979	2	
Hüvel Baki	Bozok	8589	14.12.1979	2	
Cılga	Bozok	8594	20.12.1979	2	
Bir Bir	Bozok	8595	21.12.1979	2	
Sonda İlk	Bozok	8596	23.12.1979	2	
Ayıp Ettin Emmi	Bozok	8611	09.01.1980	2	
Ha Gayret	Bozok	8611	09.01.1980	2	
İsterseniz	Bozok	8612	10.01.1980	2	
Arsızlık	Bozok	8613	11.01.1980	2	
Sanık	Bozok	8620	19.01.1980	2	
Övgü	Bozok	8652	26.02.1980	1	
Vurun Abalıya	Bozok	8654	28.02.1980	1	
Baş Pınar	Bozok	8675	24.03.1980	2	
Deve Dikeni	Bozok	8676	25.03.1980	2	
Hakkımı Verin	Bozok	8677	26.03.1980	2	
Kapısız Pencere	Bozok	8677	26.03.1980	2	
Kavşak	Bozok	8677	26.03.1980	2	
Delicoş Şiir	Bozok	8697	18.04.1980	2	
Aşağı Yukarı	Bozok	8699	21.04.1980	2	
Küçük Adım	Bozok	8699	21.04.1980	2	
Ampul	Bozok	8763	04.07.1980	4	

Delicoş	Bozok	8763	04.07.1980	4	
Eksik - Fazla	Bozok	8802	21.08.1980	1	
Tatlısert	Bozok	8843	08.10.1980	4	
Düştü	Bozok	8879	22.11.1980	3	
Hoş Hoş	Bozok	8923	14.01.1981	4	
Var mı?	Bozok	8998	11.04.1981	4	
Yunus'a Saygılarla	Bozok	9036	26.05.1981	4	
Yavaş Yavaş (1)	Bozok	9058	20.06.1981	4	
Alabura	Bozok	10033	17.09.1981	4	
Bravo	Bozok	10094	30.11.1981	4	
Dizin Dizin	Bozok	10095	01.12.1981	4	
Konar Göçer	Bozok	10125	05.01.1982	4	
Sarhoş	Bozok	10143	26.01.1982	4	
Sallantılı	Bozok	10152	05.02.1982	4	
Utanç Duvarı	Bozok	10353	04.10.1982	1	
Duy	Bozok	10502	25.03.1983	4	
Köprü	Bozok	10503	26.03.1983	4	
Bana Dair	Bozok	10506	30.03.1983	4	
Acep	Bozok	10517	12.04.1983	4	
Kavşak	Bozok	10519	14.04.1983	4	
Kapılar Açılırken	Bozok	10520	15.04.1983	4	
Pay	Bozok	10521	16.04.1983	4	
Seni	Bozok	10523	19.04.1983	4	
Sicil	Bozok	10523	19.04.1983	4	
Yol Açıklığı	Bozok	10622	15.08.1983	4	
Mı?	Bozok	10623	16.08.1983	4	
Serinlik	Bozok	10646	12.09.1983	4	
Akıllı Şiir	Bozok	10648	14.09.1983	4	
Komedi Hümen	Bozok	10657	27.09.1983	1, 4	
Yeniden	Bozok	10772	08.02.1984	4	
Arayış	Bozok	10774	10.02.1984	4	
Ensiz Şiir	Bozok	10776	13.02.1984	4	
Cilve	Bozok	10786	24.02.1984	4	
Bravo	Bozok	10795	06.03.1984	4	
Ciddi Şaka	Bozok	10828	13.04.1984	4	
Büğrü	Bozok	10834	20.04.1984	4	
Yutkunma	Bozok	10844	02.05.1984	4	
Artı Eksi	Bozok	10852	11.05.1984	4	
Paslı Çivi	Bozok	10868	30.05.1984	4	
Yaşam, Aşk Üzerine	Bozok	10873	05.06.1984	2	
Vah Bana	Bozok	10883	16.06.1984	2	
Öyledir	Bozok	10885	19.06.1984	2	
30 Ağuştos Zafer (Hücum)	Bozok	11036	30.08.1984	2	
Peyzaj Betimleme	Bozok	11080	23.10.1984	2	
Serencam	Bozok	11087	31.10.1984	2	
İyiden İyiden	Bozok	11091	05.11.1984	2	
Mış	Bozok	11092	06.11.1984	2	
İsen	Bozok	11093	07.11.1984	2	
Aklım Batsın	Bozok	11095	09.11.1984	2	
Seni Beni Bilmez Seni	Bozok	11113	30.11.1984	2	
Koparır	Bozok	11152	15.01.1985	4	
Hıçkırık	Bozok	11153	16.01.1985	4	
Sözüm Söz	Bozok	11162	26.01.1985	4	
Avuç İçi	Bozok	11183	20.02.1985	4	
Delicoş	Bozok	11188	26.02.1985	4	
Fatiha	Bozok	11207	20.03.1985	4	
Kör Işık	Bozok	11207	20.03.1985	4	

Uçurtma	Bozok	11208	21.03.1985	4	
Uçan Daire	Bozok	11209	22.03.1985	4	
Dönemeç	Bozok	11211	25.03.1985	1	
Kor Işık	Bozok	11227	12.04.1985	4	
Şaka mı?	Bozok	11231	17.04.1985	4	
İş Olsun Diye	Bozok	11247	06.05.1985	4	
İlâniyet	Bozok	11248	07.05.1985	4	
Açık Kapı	Bozok	11249	08.05.1985	4	
Leblebi	Bozok	11250	09.05.1985	4	
İleri - Geri	Bozok	11251	10.05.1985	4	
Noktasız Virgül	Bozok	11252	11.05.1985	4	
Sana Doğru	Bozok	11252	11.05.1985	4	
Gönülce	Bozok	11254	14.05.1985	4	
Bilmem	Bozok	11309	19.07.1985	4	
Acemi Şiir	Bozok	11407	29.07.1985	4	
Eyvallah	Bozok	11487	17.09.1985	4	
Oldu mu ya?	Bozok	11501	03.10.1985	4	
Cevdet'ime Mersiye	Bozok	11506	09.10.1985	1	
Meneviş	Bozok	11568	20.12.1985	4	
Kanat	Bozok	11570	23.12.1985	4	
Geldi Gitti	Bozok	11571	24.12.1985	4	
Yaşam Üzerine	Bozok	11571	24.12.1985	4	
Kara Cahal	Bozok	11572	25.12.1985	4	
Dörtlük	Bozok	11574	27.12.1985	4	
Havale	Bozok	11588	14.01.1986	4	
Uyamadım	Bozok	11618	18.02.1986	4	
Kimden Kime	Bozok	11620	20.02.1986	4	
Kerem'den -İkinci Bölüm-	Bozok	11623	24.02.1986	4	
Gazel Parçası	Bozok	11632	06.03.1986	4	
Mendil	Bozok	11637	13.03.1986	4	
Estikçe	Bozok	11638	14.03.1986	4	
Tane Tane	Bozok	11691	15.05.1986	4	
Gazel	Bozok	11717	17.06.1986	4	
Emanetullâh	Bozok	11732	04.07.1986	4	
Kapalı Adres	Bozok	11841	07.11.1986	4	
Sallanan Beşik	Bozok	11841	07.11.1986	4	
Secde	Bozok	11841	07.11.1986	4	
Bölüşük	Bozok	11852	20.11.1986	4	
Ve de (İkide Bir)	Bozok	11869	10.12.1986	4	
Marmaris	Bozok	11976	14.04.1987	4	
Lar	Bozok	12146	05.11.1987	4	
Yönelti	Bozok	12147	06.11.1987	4	
Küçük Tur	Bozok	12189	25.12.1987	4	
Özal Efendiye	Bozok	12263	21.03.1988	1	
Köşeli Şiiir	Bozok	12316	24.05.1988	4	
Olmazlığın Olur'u	Bozok	12364	19.07.1988	4	
Belli Belli Ama	Bozok	12366	21.07.1988	4	
Devam ve Devam	Bozok	12396	29.08.1988	4	
Dörtlü	Bozok	12420	26.09.1988	4	
Teller İyiden İyiye	Bozok	12431	08.10.1988	4	
Çerçevesiz	Bozok	12446	26.10.1988	4	E.A.[137] ile
Var'da Yokluk	Bozok	12447	27.10.1988	4	E.A. ile
Çelme	Bozok	12449	29.10.1988	4	
Haraç Mezat	Bozok	12449	29.10.1988	4	
Hüvel Baki	Bozok	12453	03.11.1988	4	

[137] Bozok gazetesinin yazı işleri müdürü Erol AKDAĞ.

Otuz Üç Köşe	Bozok	12454	04.11.1988	1, 4	
Bulut Bulut	Bozok	12481	06.12.1988	4	
Neyzen Vari	Bozok	12570	30.03.1989	1	
Serencam	Bozok	13182	28.03.1991	1	
Gider de Gider	Bozok	13270	17.07.1991	4	
Ben Oldum	Bozok	13371	13.11.1991	4	
Ben İyiyim Dostlar Sizden Ne Haber	Bozok	13484	08.05.1992	1	
Barışkanlığına Küsüm	Bozok	13544	21.07.1992	4	
Senin Kadar	Bozok	13546	23.07.1992	4	
Kaşıma	Bozok	13547	24.07.1992	4	
Ve de Böyle	Bozok	13547	24.07.1992	4	
Üç Kanat	Bozok	13585	07.09.1992	1	
Hafizeliğe Doğru	Bozok	13756	30.03.1993	4	
Sarhoş Şiir	Bozok	13836	06.07.1993	1	
Ağıt -1	Bozok	13880	26.08.1993	1	
Ağıt -2	Bozok	13881	27.08.1993	1	
Esinti	Bozok	13897	15.09.1993	1	
Bellinin Bellisi	Bozok	13898	16.09.1993	1	
Efsane Efsane	Bozok	13909	29.09.1993	4	
Yavaşına	Bozok	13932	26.10.1993	4	
Alaf Alaf	Bozok	13965	03.12.1993	4	
Efendilerime	Bozok	13966	04.12.1993	1	
Sallanan Mendil	Bozok	14059	25.03.1994	1, 4	
Sabah Rüyası	Bozok	14125	14.06.1994	4	
Bütün Yollar Bayır Bayır - Yanıyoruz Cayır Cayır	Bozok	14160	25.07.1994	4	
2 Temmuz	Bozok	14161	26.07.1994	4	
Ne Yapayım Ben Siz Adam Olmayınca	Bozok	14162	27.07.1994	4	
Var'la Yok Arası	Bozok	14461	19.07.1995	4	
Raviler Böyle Rivayet Eylemiş	Bozok	14468	27.07.1995	1	
Ve Bir Şiir Saçmacası	Bozok	14472	01.08.1995	1	
Varlık - Yokluk Üzerine	Bozok	14541	20.10.1995	4	
Gitti Gider	Bozok	14542	21.10.1995	4	
Öle Öle	Bozok	14543	23.10.1995	4	
Bir Akşam Vakti	İleri	6997	05.05.1997	2	
Yalnızlık	İleri	6997	05.05.1997	2	
Yarım Dudak Arası	İleri	6997	05.05.1997	2	
Avare Şiir	İleri	7033	16.06.1997	2	
Madımak Ağıdı	İleri	7039	23.06.1997	2	
2.07.1993 - Sivas	İleri	7057	14.07.1997	2	
Efendime	İleri	7057	14.07.1997	2	
Nideyim Nideyim Ben Böyle Yari	İleri	7057	14.07.1997	2	
Deme	İleri	7153	03.11.1997	2	
İşte O Kadar	İleri	7153	03.11.1997	2	
Önsöz Sonsöz	İleri	7177	01.12.1997	2	
Sabaha Karşı	İleri	7177	01.12.1997	2	
İniş Aşağı	İleri	7202	29.12.1997	2	
İlk ve Son	İleri	7208	05.01.1998	2	
Bozbulanık	İleri	7214	12.01.1998	2	
Panorama	İleri	7220	19.01.1998	2	
Kaşla Göz Arası	İleri	7228	28.01.1998	2	
Eğer	İleri	7275	27.03.1998	2	
Ben	İleri	7345	19.06.1998	2	
Rubaî	İleri	7351	26.06.1998	2	
Üç Buçuk Köşe	İleri	7351	26.06.1998	2	

Sivas'ın Manası - Kan Ağladı	İleri	7363	10.07.1998	2	
Efendilerime	İleri	7369	17.07.1998	2	
Ne Koparır	İleri	7381	31.07.1998	2	
Neyleyim	İleri	7381	31.07.1998	2	
Rubaî	İleri	7381	31.07.1998	2	
Sırtı Dönük Şiir	İleri	7381	31.07.1998	2	
Aranan Yitik	İleri	7387	07.08.1998	2	
Başıboş Şiir	İleri	7387	07.08.1998	2	
Nicesizin Nicesi	İleri	7387	07.08.1998	2	
Poyrazlı Şiir	İleri	7387	07.08.1998	2	
Devlet Şah	İleri	7393	14.08.1998	2	
O Zaman	İleri	7393	14.08.1998	2	
Af	İleri	7467	09.11.1998	2	
Derme Çatma Şiir	İleri	7467	09.11.1998	2	
Lebbeyk (Evet Efendim)	İleri	7467	09.11.1998	2	
Orantısız	İleri	7467	09.11.1998	2	
Özür	İleri	7467	09.11.1998	2	
Bana Benden	İleri	7509	28.12.1998	2	
Bulunmaz Yitik	İleri	7509	28.12.1998	2	
Kuş Kanat	İleri	7531	25.01.1999	2	
Ula Dünya	İleri	7537	01.02.1999	2	
Bir Dahaki Sefere	İleri	7561	01.03.1999	2	
Sarmaş Dolaş	İleri	7600	19.04.1999	2	
Birde Bir	İleri	7606	26.04.1999	2	
Ötelerin Ötesi	İleri	7618	10.05.1999	2	
Üç Kanatlı	İleri	7618	10.05.1999	2	
Fesane	İleri	7630	24.05.1999	2	
Yalandan	İleri	7630	24.05.1999	2	
Yokluğun Elma Şekeri	İleri	7630	24.05.1999	2	
Dönen Sallantı	İleri	7642	07.06.1999	2	
O Seninki Kuruntu	İleri	7642	07.06.1999	2	
Deli Poyraz	İleri	7648	14.06.1999	2	
Olurluk ve Olmazlık	İleri	7648	14.06.1999	2	
Sulu Sepken	İleri	7660	28.06.1999	2	
Çengel	İleri	7690	02.08.1999	2	
Gece Bekçisi	İleri	7696	09.08.1999	2	
Serencam	İleri	7700	13.08.1999	3	

II.3. ŞİİRLERİN TAHLİLİ

Edebiyatımızda, bir cephesi baskın çıkarak diğer cephelerini gölgede bırakmış pek çok sanatkâr vardır. Bu yazımızla şiirlerine dikkat çekmek istediğimiz Abbas Sayar da romancı tarafıyla şöhret bulduğu için, şairliği hakkında pek az yazı yazılan, pek az inceleme yapılan sanatkârlarımızdan biridir. Edebiyat dünyasına şiirle girmiş olan Abbas Sayar, Türk Edebiyatı çevrelerinde romancılığı ile dikkatleri çekmiş, romancılığı şairliğini gölgelemiş güçlü bir şairdir.[138]

[138] Bu konuda, 2005 yılında onun o güne kadar yayımlanmış şiir kitapları üzerinden hareketle oldukça hacimli bir yazı yayımlamıştık. Çalışmamızın bu kısmında bu yazımızdan büyük ölçüde yararlandık. bk. Ramis Karabulut, "Abbas Sayar'ın Şiir Dünyası", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, nr. 17, Niğde Bahar 2005, s. 7-67.

Şiir kitaplarındaki, mükerrer yayımlananları çıkardıktan sonra geriye kalan 197 adet şiiri ve kitaplaşmamış 660 adet şiiriyle birlikte toplam 857 adetlik büyük bir şiir külliyatı olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Bu noktada bu kadar çok şiirin bunca zaman neden kitaplarına alınmadığı sorusu akla gelebilir. Birincisi bu şiirler kitaplarının muhtevalarına uygun düşmemiş olabilir. Çünkü bunlar içinde yakınları ve dostlarının ölümü üzerine yazdıklarının sayısı epeyce fazladır. Bunları kişisel bulmuş olabilir. İkicisi, bu şiirlerden yine önemli bir kısmı ünlü siyasî liderler vs. için yazılmış hicviyelerdir. Üçüncü bir sebep de bunları toplamaya vakit bulunamamış olabilir.

Sayar'ın şiirlerini incelerken iki kaynak bize yol gösterici oldu. Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın *Şiir Tahlili*[139] ve Prof. Dr. Nurullah Çetin'in *Şiir Çözümleme Yöntemi*[140] adlı kitaplarından metod ve tasnif konusunda epeyce yararlandık. Bütün şiirleri inceleme çalışmasını *yapı, içerik, âhenk, dil ve üslup* özellikleri ana başlıklarına ayırdık. Ele aldığımız hususları bol örneklerle vermeye gayret ettik.

II.3.1. YAPI (NAZIM ŞEKİLLERİ VE ÖZELLİKLERİ)

Sayar'ın kitaplarında yer alan ve gazetelerde yayımlanmış toplam 857 adet şiirini nazım şekillerine göre tasnif ettiğimizde, ortaya şöyle bir durum çıktı: Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi bu şiirlerden 369 tanesi "Türk Halk Şiiri" nazım şekilleri ile, 127 tanesi "divan şiiri" nazım şekilleri ile, 361 tanesi de "Serbest" nazım şekilleri ile kaleme alınmıştır:

Türk Halk Şiiri Nazım Şekilleriyle Olanlar	Divan Şiiri Nazım Şekilleriyle Olanlar	Serbest Nazımlar	**Toplam**
369	127	361	**857**

Tablo 1. Nazım Şekillerine Göre Şiirlerin Dağılımı

Bu tablodan şairin bütün içinde hangi tarz şiirleri ne kadar tercih ettiğini, yani 369/857 oranında Türk halk şiiri nazım şekillerini, 361/850 oranında serbest nazım şekillerini ve 127/857 oranında da divan şiiri nazım şekillerini tercih ettiği açıkça görülmektedir. Sanatçının bu nazım şekillerini nasıl kullandığına örneklerle bir göz atalım:

[139] Şerif Aktaş, *Şiir Tahlili*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, 280 s.
[140] Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Ankara 2003, 318 s.

II.3.1.1. Türk Halk Şiiri Nazım Şekilleri ile Olanlar

Sayar'ın bu kategoriye giren şiirlerinin kimisinde "dinî-tasavvufî" halk şiirinin kimisinde de "âşık tarzı" halk şiirinin özelliklerini rahatlıkla görebiliriz.

"Dinî-tasavvufî" halk şiirinin özelliklerini "Yunus'a", Mevlâna'ya ve "Hz. Muhammed'e", "Olmaz", "Diye" gibi şiirlerinde görmek mümkündür. Bu şiirler, dörtlük nazım birimi ve koşma tarzı kafiye düzeni (abab, cccb…veya xaxa, bbba…) ile, hece ölçüsünün daha çok 8'li ve 11'li kalıpları ile yazılmışlardır. Muhteva, dil ve üslup özellikleri ile de tamamen Yunus "ilâhi"lerini hatırlatmaktadırlar. Örnek:

Yunus'a

Başın eğmiş sol yanına
Geçmiş Allah deyu deyu-
Aşk şarabın yudum yudum,
İçmiş Allah deyu deyu.

Hak yoluna çıkmış yaya,
Bazan yükselmiş semâya.
Her an elini Hüdâ'ya,
Açmış Allah deyu deyu.

Kesreti vahdette bulmuş
-Sen seni bil- diyen kulmuş
Dere, tepe, bin bir yokuş
Geçmiş Allah deyu deyu.

Göç vakti gelmiş fenadan
Ecel emir olmuş Hüdâ'dan,
Köprü olan şu dünyadan
Göçmüş Allah deyu deyu (s. 17).

Bu şiir, şairin yayımladığı ilk şiir kitabı *Gönül Sandalı* (İstanbul 1946)'nın da ilk şiiri olması dolayısıyla da dikkate alınmalıdır, diye düşünüyoruz.

Yine dinî duyguların ifadesi olan bir başka örnek:

Münacaat

Salâh yolu göster eyle hidayet
Kurtar beni nefs elinden yarabbi
Yer eylesin varlığında her ayet
Kurtar beni nefs elinden yarabbi.

Gaddar şeytan fermanını işliyor
Aciz nefse fenalığı aşlıyor
En nihayet nedameti başlıyor
Kurtar beni nefs elinden yarabbi.

Amentüye iman ettim ervahta
Şeytan yolu tükeniyor bu ahta
Hidayet et koyma beni günahta
Kurtar beni nefs elinden yarabbi.

Şeytan kırbaç oldu nefs atıma
Getirdiler delâletin setine
Şu mübarek ramazan hürmetine
Kurtar beni nefs elinden yarabbi.[141]

Sayar'ın bazı şiirlerinde "şathiye" (şathiyât-ı sofiyâne) niteliğinde söyleyişlere de rastlıyoruz:

Kader senin sülâlenden başlarım
Ettiğini ben de sana işlerim
Benim tatlı sesli sarhoş kuşlarım
Çığlık çeken seme, sersem kaz oldu (s. 87).

Âşık tarzı halk şiirleri biçiminde olan şiirlerinde de oldukça başarılı örneklere rastlıyoruz. Yer yer bazı şiirlerinde dil ve üslup itibariyle Karacaoğlan'ı, Veysel'i hatırlatan söyleyişlere rastladığımız gibi, bazen bu şairlerin şiirlerine nazireler de kaleme almıştır. Örnek:

Aşık Veysel'e Nazire

Deryada seyretsem, havada uçsam,
Benim sadık yarim kara topraktır.
Bilinmez sözleri deşsem, konuşsam,
Benim sadık yarim kara topraktır.

Diz çökmüş huzurda kesilmiş çömez,
Türlü nimet verir ben verdim demez,
Mazlumun ahını zalimde komaz,
Benim sadık yarim kara topraktır.

Çiğ tohumu kırk yerinden dişliyor,
Işgın ışgın yeşermeye başlıyor,
Yedi rengi birbirine aşlıyor,
Benim sadık yarim kara topraktır.

Ademin de canın verdi özünden,
Hiçbir haller uzak kalmaz gözünden,
Sebebi hayatım toprak yüzünden
Benim sadık yarim kara topraktır.

Cümle mahlûk memesini yoklarlar,
Kuşu kurdu, dağın taşın koklarlar,

[141] Abbas Sayar, "Münacaat", *Bozlak*, nr. 7-8, 31 Temmuz 1947, s. 2.

Bir gün ölsem kucağında yerim var.
Benim sadık yarim kara topraktır. [142]

Bu tarzda yazılmış şiirlerinde kafiye düzeni çoğunlukla "abab, cccb…" veya "xaxa, bbba…" şeklindedir. Bunları birkaç örnek üzende görmek faydalı olacaktır:

Çıkasıca Gözüm
Seni çıkasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli
Kara bakasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli

Aklımı verdin yellere
Feryat düşürdün tellere
Sarılası mendillere
Nerden gördün o güzeli

Benim zaten içim yanık
Bağrımda bin dert uyanık
Kahrolası, mücrim, sanık
Nerden gördün o güzeli (s. 54).

ya da,

Rivayet Muhtelif
Bülbül ile akıbette
Gül aynı kapıya çıkar.
Buluttan ayrı gözükse
Yel aynı kapıya çıkar

Bilmeyenler oldu bilir,
Gam ömrümden arsa alır.
Ney nefesle dile gelir,
Tel aynı kapıya çıkar.

Çıktık aydınlık dünyaya
Gördük ki rağbet hep baya,
Zengin atlı, fakir yaya
Yol aynı kapıya çıkar.

Küstürsem mızrabı tele
Ney nefesle gelir dile,
Mecnun için vahâ ile
Çöl aynı kapıya çıkar (s. 84).

Bahar Şarkısı
Bir sabah uyandım baktım ki toprak

[142] Abbas Sayar, "Aşık Veysel'e Nazire", *Bozok*, nr. 183, 25 Mayıs 1954, s. 2.

Dallanı, dallanı, dallanı vermiş
Bir dünya gökte ki renge uyarak
Pullanı, pullanı, pullanı vermiş

Güneş omuzundan atmış ceketi
Işık mavilikte gün bereketi
Kuşluk umuda vermiş nöbeti
Sallanı sallanı, sallanı vermiş

Bereket bulutun bir avucunda
Yaşamak yaprağın yeşil ucunda
Binbir renk kır gülün tomurcuğunda
Dilleni, dilleni, dilleni vermiş (s. 167).

Sayıları çok olmamakla birlikte muhammeslerde, müseddeslerde veya bentleri üçlük nakaratları beyit hâlinde olan türkülerimizde rastladığımız "aaa bb, ccc bb…" veya "aaa BB, ccc BB…" gibi kafiye düzeni ile beşliklerden kurulu şekilleri de epeyce kullanmıştır. Bu şekildeki şiirler çoğunlukla 8'li 11'li, az da olsa 14'lü hece ölçüsü kalıpları ile kaleme alınmışlardır. Bu örneklerde yoğun bir lirizmin yanında, felsefî fikirler ve bazen de ironik bir üslup dikkati çekiyor. Şekil hususiyetlerini görmek açısından birkaç örneği aşağıya alıyoruz:

Uyan Dalım

Rüzgâr eser başak başak
Mor ötesi ebemkuşak
Filizler yarılır şak şak

Değişir bak yine halım,
Bahar oldu uyan dalım.

Güneş yapışıyor toprağa,
Can özden yürür yaprağa
Hayat iner taşa, dağa

Değişir bak yine halım,
Bahar oldu uyan dalım.

Kuru dala renk üşüştü,
Yumurta böcekten düştü
Kervanlar yokuşlar aştı

Benim yine eski halım,
Bahar oldu uyan dalım (s. 73).

Şair, yer yer "Âşık Tarzı Türk" şiirinde olduğu gibi bazı şiirlerinde mahlas da kullanmıştır. Genellikle "Nail" mahlasını kullanan yazar, az da olsa Nailî, Latifî mahlaslarını da kullanmıştır:

Altın bilezik kolunda
Nail'se kuldur yolunda,
Bülbül olup gül dalında,
Öttün mü gülüm öttün mü? (s. 24).

II.3.1.2. Divan Şiiri Nazım Şekilleri ile Olanlar

Abbas Sayar da Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde divan şiiri kaynağından yararlanmış şairlerden biridir. Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın bu konudaki tespitini burada paylaşmak konumuza ışık tutacaktır:

"Divan edebiyatı bizim en zengin kültür kaynaklarımızdan biridir. Böyle olmakla beraber, o, Batı edebiyatını taklid edenler tarafından yerilmiş ve bir müddet terk edilmiştir. Batı edebiyatını kendinden öncekilerden çok daha iyi bilen Yahya Kemal, bu harabeden gözleri kamaştıran hazineler çıkarmıştır. Yahya Kemal'den sonra Divan edebiyatı tekrar unutulur; son nesil içinde yine Batı'yı iyi bilenler ona dönerek, işlerine yarayan pek çok unsur bulurlar.

Her şey gibi Divan edebiyatında görülen ve alınanlar da, ona bakanın dikkat ve kültürüne bağlıdır."[143]

der ve daha sonraki bölümlerde de divan şiiri kaynağına dönerek onun unsurlarından değişik şekillerde yaralanmış olan Cumhuriyet Dönemi şairlerinin bunu nasıl ve ne ölçüde yaptıkları hakkında bilgiler verir ve bu kaynaktan yararlanan Attilâ İlhan, Cahit Külebi, Bekir Sıtkı Erdoğan, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Arif Nihat Asya, Mehmet Çınarlı, Nüzhet Erman, Talat Sait Halman gibi şairleri zikreder[144].

Abbas Sayar,ın Tablo: 1'de de görüldüğü gibi, divan şiiri nazım şekilleri ile 127 adet şiir kaleme alındığını tespit ettik. Bunların 30 kadarı gazel, geriye kalanların çoğunluğu "rubai" nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Bir adet de "*Müseddes*" isimli şiiri vardır. Ayrıca "Beddua" isimli (s. 127-130) tek bir şiir de "tercî-i bend"e benzer bir şekil arz etmektedir. Benzer diyoruz, çünkü tercî-i bentten şekil itibariyle tek farkı bentlerdeki beyit sayısının eşit olmamasıdır.

---

[143] Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2 - Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Dergâh Yay., İstanbul 1980, s. 228.
[144] bk. Mehmet Kaplan, a.g.e., s. 264, 292, 338, 416, 436, 523, 541, 579.

Bu şiirlerinde şair, bazen *gazel, rubai* gibi nazım şekli adını, bazen de şekil adı yerine özel adlar kullanmıştır.

Şairin bu tarz şiirlerinde rindâne, mistik, hikemî duygu ve düşüncelerini ifade ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu tarz şiirleri içinde hiciv niteliğinde olanlar da vardır. Bunlara birkaç örnek verelim:

Rubai

Ocaklar yansın her dem bacada is olmasın
Gökyüzü mavi kalsın ufukta sis olmasın
Kötülük yansın yıkılsın lâle gül kesilsin dünya
Her şeyde terhis olsun aşkta terhis olmasın… (s.161).

Gazel

Âlem-i manâda meh var amma bir mehpâre yok
Derd-i aşktan eşhedü der çâresiz bir yâre yok

Ol büt-i tersâ için terk eyledim ma'mûreyi
Âlem içre cây-ı gamda ben gibi âvâre yok

Cilve-i Rabbânîdir bu ehle gam eksik değil
Kâfire şâd olma var amma düşen ensâre yok

Tekne-i dil bahr-i gamda bir ümit bekler durur
Vah selâmet küncüne meyletmeye emmâre yok

Tâlihin kahrında hissem neyleyim pek çok imiş
Ger bu derdi çek gönül sen gayrı kim bir çâre yok (s. 175).

Vahdet

Her hücrede eşyada görünen âyet benim
Sabrın son noktasında devlet, vilâyet benim.

Ağaçtaki daldaki vahdetteki sırda var,
Şüpheye açık kapı, ve de o şâyet benim

Var olmaya, benliğe, yürekteki iltifât
Kendin kendine ihtar, şekvâ şikâyet benim

İdrâke göz açtırmaz, toz duman ortasında
Yokluktan bir başlayış evvel nihâyet benim

Ambardan can kurtarıp, toprağa düşen tohum
Koyun, keçi, inekte kıl, deri ve et benim

"Lebbeyk!" denen bir günün pek çok, çok çok öncesi
Evetsizlikte biten ilk ve son evet benim (s. 188).

II.3.1.3. Serbest Nazımlar

Şairin bu tarz şiirlerinin diğer iki tarzda olduğu gibi farklı bir üslup ve muhteva arz ettiğini öncelikle belirtelim. Bu tarz şiirlerde daha çok Bozkır ve bozkırın sert ve haşin tabiat şartlarının insan hayatına olumsuz tesirleri, içinde yaşanılan cemiyetin aksaklık ve yanlışlıklarından şikâyet gibi sosyal temleri işlediği görülmektedir.

Abbas Sayar'ın serbest şiirleri içinde "tamamen serbest" (ölçüsüz, kafiyesiz, hiçbir mısra düzeni olmayan), "serbest müstezat", "eşit düzenli" ve "karışık düzenli" serbest şekillerin hepsine örnek teşkil edecek onlarca şiir bulunmaktadır. Tespitimize göre 361 adet serbest tarz şiirin hemen hemen yarısı *ölçüsüz kafiyeli*, diğer yarısı ise *ölçüsüz kafiyesiz* şiirlerdir.

Bu şiirlerden gerek şekil ve gerekse muhtevaca en çok dikkatimizi çeken *Sere Serpe* (1955) adlı kitabındaki "Memed'in Ölümü" (s. 33-37) isimli 98 mısralık hacimli destansı şiiri, 1940 sonrasında rastladığımız "Sosyal Gerçekçi" şiirleri hatırlatmaktadır. Bilhassa Attilâ İlhan'ın 1946'da CHP Şiir Yarışması'nda ikincilik ödülü alan[145] "Cebbaroğlu Mehemmed"[146] isimli destan şiirini hatırlatıyor. Her iki şiir de isim benzerliği dışında şekil ve muhtevaca da benzerlikler gösteriyor. Bu uzun şiirin son bölümünü örnek olması bakımından aşağıya alıyoruz:

Dağ yolu...
Mazısı, yolcusu,
İnim inim inleyen bir kağnı
Perişan olmuş telâş.
Ağızlarda yanık nağmeler,
Gözlerde yaş..
Yağmur yağıyor, rüzgâr esiyor yine,
Teslim etmiştir emanetini Memet;
Rabbine (s. 37).

Şairin bu tarz şiirleri içerisinde hacim bakımından 4 mısralı, 3 mısralı, 2 mısralı çok kısa serbest manzume örnekleri sayıca daha çok yer almaktadır. Bu şiirler içinde yer yer "kısa ve eksiltili anlatım"ın; derinlikli ve yoğunluklu veciz söyleyişin güzel örneklerine rastlıyoruz:

Yankı

[145] İnci Enginün, a.g.e., s. 105-106.
[146] Attilâ İlhan, *Duvar*, Bilgi Yayınevi, 4. Baskı, Ankara 1977, s. 19-23.

Kök gerinir, dal yeşerir
Herkesin gözü uçta
Gök üç kubbe üstümüzde
Bulut avuçta (s. 92).

İşin Yoksa
Bozuk düzen bir dünya var elimizde
Her gün iş başı
Her gün tamir parası.(s. 92)

Bol Keseden
Bu dünya benim,
Otur oturabildiğin yerine (s. 94).

Bu örneklere dikkat edilirse *Garip* şiirinin o kısa, çarpıcı, alaycı, nükteli üslubu hemen kendini gösteriyor. Sayar'ın serbest tarz şiirlerinin bir kısmında Orhan Veli tesirini görmek bakımından aşağıya "Tahtırevalli" şiirinden bir bölüm alıyoruz:

Yüksek kaldırım mı yüksek
Yoksa ben mi
Şimdi bilmiyorum bunu?

"Beyoğlu'nun orta yeri sinema
Garipliğim mahzunluğum duyurmayın anama"

Yozgat'ın ortası saat kulesi
Bilesi de benim derdim bilesi
Ben olmuşum Çırçır pınar lülesi
Helke, testi ne var ise doldurun
"Ziya'm yaşasın da beni öldürün." (s. 142).

Görüldüğü gibi Orhan Veli'nin iki mısraının ve meşhur bir Yozgat türküsünden iktibasların yapılması *Garip* şiirinin etkisini açıkça göstermektedir.

II.3.2. İÇERİK (MUHTEVA ÖZELLİKLERİ)

II.3.2.1. Konu/Tema

Çok geniş ve çeşitli konu ve temlerle, çok değişik coğrafyalara ve mekânlara dağılmış bir anlam dünyasında okuyucuyu gezdiren zengin bir Abbas Şayar şiir külliyatıyla karşı karşıya olduğumuzu vurgulamalıyız. Ferdi acılardan sosyal acılara, bozkırın fakir köylüsünün gece damlı evindeki acıklı halinden, Filistin'de İsrail'in yaptığı katliamlara kadar uzanan bir duyarlılıktan başka, çok samimi dinî ve tasavvufî

duygulardan, sevgiliden şikâyet ve özlemlerden başlayıp işret âlemlerine kadar giden bir Abbas Sayar şiirinin anlam dünyası karşımıza çıktı…

N. Abbas Sayar'ın şiirleri şekil bakımından olduğu gibi muhteva bakımından da üç ayrı renk arz etmektedirler: Türk halk şiiri şekillerini kullandığı şiirlerinde daha çok aşk ve tabiat gibi temaları, serbest tarzda yazdığı şiirlerinde daha çok toplumsal ve satirik temaları, divan şiiri şekilleri ile yazdığı şiirlerinde ise daha çok dinî-tasavvufî ve hikemî temaları işlemiştir, diyebiliriz. Bunlara birer örnek verelim:

Dokunur

Yine bir sarhoşluk var bulutlarda
Sümbüle dokunur güle dokunur
Susmuş hânendeler ses yok utlarda
Mızraplar bir başka tele dokunur

Şu gurbet, şu hasret, şu içli akşam
Yaratır rûhumda alevli bir gam
Yâre yolladığım bir ufak selâm
Ilgıt ılgıt esen yele dokunur

Başka şarkı söyler rüzgârlar sana
Derdimi çok vakit var anlamana
Bilirsin şu gurbet ellerde bana
Şöyle mahzun bakmak bile dokunur (s. 168).

Tarih Sayfalarını Karıştırırken

Değişmemiş kuruyasıca huyu insanların
Yine sen yeme ben yiyeyim
Yine mazlum zalim hikâyeleri
Ağalar paşalar beyler
Sille tekme tokat
Değişmemiş
Değişmemiş insanlar (s. 133).

Gazel

Öyle bir âlemdeyiz ki bey beye ikrâm eder
Mazlumu fakr-ü zaruret ıstıraba râm eder

Kalmamış ümmette tevhid anlamak mümkün değil
Kimi derd-i gam içinde kimi de bayrâm eder

El verir gün el elinden beş dokuz bir şey yapar
Savurur akçe-i bayrak kendince bir nâm eder

Alır aklın başından bir cemaat türetir
Din devlet bilmeyeni başına imâm eder

Senliğini senden önce güden bir çobanın var
Savurur sel kumunu billûr eder câm eder

Karınca kanadında elde dilde dolaşır
O ne yaparsa yapar en sonu tamâm eder (s. 177).

Bu şiirlerin ana konularını, işleniş sıklığına göre şöyle sıralayabiliriz: "Sevgili" (çoğunluğu doğrudan sevgiliye hitaben), kendi beninden ve insanlardan şikâyet, din ve tasavvuf (Tanrı, Peygamber ve mutasavvıflar), "toplumsal problemler", felsefî problemler vs. Burada Sayar'ın 250 civarında şiirde doğrudan doğruya "topluma yönelik temalar"ı (bozkırın zor şartları, kıtlık, köy, fakirlik, ihmal edilmişlik vs.) işlediğini, oysa 600 adet şiirde "ben"e yönelik temaları işlediğini söyleyebiliriz.

Bu genel konular çerçevesinde üzerinde durulan temaların tamamını şöyle sıralamak mümkün: İnsan, Allah, saygı duyulan kişiler (Peygamber, Yunus, Mevlâna v.s.), benlik, nefs, yalnızlık, gurbet, ömür, aşk, gönül, sevgili, özlem, felek, kader, ölüm, köy, bozkır, yoksulluk, tutkular, terk edilmişlik, varlık-yokluk, tabiat, toplum, metafizik arayış, rintlik, şehir (İstanbul, Amasya, Yozgat) v.s.

Sayar'ın şiirlerinde ele aldığı konuların kaynağını daha iyi ifade edebilmek için tablo hâlinde göstermeyi uygun bulduk:

Gerçek Yaşantı	*Hayal Gücü*	*Tabiat*	*Felsefe/Fikir*	*Din/Tasavvuf*	*Toplam*
240	168	173	232	44	857

Tablo 2.

Bu tabloya göre Sayar'ın şiirlerinin mühim bir kısmı "gerçek yaşantı" şiirleridir. Felsefe/Fikir temeline dayalı şiirleri ikinci sırayı almaktadır. Hayal gücüne dayalı şiirleri sayı itibariyle ikinci sırayı alır. Tabiat kaynağından hareketle yazdığı şiirleri üçüncü sırayı almaktadır. Dördüncü sırada ise daha çok yalnızlık ve özlemlerini anlattığı hayal gücüne dayalı şiirleri yer almaktadır.

Bu tablo onun içe dönük bir rüya ve hayal şairi olmadığını, daha çok gerçek yaşantıdan hareket eden, dışa dönük, aktif, fikrî yönü güçlü, tabiata değer veren bir sanatçı olduğunu göstermektedir. Hayal gücüne dayalı 168 şiir de, onun tamamen hayal gücüne dayalı şiirleri olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü hayallerini gerçek yaşantı

ile bilhassa sevgili ile ilişkilendirerek kullanmaktadır. "Mektup" adlı şiiri buna güzel bir örnek olabilir:

Pencere önündeki saksı
Çiçeğini senin için açacak.
Ben bir donuk yıldızda oturuyorum
Geceleri gökyüzüne bak!

Geceleri gökyüzüne bak!
Gözlerine bir nokta ışık oturacak (s. 53).

Din ve tasavvuf şiirleri ise toplam içinde çok küçük bir yer işgal etmektedir.

Burada önemli gördüğümüz bir noktaya işaret edelim: Onun şiirleri içinde "ideoloji" kaynaklı şiir yoktur. Örneğin şairin oğlu Ahmet Güner Sayar ile yapılan bir mülâkatta "*Abbas Sayar Marksist mi idi?*" sorusuna,

"Onun romanlarında Marksistik anlamda bir sınıf çatışmasının ögelerine rastlamak da mümkün değildir. Meselâ Çelo romanını ele alın. Ortada sert bir toprak kavgası vardır. Taraflar bellidir, amca ve yeğen. Kavga ederler, darılırlar, ama yine bir araya gelirler. Hâlbuki Marksistik kalem oynatmalarında toprak sahibi ağa ile ırgatın bir temas alanı oluşturması, bir araya gelmesi imkânsızdır."[147]

şeklinde cevap vermektedir. Biz de bütün şiirlerine bu açıdan inceleyici bir gözle bakma gereğini duyduk ve benzer bir kanaate vardık: Yer yer 1940 ve 1950'li yılların Anadolu'sunun ürkütücü gerçeklerinden bahsetse de, toplumun sıkıntılarıyla dertlense de bunun ideolojik maksatla söylendiğine dair bir ipucuna rastlamadık. Hatta "felsefe" kaynaklı olarak belirttiğimiz 232 adet şiir de "modern felsefî akımlar"ın yansıması değil, Hayyâmvârî söylenmiş hîkemî şiirlerdir.

Abbas Sayar'ın ele aldığı konulara yaklaşım biçimini de şöyle bir tabloyla gösterelim:

İyimser/Olumlu	***Kötümser/Olumsuz***	***Yorumcu/Tenkitçi***	***Tasvirci/Gözlemci***	***İronik***	***Toplam***
151	170	238	253	45	857

Tablo 3.

Bu tabloya göre belirlenen beş türlü yaklaşım biçiminin sayı olarak bir birine çok yakın olduğu söyleyemeyiz. İyimser ve kötümser yaklaşımların birbirine yakın, yorumcu ve tenkitçi yaklaşımları ise daha fazla sayıda ve birbirlerine yakın sayıda

[147] Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 61.

oldukları görülmektedir. İronik yaklaşım ise daha çok yergi niteliğindeki az sayıda şiirinde görülmektedir.

Burada kötümser yaklaşım sütunu açıklamaya muhtaçtır. Çünkü buradan Abbas Sayar'ın hayata küskün, bedbin biri olduğu zannedilebilir. Böyle bir şey söz konusu olamaz. Burada görülen 151 adet kötümser yaklaşımlı şiirdeki kötümserlik, sevgiliye sitem ve kırgınlık, insanların vefasızlığına ve kötülüklerine karşı sitem ve kırgınlık, felek ve kaderden şikâyet, kendi nefsinden şikâyetlerden ibarettir. Aksine şair her fırsatta hayata bağlılığını ve insanları sevdiğini dile getirmektedir. Şairin çeşitli yaklaşımlarına birkaç örnek vermekte fayda görüyoruz:

II.3.2.1.1. Olumlu Yaklaşımlar

Kör Döğüşü

Bilmem ne ister insanlar insanlardan,
Yer cömert, ağaç cömert.
Gök alabildiğine kerem saçarken üstümüze
Kin besler, darılır, kırılırız birbirimize (s. 38).

Bu kısacık şiirde Abbas Sayar'ı görmek mümkündür. Burada kavga istemeyen, huzur ve barış isteyen; düşmanlık ve küslüklerden rahatsız insan Abbas Sayar'ın sesini işitebiliriz.

Umut Göğün Maviliğinde isimli şiirinde insanlara umut aşılayan bir sanatkâr olarak karşımızdadır:

Bilmecemizi toprak çözmesin,
Ona bırakmıyalım yaşama arzumuzu
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini (s. 56).

Şair, baharın gelişi ve tabiatın uyanışı ile kendisi arasında bir ilgi kurar:

Güneş yapışır toprağa,
Can özden yürür yaprağa
Hayat iner taşa, dağa

Değişir bak yine halım
Bahar oldu uyan dalım (s. 73).

Şair, "Elbet Bir Gün" adlı şiirinde de umut doludur:

Bir sabah olacak
Sabaha karşı (s. 93).

"İyilik"in yerini "kötülük"lerin almasına sebep olarak insanları değil, üzerinde yaşadığımız "sal"ı (dünya) suçlar:

İyi olmak elimizde
Kötülükler bizde değil
Çürüklük hep salımızda
Yüzdüren denizde değil (s. 108).

Sayar, şiirinin üzerine yansıyan kederi ve kötümserliği atmak istemektedir:

Şiirime çöken keder toprağını
Kazma kazma yarmalıyım.
Hayata küskün bakan yüreğimi
Yeniden onarmalıyım (s. 146).

Öykü adlı şiirinde "sevgi"yi her şeyden üstün tuttuğunu şöyle dile getirmektedir:

Yoktur o işin bir öyküsü
Başlamamışsa sevgi ile (s. 148).

İnsan sevgisini de yer yer çok etkili bir şekilde dillendirmektedir:

Ben sizin yüzünüzden insanlar,
Kendimi unutuyorum (s. 40).

veya:

Bir an vardır gün boyunca
Görünmez büyük ince,
Zamanın nabzı atmaz olur
İnsanları sevince... (s. 94).

"Yağmur"la birlikte "yeşilin yıkanması" imajı mutluluğun, temizliğin, günahlardan arınmışlığın, bereketin ifadesidir:

Yağmur yağıyor inceden
Yıkanıyor tarlalarda yeşil
Dudağımı ısırıyorum
Altımda benim olmayan dünya

Yağmur yağıyor inceden
Yağmur yağıyor gün boyu
Yeşil yıkanıyor tarlalarda
İçinde sensizliğin kederi... (s. 126).

"Bahar Şarkısı" şiirinde mutluluk tabiatla ilişkilendirilir:

Güneş omzundan atmış ceketi
Işık mavilikte gün bereketi
Kuşluk umuda vermiş nöbeti
Sallanı, sallanı, sallanı vermiş (s. 167).

Sayar'ın sadece şiirlerinde değil roman ve hikâyelerinde de "mutluluk" tabiatla ilişkili olarak ortaya konmuştur. Tabiat güzel ve insanlara cömertse mutluluğun başlangıcı olarak anlatılmıştır. Bunu yukarıdaki birkaç örnekte görmek mümkündür.

II.3.2.1.2. Olumsuz Yaklaşım:

Şairin konuya olumsuz yaklaşımları sevgiliden, felekten, kaderden, insanlardan, zamandan ve nefsinden şikâyet şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu olumsuzluklar varlıklara ve başkalarına yöneltilmiş kötülük dolu duygu ve düşünceler değil, daha çok sitemkâr bir tarzda kendini göstermektedir.

Abbas Sayar'ı yazmaya iten unsurların başında vefasız sevgili gelir. Altı bentlik uzunca bir şiir olan "Beddua"da vefasız sevgiliye lânetler okur ve onu "baş İblis"e benzetir:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127).

"Ücretsiz" adlı şiirinde "felek"ten şikâyet eder:

Dağ başında kara çalı
Çaput bağlamak bedava
Felek gözün kör olsun!
Oturup ağlamak bedava… (s. 82).

"İşte Böyle" şiirinde yaşanılan hayattan memnuniyetsizlik anlatılır:

Dünya olmuş ince elek,
Evvel düşüyor civelek
Hükmünü işliyor felek
İşte böyle Memet ağa... (s. 86).

Şair, yer yer kaderinden de şikâyet eder, hatta "Serencam" adlı şiirinde "kalenderce" küfreder:

Kader senin sülâlenden başlarım
Ettiğini ben de sana işlerim (s. 87).

veya "Gider" adlı şiirinde,

Oyuncak olmuşuz kader elinde
Bin bir dert dolaşır gönül telinde (s. 158).

şeklinde kaderden şikâyetini dile getirir.

Sayar, bir "Gazel"inde de insanlardan şikâyetini şöyle ifade etmektedir:

Cána dam kurmuş bir avcı cânân dediğin
Bir yığın etten ibâret şimdi insân dediğin (s. 187).

veya

Değişmemiş kuruyasıca huyu insanların
Yine sen yeme ben yiyeyim
Yine mazlum zalim hikâyeleri
Ağalar paşalar beyler
Sille tekme tokat
Değişmemiş
Değişmemiş insanlar (s. 133).

ya da, *Büyük Tehir* adlı şiirinde sevgisizlikten şikâyet eder:

Dosttan ve sevgiden yoksun olanlar
Işıksız bir mavi karanlığındadır
Aşka ve insana sırt çevirenler
Kendi ayrılığındadır (s. 218).

şeklinde kötü insanlardan şikayet etmektedir. Şair yer yer de zamandan şikâyet eder:

Öyle bir güne geldik ak kara belli değil
Panzehir bile ortak olmuş derde mâr ile (s. 190).

"Edemedik" adlı şiirinde kendini hesaba çeker:

Ruhsarını yâr ettiğimizi kâr edemedik
Aşk ise yaşadık inkâr edemedik
Zaman aştı üstümüzden keyifsizliğiyle,
Kendimizi kendimize bâr edemedik (s. 220).

II.3.2.1.3. Yorumlayıcı/Tenkitçi Yaklaşım

Bu yaklaşım biçimine daha çok "topluma yönelik" temaların işlendiği şiirlerde rastlıyoruz. Bu şiirlerin bir kısmında toplumda gördüğü olumsuzluklar karşısında sorumluluğunu yerine getirmeyenlere karşı bir kızgınlık ve öfke görülmektedir.

"Memed'in Ölümü" şiirinde Anadolu'nun hâlâ en önemli problemi olan sağlık ve ulaşım problemi dile getirilir ve sorgulanır. Anadolu kırsalının bir gerçeğini âdetâ ağıt yakar gibi şöyle dile getirmektedir:

Ne diyeyim yazısına
Kim bakacak kuzusuna
Mahşere dek deva olmaz
Ciğerimin sızısına.
Ne diyeceksin anam, ne diyeceksin?
Kime ne dediğimiz var?
Kimi kime şekva edeceksin?

Hançerler oyar gibidir etlerimi..
Düşer gördükçe yarı yollarda
Memetlerimi (s. 36).

"Kör Döğüşü" şiirinde insanlar arasındaki kavgalara dikkat çeker ve eleştirir:

Bilmem ne ister insanlar insanlardan,
Yer cömert, ağaç cömert.
Gök alabildiğine kerem saçarken üstümüze
Kin besler, darılır, kırılırız birbirimize (s. 38).

Anadolu'da "başlık parası", "öküz parası" gibi sebeplerle mevsimlik işçi olarak büyük şehirlere "gurbete gitmek" Anadolu köylüsünün önemli sosyal problemlerindendir. Bu hususu Sayar, "Hasan, Ahmet, Gurbet" şiirinde anlatır:

Oturup baş başa geceyi bölüştüler
Sabah;
Islak toprağa bitkin düştüler (s. 44).

Yıllardır Türkiye'nin en önemli problemini teşkil eden pahalılık "Tahtirevalli" şiirinde bir taşlama üslubuyla dile getirilmektedir:

Bir koyup on alana elbet her şey vız gelir
Ak borsa, kara borsa en güzel taviz gelir
Baş toprağa dayanır taşa ise diz gelir

Kemer sıkma, tahammül verir olundu salık,
Eller boş, mideler boş, yaşasın pahalılık (s. 198).

Sayar, "Hüküm-1" adlı şiirde kendi şahsında insanlara kötülük yapan ve kötülük düşünen insanları eleştirir:

İçim nedametlerle dolu kardeşlerim
Rahatlık unutturdu sizi
Pul pul yaşlarımdaki dalga
Geç köpürttü içimdeki denizi
(...)
Af duygularına sahip çıkamam
Mücrim ve kötü niyetli bir kalbim var
Ezin bu benliği yok edin ortadan
Sizi sevmediği için insanlar (s. 144).

"Hüküm-2" adlı şiirinde de insanlık görevini yerine getiremediği ve insanlara nankörlük yaptığı için kendisinin cezalandırılmasını ister:

Nedamet hislerime bakmayıp
Yapın yapılacağın en güzelini…
Alçak, hain yaftası takıp boynuma
Her gün bir çarmıha gerin beni (s. 145).

"Merak" adlı şiirinde de insanları esprili bir şekilde eleştirmektedir:

Neden ayakta duruyor bunca insan
Oturup biraz düşünseler ya… (149).

Sayar, bazen de insanların duygusuzluklarından şikâyetçidir:

Câna dam kurmuş bir avcı cânân dediğin
Bir yığın etten ibâret şimdi insân dediğin (s. 187).

II.3.2.1.4. Alaycı (İronik) Yaklaşım

Sayar, Orhan Veli'nin kimi şiirlerine benzer şekilde alaycı (ironik) bir tavırla kendine, insanlara ve problemlere yaklaşır ve üstü kapalı eleştirir. Kendi ben'ini azarlayıp alay ettiği "Gönlüme İhtar" şiiri bu açıdan oldukça manidar bir şiir:

Boşboğazlık ettin göz yumdum.
Başıboş dolaştın, sesimi çıkarmadım.
Günlerce peşine düştüm,
Tek hatırı kırılmasın diye.
Acemilik ettim yürüdüm izinden
Bekçi kovaladı hırsız diye yüzünden.
Sen de anamı ağlattın benim
Ama babanızın uşağı yok,
Dünyaya çile çekmeğe gelmedim.
Efendi gibi otururşan otur;
Yoksa defederim dışarı (s. 30).

"Avarelik" adlı şiirinde zengin gani gönlüyle esprinin zirvesinden seslenir:

Yeryüzünü boyadım
Bir eksiği maşallah… (s. 93).
veya bazen "Bol Keseden" dağıtır:
Bu dünya benim
Otur oturabildiğin yerine (s. 94).

Abbas Sayar, zaman zaman daha çok Latifî mahlasıyla dönemin siyasîlerini ironik bir dille hicvetmiştir. Bir dönemin başbakanlarından ve sonra cumhurbaşkanı olan Süleyman Demirel için yazdığı "Ampul" adlı şiiri buna güzel bir örnektir:

Ampulün yüz lira oldu,
Vay Demirel, vay Demirel!
Maaş bir kiraya kaldı,
Vay Demirel, vay Demirel!

Soğan kokmuyor ağzımız,
Bağzıya bakar bağzımız,
Atsız dünyamızda kımız,
Vay Demirel, vay Demirel!

Köşe bucak kaçmaktayız,
Yokluğa el açmaktayız,
Biz kan kusup içmekteyiz,
Vay Demirel, vay Demirel!

Belirsiz sağlıkta solun,

Eğri büğrü gider yolun,
Varlıksızlığımızda var olun,
Vay Demirel, vay Demirel![148]

II.3.2.1.5. Tasvirci Yaklaşım

Abbas Sayar; yaşadıklarını, gördüklerini, hayal ettiklerini sadece tasvir eden bir mizacın şairi değildir. Onun şiirlerinde mutlaka bir yargı, bir yerlere üstü kapalı veya açık bir mesaj bulursunuz. Ancak bu onun çeşitli hallerde nötr kalmayacağı anlamına gelmez. Tablo 3'te belirtildiği gibi 253 adet şiirde bu tavrı tespit ettik. "Yunus'a" adlı şiiri bu yaklaşım biçimine örnek olacak nitelikte bir şiirdir:

Hak yoluna çıkmış yaya,
Bazan yükselmiş semâya
Her an elini Hüdâ'ya,
Açmış Allah deyu deyu (s. 17).

Şair, "Amasya Kal'asına" adlı şiirinde Amasya kalesinin tasviriyle yetinir:

Kayalara gömülüp kalmış
Yılların turabı,
Taşıyor sırtında Amasya
Kırık dökük bir rübabı (s. 28).

Sayar'ın tüm eserleri okunduğunda görülecektir ki, hayatının ve eserlerinin olmazsa olmazı tabiattır. "Şaşırtmaca" isimli şiiri onun pastoral şiir dünyasını ve tabiata karşı duyarlılığını anlatan güzel bir örnektir.

Saksağanın sesi düştü çam dalından
Su bir adım daha aşağı kaydı,
Yeniden öttü bir kuş,
Topraktan rengini toplarken bir çiçek.

Işık tüm hızını yitirdi
Kağnılaştı yürüyüşü
Oturdu derbeder kamburluk
İsimsiz bir kuş öttü yeniden

Çiçek rengini omuzladı
Bir bulut güneşin burnunu kaşıdı.
Ve söylendi:
Bir sen,
Bir ben.[149]

Abbas Sayar, "Boğaz Köprüsü" şiirinde de dönemin bir kısım aydınlarının aksine köprünün yapılışını sevinçle karşılar ve onu şöyle tasvir eder:

---

[148] Abbas Sayar, "Ampul", *Bozok*, nr. 8763, 4 Temmuz 1980, s. 4.
[149] Abbas Sayar, "Şaşırtmaca", *Bozok*, nr. 8044, 1 Mart 1977, s. 2.

Asya'dan karşıya ilk el uzatan
"Merhaba" götüren yol oldun Köprü
Gönüllerde hasret içeri yatan
Sessiz sazımıza tel oldun Köprü (s. 207).

"Anneme" şiirinde mükemmel bir anne tasviriyle karşılaşıyoruz:

İçi yavrusunun içine göçen
Sevgiyle dünyaya mutluluk saçan,
Gönül bahçemizde dört mevsim açan
Lâle sensin, sümbül sensin, gül sensin (s. 183).

II.3.2.1.6. Tema/Konuyu Ele Veren Ana Unsurlar; Kelime ve Kavramlar:

Abbas Sayar'ın şiirinde beş unsur/kavram önemli bir yer tutmaktadır. Hepsi de birbirine bağlı olarak aşkın, iyiliğin, saflığın, bereketin, mutluluğun ifadesidirler. Bunlar en çok kullanılış sırasına göre aşağıda gösterilmiştir:

a. Gök ve gökle ilgili kavramlar: Bulut, güneş, yıldız, ay, ufuk, kuş, ışık, mavilik vs.

b. Toprak ve toprakla ilgili kavramlar: Bozkır, bahar, yeşillik, ekin, ürün, ağaç, dal, gül, çiçek vs.

c. Su ve su ile ilgili kavramlar: Yağmur, deniz, ırmak, gözyaşı vs.

ç. İnsanın bazı uzuvları ile ilgili kavramlar: Avuç, el, kol vs.

d. Sosyal kavramlar: İnsan, insanlık, toplum vs.

Onun şiirlerinde yukarıda görüldüğü gibi en fazla yer tutan unsurlar, gök ve gökle ilgili (kozmik âlem) kavramlar ve kelimelerdir. Bunda şüphesiz doğup büyüdüğü çevrenin (bozkır'ın), yani taşranın payı büyüktür. Yazarın doğa ile ilişkisi konusunda şöyle de bir tecrübesi vardır:

"1950'li yılların başında yakın arkadaşı Dr. Ahmet Celâl Sungur (Daha sonra CHP'den Yozgat milletvekilliği yapmıştır.) ile birlikte Yozgat-Ankara şosesi üzerinde bir köy olan Sekili'de çiftçilik yapar..."[150]

Orta Anadolu insanı, bilhassa çiftçisi üzerinde gökyüzünün derin tesiri vardır. Bu insanın en büyük korkusu ekin mevsiminde yağmur yağmaması, havaların kurak gitmesi ve bunun sonunda kıtlık olmasıdır. Bozkır insanı günler ve geceler boyu eli yüreğinde gökyüzünü seyreder, göğe el açar. Hele bir de çiftçilik yapan bir şair ise

[150] Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 60.

geceler boyu gökyüzünü hayran bakışlarla seyretmenin üzerindeki derin tesiri tartışılmaz. Sayar'ın şiirinde buradan kaynaklanan çok zengin bir kozmik kavramlar dünyası ile karşılaşırız. Bu sebeple şiirinin bizce en belirgin niteliği de burada saydığımız kavramlar olsa gerektir.

"Gökyüzü"nün, buna bağlı olarak "yağmur" (su)'un, buna bağlı olarak da "toprak' (yeşillik, ekin, bereket v.s.)'ın Sayar'ın şiirlerinde iç içe geçmiş olduğunu görüyoruz. Bunun yanında insan ve insanlık, el ve avuç kelime/kavramları da önemli bir yer tutmaktadır. Bunların çeşitli örneklerle şairin ruhunun derinliklerinde nelerin çağrışımları olduğunu, nelerin göstergesi olduğunu tespit etmeye çalıştık:

a. Gök ve gökle ilgili kavramlar: İyilik, saflık, temizlik, sevgi, aşk, bereket, umut kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimi şiirlerde de "gökyüzü" bu dünyadan kaçış, yeni ve daha temiz bir âlemin özlemi, metafizik arayışın ifadesi olduğu gibi; Tanrı'nın ve ondan beklenenlerin, ona sığınmanın, onun gücü karşısında boyun eğmenin bir göstergesi olsa gerektir."Bir Yağmur Sonu Dünyası" adlı şiir bu söylenenlere iyi bir örnek olabilir.

İnsancıklarım geldi aklıma
Sevdiceğim geldi
Su taşıdım çöllere tulum tulum
Tohum tohum serptim yeşili dört bir yöne
Öptüm alnını yiğitliğin
Öptüm alnını iyiliğin
Öptüm alnını sevgilimin
Yaşamaya hak kazandı dünya... (s. 138).

"Kıtlık Yılı" adlı şiirde gökyüzünün kutsallaştırıldığı açıkça görülmektedir:

Yapraklar bütün gece
El açtılar gökyüzüne.
Yer demir gök bakırdı
Bizden bu kadar deyip insanoğluna
Birbiri üstüne düştü başları (s. 42).

Şair, "Özlediklerim" adlı şiirde mutsuzluğuna sebep gökleri göstermekte, mutluluğu da göklerden beklemektedir:

Nasıl seversin şu gökyüzünü?
İnsanı çıldırtasıya güzelleşir.
Hele dalınca ufuklara;
Dokunsan ağlıyasım gelir.

Sanarım gökler çaldı içimden

İyiye, güzele duyduğum hasreti
Sanarım bu boşluk içinde özlediklerim...

Nasıl seversin şu gökyüzünü?
Bak yine al'ı maviye katmada
Beni yüz üstü bıraktı da;
Renkleri oynatmada... (s. 50).

Gök ve yıldızlar kimi zaman da şairin ikametgâhı durumundadır:

Pencere önündeki saksı
Çiçeğini senin için açacak.
Ben bir donuk yıldızda oturuyorum
Geceleri gökyüzüne bak!

Geceleri gökyüzüne bak!
Gözlerine bir nokta ışık oturacak (s. 53).

Sayar, kimi zaman da umudu göğün maviliğinde arar, onu umut kaynağı olarak görür ve gökten umut eder. Bunu "Umut Göğün Maviliğinde" adlı güzel şiiriyle dile getirir:

Sevgi bakışlarında bereket
Yaşamak gülüşlerinde gurur
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini.

Uzat ellerini içime
Yaşadığımızdan haberi olsun dünyanın
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini (s. 56).

"Gece, ayrıca çocuğun doğumdan önce annesinin karnında, onunla bir olduğu safhanın sembolüdür. Çocuk dünyaya geldikten sonra, dış âlemin kendisini rahatsız eden çeşitli hâdiseleri ile karşılaşır. Bazı çocuklarda ve insanlarda doğumdan önceki sakin, kapalı, mesut hayat veya ona benzer hal ve durumları özleyiş duygusu çok kuvvetlidir. Psikologlar bu özleyişe "kapalı yerler kompleksi" adını verirler. (...) Eski dinlerde, mitolojilerde ve şâirlerin serbest çağrışıma dayanan hayâllerinde gece, gökyüzü ve yıldızlar âlemi, anne hayâli, muhayyel kadın veya Jung"un deyimi ile "anima archétype"i arasında kurulan münasebete sık sık rastlarız."[151]

Sayar'ın şiirinde rastladığımız kozmik âleme ait zengin unsurlar bu söylenenlerle tıpatıp uyuşmaktadır. Sayar, mutluluğu, huzuru, sevgiyi, iyiliği, saflığı

[151] Mehmet Kaplan, a.g.e., s. 165, 167.

hep göklerden beklemektedir. "Kır Kuyusunda Halkalar" adlı şiirde açıkça "kapalı yerler kompleksine" rastlamaktayız:

Gözüm bir kır kuyusunun derinliğine takılı
Gökyüzünü bana sormayın
Tanımam
Ne ben başımı yukarı kaldırırım
Ne de o kalkar
Gözyaşlarım; kır kuyusunda halkalar… (s. 60).

Kozmik âlem ile kadın arasındaki ilgi kurma hususunu şu örnek çok iyi ifade edebilir:

Sevgilim!
Donuk bir yıldızda yazıldı bu mektup.
Bu akşam
Avucuna bir parça su koy
Ve uzat gökyüzüne elini

Deniz sanar, dünya sanar yıldızım seni
Ve birlikte ineriz
Öpülesice avuçlarına... (s. 63).

b. Toprak ve toprakla ilgili kavramlar: Toprak, bozkır, bahar, yeşillik, ekin, ürün, ağaç, dal, gül, çiçek vs. kozmik unsurlara denk olarak 83 şiirde görülmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bir ara çiftçilik denemesi de yapmış olan Abbas Sayar'ın şiirinde toprak ana unsuru önemli bir yer tutmaktadır. Öncelikle çiftçiliğe bağlı olarak bolluğun, bereketin, mutluluğun, umudun kaynağı, daha sonra da baharın gelişi ve tabiatın uyanışı ile insan arasında ilişki kurularak yaşama sevincinin, neşenin kaynağı, sevginin kaynağı olur. Kimi zaman da Âşık Veysel'deki gibi sığınılacak "sadık yar"dır:

Kara toprak çağırsa içine;
Anlatacak derdi varsa giderim.
Karışmışım bir vefasız göçüne,
O ellerde merdi varsa giderim (s. 19).

Bozkırın Bozlak'ından, hatta Yozgat'ın Sürmeli'sinden sesler taşıyan Abbas Sayar'ın "Sararan Otlar Arasında" adlı şirinde ondaki renkleri bulmak mümkün:

Sen bilmezsin bozkırın akşamlarını,
Batıda bir tepsi erirken,
Doğudan bir tepsi çıkar
Alaca ışıklı tepeleri,
Yamyassı eder şarkılar.

Bir içli keder düşer yüreklere
Kımıldar yanık acılarla dudaklar.

Kiminin gözü batan güneşte,
Kimininki doğan aydadır,
Kimisi asker anası
Gözler yollardadır.

Bir ince duman fakir bacasından
Gökyüzüne arz-ı hâl çizer,
Kenar mahalledeki ihtiyar nine.
Bir kuru ekmeği bir dudağını yer.

Şamatayı bırakır yüzleri kirli çocuklar,
Ezan sesleri yalar kulakları.
Avuçlarda emeksiz istekler,
Eller ki açıktır yukarı.

Işık bahçesinin ardına geçer mavi,
Ağaçlar kulaç kulaç gerinir,
Bozkıra kuşak olup iner Samanyolu,
Dudaklarını uzatır yıldızlar bir bir..

Hangi türküyü söylersen söyle
Hangi dünyaya girersen gir,
Tepeler ustaca bakar yüzüne
Burada toprak her şeyi bilir.

Sevdadan yana yanık yürekleri
Işıklı gökyüzü yoklar,
Çocuk gözlerine dağılır er saatte
Minik minik uykular.

Sonra bir ince sessizlik dökülür
Dalı, ağacı unutur yaprak.
Girer koynuna düşüncelerin zaman
Ağlıyarak.

Sen bilmezsin bozkırın akşamlarını
Bir tepsi erirken
Bir tepsi çıkar
Bölüşmüştür sevgiler yürekleri
Kiminin gözü batan güneşte,
Kimininki doğan aydadır.
Batıda tutuşan konaklarda
Doğuda renkleşen saraylardadır (s. 65-66).

Hayatın ana unsurlarında biri olan toprak "Seng-i Mezar" şiirinde insanı kucaklayan bir tarzda kendini gösterir:

Her kırık dökük mezar taşı
Aynı türküyü tutturur.

Toprak, hayatı sevdirir
Sonra unutturur… (s. 150).

Ayrıca Sayar'ın Âşık Veysel'in Kara Toprak Şiirine bir de naziresi bulunduğunu biliyoruz. Bu şiirin son dörtlüğü şöyledir.

Cümle mahlûk memesini yoklarlar,
Kuşu kurdu, dağın taşın koklarlar,
Bir gün ölsem kucağında yerim var.
Benim sadık yarim kara topraktır. [152]

c. Su ve su ile ilgili kavramlar: Su, yağmur, deniz, ırmak, gözyaşı vs... Daha çok sevgili/aşk ve bolluk/bereket söz konusu olduğunda gökyüzü ve toprakla birlikte oldukça çok kullanılan bir unsurdur.

Sayar'ın şiirinde "yağmurla yeşilin" yıkanması imajı önemli bir yer tutmakta ve birçok şiirde tekrar edilmektedir. "İnceden İnceye" adlı şiirde şöyle geçmektedir:

Yağmur yağıyor inceden,
Yıkanıyor tarlalarda yeşil
Dudağımı ısırıyorum,
Altımda benim olmayan dünya

Yağmur yağıyor inceden
Yağmur yağıyor yol boyu
Yeşil yıkanıyor tarlalarda
İçimde sensizliğin kederi (s. 67).

Sayar, "İkide Bir" adlı şiirinde tabiatla bütünleşerek sevgilisini "okyanusta ada" kendisini "Kızılırmak'ta su" olarak hayal eder:

Hiç bir yıldız göğe uzak değil
Hiç bir aşk düşünceye
Sen; okyanusta bir ada
Ben; Kızılırmak'ta su… (s. 93).

Psikanalitik yaklaşımla bu mısraların derin yapısında güçlü bir şehvet hissinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Yine "Çare" adlı şiirinde de benzer bir durum söz konusudur:

Baktım:
Toprağa düşecek gibi değil su
Tohumu:
Buluta ektim... (s. 91).

Bazen de su, kirlerden ve günahlardan arınmanın aracı olur:

[152] Abbas Sayar, "Aşık Veysel'e Nazire", *Bozok*, nr. 183, 25 Mayıs 1954, s. 2.

Denizinde köpük olsam
Yunsam mestane mestane.
Hak hak diyen dallarına,
Konsam mestane mastane (s. 77).

Su bazen de huzur, mutluluk, saflık, akıcılıktır:

Bir şarkı bilirim, bestesi
Ilgıt ılgıt akan su misalidir (s. 121).

Yağmur dünyaya hayat veren, dünyayı temizleyip kirlerinden arındıran bir özellikle karşımızdadır:

Bir boy yıkadı çamları yağmur
Yel taradı saçlarını gelep gelep, tel tel
Öptü domur domur ıslaklığı dal
Dünyasında bir yağmur sonrasının (s. 137).

"Bildiri" adlı şiirinde de suya hitap eder, gökyüzü ile barışmasını ister. Aslında derdi kuraklıktır. Çünkü bozkırda su ve yağmur bolluk ve berekettir, zenginliktir:

Ne olacak senin hâlin
Su!
Seni uçuracağım
Üç-beş süzgeçten
Geçireceğim.

Aklın varsa su
Gökyüzüyle barış!... (s. 163).

ç. İnsanın bazı uzuvları ile ilgili kavramlar: "Avuç", "el", az da olsa "kol" kelimeleri yüzlerce kez, dikkati çekecek kadar sık geçmektedir.

Bolluk, bereket ve aşk ile ilgili olarak birçok şiirde kullanılan anahtar kelimelerden biri de "avuç" kelimesidir. Sayar, "Hissesiz Oyun" şiirinde sevgiyi dahi avuçlamaktadır:

Diyemem şu insan serpti üstüme
Bir avuç sevgiyi gözleriyle (s. 41).

ya da "Üç Renkli Rüya" şiirinde bir yıldızdan sevgilisinin avucuna inmek gibi bir cinsel fantezisini dile getirmektedir:

Sevgilim!
Donuk bir yıldızda yazıldı bu mektup
Bu akşam
Avucuna bir parça su koy
Ve uzat gökyüzüne elini
Deniz sanar, dünya sanar yıldızım seni

Ve birlikte ineriz
Öpülesice avuçlarına... (s. 63).

Tanrı'ya yakarış için avuç ve el kelimelerini değişik biçimde kullanmaktadır:

Şamatayı bırakır yüzleri kirli çocuklar,
Ezan sesleri yalar kulakları.
Avuçlarda emeksiz istekler,
Eller ki açıktır yukarı (s. 65).

Sayar, sevgilisinin elinin sıcaklığını avucunda hissetmekte:

Hasret ezgisi duymuyor yüreğim
Şimdi seni görmüşüm gibi
Avuçlarımda ellerinin sıcaklığı (s. 68).

"Sözüm Söz" adlı şiirinde sevgilisine aşkını ölünceye kadar avucunda saklayacağına dair söz vermektedir:

Ecel otursa başucumda
Aşkını saklarım avucumda (s. 91).

veya

Sesin oda boşluğuna takılı
Gözlerinin rengi başucumda
Yaşamak takılıp gitmiş peşine
Aşkın avucumda (s. 97).

"Ve Son" adlı şiirinde kabinin avucunu sevgiliye vermekte:

Bir yüce ışığın ucu sende
Işık ipliği kalbimin
Avucu sende… (s. 102).

Şair, kendi ben'ini anlatırken de kendisini avuç ortasına benzetmektedir:

Bir uzun süreyim ki baş son avuç ortası
Kıl ucu yaşam içre, küçük an olamam ben (s. 196).

"Oyuncak olmuşuz kader elinde" (s. 158) diyen Abbas Sayar, elleri üşüyen çiçekler için üzülür:

Çiçekleri düşünürüm uzak
Nasıl da üşür elleri (s. 100).

"Çare" adlı şiirinde varlık elinden şikâyet etmekte ve Âşık Veysel gibi toprağa sığınmaktadır:

Bir varlık elinde yok olduğumda
Baş ağrımı toprak alır çaresiz (s. 172).

Allah'ı hatırladığında da "el" ve "avuç" üşümüş olarak, galiba "Tanrı korkusunun" bir yansıması olarak gündeme gelmektedir:

El açtık boş yere üşük avuç içimizle
Allah Allah Allah derken sonra Allah'ı unuttuk (s. 178).

d. Sosyal kavramlar: İnsan, insanlık ve toplum vs. bu kavramlar Abbas Sayar'ın şiirlerinin büyük çoğunluğunda sürekli kullanılan kavramlardır. Abbas Sayar'ın bütün eserlerinin merkezinde olan kavramalar da bunlardır. Sayar'ın doğrudan doğruya bu kavramlarla ilgili şiirlerinin çoğunda bizzat insanlara hitap etmektedir. Bunların bir kısmında insanları her şeye rağmen sevdiğinden, bir kısmında onların yanlış davranışlarından, bir kısmında ise onların kötülüklerinden şikâyet etmektedir:

"Randevü" adlı şiirinde insan sevgisini dile getirmektedir:

Bir düğüm daha çaldım mendilime
Ucu yolcularıma sallanır,
Şu birbirine yabancı insanlar;
İçimde birbirini tanır… (s. 102).

veya "Evet" adlı şiirinde Yunus gibi insan sevgisini dile getirir:

Peysizlikleri peyledik
Biz insanı dost eyledik
Hep iyliğin söyledik
Gıybetlerde yüzde değil (s. 108).

"Bir Yağmur sonu isimli şiirinde insanlardan sevgi ve acıma ile bahsetmektedir:

İnsancıklarım geldi aklıma
Sevdiceğim geldi
Su taşıdım çöllere tulum tulum
Tohum tohum serptim yeşili dört bir yöne (s. 138).

"Yanaşma Şiir"inde "insan Abbas Sayar" karşımıza bütün gönül zenginliğiyle çıkmaktadır:

Bir hesabım var sizinle
Sırt sırta yaşadığım insanlar
Bir kovan oldu düşüncelerim
Niyetim, sevgi peteği yapan arı.

Niyetim en güzeli sizler için
Niyetim arzularınız kadar.
Dövseniz, kovsanız, öldürseniz
Sizi sevdim insanlar... (s. 150).

Sayar, “Avârelik” isimli şiirinde insanlar için endişelenmekte ve onların dertleriyle dertlenmektedir:

Gök yere düşerken direk vuruyorum
Yer tersine dönerken tutuyorum.
Ben sizin yüzünüzden insanlar,
Kendimi unutuyorum (s. 40).

Sayar’ın düşündüğü ve endişe ettiği insan, refah içinde yaşayan insan değil, küçük insandır. “Aklım Benim” adlı şiirinde aklı “köylerde kıymık kıymık” yaşayan yoksul ve zavallı insanlardadır:

Ne konak ne handa
Aklım benim
Bir köy kıyıcığında
Kıymık kıymık yaşayan
İnsanlarımda düşüncelerim... (s. 152).

“Kör Döğüşü” adlı şiirinde insanlar arasındaki kavgaların gereksizliğinden bahseder:

Bilmem ne ister insanlar insanlardan
Koyuna otu çok görürler, keçiye çalıyı;
Ahmed’e takarlar
Aliyi! (s. 38).

“Yitik” adlı şiirinde de yöneticilerden şikayet eder:

Öylesine, böylesine bakmadık
Öyle baktırdılar, böyle baktırdılar
Hayatı tutarken ellerimizle
Bıraktırdılar... (s. 95).

Sayar, “Sonsuz İlk” şiirinde insanlara olan güvenini yitirmiş bir vaziyette karşımıza çıkmaktadır:

Orta yerde dolaşan yığın kemik yığın ettir
Senin insan dediğin rivayetten ibarettir (s. 149).

“Yâri Bîvefadandır” adlı şiirinde insanların yanlışlarına karşı bir kızgınlığı vardır:

Lâfım sözüm yok sana dünya
İstediğin gibi dön!
Mevsimin burcu burcu gelsin
Kuş cıvıl cıvıl
İstersen kar kar yığıl üstüme
Lâhavle demem
Ama şu insanlarına, şu insanlarına

Açsam ağzımı yumsam gözümü... (s. 154).

Ama her şeye rağmen insan kişiliğinin özeti konumundaki "Mezar Taşıma" adlı şiiri, onun şiir estetiği içinde "insan sevgisinin" nedenli önemli olduğunu göstermektedir:

İnsanlar için iyilik dolu yüreğim
İçimde onların yeri ayrı yurdu ayrı
Bir başı sevdalı garibim
Kimsem yok dünyada insandan gayri

Bir ucunda dünyanın
Bir çocuğun ayağına diken batsa
Canım yanar
Elimde avucumda bir şey yok, neyleyim
Kalbimi size verdim insanlar… (s. 166).

II.3.2.2. Düşünce

Abbas Sayar'ın şiirinde öne çıkmış, duyguları arka planda bırakır nitelikte kuru fikir yoktur. Hemen tamamen duyguların arkasında gizlenmiş ve duygu giysisine bürünmüş halde bir fikir söz konusudur. Bu fikirler de daha çok öncelik sırasına göre ferdî, sosyal, tasavvufî karakterlidirler.

Fikir şiiri diyebileceğimiz cinsten, bilhassa rubai tarzında söylenmiş rindâne, hikemî şiirler önemli bir yer tutmaktadır. Fakat yukarıda belirttiğimiz gibi bunlar kuru fikirden ibaret şiirler değildir. "Yokluk! adlı şiir bu söylenenlere örnek olabilecek kabiliyette bir şiirdir:

Varlığına yürek bağladım
Oturur ötesinde düşüncelerin
Kuş kanadında saklı ılıklık
Büyük yokluk… (s. 150).

Sayar'ın şiirlerine bakıldığında öncelikle iyi derin bir edebiyat ve tasavvuf kültürünün olduğunu fark ediyorsunuz. Divan, halk ve modern şiir bilgisini ileride "tesirler" bölümünde değineceğimiz gibi Yunus Emre, Mevlâna, Niyâzî-i Mısrî, Kuşadalı İbrahim, Âşık Veysel, Orhan Veli'den çeşitli boyutlarda izler bulunması ve tasavvufî meselelere dair şiirler önemli bir yekûn tutmaktadır. Bunlar onun sahip olduğu kültür birikiminin şiirine yansıdığını gösterir.

Abbas Sayar, dünya görüşü itibariyle hayat karşısında aktif, mücadeleci ve bir davanın adamı değildir. Daha çok o, bir sevgi, hoşgörü, gönül adamı konumundadır.

Toplumsal yanlışlıklar, kötülükler ve haksızlıklar karşısında üzülmek ve kızmaktan ileri gitmez. Onun dünya görüşünü "Yeni Gün" adlı şiiriyle özetlemek mümkündür:

Bir şarkı tutturur yıldızlar
Kuş öter
Sabaha karşı

Yer gerinir yaprak yaprak
Çocuk sancısı içinde kadın
Sabaha karşı

Ayın rengi sarı üstüne
Güneşinki kızıla doğru
Sabaha karşı

Sabaha karşı rüya gördü çocuk
Sabaha karşı uyandı baba
Kuş öttü, yer gerindi

Minârede ezan, kulede çan
Ölen öldü, kalan kimsesiz ve talan
Sabaha karşı (s. 165).

"Söz Gelimi" adlı şiirinde dünyanın anlamını yorumlar:

Şu dünyanın mihnetini
Yer yüzüne çıkan bilir.
Kör lambanın kıymetini
Çıra, bezir yakan bilir.

Hayaliyle saltanatın
Üstündeyiz bir tor altın.
Yumruğunu şu hayatın
Yük altında çöken bilir.

Rızasız dünyaya gelip
Aç karın ortada yelip,
Sonunda çaresiz kalıp
Göz yaşını döken bilir.

Astık duvara eleği
Kendine sattık feleği
Kırk yırtıklı bir yeleği
Nur harcayıp diken bilir (s. 81).

Sayar, düşüncesini de ihtar eden bir şiir kaleme almıştır. "Düşünceme İhtar" adlı şiirden onun düşüncelerden huzursuz olduğunu, "tımarhane"lik olmaktan endişe ettiğini, bundan kurtulmak istediğini, rintmeşrep yaşamayı arzu ettiğini anlıyoruz:

Tasası sana mı düştü ömrümün?
Ahirette günahımı senden mi soracaklar?
Nedir bu bana ettiklerin?
Nedir elinden çektiğim?
İyi söyledim anlamadın
Kötü söz sana yakışmaz
Ama benim dert çekmeye niyetim yok
Arkadaş sözün kısası;
Ya sen adam gibi oturursun,
Ya ben tımarhaneyi boylarım (s. 29).

N. Abbas Sayar, yer yer şiir ve şair hakkındaki fikirlerini ifade eden şiirler söylemiştir.

Bizim Şiir

Biz cefa toprağı olduk
Her yağmurun seli bizim
Bahar vakti bahçelerin
Kuru kalmış dalı bizim.

Dünya kalmış berbatlara
Çıktılar hep üst katlara
Bu kavganın feryatlara
Terk edilmiş teli bizim.

Sonu yok dünya yasının
Kuluyuz nâm kavgasının
Sofra erkân başkasının
Eşiklerin çulu bizim.

Peşinde hayat göçünün
Metsiyi dünya hiçinin
Şu dağdaki kel keçinin
Uzayacak kılı bizim (s. 80).

Sayar, şairler hakkındaki düşüncelerini de "Bir Evveli" adlı şiirinde dile getirmektedir:

Benden önce gelen şair
Üstüme dert yıkıp gitmiş
Penceresi bir sayısız
Yer yüzüne bakıp gitmiş,

Ezip günün çağında
Renk olup mısra bağında
Bir dert çile ırmağında
Sel sel olup akıp gitmiş.

Dost altında döşek gibi

Yaşantıya bir ek gibi
Beli bükük direk gibi
Çatırdamış çöküp gitmiş.

Kimi Z'de kimi A'da
Mecnun'un aklı Leylâ'da
Üç beş gün kalıp dünyada
Aşk çırasın yakıp gitmiş (s. 224).

Düşünce aktarımına dayalı şiir türlerini de şöyle sıralayabiliriz: Doğacıl, hikemî, mistik, sosyal, öğretici vs.[153] Bu beş çeşit düşünce şiirinin her birini Abbas Sayar'ın şiirlerinden örneklerde görelim:

II.3.2.2.1. Doğacıl (Pastoral) Şiir

Abbas Sayar'ın şiirinde tabiat en önemli ilham kaynağıdır, dersek abartmış olmayız. Yukarıda belirttiğimiz (Tablo: 2) 240 adet "gerçek yaşantı" şiirinin çoğunda tabiat unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Yine aynı tabloda 173 kadar şiirin doğrudan tabiat kaynaklı olduğunu ve tabiatı ele aldığını belirttik. Bu onun şiirlerindeki tabiat tesirinin ne kadar güçlü ve yoğun olduğunu gösterir. "Bir Yağmur Sonu Dünyası" adlı şiir, tabiatın güzellikleri ile insanların içindeki iyilik, güzellik ve sevgi duygularının ortaya çıkarılmaya çalışıldığı ve insanların yaşamaya, iyiliğe, güzelliğe, sevgiye teşvik edildiğini görürüz:

Bir boy yıkadı çamları yağmur
Yel taradı saçlarını gelep gelep, tel tel
Öptü domur domur ıslaklığı dal
Dünyasında bir yağmur sonrasının.

Gagaladı saksağan kanadını
Öpüş attı yeşile
Oynadı kanadı gülümsemeli
Bir renk geldi kör ötüşüne
Heyikledi maviliğe…

Meşe gerindi, ahlat gerindi, gerindi alıç
Oynaştı toprakla kökleri
Bir serçe göründü adım boyu
Paylaştılar serçeyi
Kendi aralarında ağaçlar..
Konuk etti ayaklarını
Ağaçlardan biri serçenin
Biri gövdesini, biri başını
Öpüştüler koklaştılar seviştiler

[153] Nurullah Çetin, a.g.e., s. 21-43.

Sonra birleştirdiler
Ayağı başı bedeni..

Bir selâm saldı serçe üçüne
Güzelleşti sesi
Öttü de öttü
Kucakladı gök boşluğunu

Yeniledi sarısını çiçek
Kaşla göz arası
Bir koro tutturdu renkler ki sonra
Deme gitsin..

İnsancıklarım geldi aklıma
Sevdiceğim geldi
Su taşıdım çöllere tulum tulum
Tohum tohum serptim yeşili dört bir yöne
Öptüm alnını yiğitliğin
Öptüm alnını iyiliğin
Öptüm alnını sevgilimin
Yaşamaya hak kazandı dünya... (s. 137-138).

II.3.2.2.2. Hikemî (Felsefî) Şiir

Sayar, bu tür şiirlerinde kâh hayatın anlamını ve sırlarını kâh da insanoğlunun iç dünyasını keşfetme çabasındadır. Bu türden 232 adet şiir tespit ettik (Tablo: 2). "Hayyam'a" ve "Epikür'e" adlı şiirler buna örnek olabilecek felsefî söyleyişlerdir.

Hayyam'a

Bir elde kadeh olursa bir el boş kalmalı
Düşüncede uyursak gönül sarhoş kalmalı
Geride güne borcumuz yoksa; eğer
Dünya buzlu cam gerisi gibi loş kalmalı (s. 216).

Epikür'e

Gördüğün yerde bırakıp kaçma,
İnsan gördüm diye yelken açma
Her günün insanını şüphede gör
Ama, insancıklardan vazgeçme (s. 216).

II.3.2.2.3. Mistik (Tasavvufî) Şiir

Sayar'ın köklerinde mutasavvıflar bulunması ve bu çevrede tasavvuf kültürü ile yetişmiş olmasının ve İstanbul Üniversitesinde aldığı edebiyat eğitiminin tesiriyle[154] tasavvufî (mistik) şiirler oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Aslında hikemî şiirlerde

[154] Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 58-64.

tasavvuf kaynağından gelmektedir dersek yanlış olmaz. Sayar'ın tasavvufî mahiyetli 44 şiirini (Tablo: 2) tespit ettik. Bunlardan "Yunus'a" şiirini buraya alıyoruz:

Başın eğmiş sol yanına
Geçmiş -Allah deyu deyu-
Aşk şarabın yudum yudum,
İçmiş Allah deyu deyu.

Hak yoluna çıkmış yaya,
Bazan yükselmiş semâya
Her an elini Hüdâ'ya,
Açmış Allah deyu deyu

Kesreti vahdette bulmuş
- Sen seni bil- diyen kulmuş
Dere, tepe, bin bir yokuş
Geçmiş Allah deyu deyu.

Göç vakti gelmiş fenadan
Ecel emir olmuş Hüdâ'dan
Köprü olan şu dünyadan
Göçmüş Allah deyu deyu (s. 17).

II.3.2.2.4. Sosyal (İdeolojik) Şiir

Yukarıda konunun kaynağı bölümünde (tablo: 2) yorumcu/tenkitçi ve ironik yaklaşımlı şiirlerin hiçbirinde belirli bir ideolojinin izlerine rastlamadık. Fakat yöneticilerin yanlışlarından, pahalılıktan, fakirlikten, köylülerin sorunlarından bahseden şiirleri bu yolda yazılmış şiirler olarak ele alabiliriz. "Yitik" adlı şiir bu açıdan dikkate değer bir şiirdir:

Öylesine, böylesine bakmadık
Öyle baktırdılar, böyle baktırdılar
Hayatı tutarken ellerimizle
Bıraktırdılar… (s. 95).

Hatta Sayar, insanlar arasındaki ideolojik kavgaların gereksizliği ve yanlışlığını eleştiren şiirler de yazmıştır. Bu onun ideolojik tavrı benimsemediği anlamına gelir. 1979 yılının terör ortamından etkilenilerek yazılmış "Evet" adlı şiir buna güzel bir örnektir:

Şahadet parmağıma baktım
Oynamıyor.
- Nasıl bununla tetik çekiyorlar, dedim.
Bir çiğdem kopardım
Çekilmiş kar altından
Gülümsedi toprak… (s. 159).

II.3.2.2.5. Öğretici (Didaktik) Şiir

Doğrudan öğretici nitelikli 4 adet şiir tespit edebildik. Bu tarz şiirlerini daha çok rubai şeklinde ortaya koymaktadır.

Bildiri

Bir an kalsan sile dünyada yer edin
Aklı yaşantıya büyük rehber edin
Kemâl zevâli mutlak yener, doğrudur
Yeter ruha rütbe ver, nefsini er edin (s. 217).

Hem sosyal hem de öğretici nitelikli şiirlerinden biri de "Zulüm Nedir?" adlı şiiridir:

Zulme boyun bükmeyin
Gözyaşları dökmeyin
Istırabı çekmeyin
Çalış bulursun nasip

Nasibin verir halık
Tembelliğe olma talip
Istıraplı olma artık
Çalış bulursun nasip

Ah edip kahir etme
Sakın yolu yanlış tutma
Tevekkül sözünü gütme
Çalış bulursun nasip

Bildireyim şunu sana
Mağrur olma ona buna
Sen işinle talep eyle
Çalış bulursun nasip

Her işinde gözet hakkın
Acı zulmü sen de attın
Şimdi doğru yolu buldun
Çalış bulursun nasip.[155]

II.3.2.3. Duygu (His)

Şiir söz konusu olunca hiç şüphe yok ki duygu (his) ilk akla gelen kavramdır. Günlük hayatta şiir kelimesi saf, temiz, güzel anlamlarında kullanılır. Birçok güzel şey için "şiir gibi" benzetmesini kullanırız. Çünkü şiirde dil göstergelerinin (kelimelerin) anlam değerlerinden çok duygu değerleri ön plandadır.

[155] Abbas Sayar, "Zulüm Nedir?", *Bozok*, nr. 5672, 2 Eylül 1972, s. 2.

Abbas Sayar'ın şiirlerinde de çok renkli bir duygu dünyası ile karşılaştık. Bunları "iyimser" ve "kötümser" duygular olmak üzere iki bölüme ayırarak inceledik. Varlık ve olaylar karşısında duyulan hayranlığın, şaşkınlığın neticesi olan "heyecan"ı da iyimser duygular içinde ele aldık:

II.3.2.3.1. İyimser (Yumuşak) Duygular

Sayar'ın şiirlerinin bütününe rengini veren ana duygu özlem (hasret)'dir. Hangi duyguyu anlatırsa anlatsın temel (ana) duygunun özlem olduğunu söyleyebiliriz. Anne, evlât, sevgili, ülke, insanlık, Peygamber, Tanrı özlemi vs.

Onun şiirlerinde yaşama sevinci, ümit, hasret, acıma, aşk, hayranlık, heyecan, merak, sadakat, hoşgörü (iyi niyet), dostluk gibi duygulara sıkça rastlanmaktadır. Bunları sırasıyla örneklendirelim:

II.3.2.3.1.1. Yaşama Sevinci

"Deli Yeşil" adlı şiir yaşama sevincini çok güzel ifade etmektedir:

Bir an vardır gün boyunca
Görünmez büyük ince,
Zamanın nabzı atmaz olur
İnsanları sevince... (s. 94).

II.3.2.3.1.2. Ümit

"Umut Göğün Maviliğinde" şiirinde Sayar, barış, sevgi dolu bir dünya ümit etmektedir:

Bilmecemizi toprak çözmesin,
Ona bırakmıyalım yaşama arzumuzu
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini (s. 56).

II.3.2.3.1.3. Hasret (Özlem)

Sayar "Özlediklerim" adlı şiirinde "iyiye güzele duyduğu hasreti" şöyle dile getirmektedir:

Sanarım gökler çaldı içimden
İyiye, güzele duyduğum hasreti
Sanarım bu boşluk içinde özlediklerim..

Nasıl seversin şu gökyüzünü?
Bak yine al'ı maviye katmada
Beni yüz üstü bıraktı da;

Renkleri oynatmada... (s. 50).

Sevgiliye duyulan özlemini de "Yönelti" adlı şiirinde şöyle dile getirmektedir:

Gönül arar iken seni
Senlik yedi bende beni
Tahayyülde özleneni
Bulur, bulur, bulur diye… (s. 75).

"Mevlâna'ya" adlı şiirde ona duyduğu özlemi dile getirir:

Denizinde köpük olsam
Yunsam mestane mestane.
Hak hak diyen dallarına,
Konsam mestane mastane (s. 77).

Oğlu Ahmet Güner Sayar için yazmış olduğu " Güner'i Uğurlarken" adlı şiirinde evlât özlemi şöyle anlatmaktadır:

Hüzün dolduruyor işte
Ayrılığın ağu tası
Senden bir ayrı yaşamak
Varlıkla yokluk ortası (s. 204).

"Anneme" şiiri bizce Türk şiirinin anne özlemini ve anne sevgisini dile getiren en "güzel anne şiiri" olmaya aday bir şiirdir:

Kokladığın her çiçekte kokun var
Arı sensin, petek sensin, bal sensin
Kök ucundan, bir uç doruğa kadar
Ağaç sensin, yaprak sensin, dal sensin (s. 183).

Sayar'ın şiirlerinde yer yer sıla özlemine de rastlamaktayız:

Şu gurbet, şu hasret, şu içli akşam
Yaratır rûhumda alevli bir gam
Yâre yolladığım bir ufak selâm
Ilgıt ılgıt esen yele dokunur (s. 168).

Sayar şiirlerinde pek açık ve seçik olarak geçmişe özlem (nostalji) duygusunu şöyle dile getirir:

Geçip gitmiş güzel eyyâm günün berbadı kalmış hep (s. 215).

"Tebliğ" adlı şiirde de "rüya gibi" geçmişten günün hakikatine dönüş şöyle anlatılmaktadır:

Dört mevsim ötesi gördüğün iklim
Başka dünyalara aitti.
Açmak istemesen de gözlerini
Rüya bitti (s. 122).

II.3.2.3.1.4. Acıma

"Memed'in Ölümü şiirinde bir delikanlının ölümü karşısında aşırı bir şekilde acı duyan ve üzülen Abbas Sayar ile karşılaşırız:

Hançerler oyar gibidir etlerimi
Düşer gördükçe yarı yollarda
Memetlerimi (s. 36).

"Aklım Benim" adlı şiirde Anadolu'nun fakir köylüsünün yaşadığı zorlu hayattan dolayı onları düşünen ve onlara acıyan bir Abbas Sayar vardır:

Ne konak ne handa
Aklım benim
Bir köy kıyıcığında
Kıymık kıymık yaşayan
İnsanlarımda düşüncelerim… (s. 152).

II.3.2.3.1.5. Aşk

Abbas Sayar'ın şiirlerinde aşkı çeşitli boyutlarıyla bulmak mümkündür. Aşk temini işleyen 190 kadar şiirini tespit ettik. Bunların yarıya yakını sevgiliye hitap eden romantik aşk duygusunu işleyen şiirlerdir. Sizi beşerî aşktan İlâhî aşka, şehevî aşktan romantik aşka doğru bir gezintiye çıkarmaktadır. Ancak aşkı hafife alan yüzeysel bir aşk anlayışına rastlamadık. Sayar'ın aşkı ele alışı ve aşka yaklaşımı gayet ciddi, hatta hayatının tek meşgâlesi ve gâyesidir, dersek yanlış olmaz. Bu sözü söylemek biraz erken olsa da burada belirtmekte fayda görüyoruz: Sayar'ı şiir yazmaya iten "temel güç" aşktır. Şiirlerinin bir kısmının yüzey yapısından, bir kısmının da derin yapısından bunu anlıyoruz.

"Üç renkli Dünya" adlı şiirinde onun şehevî duygularının izlerine rastlamaktayız:
Sevgilim!
Donuk bir yıldızda yazıldı bu mektup.
Bu akşam
Avucuna bir parça su koy
Ve uzat gökyüzüne elini

Deniz sanar, dünya sanar yıldızım seni
Ve birlikte ineriz
Öpülesice avuçlarına... (s. 63).

Onun romantik aşk duygusunu ortaya koyan "Çoban Armağanı" adlı kısa ve güzel bir şiirini örnek verelim:

Soğuk havalarda

Geliverince aklıma
Üşürsün diye
Seni düşünmüyorum (s. 53).

Dinî-tasavvufî duyguların dile getirildiği şiirlerinde "yüceltilmiş aşk"a rastlamaktayız. "Yön" isimli şiiri bu kutsal aşk duygusunu çok güzel ifade etmektedir:

Göklerdeki duygulanış
Birin birine birine
Her bir şeyde uygulanış
Birin birine birine (106).
Yine "Bahar'a Gazel"inde bu duyguyu ortaya koyar:
Birliğinde tek tek oldum yine döndüm benliğime
Seni sevmekle bulunmuş dünyada bir hüner var mı? (s. 123).

II.3.2.3.1.6. Hayranlık

Sayar'ın tabiata ve eşyaya bakışında yer yer heyecanla karışık bir "hayranlık" duygusu vardır. Şüphesiz bunun da temelinde mistik eğilim vardır. Bahar şarkısı şiirinin ilk dörtlüğünde bu duyguyu görebiliriz:

Bir sabah uyandım baktım ki toprak
Dallanı, dallanı, dallanı vermiş
Bir dünya gökte ki renge uyarak
Pullanı, pullanı, pullanı vermiş (s. 167).

II.3.2.3.1.7. Heyecan

Sayar'ın tabiat hadiseleri ve toplumdan söz eden şiirlerinde yer yer "heyecan"lı bir söyleyiş vardır. "Bir Yağmur Sonu Dünyası" adlı şiirin son bölümünde bu heyecanı görmek mümkün:

İnsancıklarım geldi aklıma
Sevdiceğim geldi
Su taşıdım çöllere tulum tulum
Tohum tohum serptim yeşili dört bir yöne
Öptüm alnını yiğitliğin
Öptüm alnını iyiliğin
Öptüm alnını sevgilimin
Yaşamaya hak kazandı dünya... (s. 138).

II.3.2.3.1.8. Sadakat (Bağlılık)

Bu duygu bizce iyimser (yumuşak) duyguların en önemlilerinden olduğu gibi şiirde de en çok dile getirilen duygulardandır. Abbas Sayar, yer yer sevgilinin ve diğer insanların sadakatsizliğinden şikâyet ederken yer yer de kendi sadakatini ortaya koymaktadır. "Sözüm Söz" adlı şiirinde aşkta sadakatini veciz bir şekilde dile getirir:

Ecel otursa başucumda
Aşkını saklarım avucumda (91).

II.3.2.3.1.9. Hoşgörü, Dostluk, İyi Niyet

Abbas Sayar'da bu duygulara insanlara karşı beslediği iyimser duygular olarak sıkça rastlamaktayız. "Ebem Kuşağı" adlı şiirinde sınırsız bir sevgi, hoşgörü ve iyi niyet ortaya koymuştur:

Bilmediklerimi seviyorum,
Görmediklerimi tanıyorum (s. 94).

"Yanaşma Şiir"inde insan Abbas Sayar hoşgörünün zirvesinde Yunusça bir tavır ortaya koymaktadır:

Niyetim en güzeli sizler için
Niyetim arzularınız kadar.
Dövseniz, kovsanız, öldürseniz
Sizi sevdim insanlar... (s. 150).

II.3.2.3.2. Kötümser (Karamsar) Duygular

Abbas Sayar'ın şiirlerinde yer yer kötümser (karamsar) duygulara da rastlamaktayız. Bunları örneklerle sıralayalım:

II.3.2.3.2.1. Kötümser (Karamsar) Duyguların Dış Dünyaya Yansıtılması

Şair, "Kaybolan Sesler" adlı şiirde yer yer içinde bulunduğu ruh halini dışa aksettirdiğini görüyoruz:

Mavi gökler ardında yeşil dilekler kaldı
Ufkumu alevliyor hayali inkisarlar
İç sahnemi seyreden sabır bile bunaldı
Ölüm çığlıklarıyla tutuşurken hisarlar (s. 140).

II.3.2.3.2.2. Kaçış

Sayar'ın bazı şiirlerinde de yaşadığı ortamdan kaçma uzaklaşma duygusu içinde olduğunu görmekteyiz. "Tutku" adlı şiiri bu duyguyu ortaya koymaktadır:

Gemiler
Sığındırmayın beni bir limana
Alıp götürün
Sonu bulunmaz okyanuslara... (s. 151).

II.3.2.3.2.3. Gurbet

"Kilitleri Kırılmış Kapılar" adlı şiirde gariplik duygusu içinde acı çekmekte olan bir insanla karşılaşırız:

Üşüyorum,
Hasret ağır bastı üstüme
Oynuyor yerinden köşe taşlarım.
Öyle bir gariplik sardı ki yüreğimi
Dokunsalar boşanacak göz yaşlarım (s. 58).

II.3.2.3.2.4. Yalnızlık

"Kır Kuyusunda Halkalar" adlı şiir yalnızlık duygusunu açıkça ifade etmektedir:

Yalnızlık düştü düşüncelerime…
Ümide, sevgiye, aşka dair (s. 60).

Sayar, "İnceden İnceye" adlı şiirinde sonsuz bir yalnızlık duygusu içinde olduğunu anlatmaktadır:

Uçsuz bucaksız bir yalnızlık
Ve her şeyde sensizliğin kederi
Yağmur yağıyor inceden
Sabahtan beri… (s. 67).

II.3.2.3.2.5. Kin/Nefret/Öfke

"Yitik" şiirinde sosyal bir eleştiri ile birlikte yönetici kesime yöneltilmiş bir öfke vardır:

Öylesine, böylesine bakmadık
Öyle baktırdılar, böyle baktırdılar
Hayatı tutarken ellerimizle
Bıraktırdılar... (s. 95).

Sayar, "Beddua" adlı altı bentlik uzun şiirinde vefasız sevgiliye duyduğu öfke ve nefretini şu nakaratla yöneltmektedir:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127).

II.3.2.3.2.6. Güvensizlik

Sayar'ın sevgili ile ilgili en temel duygularından birisi güvensizliktir. Şiirinde baştan sona onların vefasızlığından bahsetmektedir. "Açılma Gönül" adlı şiirinde gönlüne seslenerek sevgiliye aldanmaması ihtar edilmektedir:

Güzel havaya aldanıp,
Açılma gönül açılma.
Bir vefasız yare kanıp,
Açılma gönül açılma (s. 23).

İnsanlara güvensizlik de şu mısralarla dile getirilmektedir:

Bana bu insanları sormayın

Hepsi bildikleri şarkılar peşindedir
Hayatı bilmeyen kimse bilemez
Hayat insan için endişededir (s. 149).

II.3.2.3.2.7. Kırgınlık

Abbas Sayar'ın şiirinde öncelikle sevgiliye sonra da bin kısım insanlara karşı bir kırgınlık duygusu içinde olduğunu söyleyebiliriz. "Gücendim" redifli "Gazel"inde bu kırgınlık duygusu çok açık olarak dile getirilmektedir:

Ömrümdeki her lahzaya her âna gücendim
Bundan gerü ağyâr gibi ihvâna gücendim
Sondur sözümüz gayrısı bizden yana boştur
Cânımdaki candan özge cânâna gücendim (s. 174).

II.3.2.3.2.8. Istırap/Keder/Acı

Abbas Sayar'ın en çok üzerinde durduğu karamsar duygulardan birisi bu duygudur. "Çok Gördü" adlı şiiri aşktan dolayı acı çeken insanın şiiridir:

Benim acılarım onun nesine
Bakmadı kalbimin boğuk sesine;
Ruhumun ateşli bir nefesine;
Bakıp da yanmayı bana çok gördü (s. 26).

"Kuyuma Düşen Taş" adlı şiirinde "iç acıları"ndan bahsetmektedir:

İç acılarıyla ördüğüm hırkanın,
Söküldü kolları.
Ve üç satırlık hikâyem
Kaldı yarı (s. 47).

"Gece Bekçisi" adlı şiir, kendini "dertli" hisseden, geceye sığınan Abbas Sayar'ın duygularını yansıtır:

Saat on iki, saat bir
Göm, gecenin koynuna dertlerini
Yatağına gir… (s. 156).

II.3.2.3.2.9. İtilmişlik/Terk Edilmişlik

Kendini "Yılkı Atı" hissetmek[156] diyebileceğimiz bu duygu şiirlerinin çoğuna sinmiş durumdadır. "Bizim Şiir"de şiir anlayışını aktarırken bu duygusunu da dile getirir:

Dünya kalmış berbatlara
Çıktılar hep üst katlara
Bu kavganın feryatlara

[156] Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 60.

Terk edilmiş teli bizim (s. 80).

Bir "Gazel"inde de bu terk edilmişlik duygusu dile getirilir:

Defteri dürüldü ömrün ufukta inceldi mavi
Oturdu gemim karaya gayri limân istemez (s. 179).

II.3.2.3.2.10. Çaresizlik/Ümitsizlik

Sayar'ın şiirlerinde sevgili ve kaderden şikâyetle ilgili olarak üzerinde durduğu duygulardan birisi de çaresizlik/ümitsizlik duygusudur. "Âşık olduktan sonra" notuyla yayımladığı "İşte Böyle" adlı şiirinde çaresizlik duygusunu dile getirir:

Bir çıkmaza girdi yolum,
Bağlandı hem güçlü kolum,
Dut yedi de sustu dilim,
İşte böyle Mehmet ağa (s. 25).

Sayar, umutsuzluğunu da "Hisse" adlı kısa şiirinde dile getirmektedir:

Gökyüzü bütün renkleri bölüşmüş
Umutsuz bir siyah düşmüş payıma... (s. 147).

II.3.2.3.2.11. İsyan

Sosyal tenkidin söz konusu olduğu yergi şiirlerinde bu duyguya rastlamaktayız. "İşte Böyle" adlı şiirde yanlış gidişe karşı bir isyan vardır:

Dünya evi kuvvetlinin
Bize burdan çık diyorlar
Yalan yanlış hayat gördük
Yeter, hatta çok diyorlar (s. 111).

II.3.2.3.2.12. Yenilmişlik/Umutsuzluk

Aşkın söz konusu olduğu bir kısım şiirlerinde sevgiliden vefasızlık görmüş; umutsuzluk ve yenilmişlik duygusu içinde bir Abbas Sayar'la karşılaşırız. "Bana Oldu" şiirinde şair bu hislerini dile getirmektedir:

Yarı kalan hikâyede
Olan bana oldu.
Benim aşkı çeken sade
Olan bana bana oldu (s. 70).

II.3.2.3.2.13. Bıkkınlık

Sayar, yer yer kendi beninden bıkıp usanmışlık duygusu içindedir. "Dönük Sırt" adlı şiirinde beninden usandığını ifade etmektedir:

Usandım içimin insanından

Bir gün bir yerde rastlasam,
Merhabasız geçerim yanından... (s. 93).

II.3.2.3.2.14. Pişmanlık

Bazı şiirlerinde insanların dertleriyle ilgilenmediği için pişmanlık duygularını dile getirmektedir. "Hüküm 1" şiirinde insanlara seslenerek pişmanlığını dile getirir:

İçim nedametlerle dolu kardeşlerim
Rahatlık unutturdu sizi
Pul pul yaşlarımdaki dalga
Geç köpürttü içimdeki denizi (s. 144).

"Unuttuk" redifli Gazel'inde Tanrı'yı ve diğer manevî değerleri unutmaktan dolayı duyduğu pişmanlığı dile getirir:

Derbeder oldu bir baktık bütün ilmin sermayesi
Canımızda candan özge olan bir cânı unuttuk (s. 178).

"Çıkasıca Gözüm" adlı şiirde bir güzeli görüp âşık olmaktan dolayı duyulan pişmanlık anlatılmaktadır:

Seni çıkasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli
Kara bakasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli (s. 54).

II.3.2.4. Görüntü

Şiirde ele alınması gereken unsurlardan biri de görüntüdür. Sayar'ın şiirlerinde çok çeşitli ve renkli görüntülerle karşılaşırız. Bunları örneklerle sıralayalım:

II.3.2.4.1. Nesnel (Objektif) Görüntü

Daha çok "Parnas" şiirinde karşılaşılan objektif tasvire dayalı görüntüdür. Manzum hikâyelerde daha çok görülür. "Memed'in Ölümü" adlı şiirde kağnı üzerinde taşınan bir hasta görüntüsü bütün dramatikliği ile karşımızdadır. Anne, genç oğlunu doktora götürmektedir:

Yorganı tutmaktadır ananın
Nasır bağlamış elleri,
Atar yemenisini başından rüzgâr,
Uçuşur saçının ak telleri (s. 34).

Fakat bazı tabiat şiirlerinde olduğu gibi yer yer tasvir yapacağı zaman sadece görüneni nakleder.

II.3.2.4.2. Öznel (Sübjektif) Görüntü

Varlığa ve tabiata soyut ilâveler yapılarak elde edilen görüntüdür: Sayar'ın bir kısım tabiattan hareketle yazmış olduğu şiirlerinde sıkça rastlanan bir görüntü şeklidir. "Boğaz Köprüsü" şiiri böyle bir görüntü arz etmektedir:

Marmara denizi Boğaz avucu,
Sahiller ki Türk cennetinin ucu,
Sevgimizin, aşkımızın sonucu
Yakalar arası bel oldun Köprü (s. 207).

II.3.2.4.3. Hayalî Görüntü

Sayar'ın şiirleri arasında yer yer hayale dayalı görüntüler de bulunmaktadır. "Avucumdaki Dünya" şiirinde hayal âlemine ait bir görüntü vardır:

Şimdi bulutların ötesinde rüzgâr
Kopuk bir kanadı kovalıyor.
Deniz; bir körpe balığın karnında
Uykuya dalıyor (s. 68).

II.3.2.4.4. Hareketli (Sinematografik) Görüntü

Abbas Sayar'ın şiirinde yoğun olarak rastlanan görüntü şeklidir. Tabiatı anlatırken bir kamera gezdirir gibi bir anlatımı vardır. "Bir Yağmur Sonu Dünyası" adlı şiir hareket kabiliyeti olmayan varlıkları dahi hareket halinde göstermektedir:

Meşe gerindi, ahlat gerindi, gerindi alıç
Oynaştı toprakla kökleri
Bir serçe göründü adım boyu
Paylaştılar serçeyi
Kendi aralarında ağaçlar..
Konuk etti ayaklarını
Ağaçlardan biri serçenin
Biri gövdesini, biri başını
Öpüştüler koklaştılar seviştiler
Sonra birleştirdiler
Ayağı başı bedeni… (s. 138).

II.3.2.4.5. Soyut (Mücerret) Görüntü (İmge/İmaj)

Çeşitli edebî sanatlar vasıtasıyla ortaya konulan soyut görüntülerdir. Kişileştirmeye ve benzetmeye dayalı soyut görüntüler oldukça fazla yer tutmaktadır. "Zaman" adlı şiirde kişileştirme yoluyla zaman bir kadehten bir şeyler içmektedir. Bu soyut bir görüntüdür:

Uçmakta kuşlar

Geçmekte zaman
Kadeh tutmuşlar
İçmekte zaman (s. 20).

"Özlediklerim" şiirinde kişileştirme yoluyla gökyüzüne hırsızlık isnat edilmiş ve böylece bir "hırsız gökyüzü" imajı elde edilmiş:

Sanarım gökler çaldı içimden
İyiye, güzele duyduğum hasreti (s. 50).

"Kör Döğüşü" adlı şiirde, insanlara sürekli yapılan kötü muamele "akşam azığı"na, hayatın akışı ve zamanın geçişi bir parça karın avuçta erimesine benzetilerek soyut bir görüntü elde edilmiştir:

Bu sille, bu tekme, bu tokat neden;
Akşam azığı gibi başucumuzda.
Hayat bir parça kar gibi erir gider;
Avucumuzda (s. 38).

"Kıtlık Yılı" adlı şiirde yapraklar kişileştirilerek göğe el açan insan görüntüsü elde edilmiş; yer ve gök demir ve bakıra ve yapraklar kuraklıktan dolayı birbiri üstüne düşüp ölen insanlara benzetilmektedir. Burada ard arda üç ayrı soyut görüntü bulunmaktadır:

Yapraklar bütün gece
El açtılar gökyüzüne.
Yer demir gök bakırdı
Bizden bu kadar deyip insanoğluna
Bir biri üstüne düştü başları (s. 42).

"Mürsel mecaz" yoluyla gece ve uykusu kaçmış huzursuz insan imajı ortaya konmuş:

Sonu gelmez düşüncenin
Uykusu kaçtı gecenin. (s. 70)

"Uyan Dalım" adlı şiirde "dal" kelimesi hem tevriyeli kullanılıyor, hem de mürsel mecaz olarak kullanılarak şair kendisine dal isnat ediyor. Böylece şair kendisini baharda uyanması istenilen bir ağaç imajı ile ifade ediyor:

Değişir bak yine halım
Bahar oldu uyan dalım (s. 73).

"Başa Gelen Çekilir" adlı şiirde duygular ilkörnek (arche-type/ideal örnek)'lerden yararlanılarak ifade edilmiştir. Sayar bu şiirinde "Sırat Köprüsü", "Leylâ" ve "Mecnûn" imajlarından yararlanmıştır:

Sırat mı, ya aşk mı ince
Ağlarım akla gelince
Mecnun olsam Leyl'den önce
Kucaklıyor çöller beni (s. 78).

Sayar "Çıtırık" adlı şiirinde "hayalî kişi" imajı ortaya koymakta:

Moğbeçe bize de mey sun!
Deme ki pişman olursun (s. 85).

Sayar, "Toprağın İniltisi" şiirinde "temsilî teşbih" (sembol/alegori) yoluyla kendisini Anadolu insanının sembolü olarak ele alıp (ben=Anadolu) dünden bugüne yaşadığı acıları "cefakâr ve fedâkâr bir insan" imajı şeklinde ortaya koymaktadır:

Bozkır uzar gider göz aydınlığınızda
Bir ağaç bulursanız canla baş üstü
Ben toprağım, bozkırın anası
Ben toprağım, Anadolu'nun yorgun yüzüyüm
Gök ne verdiyse paylaştırdım size
Kırış kırış oldu her bir yönüm.
(…)
Selçuk'u iyi tanırım
Toprağı bileyeceklerine kılıçları bilediler
Geldi Batı'dan Allah'ın belâsı
Haçlı seferleri dediler

Olan bana, bana oldu
Gök ekin gibi biçildim
Her yanım kara yazı.
Vur babam vur, sağıma soluma
Yeşil gafletlerinde ıslık
Sonra Osmanlı, sonra siz
Bakın dört bir yönünüze
Beni ne hale getirdiniz..

Yine de ben toprağım
Elleyin belleyin
Neyim kaldıysa sizin
Yeter ki birbirinizi sevin… (s. 131-132).

II.3.2.4.6. Portre

Abbas Sayar birkaç "ben" şiirinde kendi portresini ortaya koymuştur. "Kilitleri Kırılmış Kapılar" şiirinde "ağlamak üzere olan bir insan" görüntüsü ortaya vermektedir:

Üşütüyor yalnızlık içimi,
Oynuyor yerinden köşe taşlarım
Öyle bir gariplik sardı ki yüreğimi
Dokunsalar boşanacak gözyaşlarım (s. 58).

Sayar, “O; Benim İşte” adlı şiirde temsilî istiare yoluyla bir “fakir Anadolu insanı” portresi ortaya koymaktadır:

Biraz toprak, biraz yeşil
O; benim işte..
Yanakları arıtan kil
O; benim işte...

Yarım çorap, yarım çarık
Ayaklarda nasır yarık
Dam önünde ufak karık
O; benim işte...

İsteksiz selâm, merhaba
Alın terli, bitmez çaba
Boş tınasta kırık yaba
O; benim işte...

Gelin yemenisinde pul
Bir köşede ağlayan dul
Ağalara azap ve kul
O; benim işte… (s. 116).

Abbas Sayar’ın son günlerinde yazdığı “Ben” adlı şiiri edebiyatımızın en güzel ben ve portre şiirlerinden biri olarak kabul edilebilir niteliktedir. Sayar bu şiirinde tamamen soyut bir insan portresi ortaya koymuştur:

Ben yokluğun acı ilacıyım
Ben
Ben, benliğin, kimliğin kör, paslı kapı anahtarıyım.
Ben
Ben, büyük yokluğun tüfeksiz, bağsız bahçesiz,
Kimsesiz, garip bir bekçisiyim.
Ben
Ben her gece milyonlarca yıldızın şeref konuğuyum.
Ne olur, bir günde insanların kulu kölesi olsam!..
Ben
Ben, benim gölgemde, duygumla,
Düşüncemle ve keyfimle uzansam:
“İnsanlar beni seviyor”
Demek dünyadayım ve yaşıyorum derim.
Ben
Ben, benden bir zerre bile değilim.
Ben
Ben, varlığın yokluğa kör bakışımı,
Ben
Ben yokluğun varlığıyım.
Terhis günüm gelince,

Varlıktan yokluğa büyük bir selam götüreceğim.
Ben
Ben benliğimden bir yudum tattım,
Acıların acısı geldi.
Benlik, inkarın ilk ayağıdır.
Benliğinizi buluncaya kadar kendinizi
İnkara devam ediniz.
Ben
Ben kendimden ileriyim
Geri vitesim Boşluk'un
Boşluğundadır.
Ben
Ben senliğin nispetindeyim.
Ben
Ben, benlikte benim.
Ben
Ben, bensizlikte benim.
Ben
Ben kâfirin
İnananın harmanında benim.
Ben
Benliğim şüphenin tutsağıdır.
Şüphe benim…
Ben
Avucumun içindeki insan insansa,
Ben o köylü değilim.
Ben
Ben aşağılığın dip tabanıyım,
İnsanı sevmeye gücüm yetmediği için.[157]

II.3.2.5. Anlam

II.3.2.5.1. Şiir Tarzı Bakımından

Şiir sanatıyla ilgili en önemli tartışma konularından biri de anlam problemidir. Acaba şiirde anlam açık mı olmalıdır, yoksa kapalı mı? Bu, sanatkârın ve dönemin sanat anlayışı ve zevkine göre değişiklik göstermiştir. Kimi zaman anlam ön plana çıkmış, kimi zaman da geriye itilmiştir. Bizim edebiyatımızda "Sebk-i Hindî Üslûbu" mensupları, Edebiyat-ı Cedide mensupları, İkinci Yeni mensupları anlaşılmazlıkla suçlanmışlardır. Anlamı ön plana çıkaranlar tabiatıyla anlaşılma endişesi içinde olup bir şeyler öğretmek ve empoze etmek için okuru önemserken (sosyal faydacı anlayış),

[157] Abbas Sayar, "Ben", *İleri*, nr. 7345, 19 Haziran 1998, s. 2.

diğerleri okuru ve çevreyi hiçe sayacak kadar ileri gitmişlerdir. Bunlar özü, manayı tamamen göz ardı etmişlerdir.

Sayar'ın şiirinde anlam her iki grupta belirttiğimiz özellikleri de taşımaz. Ne anlamın öne çıktığı sloganda kalan ve dava emrinde bir şiir, ne de anlam kapalılığını, hatta anlamsızlığı yeğleyen İkinci Yeni şiirine benzemektedir. Onun şiirlerinde Türk halk şiiri, divan şiiri, Cumhuriyet'in ilk dönem şiiri (1923-1940) ve Garip Şiiri'nden hem biçim, hem de öz bakımından izler vardır. Fakat onun şiirlerini anlamak için büyük bir hazırlığa gerek yoktur. Bu şiiri, anlaşılır kelimelerden kurulu mecazlar sistemini çözen herkes rahatlıkla anlayabilir. Ancak tasavvufî konulu şiirlerini anlamak için biraz tasavvuf ve terimlerini, divan Şiiri tarzında yazdığı şiirlerini anlamak için de biraz divan şiiri kültürü ve zevkini bilmek gerekir. Buradan hareketle Abbas Sayar'ın şiirleri içinde beş değişik anlam boyutunda şiir tespit ettik. Bunları sırayla örneklendirelim:

II.3.2.5.1.1 Âşık Tarzı Türk Halk Şiirine Benzeyenler

Sayar'ın bu tarz şiirlerini hem şekil hem de öz bakımından halk şairlerinin koşmalarından ayırt etmek güçtür. "Yattın mı Gülüm" adlı şiiri bu tarz şiirlerine güzel bir örnektir. Sevgiliye iltifat, ona övgü ve bağlılık akıcı ve sade bir üslupla ortaya konulmuştur. Son dörtlüğü buraya alalım:

Altın bilezik kolunda
Nail'se kuldur yolunda
Bülbül olup gül dalında
Öttün mü gülüm öttün mü? (s. 24).

II.3.2.5.1.2. Tasavvufî Türk Halk Şiirine Benzeyenler

Mevlâna, Yunus, Niyâzî-i Mısrî, Kuşadalı İbrahim Efendi tesirinde yazılmış şiirlerdir. Tasavvufî konular ve meseleler tasavvufî terimler ve kavramlarla dile getirilmiştir. "Yunus'a" (s. 17) ve "Mevlânâ'ya" (s. 77) şiirleri Yunus ilâhilerindeki muhtevayı andırmaktadır. Mevlâna'ya şiirinden bir dörtlüğü örnek verelim:

Horasan ya Tebriz m'ola
Ney nefesle gelir dile,
Canım hak bildiğin yola
Sunsam mestane mestane… (s. 77).

Niyâzî-i Mısrî'nin bir gazeline yazmış olduğu naziresini tasavvufî açıdan anlamlı bulduğumuz için "Niyâzî-i Mısrî'yi Tanzir" adlı şiirden iki beyit alıyoruz:

Varlığında var edip cân olan anlar bizi,

Benliğinden el çekip virân olan anlar bizi.

Ten'i cana bir kafes kim sanmayıp azâd eden
Sofrasında kendine mihmân olan anlar bizi (s. 214).

II.3.2.5.1.3. Divan Şiirine Benzer Olanlar

Divan şiiri tarzında yazmış olduğu gazel ve rubailerinde de son derece güzel söyleyişler yakalayan Abbas Sayar'ın bu şiirleri de anlam bakımından öyle anlaşılmaz şiirler değildir. Hepsi de birazcık gayret gösterildiğinde size kapılarını açıveren şiirlerdir. Örnek olarak bir beytini ele alalım: "Dediğin" redifli gazelinin beşinci beytinde "âşık"ı, "kurban" olarak sevgiliyi de "gönül sultanı" olarak hayal ediyor. Yani "kurban" mazmununu kullanmış. İlgili beyti buraya alalım:

Katlime fermân buyurmuş taht-ı gönlün peykeri
Bilmiyor mu? Yılda birdir bizde kurbân dediğin (s. 187).

Çok mânidâr olan bu beyit üzerinde biraz düşünülünce acımasız sevgilinin "Kurban'ın yılda bir oluşu"ndan habersiz olması "kâfir"liğine işarettir. Gönül mülkünün sultanı olan böyle bir sevgili aşığa acımaz, katlini emreder. Sevgilinin "kâfir" olma özelliği âşığı vuslattan, "vahdet"ten alıkoyar. Görüldüğü gibi Sayar'ın bu tarz şiirlerinin anlaşılmazlık gibi bir problemi yoktur.

II.3.2.5.1.4. Saf Şiir Tesiriyle Yazılanlar

Sayar'ın ilk şiir kitabı olan "Gönül Sandalı" 1946 yılında yayımlanmıştır. Bu günlerde Garip Şiiri gündemde olmasına rağmen gelenekten beslenen şiir anlayışı büyük sanatkârlarca devam ettirilmektedir. Yahya Kemal gibi bir usta henüz hayatta olduğu gibi, sonraki nesilden Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Necip Fazıl Kısakürek gibi sanatkârların şiiri de henüz gündemden düşmüş değildir. Sayar'ın bir kısım şiirleri bu yolda yazılmış şiirlerdir. (Yer yer bu sanatkârların etkisi görülmektedir. İleride bu konu ayrıca ele alınacaktır.)

Bu şiirler daha çok "sezgici" bir yaklaşımla kaleme alınmış şiirlerdir. Tabiat ve eşyaya somut değil soyut yaklaşım; görünen ve bilinen taraflarıyla değil, sezgi gücü ile görünmeyen ve bilinmeyen taraflarını keşif gayreti; metafiziğin kapılarını zorlayış, rüya ve hayalin yardımlara başvurmak gibi yollarla kaleme alınmış şiirlerdir. Özellikle Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Necip Fazıl yoluyla "Sembolizm"in tesirlerinin görüldüğü şiirlerdir (Charles Baudlaire, Stephane Mallarme, Paul Verlaine, Paul Valery gibi şairlerin bu sanatkârlar üzerindeki tesirleri bilinen bir gerçektir.).

"Kaybolan Sesler" adlı şiirdeki şekil, dil ve üslup bakımından benzeyiş bir yana, anlamına, eşyayı ele alış ve onu sunuş tarzına bakılırsa bu tesir açıkça görülür. Bu şiirin bir dörtlüğünü buraya alalım:

Mavi gökler ardında yeşil dilekler kaldı
Ufkumu alevliyor hayali inkisarlar
İç sahnemi seyreden sabır bile bunaldı
Ölüm çığlıklarıyla tutuşurken hisarlar (s. 140).

"Çare" adlı şiirinin son dörtlüğünde Necip Fazıl 'ı hatırlatan bir "huzursuzluk" ve "ben" şiiri özelliği açıkça görülür:

Tükettim çokluğu ben azlığımda
Mahşerler kurulur yalnızlığımda
Bir varlık elinde yok olduğumda
Baş ağrımı toprak alır çaresiz (s. 172).

II.3.2.5.1.5. Garip Şirine Benzeyenler

Serbest tarzda yazılmış şiirlerinde Orhan Veli tesiri açıkça görülür. (İlerde metinler arası ilişkiler bölümünde alıntılardan bahsedilecek.) Bu şiirler her açıdan Orhan Veli şiirlerini hatırlatır. Bunlar basit, yalın, süssüz, rahatça söylenmiş, fakat kısa, çarpıcı, etkileyici, nükteli, zekice söyleyişlerdir. Birkaç örnek:

Bildiri
Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Uyart bütün gölgeleri
Pencere altında uyuyan ışık;
Kalk!
Bugün güneş izinli… (s. 91).

İşin Yoksa
Bozuk düzen bir dünya var elimizde
Her gün iş başı
Her gün tamir parası (s. 92).

İlgi Kesiş
Aklımı yitirdim
Bulan, güle güle kullansın… (s. 95).

Kırpık
Orta yerde yaşadığın bedava

Ne doğuşun elde ne de ölüşün
Var olmak her yönü sarılmış rüya
Yalnız ipi bırakılmış gülüşün… (s. 102).

Zahmet
Boşuna çıkmayın yola
Yollar yolculukta… (s. 151).

Hükümete İstida
Bana bir bekçi maaşı bağlanmalı
Geceleri tümüyle beklediğim için (s. 152).

Şiirde anlam meselesi üzerinde dururken ele alınması gereken bir başka husus da şairin şiirinde kullandığı anlam çoğaltma yollarının tespit edilmesi ve metinler arası ilişkiler açısından şiirlerin arz ettiği manzaradır. Şimdi Sayar'ın şiirlerini bu iki açıdan ele alalım:

II.3.2.5.2. Kullanılan Anlam Çoğaltma Yolları

Sözün birden çok manaya gelecek şekilde kullanılmasının birkaç yolu vardır. Şairler anlam çoğaltmak için kelimeleri anlamlı parçalara bölerek kullanmak; noktalama işaretlerinden yararlanmak; tevriye, istihdam, iham-ı tenasüp gibi sanatlar yoluyla kelimeleri çok anlamlı kullanmak gibi yollara başvururlar. Sayar'ın şiirleri içinde, daha çok divan şiiri tarzında yazdığı şiirlerinde, tevriye ve benzeri sanatlar yoluyla anlam çoğaltmalarına rastladık:

Nükte yapmak için asıl maksadı gizleyerek birkaç anlamı olan kelimeyi yakın anlamını kasteder gibi görünüp o uzak anlamını kastetmek için "Çıkasıca Gözüm" adlı şiirinde "kara" kelimesini şair tevriyeli kullanmıştır:

Seni çıkasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli
Kara bakasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli (s. 54).

"Bulamaçlı Gecesi" adlı şiirin "İki yıldız oynaşıyor Samanyolu'nda" (s. 136) mısraında "oynaşıyor" kelimesinde de böyle bir anlam özelliği vardır. Bir gazelinde "yana" kelimesi yine tevriyeli kullanılmaktadır:

Ağyar ile hem bezm olalı mesrûr müteselli
Neyzenleri bizden yana mihmana gücendim (s. 174).

Yine bir gazelinde "yâre" kelimesi tevriyeli kullanılmıştır:

Âlem-i manâda meh var amma bir mehpâre yok
Derd-i aşktan eşhedü der çâresiz bir yâre yok (s. 175).

İstihdam, bir kelimenin hem temel hem de mecaz anlamıyla kullanılmasıdır. "Uyan Dalım" adlı şiirinin "Bahar oldu uyan dalım" (s. 73) nakaratındaki "dal" kelimesi birden fazla anlama gelecek şekilde kullanılmıştır.

İham-ı tenasüp, birçok anlamı olan bir kelimenin bütün gerçek anlamlarını kastetmektir. "Kır Kuyusunda Halkalar" adlı şiirde birkaç yerde tekrarlanan "Gözyaşlarım; kır kuyusunda halkalar" mısraındaki "halkalar" kelimesi çok anlamlı bir şekilde kullanılmaktadır.

"Efendime Gazel" şiirinde de "kayıt" kelimesi yine birçok anlama gelecek şekilde kullanılmıştır:

Çekme kaydın dünyadan, ey dost dediğim Nail
İdrak gibi bin deva, bin dost Lokman bulunur (s. 189).

II.3.2.5.3. Metinlerarası İlişkiler

Sayar'ın şiirleri bu açıdan oldukça renkli şiirlerdir. Değişik sanatkârlar ve metinlerinden değişik boyutlarda etkilenmiş bir şairdir. Aşağıda bunlardan sırasıyla kısaca bahsedeceğiz:

II.3.2.5.3.1. Metin Ekleme

Buna "alıntı", "tazmin" veya "iktibas" adı da verilir. Tam veya yarım (nakıs) bir şekilde yapılabilir. Ayrıca irsâl-i mesel (örnek getirme) şeklinde olabilir. Yani ayet, hadis veya atasözünü örnek olması için kullanmaktır. Buna göre sırayla Sayar'da rastladığımız örnekleri ele alalım:

Sayar, ilk kitabı 'Gönül Sandalı"nın "Yunus'a" adlı ilk şiirinde Âşık Yunus'a ait meşhur,

"Şol Cennet'ün ırmakları akar Allah diyü diyü
Çıkmış İslâm Bülbülleri öter Allah diyü diyü"[158]

diye başlayan ilahisine açık benzerlikle "yarım" veya "nâkıs" iktibas diyebileceğimiz bir yola başvurmuş:

Başın eğmiş sol yanına
Geçmiş – Allah deyu deyu-
Aşk şarabın yudum yudum

[158] Faruk Kadri Timurtaş, *Yunus Emre Divanı*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1986, s. 254.

İçmiş Allah deyu deyu (s. 17).

Sayar, *Tahtirevalli* şiirinde Orhan Veli Kanık'ın "İstanbul Türküsü"[159] şiirinden iki mısraı alıp, "İstanbul" kelimesi yerine "Beyoğlu" kelimesini koyarak, şiirine monte etmiş:

Yüksek kaldırım mı yüksek
Yoksa ben mi
Şimdi bilmiyorum bunu?

"Beyoğlu'nun orta yeri sinema
Garipliğim mahzunluğum duyurmayın anama"

Yozgat'ın ortası saat kulesi
Bilesi de benim derdim bilesi
Ben olmuşum Çırçır pınar lülesi
Helke, testi ne var ise doldurun
Ziya'm yaşasın da beni öldürün… (s. 142).

Yine Orhan Veli'nin mısralarının altına yukarıda italik olarak belirtilen beş mısra eklemiş. Bu beş mısra, tıpkı Orhan Veli'nin halk türkülerinden yararlanma yöntemine benzer şekilde içerik örtüşmesi yoluyla bir halk türküsünden yararlanıyor. Bunu Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Han Duvarları" şiirinin birkaç yerine bir koşma yerleştirmesine benzetebiliriz. Bu beş mısra Yozgat yöresinin "Çamlığın başında tüter bir tütün" mısraı ile başlayan ve yöre halkının "Ziya'nın Türküsü" diye adlandırdığı meşhur ağıt-türkünün Abbas Sayar'a ait versiyonu gibidir. Bu benzerliğin görülmesi için bu ağıtın ilk dörtlüğünü ve nakaratını buraya alalım:

Çamlığın başında tüter bir tütün
Acı görmeyenin yüreği bütün
Ziya'nın atını pazara tutun
Gelen geçen Ziyam ölmüş desinler.

At üstünde Kuşlar gibi dönen yar
Kendi gidip ahbabları kalan yar[160]

Abbas Sayar'ın şiirinde Âşık Veysel Şatıroğlu'nun da tesiri açıktır. Âşık Veysel'in "Uzun İnce Bir Yoldayım" adlı şiirinin yansımasını ve tesirini iki şiirde açıkça görmekteyiz. Önce Âşık Veysel'in ilgili şiirinin ilk dörtlüğünü buraya alalım:

Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim

[159] Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*, YKY, İstanbul 2003, s. 74.
[160] Doğan Kaya, *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yay., Ankara 1999, s. 312.

Gidiyorum gündüz gece[161]

Abbas Sayar, bir gazelinde Veysel'e bu şiirin kavramlarıyla seslenmektedir:

Veysel ince uzun yolda geçmişten geleceğe
O yolları tüketecek dizde tâkatım kalmadı (s. 176).

"Bu Yol" adlı şiirinde de benzer bir şekilde yine Veysel'in Uzun ince bir yoldayım" mısraını nâkıs olarak iktibâs ediyor:

İnceliği, uzunluğu
Düzde yordu bu yol beni,
Ayak, incik yalınlığı
Düzde yordu bu yol beni... (s. 209).

Sayar, "Dostlara Selâm" şiirinde Köroğlu'nun,

Benden selâm olsun Bolu Beyine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır
Ok gıcırtısından kalkan sesinden
Dağlar sada verip seslenmelidir.[162]

diye başlayan koşmasındaki seslenişle "Dostlara Selam" adlı şiirdeki sesleniş çok yakın bir benzerlik arz etmektedir:

Benden selâm olsun gamlı dostlara
Vakti geldi, gelsin gam bölüşelim
Eksik fazla deyip cüvap etmesin
Okka terazi var tam bölüşelim (s. 220).

Ayrıca, Köroğlu'nun aynı dörtlüğünü Orhan Veli Kanık da "Yol Türküleri"[163] adlı uzunca şiirinde tamamını hiç değiştirmeden alıp kullandığını burada belirtmeliyiz. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da "Selâm Olsun" adlı şirinde de benzer bir söyleyiş vardır:

Selâm olsun, bizden güzel dünyaya
Bahçelerde hâlâ güller açar mı
Selâm olsun sonsuz güneşe, aya
Işıklar gölgeler suda oynar mı[164]

Sayar, "Kavşak" adlı şiirinde bir de "telmi" (mülemma) sanatı kullanmış. Yani yabancı bir dile ait ibareyi alıp şiirine yerleştirmiştir:

"Sen "menem, digernist"[165] de va'za koy merhameti" (s. 201).

Bazı şiirlerinde anonim mahsûllerden (türkü, mani) alınma ifadelere rastlamaktayız:

---

[161] Aşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, Miyatro Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 1984, s. 221.
[162] Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi,* Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1997, s. 341.
[163] Orhan Veli Kanık, a.g.e., s. 86.
[164] Ahmet Hamdi Tanpınar, *Şiirler*, YKY, 3. Baskı, İstanbul 2002, s. 30.
[165] Bu Farsça ibarenin anlamı "Ben varım, başkası yoktur." demektir.

"Ben Feleğe neyledim?" (s. 39).
"Bu dünya bir penceredir." (s. 192).

Metinlerarasılık söz konusu olunca sözü kuvvetlendirmek gayesiyle metin içinde atasözü ya da vecizeler kullanma sanatı olan "İrsâl-i mesel" sanatı da önemli bir yere sahiptir. Abbas Sayar'ın da atasözlerini ve halk deyimlerini daha çok "nakıs iktibas" diyebileceğimiz tarzda kullanarak ortaya koyduğu birkaç şiiri var. "Kavşak", "Tekmil" ve "Gidişat" adlı şiirlerinde hemen her mısra atasözü, vecize yolunda söylenmiştir. Aşağıda bu şiirlerden aldığımız mısralar bunu açıkça ortaya koymaktadır.

"Cüzdan para dolunca dünkü uşak bey olur" (s. 201).
"Kör de bulur Avanos'u desti çanak kırığından" (s. 201).
"Her tencere kapalı bilmez kimse ne pişer" (s. 201).
"Dünya yolu herkesin kör topal dağlar aşar" (s. 201).
"Bulut tutmak isteyen görür kara toprağı" (s. 201).
"Kimse üzüm toplamaz domates karığından" (s. 201).
"Çuvala mızrak koyduk o da çuvalı deldi" (s. 205).
"Çamura battı kağnı yol gösteren çoğalır" (s. 205).
"Bir insan bir insanı kendisi gibi tanır" (s. 205).
"El elin ölüsüne hep dın dın diye ağlar" (s. 208).

Telmih**,** atıfta bulunma, değinme, gönderme demektir. Şair, bu yolla duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade etme imkânını yakalar. Sayar'ın şiirlerinde rastladığımız başlıca telmih veya atıf yapılan kişi, olay, kurum vb.'nin adlarını ve sayfa numaralarını verip geçeceğiz:

"Dertli, Zihnî, Garip, Emrah" (s. 21).
"Bekrî" (s. 24).
"Haydarpaşa (Garı) (s. 55).
"Mevlâna, Horasan, Tebriz" (s. 77).
"Şeytan, İblis" (s. 85, 127).
"Kızılırmak" (s. 93).
"İstanbul Boğazı" (s. 129, 207).
"Eti, Frig, Roma" (s. 131, 134, 202).
"Haçlı Seferleri, Selçuklu, Osmanlı, Sonra Siz (s. 132).
"İrlandalı" (Terör) (s. 134).
"Bülbül-Gül" (s. 169, 176, 190).
"Lebbeyk" (s. 188).
"Lokman" (s. 189).
"Kerem-Aslı" (s. 191).
"Ferhat" (s. 192).
"İsa, Musa" (s. 193).
"Mecnun-Leyla" (s. 194, 213, 221, 224).
"Levh-i Mahfuz (s. 194).
"Kemer Sıkma" (Politikası) (s. 198).
"Moda" (Semti) (s. 202).

"Beyazit, Fatih, Hisarlar" (s. 207).
"Devir Nazariyesi" (s. 214).
"Hayyam" (s. 216).
"Epikür" (s. 216).
"Hz. Muhammed" (s. 216).

II.3.2.5.3.2. İçerik Örtüşmesi

Buna "tekarüb" (anlamca yakınlık) de denir. Bir eser daha önce ortaya konmuş bir eserle içerik yönünden çok benzeşebilir. Bunun birkaç şekli vardır. Taklit yoluyla olabilir, etkisinde kalınarak aynı konuda farklı bir eser ortaya konulabilir (nazireler gibi) veya birbirinden etkilenmesi imkânsız iki ya da daha fazla sanatkârın eserlerinin tevâfuk yoluyla (tesadüfen) benzeşmesi mümkün olabilir. Biz incelediğimiz metinlerde Sayar'ın basit bir taklitçiliğe düştüğüne rastlamadık. Ancak Sayar, kendinden önceki ustalardan ve dönemindeki kimi şairlerden az veya çok etkilenmiştir. Bunların belirgin olan birkaçını görelim:

Önce Sayar'ın yapmış olduğu nazireleri ele alalım. Sayar'ın Niyâzî-i Mısrî ve Kuşadalı İbrahim Halvetî'ye birer gazel naziresi bulunmaktadır. Niyâzî-i Mısrî'nin,

Zât-ı Hak'da mahrem-i irfân olan anlar bizi
İlm-i sırda bahr-i bî-pâyân olan anlar bizi[166]

diye başlayan gazeline nazire olarak yazdığı "Niyâzî-i Mısrî'yi Tanzir" adlı şirinin ilk beyti şöyledir:

Varlığında var edip cân olan anlar bizi,
Benliğinden el çekip virân olan anlar bizi (s. 214).

Yine Halvetî şeyhlerinden Kuşadalı İbrahim Halvetî'nin

Vech-i yâre dûş olan âlemde seyrân istemez
Cânını cânâne teslîm eyleyen cân istemez[167]

diye başlayan gazeline yazdığı "Kuşadalı İbrahim Efendi'yi Tanzir" adlı naziresinin ilk beyti de şöyledir:

Aşkı canda bulan özge gayri irfân istemez
Pâdişâh-ı âlem olsa anı mihmân istemez (s. 213).

Nedim'in meşhur,

Murâdın anlarız ol gamzenin iz'ânımız vardır

[166] Abdullah Uçman, "XVII. Yüzyıl Tekke Şiiri", *Büyük Türk Klasikleri*, C. VI, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul 1987, s. 69.
[167] Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, s. 151 - 152

Belî söz bilmeziz ammâ biraz irfânımız vardır[168]

diye başlayan gazeline de bir naziresi vardır. Bu gazelin başlığında Nedim'in gazeline nazire olduğunu söylemese de onun meşhur gazelinin ilk beytini hemen hatırlıyoruz;

Bazar-ı dehrde geçmez ilmimiz irfanımız vardır
Cefaya derde katlanmış garip bir canımız vardır (s. 173).

Şairin "Memed'in Ölümü" şiirinin Attilâ İlhan'ın "Cebbaroğlu Mehemmed" adlı şiirine hem şekil hem de muhtevaca benzerliğinden "şekil" bölümünde bahsettiğimiz için bir daha burada tekrar etmeyi gereksiz buluyoruz.

Necip Fazıl'ın "Kaldırımlar 1" adlı şirinin son dörtlüğündeki "Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi"[169] mısraı ile Sayar'ın "Çare" adlı şiirinin son mısraı arasındaki benzerlik, hem içerik örtüşmesi hem de söyleyiş açısından oldukça belirgindir:

Baş ağrımı toprak alır çaresiz (s. 172).

Sayar'ın "Umut Göğün Maviliğinde" adlı şiirinde ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Mavi Maviydi Gökyüzü" adlı şiirinde "göğün maviliği"nden "umut kaynağı" olarak bahsetmeleri ve benzer ifadeleri kullanmaları yanında, iki şiirde de sevgiliye hitap söz konusudur. Bu bakımlardan aralarında içerik örtüşmesinden söz edebiliriz. İlk dörtlükleri aşağıya alıyoruz:

Mavi, maviydi gökyüzü
Bulutlar, beyaz beyazdı
Dalgaların üzüntüsü
Söyleyin ne garip yazdı...[170]

Bilmecemizi toprak çözmesin,
Ona bırakmıyalım yaşama arzumuzu
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini (s. 56).

Görülüyor ki Sayar'ın şiiri; gerek klasik, gerek halk ve gerekse çağdaş Türk şiiri ile sıkı ilişkiler içindedir. Yani Sayar, çeşitli kaynak ve kültürlerden beslenmesini bilmiş bir şairdir.

---

[168] Şevket Kutkan, *Nedim Divânı'ndan Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1981, s. 69.
[169] Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, Büyük Doğu Yay., 10. Basım, İstanbul 1985, s. 156.
[170] Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e., s. 64.

II.3.3. AHENK UNSURLARI

II.3.3.1. Vezin (Ölçü)

Abbas Sayar'ın şiirleri vezin (ölçü) yönünden de çeşitlilik arz etmektedir. Sayar hece, aruz ve serbest vezin olmak üzere üç vezinle de şiirler kaleme almış bir şairdir. Her üç vezinle de başarılı örneklere rastladık. Bu örneklere geçmeden önce bütün şiirlerin vezinlere göre dağılımını bir tablo ile göstermekte yarar görüyoruz:

Aruz Ölçüsü İle Olanlar	Hece Ölçüsü İle Olanlar	Serbest Ölçülü Olanlar	Toplam
57	394	406	857

Tablo 4.

Bu tabloya göre şair sayısal olarak 406 adet şiirde en çok serbest vezni kullanmış, 394 adet şiirle ikinci sırada hece ölçüsünü, 57 adet şiirle üçüncü sırada aruz ölçüsünü kullandığını görüyoruz. Sayar'ın bu ölçüleri ne tarzda ve ne derece başarılı kullandığını örneklerle görelim:

II.3.3.1.1. Hece ile Yazılanlar

Sayar'ın hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinde en çok kullanılış sırasına göre 8, 11 ve 14'lü kalıpları tercih etmiştir:

a. 8'li kalıp ile olanlar: 164 adet şiir,

b. 11'li kalıp ile olanlar: 140 adet şiir,

c. 14'lü ve diğer kalıplarla olanlar: 90 adet şiir,

Bu durum bize şunu göstermektedir: 164/394 gibi yüksek bir oranda hareketli, kısa ve eksiltili anlatıma daha elverişli, duraksız da kullanılabilen 8'li kalıbı daha çok tercih ettiğini görüyoruz. "Göründün de" şiirinden iki dörtlük üzerinde bu kalıbı nasıl kullandığını görelim:

Gözüm boşluk, dünya nokta (4+4)
Görünmedin, görünmedin (4+4)
Olmuşumda, olacakta (4+4)
Görünmedin, görünmedin (4+4)

Kuru taşa renk yürüdü (4+4)
İpek kurdunu aradı (Duraksız)
Denizde sular çürüdü (Duraksız)
Görünmedin, görünmedin (4+4) (s. 76).

Görüldüğü gibi şair yer yer kalıbı duraksız da kullanıyor. Çünkü duraksızlık 8'li kalıpta uzun kalıplara göre ahengi daha az etkiliyor. Bunun dışında Tanpınar ve nesli hece kalıplarını değişik şekillerde kullanarak aynı ahengin sürekli tekrarından doğan monotonluğu kırmışlardır. Meselâ 6+5 duraklı 11'li kalıbı 4+4+3 şeklinde duraklandırarak kullanmışlardır. Sayar'da bunun izleri geleneksel kullanımın dışında olan farklı örneklerde açık seçik görülmektedir:

Oyuncak olmuşuz kader elinde (6+5)
Bin bir dert dolaşır gönül telinde (6+5)
Bir arzu düşürdüm ömür yolunda (6+5)
Ararım, tararım bulamam gider (6+5) (s. 158).

Tellerine dokununca tezene, (4+4+3)
Hem dert olur gurbet eli gezene, (4+4+3)
Rastlamadım bilmeceni çözene, (4+4+3)

Benim içli, dertli, garip bağlamam, (4+4+3)
Gurbet elde, sen var iken ağlamam, (4+4+3) (s. 21).

Aynı şiirin sön bölüğünde 11'li ölçüyü çok farklı kullanıyor âdetâ 2+2+2+2+3 şeklinde kullanıyor:

Dertli, Zihni, Garip, Emrah sendedir (2+2+2+2+3)
Arzu, hayâl, ümit, hemrah sendedir (2+2+2+2+3)
Gündüz, gece, akşam, sabah sendedir (2+2+2+2+3) (s. 21).

Hecenin 14'lü kalıbıyla yazılmış güzel örneklere de rastlamaktayız. Buraya "Kaybolan Sesler" adlı şiirden bir dörtlük alalım:

Gurbet gecelerinden sabaha taşan uyku (7+7)
Kül rengi bulutların hülyasına karıştı (7+7)
Zulmetin pençesinden kurtuluş değil bu (7+7)
Zulmün ortaklarına biraz da yalvarıştı. (7+7) (s. 140).

II.3.3.1.2. Aruzla Yazılanlar

Yukarıda (Tablo 4) görüldüğü gibi bütün şiirlerine oranla az denecek sayıda (57 adet) şiirini tespit ettik. Abbas Sayar'ın aruzla yazdığı şiirlerinde de oldukça başarılı ve ahenkli söyleyişlere ulaştığını değişik şiirlerinden aldığımız aşağıdaki örneklerde görebiliriz:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127).
Vezin: mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

Âlem-i manâda meh var amma bir mehpâre yok

Derd-i aşktan eşhedü der çâresiz bir yâre yok (s. 175).
Vezin: fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

Gülistân-ı çemenzârı ye'se gark eylemiş gerdûn
Baharın, goncanın, aşkın, sefânın adı kalmış hep. (s. 215).
Vezin: mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

II.3.3.1.3. Serbest Şiirler

Yukarıda Abbas Sayar'ın en çok serbest vezni tercih ettiğini söylemiştik. Ama şunu da belirtelim ki serbest ölçü ile yazdığı şiirleri çoğunlukla birkaç mısralık kısa şiirlerdir. Oysa hece ve aruz ile olanlar hacimli şiirler oldukları için kitapta onlar daha çok yer kaplamaktadırlar. Bizde nedense "serbest ölçü" ölçüsüzlük gibi algılanır. Oysa serbest ölçüde, mısralar ses bakımından eşit olmamakla birlikte kelimelerin özel istifinden ve duraklamalardan ortaya çıkan daha hareketli bir âhenk vardır. Sanatkârlar eşit uzunlukta mısraların getirdiği monotonluğu kırmak, vezin ve kafiye disiplininden kurtulmak isteği ile bu yola başvurmuşlardır. Sayar'ın şiirleri aruza ve heceye hâkimiyetinden olsa gerek, âhenk bakımından oldukça başarılı şiirlerdir. Biz onun bu tarz şiirlerinde ahengi; kısa, orta ve uzun mısraların dönüşümlü tekrarında aradığı kanaatindeyiz. "Yâri Bîvefadandır" adlı şiiri buna güzel bir örnek olabilir:

Lâfım sözüm yok sana dünya
İstediğin gibi dön!
Mevsimin burcu burcu gelsin
Kuş cıvıl cıvıl
İstersen kar kar yığıl üstüme
Lâhavle demem
Ama şu insanlarına, şu insanlarına
Açsam ağzımı yumsam gözümü... (s. 154).

Sayar'ın "Elbet Bir Gün" adlı iki mısralık kısa şiirinde ki söyleyiş heceden gelen bir söyleyiştir:

Bir sabah olacak
Sabaha karşı (s. 93).

Bu mısralar, âdetâ 6+5 duraklı 11'li hece ölçüsü ile yazılmış tek mısranın ikiye bölünmüş şekli gibi söylendiği intibaını vermektedir. Sayar'ın bu tarzda söylenmiş oldukça çok sayıda şiiri bulunmaktadır.

Sayar'ın serbest ölçülü şiirlerinde tek heceli mısralar olduğu gibi en fazla 15-16 heceli mısralar bulunmaktadır. Onun şiirlerinde nesri andıran çok uzun mısralara

rastlamıyoruz. Bu tarzda yazılmış şiirlerinde 7-8 heceli mısralar çoğunluğu teşkil etmektedir. "Bildiri" adlı şiirini buna örnek verebiliriz:

Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Uyart bütün gölgeleri
Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Bugün güneş izinli… (s. 91).

Şunu da belirtelim: Abbas Sayar, serbest ölçülü şiirlerinde duygu ve düşünce bakımından daha bir rahat, tabiî görünmek yanında, bu şiirlerinde daha etkili, çarpıcı ifadeler kullanmak ve orijinal söyleyişler yakalamak gayreti içinde olduğu gibi bir his uyandırıyor. Oysa hece ve aruzla yazılmış şiirlerinde bu gayret ve çaba hissedilmiyor.

Sayar'ın serbest vezinle yazmış olduğu sıra üstü diyebileceğimiz güzel şiirleri bulunmaktadır. "Memed'in Ölümü" (s. 33), "Hasan, Ahmet, Gurbet" (s. 44), Kuyuma Düşen Taş (s. 47), "Kır Kuyusunda Halkalar" (s. 60) "Bir Yağmur Sonu Dünyası" (s. 137) adlı şiirlerini bunlara örnek gösterebiliriz.

Bizce Sayar'ın başarılı şiirlerini 8'li ve 11'li hece ölçüsü ile yazdığı ve kısa hacimli serbest şiirlerinde aramak gerekir. Aruzla olanlara yeni ve orijinal bir kisve giydirdiğini söyleyemeyiz. Eskinin rüzgârını daha yeni ve anlaşılır bir dille söylemekten başka bir yeniliğini göremedik. Oysa şu iki mısralık kısa "Sözüm Söz" adlı serbest şiiri bile Sayar'ı iyi şair yapacak büyüklükte bir şiirdir:

Ecel otursa başucumda
Aşkını saklarım avucumda (91).

II.3.3.2. Ses Tekrarları

II.3.3.2.1. Kafiye ve Ek Halinde Redif

Abbas Sayar'ın şiirlerinde öne çıkan, sırıtan, sırf kafiye olsun diye şiire girmiş kafiye kelimelerine rastlamadık. Hece ve aruzla kaleme alınan şiirlerde doğal olarak kafiye kullanılmıştır. Serbest tarzda yazılmış şiirlerinin bazılarında da düzenli olmasa da kafiye bulunmaktadır. Şekil bölümünde mısra düzeni ve kafiye örgüsü üzerinde durulduğu için burada tekrar etmeyeceğiz. Kullandığı kafiye çeşitlerine birkaç örnek verip geçeceğiz:

Sayar, hece ile yazdığı şiirlerinde tek ünsüz benzeşmesi halindeki yarım kafiyeleri daha çok kullanıyor. Tam ve zengin kafiyeler çok nadir kullanılmış. Aşağıdaki örnekte "z" sesi yarım kafiye, "-lere" sesleri ise ek halinde rediftir:

Aldanma tatlı sözlere
Sapma çıkılmaz izlere
Riyâkâr, sahte yüzlere, (s. 23).

Şu örnekte de "ce" sesleri tam kafiye "-nin" sesleri ek halinde redif teşkil ediyorlar:

Sonu gelmez düşüncenin
Uykusu taçtı gecenin
Cevabı yok bilmecenin (s. 70).

Aşağıdaki örnekte de "i/üreğ" sesleri zengin kafiye, "-imiz" sesleri ise redif teşkil etmektedir:

Yapı tutar direğimiz
Harklar açar küreğimiz
Aşka bağlı yüreğimiz (s. 108).

Sayar, "tunç kafiye"yi oldukça sık kullanmaktadır. "İşte Böyle" şiirinde "elek" sesleri ile tunç kafiye yaptığını görüyoruz.

Dünya olmuş ince elek,
Evvel düşüyor civelek
Hükmünü işliyor felek (s. 86).

Serbest vezin ile yazmış olduğu "O; Benim İşte" adlı şiirinde kafiyeyi düzenli bir şekilde kullanıyor. İlk üç mısralar birbiriyle kafiyeli, dördüncü mısralar nakarattır:

Yarım çorap yarım çarık
Ayaklarda nasır yarık
Dam önünde ufak karık
O; benim işte.

İsteksiz selâm, merhaba
Alın terli, bitmez çaba
Boş tınasta kırık yaba
O; benim işte (s. 116).

Sayar'ın serbest ölçü ile yazdığı şiirlerinde böyle düzenli bir kafiye sistemi olanların sayısı oldukça az; çoğunluğunda ya kafiye yok ya da uzak bir iki ses benzeşmesiyle yetinmiştir. Buna " Bulamaçlı Gecesi" adlı şiirinden örnek verebiliriz:

Karanlık yalıyor avucunu
İki yıldız gülüşüyor Samanyolu'da

Duvardaki beş numara lamba ışığı
Irgalanıyor iplik iplik
Bakıyor bana göz ucu
Titriyor ışığının baş alevi
Merhaba, diyorum
Bir göz kırpıyor işveli… (s. 135).

Burada "avucunu" - "ucu" ve "alevi" - "işveli" kelimeleri arasındaki ses benzerliğinden yararlanıldığını görüyoruz. Serbest şiirlerinin çoğunluğunda kafiye bakımından buna benzer bir özellik görülmektedir.

II.3.3.2.2. Aliterasyon (Ünsüz Tekrarı)

Şiirde önemli bir âhenk unsurudur. Şiiri meydana getiren dil malzemesinde seçme yapılarak birbiriyle uyumlu ve kulağa hoş gelecek, müzikalite oluşturacak kelimeler bir arada kullanılarak ortaya ahenkli bir söyleyiş çıkar. Meselâ aşağıdaki dörtlüğe hâkim olan ve sekiz kez tekrarlanan "k" sesi şiire bir ritim katmaktadır:

Kiremitlerin yağmurdan kurtuldu,
Islak ıslak ekinlerin
Ben derdini çektim en az senin kadar,
Senden öncekilerin (s. 40).

II.3.3.2.3. Asonans (Ünlü Tekrarı)

Ahenk kaygısıyla aynı ve benzer ünlülerin tekrarına denir. Şu mısralarda 12 kez tekrarlanan "ü" ünlüsünün "z" aliterasyonu yanında güçlü bir ahenk unsuru olarak kullanıldığını görüyoruz:

Artık hükmümüze girmiyor günler,
Değişti gökyüzünün rengi,
Bulutlar ağlamaklı geziyor üstümüzde,
Hakkımızı vermiyor toprak
Bir başka hüzün yaratıyor,
Kuşlar içimizde (s. 45).

Burada şu tespiti yapabiliriz: Abbas Sayar'ın şiirlerinde bilhassa "ç, k, s, ş, t" sert ünsüzleri hâkim seslerdir. Yüksek ve güçlü bir ses tonu yakalamak kaygısıyla bu sert ünsüzlerin sık kullanıldığı kanaatindeyiz. Bütün şiirlerinde aliterasyon ve assonansın kafiye ve redif yanında önemli bir ahenk unsuru olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

II.3.3.3. Yansıma Kelimelerden Yararlanma

Şiirde ahenk unsurlarından biri de yansıma (tabiat taklidi) kelimelerden yararlanmaktır. Sayar'ın şiirlerinde sık olmamakla birlikte bilhassa serbest ölçülü şiirlerinde dikkat çekici ve güzel kullanımlara rastladık. Rastladığımız yansıma kelimelerin geçtiği mısraları ve sayfalarını aşağıda sıralayalım:

- İnim inim inleyen bir kağnı (s. 33).
- Buram buram hayat (s. 62).
- Filizler yarılır şak şak (s. 73).
- Ilgıt ılgıt akan su misalidir (s. 121).
- Kan fışkırıyor sinede ok değdiği yerden (s. 127).
- Kırış kırış oldu her bir yönüm (s. 131).
- Yel taradı saçlarını gelep gelep, tel tel (s. 137).
- Burcu burcu, ışık ışık yanmalı (s. 146).
- Kuş cıvıl cıvıl (s. 154).

II.3.3.4. Kelime Tekrarları

Sayar'ın şiirlerinde kelime, ifade ve mısra boyutlarında da tekrarlar oldukça fazla yer tutmaktadır. Daha çok serbest ölçülü şiirlerinde tekrarlar önemli bir ahenk unsuru olarak kullanılmıştır. Bunları örneklendirelim:

II.3.3.4.1. Aynı Mısra İçinde Kelime Tekrarları

- Açılma gönül açılma (s. 23).
- Ölüyorum anam ölüyorum (s. 34).

mısralarında aynı kelimenin hem mısra başında hem de mısra sonunda tekrarlandığını görüyoruz.

- Altın altın tarlalar (s. 44).
- Dilleni, dilleni, dilleni vermiş (s. 167).

gibi mısralarda ikili ve üçlü mısra başı tekrarlarına rastlamaktayız. Bazen aynı kelimenin tekrarından oluşan mısralara da rastlıyoruz:

- Amaan amaan! (s. 33).
- Görünmedin, görünmedin (s. 76).

Bazen de mısra ortasında da aynı kelimenin tekrar edildiğini görüyoruz:

-Deniz sanar, dünya sanar yıldızım seni (s. 63).

Mısra ortası ve mısra sonunda aynı kelimenin tekrarına da rastlamaktayız:

-Yer cömert, ağaç cömert (s. 38).

II.3.3.4.2. Aynı Kelimenin Birden Fazla Mısrada Tekrarı

Bunun durumun dört değişik şekli ile karşılaştık. Bunları sırayla örnekleyelim:

a. Mısra Sonu Tekrarı (Redif)

Günler geçiyor dert ilen,
Korkak bir oldu mert ilen,
Köpek anlaştı kurt ilen, (s. 25).

mısralarında tek kelimelik redif kullanılmıştır. Sayar'ın şiirlerinde bunun değişik örneklerini bulmak mümkündür.

b. Mısra Başı Tekrarları

- Bir kelimelik mısra başı tekrarı:
Bir geniş yatak
Bir rahat yatak (s. 54).

Başka dertlere terk ettim benliğimi
Başka şarkılar söylerken kader bize (s. 54).

- İki kelimelik mısra başı tekrarı.

Sırsıklam olmuş yorgan
Sırsıklam olmuş hasta (s. 34).

Öptüm alnını yiğitliğin
Öptüm alnını iyiliğin
Öptüm alnını sevgilimin (s. 138).

Az da olsa mısra başı kelime tekrarlarlarının iki kelimeden fazla olduğu örneklere de rastladık:

Nerde o ilk tanıdığım insan
Nerde o ilk aşk (s. 142).

II.3.3.4.3. İkilemeler (Tekrar grupları)

Abbas Sayar'ın şiirlerinde belirgin bir miktarda, diğer tekrar örneklerine nazaran çok daha fazla ikileme kullandığını gördük. Burada dikkat çeken birkaç örneği vermekle yetineceğiz:

- Yel yel esen nefesimdi (s. 76).
- Yunsam mestane mestane (s. 77).
- Söz getirme göze kaşa (s. 82).
- Müjde olsun dağa taşa (s. 82).
- Burcu burcu, ışık ışık yanmalı (s. 146).
- Kazma kazma yarmalıyım (s. 146).

4. Kelime grubu şeklinde tekrarlar: Bazen ahenk unsuru olarak kelime gruplarının tekrarından da yararlanıldığını görüyoruz:

- Lânet sana, lânet sana mahkûm-ı müebbet (s. 130).
- Ama şu insanlarına, şu insanlarına (s. 154).

II.3.3.5. Mısra Tekrarları

1. Nakarat

Abbas Sayar nakaratı da bolca kullanan şairlerden. Halk ve divan şiiri şekillerini kullandığı şiirlerinin kimisinde nakaratı bent sonlarında düzenli olarak kullanıyor. Bentleri üçlük, nakaratı beyit halindeki "Bağlamam" adlı şiirinin nakaratı şöyledir:

Benim içli, dertli, garip bağlamam,
Gurbet elde, sen var iken ağlamam, (s. 21).

Altı bentlik "tercî-i bend"e benzer bir şekilde kaleme alınmış olan "Beddua" adlı şiirin nakaratı (bendiye) hem ilk bendin başında ve sonunda hem de sonraki her bendin sonunda tekrar edilmiş:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127).

Sayar'ın nakarat konusundaki en belirgin özelliği şudur: Serbest tarzda yazmış olduğu şiirlerinde genellikle ilk bendi nakarat olarak kullanmasıdır. Bu ilk bentleri şiirin ortasında bazen birkaç yerde ve sonda nakarat olarak kullanmaktadır. Burada söze ahenk katmak gayesi yanında konu ve anlam bütünlüğünü sağlamak gayreti de söz konusudur. Nakarat olarak kullandığı mısralar şiirin özünü teşkil eden en güçlü mısralar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. "Hasan, Ahmed, Gurbet" adlı şiirde şu bölüm hem şiirin başı, ortası ve sonunda üç kez tekrarlanan en güçlü mısralardır:

Oturup baş başa geceyi bölüştüler
Sabah;
Islak toprağa bitkin düştüler. (s. 44).
Sayar, "Kuyuya Düşen Taş" adlı şiirinde de
Ne denizin balığında
Ne dağın kuşunda hevesim.
Yarı kalmış bir türkü peşinde,
Kısıldı sesim… (s. 47).

2. Ters Çevrilmiş Mısralar

Sayar, sözü güçlendirmek, ahenk katmak, dikkati çekmek için bazı mısraları ters çevirerek tekrarlamaktadır. Bu da oldukça etkili bir söyleyiş özelliğidir. Divan şiirinde

buna “aks” sanatı denir. “tam” ve “nâkıs” şekilleri vardır: “İnceden İnceye” adlı şiirinden alınan şu mısralar “aks-i nâkıs” örneğidir. Çünkü ters çevirme sırasında sıra bozulmuştur:

Yıkanıyor tarlalarda yeşil
Yeşil yıkanıyor tarlalarda (s. 67).

II.3.3.6. Ünlem

Şiirin sesine ses ekleme yollarından birisi de ünlem kullanmaktır. Abbas Sayar’ın şiirinde hitabet üslubu önemli bir yer tuttuğu için heyecanlı ve yüksek ses tonunda bir söyleyişi ünlemlerle ve seslenme bildiren emir kipleri ile sağlamaktadır. Meselâ insanlara hitap ederken âdetâ bağırmaktadır:

Ben sizin yüzünüzden insanlar,
Kendimi unutuyorum (s. 40).

“Memed’in Ölümü” şiirinde ağlayan insanların feryadını ünlemle anlatmaktadır:

Bir feryat kopuyor
Amaan amaan! (s. 33).

Şu mısralarda da sevgilisine emir kipiyle hitap etmektedir:

Geceleri gökyüzüne bak! (s. 53).

Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini (s. 56).

“Bildiri” adlı şiirinde de yüksek perdeden güneşe bağırmaktadır:

Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk! (s. 91).

Sayar’ın “Vay da Vay” adlı şiiri ünlemden yararlanılarak söylenmiş yüksek ses tonuna sahip bir şiirdir. Şiirin nakaratını buraya alalım:

Vay arabam, vay atlarım
Kırık kırık kanatlarım. (s. 114).

II.3.4. DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

II.3.4.1. Dil Özellikleri

Burada kısaca “dil” ve “şiir dili” üzerinde durmakta yarar görüyoruz. “... dil, daha ziyade somut olanı ifade eden ve dış dünyadaki çeşitli görünüşleri karşılayan unsurları belirtme ihtiyacına cevap olmak üzere ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla diğer unsurlarla genişlemiş ve zenginleşmiştir. Mahiyeti bakımından insanın psikolojik ve

sanat dünyasını ilgilendiren ifade unsurlarının ekserisi, başlangıçta Saussure'ün meşhur ayrımındaki "söz" ün sınırları içerisinde düşünülecek cinstendir."[171] Buna göre "güzel kız" ifadesi "dil" boyutunda bir ifadedir. Oysa "bir içim su" ifadesi" ferdî bir duygunun ifadesi olduğu için "söz" boyutundadır. Sanat dilini ve şiir dilini bu ikinci boyut içinde buluruz.. Yani şiir dili gündelik dilin sınırları aşılarak, normdan sapmalarla ortaya çıkmaktadır. Tam burada dilin fonksiyonları (işlevleri) gündeme gelmektedir:

1. Göndergesel fonksiyon: Her türlü iletişimin temelidir.

2. Heyecana bağlı fonksiyon,

3. Alıcıyı harekete geçirme fonksiyonu,

4. Poétique (şiiriyet) fonksiyon,

5. İletişimi sürdürme fonksiyonu,

6. Dil-ötesi fonksiyon.

Bu fonksiyonların mesaj durumundaki eser, metin veya ibarede aldıkları role göre, mesaj bir şekil kazanır. Onun ayırıcı özelliği üslubu meydana getirir.[172] Burada bizi ilgilendiren asıl fonksiyon, doğal dilden sapmalarla şiir dilini ortaya çıkaran şiiriyet fonksiyonudur. Bizim birinci vazifemiz eserdeki "tabiî dilden sapmalar" (normdan sapma)'ı tespit etmek, ikincisi ise üslup incelemesi yaparken 'bir sapmanın sınırlarını, sebeplerini ve şartlarını belirli prensipler etrafında izâha gayret[173]" sarf etmektir.

Burada "alışılmamış bağdaştırmalar" (anlam sapmaları), "dil sapmaları", "konuşma dili", "kısa ve eksiltili anlatım"[174], "cümle" ve "sözdağarı"[175] üzerinde duracağız. Gündelik, tabiî dile ait hususları burada zikretmeyeceğiz:

II.3.4.1.1. Alışılmamış Bağdaştırmalar (Anlam Sapmaları)

Sanatkâr, sözü güzelleştirmek ve kuvvetlendirmek için gündelik dilde rastlamadığımız değişik, orijinal söyleyişler yakalamak için alışılmadık ifadeler kullanma, yer yer düz mantığa aykırı birleştirmeler yapma gayreti içine girer. Buna alışılmamış bağdaştırmalar denir. "Bugün güneş yakıyor." alışılmış bir ifadedir. Oysa "Bugün güneş izinli.." (s. 91) ifadesi hiç de alışılmış bir ifade değildir. Normalde

---

[171] Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslup Ve Problemleri*, Akçağ Yay., 1. Baskı, Ankara 1986, s. 15.
[172] Şerif Aktaş, a.g.e., s. 34-37.
[173] Şerif Aktaş, a.g.e., s. 31.
[174] Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yay., 3. Baskı, Ankara 1999, s. 149.
[175] Nurullah Çetin a.g.e., s. 192.

“güneş” ve “izin” kelimeleri bağdaşmaz. Oysa sanatkâr muhayyilesi estetik kaygı ile böyle bir bağdaştırmaya müracaat etmiştir. Zaten şiir de dil göstergelerinin böyle orijinal bir şekilde bağdaştırılmalarından ortaya çıkmaktadır. Sayar’ın şiirlerinden derlediğimiz aşağıdaki “alışılmamış bağdaştırmalar”da da görüleceği gibi bunlar “ad veya deyim aktarmaları” (deyimler, mürsel mecazlar / istiare, eğretileme) biçimindedirler. Şiiriyeti de tam burada aramak gerektiği düşüncesindeyiz.[176] Biz burada sadece çok dikkat çekici olan anlam sapmalarına dikkat çekici olan bazı mısraları örnek göstereceğiz:

- Hayâl sırtından soyunmaz (s. 18).
- Karışmam zaman göçüne (s. 18).
- Kadeh tutmuşlar / İçmekte zaman (s.20).
- Yarına kucağı / Açmakta zaman (s. 20).
- Varken hazzın tellerinde bûsesi (s. 21).
- Tefekkür buğulu servilerde (s. 43).
- Nabız nabız kokar dalları / Servilerin (s. 43).
- Arzularım gömülüp gitti / Mendillere (s. 47).
- Ardına kadar açıkmışım (s. 58).
- Pınar lülesi martı gagasında (s. 59).
- Ne çaldımsa günlerin bohçasından (s. 60).
- Dalın kahkahası gevrek (s. 68).
- Uykusu kaçtı gecenin (s. 70).
- Kuru taşa renk yürüdü (s 76).
- Usandım içimin insanından (s. 93).
- Sesin oda boşluğuna takılı (s. 97).
- Niçin uyudu gece / Gözlerinin ışığı varken (s. 98).
- Gecenin nabzı soğuk atar (s. 98).
- Kar taneleri gibi düşüyorsun düşünceme (s. 101).
- Bakışı yürek nakışlım (s. 101).
- Işık ipliği kalbimin (s. 102).
- Kör düğüm ömür halkası (s. 105).
- Düşüncemde üşüyorum (s. 105).
- Hangi el karaladı yazımı (s. 124).
- Bir zaman meyvesi yetiştireceğim (s. 25).
- Yağmur yağıyor yüreğime (s. 124).
- Vurmuş oku kalbimdeki hicranı kanatmış (s. 127).
- En körpe emeller boğulurken kucağında (s. 128).
- Hissim gözünün rengine sarhoş düşüyordu (s. 129).
- Sesler öpüşürken yeni âlemlere daldık (s. 129).
- Toprağı bileyeceklerine kılıçları bilediler (s. 132).
- Bir uzun gece uzanıyor / Dişliyor yer kabuğunu aralıklı (s. 135).
- Karanlık yalıyor avucunu (s. 135).
- İki yıldız gülüşüyor Samanyolu’nda (s. 135).

[176] Doğan Aksan, a.g.e., s. 149.

- Oynaşıyor karanlık içinde bir düşünce (s. 136).
- (Lamba ışığı) göz kırpıyor işveli (s. 136).
- Caddeye küstürür pencereyi (s. 139).
- Kan rengine boyanmış sabahların peşinden (s. 140).
- Mavi gökler ardında yeşil dilekler kaldı (s. 140).
- İç sahnemi seyreden sabır bile bunaldı (s. 140).
- Yalnız ipi bırakılmış gülüşün... (s. 147).
- Yollar Yolculukta (s. 151).
- Trafik memuruyum karıncaların (s. 153).
- Çilesi artıyor karanlığın seni gördükçe (s. 156).
- Şiir kesilirim hece hece (s. 157).
- Gece iner çatımdan aşağı / Ayağı takılır pencereye (s. 157).
- Bir arzu düşürdüm ömür yolunda (s. 158).
- Her şeyde terhis olsun aşkta terhis olmasın (s. 161).
- Arpa ekip darı biçeceğim (s. 163).
- Aklın varsa su, / Gökyüzü ile barış" (s. 163).
- Yer gerinir yaprak yaprak (s. 165).
- Güneş omzundan atmış ceketi (s. 167).
- Işık mavilikte gün bereketi (s. 167).
- Kuşluk umuda vermiş nöbeti (s. 161).
- Bereket bulutun bir avucunda (s. 167).
- Yine bir sarhoşluk var bulutlarda (s. 168).
- Yare yolladığım bir ufak selâm/Ilgıt ılgıt esen yele dokunur (s. 168).
- Ömrümüzü yutan mesafelerde (s. 169).
- Balığa ördeğe küskün bir göle (s. 170).
- Bana bensizlikte bir konak kurdum (s. 170).
- Gökleri sırtıma yığdı tüketti (s. 172).
- Vuslat yolunun ejderi hicrana gücendim (s. 174).
- Düştüm bir kör çarşısına aynalar eder pazar (s. 176).
- Yürekli bir göz ile bana baksa bir insan (s. 179).
- İçi yavrusunun içine göçen (s. 183).
- Sevginin yüzü tasalı (s. 185).
- Kuş kanadı sıla teli (s. 185).
- Bacalar gök kesilen bir dumandan usanmaz (s. 195).
- Koşmadan söküldü nalımız bizim (s. 200).
- Yıllarca olta attık yalınayak denizde (s. 205).
- Ceplerim boş kalınca ayaklara dar oldum (s. 205).
- Sessiz sazımıza tel oldun Köprü (s. 207).
- Marmara denizi Boğaz avucu (s. 207).

II.3.4.1.2. Dil Sapmaları

Şiir dilinin özelliklerinden biri de tabiî ve gündelik yazı dilinden şekil açısından sapmaların görülmesidir. Çünkü şair, mesajını istediği gibi iletebilmek için gündelik dilin sınırlarını zorlayacak ve onun bütün imkânlarından yararlanacaktır. Bu sebeple alışılmış dilbilgisinin kuralları zorlanacak ve hatta yer yer çiğnenecektir. Sayar'ın şiirleri bu açıdan değerlendirmeye değer:

a. Yazım sapmaları: Sayar, bazen belirtmek istediği, ek alınca anlam karışıklığına sebep olabilecek cins isimleri de kesme işareti (’) ile ayırmaktadır: “Bak yine al’ı maviye katmada” (s. 50), “Kar’sın yüce dağbaşında” (s. 77), “Yek’i koyup se oynar” (s. 190), “var’a zan olamam ben” (s. 196), “ten’i cana bir kafes” (s. 214) vs.

Metinde geçen “felek” kelimesi bazı yerlerde cins isim olarak küçük harfle başlatılmış (s. 82, 86), bazı kısımlarda ise “Felek” şeklinde (s. 39, 64) büyük harfle başlanarak özel isim gibi yazılmıştır vs... Bunlar elbette ki yanlış anlaşılma endişesinin yansımalarıdır.

Türkçe “ad” kelimesinin kısa “a” ünlüsünü vezin gereği olsa gerek uzun “â” şeklinde yazmıştır: “Baharın, goncanın, aşkın, sefanın, âdı kalmış hep” (s. 215) Vezin gereği “çarşı” kelimesini “çarşû pazarda” (s. 178) vs. kullanılması gibi örneklere de rastlanmaktadır.

Vurgulamak ve dikkati çekmek için bazen büyük harfleri de kullandığı oluyor: “RH grubu olsa” (s. 189), “İçimdeki büyük “BEN”e düşman olamam ben” (s. 186), “Gerçi her şeyin sonu O’nun varlığındadır” (s. 196), “Son harften başlasan da söz yine A’ya gider” (s. 221), “Kimi Z’de kimi A’da” (s. 224) vs.

b. Ses sapmaları: Konuşma dili ve yöresel ağız özelliklerinin yansıdığı unsurları şöyle sıralayabiliriz: “Çıkma çiziden kenara” (s. 23) (çizgiden), “dertilen, mertilen, kurtilen” (s. 25), “Memet” (s. 33), “sevilesi var” (s. 39), “Değişir bak yine halım” (s. 73) (hâlim), “uykuyunan” (s. 74), “Ağdırır duman başımı” (s. 79) (eğmek), “Aç karın ortada yelip” (s. 81) (acele etmek, telaşla koşmak), “rızgım” (s. 83), (rızkımı), “küsek” (s. 111) (küselim), “boş tınasta kırık yaba” (s. 116) (tınaz, savrulmuş ekin yığını), “çökermiş dam” (s. 117) (çökmüş dam), “Âsûde kalam derdi” (s. 127) (kalayım), “heyikledi maviliğe” (s. 137) (aniden harekete geçti), “neyleyim” (s. 166), “dizde tâkım kalmadı” (s. 176) (takatim), “beş dokuz” (s. 176) (üç beş gibi ikileme), “delicoş” (s. 112) (deli dolu), “üşük avuçiçi” (s. 178) (üşümüş), “Ana derim, anne derim / Benim anam var da annem var derim” (s. 183), “insan insan ivemeden” (s. 186) (evemeden), “çekme kaydın dünyadan” (s. 189) (kaydını), “hayme” (s. 192) (çadır, ot yığını), “oğul evlât denen bir helâl döle” (s. 199) (çocuk), “desti” (s. 201) (testi), “furunlukta” (s. 204) (fırında), “deriken” (s. 205) (derken), “El elin ölüsüne dın dın diye ağlar” (s. 208) (isteksiz), “tor tay” (s. 209) (toy, acemi, alışık olmayan, yabani tay), “cüvap etmesin” (s. 220) (cevap vermesin), “divarsız” (s. 223) (duvarsız) vs.

Gerek yöresel ağız özelliğinden gerekse vezin icabı ünlü düşmelerine de rastlanmaktadır: “akl ermez” (s. 107), “ebemkuşak” (s. 73) (ebem kuşağı), “n’olur” (s. 74), “Tebriz m’ola” (s. 77), “Bozdu bağım, bostanımı” (s. 78) (bağımı), “Mecnun olsam Leyl’den önce” (s. 78), “Derdin söylemek bedava” (s. 82) (derdini), “Elimden rızgım alsalar” (s. 83), (rızkımı), “hep iyliğin söyledik” (s. 108) (iyliğini), “gayretin gütmeden” (s. 113) (gayretini), “devr” (s. 214) (devir) vs.

Tabiî olma gayretiyle ünlülerin artırılarak (uzatılarak) söylendiğine de rastlıyoruz: “Amaan amaan!” (s. 33) “(Doovah) derken öküzlere” (s. 33), “Suuus” derler “sus” (s. 133) mısralarında “a” ve “o” ünlüleri ikişer, “u” ünlüsü üç kez tekrarlanmıştır vs.

c. Kelime sapmaları: Yeni kelime türetme: Abbas Sayar bazen yazı dilinde hiç duyulmadık kelimeler de kullanmaktadır. Örnek: “yanıltı, yenilti” (s. 190) (yanılgı, yenilgi), “sevgilikte” (s. 203) (aşkta), “artası” (s. 204) (artsa) gibi...

Argo sözlere de epeyce rastlamaktayız: “Düşünmem mangırım bitse” (s. 83), “zabın şişek” (s. 117) (zayıf koyun), “defteri dürüldü ömrün” (s. 179), “vız gelir” (s. 198), “ak borsa, kara borsa” (s. 198), “En ciddi meseleler gün gelir hey hey olur.” (s. 200) (basit), “keyfimiz çifte ötecek” (s. 211) (çok neşeleneceğiz) vs.

Küfür ve ayıp sözlerin kullanıldığı şiirlere de rastlanmaktadır. Örnek:

Kader senin sülâlenden başlarım
Ettiğini ben de sana işlerim
Benim tatlı sesli sarhoş kuşlarım
Çığlık çeken seme, sersem kaz oldu (s. 87).

Elleyin belleyin
Neyim kaldıysa sizin
Yeter ki birbirinizi sevin… (s. 132).

d. Dilbilgisi sapmaları:

Sözdizimi hatası: “Bahar geçti, sarı yaprak güz oldu.” (s. 87) (Bahar geçti, yaprak sarardı, güz oldu) vs.

Fiil çekimlerinde sapmalar: “ölüyom” (s. 34), “sanarım” (s. 50, 62) (sanırım), “Sen yüreğimde bitmede” (s. 113) (bitmedesin) vs.

II.3.4.1.3. Konuşma Dili Unsurları

Rahat ve doğal söyleyişe ulaşmak için konuşma dilinin imkânlarından yararlanan şairler oldukça da başarılı olmuş ve sevilmişlerdir. Bunda da en çok günlük konuşma dilinde sıkça kullandığımız, ünlemler, samimi hitaplar, ikilemeler, deyimler ve atasözleri gibi dil unsurları ön plana çıkmaktadır. Abbas Sayar'ın şiir dilinin en belirleyici özelliğini yöresel konuşma dili unsurlarını şiirinde çok sık kullanmış olmasıdır. Mesela "Düşünceme İhtar" (s. 29) ve "Gönlüme İhtar" (s. 30) adlı şiirleri tamamen konuşma dili unsurlarıyla yazılmış şiirlerdir. Burada en dikkate değer olan kalıplaşmış ifadelerin geçtiği mısraları vermeye çalışacağız:

a. Deyimler: Şair, kalıplaşmış ifadeler olan deyimleri bazen olduğu gibi, bazen de değiştirmelere giderek kullanmaktadır. Aşağıda bunların geçtiği bazı mısraları veriyoruz:

- Hazreti Allah'a kaldı (s. 22).
- Çıkmaza girdi yolum (s. 25).
- Hükmünü işliyor felek (s. 25).
- Dut yedi de sustu dilim (s. 25).
- İsmini anmayı bana çok gördü (s. 26).
- Derde soktun genç yaşta / Ağrımaz dertsiz başımı (s. 27).
- Ama benim dert çekmeye niyetim yok (s. 29).
- Ya sen adam gibi oturursun, (s. 29).
- Ya ben tımarhaneyi boylarım. (s. 29).
- Boşboğazlık ettin göz yumdum (s. 30).
- Başıboş dolaştın sesimi çıkarmadım. (s. 30).
- Günlerce peşine düştüm (s. 30).
- Tek hatırı kırılmasın diye. (s. 30).
- Sen de anamı ağlattın benim (s. 30).
- Teslim etmiştir emanetini Rabbine (s. 37).
- Beni yüz üstü bıraktı da (s. 50).
- Acı acı düdük çalmaz (tiren) (s. 55).
- Dokunsalar boşanacak gözyaşlarım. (s. 58).
- Astık duvara eleği (s. 81).
- Çöl aynı kapıya çıkar (s. 84).
- Can için çıkmadık canda / Umut var... (s. 105).
- Canın sağ olsun, dedim hepsine (s. 131).
- Değişmemiş kuruyasıca huyu insanların (s. 133).
- Kuşa kurda yedirmeden beni / Yaşatmayı bildiler (s. 144).
- Alçak hain yaftası takıp boynuma (s. 145).
- Açsam ağzımı yumsam gözümü (s. 154).
- Bir çiçek yitirdi sarısını kaşla göz arası (s. 160).
- Elimde avucumda bir şey yok neyleyim (s. 166).
- Ele avuca gelmeden (s. 185).
- Divara elek asalı (s. 185).

- Dizlerimi dövemeden (s. 186).
- Vurdu can evimizden bu gaddar pahalılık (s. 197).
- Büktü tam ortasından belleri pahalılık (s. 197).
"Olmam de" gözleri kör ola pahalılık... (s. 197) vs.

Bu örnekler Sayar'ın şiir etkili ve güzel söyleyişi yakalamasında büyük pay sahibi olan deyimlerdir. Deyimleri kullanmada oldukça başarılı olduğu görülmektedir.

b. Samimi hitaplar: Günlük konuşma sırasında insanların kullandıkları kalıplaşmış hitaplar vardır. Bunlar beddualar, azarlamalar, iltifatlar, yakarışlar şeklindedirler. Şiir diline bir içtenlik kazandırırlar. Sayar, bunları da bolca kullanmıştır. Örnek:

- Açılma gönül açılma (s. 23).
- Yok yavrum yok (s. 27).
- Tasası sana mı düştü ömrümün? (s. 29).
- Ahirette günahımı senden mi soracaklar? (s. 29).
- Nedir elinden çektiğim? (s. 29).
- İyi söyledim anlamadın (s. 29).
- Kötü söz sana yakışmaz (s. 29).
- Arkadaş sözün kısası; (s. 29).
- Ama babanızın uşağı yok (s. 30).
- Efendi gibi otururs an otur (s. 30).
- Yoksa defederim dışarı (s. 30).
- Sen ölme anan ölsün (s. 35).
- "Ben feleğe neyledim?" (s. 39).
- Seni çıkasıca gözüm (s. 54).
- Aklım batsın anlamadım (s. 70).
- Bilebilirsen aşk olsun (s. 79).
- Felek gözün kör olsun (s. 82).
- Bakışı yürek nakışlım (s. 101).
- Seni yüreğimin ortasında duyuyorum (s. 101).
- Sizi sevdim insanlar (s. 150).
- Aklın varsa su / Gökyüzü ile barış (s. 163).
- Derdimi bilsen de bilmesen de hoş (s. 170).
- Acep benim Aslım var mı?
- Çavdar ekmeğimin hası (s. 204).
- Medet senden yâ Muhammet (s. 219) vs.

c. Ünlemler: Günlük konuşma dilinden alınma ünlemleri de şöyle örneklendirebiliriz:

- Amaan amaan! (s. 33).
- Doovah (s. 33).
- Yâr!
- Kalk!
- Hey ulan hey! (s. 95).
- Vay arabam vay atlarım (s. 114).

- Suuus (s. 133).
- Beyhûde, beyhûde (s 134).
- Kalk ey şair kılıklı adam (s. 156) vs.

d. İkilemeler. Günlük konuşma dilinin samimiyetini yansıtan ikileme örneklerinin bulunduğu mısraları şöyle sıralayabiliriz:

- Ölüyorum anam ölüyorum (s. 35)
- Memedim Memedim (s. 35)
- Heyheyde bulursun (s. 48)
- Ve altında inim inim inlersin (s. 48)
- Hayây meyâl bir kelime bilirsin (s. 48)
- Minik minik uykular (s. 66)
- Uğul uğul çağlıyor (s. 99)
- Beni sar, sar beni, sar sar (s. 105)
- Kırık kırık kanatlarım (s. 114)
- Vur babam vur sağıma soluma (s. 132)
- Yâr yâr der ağlarım, gülemem gider (s 158) vs.

II.3.4.1.4. Cümle Özellikleri

Abbas Sayar'ın şiir dilinin renkli unsurlarından birisi de değişik cümle yapılarını kullanmasıdır. Karmaşık, kavranması zor, ögelerinde uyumsuzluk denecek bir cümle yapısına rastlamayız. Çoğunlukla basit, ayrıntılardan ve fazlalıklarından arınmış cümleler kullandığını görüyoruz. Hareketli ve canlı bir şiire sahip olan şairin, bu sebeple daha çok fiil cümlelerini tercih ettiğini tespit ettik. Bunlara birkaç değişik örnek verelim:

- Beni derdin otağına / Attın mı gülüm attın mı? (s. 24).
- Zehirledin aşımı (s. 27).
- Kin besler, darılır, kırılırız birbirimize. (s. 38).
- Nabız nabız kokar dalları / Servilerin (s. 43).
- Kalk! (s. 91).
- Ceplerim boş kalınca ayaklara dar oldum. (s. 205).
- Yıllarca olta attık yalınayak denizde (s. 205).

Az sayıdaki fikrî ve sosyal muhtevalı şiirlerinde nesre has kesin yargı bildiren isim cümleleri ağırlıkta görünüyor. Fikrin ön plana çıktığı bu örneklerde daha çok rastladığımız isim cümleleri "nesre has" kesin yargı bildiren cümlelerdir:

Yolda kalışım varlığa büyük ihanettir
Yokluk varlığa dönüşüme vecd ü halettir
Artık ötesi yok var ise cehâlettir (s. 218).

Örneklerde de görüldüğü gibi cümlelerin çoğunluğu aynı mısrada başlayıp bitiyorlar. Pek azında diğer mısraa taşma (anjanbman) söz konusudur.

Gün boyunca öğünümün
Tesellideki dünümün,
Başlayan yeni günümün
Unu hamuru, mayası... (s. 204).

Anjanbmanlara daha çok serbest vezinle yazdığı şiirlerinde rastlamaktayız:

Bulutlar
Bırakıp yağmurlarını kel tepelere
Uzaklaştılar (s. 42).

Bir köy kıyıcığında
Kıymık kıymık yaşayan
İnsanlarımda düşüncelerim... (s. 152).

II.3.4.1.5. Kısa ve Eksiltili Anlatım

Etkileyici ve kalıcı olması dolayısı ile çok tercih edilen bir anlatım biçimidir. Eskilerin veciz (özlü) söz dedikleri cinsten ifadelerdir. Türk şiirinde en güzel örneği Yunus Emre'nin şiirleridir. Türk şiirindeki maniler, atasözleri, deyimler de buna güzel bir örnektir. Bunlarda daha çok dil göstergelerinin göndergesel anlamından çok yan anlam değerleri ve duygu değerleri fazla olan ögeler kullanılır. Ayrıca sınırlı şekil ve kısa kalıplar tercih edilirler.[177] Az sözle fazla anlam ve duygu yoğunluğu yaratmak şairin dili kullanma becerisine bağlıdır. Sayar'ın bu konuda oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Şu örnekler kısa ve eksiltili anlatımın gücünü gösterir örneklerdir:

Sözüm Söz
Ecel otursa başucumda
Aşkını saklarım avucumda (s. 91).

Çoban Armağanı
Soğuk havalarda
Geliverince aklıma
Üşürsün diye
Seni düşünmüyorum (s. 53).

İkide Bir
Hiç bir yıldız göğe uzak değil
Hiç bir aşk düşünceye
Sen; okyanusta bir ada
Ben; Kızılırmak'ta su… (s. 93).

Ebemkuşağı
Bilmediklerimi seviyorum
Görmediklerimi tanıyorum… (s. 94).

[177] Doğan Aksan, a.g.e., s. 59.

II.3.4.1.6. Söz Varlığı

Abbas Sayar'ın şiirlerindeki söz varlığı, buraya kadar olan kısımlarda da yer yer belirtildiği gibi oldukça geniş kapsamlıdır. Konuşma dilinden ve yöre ağzından gelen (Yozgat yöresi) söz varlığına yukarıda değinildiği için burada tekrar etmeyeceğiz.

Sayar'ın arkaik (kullanımdan çekilmiş eski) kelimeleri (Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi Dönemlerine ait bazı Türkçe kelimeleri) bilhassa işlediği konunun gereği olarak kullanma ihtiyacı duyduğunu görüyoruz. "Göçmüş Allah deyu deyu" (s. 17), "Bundan gerü yolum yokuş" (s. 22), "kıl ucu yaşam içre" (s. 196), "hasret içeri" (s. 207) (hasretten içeri) vs.

Divan şiiri tarzında yazdığı şiirlerinde kullanımdan çekilmiş Arapça, Farsça kelime ve tamlamalar da kullandığını görüyoruz. Bunlardan birkaç örnek verip geçelim: "server-i İblis" (s. 127), "timsâl-i hıyânet" (s. 127), mahkûm-ı müebbet (s. 130), "bazar-ı dehr" (s. 173), cây-ı kanaat" (s. 173), "tekne-i dil" (s. 175), "bahr-i gam" (s. 175), "cilve-i Rabbânî" (s. 175), "bezm-i güher" (s. 184), "ehl-i fazl" (s. 187), vasl-ı hicrân (s. 212) vs.

Tasavvufî konuları işlediği şiirlerinde ise tasavvuf terim ve kavramlarından oluşan farklı bir söz varlığı kullanmaktadır: "Hak" "aşk şarabı", "kesret", "vahdet" "fena" (s. 17), "derviş", "aşk" " (s. 77), "ihvân, "ilm-i irfân", "gaflet", "vuslat" " (s. 174), "eşhedü" (s. 175), "dost" (s. 184), "âyet", "Lebbeyk" (s. 188), "ben" (s. 196), "padişâh-ı âlem" (s. 213), "varlık", "ten kafes" (s. 214) vs.

(Konu/tema bölümünde en çok yer verdiği kelime ve kavramlardan ayrıntılı olarak bahsedildiği için burada tekrar etmiyoruz.)

II.3.4.2. Üslup Özellikleri

Buraya kadar yaptığımız incelemeler, şair Abbas Sayar'ın üslubu hakkında bizde bir kanaat oluşturmuştur. Burada onun şiir üslubunun bazı belirleyici özelliklerini sıralayacağız.

Abbas Sayar bilhassa sosyal temleri işlediği şiirlerinde anlatı (tahkiye)'ya müracaat etmektedir. Şiirde buna değişik şekillerde rastlarız: Kimi şiirler vardır başlı başına bir hikâyedir (manzum hikâye). Kimileri bir hikâyenin ayrıntılarından arındırılmış şiire has dramatik kısımları ile karşımızdadırlar. Kimilerin de ise söz

arasında mitolojik ve tarihî olay ve şahsiyetlere atıf yoluyla sadece bir anekdot halinde anlatımı güçlendirmek için bahsedilir.

Abbas Sayar'ın şiirleri arasında daha çok ikinci tarz tahkiye esasına dayalı şiirlere rastlıyoruz. Bu şiirler de genellikle serbest tarzda söylenmiş ya toplumdan ya da tabiattan konusunu alan şiirlerdir. "Memed'in Ölümü" isimli şiirde Sayar, hasta delikanlı Memed'in kağnı ile doktora götürülürken yolda ölümünü dramatize ederek bir ağıt havası içinde manzum hikâye tarzında anlatmaktadır. Bu şiirden bir bölümü buraya alalım:

Bir yıldan uzun dakikalar
Bir ömre sığmaz çile
Damarlarında hastanın kan olup gidiyor.
Öteden bir köylü ağlamaklı olmuş;
Yazık diyor.
Matem elbisesi giymiş gökler
Kara yazılı Memed'ime ağlıyor,
- Memed'im Memed'im diye,
Feryada başlarken ana,
Kimdir bilinmez bir garip kişi,
Memed'in çenesini bağlıyor.

Ne diyeyim yazısına
Kim bakacak kuzusuna
Mahşere dek deva olmaz
Ciğerimin sızısına.
Ne diyeceksin anam, ne diyeceksin?
Kime ne dediğimiz var?
Kimi kime şekva edeceksin? (s. 35-36).

Şair, "Kıtlık Yılı" isimli şiirinde kuraklığın sebep olduğu olumsuzluğu çok güzel bir şekilde anlatı yoluyla sunmaktadır:

Bulutlar
Bırakıp yağmurluklarını kel tepelere
Uzaklaştılar.
Enginde ekinler mavi gökyüzüne
Bakakaldılar
Bir burgu daha saldı toprağa kök
Haber ulaştı toprağa
Nafile
Yapraklar bütün gece
El açtılar gökyüzüne.
Yer demir gök bakırdı
Bizden bu kadar deyip insanoğluna
Bir biri üstüne düştü başları (s. 42).

Bir şairin üslubu değerlendirilirken şiirlerinde varlıklara bakışı, yaklaşım biçimi de dikkate alınmalıdır. Sanatkârın varlığa yaklaşım biçimi dünya görüşüne göre değiştiği gibi üslubuna da etki eder. Sayar'ın çocukluk ve gençlik yıllarında tasavvuf terbiyesi aldığını ve rintmeşrep bir hayat tarzını seçtiğini biliyoruz. Onun buradan kaynaklanan varlığa karşı son derece sevecen, hoşgörü ile yaklaştığını söyleyebiliriz. Onda materyalist (maddeci), sanat yapma kaygısı ile varlığa yaklaşım tarzlarına rastlamadık. Bu onun kişiliğine ters düşerdi.

Sayar'ın şiirlerinden hareketle varlığa yaklaşım tarzlarını şöyle sıralayabiliriz:

II.3.4.2.1. Panteist (Tümtanrıcı) Yaklaşım

Sayar'ın bir kısım tasavvufî, hikemî tarzda yazılmış şiirlerinde bu tarz yaklaşımın izlerine rastlamaktayız. "Vahdet" adlı şiiri bu yaklaşıma en açık ve güzel bir örnek olabilir:

Her hücrede eşyada görünen âyet benim
Sabrın son noktasında devlet vilâyet benim

Ağaçtaki daldaki vahdetteki sırda var
Şüpheye açık kapı ve de o şâyet benim

Var olmaya, benliğe, yürekteki iltifât
Kendin kendine ihtar, şekvâ şikâyet benim

İdrâke göz açtırmaz toz duman ortasında
Yokluktan bir başlayış evvel nihâyet benim

Ambardan can kurtarıp, toprağa düşen tohum
Koyun, keçi, inekte kıl, deri ve et benim

Lebbeyk denen bir günün pek çok, çok çok öncesi,
Evetsizlikte biten ilk ve son evet benim (s. 188).

II.3.4.2.2. Rindâne (Epikürcü) Yaklaşım

Sayar'ın Hayyamvârî söylemiş olduğu rubailerinde olsun, Orhan Veli tarzı ironik söyleyişlerinde olsun rindâne yaklaşımın güzel örneklerine rastlamaktayız. "Büyük Tehir" adlı şiir insana rintçe bakışı çok güzel yansıtır:

Dosttan ve sevgiden yoksun olanlar
Işıksız bir mavi karanlığındadır
Aşka ve insana sırt çevirenler
Kendi ayrılığındadır (s. 218).

veya "Dair" adlı şiir maddeye değer vermeyen rintçe bir yaklaşımı ifade eder:

Kasapta hep sözler ete dair
Tevekkül ehlinde kısmete dair
Döndüm, dolaştım dört bir yönü
Bir merhaba bile yok sohbete dair (s. 218).

"Bol Keseden" isimli şiirinde zengin gönüllü bir rintle karşılaşırız:

Bu dünya benim,
Otur oturabildiğin yerine (s. 94).

"Ebem Kuşağı" adlı şiirinde sınırsız bir sevgiyle karşılaşırız:

Bilmediklerimi seviyorum,
Görmediklerimi tanıyorum (s. 94).

II.3.4.2.3. Sezgici/İdealist Yaklaşım

Varlığa bu şekilde yaklaşımın temelinde Kant'ın İdealizm felsefesi vardır. Daha çok Henri Bergson'un sezgicilik/ruhçuluk felsefesine dayanır. Bu, maddeci yaklaşımın zıddı bir yaklaşım biçimidir. Varlığa akılla değil sezgi ile yaklaşım esastır. Daha çok sembolist şairlerde bu yaklaşım tarzına rastlanır. Bizim şiirimizde Ahmet Hamdi Tanpınar ve sonrakilerde bu yaklaşım tarzına rastlarız. Burada söz konusu olan somut varlık değil sanatkârın varlığı sezgileriyle algılayış tarzıdır. Eşya sanatkârın duyuş süzgecinden geçerek bize yansır. Abbas Sayar'ın şiirlerinin bir kısmında varlık, insanla birlikte (daha çok bir kadınla) ele alınarak sezgici bir tarzda anlatılmaktadır. Bunu "Avucumdaki Dünya" adlı şiirde somuttan soyuta doğru bir gidiş ve algılayış şeklinde açıkça görmekteyiz:

Şimdi bulutların ötesinde rüzgâr
Kopuk bir kanadı kovalıyor
Deniz bir körpe balığın karnında
Uykuya dalıyor.

Şimdi tomurcuktan seslenen ağacın
Şarkısı sevgiye, aşka dair,
Kökün gülümsemesi yeşil,
Dalın kahkahası gevrek.

Hasret ezgisi duymuyor yüreğim,
Şimdi seni görmüşüm gibi
Avuçlarımda ellerinin sıcaklığı..

Şimdi bulutların ötesinde rüzgâr
Bir körpe balığın karnında deniz
Şimdi kökün gülümsemesi yeşil,
Avuçlarımda ellerinin sıcaklığı (s. 68).

II.3.4.2.4 Alaycı (İronik) Yaklaşım

Abbas Sayar'ın bir kısım şiirlerinde varlığa çocuksu bir duyarlılıkla yaklaştığını görmekteyiz. Bu şiirlerinde dert ve sıkıntıları alaya alan, saf, önyargısız bir tavır vardır. Başkalarının önemsediği hiçbir şeyi önemsemeyen, çocukça alaya alan, soru soran bir yaklaşım biçimidir. Sayar'ın bu tarzda söylenmiş epeyce şiiri vardır. "Avarelik" adlı şiir çocuksu bir yaklaşımın ifadesidir:

Yeryüzünü boyadım
Bir eksiği maşaallah (s. 93).

"İlgi Kesiş" adlı şiir de bu tarz söyleyişin güzel bir örneğidir:

Aklımı yitirdim
Bulan güle güle kullansın (s. 95).

Sayar, Tanrı'ya "Acaba" şiirinde çocuksu bir yaklaşım içindedir:

Pınar lülesi martı gagasında
Sen benim yanımda
Tanrı'ya soralım ne der? (s. 59).

II.1.4.2.5. İlham Kaynağı

Varlık, Sayar'ın özellikle tabiat konulu şiirlerinde ilham kaynağıdır. Burada varlıktan kastımız tabiat unsurlarıdır. Bilhassa kozmik unsurlar ile toprağa ait unsurlar ilham kaynağıdırlar. "Bildiri" adlı şiir bu bakımdan değişik bir söyleyişin örneğidir:

Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Uyart bütün gölgeleri
Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Bugün güneş izinli… (s. 91).

"Umut Göğün Maviliğinde" adlı şiirde tabiat ilham kaynağıdır:

Hiçbir ölü için doğmaz güneş
Olsa olsa karanlıklar
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini.

Sevgi bakışlarında bereket
Yaşamak gülüşlerinde gurur
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini.

Uzat ellerini içime
Yaşadığımızdan haberi olsun dünyanın

Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini (s. 56).

Abbas Sayar "ferdî üslup"a sahip ender şairlerden biri olduğunu söyleyebiliriz. Onun şiirlerini bütünüyle değerlendirdiğimizde varlıklara, olaylara ve insanlara karşı yüreği sevgi dolu, hayata bağlı bir aşk şairi kimliği ile karşımıza çıkmaktadır. Örnek:

Öldüresiye arzulu gökyüzü,
Belirli belirsiz mihnet.
Ümitli hülyalı insanlar.
Hayat öylesine sadeleşmiş ki;
Sevilesi var (s. 39).

Yoktur o işin bir öyküsü
Başlamamışsa sevgi ile (s. 148).

Ecel otursa başucumda
Aşkını saklarım avucumda (91).

Buna karşı sınırlı da olsa bazı şiirlerinde kadere, feleğe, vefasız sevgiliye, insanların kötülüklerine karşı öfke dolu çıkışları da vardır:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127).

Ama şu insanlarına, şu insanlarına
Açsam ağzımı yumsam gözümü... (s. 154).

Sayar'ın üslubunun en belirgin özelliklerinden birisi de hitabet havası taşımasıdır. Sürekli kendine, sevgilisine ve insanlara hitap etmektedir. Kendisine iç konuşma diyebileceğimiz şekilde şöyle seslenmektedir:

Saat on iki saat bir
Kalk ey şair kılıklı adam
Yatağına gir (s. 156).

Ben sizin yüzünüzden insanlar,
Kendimi unutuyorum (s. 40).

Medet senden yâ Muhammet (s. 219).

Şi'rimi şi'rinde nokta
Sansam mestane mestane (s. 77).

Onun gerçeküstücü bir tarzın eseri olan şiirleri yok denecek kadar azdır. Bir iki şiirde Gerçeküstücü yaklaşımın kırıntılarını görebiliriz. Şu mısralar şuuraltının ortaya çıkardığı ürünler olarak değerlendirilebilir:

Meşe gerindi, ahlat gerindi, gerindi alıç
Oynaştı toprakla kökleri
Bir serçe göründü adım boyu
Paylaştılar serçeyi
Kendi aralarında ağaçlar..
Konuk etti ayaklarını
Ağaçlardan biri serçenin
Biri gövdesini, biri başını
Öpüştüler koklaştılar seviştiler
Sonra birleştirdiler
Ayağı başı bedeni… (s. 137).

Yer yer kuvvetli bir hiciv üslubuyla da karşılaşmaktayız. Sayar, daha çok toplumsal dertlerden, gördüğü yanlışlardan dolayı böyle bir yola başvurmaktadır. Sadece bugünü değil, daha geniş bakış açısıyla hem dünü, hem de bugünü hicvetmektedir:

Selçuk'u iyi tanırım
Toprağı bileyeceklerine kılıçları bilediler
Geldi Batı'dan Allah'ın belâsı
Haçlı seferleri dediler

Olan bana, bana oldu
Gök ekin gibi biçildim
Her yanım kara yazı.
Vur babam vur, sağıma soluma
Yeşil gafletlerinde ıslık
Sonra Osmanlı, sonra siz
Bakın dört bir yönünüze
Beni ne hale getirdiniz… (s. 132).

Örneğin pahalılığın topluma etkisini şöyle yermektedir:

Kemer sıkma, tahammül verir olundu salık,
Eller boş, mideler boş, yaşasın pahalılık (s. 198).

Abbas Sayar'ın yer yer karşılıklı konuşma tarzına başvurduğu örnekler de vardır:

Hasta uyanıyor...
- Ölüyom anam ölüyom.
- O ne biçim lâf yavrum?
Sen ölme anan ölsün… (s. 34).

Lirizmin yoğun olduğu, duyguların coşkun olduğu şiirler daha çok aşk ve gurbet duygularının ifade edildiği şiirlerdir. "Dokunur" adlı şiirinin şu dörtlüğü bunun güzel bir örneği olabilir:

Şu gurbet, şu hasret, şu içli akşam

Yaratır rûhumda alevli bir gam
Yâre yolladığım bir ufak selâm
Ilgıt ılgıt esen yele dokunur (s. 168).

Bir çocuk saflığı ve nükteli bir söyleyişle kaleme aldığı şiirleri Orhan Veli'nin bir kısım şiirlerini hatırlatan özellikler taşımaktadır:

Gözünü sevdiğim dünya
Üstündeyim ya (s. 147).

Boşuna çıkmayın yola
Yollar yolculukta… (s. 151).

Bana bir bekçi maaşı bağlanmalı
Geceleri tümüyle beklediğim için (s. 152).

Bazen tabiat olaylarına safça güzel sebepler de bulabiliyor. "Bildiri" adlı şiirinde kapalı havayı güneşin izinli oluşuna yormaktadır:

Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Uyart bütün gölgeleri
Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Bugün güneş izinli… (s. 91).

Sayar'ın şiirlerinde soru cümleleri oldukça fazla bir yer tutmaktadır. Kimi şiirleri sadece sorulara dayalı şiirlerdir. "Çıkasıca Gözüm" şiiri böyledir:

Seni çıkasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli
Kara bakasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli (s. 54).

Bazı şiirlerinde sadece tasvirî bir yaklaşım tarzını benimsemektedir. Şu dörtlükte böyle bir özellik bulabiliriz:

Yorganı bir daha çeker başına
Döner sonra sağ yanına yeniden
Bir daha mırıldanır dudağı
Düşüncede güzelleşir geceler (s. 139).

Soyutlama tekniğine dayalı izlenimci bir üslupla kaleme alınmış, saf şiir diyebileceğimiz nitelikte şiirler de epeyce yer tutmaktadır. Meselâ "Bulamaçlı Gecesi" adlı şiirden aldığımız şu mısralar buna örnek teşkil edecek nitelikte mısralardır:

Bir kır çiçeği konuşuyor usulca
Bir kuş yutkunuyor
Oynaşıyor karanlık içinde bir düşünce

Roma'dan kalma taş
Tanıyor kuşu, tutuyor
Öpüyor gagasının ince sırtından…
İki yıldız oynaşıyor Samanyolu'nda
Titriyor duvardaki lamba ışığı
Irgalanıyor iplik iplik
Bakıyor bana göz ucu
Merhaba, diyorum
Bir göz kırpıyor işveli… (s. 136).

Sayar'ın kimi şiirleri Yunus ilâhilerini hatırlatır bir dil ve üslupla; sade, akıcı ve açık bir anlatımla ortaya konmuş şiirlerdir. Şu dörtlükler bunu doğrulayacak örneklerdir:

Yücedir aşkın yücedir
Derdine düştüm nicedir
"Bu dünya bir penceredir"
Acep benim Aslım var mı?

Umutsuzlukta gülüştüğüm
Yaşam yaşam ötüştüğüm
Uykuları bölüştüğüm
Dosta doğru, dosta doğru (s. 203).

Bazen "yakarış" üslubu içinde bir Abbas Sayar'la da karşılaşırız. İçten duygularla "Medet senden yâ Muhammet"(s. 219) diye yakarırken bazen de insanlar için iyilik ve güzellikler diler:

Rubaî

Ocaklar yansın her dem bacada is olmasın
Gökyüzü mavi kalsın ufukta sis olmasın
Kötülük yansın yıkılsın lâle gül kesilsin dünya
Her şeyde terhis olsun aşkta terhis olmasın… (s.161).

Sonuçta gördük ki bu şiirler birbirinden her bakımdan çok farklı özellikler taşımaktadırlar. Bunlar tek düze bir şekil, muhteva, dil ve üslubun şiirleri değildirler. "Şiirler" adım başı kendini "Yılkı Atı" hisseden bir sanatkârın elinden çıkmış izlenimi vermektedir. Çünkü şairin bir türlü hayattan, insanlardan ve cemiyetten beklediği ilgi ve değeri görememiş olduğu hemen bütün şiirlerine yansımış gibidir. Bu yüzden şiirleri adeta kırgın bir gönlün hıçkırıklarıdır.

Ancak bunların çok renkli ve çok şekilli şiirler olduğunu, yüzlerce yıllık Türk halk ve divan şiirinden ve Avrupaî şiirden sesler ve anlamlar taşıyan geniş bir edebî kültür zevkine sahip sanatçının şiirleri olduğu da açıktır. Aşk, özlem, tabiat ve mistik

duyguları anlattığı şiirlerinde daha bir içten ve samimi başarılı örnekler ortaya koyduğunu, ayrıca güçlü bir ironi ve hiciv ustası olduğunu söylemek mümkündür.

Bu şiirler okunduğunda görülecektir ki, şiirlerinin mühim bir kısmında aynı titizliği göstermemiştir. Bir kısım şiirlerinde sanatçı, biraz sabırsız davranarak fazla emek sarf etmemiş, yani hızlı ve çalakalem yazmış olduğu izlenimi vermektedir. Keşke bu eserler üzerinde de biraz fazla durup, daha da olgunlaştırılsa idi, çok daha başarılı bir şiir külliyatı ortaya çıkabilirdi.

Buna karşın, sanatçının romancı olarak ün yapmasının bu şiirleri gölgelediği de bir gerçektir. Yine bu şiirlerin, göz ardı edilemeyecek kadar döneminin şiiri içinde önemli bir yere sahip olmalarına karşın, bu güne kadar eleştirmenlerin dikkatini çekmemesi de bir talihsizliktir, denebilir. Belli başlı antolojilerin hiçbirinde Abbas Sayar'ın şiirine rastlamadık. Keşke bu güzel şiirler, bunca yıl unutulmuşluğa terk edilmemiş olsalardı. Dileriz birileri bundan sonra bu kadirşinaslığı gösterirler.

II.4. ŞAİRLİĞİ ÜZERİNE TOPLU BİR DEĞERLENDİRME

Yazarın edebiyatla tanışması ve ilk şiirlerini yazmaya başlaması lise yıllarındadır. Okul dergisinde (1941) ilk şiirleri yayımlanır[178]. Bu tarihten sonra 1970'te *Yılkı Atı*'nın kitap olarak yayınlamasına kadar 30 yıl gibi bir süre şair kimliğiyle sınırlı bir çevrede bilinip tanınacaktır. Toplam yedi şiir kitabı ve gazetesi *Bozok*'ta yüzlerce şiir yayımlayan yazar, şiirde arzu ettiği etkiyi ve ünü sağlayamamıştır. Ancak beklediği bu etkiyi 1970 yılında basılan *Yılkı Atı* adlı romanı sağlayacaktır. Babasının şairliğini değerlendiren Ahmet Güner Sayar bu hususta şunları söylemektedir:

"Abbas Sayar, bilhassa Yılkı Atı'nın neşriyle önünde açılan edebiyat adamlığı kapısından geçince daha çok okurlar nezdinde romancı kimliğinin muhafazasına özen gösterdi. Sürekli şiir yazmasına rağmen şairliğini gizledi. Şairliği sadece Yozgat'ın dar ve kapalı muhitinde sayısı az Yozgatlı ve Yozgat'a bürokrat olarak gelenlerin oluşturduğu bir yârân halkası içinde bilindi ve sevildi."[179]

Bizim şiirleri üzerine yaptığımız incelemelerden sonra gördük ki 8 şiir kitabında bulunan 197 adet, gazete sayfalarında kalmış kitaplarında yer almamış bizim tespit edebildiğimiz 660 adet şiir bir araya getirildiğinde büyük bir şiir külliyatına sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

---

[178] Ender Atabek, "Abbas Sayar'la Söyleşi", *Bozok*, nr. 12355, 8 Temmuz 1988, s. 1.
[179] Abbas Sayar, *Şiirler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002, s. 12.

Abbas Sayar hayattayken şiirleri üzerine değerlendirmelerde bulunan tek kişi Vecdi Bürün'dür. "Politikasız Şiir ve Abbas Sayar" adlı yazısında, şiirlerine politika bulaştırmayan az sayıda halis sanatçılardan biri olarak değerlendirir ve sonuçta şunları söyler:

"Abbas Sayar'ı politikasız, yukarıda tarifini verdiğimiz manadaki şiirin en halis manadaki temsilcilerinden biri olarak görüyoruz ve bunda da haksız sayılmayacağımız kanaatindeyiz."[180]

Abbas Sayar'ın her yönüyle çok geniş ve renkli bir şiir dünyası vardır. Halk şiiri, divan şiiri, Birinci Yeni ve Sosyal Gerçekçi şiire kadar uzanan zengin bir şiir dünyasına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Şiirleri üzerine yaptığımız incelemelerden hareketle şair kimliği hakkındaki tespitlerimizi şöyle sıralayabiliriz:

Yapı bakımından:

1. Türk halk şiiri etkisiyle ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri: Bunları da kendi içinde Dinî-tasavvufî Türk halk şiiri, saz şiiri ve anonim halk şiiri tarzında olanlar şeklinde sınıflandırabiliriz.

2. Divan şiiri etkisiyle ve aruz ölçüsüyle yazdığı şiirleri: Bu şiirler daha çok gazel ve rubai tarzındadır ve dil de divan şiirindeki Osmanlı Türkçesine kaçmaktadır.

3. Birinci Yeni ve Sosyal Gerçekçi şiirin etkisiyle yazılmış serbest şiirleri: Bunlar Orhan Veli etkisinden olanlardan başka, Attilâ İlhan'ın yolunda yazılmış sosyal içerikli destansı şiirlerden oluşmaktadır.

İçerik bakımından ise Abbas Sayar'ın şu ana temler etrafında dönen bir şair olduğunu söyleyebiliriz:

1. Aşk

2. Tabiat

3. Sosyal problemler (özellikle yoksuzluk ve sosyal adaletsizlik)

4. Mistik bakış açısıyla kaderden ve felekten şikâyet

Şiirlerinin dili ve üslubu itibariyle de şöyle tarif edebiliriz:

---

[180] Vecdi Bürün, "Politikasız Şiir ve Abbas Sayar", *Bozok*, nr. 3879 -3880, 1-2 Eylül 1966, s. 3.

1. Dil: Divan şiirinin ağır ve sanatlı Osmanlı Türkçesinden sade ve doğal konuşma diline uzanan geniş bir şiir dili varlığına sahiptir.

2. Üslup: Tasvirci, hikâye edici ve hicvedici tarzda sunulan şiirlerde üslup kolayca söylenmiş hissini vermekte ve konuşma dilinden gelen akıcı ve doğal bir anlatım görülmektedir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Yaratılıştan gelen güçlü bir şair mizacına sahiptir. Çok rahat şiir söyleyebilen Sayar'ın şiirleri üzerinde biraz daha emek sarf etmiş olsa idi daha büyük bir şairle karşılaşabilirdik. Çünkü şiirler bir anda söylenmiş, üzerinde fazla emek sarf edilmemiş hissini vermemektedir. Yani onda Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi sanatçılarda görülen mükemmeliyet çabası yoktur. Buna rağmen yer yer güzel şiirlere de imza attığını söylememiz gerekir.

Bu kısmı Abbas Sayar'ın şiirle ilgi bir sözüyle bitirelim: "Şu güneşin kıpkızıl batışına bakın, şiir odur. Şiir doğanın içindedir."[181]

[181] Gültekin Emre, "Abbas Sayar'ın Gurbeti", *Bozok*, nr. 13331, 26 Eylül 1991, s. 1-2.

III. BÖLÜM

ROMANCI VE HİKÂYECİ ABBAS SAYAR

III. ROMANCI VE HİKÂYECİ ABBAS SAYAR

III.1. ROMANLARI

1. Yılkı Atı (1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1970).

2. Çelo (1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1972).

3. Can Şenliği (1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1974).

4. Dik Bayır (1. Baskı: Cem yayınevi, İstanbul 1977).

5. Tarlabaşı Salkım Saçak (1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1987).

6. Anılarda Yumak Yumak (1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1990).

7. El Eli Yur, El de Yüzü (1. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003).

III.2. HİKÂYELERİ

Yorganımı Sıkı Sar (1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1976).

Yazarın bu tek hikâye kitabında toplam dört hikâye bulunmaktadır:

1. Yorganımı Sıkı Sar

2. Emrine Şükür

3. Cami Yaptırma Derneği

4. Bulut Ekip Yel Biçen

Yazarın bu hikâyeleri dışında *Bozok* gazetesinde tefrika ettiği, ancak kitaplaştırmadığı tefrika hâlinde kalmış hikâyeleri şunlardır:

1. İbonun Hasan (Bozok, nr. 612-621, 21 Eylül-1 Ekim 1955)

2. Son İkram (Bozok, nr. 726-730, 12-16 Şubat 1956).

3. Sızlayan Parmak (Bozok, nr.1051-1053, 27-29 Mart 1957).

4. Çelo (Bozok, nr. 1129, 1137; 1, 15 Temmuz 1957).

5. Hikâye (isimsiz) (Bozok, nr. 1214-1233, 14 Ekim-5 Kasım 1957).

6. Tanımıyorum (Ebedî Roman) (Bozok, nr. 1238-1251, 11-26 Kasım 1957).

7. Çeçten Bir Avuç (Bozok, nr. 2093-2104, 3-17 Eylül 1970)

III.3. ROMANLARIN TAHLİLİ

III.3.1. YILKI ATI

III.3.1.1. Künyesi

1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1970, 94 s.

2. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1971, 94 s.

3. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1975, 94 s.

4. Baskı: Cem Yayınları, İstanbul 1977, 92 s.

5. Baskı: Cem Yayınları, İstanbul 1979, 92 s.

6. Baskı: Cem Yayınları, İstanbul 1981, 92 s.

7. Baskı: Ardıç Yayınları, Ankara 1994, 107 s.

8. Baskı: Ardıç Yayınları, Ankara 1996, 107 s.

9. Baskı: Ötüken Yayınları, İstanbul 2002, 111 s.

……

14. Baskı: Ötüken Yayınları, İstanbul 2008, 111 s. [182]

Eser ilk defa *Bozok* gazetesinde "Yılgı Atı - Bir Atın Romanı" adıyla 1961yılında tefrika edilmiştir. Tefrika 56 sayı devam etmiştir[183].

Yılkı Atı, 1971 TRT Roman Başarı Ödülü'nü almıştır.

III.3.1.2. Özeti

İç Anadolu'nun bir köyünden olan Üssüğünoğlu İbrahim, hem çift sürmekte hem de kendi kendine konuşmaktadır. Sonbaharın kışa yakın günleridir. O kışı nasıl atlatacağı düşüncesi aklını sürekli meşgul etmektedir. Konuşmalarından anlaşılıyor ki hasat mevsimi iyi geçmemiş, o yıl iyi ürün alamamıştır. Zahiresi yiyeceklerine ve tohumluğa ancak yetecektir. Hayvanlar için koyduğu yem ve yiyeceğin azlığı onu endişelendirmektedir. O akşam çift sürmeyi bırakıp öküzlerini önüne katmış olarak eve

---

[182] Eserden yapılan alıntılar ve sayfa numaraları bu baskıya aittir. Ayrıca eserin bir özeti ve kısa bir değerlendirmesi için bk. N. Ziya Bakırcıoğlu, *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2004, s. 202-209., Ayrıca eser üzerine bir tahlil denemesi için bk. İnci Enginün, "Yılkı Atı", *Türk Edebiyatı*, nr. 24, Aralık 1973, s. 26-28.

[183] Abbas Sayar, "Yılgı Atı - Bir Atın Romanı", *Bozok*, nr. 2304 - 2370, 5 Haziran - 22 Ağustos 1961, s. 2.

dönerken, aklına artık yaşlandığını düşündüğü Doru Kısrak isimli emektar atını yılkıya salma fikri gelir. Fakat karara varması kolay olmaz. Epeyce vicdan muhasebesi yapar. Yoksulluk onu buna mecbur etmektedir. Sürekli de "Yılkılık âdetini ben çıkarmadım ya!" gibi bir cümleyi tekrarlayarak vicdanını rahatlatmaya çalışmaktadır.

Ayrıca İbrahim'in kafasında daima bir zengin olma hayali vardır. Zengin olunca ona İbrahim Efendi diyecekler, çevrede ün yapacaktır, fakat köylülerine acımayacaktır. Çünkü tarlada bırakılan bir çift demirini çalacak kadar kötüdürler, bu yüzden her şeye müstahaktırlar.

O akşam öküzleriyle köye girdiğinde bu hayallerinden birden uyanır. Önce öküzlerine küfürlü sözlerle çıkışır; eve gelince de karısı, kızı ve iki oğlunu yine küfürlü sözlerle azarlar. Çok sinirli ve huysuz bir aile reisi görüntüsü vermektedir. Aslında onu böyle bir adam yapan hayat şartlarıdır. Çift sürerken yorulmuş ve soğuk iliklerine işlemiştir. Can sıkıntısını etrafındakilere yansıtmaktadır.

İbrahim ocak yanıp ısındıktan sonra ailesine Doru Kısrak'ı "yılkılık" etmeye karar verdiğini açıklar. Oğulları Mustafa ve Hasan'a talimatlarını verir. O akşam köyün sığır sürüsü köye girmeden Doru'yu çevirmelerini ve köyden uzaklaştırarak dağlara sürmelerini ister. Mustafa küçük kardeşi Hasan'la birlikte denileni yapar, Doru'yu dağlara zorla sürer. Doru Kısrak, artık "yılkı"ya bırakılmış, yani dağlara terk edilmiştir. Bahara sağ çıkarsa yakalanıp yine çalıştırılacaktır. Ölürse de önemli değildir. Yani gözden çıkarılmış yaşlı bir attır.

Bu arada İbrahim'in karısı, oğulları Mustafa ve Hasan bu duruma üzülmüşlerdir. Hatta içten içe ona kızmışlar, fakat korkularından seslerini çıkaramamışlardır. Doru'yu köyden uzaklaştırırken Hasan'ın attığı taşlardan biri başına isabet etmiş ve hayvan yaralamıştır. Doru bu durumdan dolayı kırgın bir insan gibi dağlara doğru yürür. Hasan ilerde bu olaylar yüzünden korkunç kâbuslar görecektir.

Doru, bir seferlik kovulmayla köyü terk etmeye niyetli değildir. Hava kararınca köpek ulumaları arasında köye döner. Ahırın kapısına gelir, tekmeler, fakat kapı açılmaz. Köyün içinde ve çevresinde bir müddet dolaşır. Şafak vakti tekrar ahırın kapısına gelir, kapı yine kapalıdır. Sabahleyin İbrahim ve karısı onu ahırın kapısının önünde bulurlar. İbrahim, karısına ve sığır çobanına Doru'nun artık yılkılık olduğuna dair tembihlerde bulunur.

Doru, ikinci gün sığır sürüsüyle yine meraya gider. Fakat akşam köyün girişinde yine Mustafa ve Hasan onu beklemektedirler. Mustafa, Doru'nun sırtına biner, onu bu sefer istemeyerek de olsa daha uzağa götürüp bırakır. İçinden babasına kızarak köye döner.

Fakat Doru Kısrak, ikinci akşam da tekrar köye döner, yine ahırın kapısını tekmeler, kapıyı açamaz. Tekme seslerini işiten İbrahim dışarı fırlar, Doru'yu döverek köyün dışına kadar kovalar. Doru Kısrak, İbrahim'in ardından tekrar köye yönelir. Önceki geceyi geçirdiği ot yığınını hatırlamıştır. Doğruca ot yığınının altına gelir. Fakat bu kez de köpekler rahat bırakmazlar. Tekrar evine gelir, kapı aralığından avluya bakar. Artık umudunu yitirmiştir. Döner, dereye iner, bir iki parça ot yiyip su içtikten sonra köye ve insanlarına kırgın olarak dağlara yönelir. Bu arada aile fertlerinin yanı sıra, köylüleri de İbrahim'e bu yaptığından dolayı öfkelenmekte ve hatta küfretmektedirler. İbrahim'in Doru Kısrak'a nasıl sahip olduğunu, bu emektar atın ona geçmişte neler kazandırdığını sayıp dökmekte ve onun ne kadar acımasız, geçimsiz ve huysuz olduğundan bahsetmektedirler.

Doru, dışarıda geçirdiği ikinci gecenin sabahında sığır sürüsünü bekler, maksadı tayını (yavrusunu) görebilmektir. Eşi Kırat'a kırgındır, bu yüzden onu da yanına yaklaştırmaz. Tayı anasının peşine takılır ve anası da eve geri gelir diye meraya bırakmamaktadırlar. Sığırtmaç Tombak Emmi, köylüsü Kâşifinoğlu'nun komşu Devrik Köyü'ne gitmekte olduğunu anlayınca, ona yaya gitmek yerine Doru Kısrak'a binip gitmesini ve istediği yerde hayvanı terk etmesini söyler. Bu arada İbrahim'in arkasından atmayı ve hatta küfretmeyi ihmal etmezler. Kâşifinoğlu Doru'ya yularsız koşumsuz binip Devrik Köyü'nün yoluna koyulur ve köyün yakınlarında attan inerek, onu başıboş bırakır. Kâşifinoğlu, Doru'nun gençliğinde İbrahim'in ona kimsenin elini sürdürmediğini söyler. Oysa şimdiki durumuna bakıp İbrahim'e "Tanrıya havale etmeli her işi." tarzında sözlerle kinlenmektedir.

Akşam olmak üzeredir, Doru tepelere doğru yürür. Bu sırada yağmur başlar. Ne yana gittiğini bilmeden koşarcasına yürümektedir. Şoseye geldiğinde iyice ıslanmıştır, hızlı bir şekilde tekrar köye yönelir. İbrahim'in evinin kapısını, hatta kendi emeği sayılan evin kapısını, ayaklarıyla, burnuyla zorlar, fakat açamaz. Köyün içerisinde çaresiz dolaşmaya başlar. Onu fark eden köylüler, bu emektar ata yaptığı zulümden dolayı İbrahim'e veryansın ederler. Köyde sığınacak bir yer bulamayan Doru, çaresiz

köyden çıkıp, geldiği yöne doğru yürümeye başlar. Bir müddet dağlar arasında gezer, bir bağ evinin duvarı dibinde geceyi geçirdikten sonra ne yana gittiğini bilmeden köyden uzaklaşmaya başlar. Ne köyü ne de insanları görmek istemektedir, özellikle de İbrahim'i, hatta köyün sığırını uzaktan görür, hayvanlara bile tiksinti ile bakar.

Doru, dördüncü gün güneye doğru düzlükte epeyce yol aldıktan sonra bir tepenin eteğinde durur. O gece zor da olsa sabahı eder. Bu arada hava da iyice soğumaya devam etmektedir. Doru, içinde bulunduğu korku, tiksinti ve ürpertiyle kişneyince kendisi gibi yılkıya bırakılmış bir attan karşılık alır. Bu, artık Doru için yeni bir dönemin başlangıcıdır. Çilkır'la karşılaşır ve birbirlerine çabucak alışıp, eş olurlar.

Bu arada yılın ilk karı da düşmüştür. Köylünün tek amacı bolca kışlık yiyecek ve yakacak temin etmektir. Köylünün istediği tek lüks budur.

Doru gibi yılkıya bırakılmış üç türlü yılkı atı vardır. İlk iki türlüsü değer verilen, işe yarayan ve para eden cinsindendir. Üçüncüsü gözden çıkarılmış hesaba katılmayan cinsindendir. Birincisi iş olmadığı zamanlarda yazıya bırakılan, akşamları ahıra alınan yılkılıktır. Bunlar köyün civarından pek ayrılmazlar. Dayanıksız olduklarından canavara yem olmamak için tedbir olsun diye köyden uzaklaşmazlar. İkinci tür yılkı atı, ahır bilmez. Beş on adetlik sürüler hâlinde yabandadırlar. Yaz gelmeden alıcılar gelir, iyi bir paraya at tüccarlarına satılırlar. Oldukça azgındırlar. Kurtlarla baş edecek kadar güçlüdürler. En zavallı grubu Doru Kısrak gibi olanlar oluşturmaktadır. Bunlar tamamen gözden çıkarılmış yaşlı atlardır.

Yılkılık atlar için en zor şey geceyi daha az üşüyerek emniyette geçirmek ve karınlarını doyuracak ot bulmaktır. Yılkının üç düşmanı vardır: Soğuk, kurt ve açlık. Doru o geceyi Çilkır'la güneye doğru kayarak geçirir. Sabahleyin karnını doyurunca kendine gelir. Geride bıraktığı tayına acımaktadır. Hayata dört elle sarılır. Doru'nun uyum sağladığı Çilkır da sahibinden çok zulüm görmüş bir attır. Doru'yla karşılaşmak onu sevindirmiştir. Kendine bir kısrak eş bulmuştur.

Doru ile Çilkır bir sabah Demirkır Aygır'la tanışırlar, onun sürüsüne katılırlar. Bu sürüde ikinci ve üçüncü cins yılkılıklar bulunmaktadır. Çilkır, güçlü aygırdan Doru'yu kıskanmaktadır. Sonunda Doru'yu ona kaptırır; çünkü giriştiği iktidar kavgasından yenik çıkmıştır Eşini geç bulup, tez yitirmenin kırgınlığı ve üzüntüsünü yaşamaktadır. Bu arada Doru'ya kırılmış ve küsmüştür. Çünkü Doru, Aygır'ın gücünü görünce Çilkır'ı çoktan unutup, onun peşine takılmıştır. Çilkır gözünden düşmüştür, ona

karşı sadece acıma hissi duymaktadır. Doru'nun bu hareketi Çilkır'ın yaşama isteğini neredeyse tüketmiştir. Fakat içinde bulunduğu şartların bir gereği olarak akşama doğru Çilkır da gururu ve kırgınlığı unutup sürüye katılmak zorunda kalır. O gece güçlü bir kar yağışı başlar ve kar ovaya kadar iner, güçlü bir tipi başlar. Sürüde kışı yılkıda ilk defa geçirecek, bu zor hayatı bilmeyen altı at vardır. Çilkır hem Doru Kısrak'tan utanmaktadır, hem de ona kırgındır.

Üç iri kurt bu kar fırtınası içinde sürünün karşısına dikilir. Demirkır Aygır'ın reisliğinde atlarla kurtlar arasında zorlu bir savaş başlar. O geceki zorlu kavgadan atlar galip çıkarlar. Kurtlar sürüden umduklarını alamamışlardır. Aksine o gece yaşlı bir kurdun Demirkır Aygır'dan çenesine aldığı bir tekme darbesi sonucu suratı dağılmış ve gecenin sabahında donarak ölmüştür.

Fırtına gün geçtikçe artmaktadır, kış iyiden iyiye gelmiştir. Bozkır yaşamında kış, en acımasız mevsimdir. İbrahim'in evinde de kışın getirdiği zorluklar yaşanmaktadır. Evde Doru'yu aklına getiren ve acımasız kış şartlarında ne yaptığını merak edip acıyan sadece İbrahim'in karısıdır. "Allah Doru'ma acısın!" demektedir. Kadın böyle dedikçe İbrahim'den "Her boka karışırsınız." gibi daha bir sürü küfürlü sözler işitmektedir. Köylüleri de İbrahim'e yaptığı merhametsizlikten dolayı sövüp saymaya devam etmektedirler.

Kar yağışı artmış, her taraf ayaza kesmiştir. Doru Kısrak güçsüz olduğu için, hasta düşer ve yılkıyı takip edemez. Zar zor bir köye sığınır. Bu köyün en fakirlerinden, İstiklâl Harbi'ne bir süvari olarak katılmış yaşlı Hıdır Emmi, Doru'yu ahırına alır. Hıdır Emmi, atı tedavi etmeye çalışır. Fakat köylüleri oldukça dedikoducudurlar. Onun bu işi gösteriş için yaptığını söyleyenler de, derisine göz diktiğini söyleyenler de vardır. Hıdır Emmi, desinleri sever, fakat işin sevabını da düşünmektedir. Doru'ya çok iyi bakar ve onu iyileştirir. Köylülerinin olumsuz yorumlarını boşa çıkarmak için elinden geleni yapar. Doru Hıdır Emmi'nin ahırına geleli dört gün olmuştur. Fırtına ve kar şiddetini iyece arttırmakta ve atlarla kurtların mücadelesi devam etmektedir. Dördüncü günün akşamı kurtlarla atların bir kavgası daha olur. Bu kavga o gece dorunun eşi Çilkır'ın ölümüyle sona erer ve Doru bu durumdan habersizdir.

Bu arada Hıdır Emmi ve oğlu, Doru'ya iyi hizmet etmektedirler. Doru, ecelin elinden kurtulmuştur. Bu durum koruyucusu ihtiyarı sevindirmiştir. Doru, ona Kuva-yı Milliye'deki atını hatırlatmıştır. Büyük Taarruz'u, İzmir'e onunla girişi, terhis olunca

onu öperek vedalaşması gözünün önüne gelmiştir. Hıdır Emmi, fakirlikten dolayı daha sonra bir at sahibi olamamıştır. Doru'yla belki de bu özlemini dindirmektedir. Hıdır Emmi, Doru'yu kışın sert soğukları geçinceye kadar bırakmaz. Bir haftalık bakım Doru'nun gücünü yerine getirmiştir. Hıdır Emmi, Doru'yu herkesin göreceği bir saatte âdeta törenle ve dua ile uğurlar. Doru, yılkıyı kısa sürede bulup onlara karışır. Çilkır'ı göremeyince başına geleni anlar. Eşinin ölümü onu üzmüştür.

Kış soğukları geride kalmış, mart ayı gelmiştir. Ovada tabiat uyanmaya başlamıştır. Nisan başlarında yılkılıklara müşteri olan tüccarlar görülmeye başlar. Çevre köylerde bu işten geçimini sağlayan birkaç kişi vardır. İşe yarar yılkılıklar sahipleri tarafından tüccarlara satılmaya başlanmıştır.

İlkbahar Orta Anadolu'nun en güzel zamanlarıdır. Bütün tabiatın uyandığı nisan başlarında Üssüğünoğlu İbrahim'in aklına Doru Kısrak düşer. Doru'nun ovada yılkıda olduğunu bir köylüsü görür. Dönüşte İbrahim'e müjdeyi vererek, Doru'nun tanınmayacak kadar iyileştiğini ve güçlendiğini de söylemeyi ihmal etmez.

İbrahim'in niyeti Doru'yu yakalayıp yine işe koşmaktır. İbrahim, bir sabah oğlu Mustafa ile birlikte yola düşer. Doru'nun tayını yanına almıştır. Niyeti yavrusunu göstererek yaklaşıp, onu kolayca yakalamaktır. Ancak hiçbir şey onun hesap ettiği gibi olmaz. Doru, Mustafa'nın gizlice yaklaşıp attığı yulardan kurtulur ve tepelere doğru dörtnala uzaklaşır. Tayı da onu takip eder. Anne oğul uzaklaşıp gözden kaybolurlar. Bu durumda İbrahim ne yapacağını şaşırır. Her zaman yaptığı gibi oğlunu beceriksizlikle suçlar.

İbrahim, Mustafa'yı köye gönderip kendisi yakındaki bir köye misafir olacaktır. Mustafa, ertesi gün Kırat'ı alıp babasına getirecektir. İbrahim, o gece neredeyse hiç uyuyamaz. Ertesi gün Mustafa'nın getirdiği Kırat'la günlerce bütün ova köylerini dolaşıp atlarını arar. Fakat *"Tosya'ya giderken evdeki bulgurdan olmuştur."* (s. 108). *"Aslı'sını yitirmiş yenik Kerem'e dönmüştür."* (s. 109). İbrahim, köye eli boş döner. Doru ve tayı, sanki yer yarılıp içine girmişlerdir. İbrahim, hem kaybına üzülmekte, hem de ev halkına ve köylüye ne yüzle bakacağını düşünmektedir.

İbrahim, kış aylarına kadar atlarını arar. Hatta kaybını karakola dahi bildirir. Sağa sola haber bırakır, fakat hiçbir haber alamaz. En sonunda aramaktan vazgeçip bir daha Doru'nun adını anmayacağına yemin eder. Doru ve tayından tamamen umudunu keser.

III.3.1.3. Yapı

III.3.1.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi)

Yılkı Atı'nın vakası tek bir olaylar zincirinden oluşmaktadır[184]. Olayların dizilişinde de herhangi bir zaman sırasını bozma söz konusu değildir. Yani olaylar tamamen kronolojik düz bir çizgide başlayıp bitmektedir. Olaylar, Doru Kısrak'ın bir güz sonu sahibi İbrahim tarafından yılkıya bırakılışı ile başlayıp, bozkırın acımasız kış şartlarında hayatta kalmak için yaptığı mücadeleleri ile devam etmektedir. Bahara çıktığında ise sahibine yakalanmadan tayını da peşine takarak ortadan kaybolması ve İbrahim'in bundan duyduğu öfke ve pişmanlık ile sona ermektedir. Vaka tertibi ya da kurgu tekniği açısından roman, yazarın yaptığı bölümleme esas alınırsa, numaralandırılmış 10 metin halkasından oluşmaktadır. Bu metin halkalarının vakayı oluşturmada üstlendikleri fonksiyonları şöyle sıralayabiliriz:

1. Bölüm (halka): Romanın merkezî (temel) figürü durumundaki Doru Kısrak'ın sahibi Üssüğünoğlu İbrahim'in emektar atını yılkılık etmesine zemin hazırlamak maksadıyla, sosyal, kültürel ve ekonomik ortamın gözler önüne serildiği giriş kısmını oluşturmaktadır. Kısaca bu kısım yoksullukla insanî değerler arasında sıkışmış bir köylünün kışı geçirmek için çare ararken, artık yaşlanmış ve gözden çıkarılmış Doru'yu yılkılık etme fikrinin ipuçlarının ortaya konduğu bir bölümdür. Üssüğünoğlu İbrahim, burada tarlasından soğuk bir güz akşamı dönerken hayatın gerçekleri ile hayallerinin arasında kalmış olarak dış dünyası ve iç dünyası ile birlikte tanıtılmaktadır. Böylece tabiat şartları ve ekonomik şartlar, insanı yanlış yapmaya ve acımasız olmaya zorlamaktadır düşüncesi ile İbrahim'in davranışına zemin hazırlanmıştır.

2. Bölüm (halka): Bu kısımda İbrahim, evinde ev halkına karşı tutumları ile tanıtılırken Doru'yu yılkılık etme nedenlerini anlatmaktadır. Kararını ev halkına bildirip bu konuda emirler yağdırdığı ve kararını uyguladığı bölümdür. İbrahim'in evi, eşi ve çocukları tanıtılırken onlara aile reisi olarak davranış tarzı, evdeki ısınma şekli ve beslenme tarzından bahsedilerek, ekonomik şartları ortaya koymak suretiyle İbrahim'in aldığı kararda haksız da sayılmayacağı düşüncesine zemin oluşturan bir bölümdür. Kısaca yazar, İbrahim'in ekonomik ve sosyal şartları içinde bulduğu acımasız çözümün asıl nedenini (yoksulluk) ortaya koymak için böyle bir bölüme eserinde yer vermiştir. 1.

---

[184] Yaptığımız incelemede, bilhassa vaka incelemesi konusunda Şerif Aktaş'ın *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* adlı eserindeki yöntemi esas aldık. bk. Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçay Yay, Ankara 2000.

Bölüm çiftçinin tarlasındaki zor çalışma ortamını ortaya koyarken, 2. Bölüm de çiftçinin evindeki çetin ve çağdışı yaşam standardını ortaya koymaktadır. 1. Bölüm'de İbrahim'in iç konuşmaları sayesinde iç dünyasını tanırken, 2. Bölüm sayesinde ev halkı ve köy halkı ile diyalogları sayesinde dış dünyasını ve sosyal kişiliğini tanırız. Aslında bu bölümü iki kısma ayırmak mümkündür;

a. İbrahim'in Doru'yu yılkılık etmek için nedenlerini sıralamak.

b. Doru Kısrak'ın nasıl dünyaya geldiği, İbrahim'e yarışlar kazandırarak ekonomik bakımdan ona uzun yıllar nasıl hizmet ettiği sıralanmak suretiyle de İbrahim'in kararının ne kadar acımasız olduğu düşüncesi verilmektedir. Bu bölümde Doru'nun ilk gece eve dönüş girişimi, İbrahim tarafından dövülerek acımasızca engellenmiştir. Böylece İbrahim'in zalimce bir tavır sergilediği ortaya konmuştur. Hacim bakımından eserin en geniş tutulmuş bölümüdür.

3. Bölüm (halka): Doru'nun yılkılık olduğu ikinci günün anlatıldığı bölümdür. İkinci akşam da evin kapısından kırgın ve üzgün geri dönüşü anlatılırken, İbrahim'in acımasız ve merhametsiz kişiliğine vurgu yapılmaktadır. Daha sonra da evden umudunu keserek kendisi gibi yılkıya bırakılmış Çilkır'la buluşması ve ona eş oluşu ortaya konmuştur. Bu bölümde Doru, evden tamamen uzaklaşıp yılkı atı olmaya başlangıç yapmaktadır. Fakat doğa şartları ile mücadele etmek çok zordur. Çilkır'la birbirlerine âdeta güç vermektedirler. Bölümün sonunda Doru, tamamen insanlar dünyasından uzaklaşmış ve vahşi tabiatın malı olmuştur. Yazar, bu bölümde Doru'nun vahşi tabiat ortamında ayakları üzerinde durmayı başarmasıyla "Herkes doğal ortamında daha rahat yaşar." düşüncesini vermek istemiştir diyebiliriz.

4. Bölüm (halka): Bu kısımda Doru ve arkadaşı Çilkır'ın Demirkır Aygır'ın reisi olduğu yılkı atları sürüsüne katılmaları ve kurtlarla mücadeleleri anlatılmaktadır. Bu halka yoluyla hayatta kalmak için at sürüsünün birlik hâlinde dayanışması gözler önüne serilerek insanlar dünyasına gönderme yapılmaktadır. Oysa romanda dikkatlere sunulan iki köyde de insanlar birbirleriyle dayanışma içinde olmadıkları gibi, birbirleri hakkında da iyi düşünmemektedirler.

5. Bölüm (halka): İbrahim'in evinde ve köy odasında Doru Kısrak hakkında konuşulanların anlatıldığı bölümdür. Eşi de köy halkı da İbrahim'in merhametsizliğinden söz etmektedirler. Eşi dahi İbrahim'i bu konuda haksız bulmaktadır. Yazar bu bölümde köylünün tamamının İbrahim gibi merhametsiz olmadığını, hayvan da olsa uzun yılların hatırına vefasızlık yapmamak gerektiğini

dikkatlere sunmaktadır. Hatta merhametli bir köylü örneği olarak, 6. Bölüm'de bir ihtiyarı dikkatlere sunacağının da ipuçlarını vermektedir.

6. Bölüm (halka): İyice şiddetini artıran kış soğuklarından dolayı Doru, yılkıya ayak uyduramaz. Zar zor bir köye sığınır, bu köyde sadece Hıdır Emmi adlı bir İstiklâl Harbi gazisi onu ahırına alır ve ona özenle bakar. Yazar bu metin halkası vasıtasıyla okuyucuya İbrahim'le Hıdır Emmi'yi karşılaştırma fırsatı sunar. Üstelik Hıdır Emmi, köyün en fakiridir. Böylece yazar, köylünün tümünün aynı olmadığı düşüncesini vermeye çalışır. Eğer romanda bu bölüm bulunmasaydı, okuyucu çok farklı bir köylü algısıyla karşılaşabilirdi. Bu nedenle bölüm, oldukça önemli bir fonksiyon üstlenmektedirler: "İyi ki köylerde Hıdır Emmi gibi ihtiyarlar az da olsa var!" düşüncesi bu bölüm sayesinde verilmiştir. Çünkü o olmasaydı, Doru bahara çıkamayacaktı. Böylece okuyucu farklı bir köylü algısıyla karşılaşmış olacaktı.

7. Bölüm (halka): Bu kısım Doru'nun Hıdır Emmi'nin ahırında kaldığı günlerde arkadaşları olan diğer yılkılıkların kışın en sert soğukları ve kurtlarla mücadeleleri ile eşi Çilkır'ın kurtlara yenik düştüğünün anlatıldığı bölümdür. Yazar, romanın bu kısmında farklı bir kurgu tekniği kullanmıştır. Bu da halk hikâyelerinde rastladığımız anlatı tekniğidir. Teknik, bir hikâye kahramanının macerasını yarıda kesip, bir diğer hikâye kahramanın macerasına dönüşümlü olarak devam etme üzerine kuruludur. Abbas Sayar da 6. Bölüm'de Doru'yu Hıdır Emmi'nin ahırında hasta bırakıp sonunun ne olduğunu anlatmadan, 7. Bölüm'de yılkıdaki arkadaşlarının hayatta kalma mücadelesini ve Çilkır'ın ölümünü anlatır. Doru'nun Hıdır emmi sayesinde hayatta kaldığını vurgular ve 8. Bölüm'de tekrar Doru'yu anlatmaya devam eder. Yazar aslında bu teknikle atların dünyasından insanların dünyasına, insanların dünyasından atların dünyasına sürekli dönüşümlü geçişler yapmıştır. Böylece roman tek yanlı ve tek katlı bir yapı ve anlamdan kurtulmuştur.

8. Bölüm (halka): Dorunun sağlığına kavuşması ve Hıdır Emmi'nin onu dua ile köyden uğurlaması anlatılır. Bu yolla Doru'nun bir iyi adam sayesinde ölümden kurtuluşu vurgulanırken, yılkıyı bulması ve öldüğünü henüz bilmediği eşi Çilkır'ı görememenin verdiği üzüntü tasvir edilir. Geç bulduğu eşini kaybetmenin üzüntüsü ve yalnızlaşması bu bölümde dikkatlere sunulmuştur. Yazar böylece Doru'nun çektiği acıların sadece fizikî olmadığını, psikolojik bakımdan da birçok acıya maruz kaldığı düşüncesini vermektedir.

9. Bölüm (halka): Doru yılkıya ayak uyduracak gücü toplamış, aradan bir buçuk ay geçmiş ve mart ayı gelmiştir. Yazar, bu bölümde *"Geride kalan sözünü etmediğimiz kırk beş gün içinde üzerinde durulacak bir olay olmadı."* (s. 93) gibi bir ifade kullanarak, döneminin roman tekniği bakımından kusur sayılacak ve geleneksel anlatılarda rastladığımız tarzda bir yönteme başvurmuştur. Çünkü yazarın Romantik akımın etkisinde yazılan romanlarda rastladığımız tarzda, yazarın esere müdahalesi sayılacak bir teknikle, zamanın geçişini anlatmayı denemesi, "sözünü etmediğimiz" demek suretiyle kendini açık etmesi olarak değerlendirilebilir. Bu bölüm, baharın gelişi, yılkı atlarının sahipleri tarafından yakalanıp tüccarlara satılışı ya da işe koyuluşlarından bahseden bölümdür. Yani kısaca bahara çıkan yılkı atlarının sonunun dikkatlere sunulmasının, yılkıya bırakma geleneğinin zalimce de olsa köylünün ekonomik durumu ve adetleriyle alakalı olduğu düşüncesine vurgu yapılmıştır.

10. Bölüm (Halka): Eserin son bölümüdür. Doru ile sahibi İbrahim'in yolu bu bölümde tekrar kesişir ve Doru'nun lehine sonsuza kadar ayrılır. Doru'nun bahara güçlenmiş olarak çıktığını öğrenen İbrahim, tekrar işe koymak amacıyla oğluyla birlikte Doru'nun tayını da yanına alarak onu yakalamaya gider. Tayı yem olarak kullanacaktır. Ancak Doru bu oyunu bozar ve tayını da peşine takarak kayıplara karışır. İbrahim'in aylarca aramaları sonuçsuz kalır ve atlardan umudunu keser. Düğüm çözülmüştür. Bir anlamda Doru, İbrahim'in elinden tayını da alarak, onu zarara uğratmak yoluyla cezalandırmıştır. Böylece adalet yerini bulmuş, okuyucu bu sonla vicdanen rahatlatılmıştır.

Görüldüğü gibi roman, Üssünoğlu İbrahim ve yılkıya bıraktığı emektar atı Doru'nun hikâyesidir. Vaka düz bir çizgide kronolojik olarak devam eden tek bir olaylar zincirinden oluşmaktadır. Aksiyonun seyrine göre vaka tertibini üç kısımda incelemek de mümkündür:

1. Bölüm: I ve II. metin halkalarından oluşmaktadır. Bu kısma Doru'nun yılkıya bırakılması kararının uygulanması aşaması diyebiliriz. Bölüm atın yılkılık olmamak için mücadelesini ve pes edişine kadarki olayları içermektedir.

2. Bölüm: III-IX. halkalardan oluşmaktadır. Bu kısma romanın gelişme bölümü diyebiliriz. Doru'nun hayatta kalma mücadelesi, kış başlangıcından bahara kadar yaşadıkları bu kısımda anlatılmaktadır.

3. Bölüm: X. metin halkasından oluşmaktadır. Romanın "sonuç" bölümüdür. Doru'nun sahibinden intikamını alışını hikâye etmektedir.

Bölümleri şöyle bir tabloyla gösterebiliriz:

Giriş	**Gelişme**	**Sonuç**
I-II. Bölümler	III-IX. Bölümler	X. Bölüm
Kovulma	Mücadele	İntikam

Romanın gerilim ve çatışma unsurlarının seyrine göre böyle bir bölümleme daha anlamlı olabilir. Çünkü *Yılkı Atı*, aksiyonun ağırlıkta olduğu, gerilim ve çatışmaların birbirini takip ettiği, dramatik vaka yapısına sahip bir romandır. Eserde derin tahlil ve tasvirler bulunmamaktadır. Yani tahkiye (anlatı) ön plandadır. Buna göre;

Giriş (I-II. bölümler)'te Doru'nun yılkıya bırakılması kararı verilir ve uygulanır. Yani âdeta yıllarca hizmet ettiği kapıdan acımasızca kovulur. Bu kısma bu nedenle "kovulma" dedik. Bu durum vakanın "çekirdek"ini, gerilim ve çatışmaların temelini oluşturmaktadır. Burada gerilim ve çatışma Doru ile sahibi arasındadır.

Gelişme (III-IX. Bölümler)'de yılkıya bırakılan Doru'nun çok sert geçen kış aylarında hayatta kalmak için verdiği mücadele anlatılmaktadır. Bu nedenle bu kısma "hayat mücadelesi" denebilir. Bu kısımda gerilim ve çatışmalar, Doru ile tabiat şartları arasındadır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

a. Doru'yu vahşi tabiata terk ederek kış şartlarında zorlu bir hayatta kalma mücadelesinin içine acımasız sahibi İbrahim itmiştir. Ona karşı içinde biriken bir öfke ve kırgınlık söz konusudur.

b. Doru, tabiatta acımasız üç düşmanla mücadele etmek zorunda kalmıştır: Soğuk, açlık ve kurtlar. Soğuk ve açlıktan iyi bir insan olan Hıdır Emmi sayesinde, kurt tehlikesinden de yılkıdaki arkadaşları Çilkır ve Demirkır'ın yardımlarıyla kurtulmuş ve bahara çıkarak hayatta kalmayı başarmıştır.

Sonuç (X. Bölüm): İntikam alma zamanı gelmiştir. Doru'nun yerine hareket etme, mücadele etme sırası İbrahim'dedir. 1. Bölüm'de Doru'yu evinden ve köyünden kovmaya çalışan İbrahim, ilkbaharda bunun aksine onu yakalama ve ondan tekrar yararlanma derdine düşer. Yılkıya bırakırken de böyle düşünmüştür. Bu sayede Doru, intikam alma ve acımasız sahibine iyi bir ders verme fırsatı yakalar. Doru'nun tayını da peşine takarak kayıplara karışması İbrahim'i büyük bir zarara ve yenilgiye uğratır. Doru

elinden gelenin en iyisini yapmıştır. Bu nedenle bu kısma, "intikam" bölümü diyebiliriz. Doru, böylece kendisine asıl düşmanlığı yapan İbrahim'e yenilmediği gibi, ondan intikamını da almış olur.

Yılkı Atı romanında vakanın esasını Anadolu'daki "yılkı" geleneği oluşturmaktadır. Yazar, konuyu buradan alarak eserini meydana getirmiştir. Vaka, Orta Anadolu köylüsünün hayatını kazanabilmek için doğa ile mücadelesinden oluşmaktadır. Bunun için esere, konusuna göre "pastoral"; Doru Kısrak'ın hayat mücadelesini anlatması ve kurgu tekniği açısından "biyografik" ve "dramatik"; şahısları açısından "temel figür"ün bir at olması sebebiyle de "alegorik" bir romandır diyebiliriz.

III.3.1.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Roman üçüncü şahıs anlatıcı ya da "hâkim anlatıcı"nın ağzından anlatılmaktadır. Anlatıcı romanın genelinde "objektif" bir anlatım tavrı içindedir. Aşağıdaki satırlar gözlemci hâkim anlatıcının tutumunu göstermesi açısından örnek olabilir:

"Hasan kısrağı yarı yolda karşıladı. Ürkütmeye çalıştı. At, hiç oralı olmadı. Hasan'a donuk donuk baktı. Durmadan değen taşlara aldırmadı bile… Hasan kızmıştı. Başına bir taş vurdu. Kısrak şahlanmak istedi. Ayakları kalkmıyordu. Hafifçe kişnedi. Tepeye doğru döndü ve yürüdü. Sağ kaşının üstünden sızan kan göz kıyısından burun çene boşluğu arasına indi…" (s. 19).

Anlatıcı yer yer sübjektif bir tavır içine de girmektedir. Eserin bazı kısımlarında "Doru, haksızlığa uğramış zavallı bir at; İbrahim zalim, haksız ve acımasız bir insandır." düşüncesi uyandırılmaktadır. Aslında yazar yaşananları ne kadar objektif bir tarzda sunuyorsa, Doru'dan yana da o denli sübjektif bir tutum sergilemektedir. Romanın sonuna kadar İbrahim'e duyulan öfke ve olumsuz tavır artarak devam etmektedir. Bu da bize romantik eserlerdeki "doğaya düşkünlük" ve "sübjektif" tavrı hatırlatmaktadır. Şu satırlarda bu tavrı görebiliriz:

"Geçmiş yılların sırtına hediye ettiği yanır yerlerinin sızladığını hissetti. Gözünün üstü ceviz gibi şişmişti. Yaranın acısını duymuyordu. Kararsız yürüdü." (s. 20).

Oysa yazar anlatıcı, yılkı atlarının soğuk, açlık ve kurtlarla mücadelesini anlatırken oldukça objektif bir gözlemci tavır sergilemektedir. Hatta "natüralist" romancıların tavrına yaklaştığı dahi söylenebilir. Ayrıca buna "natüralizm"deki

"determinizm" ve "doğal seleksiyon" (doğaca zayıf olanın elenmesi, güçlünün ayakta kalması) özelliğini de ilave etmek mümkündür. Örnek:

" (…) Zorlu güçler birbirine girmişti. Kurt, Aygır'ın, göğüs boşluğuna bindirdi. Güçlü, yaman bir vuruştu bu. Şahlanmış at kişnemelerle birlikte ön ayakları ve ağzı ile kurda saldırdı. Zorlu vuruşlar yaptı. Kurt çeniledi ve geriledi. Aygır bir daha saldırdı. Kurt bir yana kaydı. Çevik at hemen çifte atış aralığına geçti. Kaşla göz arası döndü ve korkunç bir çifte fırlattı. Kurt çeniledi ve yıkıldı. İflahsız bir çifte idi bu. Ondurmaz bir çifteydi. Kurt çenesinden yemişti çifteyi. Çene kemikleri un ufak olmuştu. Dişleri birbirine karışmıştı. Ağzından kan boşanıyordu. Aygır, saniye ölçüsünde işini bitirdiğini anladı." (s. 53).

Yılkı Atı, aksiyonun ve olayların ağırlıkta olduğu bir roman olduğu için anlatıcı daha çok anlatma (tahkiye)'ya başvurmuş. Eserde uzun tahlil ve tasvirlere rastlanmamaktadır. Anlatıcı söyleyeceklerini daha çok bazı roman kişilerinin diyalogları içinde verme yoluna gitmiştir. İbrahim'in karısının içten söylediği tepkisel sözler ile Hıdır Emmi'nin konuşmaları âdeta yazarın duygularının yansıdığı figürlerdir demek yanlış olmaz.

Yazar derin tahlil ve tasvirler içine girmiş olsaydı belki de rahat okunur ve zevk alınır nitelikteki bu eseri, okunmaz ve sıkıcı bir hâle sokabilirdi. Anlatmaya ve diyaloglara çokça yer vererek, tasvir ve tahlilleri çok az tutması isabetli olmuştur denebilir. Aksi takdirde kurgu ve kompozisyonda nispetsizlikler ve aksaklıklar görülebilirdi.

III.3.1.3.3. Kişiler

Yılkı Atı'nın Türk romanları içerisinde, şahıs kadrosu açısından oldukça orijinal bir eser olduğu ilk bakışta adından anlaşılmaktadır. Esrin "temel figür" (başkişi)'ünün bir at olması, onun Türk romanları içinde ayrı bir yer edinmesini sağlayan en önemli özelliğidir diyebiliriz.

Yılkı Atı, "merkezî kişi" (temel figür)'si at olan bir roman olarak edebiyatımızın ilklerindendir denebilir. Ancak başkişisi at olan dünya edebiyatında yazılmış başka roman örnekleri de vardır. Sözgelimi İngiliz romancı Anna Sewell'in "Black Beauty" (1877) adlı romanı dilimize "Siyah İnci" adıyla defalarca çevrilmiştir (1962). Cengiz Aytmatov'un "Gülsarı" (Kırgızca ve Rusçada 1962-1963 ve Türkçede ilk defa "Kopar

Zincirlerini Gülsarı" adıyla 1969)[185] romanı da hatırlanmalıdır[186]. Necip Fazıl Kısakürek'in "At'a Senfoni" (1958) adlı atlar üzerine yazmış olduğu eserini de unutmamak gerekir.

Bunların dışında kahramanları köpekler olan romanları da zikredebiliriz. Amerikalı romancı Jack London (1876-1916) tarafından yazılmış bir köpeğin maceralarını anlatan "Vahşetin Çağrısı" (The Call of The Wild, 1903), "Beyaz Diş" (White Fang, 1906) bu vadide sayılabilecek eserlerdir.

Yazar, *Yılkı Atı*'nı yazarken bu ünlü hayvan romanlarının belki de birçoğunu okumuştur. Fakat bu konuda elimizde kesin bir bilgi yoktur. Ancak kurgu tekniğiyle *Yılkı Atı*'nın adı geçen hayvan romanlarının hiçbirine benzemediğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Doru Kısrak, bir roman figürü olarak yaşamının sonunda (ihtiyarlık) hak etmediği bir muameleye maruz kalan, vaktiyle yarışlar kazanmış, el üstünde tutulan bir attır. Sahibi İbrahim adında huysuz ve acımasız bir çiftçidir. Zaten bu ata da bir tesadüf sonucu, ona hak etmeden sahip olmuştur. Köylüleri İbrahim'in kısrağını, şehre pazara gittiklerinde, orada gördükleri cins bir aygırla onun haberi olmadan çiftleştirirler. Doru, işte bu çiftleşmeden doğar. İbrahim de böylece tesadüfen cins bir ata sahip olur. Onunla nice yarışlar kazanır. Yarışamaz olunca da uzun zaman arabaya koşar. Yıllarca onun sırtından kazanç elde eder. Ahırındaki hayvanların çoğu Doru sayesinde elde edilmişlerdir. Doru, işte böylesine emektar bir attır. Bundan dolayı iş göremez olunca kışlık saman ve yemi yetmeyeceği bahanesiyle, İbrahim tarafından kovulmayı ve yılkıya terk edilmeyi hiç hak etmemiştir. Doru bu yüzden İbrahim'e ve hatta tüm insanlara küsmüştür ve onlara tiksinti ile bakar. Romanın sonunda tayını da alarak kayıplara karışması yoluyla intikamını alır.

Bu özellikleri ile Doru Kısrak, fabllarda olduğu gibi alegorik (temsilî, sembolik) bir şahsiyet midir? Esere bu açıdan bakılabilir mi? Bu açıdan Doru Kısrak'ı yaşadıklarıyla insanlar dünyasında benzer dramatik durumlara maruz kalan insanların

---

[185] Ali İhsan Kolcu, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, Akçağ Yay., Ankara 2002, s. 42.

[186] Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* romanını Cengiz Aytmatov'un "Gülsarı" romanından esinlenerek yazdığı yönünde görüş bildirenler olmuştur. Oysa Aytmatov'un bu eseri (1962 - 1963) henüz yazılmamışken *Yılkı Atı* 1961 yılında gazetede tefrika edilmiştir. Yanılgı *Yılkı Atı*'nın daha geç bir tarihte (1970) kitap olarak yayınlanmasıyla izah edilebilir. Bk. Oktay Akbal, "Bir Kitap: Yılkı Atı", *Bozok*, nr. 5121, 9 Kasım 1970, s. 1, 3-4.; Tarık Dursun K, "Yılkı Atı", *Bozok*, nr. 5134, 27 Kasım 1970. s. 1. *Yılkı Atı*'nın tefrikası için bk. "Yılgı Atı - Bir Atın Romanı", *Bozok*, nr. 2304 - 2370, 5 Haziran - 22 Ağustos 1961, s. 2.

temsilcisi saymak mümkün gibi gözükmektedir. Sosyal çevremizde hayatı boyunca çalışıp didinip ev bark kuran, evlat yetiştiren nice anne babanın ihtiyarlıkta kaderine ve yalnızlığa terk edilişini gözlemleyebiliriz. Bunun için Doru Kısrak, hayatın bu acı gerçeğine maruz kalan insanların temsilcisi bir figür kabul edilebilir. *Binbir Gece, Kelile ve Dimne, Aisopos ve La Fontaine Masalları* vb. diğer birçok Doğu ve Batı edebiyatlarındaki kahramanları hayvan olan en eski anlatılardan beri "alegori" (temsilî istiare)'ye dayanan ibretlik ve didaktik anlatı geleneğini düşününce, Doru'ya bu açıdan bakmak yanlış olmasa gerektir.

Doru, ömrünün sonunda işe yaramadığı için dışlanan, kaderine terk edilen, haksız ve acımasız davranışlara maruz kalan bir kısım insanların temsilcisi olarak ayrı bir anlam ifade ederken, evcil hayvan gerçekliği içinde de ayrı bir anlam taşımaktadır. İşte bu noktada madalyonun diğer yüzüne bakmak gerekmektedir. Çünkü acımasız doğa şartları karşısında eziyet çeken ve zorlu bir mücadele içinde olan sadece Doru Kısrak değildir. Yıllarca onun emeğinden yararlanmış olan sahibi İbrahim'in hayat mücadelesi de farklı değildir. O da acımasız doğal ve ekonomik şartların kıskacındadır. Her ikisiyle de baş etmek mecburiyetindedir.

Yukarıda ortaya koyduğumuz her iki yaklaşım tarzı iki ayrı sosyal gerçekliği ifade eder. Bunları şöyle ifade edebiliriz:

a. Bu dünya hayatı çok acımasızdır. İnsan olsun, hayvan olsun iş göremez hâle gelince kapı önüne konulmakta, hatta Doru Kısrak gibi ölüme bile terk edilebilmektedir.

b. Türk köylüsü, çok kötü ekonomik şartlar içinde yoksulluk belâsı ve çetin doğa şartlarıyla mücadeleyi kazanmaya çalışırken, farkında olmadan birtakım insanî vasıflarını kaybederek çok acımasız ve insanlık dışı davranışlar (Üssüğünoğlu İbrahim) sergilemektedir. Onu böyle davranmaya, içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlar mecbur etmiştir.

Abbas Sayar, *Yılkı Atı*'nda kişilerin fizikî tasvirlerine ve psikolojik tahlillerine çok fazla yer ayırmamış, onların fiziki özelliklerine ana hatlarıyla kısa kısa değinip geçmiştir. Psikolojilerine ise daha çok iç diyaloglar yoluyla yer vermiştir. İbrahim'in romanın başındaki iç konuşmasında Doru Kısrak hakkındaki kararını ortaya koyan satırlar, onun bakışı ile sosyal ve ekonomik statüsünü ortaya koyması açısından önemlidir:

"— Bugün aklım Doru Kısrak'a takıldı. Çifte gittim geldim, onu düşündüm. Dışarıda kış geldim diyor. Ahırdaki saman belli. Ben, öküzlerin, tayın, kıratın yeygisini onunla paylaştıramam. Tayın arpasına ortak edemem. O, bu yıl başının çaresine bakacak. O, bu yıl "Yılkılık…". Dağda ot kalmadı, çöp kalmadı. Köyün sığırı üç beş gün yaylıma ya çıkar ya çıkmaz. Nerde ise şimdi sığır döner. Harman yerinde yolunu kesersin, kısrağı çevirirsin. Burnunu dağa doğru dönderirsin, sürersin tepeye kadar. Varsın başının çaresine baksın. Bahara sağ salim elimize geçerse ne âlâ… Yook bir dereyi doldurursa, o da onun bileceği iş… Bundan sonra onu ne çifte koşabilirsin, ne düvene… Tayı, inşallah baharın Kırat'a eş olur. Yılkıdan sağ salim dönerse helbet ona da bir vazife buluruz. Kalk şimdi sen küçük kardaşını da al, sığırı karşıla…" (s. 17-18).

Doru fizikî olarak yaşlanmış, zayıf ve güçsüz düşmüş bir attır. Bu sebeple ekonomik bir değeri bulunmadığından yılkıya bırakılır. Yazar, *"Geçmiş yılların sırtına hediye ettiği yanır yerlerinin sızladığını hissetti."* (s. 20) gibi ifadelerle dorunun acınacak kadar zayıf ve güçsüz bir hayvan olduğunu sürekli vurgulamaktadır. Amaç, Doru'nun ne şartlarda doğaya terk edildiğini ve İbrahim'in de bu yüzden ne denli acımasız olduğunu vurgulamaktır.

Aşağıdaki satırlar, Doru'nun küskünlüğünü ve ruh hâlini yansıtmaktadır:

"Köyün fersiz ışıklarına tiksinti ile karışık bir istekle baktı. (…) Köye girdi, evin kapısına başı ile vurdu. Ev, kendisinindi. İbrahim kadar, karısı, çoluğu çocuğu, öküzler, inekler, keçiler, tavuklar kadar Doru Kısrak'ındı bu ev. Bu kapı İbrahim'den önce kendisine açılmalıydı. Başını geri çekti. Kapı sürgülüydü." (s. 37-38).

Doru, küskünlük ve haksızlığa uğramışlık duygusu içindedir. Devam eden günlerde bunlara başka duygular da eklenecektir:

"*Doru, korku, tiksinti ve yalnızlığın verdiği ürperti ile kişnedi."* (s. 40).

Doru, Çilkır'la tanışıp arkadaş olunca, yaşama sevinci duyar, bağışlayıcıdır, özgürlüğün önemini anlar vs. Örnek:

"Bir yaşama sevinci dolmuştu yüreğine" (s. 41).

"Doru doyunca duygulandı. Üşümesi de kesildi (…) Yaşama dört elle sarıldı. Üssüğünoğlu'nu bağışladı kendince. Şimdi ahırın sıcaklığında mutluluk duyup geviş getiren hayvanlara gıpta duymadı. Aksine onları küçük, zavallı görüyordu. Tayına acıyordu. Hem de iyisinden acıyordu. Bir kalbur saman, bir avuç arpanın kul kölesi olacaktı ömrü boyu… Yaa, doğrusu anasının da iyi, saygı değer bir hatırı vardı. Böyle bir hatırı olduğu için ihtiyarlığında yazı yabana bırakılmıştı." (s. 48).

Doru, vahşi doğa hayatına çabuk uyum sağlar. Daha önce eş olduğu Çilkır, Demirkır'la yaptığı reislik kavgasını kaybedince ondan uzaklaşıp Demir Kır Aygır'a eş olur. Yani güçlü olanın yanında olmayı hemen kabullenir. Bu doğanın bir kanunudur. Bu davranış tarzı "Natüralizm"e de uygun bir tavırdır.

Romanın sonunda Doru, İbrahim'le karşılaşınca ona öfkesini gösterir:

"İbrahim ile göz göze geldiler. Hırslı, öfkeli seslerle İbrahim'in üzerine yürüdü. (…) Tayın peşinde olduğunu sezinleyince yeni bir hız, yeni bir güç geldi. Yarış günlerini anıladı." (s. 104-105).

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi yazar, roman kişilerini uzun uzun tahlil etmek yerine bunu, neredeyse romanın bütününü oluşturan tahkiye ve gösterme tekniği içine sindirerek vermiştir. Çünkü bu anlatım tekniği, tamamı Doru'nun macerası şeklinde olan, aksiyona dayalı, dramatik bir eser için daha uygun düşmektedir.

Üssüğünoğlu İbrahim, Doru Kısrak'tan sonra romanın ikinci en önemli kişisidir. Romandaki gerilim ve çatışma unsurunun mimarı diyebileceğimiz bir şahsiyettir. Kapı dışarı etmek suretiyle, Doru'nun başına gelen bütün kötülüklere o sebep olmuştur. Bütün kötülük ve olumsuzlukların müsebbibi olarak romanın tek ve en önemli olumsuz kişisi İbrahim'dir.

İbrahim, Doru'nun cephesinden bakıldığında olumsuz ve kötü bir kişiliktir. Oysa meseleye İbrahim'in içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartların ardından bakıldığında, İbrahim'in olumsuz ve kötü bir kişilik olduğu söylenemez. Öyleyse romanda yaşanan bütün olumsuzlukların baş müsebbibi kim veya nedir? Asıl suçlu ve kötü olan, İbrahim gibi köylüleri kötü ekonomik şartlara mahkûm edenler değil midir? İbrahim'in sadece Doru'ya değil, karısı Zeliha'ya, kızı ve oğullarına karşı sert davranmasının altında, yaşanılan hayatın acımasız şartları yok mudur? Bu gibi soruların cevapları romanın şu satırlarında gizlidir:

"Tokluk, hayatı düşündürür. Toklukla birlikte, hayatla olan bağlar artar, kavileşir. Tokluk bir gâvur şeydir. İyi bir gâvurluktur tokluk. Kini azaltır, hoş görürlüğü artırır." (s. 48).

Bu satırlar bize romanın özünü verdiği gibi, roman kişilerinin hayatlarına yön veren gizli düşmanın da tespitine yardım etmektedir: Yoksulluk.

İbrahim kışı geçirecek gıda ve hayvanları için yem temin etmede sıkıntı çekmeseydi, belki de bu roman yazılmayacaktı. Şu satırlar, İbrahim'in Doru'yu yılkıya

saldığı akşamki hâlini ortaya koyarken, bu işi pek isteyerek yapmadığını da anlatmaktadır:

"Dirliksiz, düzensiz bir akşam idi İbrahim'in evinde. İbrahim ocağın fersiz alevleri karşısında sigaranın birini bitirmeden öbürünü sarıyordu. Burnundan soluyor, suratından düşen bin parça oluyordu. Bakışı tokat tokat, yumruk yumruk, tekme tekme gibiydi." (s. 81).

O gece bütün ev halkı âdeta yaslıdır. Hatta küçük Hasan, kâbuslar görür.

İbrahim'in karısı Zeliha ve büyük oğlu Mustafa da içten içe ona öfke duymaktadırlar. Hatta *"Gâvurun bir teki"*, *"Doru'ma hayrı yok da bize var mı?"*, *"Zalım babası"* gibi iç konuşmalarla tavırlarını belli etmektedirler. Doru'ya acıyan Zeliha, kocasına içinden "gâvur", "dinsiz" gibi sözler söylemektedir. Bu açıdan bakılınca Zeliha, eşinden eziyet gören, söz hakkı olmayan ve aşağılanıp ezilen köylü kadının romandaki temsilcisi konumundadır.

Çocukları da yaşadıklarıyla ondan farksızdırlar. Romanda İbrahim'in çocukları da yaşam koşulları bakımından acınacak hâlde, kişiliklerine babalarının şekil verdiği zavallılar konumundadırlar. 1950'li yılların Anadolulu köylü çocuklarını temsil etmektedirler. İlgilenilmez ve yaşam şartları iyileştirilmezlerse babaları gibi zalim bir birey olup çıkacaklardır düşüncesi, bu çocuklarla ifade edilmektedir.

Romanın İbrahim'den sonraki en önemli şahsiyeti Hıdır Emmi'dir. Doru hasta düşünce, onu ahırına alıp iyileştiren İstiklâl Harbi gazisi fakir bir ihtiyardır. İbrahim'in zıddı, yani alternatifidir. İbrahim ile Hıdır Emmi'nin davranışları karşılaştırıldığında ortaya şu sonuç çıkmaktadır: İnsan ne kadar kötü ekonomik koşullar içinde olursa olsun, bazı insani değerlerini kaybetmemelidir.

İbrahim, kendi nefsi ve çıkarları söz konusu olduğunda ev halkına karşı bile çok acımasız ve merhametsiz olabilmektedir. Oysa Hıdır Emmi, hiç karşılık ve çıkar gözetmeksizin Doru'yu tedavi eder ve bakımını yapar. Onun beklentisi Allah'tan sevap ve köylülerinden bir aferindir.

Hıdır Emmi'yi İbrahim'e göre olumlu bir kişilik yapan nedir? Öncelikle mizaç farkı, sonra da hayat tecrübesidir. Hıdır Emmi, İstiklal Harbi'nde savaşmış bir süvari olmasaydı, Doru'ya böyle merhametli davranır mıydı? Harpte bindiği atını hatırlaması da, harp gibi bir tecrübeyi yaşamış olması da onun olumlu ve olgun davranışında etkili olmuş olabilir. Yazar Hıdır Emmi'nin Kuva-yı Milliye'de süvari olması ve at sevgisine yer vererek hayat tecrübesinin önemine vurgu yapmış olmalıdır.

Yılkı Atı romanında İbrahim'in ve Hıdır Emmi'nin köyleri ve bu köylerin halkı okuyucunun dikkatine aşırı dedikoducu ve riyakâr olarak sunulmaktadır. Her iki köy halkı da üçüncü şahısların arkasından küfürlü bir şekilde olumsuz konuşmalar yapmaktadırlar. Diğer yandan bu kişiler de köylülerine hiç güvenmemektedirler ve onlardan her türlü kötülüğü beklemektedirler. Yani her iki şahsiyet de kendi köylüleriyle hiç iyi ilişkiler içinde değildirler. Yazar roman kişilerini bu tarzda bir konuma koyarak, köylerin sosyal yapısı içinde insanî ilişkilerin olumsuzluğuna dikkat çekmektedir. Hatta yılkı atlarının birbirleriyle yakınlığı ve dayanışma içinde oluşları ile köylülerin dedikoduculuğunu, ikiyüzlülüğünü ve birbirlerini çekememezliğini ortaya koyarak okuyucuya her iki dünyayı kıyaslama imkânı sunmaktadır. Yazar, bununla Türk köylüsü fakirliğin, kötü hayat şartlarının ve cahilliğin pençesinde insanî ve ahlakî değerlerini yitirmiştir düşüncesini vermeye çalışmış olabilir. Yakup Kadri'nin *Yaban* romanında da benzer bir temel fikrin ortaya konduğunu hatırlamak gerekir. *Yaban*'da da yüzyılların ihmal edilmişliği sonucu millî, dinî ve insanî erdemlerinden sıyrılmış bir köylü profili vardır. Asıl suçlu ise bu insanları ihmal eden aydınlarındır. Fakat Abbas Sayar, suçlunun tespitini okuyucuya bırakmıştır.

Romanın şahıs kadrosu içinde üzerinde durulması gereken iki figür daha vardır. Bunlar hayvanlar dünyasından Çilkır ve Demirkır Aygır'dır. Doru'ya sahip çıkan ve onu canavarların şerrinden koruyan bu atlar, Doru'yu kollayıp korurlar. Demir Kır Aygır, yılkının reisidir. İtaat etmesi için Çilkır'la kavga edip onu da kendine itaat ettirir. İbrahim'in kovduğu Doru'ya onlar kucak açarlar ve daha insanî davranırlar. Demirkır, emri altındaki sürüyü en iyi şekilde kollamış, korumuş ve itina ile onları bahara çıkarmıştır. Romancı bu özellikleriyle Demirkır Aygır'ı yüceltip idealleştirerek, belki de bir aile reisi olarak İbrahim'de olmayan vasıflara mı dikkat çekmiştir? Elbette böyle bir kıyas yapmak, yanlış olmasa gerektir.

Söz edeceğimiz son bir figür de Doru'nun yavrusu (tayı)'dur. Annesine oldukça düşkündür ve Doru yılkıda olduğu sürece onu aklından hiç çıkartmamıştır. Romanın sonunda ana oğul birlikte kayıplara karışırlar. Burada bir kıyas daha yapmak mümkündür: İbrahim'in eşine ve çocuklarına hiç şefkat ve sevgi göstermemesi, onlara sürekli küfürlü konuşması ile Doru'nun yavrusuna olan şefkati ve sevgisi birbirlerine zıt olgulardır. Bu da İbrahim ve insanlar aleyhine eksi bir puandır.

Romanda dikkati çeken figürler olarak kurtlar ve köpeklerden de bahsetmek gerekir. Kurtlar, onurları ile yiğitçe atlara saldırarak yaşam mücadelesi vermektedirler.

Oysa köpekler, köylerde aciz ve zavallı gösterilerek romanda başka bir düşünceye dikkat çekilmiştir. Kişi kurtlar gibi doğal yaşam ortamında yaratılışına uygun yaşamalıdır. Köpekler gibi başkasının eline mahkûm olunca doğallığını, yani kişiliğini yitirmektedir. Bu aslında La Fontaine'in meşhur "Kurt ile Köpek" fablındaki anafikrin aynısıdır. Abbas Sayar, köpeklerin acizlik ve kişiliksizliğini şöyle anlatmaktadır:

"Sahtekâr köpekler kapılardan çıkanlara sürtünmeye başlarlar. Gözü kör olsun açlığın… Hepsi birkaç lokma ekmek içindir yaptıklarının…" (s. 23).

Yılkı Atı romanının kişilerini şöyle bir tabloyla gösterebiliriz:

DORU KISRAK	
İnsanlar	**Hayvanlar**
Zeliha (İbrahim'in karısı)	Çilkır Aygır
Mustafa	Demirkır Aygır
Hasan	Doru'nun Tay'ı
İbrahim'in kızı	Diğer atlar
Hıdır Emmi	Kurtlar
Hıdır Emmi'nin oğlu	Köpekler
Köylüler	

III.3.1.3.4. Zaman

Yılkı Atı romanında mekân ne kadar belirsiz ise, zaman o nispette belirgin ve net bir şekilde tespit edilebilmektedir. Ancak vakasını tarihle tespit edecek romanda herhangi bir ipucuna rastlanmamaktadır.

Vaka zamanı ile anlatma zamanı örtüşmektedir, yani aynıdır. Yazar olayları oluş anında aynen aktarma yolunu seçmiştir.

Vakanın zamanının tespiti için verilmiş zaman ifadelerinden, geçen süreyi hesaplamak mümkündür. Romanın reel vaka zamanı tam bir yıldır. Roman Doru'nun kış başlangıcında yılkıya bırakılmasıyla başlayıp, İbrahim'in ertesi kışın başlangıcında Doru ve tayını aramaktan vazgeçmesine kadar geçen bir yıllık süreyi kapsamaktadır.

Fakat romanda ayrıntılı olarak anlatılan süre, aslında tam dört aylık bir zaman dilimidir. Doru'nun nisan başlarında kayıplara karışıncaya kadar geçirdiği veya ayrıntısıyla anlatılan süre (ilk 9 bölümde), aralık başından nisan başına kadar geçen dört aylık süredir. 10. ve son bölümde kısaca bahsedilerek İbrahim'in atlarını kış başlangıcına kadar arayıp bulamadığı süreç 8 ay gibi süredir. Bu da toplanınca 1 yıllık bir süreye denk gelmektedir.

İbrahim'in "Duyduk rüzgâr efendi duyduk. Kış geliyor diyorsun." sözleriyle kışın başladığı bildirilir. Bu sözlerden üç gün sonra ilk kar yağar.

Yazar sürekli zamanın akışını "akşam", "gece", "öğle", "sabah", "gün", "hafta" "ay" gibi zaman ifadeleriyle yuvarlak bir ifadeyle verirken;

"Geceyi biraz daha güneye kaymakla geçirdiler." gibi cümlelerle zamanın idaresini hiç ihmal etmemektedir. Böylece Doru'nun yılkıya bırakıldığı günün akşamından başlayarak hesap ettiğimizde, üçüncü gün öğleden sonra Çilkır"la tanışır, dördüncü gün sabah erken Demirkır'la tanışır ve yılkı sürüsüne karışır, o gece kurtlarla kapışırlar.

Böylece romanın ilk beş bölümünde zamanı gün olarak takip edebiliyoruz. Ondan sonra gün olarak değil, kışın şiddetine göre bir zaman takibi yapabiliyoruz.

Kışın en şiddetli günlerinde Doru, hastalanır ve bir köye sığınır. Hıdır Emmi ona bir hafta bakar. Tahminen kışın sert soğuklarının sona erdiği ocak ayının ortalarına rastlayan tehlikeli soğuk günlerde Doru, Hıdır Emmi'nin ahırındadır. Bunu,

"Kısrak'ın yılkılıkların yanına dönüşünden bir buçuk ay sonra mart ovaya indi." (s. 939) sözlerinden anlıyoruz.

"Geride kalan, sözünü etmediğimiz kırk beş gün içinde üzerinde durulacak önemli bir olay olmadı." (s. 93) gibi sözlerle hem zamanda bir sıçrama yapılmakta hem de zamana işaret edilmektedir.

"Nisan yaklaşırken atların terhis emirleri geldi." (s. 94).

"Nisan, pek hoş iner Orta Anadolu'ya…" (s. 99).

"Nisanın ilk günleri işle güçle birlikte Üssüğünoğlu İbrahim Efendi'nin aklına Doru kısrak düştü." (s. 100) gibi verilen ay ve mevsim ifadelerine bakarak, vakanın seyri içinde Doru'nun ocak ayı başlarından nisan ayı başlarına kadar dört aylık zaman dilimini yılkıda geçirdiğini, bahara çıktığını ve tayını da alarak kaybolduğunu anlıyoruz. Buradan hareketle Doru'nun romanda yaşadığı yılkılık macerasının toplam süresinin yaklaşık dört ay olduğunu söyleyebiliriz. Oysa romancı, romanı burada bitirmeyerek ve birkaç cümle ile İbrahim'in Doru'yu ve tayını ertesi kışa kadar aradığından bahsederek, vaka zamanını bir yıla yayar. Romanın vaka zamanını şöyle bir tabloyla gösterebiliriz:

Bölüm	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7 ve 8**	**9**	**10**

Güncel zaman	1 gün	1 gün	1 gün	1 gün	1 gün	1 gün	1 hafta	3,5 ay	8 ay
Geriye dönüş		15 yıl öncesi							

Tablodan da anlaşılacağı gibi roman bir kış başında başlayıp, ertesi kışın başında sona ermektir. Yani eserin reel anlatma ve vaka zamanı bir yıldır.

Ancak 2. Bölüm'de Doru'nun dünyaya gelişinden yılkılık oluncaya kadar geçirdiği hayatının bir özetine yer verilmiştir. 2. Bölüm'den anlaşılmaktadır ki, Doru 14-15 yaşındadır. Yani 14-15 yıl öncesine bir geriye dönüş vardır.

Şunu da belirtelim ki, eserdeki bir yıllık reel vaka zamanı eserin bir ömrün romanı olmadığını, Doru ve İbrahim'in hayatından bir kesitin romanı olduğunu ortaya koymaktadır. Eserin yazıldığı yıllarda (Tefrikası 1961) gerek dünya edebiyatında, gerekse de Türk edebiyatında bütün bir ömrü anlatan klasik roman anlayışı çoktan devrini tamamlamış, modern roman anlayışları gündeme gelmiştir. Bu da bizi yazarın klasik kurgunun sınırlarını zorladığı gibi bir fikir verebilir.

Romanda zamanın dikkat çekici bir özelliği de, Doru'nun zor zamanlar geçirdiği anların çok yavaş akması, yaşamın kolaylaştığı anların ise kolay ve çabuk geçmesidir. Eser, Doru'nun dramını anlattığına göre, dramatik anlarda zamanın yavaş akması oldukça normaldir. Bu durum, yazarın zamanın idaresi konusundaki dikkatini göstermektedir.

Yılkı Atı'nın vaka zamanını yıl olarak tespit edemiyoruz. Ancak Hıdır Emmi'nin Kuva-yı Milliye'de süvari oluşu ve İzmir'in kurtuluşundan söz edilmesi, dönemin Cumhuriyet yılları olduğuna dair ipuçlarıdır.

Eserin 1954'te kaleme alındığını, *Bozok* gazetesinde 1961 yılında tefrika edildiğini ve 1970 yılında ise ilk defa kitap hâlinde yayımlandığını biliyoruz[187]. Buna göre, *Yılkı Atı* vaka zamanı bakımından yazıldığı 1950 yılların romanıdır diyebiliriz. Yani *Yılkı Atı*, zaman bakımından yazıldığı günlerin, yani günün romanıdır.

III.3.1.3.5. Mekân

Yılkı Atı romanında mekân unsuru, kesin hatlarıyla tespit edilmeye elverişli değildir. Romancı, açık bir şekilde bir il, ilçe ve köy adı vermemektedir. Daha ziyade

[187] Abbas Sayar, "Yılgı Atı – Bir Atın Romanı", *Bozok*, nr. 2304 – 2370, 5 Haziran - 22 Ağustos 1961, s. 2. Ayrıca Yazarın oğlu Ahmet Güner Sayar'la yapılan bir söyleşide babasının romanı 1954'te yazdığını ve gazetede tefrika ettiğini söylemektedir. Ancak tefrika tarihi konusunda bir yanılgı söz konusudur. bk. A. Cihat Beritli, "Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, Ölümünün 10. Yılında Babası Abbas Sayar'ı Anlattı", *Türk Edebiyatı*, S. 433, Kasım 2009, s. 36.

Üssüğünoğlu İbrahim'in köyünün bulunduğu çevreden bazı ilçe ve köy adları zikredilerek, vakanın geçtiği genel çevre hakkında ipuçları verilmiştir. İbrahim'in zengin olma hayalleri kurarken söylediği *"… gözel bir konak yaptır. Üst katından Erciyes görünsün."* (s. 13) sözlerinden anlaşılıyor ki, yüksekten bakıldığında İbrahim'in köyünden Erciyes Dağı gözükmektedir.

Ayrıca romanda "Devrik" köyü (s. 36) ve "Kabaklı" köyü (s. 101) adları geçmektedir. Bunlardan Devrik Köyü'nün adı belki de bugün değişmiş olduğu için, köyün nereye bağlı olduğunu tespit edemedik. Fakat ipuçlarının verildiği bölgede adı geçen Kabaklı Köyü bugün Çiçekdağı ilçesine bağlı bir köydür.

Bir başka ipucu da Çiçekdağı ilçesi ve Aygar Dağı ile ilgilidir:

"Güneş her sabah Çiçekdağı ile Aygar'ın tepesine altından birer taç gibi iniyor." (s. 88-89) sözleriyle bugün Yozgat iline bağlı Yerköy ilçesiyle bitişik olan Çiçekdağı ilçesi ve Yozgat-Çorum sınırını belirleyen Aygar Dağı'nın uzaktan, Hıdır Emmi'nin köyünden gözüktüğü anlaşılmaktadır.

"Sonra ovanın ortasındaki ırmağa doğru yürüdü." (s. 34) sözlerinden anlaşılıyor ki, yılkı atlarının otladığı ovanın ortasından bir ırmak geçmektedir. Yukarıdaki ipuçlarından hareketle bunun, bahsedilen bölgedeki tek ırmak olan Delice Irmağı olduğunu söyleyebiliriz.

Ayrıca Ahmet Güner Sayar'la yapılan bir röportajda, babasının *Yılkı Atı* romanını nasıl yazdığı ve mekânı ile ilgili şu bilgilere rastlanmaktadır:

"1950'li yılların başında yakın arkadaşı Doktor Ahmet Celâl Sungur ile birlikte Yozgat-Ankara şosesi üzerinde bir köy olan Sekili'de bu atı tanıyor. Soruyor soruşturuyor, yılkılığa bırakıldığını öğrenince, söz konusu atı altı ay takip ediyor."[188]

Burada adı geçen Sekili, bugün Yerköy ilçesine bağlı bir beldedir. Yukarıda zikredilen Delice Irmağı da bu beldenin (kasabanın) güneyinden geçmektedir. Doru Kısrak'ın sahibi İbrahim'in köyü bu kasabaya bağlıdır. Çünkü romanda yer yer "kasaba ve "nahiye müdürü" sözleri geçmektedir.

Yılkı Atı romanında mekân, yukarıda bahsettiğimiz "Yozgat-Yerköy" arasındaki "Sekili" civarıdır. Bir yanından Çiçekdağı bir yanından Aygar Dağı, diğer bir yanından Erciyes Dağı gözükmekte ve ovanın ortasından "Delice" Irmağı geçmektedir.

[188] Mehmet Nuri Yardım, a.g.s., s. 60.

Yazar, başka köy adlarına yer verdiği hâlde, İbrahim'in köyünün adını vermemiştir. Bundan maksat ne olabilir?... Bizce, bu durum eseri mahallî çerçeveden kurtararak daha ulusal, hatta daha evrensel bir niteliğe ulaştırma gayretinden kaynaklanabilir. Yani yazar, eserini belirli bir köyün romanı gibi anlatsa idi, belki uyandıracağı etkiyi azaltmış olacaktı. Maksadı bu olabilir, ya da köy adı vererek oranın insanını rencide etmemek için de olabilir.

Ayrıca yazar mekânı net bir şekilde vermeyerek, bölgeye ait ipuçlarıyla yetinmek suretiyle, çetin bir iklimin hüküm sürdüğü bozkırın tümünü içine alacak bir mekânın romanını ortaya koymaya endişesi daha önemli gibi gözükmektedir.

Romanın vakası neredeyse tamamen açık mekânlarda geçmektedir. Sadece birkaç yerde kapalı mekânlar yer almaktadır ve bunlar da oldukça az yer tutmaktadır. İbrahim'in evi, Hıdır Emmi'nin ahırı ve birkaç kez köy odasının adı geçmektedir.

Eser İbrahim'in çift sürdüğü tarlasında başlayıp, İbrahim'in Doru'yu ve tayını yakalamaya çalıştığı; ancak kaybettiği yine açık bir mekânda (ova) sona ermektedir.

Doru, yılkıya bırakıldıktan sonra kapalı mekâna sadece bir kez, hasta düştüğünde onu iyileştiren ihtiyar Hıdır Emmi'nin ahırına bir haftalığına girmiştir. İyileşir iyileşmez bu mekânda kalmamak için her türlü huysuzluğu yapmıştır. Böylece Hıdır Emmi, onu daha havalar ısınmadan dışarıya bırakmak zorunda kalmıştır. Doru, âdeta insanların ona sunduğu sıcak ve sıkıntısız ahır ortamını reddetmiştir. Çünkü İbrahim'in yaptıklarından dolayı, insanlara olan güvenini yitirmiştir. Bu nedenle sıcak ahır ortamında kalmamak için direnmiştir.

Ayrıca bu durum La Fontain'in masallarından "Kurt ile Köpek" fablını hatırlamaktadır. Doru'nun tavrı uysal bir köpek olup efendinin kapısında boynunda tasma ile esir yaşamaktansa, dağda aç ölmeyi yeğleyen kurdun tavrını hatırlamaktadır. Doru, bu sebeple Hıdır Emmi'nin ahırında kalmayı reddetmiş olmalıdır. Doru, yılkı atlarıyla gönlünce yaşadığı bozkırın sert şartlarına kendini alıştırmış ve bundan da memnundur.

Hatta roman, Doru'nun zorlu doğal koşullara kendini adapte etmeye çalışması bunun başarması sürecinin romanıdır. Bu yüzden romanda bozkır, ana mekân olarak oldukça önemli bir unsurdur. Çünkü insanların da hayvanların da dramına bozkırın şartları ve özellikleri yön vermektedir.

Yazar, mekânı uzun uzun tasvir etme yoluna hiç başvurmamıştır. Olayları naklederken mekânlardan kısa kısa, ana çizgileriyle söz etmektedir. Bunlar tarla, dere, tepe, ova, bağ, köy meydanı, ırmak kıyısı gibi yer bildiren isimlerdir. Şu cümleler yazarın mekân unsurunu nasıl sade bir tarzda kullandığına örnektir:

"İlk aydınlıkta evin önüne geldi. Kapıya, kapıda açılmış aralıktan kederli gözlerle avluya baktı (…) Dereye indi. Kuytulara birikmiş yapraklardan yedi, su içti, tepenin yolunu tuttu…" (s. 27).

Bizce yazarın mekân unsurunu ana çizgileriyle ve silik bir tarzda vermesi, Doru'nun dramını öne çıkarmak ve bu durumu bir başka unsurla gölgelememek gayretinden başka bir şey değildir. Aksi takdirde okuyucu, yaşanan dramın niteliğini yeterince fark edemeyebilirdi.

Aslında mekân unsuruna, roman genelinden hareketle yaklaşacak olursak, bozkırın romanı, ya da bozkırın acıklı türküsü (bozlak) denilse yanlış olmaz. Doru'nun ve İbrahim'in yaşadıkları özel değil, bu coğrafyada asırlardır yaşanan genel hayatın gerçekliğinden başka bir şey değildir. Doru ve İbrahim bu coğrafyada yaşayan köylünün birer temsilcisi konumundadırlar. Orta Anadolu'nun karasal ikliminden ötürü ekonomik ve sosyal şartlar son derece kötüdür. Bunun acı ve sıkıntılarını da sadece insanlar değil, hayvanlar da çekmektedir. İnsanlar bu şartlar altında sadece birbirlerine değil, hayvanlara da çok acımasız davranabilmektedir.

Romanda sözü edilebilecek tek kapalı mekân İbrahim'in köy evidir. Doğru dürüst ısınmayan, ev halkının büzülerek, üşüyerek oturduğu, lodos estiğinde içeridekileri boğacak kadar içeriye duman dolan bir evdir. Bu ev romanda şöyle tasvir edilmiştir:

"Her köy büyük bir hapishane, her ev kapısı kilitli koğuşa benziyordu. Acı yel bacalardan dilini ocaklara uzatıyor, alevi söndürüyor, dumanı yiyenler gözleri kapalı öksüre öksüre kapı yönüne fırlıyorlardı. Dirlik dışlık kalmıyordu…

— Kapıyı açın, aralayın kapıyı… Bu gâvur yel içimizi dışımıza çıkartacak… Şu ateşi karaltsak n'olur? Soğuğa kurban olayım…

— Ne biçim laf herif? Çocukları mı buyduracaksın? Bulguru nerde kaynatayım ben?...

— Cehennemin dibinde… Bizi dumana mı boğduracaksın…" (s. 59).

Görülüyor ki, emektar atını kışın vahşi doğaya terk etmiş olan İbrahim'in yaşadığı mekân da öyle yaşanacak ve rahat edilecek bir yer değildir. Bu yüzden olacak İbrahim'in hayallerinden biri, zengin olunca üst katından Erciyes Dağı'nın görüldüğü bir konak yaptırmak ve hayatının son deminde rahat etmektir.

Köylerde kış geceleri hiç güvenli değildir. Dışarıda sağa sola koşan köpekler ve bir de tek başına yatsı namazından dönen köy imamı tek hayat belirtisidir. Herkes akşamdan evine kapanır. Yazar bu hayaliyle köyleri ürkütücü mekânlar olarak vermektedir. Oralarda hiç de hoş olmayan, çok zor şartlarda yaşanmaktır. Yazar bu hususa İbrahim'in çevresini anlatırken az da olsa yer vermektedir. Okuyucu bu sayede İbrahim'in açısından da meseleye bakma şansını elde etmektedir.

Kısaca *Yılkı Atı*'nda sadece bir atın dramı değil, bütünüyle bozkırda ve köy şartlarında yaşayanların dramı anlatılmaktadır. Dolayısıyla *Yılkı Atı* romanına mekân açısından Orta Anadolu köylüsünün romanı olarak bakabiliriz.

III.3.1.4. İçerik

III.3.1.4.1. Konu/Tema

Orta Anadolu'nun bir köyünden Üssüğünoğlu İbrahim'in yaşlanmış ve işe yaramaz gözüyle baktığı Doru Kısrak isimli emektar atını, kış için hazırladığı yemin diğer hayvanlarına ancak yeteceğini bahane ederek, yılkıya bırakması ve bu yüzden Doru'nun çetin doğa şartlarıyla mücadele ederken yaşadığı zorluklar eserin konusunu oluşturmaktadır. Kısaca romanın konusu, Doru Kısrak'ın macerasıdır.

Ahmet Güner Sayar, babasının eserin konusunu nereden aldığı ve eserin konusu hakkında şu bilgileri vermektedir:

"*50'li yılların başında, babamın Yozgatlı bir arkadaşı var, Celal Sungur adında. Daha sonra CHP Yozgat milletvekilliği de yapmıştır. Kendisi doktordur. Beraber bir çiftlik tecrübeleri olmuştur. Orada başıboş atların var olduğunu görüyor. Sorup soruşturuyor ve nedenini öğreniyor. Orta Asya'da da başıboş atlara yılkı derler. Görüyor ki burada insanın hayvana bir zulmü var. Kullanıyor ve çaptan düşünce bırakıyor. İşin hazin tarafı kurda kuşa yem olmayanları tekrar buluyor ve yaz boyu kullanıyor. Burada bir güçsüzlük var, keyfilik yok aslında. Hayvanları besleyecek yem yok çünkü. Bu da vurgulanan şey. Ama esas vurgu insanın hayvana zulmüdür. Biraz daha perdeleri kaldırsanız insanın insana zulmüdür.*"

(…) Romanı yazarken bu atı, altı ay takip ediyor, o zaman çiftçilik yaptığı Yozgat'ın Sekili köyü civarında."[189]

Bu sözlerden anlaşılıyor ki ele alınan konu, yaşanan ve gözlemlenen hayatın gerçekçiliğinden kaynaklanmaktadır. Eserin konusu tamamen kır ve köy hayatından alındığına göre, *Yılkı Atı* konusu itibariyle "pastoral" bir romandır diyebiliriz.

Yılkı Atı'nın vakası, "zalimlik" (acımasızlık), "vefasızlık" (sadakatsizlik), "haksızlık" ana temalarını vurgulayacak tarzda tertip edilmiştir[190].

Yazar, çok kötü coğrafî ve ekonomik şartlar içinde yaşayan Anadolu köylüsünün ayakta durabilmek için, vaktiyle çok yararını gördüğü, değer verdiği atına, hatta kendi ev halkına karşı bile ne denli "acımasızca" davranan bir insana dönüştüğünü, "zalimce" (acımasızca), "haksızca" ve "nankörce" davranışlar içine girdiğini anlatmaya çalışmaktadır.

İbrahim, Doru Kısrak'ın yarış kazandığı gençlik yıllarında şöyle demektedir:

"— Ölmedim ya, dedi, İbrahim. Zırnığa kul köle olsam yine satmam. Doru tay evimin uğuru, umut direği. Herkesin parası koynunda, Doru benim ahırımda. Orada doğdu, orada ölecek…

"Geberecek" demeye dili varmıyordu. Tüm bir Anadolu köylüsü hayvanlar için "Geberdi" deyimini kullanırdı. Ama İbrahim diyemiyordu. İşte… Yüz yıl yaşamalıydı Doru… Üç yüz yıl yaşamalıydı Doru… Dünya genişti. Eni yoktu, bucağı yoktu.

Allah rızkına kefildi cümle yaratığın. Kuşu da geçiniyordu, kurdu da… Ortada bir Doru tay mı kalıyordu." (s. 29-30).

Oysa İbrahim, aradan 15 yıl geçip Doru iş göremez olunca, çok kötü muamelelerle Doru'yu yılkıya salar. Yani yıllar önce kendine verdiği sözlerde durmaz. Buna "sadakatsizlik", "vefasızlık" denir. Halk arasında "emeklerini eline vermek" deyimi de bu durum için kullanılmaktadır. Oysa insanoğlu, böylesine vefasızlık ve haksızlık etmemelidir.

Böyle bir durumla karşı karşıya kalan insan ne hissederse, Doru da o duygular içindedir. Bunun adı "dışlanmışlık", "terk edilmişlik" veya "yalnızlık" duygusudur.

---

[189] A. Cihat Beritli, a.g.s., s. 36- 37.
[190] Ayrıca bk. Ramazan Kaplan, a.g.e., s. 312-315.

Doru, köyün sığırını görünce *"Hayvanlara tiksinti ile baktı. Sonra kıçını döndü yürüdü."* (s. 40). Yani Doru, sadece insanlardan değil, hatta hayvanlardan bile iğrenecek kadar onlara kırılmış ve küsmüştür. Dolayısıyla itelenmişlik, dışlanmışlık ve yalnızlık duyguları içindedir.

Doru, diğer yılkı atlarıyla buluşunca bu duygularından çabucak sıyrılır. Artık Doru, farklı bir âlemdedir. İnsanların dünyasından uzak, hayvanların doğal dünyası içindedir. Doru, çıkarsız sevgi, saygı ve dayanışmayı burada tanımış ve görmüştür. Oysa insanların dünyasında buradaki yakınlık ve samimiyet yoktur. Meselâ köyünde ne kimse İbrahim'i sevip ona güvenmektedir, ne de İbrahim onları sevip onlara güvenmektedir. Hatta hiç kimse birbiri hakkında olumlu düşünmemektedir. Köylüler dayanışma, sevgi ve saygı gibi değerlerini kaybetmiş; çıkarcı, ikiyüzlü, zalimler topluluğu hâline gelmiştir.

Doru, yılkıda bulunduğu kısa süre içinde yeni bir duyguyu daha tanımıştır: Hürriyet. Bu yüzden İbrahim'in ahırındaki tayını esir olarak görmekte ve onun için üzülmektedir. Çünkü bir gün kendi başına gelen onun da başına gelecektir.

Doru'nun içinde yaşadığı bir duygu da "evlat sevgisi ve özlemi"dir. Romanın sonunda bu özlem dindirilir.

Yukarıdan beri saydığımız duyguların olumlu olanları hayvanlar dünyasında, olumsuzları insanlar dünyasında gösterilmiştir. Bu durum toplumsal açıdan değerlendirildiğinde, kırsal kesim toplumunun "bozulmuş" ve "yozlaşmış olmuş" olduğu düşüncesine varılabilir. Çünkü insanlar hayvan dediğimiz mahlûklardan daha aşağı davranışlar sergileyebilmektedirler. Çünkü İbrahim, iyi bir insan olsa idi, her ne olursa olsun onca sene emeğinden faydalandığı atını, güçten düşüp iş göremez olunca doğaya terk etmezdi. Bu kadar merhametsizlik, insanlığa da Müslüman'a da yakışmaz. İbrahim Doru'yu ve tayını aramaya çıktığı zaman, yarım yamalak bildiği duaları okur. Oysa Doru'ya yaptığı merhametsizlik İslam dininin ruhuna aykırıdır ve bunu hiç aklına getirmemiştir. Bu açıdan bakıldığında Hıdır Emmi tipi, onca insan içinde merhametiyle öne çıkan tek insandır.

Doru Kısrak'ı; bir alegori olarak düşünürsek romanın teması biraz daha renk değiştirebilir. Onu yaşlanıp güçten düşmüş bir insanın temsilcisi olarak düşünelim:

Yaşlanıp iş göremez hâle gelen Doru Kısrak gibi nice insanlar sevdikleri ve yakınları tarafından dışlanıp terk edilebilir veya kapı dışarı edilebilir. Oysa bu davranış insanlık dışıdır ve tamamen maddeci bir davranış tarzıdır. Marksizm'in "Üretime katkıda bulunmayanın üretimden pay almaya hakkı yoktur." ilkesine uygun bir davranış tarzıdır. Oysa insan, sadece maddî bir varlık değildir. Onun bir de iç dünyası ve ruhu vardır, bunun da hesaba katılması gerekir. İbrahim, Doru'yu yılkıya bırakırken meseleye sadece maddî açıdan bakmıştır. Yazıktır, günahtır, bunca senenin emeğinin hatırı vardır diye hiç aklına getirmemiştir.

Kısaca, "Her ne sebeple olursa olsun, insan üzerinde hakkı olanlara zulüm ve haksızlık yapmamalı, birazcık "vefakâr" olmalıdır." düşüncesi romanın ana fikridir diyebiliriz.

III.3.1.4.2. İşlenen Meseleler

Yılkı Atı romanında temel sorun, Orta Anadolu köylüsünün yaşam şartlarının çok kötü ve çağ dışı olmasının yol açtığı problemlerdir. Bu problemler roman boyunca takip edilebilir:

Roman Üssüğünoğlu İbrahim'in kışın geldiği günlerde hâlâ öküz ve karasabanla çok soğuk bir günde çift sürmesinin anlatıldığı bir parçayla başlamaktadır. Maksat önemli bir soruna dikkat çekmektir. Köylü çok ilkel şartlarda çiftçilik yapmaktadır. Bu durum hem kendine hem de hayvanlara büyük bir yük ve eziyet hâline dönüşmektedir. İbrahim kendi kendine;

"Üşüdük işte, donduk işte. Hal kalmadı çift demirini sökmeye…" (s. 9) şeklinde konuşturularak, ne kadar zavallı ve acınacak hâlde olduğu ortaya konmaktadır. Oysa İbrahim'ler ve hayvanları, modern tarıma geçilmiş olsaydı, bu sıkıntıları çekmeyeceklerdi. Buradan çıkarılacak sosyal ve siyasal mesajlar çoktur. Birinci kısımda İbrahim'i konuşturmak suretiyle yazar, köylerdeki başka bir soruna dikkat çekmektedir:

"— Ulan gâvur bu millet, dinsiz bu millet… Yiğit isen el kadar çift demirini bırak şu yazıda. İn mi söyler, cin mi söyler ırzı kırıklar? Gelirler, söküp alıp giderler. İster bir sen, bir Allah ol, köm toprağın yedi kat altına. Bokböceği kesilirler, delerler, deşerler, bulurlar. Gâvur bu millet, dinsiz, imansız bu millet… Hani gâvurluklarına göre onsalar bari… Ne gezer… Hepsi sürünüyor. Hepsinin bir ipliğini çeksen, kırk yaması birden düşer. İlâyık bu millet zuluma. İlâyık her bir kötülüğe, her bir

muhanete… Bırak sürünsünler. Bir çift demirine dirlik vermeyenlere hayır dua mı edeceğim…" (s. 9 - 10).

Bu sözler, içinde birçok problem dile getirilmektedir. Öncelikle hırsızlığın yaygınlığı ya da birbirlerinin haklarına ve mallarına tecavüzden sakınmayan bir ahlâk anlayışı köylerin önemli bir problemi olduğu vurgulanmaktadır.

İbrahim'e göre köylüleri, "gâvur, dinsiz, imansız"dır. çünkü çift demirini bile çalmaktadırlar. Burada ayrıca "din-iman" anlayışının yozlaşmasına, "helâl-haram" nedir, bilmemeye de dikkat çekilmektedir.

Köylü, bu duruma fakirlikten düşmüştür. Yoksa çok ucuz şeyleri çalmaya tenezzül etmezdi. Bununla romanda köylünün ekonomik durumu ile ahlakî yozlaşması arasında ilişki kurulmaya çalışılmaktadır. Bu yapı bize "Sosyalist Gerçekçiler"in "Kötü ekonomik koşulların bulunduğu toplumda, insanların bozulmadan, ahlâklı kalması imkânsızdır." tezini hatırlatmaktadır. Yoksulluğun insana, her kötülüğü, ahlâksızlığı ve zalimliği yaptırabileceğine dikkat çekilmektedir. Romanda açıkça söylenmeyen okuyucunun yapabileceği bir çıkarsama ile bu sorun, köylüyü kalkındırmak ve ona insanca şartlarda yaşayacak imkânlar sunmakla çözülebilir.

Köylünün doğru dürüst içme suyu bile bulunmamaktadır. İbrahim, bu sorunu şöyle dile getirmektedir:

"— Akmam diyesice, dedi. Hiç ülüzumun olmayınca Kirazlı dere gibi çağlaman tutar. Yazın da ab-ı hayat kesilirsin başımıza. Karı kız, çoluk çocuk birbirini yer başında. Üstelik ılırsın, güneş yemiş keleğe dönersin…" (s. 10).

Yazar günümüzde de sorun olmaya devam eden bir başka konuya da değinmektedir: Çiftçinin Toprak Mahsulleri Ofisi ile tüccar arasında kalışı, İbrahim tarafından şöyle ifade edilmektedir:

"— (…) Varacaksın ofisin önüne. Siktiret ofisi… Eneliz mi ne bir halt karıştırıyorlar, kırk çuvala hortum daldırıyorlar. Memurun burnu bir karış. Sanan ki, kapısına uşak geldi… Sonra bir boktan anlar gibi alt üst ediyor buğdayı. "Yüzde bilmem kaç karışık. Kırk iki kuruş yirmi santim…" Ulan sen hele kırk üç de. Kim verir buğdayını sana…" (s. 11-12).

Bu sözler, devletin çiftçinin buğdayına hak ettiği ücreti vermemesine sorununa dikkat çekerken, bir soruna daha işaret etmektedir: O da memurların köylüye yaklaşımı

sorunudur. Köylü memurlardan iyi muamele görmemekten dolayı devlete ve resmî kurumlara pek sıcak bakmamaktadır.

Yukarıda, İbrahim'in bütün konuşmalarındaki üsluba dikkat edilirse, sözlerinde çok bayağı ve müstehcen küfürlü ifadelerin yer aldığı görülecektir. Bu konuşma yoluyla, yazar önemli bir sorunu daha ortaya koymaktadır: Eğitimsizlik.

Yazar köylünün önemli bir başka sorunu olan barınmaya da eserde yer vermektedir: İbrahim'in evi sert kış şartlarına uygun değildir. İçinde rahatça barınılan bir yer olmadığı gibi, ocakta da tezek yanmaktadır. Lodos estiğinde içeridekiler boğulacak gibi olurlar. Bu yüzden İbrahim'in hayallerinde iki katlı bir konak yaptırmak vardır.

İbrahim ve ailesinin anlatıldığı bölümlerde yemek olarak sadece bulgur çorbası, bulgur pilavı ve ayrandan söz edilir. Bu okuyucunun dikkatini köylünün besleme durumuna çekmek için verilmiş bir ipucu olsa gerektir.

Buraya kadar sayılan problemlerin bir tek çözümü vardır: Köylüye medenî hizmetler verilir ve kalkındırılırsa bu sorunların tümü çözülür. Aksi takdirde İbrahimler de, Doru Kısrak gibi nice hayvanlar da daha çok acı çeker ve insanlık dışı bir yaşam sürerler. Romacının roman boyunca üzerinde durduğu ve okuyucusuna ulaştırmaya çalıştığı ana düşünce de bundan başka bir şey değildir.

Fakat romanın sonunda Doru Kısrak tayını da alır, İbrahim'in dünyasından kaçarak, özgürlüne kavuşur. Oysa İbrahim, yukarıdan beri sayılan hiç de insanca olmayan şartlarda yaşamaya mahkûm olduğu dünyasında (köyde) kalakalmıştır.

"Ekin kökü bollaşmıştı. Karınlarını iyice doyurdular. Tokluk, hayatı düşündürür. Toklukla birlikte, hayatla olan bağlar artar, kavileşir. Tokluk bir gâvur şeydir. İyi bir gâvurluktur tokluk. Kini azaltır, hoş görürlüğü artırır." (s. 48) sözleri sorunun çözümüne işaret etmektedir. Karınlar, açlıktan kurtulup doyarsa sorunların ve olumsuzlukların çoğu ortadan kalkacaktır.

Bütün bu sorunlardan başka, köylülerin dedikoduculuğu, birbirlerini çekememeleri, dayanışma duygusundan yoksun oluşları gibi hususlar, köylülerin konuşturulması yoluyla dikkatlere sunulmuştur. Bu sorunlar başka bir yöntemle, yani eğitimle ortadan kalkacak sorunlardır.

III.3.1.5. Anlatım

Edebî eserin ham malzemesi olarak dilin insan veya sanatkâr için önemi konusu üzerinde durmakta fayda olduğunu düşünüyoruz:

"İnsan bilgisinin önemli bir şekli olan, insanın eğitilmesine hizmet eden, ona dünyada olup-biten şeyleri bütün açıklık ve çıplaklığı ile gösteren bir varlık-koşulu da sanattır. (…) Sanat teknikle birlikte insan hayatına hizmet eder. Onun hayattaki yükünü hafifletir.

Fakat gerek sanat ve teknik, gerekse bilgi gibi varlık-koşullarının gerçekleşmesi olan insan başarılarının saptanması gerekir. Yoksa onlar unutulmaya terk edilmiş olur; üstelik insan başarıları arasında bir süreklilik sağlanamaz, hatta insan başarılarından konuşulamazdı. Bütün insan başarılarını saptayan, başkasına bildiren, bu başarıları kuşaktan kuşağa ileten insanın dilidir. Fakat dil, artık bir insan başarısı değil, insanla birlikte ortaya çıkan bir varlık-koşulu, bir yetenektir."[191]

İnsan için dilin nasıl bir varlık koşulu olduğunu ifade eden bu satırlar, insanı ve dili felsefî açıdan güzel ve özlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

İnsan başarılarının en önemlisi olan "sanat"ı tespit eden ve taşıma görevi üstlenen dilin "estetik" açıdan ne anlam ifade ettiği hususunu ünlü İtalyan estetikçi Benedetto Croce "estetik" ile "lengüistik"in aynı şey olduğunu iddia ettikten ve salt dilin değil "ifade"nin estetik açıdan bir değeri olduğunu vurguladıktan sonra, şu sonuca varır:

"Felsefe bakımından yetenekli olan lingüistler ve dil problemlerinde derinleşmiş olan glottolog'lar tünel işçilerinin bulunduğu bir durumda bulunurlar: Bir belli noktada onlar diğer yandan işe başlamış olan arkadaşlarının yani estetik filozoflarının seslerini işitmelidirler. Bilimsel çalışmanın belli bir basamağında lingüistik'in, bir felsefe olması bakımından estetik'te son bulması gerekir ve lingüistik, arkada hiçbir tortu bırakmadan gerçekten bir ırmak gibi: estetik'e dökülür. Bu, B. Croce estetik'ine çıkış noktası olarak almış olduğu bir kavrama yeniden, ama bu kez başka bir yönden ulaşmış oluyor. Bu kavram ifade'dir. B. Croce estetik'i ifade kavramı ile başlıyor ve sonunda lingüistik anlamında ifade kavramı ile birleşerek yine ifade kavramı ile son

[191] Takiyettin Mengüşoğlu, *İnsan Felsefesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1988, s. 16.

buluyor. Çünkü ifade (expression), B. Croce'nin içinde yaşadığı çağın bir altın kavramıdır."[192]

Bütün bu felsefî temellerine işaret ettiğimiz dili, bir gramerci gibi ele alıp eserin dilini inceleyecek değiliz. Yukarıdaki alıntıda da işaret edilen "ifade," bizim edebî eser incelememiz içerisinde öne çıkan, eserin estetik yönünü ortaya koyan bir vasıta olduğu için onunla ilgilenme durumundayız. Buradan hareketle edebî eserin dili, özellikle de romanın dili "kurgu dünyası" (itibarî âlem)'na has, özel ve üst bir dildir. Öyleyse bu dil, romanın vakasını ve muhtevasını yansıtmakta ne kadar uygun ve elverişlidir? Buna benzer sorulara cevap bulursak, maksadımıza ulaşmış olacağımızı düşünüyoruz. Çünkü bu yolla gündelik ve sıradan dille, eserde kullanılan dil arasındaki farkı gösterebilirsek, dilin edebî lisan hâline dönüşüp dönüşmediğini ortaya koymuş oluruz.

III.3.1.5.1. Dilin Niteliği

Yılkı Atı romanında yazarın eserin yapısına da, konusuna da son derece uygun bir dil kullandığını görüyoruz. Eserde 1950'li yıllarda, Yozgat'ın bir köyünde, bir atla sahibi arasında geçen olaylar anlatıldığına göre, kullanılan dilin de bu yöreye özgü bir dil olması gayet doğaldır. Elbette gözlemci konumundaki anlatıcının dili ile roman kişilerinin diyaloglarında kullanılan dil birbirinden farklılık arz etmektedir. Yazar anlatıcı son derece sade bir yazı dili kullanırken; köylülerin konuşmalarını aktaran kısımlarda ise sosyal statülerine ve yörelerine özgü (Yozgat ağzı) bir dil kullanmaktadır.

"İlk aydınlıkta evin önüne geldi. Kapıya, kapıda açılmış aralıktan kederli gözlerle avluya baktı. Görünürlerde kimsecikler yoktu. Ağır ağır başını çevirdi ve yürüdü. Dereye indi. Kuytulara birikmiş yapraklardan yedi, su içti, tepenin yolunu tuttu…" (s. 27) örneğinde görüldüğü gibi, son derece sade, duru ve gündelik hayatta sıkça kullandığımız Türkçe kelimelerden oluşan basit ve kurallı cümlelerin arka arkaya sıralandığı bir dil kullanılmıştır. Bu dil neredeyse romanın tamamına hâkimdir.

Fakat yazar, ara sıra konuşma dilinden gelen devrik cümlelere de yer vermiştir: *"Sesini çıkarmadan teslim oldu karanlığa…*" (s. 40).

"Allah'tan rüzgâr tutmuyordu bulunduğu yer…" (s. 40).

"Bir yaşama sevinci dolmuştu yüreğine." (s. 41).

---

[192] İsmail Tunalı, *İfade Bilimi ve Genel Lengüistik Olarak Estetik - Croce Estetiğine Giriş*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1983, s. 97.

"Adım başına bir canlı dolaşıyordu tepelerde." (s. 109) gibi devrik cümlelere az da olsa rastlanmaktadır. Yazar roman kişilerini yöresel konuşma tarzının katıksız diliyle konuşturmaktadır:

"— Doru, sen biyol dur. Çık şimdilik aklımdan. Eve varınca bir meşveret edeyim çocuğunan. Sonra hakkındaki hükmü tebliğ ederim. Bir mahkeme de hemen. Ne keşif, ne şahit, ne ehli vukuf. Zabıt kâtibi de gerekmez. Hele mübaşir mi? Hiç gerekmez bana… Bir karar veririm ki, temizsiz, itirazsız… Sen dur bir kere, çık bakalım, öte git bakalım aklımdan…" (s. 11).

Yazar, romanda yöreye özgü bazı kelimeleri okuyucunun anlayamayacağı endişesiyle, bunları dipnotta açıklamıştır:

Zahra: zahire

Duldalar: yer tutmaz yerler

Bunların dışında romanda yöreye has onlarca kelime bulunmaktadır. Bunlar çoğunlukla köy hayatı, çiftçilik ve hayvancılığa ait kelimelerdir: *Örklemek, yeygi, yılkılık, helbet, poyra, itağ, meses, gayrik, çalkama* vb…

"Kele anam, şu kadersizin haline bak…" (s. 23).

"Gız, demek namussuz Doru buralarda. Koyma içeri girmesin haa…" (s. 23).

"Eeeeee, Doru kısrak, beylik paşalık devri bu kadar…" (s. 30).

"Vay garip Doru'm vay, dedi." (s. 59).

"Vay kadersiz Doru'm vay." (s. 60).

gibi diyaloglarda konuşma dilinin samimi hitapları dikkati çekmektedir.

Yazar köylülerin birbirine taktıkları lakaplara da yer vererek, Anadolu'da çok yaygın olan "lakap takma" geleneğini de dikkatlere sunmaktadır: *Tombak Emmi, Üssüğünoğlu, Kömüğünoğlu, Topal, Zorbanınoğlu, Çot Durak, Pancar Gani, Naçarın Ali* vb. lakaplar bunlardan birkaçıdır.

Yılkı Atı'nda dil malzemesi olarak dikkati çeken bir diğer özellik de, deyimlerin ve atasözlerin bol miktarda kullanılmış olmasıdır. Deyimlerden birkaç örnek:

"avaraya vermek- (s. 9), *ciğerine işle-* (s. 9), *gün yemiş keleğe dön-* (s. 10), *in mi söyler cin mi söyle-* (s. 9-10), *ipliğini çekince kırk yaması birden düş-* (s. 10), *acısını (bir şeyden) çıkar-* (s. 10), *bir şey gibi (olacağı) tut-* (s. 11), *nazı tut-* (s. 10), *yolu*

Kerbelâ'dan geçecek gibi suya sokul- (s. 10), *önüne kat-* (s. 10), *yola düş-* (s. 10), *uç bırak-* (s. 10), *sırtından yıl geç-* (s. 10), *it dirliği* (s. 11), *beynine kurt gir-* (s. 12), *beşi onu arama-* (s. 12), *çiğ süt em-* (s. 13), *gâvurluğu tut-* (s. 13), *onluk mala yüz iste-* (s. 13), *remil attır-* (s. 13), *cinlerle bir olup bul-* (s. 13), *birinin hatırını çiğneyip geç-* (s. 14), *el etek çek-* (s. 14), *bir dünya yüzü gör-* (s. 14)."

Romanın ilk birkaç sayfasından aldığımız bu deyim örnekleri, kanımızca eserin dilinin deyimler yönünden ne kadar zengin olduğunu gösterir mahiyettedir.

Romanda deyimler kadar olmasa da bol miktarda atasözüne de rastlanmaktadır:

"Gökten ne yağdı da, yer kabul etmedi?" (s. 9).

"İt kapıda zabın gerek." (s. 12).

"Para şahine benzer, gökten turnayı indirir." (s. 13).

"Allah rızkına kefil cümle yaratığın" (s. 14).

"Düşenin dostu olmaz." (s. 72).

"Hele bir yol düş de gör…" (s. 72).

"Gönülsüz köpeğin davara gittiği gibi iş görme…" (s. 73).

"El bizden sebep Allah'tan." (s. 73).

"Köylü herkesin altındaki cücüğü bilir." (s. 74).

"At yedi günde it yedi günde…" (s. 85).

"Her işin ivazsız olanı güzeldir." (s. 86).

"Köylü milletinin ikramı, acıkana yumurta, müjdeciye tavuk" (s. 101).

"Eden bulur." (s.10).

Yılkı Atı romanında dikkati çeken dil özelliklerinden biri de yazı dilinde "üç beş" şeklinde olan belirsizlik sıfatı ikilemesinin romanın birkaç yerinde "beş sekiz" şeklinde kullanılmış olmasıdır. Bu da yörenin bir ağız özelliği olarak dikkatlere sunulmuş gibidir.

Roman'da İbrahim'in köylüler hakkında, köylülerin de İbrahim hakkında gıyaben ettikleri "beddua"lara ve "İbrahim" dışındakilerin de Doru Kısrak için "dua"larına oldukça çok yer verildiğini görüyoruz. Dua ve beddualaların çokluğu,

köylünün günlük dilini yansıttığı gibi, Doru'ya yapılan zulmü de daha güçlü yansıtmak için kullanılmış bir dil varlığıdır. Birkaç örnek:

"Akmam diyesice!" (s. 9).

"Allah kem gözlerden esirgesin!" (s. 10).

"Allah çok versin!" (s. 11).

"Allah beni kurtardı, cümleleri kurtarsın!" (s. 12).

"Gözü kör olsun yokluğun!" (s. 12).

"Şu bizim köylüyü fakirlikten kurtarmasın!" (s. 12).

"Allah bunları açlıkla terbiye etsin!" (s. 13).

"Çarıkları ayaklarını sıksın, tabanları yarık yarık olsun!" (s. 12).

"O, ne yaparsa güzel yapar!" (s. 12).

"Gözü kör olsun açlığın" (s. 13).

"Allah zulumlarından Ümmeti Muhammedi esirgesin…" (s. 36).

"Vay olmam diyesice zâlim!" (s. 36).

"Gâvura kurban olsun!" (s. 38).

"Şeytanlar göreydi yüzünü…" (s. 39).

"Allah, fakire fukaraya acısın…" (s. 41).

"Tanrı kulunu esirgesin…" (s.46).

"Allah Doru'ma acısın!" (s 54).

"Allah da ahır sorar ondan" (s. 59).

"Uğurlar olsun" (s. 72).

"Cansız yumurtaya can veren rabbim, senden umut kesen kâfir" (s. 85).

"Rabbim sana da baharı buldurur" (s. 88).

"Seneye Allah kerim" (s. 88).

"Cehennemin dibine" (s. 88).

"Allah yolunu açık etsin, canavarın şerrinden korusun…" (s. 89).

"Tanrı bilsin!" (s. 90).

"Seni yaratan Allah'a kurban olayım" (s. 100).

"Seni tastiklemeyen Tanrım kâfir olur" (s. 103).

"Allah odanı, sofranı daim etsin" (s. 108).

"Geberesice" (s. 109).

"Allah onu yok etsin!" (s. 109).

"Allah murtat defterine yazsın!" (s. 110).

Bu örnekler de gösteriyor ki, köylünün dilinde dua ve bedduanın önemli bir yeri vardır. Yazar, *Yılkı Atı* romanının konusuna da uygun olarak bunları oldukça sık kullanmıştır.

Yukarıdan beri saydığımız konuşma dili unsurları oldukça sıcak, samimi, etkileyici ve akıcı bir dil özelliğini ortaya koymaktadır. Bu unsurlar romanı yavan ve monoton bir anlatımdan kurtararak, sürükleyici ve hoşa gidecek bir anlatıma kavuşturmuştur.

Çift, boyunduruk, çift demiri, meses, övendere, eğer, yular, hamut pulluk, kesmik, yılkılık, sığır, yaylım, yeygi, otluk, hayma, musul, doru, kır, al, rahvan, dörtnal vb. çiftçilik, hayvancılık ve atçılığa ait birçok terim roman boyunca bolca kullanılmıştır. Romanın dilini tarifte, çiftçilik ve hayvancılığa ait terimler ihmal edilmeyecek bir dil unsurudur.

Yılkı Atı romanın buraya kadar üzerinde durduğumuz özelliklerin hepsinden daha çok dikkati çeken bir dil unsuru da "küfür ve ayıp sözler"in belki de okuyanı rahatsız edecek kadar çok kullanılmış olmasıdır. Yazar, bununla köylünün eğitimsizlik ve geri kalmışlık düzeyini, bu durumdaki insanlardan kimseye fayda gelmeyeceği düşüncesini yansıtmak ve göstermek istemiş olmalıdır. Roman boyunca köylülerin konuşmalarından küfürlü ve ayıp sözler hiç eksik olmamıştır. Bunlardan birkaç örnekle yetineceğiz:

"*— deyyus"*

"— ırzı kırık"

"— Kimin piçi?"

"— Gâvur bu millet, dinsiz bu millet!..."

"— Çekin lan!"

"— Eşsek kızı"

"— Namussuz"

"— Murtat"

"— Dürzü"

"— Ulan kerhaneci"

"— Ulan rafazı"

"— Ulan deyyus"

"— Anasını, avradını, sülalesini…"

Yılkı Atı'nın diline ait bu unsurlar gösteriyor ki, dil eserin konusuyla da vakasıyla da oldukça uyumlu, doğal, canlı ve akıcı bir dildir. Pastoral bir roman olarak da anlatıldı yörenin (Yozgat) ağız özelliklerini yansıtması kadar doğal bir şey olamazdı. Yazarın bununla herhangi bir ideolojik maksada hizmet ettiğine dair bir ize rastlanmamaktadır. Yörenin ağız özelliklerine bolca yer vermesi "gözlemci gerçekçilik" endişesinin bir yansımasından başka bir şey değildir.

Yukarıdan beri örneklendirdiğimiz dil unsurları, aynı zamanda romandaki söz varlığı hakkında bir fikir verecek niteliktedir. Kelime kadrosunun doğa, köy, çiftçilik ve hayvancılığa ait kelime ve kavramlardan oluştuğu son derece açıktır.

Bir atın macerası olması dolayısıyla bir hareket ve aksiyon romanı olan *Yılkı Atı*'nda yazar bu duruma uygun bir cümle yapısını tercih etmiştir. Kısa ve basit fiil cümleleri neredeyse romanının bütününe hâkimdir. Bu özelliği ile de Türk edebiyatında tek olduğunu söylemek iddiasında bulunmak mümkün gibi gözükmektedir. Çünkü roman boyunca bu özellik hiç kesintiye uğramamaktadır

"Doru, güneşe karşı döndü, soluğu buhar buhardı. Bakışı karşı tepelere kaydı. Köyün sığırı ağır ağır ilerliyordu. Hayvanlara tiksinti ile baktı. Sonra kıçını döndü, yürüdü. Onlarda kendisini bırakmışlardı. Birbirine boyun vermiş tepecikler ortasında yapayalnızdı. Biteviye sola kayıyordu. Bir süre sonra güneye yöneldi. Düze vurdu yolu." (s. 40).

Bu örnek Doru Kısrak'ın hareketlerini anlatmaktadır. Aşağıdaki alıntı da bir kış gününün soğuk atmosferini tasvir etmektedir. Yani doğanın anlatımında da aynı yapıdaki cümleler görülmektedir:

"Güneş bir mızrak yükselmeden bulutlara tutsak oldu. Bu kez bulutlar doğuya, güneş batıya kayıyordu. Hava ısınmıyor, ısı tersine durmadan düşüyordu. Acı acı değiyordu ya kesintili esiyordu, hızlı çarpıyordu..." (s. 40).

III.3.1.5.2. Üslubun Niteliği

Abbas Sayar şiirden romana geçiş yapan sanatçılardan biri olarak, romanlarına şiirinden gelen özellikleri yansıtmıştır. Garip şiirinin etkisiyle serbest tarzda yazdığı şiirlerine hâkim olan "yalın üslup"un (sade ve çıplak) romanlarına da hâkim olduğunu görüyoruz. Olayları, kişileri ve tabiatı anlatı içerisinde olduğu gibi, hareket unsuru ile birlikte nesnel bir tavırla sunmak, üslubunun en belirgin özelliğidir. Örnek:

"İbrahim'in karısı ahırı boşalttı. Avluda birkaç dakika duran hayvanlar kapının açılmasını beklediler. Kadın, beş altı baş hayvanı aralayarak kapıya geldi. Arkadaki ağaç sürgüyü çekti. Zaten içeri doğru meyilli kapı gıcırtı ile geriye yaslandı. Zeliha Doru Kısrak'ı karşısında buldu. Atın bitkin haline acıdı:

— Kele anam, şu kadersizin haline bak… Fazla konuşamadı. Kocasının sesi peşinden yetişmişti:

— Gıız, demek namussuz Doru buralarda. Koyma içeri, girmesin haaa…

Hayvanlar itişe kalkışa kapıdan çıktılar. Kısrakla yıllar yılı kader yolculuğu yapan Kırat, Doru'yu görünce hemen yanına gitti. Başını boynuna yaklaştırdı, kokladı ve yürüdü. Kısrak peşine düştü. Gecenin dondurduğu, açlığın bitirdiği at sanki bu değildi… Kıratın peşini bırakmadı. Birlikte köyü çıktılar, diğer atların arasına karıştılar.

Üssüğünoğlu, sığırın ardını almaya çalışan çobanı çevirdi:

— Tombak Emmi, dedi. Bizim Doru kısrak bu yıl yılkılık… Ben sana söyleyim, sen de iyi işit. Dönüş yolunda geri çevir, ayır mallardan. Yıldır. Baksın başının çaresine…

— Olur, olur dedi, Tombak Emmi…" (s. 23-24).

Görüldüğü gibi doğrudan doğruya, dolambaçsız "yalın ve çıplak" bir üslupla, "nesnel" (objektif) bir tavırla olayların, kişilerin ve varlıkların sunulması romanın en belirgin niteliklerindendir. Örnekte görüldüğü üzere "kişilerin" hareket ve davranışları en belirgin hatlarla oluş sırasına göre, canlı ve hareketli bir tarzda sunulmaktadır. Roman boyunca yazar, bu canlı ve hareketli anlatım tarzını hiç kesmemekte, derin tahlil ve tasvirlere yer vermemektedir. Yani esere "tahkiye" (anlatı) ve "gösterme" diyebileceğimiz objektif bir sunum tarzı egemendir. Bu yüzden sunuş tarzı itibariyle Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* romanı, aksiyonun kesilmeden devam ettiği, objektif ve "hareketli" (dramatik) üslubun egemen olduğu bir eserdir. O hâlde, romanın üslubunu "çıplak" (yalın), "hareketli" (dramatik) ve "nesnel" (objektif) bir üslup olarak nitelendirebiliriz.

Ancak buna birkaç ilave yapmak gerekir. Birincisi, yazar ele aldığı kişilerin konuşmalarında, farklı bir üslubu da kullanmaktadır. Buna "avam üslubu" diyebiliriz. Yazar, bu yolla ele aldığı Orta Anadolu köylüsünü kendi günlük hayatı içinde kullandığı dille konuşturarak "gözlemci gerçekçi" tavrını güçlendirdiği gibi, bu alt kültür gurubunun bilgi ve kültür seviyesinin geriliğine de dikkat çekmektedir. Köylüler roman boyunca diyaloglarda bol miktarda küfürlü ve ayıp sözlerle konuşturulmaktadır. Bu sebeple "avam üslubu"nun da romanda önemli bir yer tuttuğunu unutmamak gerekiyor. Örnek:

"Fadişinoğlu:

— İrbaam'ın Doru, dedi

Jandarma Ahmet Çavuşun karısı:

— Sefil ortalarda, dedi.

— Gâvura kurban olsun, dedi Molla Mustafa'nın Bekir

Karısı:

— Merhameti var gâvurun, dedi…

— Bu murtatta zırnığı yok, dedi.

İncenin Osman:

— İrbaam, bu ata zulm eder, ahir Allah çektirir bu dürzüye dedi…

Kardeşi

— Ona ne şüphe, dedi.

Biri:

— O bir tarafta çeker, dedi…

— Ağızsız dilsiz hayvan, çoluğuna, çocuğuna merhameti var mı? Nankör dürzü, Doru yarış kazanınca tırnaklarının altını yalardı… Doru adam etti Üssüğün İrbaam'ı, babası ne boktu sanki? Kurttan kurt doğar.

— Ülan şu atı içeri alsak mı?

— Senin nene gerek ağam! O kerhaneciden her bir kötülük umulur. Atımı çaldı diye feryat bırakır alimallah.

— Umulur kerhaneciden.

— Umulur." (s. 38-39).

Bu tarzın kullanılmasında, halkçı ve gerçekçi bir endişe (sosyalist gerçekçilik) bulunduğuna dair *Yılkı Atı*'nda ve diğer romanlarda bir ipucuna rastlamadığımızı da belirtmeliyiz. Dili kullanış tarzından hareketle herhangi bir ideolojinin işaret edilmesi amacına hizmet edecek bir tavır sezilmektedir. Sadece objektif bir tavırla gözlemlenen bir vakanın yalın bir tarzda sunumu üslubun esasını teşkil etmektedir. Abbas Sayar, çok nadir de olsa duygusal anlarda bazen şiire has cümleler de kullanmaktadır. Bu da romanlarına lirik bir çeşni katmaktadır. Atlarla mücadelesi sırasında tekme yediği için ölmek üzere olan bir kurdun durumunu anlatan şu satırlar buna örnek olabilir:

"Gece, ayağının ökçesiyle başına basıyordu. (s. 56).

"At yıkan kurt, şimdi güçlü bir atın çiftesiyle hikâyesini kapıyordu." (s. 56).

veya baharın gelişinin anlatıldığı şu satırlarda da şiirsel bir ifade hâkimdir:

"Her bir şeyin, her bir yaratığın cezbe anıdır. Huzur umutla yarış eder, dal yaprakla…" (s. 99).

Romanda çok sık olmasa da yer yer buna benzer şiirli, coşkun, lirik bir söyleyişe rastlanması onun romanlarındaki şiiriyeti göstermektedir.

III.3.2. ÇELO

III.3.2.1. Künyesi

1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1972, 270 s.
2. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1973, 270 s.
3. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1975, 270 s.
4. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1978, 248 s.
5. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1981, 270 s.
6. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1983, 270 s.
7. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002, 250 s.[193]

Eser ilk defa *Bozok* gazetesinde "Çelo - Köy Romanı" adıyla 1966-1967 yılları arasında tefrika edilmiştir. Tefrika 174 sayı devam etmiştir[194].

Eser, 1973 TDK roman ödülünü almıştır.

III.3.2.2. Özeti

Çelo (Çelebi), Gündoğdu Köyü'nden Kadir ve Fadime'nin oğludur. Anne babası aklının ermediği bir yaşta ölürler, ihtiyar babaannesinin eline kalır. Bu ihtiyar kadın da ölünce ona her türlü zulmü yapacak olan amcası Eset (Esat) ve yengesi Fadiş (Fadime)'in insafına kalır.

Çelo 9-10 yaşına gelince, amcası onu köyünün kuzu çobanı yapar ve onun üzerinden para kazanır. 12-13 yaşlarında ise buzağı çobanlığına gönderilir. Fakat amcası ve yengesinden kötülük görmeye ve dayak yemeye devam eder. Ona iyilik eden ve onu seven amcasının sadece kızı Kezik (Kezban)'tir. 13-14 yaşlarında Kezik ve Çelo arasında ilk sevda belirtileri ve yakınlaşma olduğunu amcası fark eder. Çelo, amcasından dayak yememek için köyden kaçar. İki günlük mesafedeki Karacaviran Köyü'nde kocada olan halasının yanına sığınır. Orada da ancak birkaç gün barınabilir, eniştesi onu istemez.

Bundan sonra Çelo artık hayatını tek başına sürdürmek zorunda kalır. İnceninoğlu'nun kahvesinde garson olarak çalışır. Böylece aradan birbirinden zor beş

---

[193] Eserden yapılan alıntılar ve sayfa numaraları bu baskıya aittir.
[194] Abbas Sayar, "Çelo - Köy Romanı", *Bozok*, nr. 3817 – 3998, 18 Haziran 1966 - 23 Ocak 1967, s. 2.

yıl geçer. Bir akşam kahveci Çelo'ya sapıkça tacize bile kalkışır. Çelo bu gibi zor şartlarda 19 yaşına gelmiş bir gençtir. Sonunda Çelo, Nail Abi dediği, romanın anlatıcısı (yazar - anlatıcı)'nın çiftliğinde çalışmaya başlar.

Çelo her fırsatta Nail abisine, arazilerini amcasından alması için gerekli resmî işlerde yardım etmesi konusunda yalvarır. Patronu Nail Abi'si onu kıramaz. Tapu ve özel idare müdürlüklerine birlikte giderler ve özel idare müdürlüğünden Çelo'nun babası ve amcası üzerine kayıtlı tarlaların kayıtlarını alırlar. Bu olaydan sonra Çelo, Nail Efendi'nin yanından ayrılır, elindeki arazi kayıtlarıyla hakkı olan arazileri amcasından almak için köyüne dönmekte cesaret bulur.

Köyüne geldiğinde akrabalarından arkadaşı olan Ahmet'lerde kalır. Köyde ona acıyan ve iyilik eden bir de babaannesinin ahretliği Zöhre Eme adında yaşlı kadın vardır. Çelo onlardan sevdiği amcakızı Kezik'in Albaz'ın oğlu Haydar'la zorla evlendirildiğini, fakat kocasına ve evine hiç ısınmadığını öğrenir. Gizlice buluştuklarında sevdalarının daha da arttığını fark ederler. Uygun bir zamanda birlikte kaçmayı kararlaştırırlar.

Çelo, köye döndükten kısa bir süre sonra da araya aracılar koyar. Köyün ihtiyar heyetini toplayarak amcasını, arazilerinin diğer yarısını kendine bırakması için ikna etmeye çalışırsa da başarılı olamaz. Bu süre içinde amcası Çelo'nun hakkını birkaç yüz liraya, yok pahasına almak için her türlü hileye başvurur. Muhtarı ve azaları ikna eder, yalancı şahitler bulur. Babasına sağlığında borç vermiş gibi sahte senetler düzenletir.

Ayrıca Çelo'nun arazilerini ucuz bir fiyata satın almak isteyen bir başkası daha vardır. Çelo'nun arazilerine amcasının da rakibi olan, köyün varlıklılarından Kılkuyruğun Yusuf da taliptir. O da Çelo'yu kandırıp notere götürerek, senetle arazilerini ucuz bir fiyata satın almaya uğraşmaktadır.

Tam o günlerde kaynanası ile kavga eden Kezik kocasından dayak yediği için baba evine dönmüştür. Kocasına bir daha dönmemeye yeminlidir.

Çelo da arazi hakkını Kılkuyruğun Yusuf'a satmaya karar vermiştir. Bu durumu amcası öğrenince ne yapacağını şaşırır. Bu sırada Zöhre Eme, Eset'in karısına Kezik ile Çelo'yu evlendirirlerse her şeyin düzeleceğini söyler. Zöhre Eme, böyle davranmakla kendini bir taşla iki kuş vurmuş gibi hisseder. Hem Çelo'ya iyilik etmiş, hem de hiç sevmediği Kezik'in kaynanasından intikam almış olacaktır.

Fadiş kocasına durumu anlatınca, o da ikna olur. Ertesi gün karısı ve Zöhre Eme'yi alarak ilçeye gidip Çelo'yu bulurlar. Kadınlar, Çelo'ya Kezik'le evlendirileceğini, amcasının kendisine bir ev yaptıracağını ve birlikte arazilerini işleyeceklerini söylerler. Çelo, Kezik için bu teklifi kabul eder, arazisini Yusuf'a satmaktan vazgeçer. Tekrar köye döner. Çelo da, Kezik de umutlanmışlardır. Aradan birkaç hafta geçince Kezik hakkında köyde Çelo ile evlendirileceği yönünde dedikodular başlar. Kocasının tarafı Kezik'in tekrar koca evine dönmesini isteyince, Eset karşı koyamaz. Kızını zorla koca evine göndermeye karar verir. Aynı gün Çelo, bostan sulamaya birlikte gittiği amcasının oğlu İzzet'i huysuzluk yaptığı için döverek yürüyemeyecek hâle getirmiş ve köyden kaçmıştır. Bu olay Eset'in kızı Kezik'i Çelo'yla evlendirmek yerine, imam nikâhlı kocasına geri göndermesi için bahane olmuştur.

O gece gizli yollardan Zöhre Eme'nin evine gelen Çelo, amcasının sözünde durmadığını, Kezik'i koca evine geri gönderdiğini öğrenir. Artık Çelo için hiçbir şeyin değeri kalmamıştır. Tamamen intikam almaya odaklanır. Zöhre Eme'nin evine sakladığı kamasını alır, sabah kimse görmeden köyden çıkar. Vadideki tarlaların tümünü gören bir tepeden amcasının bostanda çalıştığını görür. Gizlice yaklaşarak, uygun bir anında karşısına çıkar, kalbine kamasıyla iki darbe indirir. Kasabaya gizli yollardan gider ve jandarma karakoluna teslim olur. İfadesi alınıp nezarete atılır.

Bu cinayet köyde en çok Kezik'i etkilemiştir. Genç kadının bütün umutları suya düşmüştür. Babası öldükten sonra gelmiş, koca evine dönmemiştir. Dönmeye de niyeti yoktur. Annesi ve kardeşi İzzet'in koca evine dönmesi için zorladıkları bir akşam, "Siz gidin, ben arkadan gelirim." deyip onlar gittikten sonra bütün takılarını (altınlarını) bir bohçaya sarıp kardeşi Duran'la Zöhre Eme'ye, Çelo'ya ulaştırması için gönderir, kendi de evden çıkar. Çelo'nun hapiste darda kalmasını istememektedir. Dere yatağındaki Sadullah'ın gölü kenarına gider ve kendini göle atarak intihar eder.

Çelo çıktığı ilk duruşmada tutuklanarak cezaevine gönderilir. Bir görüş günü Ahmet ve Zöhre Eme Çelo'ya hem Kezik'in haberini, hem de emanetini getirirler. Ahmet altınları bozdurup Çelo'ya harçlık etmesi için verir.

Bir süre sonra Çelo'nun davası görülmeye başlar. Ağır ceza mahkemesindeki ilk duruşmadan çıkarken amcasının oğlu İzzet'e 38 yaşında iken cezaevinden çıkınca yine de hakkını alacağı konusunda tehditler savurur.

Çelo 19 yıl içeride yatacaktır. Hem amca katili olmuştur, hem de çok sevdiği amcakızı Kezik'in intiharına sebep olmuştur. Yani bir trajedinin kurbanı olmuştur.

III.3.2.3. Yapı

III.3.2.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi)

Çelo[195] romanının vakası yazar tarafından numaralandırılmış 32 bölüm (metin halkası)'den oluşmaktadır. *Yılkı Atı* romanındaki gibi *Çelo*'da da kronolojik düz bir çizgi üzerinde devam eden olaylar zincirinden oluşmuş bir vaka tipi söz konusudur.

Vakanın esasını, küçük yaşta öksüz kalmış, çok zor şartlarda büyümüş olan Çelo (Çelebi)'nun babasından kalan arazilerini amcasından alma mücadelesi ve bunun sonunda yaşanan dramatik ve trajik olaylar zinciri oluşturmaktadır. Buna göre romanın vakasını, olayların seyrine göre üç bölümde incelemek mümkündür.

Yazarın yaptığı 32 bölümden oluşan kurgunun ilk 3 bölümü giriş, sonraki 26 bölümü gelişme, son 3 bölümü ise sonuç olarak nitelendirmek mümkündür.

Giriş dediğimiz ilk 3 bölüm romanın başkişisi Çelo'nun tanıtıldığı ve arazi meselesinin anlatıldığı bölümdür. Konu ve vakanın sebepleri bu kısımda ortaya konulmaktadır. Anne ve babasını çocuk yaşta kaybetmiş olan Çelo'nun nasıl yetiştiği, amcasının babasından kalan arazilerini işlemekte olduğu ve bu arazileri amcasından almak için girişimlerde bulunması bu kısımda yazar-anlatıcı Nail Abi (Nail Abbas Sayar)'nin hatıratı şeklinde ortaya konmaktadır. Yani bu kısımda Çelo adlı gencin arazi problemi ortaya konmuştur. Kısaca amca yeğen arasındaki arazi problemi vakanın esasını oluşturmaktadır.

Romanın 26 bölümlük gelişme kısmında ise Çelo'nun köyüne gidip arazilerini amcasından talep etmesiyle temel çatışma başlar ve gerilim unsuru artarak devam eder. Kısaca amca ile yeğen arasındaki arazi kavgasının sebep olduğu olaylar zinciri gelişme bölümünü meydana getirmektedir. Miras paylaşımı için verilen mücadelenin yanında, Çelo'nun amcakızı Kezik'e olan aşkının da bu miras mücadelesine tesirleri bu bölümde dikkatlere sunulmaktadır. Amcasının kızı Kezik'i Çelo ile evlendirme, arazileri birlikte işleme ve onu ev bark sahibi yapma sözünü tutmaması çatışma ve gerilimin zirve noktasını, yani gelişme bölümünün sonunu oluşturmaktadır.

---

[195] Eser üzerine bazı tahlil denemeleri için bk. İsmail Parlatır, "Çelo İçin", *Türk Dili*, C. XXIX, nr. 272, Mayıs 1974, s. 681-683; Ali İhsan Kolcu, "Hak Arama İnadının Romanı: Çelo", *Cumhuriyet Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum 2008, s. 95-100.

Romanın sonuç kısmını 30-32. bölümler oluşturmaktadır. Çelo'nun sözünde durmayan amcasını öldürmesi, sevdiği Kezik'in bu sebeple intihar etmesi ve Çelo'nun 19 yıl hapis cezası almasıyla romanın vakası son bulmaktadır. Fakat eserin sonunda Çelo'nun söyledikleriyle mücadele arzusunun devam ettiği ve hapisten çıkınca hakkını almak için elinden geleni yapacağı anlaşılmaktadır. Amcası ve Kezik'in ölümüyle problem ortadan kalkmamıştır, aksine devam etmektedir. Yani vaka ucu açık bir şekilde son bulmaktadır.

Buraya kadar anlattıklarımızı şöyle bir tablo ile gösterebiliriz:

I. Kısım	**II. Kısım**	**III. Kısım**
Giriş	Gelişme	Sonuç
1 - 3. Bölümler	4 -29. Bölümler	30 - 32. Bölümler
Sorun	Mücadele	Trajik son

Yazarın yaptığı bölümlemeye göre her bölüm (metin halkası)'ün romanda üstlendiği fonksiyonları şöyle sıralayabiliriz:

1. Bölüm (halka): Çelo'nun yanında çalıştığı patronuna, arazi meselesi ve buna bağlı olarak geçmişi ve çocukluğundan itibaren o yaşa gelinceye kadar başından geçenleri anlattığı, arazilerini amcasından alma konusunda yardım istediği ilk bölümdür. Kimsesiz çocukların Anadolu'nun bir köyünde ne şartlarda büyüdükleri ve kötülüklere maruz kaldıkları gerçeği bu bölümde gözler önüne serilmektedir.

2. Bölüm (halka): Çelo'nun Nail Abi dediği yazar anlatıcının Çelo'ya yardım için resmî makamlara (tapu ve özel idare müdürlükleri) müracaatta yardım etmesi, arazi kayıtlarını özel idareden çıkarttırması ve Çelo'nun elindeki belgeyle köyüne gitme isteği anlatılmaktadır. Bu bölümde kırsal kesimdeki tapu-kadastro hizmetinin henüz olmadığı gerçeği ve bunun insanlar için doğurduğu kötü sonuçlara dikkat çekilmektedir. Sadece 1937 yılında gerçekleştirilen ve özel idare müdürlüklerince tutulan arazi kayıtları bulunduğu vurgulanmaktadır. Bölümün sonunda Çelo patronuyla vedalaşarak köyüne gider.

3. Bölüm (halka): Bu bölüm olay örgüsünün belki de en dikkate değer, en önemli bölümü diyebiliriz. Çelo'nun köyüne gidişi ve bir aya yakın bir zaman sonra tekrar yazar-anlatıcı Nail Abi'yi görmeye ilçedeki otel odasına gelişi ve köyde yaşadıklarını Nail Abi'ye anlattıklarından oluşmaktadır. Bu bölümün sonundaki şu cümleler "anlatma tekniği" açısından dikkati çekmektedir:

"Bu Çelo'yu son görüşüm oldu. Çelo'nun hikâyesini birkaç ay sonra ilçede tanıştığım bir köylüsünden dinledim.

Bundan böyle Çelo öyküsünü bize tamamlattıracak…" (s. 28).

Bu sözler romanın bundan sonraki bölümlerinin üçüncü şahıs ağzından hâkim anlatıcı tarafından anlatılacağını göstermektedir. Fakat asıl önemli olan bu 3. Bölüm'de Nail Abi'ye Çelo'nun özetleyerek anlattığı olayların (bir aylık köyde geçen zaman içinde yaşananların) daha sonraki 4-22. bölümlerde ayrıntısıyla anlatılmasıdır.

3. Bölümde ayrıntıyla anlatılan Nail Abi'siyle Çelo'nun görüşmesinden 22. Bölüm'de sadece bahsedilip geçilmektedir. 22. Bölüm'den sonraki kısımlar Çelo'nun Nail Abi'siyle görüşmesinden sonra yaşanan olaylardan oluşmaktadır. Yazar böylece kurgu tekniği açısından farklı bir yönteme başvurmuştur. Hem Çelo'nun deyimiyle Nail Abi olarak ilk üç bölümde kahraman anlatıcı şeklinde romanda yer alırken, hem de Çelo'nun ağzından dinlediklerini sonraki bölümlerde hâkim anlatıcı konumunda genişletmekte ve bir "köylüsünden dinledim" şeklinde duyduklarını da ilave ederek gerçeklik duygusunu güçlendirmektedir.

Birinci şahıs (kahraman) anlatıcının ağzından anlatılan bu ilk üç bölüme romanın çerçeve vakası demek mümkündür. Daha sonraki 29 Bölüm'e (4-32) ana vaka diyebiliriz. Bu 29 bölümün 4-22. bölümleri yazar anlatıcının Çelo'dan dinlediklerinden, 23-32. bölümler ise yazar anlatıcının Çelo'nun bir köylüsünden dinlediklerinden oluşmaktadır. Buna göre, roman birbirine bağlı üç ana bölümden meydana gelmektedir.

Bundan sonraki 4-22. metin halkaları Çelo'nun köyde kaldığı bir aya yakın bir zaman sonra ilçedeki Nail Abi dediği yazar anlatıcıya gelerek, anlattıklarının hâkim anlatıcının ağzından yorumlanıp ayrıntısıyla hikâye edilmesinden ibarettir. Bu kısımlarda Çelo'nun amcasından hakkı olan arazileri geri almak için yaptığı girişimler sonuçsuz kalır. Bunda Kezik'i alıp kaçma planlarının da etkisi vardır. En sonunda Kılkuyruğun Yusuf'a hakkını ilçede noter senediyle satmayı ve aldığı parayla Kezik'i alıp uzak bir ile kaçmayı kafasına koyar. Bu 4-22. bölümlerde köylerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına içten bir bakış görülmektedir.

4. Bölüm (halka): Bu kısımda Çelo'nun amcası ve oğlu İzzet'ten gördüğü düşmanca tavır, köylülerin çoğunun çekimser, bir kısmının Çelo'ya karşı, çok az bir kısmının da Çelo'dan yana duruşları nakledilmektedir. Yine Kezik'le köyün dışında buluşması, kaçmaya karar verişleri bu bölümde ayrıntısıyla anlatılmaktadır. Kezik'le

Çelo'ya Zöhre Eme adlı yaşlı bir kadın aracılık etmekte, onlar arasında irtibatı sağlamaktadır. Çelo arazi davası ve evli bir kadını kaçırmak gibi iki büyük tehlikenin içine girmiş bir gençtir. Burada Türkiye'nin iki önemli gerçeği ve problemi dikkatlere sunulmaktadır: Köylerde tapu-kadastro işlemleri yapılmadığı için araziler tapusuzdur ve güçlü olan topraklara hükmetmektedir. Bu yüzden nice insan canından da malından da olmaktadır. İkincisi ise kadın-erkek ilişkileri kapsamında kadınların medenî haklarının hâlâ bulunmayış ve zorla imam nikâhıyla evlendirilmeleri sonucu oluşan mutsuz evlilikler dikkatlere sunulmaktadır.

5. Bölüm (halka): Köylülerin Çelo'nun arazi davası hakkında yaptıkları dedikoduların anlatıldığı bir bölümdür. Köylüler tek başlarına kaldıklarında Çelo'yu haklı bulmaktadırlar, fakat Eset Çavuş duyar korkusuyla bunu açıkça dile getirememektedirler. Bununla köylerde kanunların yerine kaba kuvvetin hâkim olduğunu, buna karşı koyacak bir kültür ve güvencenin bulunmadığı gerçeğine vurgu yapılmaktadır.

6. Bölüm (halka): Bu bölümde Orta Anadolu köylüsünün en önemli sorunu olan kötü ekonomik şartlara dikkat çekilmektedir. Bunun asıl nedeni olarak da ekin mevsiminde iklim şartlarının kötü olmasına bağlı olarak yeterli yağış düşmemesi gösterilmektedir. Söz konusu iklim şartlarının kötü gitmesi olunca, köylüler amca - yeğen arasındaki arazi kavgasını da umursamamaktadırlar. Çünkü köylülerin;

"Banka borcu, sürek öküzlerin taksiti, pırtıcıya olan borçlar ne ile ödenecekti? İcracı, haciz… Bu iki kelime beyinlerine hiç durmadan bir balyoz gibi iniyordu." (s. 41).

"Alaf bizim yüreğimizi sardı. Kime ne Eset Çavuş, kime ne Çelo…" (s. 43) gibi ifadeler temel sorun olarak geçim sıkıntısının bütün dertlerden daha öne çıktığını göstermektedir. Tek umutları o yıl iyi bir ürün almaktır. Aksi takdirde perişan olacakları açıktır.

Bu kısımda ayrıca köylülerin başlarına gelen sel, dolu, aşırı sıcak vb. tarımı kötü etkileyen doğal afetlerin sebebini *"Allah korkusu kalmadı. Din iman kalmadı. Büyük küçük kalmadı."* (s. 42) sözleriyle ifade ettikleri, dinden ve ahlaktan uzaklaşmaya bağladıklarını görmekteyiz. Yazar bununla köylülerin verimli tarım yapma usulleri arayacağına, verimli ürün için Allah'a sığınma kolaycılığına başvurmaları gibi yanlış bir tevekkül anlayışına dikkatleri çekmektedir.

7. Bölüm (halka): Bu metin halkasında yazar "şark kurnazlığı" denebilecek bir tutumu yansıtmaktadır. Amcası Çelo'ya birtakım hile ve tuzaklar hazırlar. Çelo'yu ikna etmek için adam kiralar ve onun peşine takar. Sağlığında kardeşine borç vermiş gibi sahte senetler düzenletir. Çelo'ya babasının kendisine çokça borçlu olduğunu bunlarla duyurur. Yalancı şahitler bulur. Yazar böylece köylünün ahlakî değerlerden nasıl uzaklaşmış olduğunu örneklendirmektedir. Yeğenine bunları yapan Eset Çavuş'ta hak, hukuk, adalet, ahlak ve Allah korkusundan eser bulunmayışı bu bölümde yansıtılmak suretiyle, bu tip insanlardan pek hayırlı bir iş beklenmeyeceği düşüncesi ortaya konmaktadır.

8. Bölüm (halka): Bu kısımda Çelo'nun arazisi üzerine hesap yapan üç kişinin varlığından ve onların girişimlerinden söz edilmektedir. Çelo'nun arazi meselesi Eset'in canı davası, Kılkuyruğun Yusuf'un zengin olma ve hükmetme ve Ahmet'in bir parça daha toprak sahibi olma davasıdır. Eset Çelo'yu köyden kovma, Yusuf ucuz fiyata hakkını satın alma ve Ahmet ise arazileri amcasından alınca Çelo'yla Kezik'in kaçması durumunda, arazilerin kendisine kalacağı hesabını yapmaktadırlar.

Kılkuyruğun Yusuf ilçeye giderek Çelo'nun payını Noter senediyle alıp alamayacağının yollarını arar ve bunu bulur. Yazar, bununla iki akraba arasındaki maddî anlaşmazlık durumlarında, fırsatı değerlendirecek kârlı çıkmaya çalışan üçüncü şahısların da her zaman var olabileceği gerçeğine vurgu yapmaktadır.

9. Bölüm (halka): Çelo'yu ikna için amcası tarafından parayla kiralanan Telaşlının Osman'ın Çelo'yu arazi payını amcasına satması için ikna girişimi, Çelo'nun cinsel ihtiyacını eşekle gidermesi ve Kezik'le irtibatı sağlaması için Zöhre Eme'ye müracaat etmesi bu bölümde dikkatlere sunulmaktadır. Buradaki her üç durum da birer geçici vasıta olarak dikkati çekmektedir. Telaşlının Osman da, derede ilişkiye girdiği eşek de, Kezik'le irtibatı sağlayacak olan Zöhre Eme de maksada giden yolda birer geçici vasıtadırlar. Çelo için maksat arazileri satarak, Kezik'i alıp bir büyük şehre kaçmaktır. Fakat Telaşlının Osman Çelo'yu ikna edemez. Çünkü Çelo'yu ikna edecek kadar güven verici bir tip değildir. Çelo'nun cinsel ihtiyacını bir kadınla değil de bir hayvanla ilişkiye girerek gidermesi, kırsal kesimdeki önemli bir yaraya neşter vurmak için romana girmiş bir husustur. Çünkü cinsellik konusundaki bu sapma oldukça trajik bir sosyal yaradır. Romancı bu gerçekliği romanına alarak dikkatlere sunmaktadır. Çelo gibi cahil bırakılmış köylü gençlerin karşı cinsle temas alanı olmayışının da bunda elbette payı vardır. Eğer böyle olmasaydı sevdiği Kezik'le, Zöhre Eme'nin aracılığı

olmadan irtibat kurabilirdi. Sevdiği kadınla evlenme yolunda önüne engeller çıkmasaydı, bir hayvanla ilişkiye girme ihtiyacı da duymayacaktı. Bu yüzden yazar bu bölümde eski şark anlatılarında sıkça kullanılan bir motife, yani "aracı kadın" tipine yer vermiştir. Bu da yine aynı sosyal gerçekliğin bir yansımasıdır.

10. Bölüm (halka): Zöhre Eme adlı yaşlı, kimsesiz ve fakir kadının kendisine kötü davranan, aşağılayan, hatta dayak atan Albaz'ın karısından intikam almak için Çelo'nun aracılık teklifini kabul etmesi hususunun anlatıldığı bölümdür. Çünkü Çelo'nun sevgilisi Kezik, bu ailenin oğlu Haydar ile evlidir. Vaktiyle Albaz'ın karısı Zöhre Eme'ye hakaret edip, onu dövmüştür. Bu yüzden gelinini Çelo'yla kaçması için ikna edecek ve böylece intikamını alacaktır. Yazar bununla köylü kadınların sosyal hayattaki basit tutumlarına dikkat çekerken, Zöhre Eme'nin de görünüşte iyi niyetli ve olumlu bir tip olsa da kendince hesapları olduğunu ve bu hesabını da Çelo ile görmeye çalıştığına dikkat çekilmektedir. Yani, bununla Çelo'nun köyde gerçek ve samimi bir dostu olmadığına vurgu yapılmaktadır. Yaşlı Zöhre Eme bile başka bir hesap peşindedir.

11. Bölüm (halka): Eset ile karısı Fadiş'in Çelo'nun araziyi bölüp hakkını alması tehlikesinden söz etmeleri, bu tehlikeyi can pahasına savuşturacakları hususunun ve aracı koydukları Telaşlının Osman'ın Çelo'dan olumsuz cevap aldığının ve ikna olmadığının anlatıldığı bölümdür. Ayrıca Osman, Eset'e bu kısımda Çelo'yu ikna için bir akşam ihtiyar heyetine bir davet vermesini ve sahte bir borç senedi hazırlatması teklifinde bulunur, Eset bunları kabul eder. Fakat karısıyla bostandan döndüklerinde ineklerinden birinin hastalandığını görürler.

O gece sarı ineği keserler, etin bir kısmını köylüye dağıtırlar. Bununla yazar, köylünün eti hayvanları ölünce tanıdığını ve eti dağıtarak Eset gibi köylüye gösterişte bulunmak için kullandığını anlatmaya çalışır. Ayrıca Eset ineği hasta görünce oğlu Duran'ı ip falına bakan Ali Ağa'ya gönderir. Eset Ali Ağa'nın fala bakması ve "Kesin, kurtulmaz!" demesiyle ineği kesmeye karar verir. Yazar bununla köyün bir başka gerçeğine dikkat çekmektedir: hayvan hastalıkları için veteriner ve ilaçla tedavi yerine fala başvurulması, köylünün ne kadar cehalet içinde olduğunu göstermektedir.

Ayrıca bu bölümde Eset'in ve karısının sözleriyle Çelo'nun payını almak için köye gelmesinin de, ineklerinin hastalanıp ölmesinin de Tanrı'nın kendilerine verdiği bir gazap olduğunu dile getirdiklerini görürüz. Bu durum, olan her şeyden Tanrı'yı sorumlu tutmaları, kendilerinde sorumluluk aramamaları gerçeğini göstermektedir. Yine

Eset ve karısının ineklerini, Çelo belasının defolması için kurban olarak saymaları da bir başka üstü kapalı eleştiri olarak ortaya konmuştur. Eset, üzerinde bir musibet olduğuna, köylülerinin malı ve mülkünde gözü olduğu için evi üzerinde nazar bulunduğuna inanmaktadır. Bunun için karısına üzerlik otu tütsüsü yaptırarak nazardan kurtuluşa çare arar. Bu arada hasta ineği başında bu tütsüyle beraber dua okumaktadır. Bütün bunlar köylünün hastalık gibi durumlarda çağ dışı yöntemlere ve batıl inançlara başvurmasına örnek olmak üzere bu bölümde yer almıştır.

12. Bölüm (halka): Bu kısım tamamen köylüler için ilkbahar yağmurlarının, dolunun ve selin ne anlam ifade ettiği konusuna ayrılmıştır. Mayıs başında yağan yağmur köylüleri korktuğuna uğratmamış, dere boyundaki sulak arazilerdeki mahsul sele gitse de, kıraçtaki ekinlere yaramıştır. Yağmasından korktukları dolu da düşmemiştir. Mevsim ve iklim şartları iyi giderse köylünün yüzü gülmektedir, aksi takdirde o yıl kötü geçmektedir. Bozkırda çiftçinin ekonomik şartlarının iklim şartlarına bağlı olduğu gerçeği burada ortaya konmaktadır. Bu bölümde köylü yağmuru az bir zararla atlattığı için o akşam imam, arkasında "beş sekiz" kişilik bir cemaat bulmuştur. Bu durum da korkmadıkça ve darda kalmadıkça köylü kesiminin ibadeti hatırlamadığını göstermek için romanda yer almıştır.

13. Bölüm (halka): Bu kısım romanın hacim bakımında en küçük bölümdür. Yağmurun Orta Anadolu köylüsü için ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılırken, getirdiği umutla insanların davranışlarındaki olumlu değişmeye dikkat çekilmektedir. Yani yazar bununla insanların ekonomik durumlarının iyileşmesiyle davranışlardaki iyiye doğru değişim arasında doğru orantı olduğu fikrini ortaya koymaktadır.

14. Bölüm (halka): Eset Çavuş'un yağmurdan beş on gün sonra Çelo'ya ve köy ihtiyar heyetine davet vermesi girişimi anlatılmaktadır. Maksat Çelo'yu, düzenlettirdiği sahte senetleri de göstererek, az bir paraya ikna etmektir. Çelo'yu amcasının davetine gelmesi için Telaşlının Osman ikna eder. Fakat Çelo'nun anlaşmanın olacağına dair umudu yoktur.

15. Bölüm (halka): Çelo, arkadaşı Ahmet'le birlikte amcasının davetine gider. Davete katılanlardan Ahmet hariç Muhtar, İmam, Fadişinoğlu ve Osman, Eset Çavuş'tan yana olurlar, fakat Çelo'yu ikna edemezler. Çelo amcasının üç beş yüz liralık teklifini reddeder. Bu kısım amca ile yeğen arasındaki gerilimin zirve noktasıdır.

Bu bölümde, okuyucunun dikkatine sunulan en önemli gerçeklik, muhtarlık ve imamlık gibi iki otoritenin köyde çıkarlara nasıl alet edildiği hususudur. Güçlülerin

zayıf olana karşı güç birliği ettiği hususu böylece ortaya konmuştur. Amca ile yeğen ilk defa karşı karşıya gelmişler, meseleyi tartışmışlar, ancak anlaşamadan birbirlerine meydan okuyarak ayrılmışlardır. Arazi paylaşımı sorunu iyice belirginleşmiş, mücadele tamamen gün yüzüne çıkmıştır. Okuyucunun bu noktada merakı da en üst seviyededir.

Yani bu bölümün sonu "ana düğüm"ü oluşturmaktadır. Bundan sonra problem adım adım çözüme doğru gitmektedir.

16. Bölüm (halka): Bu bölümde Kılkuyruğun Yusuf'un da Çelo'nun arazilerini ele geçirme çabalarına devam ettiği anlatılmaktadır. 15. Bölüm'de Yusuf, İmam Eset'in davetinde iken oğlu Nebi'yi göndererek, hastalandığını bahane edip imamı okuması için çağırtır. Maksadı Eset'in evindeki pazarlık hakkında bilgi almaktır. İmam gelir, hasta numarası yapan Yusuf'a okur. Bu arada da amca - yeğenin anlaşamadığını haber verir. İşte bu durum Yusuf'u sevindirir, umutlandırır. Çelo'yu arazisini satma konusunda ikna girişimleri bu bölümde anlatılmaktadır. Bunun için Yusuf, Çelo'nun misafir olarak evinde kaldığı Ahmet'i kullanmaya çalışmaktadır. Ahmet'e Çelo'nun arazisine talip olduğunu söyler ve ondan aracılık etmesini ister. Ahmet, teklifi Çelo'ya iletir, Çelo görüşmeye karar verir. Bu kararda Kezik faktörü de etkili olur. Alacağı para ile Kezik'i alıp kaçacaktır. Çelo'yu bu anlaşmazlıkta mahkemeye gitmekten alıkoyan şey, Kezik'e olan aşkıdır. Ona kavuşmak için kaçırmaktan başka çaresi yoktur. Mahkemeye giderse Kezik'i kaybedeceği korkusu Yusuf'a payını satma kararında etkili olur. Bu bölümün sonunda Çelo, Kezik hakkında bilgi almak için Zöhre Eme'ye gider. Fakat kadın Kezik'le son günlerde görüşmemiştir. Çelo Kezik'i kaçırıp uzak bir şehre gittiğini, dükkân açıp zengin olduğunu, Kezik'in şehirli bir hanım olduğunu sürekli hayal etmektedir. Bu hayaller romanın birçok yerinde âdeta "leit-motif" olarak geçmektedir. Çünkü bu yetim genç, hayatta yalnızlığını bir tek Kezik'in gidereceğini, bir tek dayanağının o olduğunu düşünmektedir (s. 124).

17. Bölüm (halka): Bu bölümde iki farklı konu işlenmektedir. Birincisi muhtarın Eset'in tarafını tuttuğu ve asıl işini yapmadığını dile getiren Deli Mehmet ve Kılkuyruğun Yusuf'la Eset'in oğlu İzzet'in kavga etmesi, ikincisi de Muhtar ve iki azanın yağış nedeniyle ekinlerinin hasar tespitini yaptırarak hükümetten yardım almak üzere ilçeye, hükümet partisi başkanına ve kaymakama gitmeleridir. Bu müracaattan olumlu sonuç alınır. Heyet başlangıçta bu hususu dile getiren Deli Mehmet'e kızmıştır. Fakat sonuç olumlu olunca köy halkı ona hayır dua okur. Bu kısımda bütün bunlarla köylünün çıkarları için kavgacılığı ve menfaat için devlet imkânlarını kullanmak

hususunda çok partili siyaseti ve çıkarı için oyunu koz olarak kullanma kurnazlığını gösterdiği düşüncesi yansıtılmaktadır.

18. Bölüm (halka): Bu bölüm, Çelo ile Kılkuyruğun Yusuf'un arazi pazarlığının anlatıldığı bölümdür. Pazarlık 4800 liraya bağlanır. Yusuf noter senedi yapılınca 1000 lira peşin alacak, mahkeme sonuçlanınca da kalanını alacaktır. Birkaç sulu tarlayı kendine ayıracak, onu da yokluğunda Ahmet ekip biçecektir. Çünkü Çelo, parayı aldıktan hemen sonra ilk fırsatta Kezik'i alıp uzak bir şehre kaçıracaktır. Bu gelişmeler vakanın düğümünün yavaş yavaş çözüme doğru gittiğini göstermektedir.

19. Bölüm (halka) Çelo ile Ahmet'in pazarlıktan sonraki Salı günü kazada noter senedi ile araziyi Yusuf'a satmak üzere köyden gizlice ayrılmaları ve Çelo'nun önce yanında çalıştığı Nail Abi'sine uğramak için kasabaya gitmeleri, fakat onun da bir arazi davasından dolayı kazaya gittiğini öğrenmelerinin anlatıldığı bir bölümdür. Çelo Nail Abi'sine danışmadan arazisini satmak niyetinde değildir. Ondan olumlu bir cevap alırsa satışı gerçekleştirecektir. Bu kısımda dikkati çeken bir husus da Çelo ile Ahmet'in köyden gizlice ayrılmalarıdır. Bu husus Çelo'nun amcasından korkması ve amcasının ona bir kötülük yapma ihtimalini göstermektedir.

20. Bölüm (halka): Çelo'nun ilçeye arazisinin satış işlemleri için gidişinin ertesi günü Kezik de kaynanası ile kavga eder. Bu sebeple kocası Haydar tarafından çok ağır şekilde dövüldüğü için koca evini terk edip, baba evine döner. Bir daha dönmemek için kararlıdır. Bu kısımda anlatılan gelin - kaynana kavgası ve koca dayağı sonucu baba evine gidiş, kocadan ayrılma ve sevdiği adamla evlenme hususunda bir çare, bir fırsat olarak romana girdiği gibi, köydeki zorla evlendirmelerin olumsuz sonuçlarına da dikkat çekmek içindir.

Bu bölümde ortaya konan Kezik'in baba evine dönüşü ile Çelo'nun arazisini satması birbirine denk düşürülmesi, iki sevgilinin kaçması veya kavuşması için bir zemin hazırlama olarak düşünülebilir.

21. Bölüm (halka): Bu kısım Çelo'nun Yusuf'a arazisini satmak için ilçeye gittiği, Kezik'in kocasından dayak yiyip babasının evine döndüğü haberleriyle ilgili köylülerin dedikoduları, Eset'in arazi sorunu ve kızı ile ilgili sorunlar karşısında bunalımlar geçirmesi ortaya konur. Bu vasıta ile asıl düğümü çözecek olan "çekirdek" konumundaki olay anlatılır: Kezik hazır baba evine gelmişken Çelo ile evlendirilmek suretiyle, hem mutsuz bir evlilik bitirilecektir, hem de amca - yeğen arasındaki arazi kavgası sona erecektir. Bu fikri Fadiş ve Eset'in aklına sokan Zöhre Eme olur. Bu yolla

o da Albaz'ın karısından gelinini ayırmak suretiyle intikamını almış olacaktır. Zöhre Eme'nin bulduğu çözüm yolunu uygulamaktan başka çare göremeyen karı koca ertesi gün sabah erkenden Zöhre Eme ve Muhtarı da alarak kamyonla kazaya giderler. Amaçları Çelo tarlalarını Yusuf'a satmadan önce bulup, ona Kezik'le evlendireceklerini ve ev bark sahibi yapacaklarını söyleyerek kararından vazgeçirmektir. Burada bir başka merak unsuru olarak bir düğüm daha atılmaktadır. Çelo teklifi kabul edecek mi, bütün bunlar uygulanacak mı, Çelo'yu bulup ona amcasının teklifini iletebilecekler mi, gibi sorular cevap beklemektedir. Cevaplar bir sonraki metin halkasına bırakılmıştır.

22. Bölüm (halka): Çelo ile Ahmet Pazar gecesini kasabada geçirip, Pazartesi günü kazaya inerler. Yusuf, Eset, karısı Fadiş, Zöhre Eme ve Muhtar da kazaya gelmişlerdir.

Çelo, ilk iş Nail Abi dediği yazar anlatıcı (Nail Abbas Sayar)'yı kaldığı otel odasında bulup, durumu ona anlatır ve ondan bilgi alır.

Aslında yazar anlatıcının veya çerçeve vakanın (I. III.) kahraman anlatıcısının 3. Bölüm'ün sonunda *"Bu Çelo'yu son görüşüm oldu."* (s. 28) dediği görüşme 22. Bölüm'de anlatılan görüşmedir. Bundan sonra kahraman anlatıcı (yazar), Çelo'nun başına gelenleri (23-32. bölümler) bir köylüsünden öğrenmiştir (s. 28). Fakat bu bölümde hem kahraman anlatıcı hem de yazar anlatıcı konumundaki Nail Efendi ile Çelo arasında otel odasında konuşulanlardan bahsedilmemektedir. Bu konuşmalar çünkü 3. Bölüm'de verilmiştir. Aslında vakanın yarısına kadar olan kısmın özet olarak romanın başında birinci şahıs anlatıcı kullanılarak anlatılması, bir anlamda 4-22. Bölümlere bir çerçeve hazırlamak yöntemidir.

Çelo, Nail Efendi ile konuşup otelden ayrıldıktan sonra amcasına görünmek istemez. Ancak kaza küçük yerdir, Eset Çelo'yu görür. Muhtar, Çelo'yu kadınlarla buluşturur. Çelo'ya Kezik'le evlendirme işini kadınlar açar, sonra Eset de Çelo'ya söz verir. Bunun üzerine amcasının sözüne inanan Çelo, onlarla birlikte köye döner. Amcası ona ev yapacağını, onu Kezik'le evlendireceğini, birlikte araziyi ekip biçecekleri sözlerini vermiştir. Bu olanlar diğer yandan Yusuf'u da son derece kızdırmıştır. Köyde dedikodu da çabucak yayılır. Bu son karardan memnun olmayan bir kişi daha vardır: Eset'in oğlu İzzet. Araziye ortak çıkmasını o da babası kadar istememektedir. Romanın hacim bakımından en geniş bölümü olan bu bölümde anlatılanlar yoluyla, toprak kavgası olunca köylünün yapamayacağı şey olmadığı gerçeği ortaya konmaktadır.

Eset'in arazi elinden gitmesin diye imam nikâhlı da olsa evli kızını bir başkasıyla evlendirmeye, kızını bu işte vasıta olarak kullanmaya kalkması bunu göstermektedir.

23. Bölüm (halka): Bu bölüm Çelo ve Eset'in mücadelesinden kopuk bir kısım olarak gözükmektedir. Sadece köydeki yağış ve selden sonra arazideki hasar tespiti için gelen ziraat memurlarını, onların davranışlarını ve köylüler tarafından nasıl ağırlandıklarını anlatmaktadır. Bu yolla yazar köylünün gözünden "memur" imajını ortaya koymuştur. Köylülerin kuzu kesip güzel bir çilingir sofrası kurmak yoluyla, ziraatçıların tutacakları hasar raporunu etkileyebilecekleri düşüncesine dikkat çekilmiştir.

24. Bölüm (halka): Çelo'nun amcası ve amca çocuklarıyla tarlada buluşup konuşması, sonrasında nasıl davranacakları hakkında sohbet etmeleri bu kısımda anlatılmaktadır. Eset, Çelo'ya son derece samimi davranmış, ancak büyük oğlu İzzet ona hiç yakınlık göstermemiştir. 15 yaşındaki Duran, Çelo'ya daha yakın ve samimi gelmiştir. Aslında okuyucunun 22. Bölüm'den beri beklediği şey, ya da merak ettiği şey Eset'in sözünde durup durmayacağıdır. Fakat buna dair bir ipucu gözükmemekte, merak devam etmektedir.

25. Bölüm (halka): Eset Çavuş'un Çelo'ya verdiği sözde samimi olmadığının, her şeyin bir aldatmaca olduğunun anlatıldığı bölümdür. Eset'in içinden Çelo hakkında hiç de iyi şeyler geçirmediği ve ona birtakım tuzaklar hazırlamakta olduğu ortaya konmaktadır. Kezik de baba evinde rahat değildir. Bu durumdansa Çelo ile kaçmış olmayı daha şereflice bulmaktadır. Yazar, bu kısımda Eset'in arazi uğruna sadece yeğeni Çelo'ya değil, hatta kendi öz kızına bile ne kadar acımasız olabileceğini ortaya koymaktadır. Yani köylünün toprak uğruna neler yapabileceğine vurgu yapmaktadır.

26. Bölüm (halka): Köyde Çelo ile Kezik'in evlendirileceği dedikodularının yayılması, köylülerin Çelo'ya evli kadınla evlenmeye kalkmasından dolayı cephe alması, Albaz'ın Eset Çavuş'tan gelini Kezik'i geri göndermesini istemesi, Çelo'nun Yusuf'la kavga edişi ve Kezik'i kaçırmadığına pişmanlık belirtileri göstermesi bu kısımda başlıca anlatılanlardır. Çelo ve Kezik açısından bütün bu olanlar, işlerin hiç de iyiye doğru gitmediğini göstermektedir.

27. Bölüm (halka): Amca ile yeğen arasındaki barışın sona erdiği ve Kezik'le evlenme işinin tamamen suya düştüğünün anlatıldığı bölümdür. Çelo ile İzzet bahçe sularken kavga etmişler, Çelo İzzet'i yerinden kalkamayacak kadar çok dövmüştür. Bu arada Eset de kızı Kezik'i koca evine geri göndermeye karar vermiştir. Çelo için başka

planları vardır. Bundan henüz Çelo'nun haberi yoktur. Çünkü İzzet'i dövdüğü için köye gündüz girmeye korkar, bu yüzden ıssız bir yerde gece olmasını bekler. Bu sırada İzzet de köylüler tarafından görülmüş, köye haber verilerek evine getirilmiştir. Bundan dolayı Eset, Çelo'ya aşırı derecede kinlenmiştir. Çelo'yu köyde barındırmayacak, eline geçirirse öldürecektir. Kısaca bütün bu olanlardan dolayı Çelo ile Kezik'in evlenme ihtimali yok olmuştur.

28. Bölüm (halka)[196]: Bu kısımda kavganın olduğu akşam, Kezik'in babası tarafından zorla koca evine gönderilişi anlatılmaktadır. Kezik'in evden ayrılması çok zor olmuş, ağıtlar söylenmiş ve kırgınlıklar yaşanmıştır. Çünkü Kezik'in Çelo ile evlenme umudu yok olmuştur.

29. Bölüm (halka): Burada Kezik'in koca evine gelişi, kendini odasına kilitleyişi ve kimseye cevap vermemesi üzerine intihar etmesinden endişelenilmesi, ailesinin yaptığından dolayı pişmanlık belirtileri göstermesi, Çelo'nun gece geç vakit köye gelebilmesi, gizlice Zöhre Eme'nin evine ulaşması ile geceyi orada geçirmesi anlatılmaktadır. Bu sırada Çelo da Kezik'in başına gelenleri Zöhre Eme'den öğrenmiş, onun da evlenme umudu tamamen yok olmuştur.

Bu kısma köylü bir kadın ile fakir ve kimsesiz bir gencin dramıdır, demek mümkündür. Burada vakanın devamında gerçekleşecek olan Kezik'in intiharının ipuçları gizli olduğu gibi, Çelo'nun da amca katili olmasının zemini hazırlanmıştır. Yani ipucu mahiyetinde bir bölümdür diyebiliriz.

30. Bölüm (halka): Vakanın düğümlerinden ilkinin çözüldüğü bir metin halkasıdır. Geceyi Zöhre Eme'nin evinde geçiren Çelo'nun sabahleyin Kezik'in kocasının evine götürüldüğünü öğrenir. Bunun üzerine, bostanında çalışmakta olan amcasını kamayla öldürür. Sonra da ilçeye gidip Jandarma karakoluna teslim olur. Babasının cenazesi için baba evine gelmiş olan Kezik'in olaydan bir hafta sonra kocasının evine döner gibi yaparak bütün ziynet eşyalarını (altın) kardeşi Duran'a vererek Zöhre Eme'ye Çelo'ya iletilmek üzere göndermesi (Çelo hapishanede parasızlık çekmesin diye) ve gecenin karanlığında kaybolması bu bölümde ortaya koyulan olaylardır. Bölümün sonunda Kezik'in davranışları bir intiharın ipuçlarını saklamaktadır. Sevdiği adam babasının katili olmuş, cezaevine düşmüş ve bir kadının

[196] Romanın Ötüken yayınlarından çıkan son baskısında 28. Bölüm'den 30. Bölüm'e atlanmıştır. Aynı durum Eserin E yayınlarından çıkan 1. baskısı için de geçerlidir. Oysa E yayınlarından çıkan 2. baskıda bu durum düzeltilerek yayımlanmıştır. Yani Ötüken Neşriyat'tan çıkan son baskıdaki 28. Bölüm, aslında 28 ve 29. bölümleri kapsamak ve ilk baskıdaki hatalı baskının esas alındığı anlaşılmaktadır.

artık bütün gelecek umutları tükenmiştir. Geriye tek kurtuluş olarak intihar seçeneği kalmıştır.

Bu kısımda, romanın başından beri takip ettiğimiz kimsesiz Çelo, arazisine sahip çıkma, ev bark sahibi olma, sevdiği Kezik'le evlenerek mutlu bir hayat sürme hayalleri kurarken, gelişen olaylar onu bir amca katili yapmıştır. Üstelik amcası âşık olduğu kızın babasıdır. Bu sıradan bir cinayet değildir, amca - yeğenin mal mülk hırsı yüzünden yeğen katil olduğu gibi, amca da canından olmuştur. Bu Çelo için de trajik bir sondur. Fakat cinayet henüz vakanın sonu değildir. Çelo ve Kezik'in sonlarının ne olduğu kalan iki bölümde gizlidir.

31. Bölüm (halka): Bu kısım Kezik'in göle atlayıp intihar etmesi olayına ayrılmıştır. Bu da Kezik'in trajik sonudur. Son anında "Çelo!" diye bağırmıştır. Çünkü onu hayata bağlayan hiçbir şey kalmamıştır. Öz babası kendi canından olduğu gibi, öz kızına da hiç acımamış, ona böyle bir sonu hazırlamıştır.

32. Bölüm (halka): Vakanın bu son bölümünde bir tek bilinmeyen kalmıştır: Çelo'nun sonunun ne olduğu. Bu bölümde Çelo mahkemeye çıkmış, 19 yıl ceza almıştır. Kezik'in intihar etmeden önce Zöhre Eme'ye gönderdiği altınları Ahmet paraya çevirip, Çelo'ya harçlık verir. Çelo, mahkeme çıkışında, amcasının oğlu İzzet'e, romanın şu son cümleleriyle meydan okur:

"— Bana bak!.. Yaşım on dokuz. On dokuz yıl daha verirler. Eder otuz sekiz. Mapusdan çıkacağım. Yine köye geleceğim. Senden hakkımı almazsam, ölü anam, ölü ninemi Kâbe yolunda zina etmiş kul olayım…

Fazla konuşamadı. Ardındaki jandarma vurur gibi dürttü:

— Yürü lan eşşek oğlu eşşek !... Gevezeliği bırak!... ve Çelo yürüdü…" (s. 250).

Bu sözlerden anlaşılıyor ki, Çelo'nun arazi mücadelesi bitmemiştir. Hapisten çıkınca devam edeceğe benzemektedir. Yani vaka romanın sonunda bitirilmemiş, ucu açık bir sonla noktalanmıştır.

III.3.2.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Romanın çerçeve vakası diyebileceğimiz ilk üç bölüm, birinci şahıs anlatıcı (kahraman anlatıcı)'nın ağzından nakledilmektedir. Anlatıcı, Çelo'nun çiftliğinde çalıştığı anlaşılan ve onun Nail Abi dediği birisidir. Romanın yazarının asıl adının Nail Abbas Sayar olması dikkate alındığında, eserin vakasının yaşanmış bir hatıraya dayandığı intibaı verilmesi gayreti açıkça ortadadır.

Yazar-kahraman anlatıcı, ilk üç bölümde Çelo'dan dinlediklerini ve Çelo'nun arazi problemleri ile ilgili yaşananları hiçbir müdahale ve yorum yapmadan nakletmektedir. Kendisi anlatmak yerine daha çok Çelo'ya hikâyesini özetletmek ve anlattırmak yolunu tercih etmektedir. Yazar-kahraman anlatıcı (Nail Abi)'ya ait sözler her bölümde birkaç cümleyi geçmemektedir.

3. Bölüm'ün sonunda yani çerçeve vakadan ana vakaya geçilirken söylenenler, anlatıcının ve bakış açısının değişeceğini işaret etmektedir:

"— Öpeyim Abi elini, dedi. Şu işim bir bitsin, hemen gelip seni bulacağım.

Bu Çelo'yu son görüşüm oldu. Çelo'nun hikâyesini birkaç ay sonra ilçede tanıştığım bir köylüsünden dinledim.

Bundan böyle Çelo öyküsünü bize tamamlattıracak…" (s. 28).

Yazar-kahraman anlatıcı Nail Abi, açıkça sözü burada başkasına bıraktığını ve romanın kalan kısmının başka bir anlatıcı tarafından nakledileceğini ifade etmektedir.

Yazar böylece eserine, yaşanmışlık ve gerçeklik duygusuyla birlikte, objektiflik niteliğini de vermeye çalışmaktadır.

Eserin geriye kalan 28 bölümü hâkim anlatıcı ve hâkim bakış açısıyla sunulmaktadır. 4. Bölüm'ün şu ilk cümleleri bunu göstermektedir:

"Çelo yeni bir dünyanın adamı olarak Kezik'in yanından ayrıldı. Üzerine kendinin de farkında olmadığı bir gurur düşmüştü. Kezik'i, gelecek günlerini hayallemeye başladı "iş sarpa sardı dedi." (s. 29).

Üçüncü şahsın ağzından, yani hâkim anlatıcının ağzından anlatılan ana vakada anlatıcının bakış açısı mümkün olduğunca objektif olmakla birlikte, zaman zaman kişilerin davranışları karşısında tarafsızlığını bozacak nitelikte romantik denebilecek bir tutum sergilediği çok az da olsa görülmektedir. Çelo'nun bütün davranışları, hatta hayvanla ilişkiye girmesi hoş görülürken, diğer kişilerden kötüler bir yana, Zöhre Eme ve Ahmet gibi Çelo'ya iyiliği dokunmuş kişilerin bile birçok zaafları ayrıntısıyla objektif bir tarzda ortaya konmaktadır.

Yazar, eleştirel mahiyette ve olumsuz fikirleri beyan edecek olduğunda, bunları daha çok kişileri konuşturmak suretiyle ortaya koymaktadır. Örnek:

"— Bu zulum bize lâyık diyorlardı. Bu zulum bize lâyık… Allah korkusu kalmadı. Din İman kalmadı. Büyük küçük kalmadı. Bet kalır mı? Bereket kalır mı? Taş yağmadığına şükredelim.

Yiyecek bir lokma bulduğumuza şükredelim. Duaya çıkacağız… Hangi yüz ile? Hangi amel ilen?

Yalancılık bizde, haksızlık bizde, ikiyüzlülük bizde, hürmetsizlik bizde.(…)" (s. 42).

Çelo'nun karşısındaki güç olarak Eset Çavuş'un anlatıldığı şu satırlar 3. şahıs anlatıcı (hâkim anlatıcı)'nın yanlı tutumuna örnek olabilir:

"(…) En iyisi siyaset. Altından girip üstünden çıkmak. Namus başa belâ olan yerde en iyisi namussuzluk. Her bir şey, her bir olay sürüklüyordu insanı bu yöne… Eset Çavuş, kendisini namusluluğa ısındırdıktan sonra böyle düşünüyordu." (s. 45).

Anlatıcı (hâkim anlatıcı) romanın sonlarında anlatma mesafesini koruyamayarak, kendisini açık etmiştir. Ahmet Mithat Efendi benzeri bir anlatma tavrını şu örnekte görebiliriz:

"Çamur çikolatasına bulanmış kahramanlarımız yeniden kavraştılar. Döğüş değil güreşti sanarsınız yaptıkları.." (s. 213).

Anlatıcının böyle bir tavrı dönemin roman tekniği açısından kusur mudur? Yoksa gelenekten yaralanma mıdır? Bizce ikinci şık daha uygun gibi gelmektedir.

III.3.2.3.3. Kişiler

Eser, adını başkişi (temel figür)'sinden olmaktadır. Dolayısıyla romanın bütünüyle Çelo'yu ve macerasını anlattığı adından da anlaşılmaktadır. Bu açıdan roman bir tip veya karakter romandır diyebiliriz.

Eserde kişiler oldukça objektif bir tutumla sunulmaktadır. Bunu sağlamak için yazar - anlatıcı neredeyse devre dışı bırakılarak kişiler diyalog ve iç monologlar yoluyla sunulmaktadır. Böylece anlatıcının işi kolaylaştırılmıştır. Bu durumun açık bir delili şudur: Kişileri ruhsal boyutlarıyla tanıdığımız hâlde, eser boyunca bedensel (fizik) boyutları hakkında hiçbir bilgi edinemiyoruz. Bunun sebebi, az önce belirttiğimiz gibi kişilerin sunumunda başvurulan yöntem olabilir. Hatta romanın en önemli kişisi Çelo'nun bile fiziğine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Çelo ve diğer kişiler daha çok ruhsal boyutları, davranışları ve sosyal konumlarıyla tanıtılmışlardır.

Amca ile yeğen arasındaki ekonomik çatışma (miras paylaşımı kavgası) üzerine kurulu olan bu romanda kişilerin merkezî kişi (başkişi) karşısında aldıkları tavra göre yardımcı, karşı güç, aracı, figüran, vb. olarak gruplandırılması akla uygun bir yöntemdir. Bunu şöyle bir tablo ile gösterebiliriz:

Çelo (Çelebi)			
Yardımcı	**Aracı**	**Karşı güç**	**Figüran**
Kezik Ahmet Zöhre Eme Nail Abi (N.A.S.)	Zöhre Eme Dırık Osman Muhtar Duran	Eset Çavuş Fadiş İzzet Kılkuyruğun Yusuf	Zabın Ömer Deli Mehmet Ziraatçi Köylüler vs.

Romanın başkişisi Orta Anadolu'nun Gündoğdu Köyü'nden Çelo (Çelebi) adında 19 yaşında yetim bir gençtir. Daha aklının ermediği bir yaşta anne babası ölmüş, dokuz yaşına kadar babaannesi tarafından bakılıp büyütülmüş, o da ölünce tamamen amcası ve yengesinin eline kalmıştır. Her ikisi de Çelo'ya karşı acımasızca davranmışlardır. 13-14 yaşına kadar dayak yiyerek büyümüştür. Aklı biraz erince köyünden kaçmış, amcası ve yengesinin zulmünden kurtulmuştur. 19 yaşına gelinceye kadar 5-6 yıl, çok çeşitli işlerde çalışarak hayatını sürdürmüştür. Reşit olunca da artık babasından kalan arazileri alıp, ekip biçmek, ev bark sahibi olmak derdine düşmüştür. İşte eserdeki vakayı bu problem oluşturmaktadır. Çelo'nun tek derdi arazi problemi değildir, amcasının kızı Kezik'e âşıktır. Zaman zaman aşkı, arazi probleminin de önüne geçmektedir. Bütün bu özellikleriyle Çelo, sosyal bir kişiliktir. Çelo sosyal güvenceden yoksun, kimsesiz çocukların temsilcisi bir tiptir. Mirası yakın akrabaları tarafından sahiplenilen, zavallı, hiçbir kimsesi ve güvencesi olmayan, bir başına hayata tutunmaya çalışan bir yaratıktır. Birkaç kişinin acıma ifade eden sözlerinden başka ona kol kanat geren olmamıştır. Amcasının kızı Kezik dünyada ona çıkarı olmaksızın karşılıksız kalbini veren ve onu seven tek insandır.

Çelo mektep yüzü görmemiş, köyün acımasız zor şartlarında kimsesiz büyümüş bir gençtir. Bu nedenle aç kaldığı zamanlarda hırsızlık da yapmıştır. Zaman zaman yetişkin erkeklerin sapkınca tacizine dahi uğramıştır. Bazı köylü gençlerde görülen zaafların birçoğu onda da vardır. Meselâ cinsel ihtiyaç hissettiğinde, bunu bir eşekte gidermek gibi bir sapma gösterebilmektedir.

Çelo herhangi bir dinî bilgiye de sahip değildir. Hiçbir dua ve sure bilmemektedir. Medenî bilgilerden de tamamen yoksundur. Fakat öz itibariyle son derece masum ve iyi yürekli bir gençtir. Onu fakirlik değil, amcasının zalimce davranışları amca katili yapar. Amcası, ona başka şans bırakmamıştır. Hem arazilerine konmuş, hem de sevdiği Kezik'le evlenmesine engel olmuştur. Hayatta mutlu bir yuva kurmaktan başka bir beklentisi olmayan Çelo, köşeye sıkışmış vahşi bir hayvanın davranışını sergilemiş, amca katili olmuştur. Sevdiği Kezik'in intiharı da ayrı bir trajedidir. Çelo'nun mücadelesi bir hak arama mücadelesidir. Hakkını arayacak kadar

gözü pek ve cesur bir delikanlıdır. Bunu yaparken de arazilerinin resmî kayıtlarını almada ve bu işin hukukî yollarını aramada çiftliğinde çalıştığı ve güvendiği, Nail Abi (Nail Abbas Sayar) dediği patronundan destek almış, onun bilgisine başvurmuştur. Son ana kadar da kaba kuvvete başvurmayı düşünmemiştir. Çaresiz kalınca cinayet işlemiştir. İçinde yaşadığı sosyal şartlar onu katil olmaya itmiştir. Ülkemizde, özellikle kırsal kesimde işlenen cinayetlerin birçoğunun arazi kavgalarından çıktığı herkesin malumudur. Yazar, Çelo tipiyle bir sosyal yaraya parmak basmıştır. Ayrıca köylerdeki kimsesiz çocukların can ve mal güvenliği sorunu gözler önüne serilmiştir.

Çelo, romanın ilk satırlarında kendi ağzından şu satırlarla sunulmaktadır:

"*Aah, bana bir atalık bir babalık etsen de malımı, mülkümü el ellerinden kurtarsan… iki dünyada da duacın olurum.*

Arazi pek zorluydu abi… İki dene bağ vardı. Biri benim olsa yeter. Bir evlek'i benim olsa yeter… Sözüm sana değil, kurtulurum el kapılarından. Damım olur… Allah bir helâl süt emmiş nasip eder. Bir dünya yüzü görürüm. Kıl ucu yaşar giderim gönlümce… Ahir ölüm değil mi Abi… Ahir ölüm… Bu zulmun ne sevabı var? Bu zulum niye kanat gerer üstümüzde?...

Abi!.. Demek hökümete başvursak bu iş olur. Bana bir atalık, bir babalık yapsan da kurtarsan malımı el ellerinden…" (s. 7).

Bu sözlerle hem Çelo tanıtılmış hem de vakanın özü verilmiştir. 19 yaşındaki yetim Çelo, Abi dediği (Nail Abbas Sayar) şehirli işvereninden "bir atalık, bir babalık" bekleyerek, devlet kurumlarında hakkını aramanın yollarını öğrenmek ister. Çünkü bunu bilmeyecek kadar bilgisiz, eğitimsiz ve kimsesiz bir köylü gençtir. Evsiz barksız, başkalarının yanında ırgatlık ederek büyümüştür. Artık yuva kurmak, evlenmek ve kimsesizlikten kurtulmak istemektedir. Evsiz ve topraksız yaşamayı bir zulüm olarak görmektedir.

Yukarıdaki sözlerin gerisinden bakıldığında o, aç gözlü de değildir. Büyük emelleri ve beklentileri de yoktur. Bir evlek arazisi, bir evi, bir eşi olsun istemektedir. Bunlara sahip olmak için de babadan kalan arazilerine konmuş olan amcasından hakkını almak gerekmektedir. Çelo girdiği mücadelede yenilir, sonunda amcasını öldürür. Sevdiği amca kızı Kezik intihar eder, kendisi 19 yıl hapse mahkûm edilir, fakat pes etmez. Hapisten çıkınca mücadeleye devam edecektir.

Bütün bu yönleriyle Çelo, köylerdeki toprak sorunu, bu sorun yüzünden çıkan kavgalar ve cinayetlere karışan binlerce köylüden biridir. Ayrıca Anadolu köylerinde

hüküm süren sosyal gerçekliğin şartları içinde hayatı kararmış gençlerden biridir. O, köylerde devlet otoritesi ve hukuk yerine, kaba kuvvetin egemen olması sonucu haksızlığa maruz kalan kimsesiz zavallıların bir temsilcisidir.

Çelo, başlangıçta hiçbir art niyeti olmayan, cinayeti düşünmeyen bir gençken, amcasının haksızlık ve zulmü sonunda katile dönüşmüştür. Bu yönüyle Çelo, Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf (1937) romanındaki Yusuf'u hatırlatmaktadır. Yusuf da eserin sonunda intikam yemini eder, Çelo da arazi için katil olmaz. Ne zaman ki amcasının söz verdiği hâlde, kızı Kezik'le onu evlendirmekten vazgeçtiğini öğrenir, o zaman amcasını öldürerek intikam almaya karar verir. *Yılkı Atı* romanının sonunda Doru Kısrak'ın sahibinden intikam alması gibi Çelo da sonunda amcasını öldürerek intikam alır. Bütün bunlar bir "intikam alma" temi ortaya koymaktadır.

Çelo, romanda kimsesiz, fakir, bir köylü genci olarak sunulmuştur. Fakat o zavallı değildir. Zeki, çalışkan, dürüst, cesur, mücadeleci ve romantiktir. Hakkını aramaktadır. 13-14 yaşlarında başlayan aşkını her şeyin üstünde tutacak kadar da âşıktır.

Yazarın romanın birkaç yerinde Çelo'nun hayalleri arasına sıkıştırdığı bir özellikten de burada söz etmek gerekir. Bu köyden kente göç sorunudur. Çelo, arazilerini satıp uzak bir şehre Kezik'le birlikte kaçacaktır. Elindeki parayla da bir bakkal dükkânı açarak zengin olacak, karısı Kezik de şehirli bir hanım olacaktır. Yazar, Çelo'nun bu hayalleri yoluyla bir sosyal soruna dikkat çekmektedir:

"Seviyordu Kezik'i Dünyada Kezikten başka dayanak görmüyordu kendine… Yoksa tüm boşluklarda yuvarlanıp gidecekti ömür boyu. Dalıp gitti birden. Deste deste on liralıklar gördü cebinde. Para kuvvet verdi yüreğine. Kezik'i aldı kaçırdı. Uzakların uzaklarına gittiler. İş güç sahibi oldu. Akşam işten döndü evine. Sofra kuruldu üç beş çeşit yemek… Tatlısı, tuzlusu tam tekmil. Kezik'in gözlerinin içi güler." (s. 124).

Amcasını öldürdükten sonra cezaevine konan Çelo, *"hapisden değil kıçından"* (s. 246) korkuyordu:

"Korktuğu başına gelmemişti… Sulanan olmadı. Mapus damının en saygı değer müşterisi ırz, namus yüzünden bir de toprak, tarla, tapan için elini kana bulayanlardır. Bunlara koğuş sekenesi bir başka gözle bakar. (…)

Çelo kıçını selâmette buldu. Rahatladı. Üstelik sevgi ve saygı da görüyordu kendinden yaşlı olanlardan bile…" (s. 247-248).

Burada ortaya konan şey Çelo gibi evsiz barksız gençlerin cinsel tacizlere uğrama sorunudur. Bu problem hem kimsesiz yetişen çocukların, hem de cezaevlerinin

sorunu olarak, Çelo'nun şahsında ortaya konmuştur. *Çelo* romanı, tek başına Yozgat ilinin Gündoğdu Köyü'nden "Kadir oğlu" Çelebi'nin romanı değildir. 1950'li yılların başındaki Türk köylüsünün sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yönleriyle anlatıldığı bütün bir köy örneğinin romanıdır. Bunun için yazar, kişileri uzun uzun tanıtmaktan uzak durmuş ve onları daha çok sözleri ve davranışlarıyla sunmuştur.

Yazarın ölümünden sonra kitaplaştırılan ve Yozgat hakkındaki hatıra ve fikir yazılarından oluşan *Yozgat Var Yozgatlı Yok* adlı kitabında 1950'li yılların Yozgat köylüsünü tıpkı romandakine benzer bir şekilde şöyle anlatmaktadır:

"DP'nin hem genel merkez, hem de teşkilatça devleti teslim almak gayreti sürüp gidiyordu. 1954 ve 1957 seçimleri, daha sonra 1960'a dayanan günler boyunca Yozgat il çapında hiçbir hizmet (!..) görmedi. Çerden çöpten köy hizmetleri. Yoldan belden yoksun köyler. Kendi içinde kendini yiyen köyler, amele ihraç eden köyler. "Buna it dirliği derler. İt dirliğine gurban olayım" diyen köyler. İlk şehre köylü akını yavaştan da olsa 1950-1960 yılları arasında oldu."[197]

Birbirini yiyen, fakirliğin kıskacında çok partili hayatın tesirlerini gören 1950-1960 yılları Türkiye'sinin köylülerinin binlercesinden biri de Çelo'dur. Bu yönüyle Çelo çok büyük bir kesimin mağdur olan temsilcisidir. Aslında eserde görüldüğü gibi kaybeden de kazanan da yoktur. Yukarıda denildiği gibi köylü birbirini yemektedir.

Romanın en dramatik ve en acınacak durumda olan şahsiyeti Çelo'dan ziyade amcasının kızı Kezik (Kezban)'tir. Çelo ile aynı yaşta olan bu köylü kızı, evlerinde yaşayan ve ailesinden kötü muamele gören Çelo'ya tek acıyan ve ona yardım eden kişidir. Anne ve babasından gizlice Çelo'ya yiyecek verir ve onunla ilgilenir. İlk defa cinsel duyguları uyanınca da Çelo ile yakınlaşmak ve sevişmek ister. Birbirlerine âşık olurlar. Bu yönüyle Kezik, köylü genç kızların bir temsilcisi olarak karşı cinsi tanıma konusunda önemli bir örnektir. Köy yerinde bir genç kızın yabancı bir erkekle yakınlaşma ve temas etme alanı olmadığı için, en yakınındaki yaşına uygun amcaoğlu Çelo, onun ilk tanıdığı ve sevdiği erkek olmuştur.

Bununla yazar, köylerdeki yakın akraba olan gençler arasındaki ilişkiye ve akraba evliliklerine dikkat çekmektedir. Bu durum köylerin sosyal yapısının bir sonucu olarak dikkatlere sunulmaktadır.

Kezik, Çelo köyden ayrıldıktan sonra henüz 14 yaşında köyün varlıklı ailelerinden Albaz'ın oğlu Haydar'la rızası olmadan evlendirilir. Bu durum da bir başka

---

[197] Abbas Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 103-104.

sosyal gerçekliğin romana yansımasıdır. Küçük yaşta ve zorla evlendirmeler önemli bir sosyal yaradır. Kezik evlenir, fakat kocasını istememektedir:

"— Abi!... Emmimin kızı Kezik vardı ya!... Evermişler kızın dediği gibi, Albazın oğluna vermişler. Kız çok ağlamış gelin giderken. Bir Zöhre Eme var, rahmetlik nenemin ahretliği. Ondan duydum. Kız hiç istememiş emme, kime dinletsin? Para her bir şeyin üstünü örtmüş…" (s. 23).

Bu sözler köylü genç kızların daha çocuk denecek yaşta, nasıl zorla evlendirildiklerini açıkça ortaya koymaktadır.

Kezik, romanın sonlarında kocasından ayrılıp, Çelo ile evlendirilme ihtimali ortadan kalkınca kendini göle atarak intihar eder. Yani zorla evlendirilmenin, sevdiğinden ayrılmanın sonu facia ile biter. Bu yönleriyle Kezik benzer kaderi paylaşan binlerce köylü kızından biridir.

Otobiyografik bir şahsiyet ve çerçeve vakanın (I-III) anlatıcı kahramanı olan Nail Abi (Nail Abbas Sayar) Çelo'dan dinlediklerini sadece objektif bir tarzda anlatmakla kalmaz. Çelo'ya yardım eder ve ona yol gösterir. Ancak Çelo'nun köyde arazi davasından dolayı başına bir hâl gelmesinden endişe duyar ve köye gitmesini istemez. Hakkını kanunî yollardan aramasını ister. Ona nasihatler eder, ancak sözünü dinletemez. Bu yönleriyle yardımsever, babacan tavırlı, şehirli aydının romandaki temsilcisi konumundadır. Fakat köylü Çelo, bu şehirli patronu Nail Abi'yi, yani yardımını istediği kişinin nasihatlerini dinlemediği için sonunda amca katili olup hapsi boylar, hem de sevdiği kadının ölümüne sebep olur. Bu olay, aynı zamanda şehirli aydının, köylü üzerinde pek bir ağırlığının olmadığını gözler önüne sermektedir denebilir.

Eset Çavuş, Çelo'nun vicdansız, acımasız ahlâksız ve haksız amcasıdır. Maddî çıkarları için öz yeğenine olduğu gibi, öz kızına da hiç acımamıştır. Bu sebeple ölümü Çelo'nun elinden olmuştur. Toprak uğruna hem yeğenini, hem kızını mahvetmiş ve bu yüzden canından olmuştur. Çelo'ya babasından kalan arazileri vermemek için her yola başvurmuştur. Çelo'nun babası adına sahte senetler düzenletmiş, yalancı şahitler bulmuştur. Bunların dışında kendi ve oğullarının canını ortaya koyacak kadar, gözünü mal mülk hırsı bürümüş tipik bir köylüdür. Köylü çok önemsiz şeyler için ölüp öldürmektedir düşüncesi Eset Çavuş'la verilmektedir.

Eset, romanda şöyle anlatılmaktadır:

"En iyisi siyâset. Altından girip üstünden çıkmak. Namus başa belâ olan yerde en iyisi namussuzluk. Her bir şey, her bir olay sürüklüyordu insanı o yöne… Eset Çavuş kendisini namusluluğa ısındırdıktan sonra böyle düşünüyordu." (s. 45).

Çelo romanında, insanlar için toprak kavgasının anlamı şu şekilde anlatılmaktadır:

"Eset'in can kavgası idi. Yusuf'un gelecek günler içinde yaşama, büyüme, hükmetme davasıydı. Ahmet'in de bir avuç ötede toprak isteği…" (s. 49).

"Yani, toprağın verdiği için yaşar Türk köylüsü… Kendi değil toprak önemlidir. Kendi değil, toprakla bağdaşan ürün önemlidir." (s. 97).

Eset, yalancı ve sahtekârdır. Çelo'yu anlaşmak için evine çağırdığındaki hâli bunu göstermektedir:

"Yalancılığının, sahtekârlığının, yüzüne aktardığı rahatsızlığı gören olmadı." (s. 98).

Eset Çavuş için namusun da toprak yanında pek bir değeri yoktur. Çelo'yu hissesini başkasına satmaması için başkasıyla imam nikâhıyla evli olan kızı Kezik'i onunla evlendireceği konusunda sözler vererek ikna eder. Yani kızının namusunu toprak uğruna hiçe sayıp kullanır. Sonra bu kararından vazgeçerek, koca evinden küs gelen kızı Kezik'i kocasının evine geri gönderir. Bu yüzden de Çelo tarafından kama ile öldürülür.

Ahmet, Çelo'nun köydeki erkeklerden en yakın olduğu, iyiliğini gördüğü, üç beş ay evinde barındığı çocukluk arkadaşı ve yakın akrabasıdır. Onun da içten içe açıkça söylemese de Çelo'nun arazi kavgasından beklentisi vardır: Çelo, arazilerini alırsa Ahmet de yararlanacaktır. Çelo, Kezik'i alıp şehre kaçırınca arazileri o işleyecektir. Yani, onun da bu kavgadan bir çıkarı vardır. Çelo'nun yaptığı pazarlıklar sırasında, arazilerinin tümünü satmaması için onu ikna etmeye çalışsa da sonunda eline bir şey geçmeyeceğini anlar ve Çelo'ya karşılıksız yardım için elinden geleni yapar. Kezik'in Çelo'ya bıraktığı altınları bozdurup, cezaevine ona harçlık olarak götürür. Ahmet, belki de romanın bütünü içinde köyde rastlanacak en olumlu şahsiyettir. Fakat yoksulluk onu da zaman zaman yanlış düşüncelere yöneltir. Çünkü geçimi için yetersiz bir arazisi vardır. Çelo'ya söylediği şu sözler onun kişiliğini ortaya koymaktadır:

"Bura köy yeri Çelo! Kanun sökmez bu yerde Burada kanun kuvvettir. Burada kanun arkadır. Burada kanun paradır. Bu dediklerim yoksa belin kıyamete kadar büküktür…" (s. 111).

Ahmet'in bu sözleri köyün gerçeğini ve köylünün zihniyetini çok iyi özetlemektedir.

Aslında burada şunu vurgulamak da gerekiyor: Romanda yazar anlatıcı Nail Abi, Çelo, Kezik ve Ahmet dışında pek olumlu kişilik yoktur diyebiliriz. Çelo, Kezik ve Ahmet de birtakım olumsuz yönleri bulunsa da başkalarına zarar verecek olumsuz kişilikler değillerdir.

Romanın karşı güç konumundaki en olumsuz şahsiyetlerinden biri köy muhtarıdır. Mehmet Kâ isimli köy muhtarı köylülerince de pek güvenilmez olarak tanıtılmaktadır. Komşuları onun dedikodusunu şu sözlerle yapmaktadır:

"Helbet konuşmaz diyorlardı. "Eset Çavuştan çıkarı var. Günahı söyleyenin boynuna, borç para almış. Görmüyor musun, aralarından su sızmıyor. Yedikleri ayrı gitmiyor… Çelo geldiği zamanki ağzına bak, bir de şimdikine… Dünya kötü olmuş…" (s. 39).

Muhtar Mehmet Kâ, uyanık ve çıkarına düşkün, çok partili hayata geçildiği günlerdeki gündelik siyasetin ayak oyunlarını bilen ve ona göre hareket eden bir kişiliğe sahiptir. Siyasetten amacı köye hizmet getirmek değil, iktidarda kalarak çıkarlarını korumaktır. "Çarıklı erkân-ı harp" tabiri bu adam için söylenmiş gibidir. Köylülerine kaymakamla konuşmasını şöyle nakletmektedir:

"— Emir kölenizin, dedim. Şu köyümüzün su işi. Biz bizi bildi bileli dereden su içeriz. Köylü milleti çeşme var, pınar var, bir de oradan su içelim de yüreğimiz bir bayram görsün derler… Sizin partiye bu yüzden rey verdik, derler… Sözüm ona beni adam yerine koyup, senin partine koşulduk, derler (…)" (s. 99).

Köylülerin dedikodusunu yaptıkları iki kişi daha vardır: İmam ve öğretmen. Ancak öğretmene dair bilgi verilmezken imam, üzerinde muhtardan sonra en çok durulan kişidir. Olumsuz bir kişiliğe sahiptir. Muhtar ve azalarla birlikte Eset Çavuş'un yanında yer alarak haksızlığa ortak olmuştur. Hatta bu haksızlığı da bazı ayet ve hadislere dayandırarak meşrulaştırmış, yani dini birtakım çıkarlara alet etmiştir. Köyde hastalara şifa için okumaktadır. Böylece dinî duyguları kötüye kullanmak, dini insanlara yanlış aktarmak gibi çok önemli bir yanlışın içindedir. Bu bakımdan önemli bir sosyal problemin temsilcisi konumundadır. Şu sözleri ibretlik denecek niteliktedir:

"— İltebin âyet-i kerimesinde cenâb-ı rabbül âlemin ulûl emre itaati emrediyor. Ümera Hazret-i Resûlullâh (S.A.V.) Efendimiz'in vekilleri sayılırlar. Her kim ki peygamber efendimize itaat eder, onun vekilleri sayılan ümerâya itaat etmezse

indallâhta asi defterine yazılır. Hükümete, valisine, kaymakamına, onbaşısına, muhtarına itaat peygamber efendimize itaât sayılır. Büyük sevaptır. Amellerin en makbulüdür. Allah-ü Teâlâ gazabını âsi kulun üstüne çevirir. Onları türlü dert ile terbiye eder. Bakın şu köyün hâline? Büyük küçük kalmıyalı bet mi kaldı? Bereket mi kaldı? Bir iki iyi amelli kul yüzünden, Allah indinde iyi ameli olan makbul kul yüzünden yağdı bu yağmur…" (s. 100-101).

Telaşlı'nın Osman, köylerdeki fitne ve fesat için araç konumundaki olumsuz kişiliklerin temsilcisidir. Eset'in Çelo ile arasını yapması için para ile kullandığı birisidir. Sahte senetlere imza atar. Geçimini bu gibi sahteciliklerle, yalancı şahitliklerle sağlayan asalak ve zararlı bir tiptir. Amca ile yeğen arasındaki kavgadan kârlı çıkan bir şahsiyettir.

Kılkuyruğun Yusuf, arazi davasını lehine çevirerek yok pahasına Çelo'nun hissesini satın alma yoluyla topraklarını genişleterek köydeki gücünü artırmak amacında olan fırsatçı ve varlıklı köylü tiplerinin temsilcisidir. Miras davalarının ve mahkemelerinin ilçede nasıl işlediğini bilen ve ona göre hareket eden birisidir. Ayrıca maddî varlığına olan güvenle, Eset Çavuş'un şerrinden de korkmayacak kadar gözünü toprak hırsı bürümüş, aç gözlü ve şeytanî zekâya sahip bir kişilik sergilemektedir.

Köylülerden üzerinde durulacak kişiliklerden birisi de Deli Mehmet'tir. Deli dolu, fakat doğru bildiğini bütün açıklığıyla söyleyen biri olarak tanıtılmaktadır. Muhtar ve köyün diğer varlıklılarından çekinmeyen fakir bir köylüdür. Eset'in oğlu İzzet'ten Çelo lehine konuştuğu için dayak yer. Konuşmalarıyla insanları kışkırtan ve insanları kavgaya çeken bir yanı vardır. Bu tip de, köylerde her an rastlanabilecek arabozucu ve kışkırtıcı kişilerin temsilcisidir.

İzzet, Çelo'nun amcasının oğludur. Babası Eset'ten daha fazla toprak hırsı içinde, aşırı bencil, küçük kardeşi Duran'ı bile arazinin ortağı olarak gördüğü için istemeyen bir gençtir. Babası, şeytanî planlarını sabırla uygulayan, içten pazarlıklı bir adam iken, İzzet aksine fevrî hareket eden kavgacı bir tiptir. Geçimsizdir, Çelo ile uzlaşmaya hiç yanaşmamıştır. Bu yüzden Çelo ile giriştiği kavgada, yerinden kalkamayacak kadar dayak yemiştir. Annesi ve kız kardeşine dahi hiç değer vermeyen, insanî özelliklerden yoksun bir kişiliktir. Babasının ölümünü ve Kezik'in intiharını onun Çelo'yla olan kavgası tetiklemiştir.

Eset'in küçük oğlu Duran, abisine benzemez. Duran Çelo'ya ve ablası Kezik'e yakındır. Çelo ile iyi ilişkiler içindedir. Kezik son anda altınlarını ona emanet ederek,

Çelo'ya iletilmek üzere onunla gönderir. 14-15 yaşlarında iyi bir kişiliğe sahiptir. Çocuk tiplerin olumlu kişilik sergilemesi, zorlu ekonomik koşullarla zaman içinde köylülerin bozulduğu fikri vurgulanmıştır denebilir.

Romanın bu erkek figürlerinden sonra kadın tiplerini de şöyle sıralayabiliriz: Kezik, Zöhre Eme, Fadiş, Albazın karısı vb. Kadın tipleri de erkeklerden farksızdırlar. Onlar da son derece küfürbaz ve düzenbaz gözükmektedir. Kadınlar da tıpkı erkekler gibi birbirlerini çekememekte ve hiç de samimi olmayan ilişkiler içindedirler. En ufak bir olayda hemen ağza alınmayacak iğrenç küfürlerle birbirlerine saldırmakta ve hakaret etmektedirler. Erkekleri gibi acımasız davranmaktadırlar. Fadiş, Albaz'ın karısı ve Eset'in gelini Emet bu özellikleriyle dikkat çekmektedirler. Köydeki arazi ve hükümranlık kavgasında onlar da yerlerini almaktadırlar. Kendi çocuklarına da, gelinlerine de acımaları yoktur.

Zöhre Eme, adlı yaşlı kadınla köy meydanında tezek için kavga eden Albaz'ın karısının şu sözleri köylü kadınları anlatmak için kâfidir:

"Albaz'ın karısı elindeki değneği birden Zöhre Eme'nin başına indirdi.

— Seni üç kocanın artığı orospu, dedi. Bir düvelin sıçtığı ağzına, burnuna dolsun. Elin bok toplamadan kurtulmasın. Tüm bir ömür el âleme ibret ol… Sinine sıçarım fışkı karı. Sen kim oluyorsun da bana karşılık veriyorsun?" (s. 69).

İyiliksever, olumlu bir şahsiyet gibi gözüken yaşlı ve fakir Zöhre Eme'nin Çelo ve Kezik'e yardım etme gayretinin altında yukarıdaki sözlerin sahibi Albaz'ın karısından intikam alma hırsı vardır. Yaptığı karşılıksız bir destek verme değildir. İki sevgiliyi sevabına, hayır için birleştirmeye gayret ettiğini söylese de, asıl maksadı Albaz'ın gelini Kezik'in Çelo ile kaçmasına vesile olarak intikam almaktır. Bu yönüyle Çelo ile Kezik arasında "çöp çatan" ve "aracı" konumunda geleneksel anlatılardaki "ihtiyar kadın" tipidir.

Bütün bu şahsiyetlerden başka vakaya doğrudan etki etmeyen figüran durumda başka birçok isim geçmektedir. Çünkü bu kocaman bir köyün romanıdır. Bu sebeple şahıs kadrosunun da geniş tutulması gayet normaldir.

Şahıs kadrosu ile ilgili olarak şu tespiti yapmakta yarar görüyoruz: *Çelo* romanı, 1950-1960 yılları arasındaki Türk köylüsünün romanıdır. Sadece Çelo adlı gencin romanı değildir. O, sadece binlerce mağdur gençten birisidir. Eserin niteliklerini göz önüne alıp, şahısları teke indirgeyerek "köylü" diyecek olursak şu özelliği görürüz: *Çelo*'da, köylü, "Memleket Edebiyatı" mensuplarının romantik bakış açısıyla; saf,

temiz, iyi yürekli, yiğit ve kahramanlar yetiştiren köylü değildir. Ahlâkî değerler ve erdemlerden uzaklaşmış, menfaati için yapamayacağı ve çiğneyemeyeceği hiçbir şey olmayan vahşi bir sürü görüntüsü vermektedir. Bunu amcasını katleden Çelo'nun davranışında bile görmek mümkündür. Oysa insan hayatı maddeyle ölçülemeyecek kadar kıymetlidir.

III.3.2.3.4. Zaman

Çelo romanında da *Yılkı Atı* romanında olduğu gibi vaka zamanını, takvimde belirlemek için verilmiş yeterli ipucu bulunmamaktadır. Yazma zamanından[198] hareketle ve eserdeki bazı ipuçlarından yola çıkarak vakanın geçtiği dönemi, yaklaşık olarak tespit edebiliriz.

Bunlardan ilki Türkiye'de çok partili hayata geçildiği yıllara ait günlük politika ile ilgili ipuçlarıdır. Meselâ köylerin heyet hâlinde ekinlerinin hasar tespitini yaptırmak maksadıyla kaymakama gidişleri ile ilgili 17. Bölüm'de,

"Kazaya varsınlar, istida etsinler kaymakama. Keşif kaldırsınlar. Benim kötü aklıma kalırsa, ocak başkanı da sizinle birlik gitsin. Parti başkanını görsün. Onu öne katsın. Birlikte varın konağa. (…)" İreylerimizin tümünü hökümet partisine verdik" deyin. O da kaymakama söylesin bunu. "Partimizin yüce kalesi desin bizim köy için. Kaymakam ne de olsa parti reisinin sözüne itibar eder." (s. 128)

cümlelerinde geçen "ocak başkanı" Demokrat Parti'nin köylerdeki temsilcisini ifade etmektedir.

Romanda dönemle ilgili bir başka ipucu da ilk defa Yozgat'ta "traktör"ün görülmesiyle ilgilidir. Çelo, hiç traktör görmemiş amcasına traktörü şöyle anlatmaktadır:

"Karacaviran'daki Abi'nin bir motoru vardı. İngiliz gâvurunun yaptığı bir motor. Fortson derlerdi adına. (…) Hele Amerikan gâvurundan gelmiş bir Meseharis var." (s. 190).

Buradaki traktörle ilk defa karşılaşmanın ne zamanlar olduğunu yazar, bir başka kitabında ayrıntısıyla tarih vererek anlatmaktadır. Ayrıca Abbas Sayar'ın 1950 yılında Sekili Köyü'nde bir çiftçilik macerası olduğunu biyografisinden öğreniyoruz. Romanın birinci şahıs yazar anlatıcı ağzından anlatılan ilk üç bölümünün otobiyografik niteliğini dikkate alırsak, bu da önemli bir ipucu olabilir:

---

[198] Eser ilk defa *Bozok* gazetesinde tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, *Bozok*, nr. 3817 – 3998, 18 Haziran 1966 - 23 Ocak 1967, s. 2.

"1950 sonrası ekonomik yapıda hissedilir bir gelişme göze çarpmaya başladı. Marshall yardımı ile birlik, tarım alanına motorlu araçlar hızlıca girmeye başladı. 1950'den önce "Masseharris" traktörleri boylarını gösterdi.

(…) 1951-1952'lerde yüzlerce köy ilk kez traktörü gördü."[199]

Bütün bunlardan hareketle vaka zamanını genel olarak 1950-1960 arası dönem olarak belirleyebiliriz.

Vaka zamanının toplam süresini de verilen ipuçlarından hareketle kabaca belirleyebiliriz. Romanın çerçeve vakası dediğimiz ilk üç bölümünde geçen süre birkaç gündür: *"Birkaç gün sonra Çelo'yu uğurladım"* (s. 17), *"Çelo köyden ayrılalı bir aya yakın zaman geçmişti."* (s. 19), sözlerinden anlaşıldığına göre romanın 4-22. bölümlerinde geçen zaman, bir ay gibi bir süredir.

Kalan kısımlarda (23-32) geçen süreyi ise şöyle belirleriz: 23-31. bölümlerde geçen süre "bir veya birkaç gün" şeklinde, 32. bölümde ise "15 gün" şeklinde ifade edildiğine göre 23-32. bölümlerde de geçen zaman, bir ay kadar bir süreye denk gelmektedir.

Böylece *Çelo* romanının vakası toplam iki ay gibi bir reel zaman dilimi içerisinde cereyan etmektedir denebilir. Fakat romanın ilk iki bölümünde Çelo'nun konuşturulması yoluyla 19 yaşına gelinceye kadar başından geçenlerin anlatıldığını dikkate alırsak, geriye dönüş şeklinde hatıraların anlatılması süreci 9 yaşından 19 yaşına kadarki olayları kapsamaktadır. Bu da 10 yıllık bir zaman dilimine denk gelmektedir.

Vaka zamanının niteliğine göre *Çelo* romanı için, yazıldığı günlerin romanı olması dolayısıyla "günün romanı" diyebiliriz. Ancak bütün bir ömrün romanı değil, Çelo adlı gencin arazi kavgası sebebiyle amca katili olmasını anlatan iki aylık kısa bir zaman diliminde geçen olayların romanıdır.

Vaka zamanı 1950'li yıllar Türkiye'sinde, köylünün siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik nitelikleriyle (bir döneme şahitlik etmek açısından) olduğu gibi en ince ayrıntısına kadar nakledilmesi ayrıca dikkate değerdir. Yakın dönem Türkiye tarihi ve sosyal değişim konularını inceleyenler için, dönemini yansıtması açısından kaynak olabilecek bir eser niteliği taşımaktadır.

---

[199] Abbas Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 93-94.

III.3.2.3.5. Mekân

Çelo romanının ana mekânı bugün Yozgat ili Yerköy ilçesine bağlı Gündoğdu Köyü'dür. Çelo bu köydendir, ana vakanın mekânı bu köydür.

Çerçeve vakada (I-III. bölümler) mekân farklıdır. Bu kısımda mekân, Çelo'nun köyüne dönmeden önce yanında çalıştığı Nail Abi'sinin (Nail Abbas Sayar) çiftçilik yaptığı Yerköy'e bağlı Sekili Kasabası (Nahiye) ve ilçe merkezindeki otel odasıdır. Bu mekânlar ayrıca 8 ve 22. Bölüm'de de öne çıkmaktadır.

Yazar, mekânlar ve mekânların isimleri üzerinde neredeyse hiç durmamaktadır. Sadece konuşmalar arasında ve Çelo, eserin sonunda karakola gittiği zaman, köyünün adını öğreniriz. Hatta adının Çelebi, baba adının ise Kadir olduğunu mahkemeye çıktığında hâkimin sözlerinden anlarız. Bu tutumun nedeni eserini içerik bakımından sadece belli bir köye indirgemek istememesi, tüm Türkiye'ye mal etmek istemesi ile izah edebiliriz. Bir başka ihtimal de, romanın bir vilayet gazetesi olan *Bozok* (Yozgat)'ta tefrika edilmesinden dolayı, belirgin isimler ve yer adları kullanmanın getirebileceği sakıncaların yazarı böyle bir tutuma sevk etmiş olması ihtimalidir.

Vakayı meydana getiren olaylar dizisinin geçtiği mekânlar çoğunlukla açık mekânlardır. Kapalı mekânların tamamı yaklaşık dörtte bir oranındadır. Köy meydanı, bağ bahçe, tarla, ağaçlık, dere, tepe vb… Yani hayatın aktif olarak yaşandığı köy hayatına ait mekânlar dikkati çekmektedir. Gündüzlerini dış mekânlarda geçiren köylü, gecelerini daha çok çevirme denilen avlulu ve toprak damlı evlerde geçirmektedir. Köylü erkenden evine çekilmekte ve erkenden de uyumaktadır. Uyumak istemeyen, eğlenmek isteyen kadınlar da kocaları tarafından azarlanmaktadır:

"Ay ışığında köy bir hoş oldu. Çıt çıkmaz itinden gurdundan. Tüm bir dünyası susar köyün. Işık ve gölge yalar her bir yönü… Türkü tutturmak ister kadınların aklı. Erkekler gâvur… Erkekler merhametsiz…

"— Yatın gâvurun gızları, gâvurun garıları…

Kadınların homurtularını gök maviliği yutar. Ay pus bağlar… Koyu, derin bir gece köyü o gün de yalar geçer. Vay garibim vay!..." (s. 95).

"Gün batar, gâvur yatar" (s. 206).

Söz arasında Karacaviran, Gevrek, Lök gibi köy adlarının geçtiğini de belirtmek gerekir. Ayrıca Çelo ilçeye gittiğinde Nail Abi'sini (Nail Abbas Sayar) "Karacaviran'da çiftliği olan Nail efendiyi bilir misin?" diye esnaftan sormaktadır. Çelo, köye gitmeden önce buradaki çiftlikte çalışmıştır. Orada modern usulle tarımı öğrenmiştir.

Köylüler yazın genellikle damlara serilmiş yataklarda, yani açık havada uyumaktadır. Romanda az da olsa köy evlerinin içerisine dair izler de bulunmaktadır. Evlerin toprak damlı ve tavanlı olduğu, karanlığın toprak ve gübre kokusuyla karıştığının üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu evler beş numara gaz lambasıyla aydınlatılmaktadır.

Bu eserde mekân unsurunun asıl niteliği yukarıda sayılanlardan ziyade "genel bir köy profili" arz etmesidir. Bu sebeple "yazar-anlatıcı"nın söz konusu olduğu kısımlarda köyler hakkında yapılan genellemeler dikkati çekmektedir. Yani sadece Çelo'nun köyü olan "Gündoğdu"ya has özel niteliklerden ziyade, köyler hakkında genellemelerde bulunulması, mekânla ilgili amacı ortaya koymaktadır. Örnek:

"Aslında köy yerinde konu açmak kolaydı." (s. 38).

"Köylü bilirdi her bir şeyi…" (s. 85).

"Tanrı bu hışımlı bulutlarla köylülerden acısını alacaktı." (s. 86).

"Köyde uyku, doğanın yeniden yaratılmasıdır. (…)Anadolu köylüsü için her sabah doğanın bir "besmelesidir." (…) Yani, toprağın verdiği için yaşar Türk köylüsü." (s. 96-97).

Buna benzer ifadeler, aynı zamanda bize romanda mekân olarak özel bir köyün değil, genel olarak dönemin Türk köylerinin anlatılma amacını taşıdığını göstermektedir.

III.3.2.4. İçerik

III.3.2.4.1. Konu/Tema

Yılkı Atı romanında yazar, köye ve köylüye bir at ve sahibinin üzerinden, yani dar bir çerçeveden bakarken, *Çelo*'da köyü ve köylüyü arazi sorunundan yola çıkarak bütün yönleriyle tanıtma gayreti içindedir. Bunu ele aldığı meseleler ve üzerinde durduğu sorunların çokluğundan anlayabiliriz.

Romanın konusunu Çelo adlı yetim bir gencin amcasıyla arasındaki arazi paylaşımı ile ilgili problemler oluşturmaktadır[200].

Romanın konusu ferdi değil, sosyal bir konudur. Anadolu'daki sosyal, idarî ve hukukî yapının bir sonucu olarak bugün de devam eden Türkiye'nin önemli problemlerinden biridir. Özellikle köylüler arasındaki miras meseleleri ve arazi

[200] Ayrıca bu konuda bk. Ramazan Kaplan, a.g.e., s. 323-329.

paylaşımından ortaya çıkan sayısız kan davaları ve işlenen cinayetler önemli bir sosyal yara olarak devam etmektedir.

Çelo adlı genç, çocuk yaşta anne ve babasını kaybeder, zor şartlarda büyür. 19 yaşına geldiğinde babasından kalan arazilere sahip olmak ister. Ancak amcası hakkını vermek istemez. Mahkeme yoluyla arazisini almak yoluna başvurmadan önce, köy ihtiyar heyetiyle problemi çözmeye çalışır. Fakat amcasını ikna edemez. Üstelik âşık olduğu amcasının kızı Kezik ile evlenme ihtimali de ortadan kalkınca, amcasının yaptığı haksızlıklara ve dönekliklere sabredemez ve onu öldürür. Karakola gidip teslim olur. Bu arada sevdiği Kezik de üzüntüyle intihar eder. Sonuç tam bir trajedidir.

1950'li yılların Türkiye'sinde bu konu sosyal bir gerçeklik olarak oldukça yaygındır. Eserin konusu gerçek hayattan alınmış, otobiyografik nitelikli bir konudur. Yazar Abbas Sayar, 1950 yılında romanda adı geçen Karacaviran adlı köyde bir süre modern tarım yapmıştır. Yazar, kendi kimliğiyle romanın ilk üç bölümünde (çerçeve vaka) yer almakta (Nail Efendi) ve Çelo'yu yanında çalışan bir genç olarak tanıtmaktadır. Bunlar, eserin vakasının gerçek hayattan alındığını ve yaşanmış bir olaydan yola çıkıldığını göstermektedir.

Arazi davalarından dolayı işlenen cinayetler ve sürüp giden kan davaları edebî eserlerin ilk defa konusu olmamaktadır. Köylünün toprak mücadelesini ilk defa anlatan Nabizâde Nazım'ın *Karabibik* (1890) adlı eseridir. Hatta *Karabibik*'in kızı Huri'yi arazisine sahip olmanın bir aracı olarak kullanmasıyla, *Çelo*'da Eset Çavuş'un Kızı Kezik'i arazi uğruna bir araç olarak kullanması motifi çok benzemektedir.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında köy konulu eserlerin hemen hemen tamamına damgasını vuran konu, toprak kavgası ve buna bağlı olarak geçim mücadelesidir. *Çelo* romanında da konu bu izlek üzerinde yürür. Ancak *Çelo*'da ana konu "toprak kavgası" olsa da bütünüyle bir köy ve köylü profili ortaya koymak asıl amaçtır.

Necati Cumalı'nın Batı Anadolu köylüsünü sorunlarını ele alan eserleri ile Abbas Sayar'ın Orta Anadolu köylüsünün sorunlarını ele alan eserleri arasında toprak kavgası yüzünden işlenen cinayetler açısından benzerlikler bulmak mümkündür. *Çelo*'daki gibi "toprak kavgasının yol açtığı cinayet" konusunu işleyen Cumalı'nın *Karakolda* adlı şiiri, buna örnek olabilir. Bu şiirin bir tahlilini yapan Mehmet Kaplan,

toprak kavgasından çıkan cinayetlerin asıl sorumlusunun kadastro işlemlerini bitirip köylülere tapularını vermeyen yöneticiler olduğunu belirtmektedir[201].

Çelo romanında da köylülerin ellerinde tapu belgeleri bulunmamaktadır. Sadece 1937'de yapılan arazi sayımında tutulan ve özel idare müdürlüklerinde bulunan arazi kayıtları vardır. Bu durum türlü haksızlıklara ve romanda olduğu gibi cinayetlere ve intihara kadar varan trajik olaylara sebep olmaktadır. *Çelo* adlı eser de bu ana konu ve tema üzerine kurgulanmıştır.

III.3.2.4.2. İşlenen Meseleler

Romanda köy ve köylüye dair çok çeşitli problemler üzerinde durulmaktadır. Bunlar ekonomik, sosyal, kültürel, politik sorunlar şeklinde tasnif edilebilir:

1. Ekonomik problemler: Anadolu köylüsü fakirdir. *"Bir avuç bulgur vardır Anadolu köylüsünün kursağında"* (s. 49), cümlesi bunu yansıtmaktadır.

Köyün ekonomik durumu ve sosyal yapısı şöyle anlatılmaktadır:

"Köyde kolu kanadı olan dört beş ev vardı. Muhtar, Eset Çavuş, Albazlar, Kılkuyrıklar, Zabınlar… Ortak faydaları olunca kaşla göz arası birleşirler, faydalar zıt düşünce de can aman hasım olurlardı birbirlerine… Köydeki dirlik düzen bunların başlarının altında yatardı… Köylü adım adım uyardı sözlerine… Kimisi işine geldiğinden, kimisi çekindiğinden, kimi de korkusundan…" Şerrinize lanet" derdi aklı erik zayıflar. "Allah çıksın sizin ile başa…" (s. 206).

Kısaca güçlü birkaç ailenin zayıfları ezdiği bir sosyal ve ekonomik yapı söz konusudur. Orada devletin kanunları ve otoritesi pek işlememektedir.

2. Kültürel Yapı: Köy halkı medenî bilgi ve kültürden yoksun gözükmektedir. Roman boyunca tek bir yerde "öğretmen" kelimesi geçmektedir. Ancak o da muhtar ve imamla birlikte köylülerin en çok çekiştirdiği kişiler arasında yer almaktadır. Ancak köye ve köylüye etkisi ve kişiliğinden bahsedilmemekte ve köyde bunun dışında okul olduğuna dair bir belirti ve ize de rastlanmamaktadır.

Köylü oldukça cahildir. Öyle ki, insanlar ve hayvanlar hastalandığında imamı çağırıp okuturlar ve falcıyı çağırıp fala baktırırlar. Hastalık vb. kötü durumları nazara yorup üzerlik tütsüsü yaparlar.

Başlarına dolu ve sel gibi tabiî afetler gelmedikçe Allah'ı ve camiyi pek hatırlamazlar. Yağmur sonrası tarlaları sel bastığında akşam ve yatsı namazında, imam

[201] Mehmet Kaplan, a.g.e., s. 234 – 247.

arkasında beş on kişilik bir cemaat bulmuştur. Ayrıca imam da güçlülerin yanında yer alan bir kişiliktir. Ayet ve hadislerden hareketle, Eset Çavuş'tan yana Çelo'nun aleyhine tavır takınması köylerdeki imamların ehil olmayan kimseler olduğu gerçekliğini yansıtmaktadır.

Roman boyunca köylülerin birbirlerinin dedikodusunu yapmaları ve birbirleri hakkında ağır şekilde küfürlü konuşmaları kültürsüzlüğün boyutlarını yansıtmaktadır.

Köylülerin konuşmalarında sık sık rastlanan atasözleri ve konuşmaları arasına sıkıştırdıkları mesel (fıkra) anlatma geleneksel bir kültür yapısına sahip olduklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra konuşma sanatına özellikle çıkarları söz konusu olunca, hâkim olduklarını yansıtmaktadır. Süslü ve ikna edici güzel konuşmalar yaptıklarını görüyoruz. Ayrıca menfaatleri söz konusu olunca son derece zekice ve şeytanca yöntemlere başvurmaları "şark kurnazlığı"na işaret etmektedir.

3. Sosyal Sorunlar: Romanda dikkatlere sunulan en önemli sorun sosyal güvenceden yoksun oluştur. Özellikle Çelo'nun ve fakir Zöhre Eme'nin devlet desteğine muhtaç oldukları hâlde, Allah'a emanet yaşamaları göz önüne serilmiştir. Birisi el kapılarında tesadüfen zulüm ve zorluklarla büyümüş evsiz barksız bir gençtir. Diğeri ise tezek toplayarak geçimini sağlayan kimsesiz yaşlı bir kadındır.

İkinci en önemli sosyal problem kadınların medenî haklarının olmayışıdır. Bunun en güzel örneği, romanın sonunda çaresiz hissettiği anda intihar etme yolunu seçen Kezik'tir. Çocuk yaşta zorla istemediği bir adamla para için imam nikâhıyla evlendirilmiş bir mağdur kadındır. Üstelik kaynana ve kocasından kötülük görmekte ve dayak yemektedir. Köylü, kız çocuklarının yatılı okullara götürülerek okutulmasına da karşı çıkmaktadır. Önceki iktidarın (CHP) kızları "Enstitü" denilen gâvur mektebine zorla götürdüğünden söz etmektedirler.

"Vaktiyle kızlarınızı zorunan nerelere götürdüler?" dediler. "Emsütüye, gâvur mekteplerine…" diye bağırdık." (s. 100).

4. Politik sorunlar: Romanda köylünün çok partili rejimin imkânlarından yararlanma kapsamında oyunu silah olarak kullanması ve oyunu iktidar ile kaymakam üzerinde baskı kurmanın bir aracı olarak görmesi romanda geniş bir biçimde işlenmektedir:

"İreyinizi bize verirseniz, bizi seçerseniz, suyunuz gelecek, yolunuz yapılacak. Borçlarınız bir kredide kül ufak olacak…" Kaymakam bey! Şimdi köylü bir ağız olmuş: "Hani" diyorlar. "Pınar akacaktı? Çamura kağnılarımız batmayacaktı… Papur yolu

olacaktı köyle, kazanın arası… Borçlarımızın tümüne bir "of" çekecektik. Yeni krediler açacaktı banka…" (s. 100).

Bu politik tavra rağmen, köylü devlete ve devlet organlarına karşı saygılı ve korkak bir tavır sergilemektedir. Meselâ Çelo, amcasını öldürür öldürmez doğruca karakola gider. Kaçmayı veya dağa çıkmayı aklından hiç geçirmez. Âdeta içgüdüsel olarak gidip karakola teslim olur.

III.3.2.5. Anlatım

III.3.2.5.1. Dilin Niteliği

Orta Anadolu'nun bir köyünün romanı olan *Çelo*'da mahallî sözler, samimi hitaplar, deyimler, atasözleri, argo, küfür ve ayıp sözlerin bol miktarda kullanılmış olması eserin dilinin en önemli özelliğidir. Yazar, okuyucunun bütünü tarafından bilinmeyeceği endişesiyle, yöresel sözlerin bazılarının anlamını dipnotta açıklama ihtiyacı duymuştur:

haşavuzdan: haşa huzurdan

ilistir: kevgir

koşa: birlikte

alınan: hile ile

Loter: noter

küşüm: kuşku, şüphe

benzi abba: benzi soluk vb…

Mahallî konuşma dilinin samimi hitap ifadelerine de çokça rastlanmaktadır:

"— Vıy gobel, nerdesin sen?" (s. 63).

"— Gençlikte çalışmalı Çelom, çalışmalı." (s. 64).

"— Senin kılına sineği dokundurmam Eme…" (s. 66).

"— Sığırı goy verin haa…" (s. 68).

"— Vay sarı yavrum, vay sarı kuzum." (s. 79).

Çelo romanında mahallî deyimler ve atasözlerinin bolluğu dikkati çekmektedir. Küçük bir kitapçık oluşturacak kadar çok olduklarını söyleyebiliriz. Bunlardan birkaç örnek vermekle yetineceğiz:

"el ellerinden kurtar-, kıl ucu yaşa-, yüreği ısın-, yüreği kuş kanadı gibi çarpın-, bakışı domur domur ol-, karaltısını kaybet-, kulpsuz kazana kulp icat et-, itsiz köyde değneksiz gez-, bacı gardaş yaşa-, tırnağına kul köle ol-, çifte möhürlü davetiye yaz-,

zırnığını bırakma-, (birini) yelle-, öküz altında buzağı ara-, yalan dünyayı zehire batır-, nizâh çıkar-" vb. deyimler sadece ilk birkaç sayfadan seçtiklerimizdir.

Atasözlerinden bazı örnekler:

"Elin kulağı laf eskisi." (s. 22).

"Yazılan gelir başa." (s. 23.).

"Tanrı'nın yazdığını kul bozamaz." (s. 24).

"Ölüm hak, miras helâl." (s. 39).

"Allah kimsenin ahını yerde bırakmaz." (s. 70).

"El eli yur el de yüzü." (s. 96).

"İt kapıda zabın gerek." (s. 196) vb.

Kişilerin diyalog ve iç konuşmalarının ağırlıkta olduğu *Çelo*'da günlük konuşma dilinin samimi ifadeleri ve devrik cümleleri eserin dörtte üçünden daha fazla bir bölümü teşkil etmektedir. Deyimler, atasözleri, dua ve beddualar, yakarışlar, küfür ve argo sözlerle dolu mahallî bir konuşma dilinin tüm özelliklerini roman boyunca görmekteyiz. Örnek:

"— Görüyorum yavrum. Kız yetime dönmüş. Yüzü gülmez, sesi çıkmaz olmuş. Sanırsın dünyanın bir garibi. Eski Kezik değil o… Bir hâl gelmiş kıza. Bir illetimi var, yoksa kişisiynen arası mı hoş değil? Ne bileyim ben?... Bir hâl var zavallıda. Albazların burnu havada… Gidip gelinmez evlerine. Ben emminlerde gördüm Kezik'i… Hâlini, hatırını sordum, "İyiyim Eme…" dedi. Başka bir Tanrı kelâmı çıkmadı ağzından." (s. 65).

"Dar, eğri, gübre kokan aralıkları geçti. Yol boyu hep Kezik'i düşünüyordu. Aldı. Kezik'i kaçırdı. Kazaya yerleşti. "Yok" dedi. "Yakınlarda dirlik vermez bu deyuslar… Kör itin öldüğü yere… Tosun gibi bir çocukları oldu. Dükkân açtı, ev yaptırdı. Kezik, şehir hanımları arasına katıldı." (s. 67).

Örneklerde de görüldüğü gibi, eserde daha çok birkaç kelimelik kısa fiil cümleleri kullanılmıştır.

III.3.2.5.2. Üslubun Niteliği

Çelo romanında üslup, eserin konusuna ve yapısına son derece uygun düşmektedir. 1950-1960 arası Orta Anadolu Türk köylüsünün romanında son derece gerçekçi, çıplak ve yalın (sade) bir dil ve üslup kullanılmıştır. Dolaylı, süslü, karmaşık bir dil ve üslup köylünün ve köy yaşantısının anlatımı için uygun düşmezdi. Yani

yazarın maksadına uygun olarak köy yaşantısını olduğu gibi yansıtan dramatik ve yalın bir üslup eserin en önemli özelliklerinden birisidir. *Çelo* romanına 1973 yılı Türk Dil Kurumu roman ödülünün verilmesinde etkili olan en önemli özelliğinin, dil ve üslup özelliği olduğu kanaatindeyiz.

Eserde uzun tahlil ve tasvirler yerine daha çok karşılıklı konuşmalar ve iç konuşmalardan yararlanılmıştır. Yani tahlil ve tasvirlerin çok az olduğu, diyalog ve tahkiyenin ağırlıkta olduğu dramatik üslup esere hâkimdir. Tahkiye ve diyaloglarda ise süslü ve sanatlı söyleyişten uzak durulduğu, daha çok kısa ve çoğu zaman devrik konuşma cümlelerinin yoğun olduğu yalın bir dil ve üslup tercih edilmiştir.

Köylülerin konuşmalarında dua, beddua, küfürlü ve argo sözlerin fazla oluşu çok dikkati çekmektedir. Küfürsüz ve argo sözlere, ayıp ifadelere başvurmadan konuşan roman kişisi neredeyse yoktur diyebiliriz.

Yazıldığı dönem ve şartlar içinde köy ve köylünün gözlemci-gerçekçi bir tarzda sunumunu amaçladığını gördüğümüz bu eserde, dil ve üslubun böyle bir özelliğe sahip oluşunu yadırgamamak gerekir. Hiçbir medenî terbiye imkânının henüz ulaşmadığı bir dönemde, köylünün günlük yaşantısı içinde dil ve üslup özelliği de gerçekçi bir tarzda yansıtılmaktadır.

Yazarın konuyu gerçek yaşantısından ve yerinde yaşayarak tecrübeyle ele aldığı unutulmamalıdır. Ayrıca yazar bu eserini kitap olarak yayımlamadan önce kendi gazetesi *Bozok*'ta tefrika etmiştir. 1960'lı yılların bir vilâyet gazetesindeki roman tefrikasında; yazarın dil ve üslup tercihinde okuyucu faktörünü hesaba katmış olabileceği gerçeği de göz önünde bulundurulmalıdır diye düşünüyoruz.

Çok sade, basit, yalın, süslerden ve karmaşık cümle yapılarından uzak, yöresel konuşmaların ağırlıkta olduğu bir dil, gerçekçi ve dramatik bir üslup eseri kolay okunur, anlaşılır ve zevk alınır hâle getirmiştir.

Bazen yazar, şairliğinden kaynaklanan şiirsel ifade tarzına çok az da olsa müracaat etmiştir. Örnek:

"Şerit şerit kızartılar doğu ufkunda gerinirken, Çelo yatağından doğruldu." (s. 193).

"Akşam sonu maviliği geziniyordu köyün üstünde." (s. 201).

"Benim gibi garibi bulunca yerdeki karınca bile yel olup eser." (s. 205).

"Orta Anadolu'da ve de mayıs sonlarında yerden biten tüm bir yaratığa aklı olan "merhaba" der. Yoktur bu işin başka bir çaresi. Her bitki gözünü ikiye ayırmıştır. Bir parçası toprağa bakar, bir ötekisi gökyüzüne. Nöbet tutarlar. Yerle göğü yüreklerinde paylaşırlar. Göğe mi yere mi sahip çıkan anlaşılmaz sonunda.

Aslında toprakla gök bir öykünün ortak yaratıcısıdır. El eli yur el de yüzü." (s. 89-90).

Bu örnekler yazarın kullandığı şiirsel dil ve üslubu yansıtması bakımından önemlidir. Yazar, şiirden romana geçtiği için, şiire has söyleyişi de tamamen ihmal etmemiştir. Yer yer doğa tasvirlerinde ve insanların hayal dünyalarına ait kısımlarda sanatkârane bir ifade tarzını başvurmuştur.

III.3.3. CAN ŞENLİĞİ

III.3.3.1. Künyesi

1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1974, 226 s.

2. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1975, 226 s.

3. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1978, 180 s.

4. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1980, 160 s.

5. Baskı: Can Yayınları, İstanbul 1984, 168 s.

6. Baskı: Ardıç Yayınları, İstanbul 1994, 160 s.

7. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002, 189 s.

8. Baskı: Ötüken Yayınları, İstanbul 2010, 189 s.[202]

Eser, 1975 yılı Madaralı Roman Ödülü'nü almıştır.

III.3.3.2. Özeti

Romanın kahraman anlatıcısı Nail Bey (1. şahıs anlatıcı)'in Yozgat'ın kenar mahallelerine yakın bir yerde bağı vardır. Hamamcı Mustafa adlı arkadaşı vasıtasıyla 80 yaşında bir kimsesiz olan Hüseyin Ağa (Eşşekçi Hüseyin)'yı bağına bekçi olarak tutar. Roman bu zavallı ihtiyarın dramatik hayatını anlatır.

Hüseyin Ağa; Nail Bey (Nail Abbas Sayar) bağa her geldiğinde ona geçmişte yaşadığı olayları anlatır. Karısı ölmüş, yetiştirdiği iki oğlu da iş güç sahibi olup evlendikten sonra babalarını sokağa terk etmişlerdir. 80 yaşına gelmiş iyice ihtiyarlamıştır.

Son kışı tanıdığı Mustafa Ağa'nın hamamının külhanında geçirmiştir. Temmuz ayından beri de Nail Bey'in bağında bekçilik yapmaktadır.

Roman boyunca Hüseyin Ağa çocuklarının kendisine davranışını hazmedemediğini anlatır. Onu en çok üzen ve öfkelendiren husus budur. Sürekli olarak kendi kendine konuşmakta ve kaderinden şikâyet etmektedir.

---

[202] Eserden yapılan alıntılar ve sayfa numaraları bu baskıya aittir. Ayrıca eser üzerine yapılmış bir tahlil denemesi için bk. Zeynel Gül, "Can Şenliği Üzerine", *Türk Dili*, C. XLVI, nr. 378, Haziran 1983, s. 383-384.

Zar zor yürümektedir. Gözleri ve kulakları da gücünü iyice yitirmiştir. Bu sebeple bekçiliği de hakkıyla yapamadığının farkındadır. Çünkü meyve aşırmaya gelen yakındaki mahallenin çocuklarına pek engel olamaz. Onlara bol bol küfür etmekten başka elinden bir şey gelmemektedir. Nail Bey de bunun farkındadır, fakat ihtiyara acıdığı ve bağdan pek beklentisi olmadığı için bu duruma ses çıkarmaz.

Nail Bey bağa geldiği zamanlarda bu görmüş geçirmiş ihtiyarın gençlik maceralarını dinlemektedir. Onun sevimli ve yer yer argo konuşmaları hoşuna gitmektedir.

Hüseyin Ağa, henüz motorlu araçların bulunmadığı zamanlarda eşek ve katırlarla Yozgat-Samsun arasında taşımacılık yaparak geçimini sağlamış, ömrünü geçirmiştir. Uzun yıllar katar başı olarak çalışmıştır. Bu yüzden kendisine Eşşekçi Hüseyin denmektedir. Mahallesinin çocukları oğullarıyla "eşekçinin oğlu" diye alay etmektedirler. Artık o günler çok geride kalmıştır. Güvendiği oğulları da gücünü kuvvetini kaybettiği ve işe yaramaz olduğu için onu evlerinde barındırmazlar. Ne bakacak kimsesi, ne de başını sokacak bir damı vardır.

Hüseyin Ağa, temmuzdan eylül sonlarına kadar Nail Bey'in bağında bekçilik yapar. Bazı küçük ihtiyaçları için zaman zaman bağa yakın olan mahallenin kenar evlerinin kapısını çalmaktadır. Bu sırada tanıştığı genç bir gelinin köyde kimsesiz bir annesi olduğunu öğrenir. Hüseyin Ağa, bu kadınla evlenerek köyde onunla yaşayıp ölmeyi kafasına koyar.

Hüseyin Ağa, Nail Bey'e rica ederek bu gelinin gece bekçisi olan kocasının gündüz işine alınmasına vesile olmuştur. Kadın da bu iyilik karşılığında annesini Hüseyin Ağa ile evlenmeye ikna etmiştir.

Nail Bey'in bağındaki bekçiliği sona erince Nail Bey, Hamamcı Mustafa ve karısının yardımlarıyla Fadik Hatun ile Hüseyin Ağa imam nikâhıyla evlenirler ve köye yerleşirler. Fakat bu evlilik çok uzun sürmez.

Hüseyin Ağa kadına karşı erkeklik görevini yerine getiremediği için mahçuptur. Köylüler de son derece riyakâr ve dedikoducudurlar. Dışarıdan köylerine içgüveyisi gelen Hüseyin Ağa'yı çekiştirmektedirler. Dindar olmadıkları hâlde dindar görünen bu insanlar, Hüseyin Ağa'yı namaz kılmadığı için dinsizlikle suçlarlar.

Köyün kadınları da Fadik Hatun'u Hüseyin Ağa'ya karşı kışkırtmaktadırlar. Bu arada Hüseyin Ağa'nın cebindeki birkaç yüz lirası da suyunu çekmek üzeredir. Üstelik evlenmeden önce bir kenarda iki bin lira parası olduğunu söylediği için, Fadik Hatun bu parayı görmek istemektedir. Oysa böyle bir para yoktur. Hüseyin Ağa yalan söylemiştir. Parasını Hamamcı Mustafa'nın bankaya koyduğunu, defterin de onda olduğunu söyler. Fadik Hatun, köylü kadınların dedikodusunu kesmek için ondan gidip parayı getirmesini ister. Hüseyin Ağa iyice çaresiz kalmıştır. Ertesi gün mecburen Nail Bey'e bağ bekçiliği sırasında "Can Şenliği" olsun diye rica minnet aldırdığı eşeğine binip şehre gider. Bu gidişin dönüşü olmaz. Çünkü nikâhtan önce var olduğunu söylediği iki bin lira gibi bir parası yoktur.

Hüseyin Ağa şehre gittiğinde kış da kendini göstermiş, kar başlamıştır. Bir hana yerleşir. Bir çocuğu göndererek bir şişe gaz yağı aldırtır. Sabaha karşı "Can Şenliği" adını verdiği eşeğini öperek handan ayrılır. Doğru büyük oğlu Salim Usta'nın sahiplendiği evinin yolunu tutar. Evlilik öncesinde Hamamcı Mustafa aracılığıyla bu evin karşılığında oğlundan birkaç bin lira para istemiş, oğlu Salim Mustafa'yı âdeta kovmuştur. Bu sebeple oğluna evini beş para vermeden sahiplendiği için çok içerlemektedir. Ona göre oğlu evi karşılığında biraz para vermiş olsaydı evliliği bozulmamış olacaktı.

Evine gelir tandır damına pencereden girer. Şalvar cebinden çıkardığı gaz yağını odunlara döker. Bu sırada bütün hayat macerasını da hatırlamaktadır. Damın orta yerine oturur, odunları ateşe verir, kendisiyle birlik de bütün ev tutuşur. Aklınca hem çaresizlikten kurtulur, hem de oğlundan yaptığı kötülüğün intikamını almış olur.

Bahar geldiğinde Salim Usta, evini yeniden yaptırmaya girişir. Ameleler yanan evin enkazı altında Hüseyin Ağa'nın cesedini bulurlar.

Salim Usta bu cesedin babasına ait olduğunu hemen anlar. Babasının kendisine iyi bir ders verdiğini itiraf etmekten başka bir şey elinden gelmez.

III.3.3.3. Yapı

III.3.3.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi)

Can Şenliği romanının vakası (olay örgüsü) tek zincir hâlindeki düz bir çizgide devam eden olaylar zincirinden oluşmaktadır. Olay örgüsünün dikkati çeken üç önemli özelliğini şöyle sıralayabiliriz:

a. Dar hacimli (189 sayfa) bir roman olmasına rağmen, 60 bölümden ve uzun bir olaylar zincirinden oluşmaktadır. Bu durum eserin yoğun ve çok dramatik olaylar zincirinden oluştuğunu göstermektedir.

b. Romanda reel zamanda cereyan eden olaylar, 5-6 aylık bir zaman zarfında geçmektedir. Fakat Hüseyin Ağa'nın 80 yıllık ömrünün bütün hatıraları 60 bölümün tümüne yayılarak anlatılmıştır.

c. Roman hiç beklemedik bir sonla bitmiştir. Hüseyin Ağa'nın kendi hayatına, oğlunun evini yakarak son vereceğine dair okuyucuya bir ipucu verilmemektedir. Olayların seyrine göre romanın 60 bölümünü kısımlara ayırırsak şöyle bir tablo ortaya çıkar:

1. Kısım: Hüseyin Ağa'nın bağ bekçisi oluşu, 1-23. bölümleri kapsamaktadır.

2. Kısım: Hüseyin Ağa'nın "Can Şenliği" adını verdiği bir eşeğe sahip oluşu, 24-28. bölümleri kapsamaktadır.

3. Kısım: Hüseyin Ağa ile Fadik Hatun'un evlilik hazırlıkları ve nikâhları 29-47. bölümleri kapsamaktadır.

4. Kısım: Hüseyin Ağa'nın Fadik Hatun'la onun köyünde geçirdiği bir buçuk iki aylık süre, 48-58. bölümleri kapsamaktadır.

5. Kısım: Hüseyin Ağa'nın şehre gelişi ve gece oğlunun evine gidip kendisiyle birlikte evi yakması 59. Bölüm'de anlatılmaktadır.

6. Kısım: Hüseyin Ağa'nın bahar gelince cesedinin bulunuşu 60. ve son bölümü oluşturmaktadır.

Böylece yazarın yaptığı bölümlemeye göre 60 bölümden oluşan romanın vakasını, 6 kısımda (metin halkası) incelemek mümkündür.

Her bir kısımda anlatılanlara bakılırsa romanın vakasını, Hüseyin Ağa'nın dramı oluşturmaktadır. Evlatları tarafından kaderine terk edilmiş bu ihtiyar, 80 yaşına geldiği hâlde çaresizliği ve zavallılığı bir türlü kabullenmediği gibi, evlatlarından gördüğü kötü muameleyi de hazmedemez. Tutunacak bir dal arar, kendine yoldaş olarak bir eşeğe (Can Şenliği) sevgisini verir. Daha sonra kendisi gibi ihtiyar bir kadınla evlenirse de onun da kendine yâr olmadığını anlar. Evini yakarak hem oğluna bir ders verir, hem de hayatını sonlandırarak kendince çaresizliğine bir çözüm bulur. Bu tam bir trajik sondur.

Vakada doğrudan kişisel çatışmalara ve gerilim unsurlarına pek rastlanmamaktadır. Vakanın Hüseyin Ağa'nın psikolojik (iç çatışması) çatışmaları üzerine kurgulandığını söyleyebiliriz. Sosyal güvenceden yoksun, ortalarda kalmış

çaresiz bir ihtiyarın intihara gidişini anlatan olaylar zincirinden oluşan *Can Şenliği* "gözlemci gerçekçi" bir tarzda kurgulanmıştır. Bu yönleriyle eser, dramatik ve psikolojik bir nitelik taşımaktadır.

Yazar ilk romanı *Yılkı Atı*'nda yaşlı Doru Kısrak'ı anlatırken, bu üçüncü romanında da yaşlı Hüseyin Ağa'yı anlatmaktadır. Yani Hüseyin Ağa da bir tür "Yılkı Atı"dır. O da Doru Kısrak gibi eserin sonunda onu yılkıya, yani sokağa terk edenlerden intikamını alır. Hüseyin Ağa'nın romanı olan "Can Şenliği" için "Türk Goriot Baba" demek de mümkündür.

III.3.3.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Can Şenliği romanının anlatıcısı, kahraman anlatıcı (1. şahıs anlatıcı-yazar anlatıcı)'dır. Bu yönüyle roman, yazarın hatıralarına dayalı otobiyografik bir nitelik taşımaktadır. Romanın başkişisi Hüseyin Ağa, kahraman anlatıcının (Nail Bey - Nail Abbas Sayar) bağında bekçilik yapmaktadır. Anlatıcı Nail Bey, Hüseyin Ağa'yı bu vesile ile tanır. Şu ifadeyle durumu ortaya koyar: "*Aslını sorarsanız Hüseyin Ağa şehrin güney yamacındaki bağıma tutuğum bekçiydi."* (s. 9).

Bu tarz bir anlatıcı ve bakış açısını yazarın bundan önceki romanı *Çelo*'da da kullandığını biliyoruz. Yani aynı tarz anlatma yolunu devam ettirmiştir.

Yazar-kahraman anlatıcı Nail Bey, romanın başkişisi Hüseyin Ağa'yı dinlemek ve gözlemlemekten başka vakanın seyrine pek müdahale etmemekte, yani tamamen tarafsız gözlemci bir tavır sergilemektedir. Bu hususu gölgeleyebilecek tek bir unsurdan söz edilebilir. O da Hüseyin Ağa'ya bağ bekçiliği sırasında "Can Şenliği" olsun diye istediği bir eşek satın almasıdır. Bu tavır, romantik ve duygusal bir yaklaşım olarak kabul edilebilir. Bu kısımda (24-28 bölümler) şahsî duygularını açık etmediğini söyleyemeyiz. İhtiyarın mutluluğu onu da etkilemektedir. Anlatıcı, Hüseyin Ağa ve Can Şenliği adlı eşeğinden *"bizimkiler"* diye söz etmektedir (s. 69). Kahraman anlatıcı Nail Bey, ilk 36 bölümde varlığını birinci şahıs (ben) olarak yer yer belli eder. Yani Hüseyin Ağa'nın Eylül ayında bağ bekçiliğinin sonuna kadar bu böyle devam etmektedir.

Sonraki bölümlerde (37-60. bölümler) kahraman anlatıcı devre dışı kalmakta, yerini hâkim anlatıcı ve bakış açısına bırakmaktadır. Aslında önceki bölümlerde de kahraman anlatıcı ve bakış açısı yanında, hâkim anlatıcı ve bakış açısı da birlikte kullanılmaktadır. Çünkü kahraman anlatıcı, Hüseyin Ağa'yı görmediği ve duymadığı

zamanlarda da onun ne yaptığını ve içinden neler geçirdiğini ayrıntısıyla nakledecek kadar, tanrısal konuma sahip bir özellik arz etmektedir. Örnek:

"Hayallemesine ara vermedi, içinden konuşmasını sürdürdü: "Tıraştan sonra doğruca gelinin evi. Ne haber var anasından? Eh n'olacaksa salıda gelip çattı. Devresinin devresi günü…" (s. 116).

Anlatıcılar açısından bu durum bir kurgu hatası mıdır? Yoksa çok seslilik sağlama ve monotonluktan kurtulma gayreti midir? *Çelo* romanında da aynı durumun olması, yazarın bunu bilinçli yaptığına yorulabilir.

III.3.3.3.3. Kişiler

Can Şenliği, kişiler açısından zengin bir kadroya sahip değildir. Tek başına Hüseyin Ağa'nın romanı dense yanlış olmaz. Bu yönüyle eser, bir "tip-karakter" romanıdır. Bütünüyle Hüseyin Ağa'nın hayatı ve iç dünyasını anlattığı için biyografik nitelik de arz etmektedir.

Can Şenliği'nin merkezî başkişisi Hüseyin Ağa[203] Türk roman tiplerinin en canlı ve başarılı örneklerinden biridir. Aynı zamanda 80'lik bir ihtiyarın başkişi olması bakımından romanımızda tek örnektir. Balzac'ın "Goriot Baba"sını hatırlatan özellikleri olan Hüseyin Ağa, son derece dramatik bir hayat yaşar ve trajik bir tarzda hayatına son verir (Kendini yakar.).

Kahraman anlatıcı Nail Bey, Hüseyin Ağa'yı şöyle tarif eder:

"Aslını sorarsanız Hüseyin Ağa şehrin güney yamacındaki bağıma tuttuğum bekçiydi." (s. 9).

Roman kişilerinden Hamamcı Mustafa Ağa, Nail Bey'e Hüseyin Ağa'yı şöyle takdim eder:

"Bey, dedi, tam senin istediğin gibi kendinden uçkurluklu… Kimi, kimsesi yok. Tümünden YILKILIK… Oğlan oynamış oyuna gitmiş, çoban oynamış koyuna gitmiş. Kalmış orta yerde sersefil… Bir ucu sevap. Dağ gibi adamı kuru çöpe çevirmiş gâvur yokluk." Kuş uçurtmam valla" diyor. İcik kulağı ağır duyar. Ama gözleri sağlam." (s. 9).

---

[203] Can Şenliğinde'ki Hüseyin Ağa tipi üzerine yazılmış bir deneme için bk. İbrahim Zeki Burdurlu, "Can Şenliği"nde Hüseyin", *Türk Dili*, C. XXXI, nr. 283, Nisan 1975, s. 317-320.

Bu sözlerdeki "YILKILIK" ifadesinin büyük harflerle dizilmesi, *Yılkı Atı* romanına işaret gibi durmaktadır.

Kendisi de Yozgat-Samsun arasında eşeklerle taşımacılık yaptığını şöyle ifade eder:

"Bizim gibi gıldır gücükler de eşekçilik…

Bizim böyük oğlana "eşekçinin oğlu" diye lâf atarlarmış uşaklar." (s. 8).

"Eşşekçi Hüseyin Ağa" diye bilinen bu 80'lik ihtiyar, roman boyunca bugünden ziyade geçmişte, yani hatıralarda yaşamaktadır. Yalnız kaldığı zamanlarda iç konuşmalarla hatıralarını dillendirmekte, iyi günlerin yanı sıra kötü zamanlar geçirdiğini de ifade etmektedir. Nail Bey, Hamamcı Mustafa gibi kendisini dinleyecek birini bulduğunda, ya eşek katarındaki, ya da Balkan veya I. Dünya Savaşı'na dair anılarını anlatmaktan büyük bir zevk duymaktadır.

Eserin bütününden hareketle Hüseyin Ağa'nın kırgınlığının iki hususta kaynaklandığı görülmektedir:

1. Çok büyük emek ve fedakârlıklarla büyüttüğü iki oğlu onu sokağa atmıştır. Bunu hiç hazmedememekte ve sürekli dile getirmektedir.

2. Balkan ve I. Dünya Savaşı'nda birçok cephede savaşmış bir gazidir. Fakat uğruna savaştığı devletinden de bir destek görmemiştir. Yani devleti de ona bir sosyal güvence sağlamamıştır. Ona göre uğrunda savaştığı millet de çok kötüdür. Bu konuda şöyle der:

"Bu millet yaralı parmağa bile işemez ya, neyleyim çarem yok." (s. 13).

Hüseyin Ağa kendini garip, kimsesiz ve yetim olarak nitelemektedir (s. 13).

Hüseyin Ağa insanlardan iyilik adına tamamen umudunu kesmiştir. Hatta Allah'tan da bir beklentisi yoktur. Cennet, Cehennem umurunda değildir. İnsanlardan ve oğullarından gördüğü kötülükler onu iyice umutsuz ve asi yapmıştır. Ölmekten korkmadığı gibi, sık sık ölümü arzulamaktadır (s. 18).

İhtiyar Hüseyin Ağa, bütün ilgi ve sevgisini Nail Bey'in bağ bekçiliği sırasında ricası üzerine "can şenliği" olsun diye aldığı eşeğe verir. Onu "anam, babam" diye sevmektedir. Adını "Can Şenliği" koymuştur. Bu, aynı zamanda romana da isim olmuştur. Hüseyin Ağa "Can Şenliği" adlı eşeğine sahip olduktan sonra âdeta gençleşir,

içine yaşama sevinci gelir ve umutlanır. Onunla yalnızlıktan kurtulur. Eşekçi Hüseyin eşeklerle ilgili olarak şöyle konuşmaktadır:

"Ben Gürcülerin Fayık (Faik) ile kuzay köylerinden kömür taşımaya başladım yeniden. Yine üç beş merkep ile… Kendi kendime "Cenâb-ı mevlâm benim gözümü, işimi tutağımı merkeple açtı, inşallah onunla bitirir."dedim" (s. 45-46).

Gerçekten dediği gibi olur. İntihar etmeden önce görüp vedalaştığı tek canlı eşeği "Can Şenliği"dir.

Romanın adı olması yanında "Hüseyin Ağa"dan sonra romanın belki de en önemli figürü "Can Şenliği" adlı eşektir. Biraz düşünülünce Hüseyin Ağa'nın sevgisi ve dostluğunu kazanan Can Şenliği'nin romanın bütünü içinde sembolik bir anlam taşıdığı ortaya çıkar. Hüseyin Ağa da hayat boyu bir eşek gibi çalışmıştır. Ona göre eşeklik yapmıştır, fakat kıymeti bilinmemiştir. Eser boyunca "Can Şenliği" ifadesinin büyük harflerle dizili olarak 16 defa kullanılması, romanda "leit-motif" olarak kullanıldığını gösterir. Yani romanın özü, bu sözdür.

Hüseyin bunu şöyle ifade eder:

"Binmedik de böyle oldu. Ellerin eşeklerine eşeklik yaptık da böyle oldu. Oğul denenlere, evlât denenlere eşeklik yaptık da böyle oldu. Kendi eşşekoğlu eşekliğimize eşeklik yaptık da böyle oldu." (s. 71).

Hüseyin Ağa, ihtiyarlığında "Can şenliği" olsun diye Fadik Hatun'la evlenir. Ama o da kısa sürede bu ihtiyardan beklediği erkekliği ve maddîyatı göremediği için onu başından savar. Oysa Hüseyin Ağa, hayattan pek fazla beklentisi olmadığını şöyle dillendirir:

"Karun gibi mal istemedik. Lokman gibi can istemedik. İstediğimiz bir ufak dirlik. Hemi de üç günlüğüne. Yanımda bir kuru soluğa razıyım. Kursağıma bir yal çorbası girmesine razıyım. Korkuyorum gayrik soluksuz gecelerden. Eşeği mahsus kulak dibime bağlıyorum" (s. 109).

Son derece gururlu bir ihtiyar olan Hüseyin, kimsenin kendisine acımasını da istemez (s. 139). Bu gurur, onu intihara götürecektir. Fadik Hatun'a söylediği gibi "iki bin" lirasının olmadığı ortaya çıkacak diye kurtuluşu intihar etmekte bulur. Bunda oğlu Salim'e olan öfkesinin ve kendisine yaptığı kötülüklerin intikamını alma isteğinin de rolü olduğunu belirtmek gerekir.

80 yaşında bir ihtiyarın kendini yakma yoluyla intiharı, pek alışılmış bir durum değildir. Evlatlarından ve diğer insanlardan gördüğü kötü muamele onu intihara mecbur

eder. Bu son, pek ani ve şaşırtıcıdır. Son sözleri âdeta romanda anlatılanların ve Hüseyin Ağa'nın duygu ve düşünce dünyasının bir özetidir:

"Benim Allaha bırakacak âhım yok. Bunca insan ortasında, bu âha sen gıçını çevirdin kerhâneci dölü… Tüm bir yaşantımın haksızlıkları tecellisini sende buldu. Git bana edenleri, beni bu hâle düşürenleri bul! Paylaştır ettiğiniz zulumu… Okka, dirhem eksik düşmesin hiçbirinize… Çünkü zulumda at boyu birsiniz. Biriniz de birbiriniz de… Dininiz de, devletiniz de hiç birbirinizi aratmazsınız. Sahtekârlık, haksızlık, dinsizlik, imansızlık analarınızın meme sütü ile kanınıza temel taşı oluyor. Sonra da yıkılmıyor yaptığınız zulum binası… Allah başa çıkarmış sizin ilen… Yalan!... O da başa çıkamaz deyyusluğunuzunan… Allah elinize geçse ona da bir oyun hazırlarsınız. Mayanız gâvurluk hamuruna katılmış. Murtat takımları, it takımları… Onlara da gurban olasıcalar… Yanacakları merkebe ot atanlar!... Hepinizin anasını avradını gideraya…k… Hepinizin anasını avradını…" (s. 185).

Romanın diğer şahıslarını ikinci ve üçüncü dereceden şahsiyetler oluşturmaktadır. Bunlardan kahraman-anlatıcı Nail Bey (Nail Abbas Sayar), Hamamcı Mustafa ve karısı, Fadik Hatun'un kızı Ayşe, Hüseyin Ağa'nın kendisinden memnun kalarak hayır dua okuduğu yardımcı ve aracı konumundaki şahsiyetler olarak bizzat vakada aktif rol oynamaktadırlar. Hüseyin Ağa sadece bu kişiler sayesinde son üç beş ayını neşeli ve mutlu geçirmek için çaba sarf etmiştir. Hüseyin Ağa, romanın geri kalan şahsiyetlerinin hemen hemen hiç birinden memnun değildir, aksine bu kişilere aşırı derecede kırgın ve öfkelidir. Onun dünyasını çevresindeki yakınları ve muhatap olduğu insanlar karartmıştır. O en çok iki oğlundan, özellikle de büyük oğlundan şikâyetçidir. Büyük oğlu Salim Usta onu kendi evinden kovduğu gibi, bu ev karşılığında istediği bir iki bin lirayı da vermeyerek, ihtiyarlığında yaptığı evliliğin bozulmasına sebep olmuştur. Bu sebeple Hüseyin Ağa da eviyle birlikte kendini de yakarak ona hem ders vermiş, hem de ondan intikam almıştır. Romanın çeşitli bölümlerinde onlarca kez oğullarından bahseden Hüseyin Ağa, onlar için yaptığı fedakârlıkları anlatır. Onları okutmak ve iyi bir yere getirmek için sarf ettiği çabalarından söz eder. Fakat okumak yerine birisi semerci, birisi de zar zor kalaycı ustası olmuştur. Bununla yazar, babalarının intihara sürüklenmesinde büyük payın oğullarında olduğunu ifade eder. Aynı zamanda evlatların babalarına kötülük etmesinin temelindeki yanlışın "eğitimsizlik"ten kaynaklandığı düşüncesini vermeyi de amaçlamıştır diyebiliriz.

Salim Usta'nın bahar geldiğinde yanan evinin enkazını kaldırtıp, yeniden yapma girişimi sırasında babasının cesediyle karşılaşınca söylediği sözler pişmanlığını ortaya koymaktadır. Fakat artık çok geçtir ve iş işten geçmiştir:

"Ağa, iyi yapmaya hiç de iyi yapmadın! Amma gelgelelim, biz bu zulma çoktan ilâyık idik. Çoktan çanak açmıştık… (…)

Ne olacaksa, bu dünyada zulum edenler, biraz da ettiklerinin karşılığını yine burada bulmalı…" (s. 189).

Bu sözler "kıssadan hisse" geleneğinin bir yansıması olup aynı zamanda eserin "tezli roman" olduğunu da ortaya koymaktadır.

"Can Şenliği", Eşşekçi Hüseyin Ağa tipiyle tıpkı "Yılkı Atı"ndaki Doru Kısrak gibi unutulmaz ve orijinal bir tip ortaya çıkarmış olması açısından, romancılığımızda önemli bir yerde bulunacaktır.

III.3.3.3.4. Zaman

Birinci baskısı Nisan 1974'de yapılan *Can Şenliği* romanında anlatma zamanı, geçmiş zamandır. Yani yazma zamanından önceki bir zaman dilimidir. Kahraman-anlatıcı Nail Bey'in şu sözleri vaka zamanının geçmiş zaman (Nisan 1974'ten öncesi) olduğunu gösterir:

"Aslını sorarsanız Hüseyin Ağa şehrin güney yamacındaki bağıma tutuğum bekçiydi." (s. 9).

Yazma zamanından daha önceki bir zaman dilimini ifade eden yazar, bu vaka zamanının hangi tarihlere denk geldiğine dair bir ipucu vermemiştir. Fakat vaka zamanının eserin yazılma zamanına yakın olduğunu bazı kaba hesaplar yaparak tespit etmek mümkündür. Hüseyin Ağa 80 yaşındadır. Balkan ve I. Dünya savaşlarına katılmıştır. Öyleyse 1918'de 24-25 yaşlarında olmalıdır. Buradan hareketle vakanın geçtiği yılları kabaca 1963-1964 yılları olarak tespit etmek mümkündür. Vaka zamanının toplam süresi (reel zaman dilimi) yaklaşık 5 aylık bir süreyi kapsamaktadır. Vaka, Temmuz ayında başlayıp kasım ayında sona ermektedir. Bunu Hüseyin Ağa'nın Temmuz'da bağ bekçiliğine başlayışı, Eylül'de evlenip köye gidişi, Kasım'da köyden şehre gelişi ve intiharına dair verilen bilgilerden tespit ediyoruz.

Fakat roman boyunca Hüseyin Ağa'nın 80 yıllık ömrünün önemli olaylarını anımsayarak onları diyaloglar yoluyla nakletmesi, eserin aslında bütün bir ömrün romanı olduğu düşüncesini de uyandırdığını söyleyebiliriz. Buna göre romanda aktüel

zamanla (5 ay) mazi (80 yıl) iki ayrı çizgide iç içe devam etmektedir demek mümkündür. Böylece yazar bir insan ömrü üzerinden, bir Orta Anadolu şehrinin dar gelirli insanlarının Cumhuriyet'in ilk yıllarından 60'lı yıllarına kadar geçen zaman dilimi içindeki genel görüntüsünü ortaya koyma imkânını bulmuştur.

III.3.3.3.5. Mekân

Can Şenliği mekân açısından yazarın önceki iki romanından farklı bir nitelik taşımaktadır. *Yılkı Atı* ve *Çelo*'da vakalar, köy mekânı üzerine kurgulanırken, bu romanda "Yozgat" şehir merkezi ana mekân olarak seçilmiştir. Romanın mekânını şöyle bir tablo ile gösterebiliriz:

1-47. Bölümler	**48-58. Bölümler**	**59-60. Bölümler**
Yozgat	Fadik Hatun'un köyü	Yozgat

Tabloda da görüldüğü gibi, romanın bir kısmında yine bir köy olsa da, Hüseyin Ağa Yozgat şehir merkezinden bir kişidir. Köye bir çaresizlik sonucu içgüveyisi olarak gider, ancak orada 2 ay barınabilir. Bu şehirli ihtiyarı köylüler benimsemezler, hatta dışlarlar. Evlendiği Fadik Hatun bile onu kabullenemez. Bu yüzden başından savar. Yani romanda bir köyün varlığı, bu romanı bir köy romanı yapmaz. Şehirli, 80 yaşında, kimsesiz ve zavallı ihtiyarı köylüler bile kabullenemezler. Oysa onun kimseye bir zararı yoktur. Şehirde barınamayan Hüseyin Ağa, bir köyde kendisi gibi kimsesiz bir kadınla evlenmiştir. Ancak onun damı altında bile barındırılmamıştır. Yazar bununla şehirlisi de köylüsü de aynıdır, fikrini ortaya koymuş olmalıdır. Hatta köylü daha da acımasızdır. Bu köy bakımdan âdeta dedikodu kazanıdır. Oysa romanın ana mekânı olan Yozgat merkezinde tek tük de olsa Hamamcı Mustafa ve Nail Bey gibi iyi insanlar da bulunmaktadır.

Romanın ilk 36 bölümünde mekân, kahraman-anlatıcı Nail Bey'in şehrin güney yamacındaki bağı ve şehrin bu yönündeki kenar mahallesidir. Hüseyin Ağa burada iki ay süren bekçiliği sırasında haymelikte barınır, yatağı ise otlardır.

Romanın 37-47. bölümlerinde dar mekânlar, Ayşe gelinin evi ile Mustafa'nın hamamının külhanı kaşımıza çıkar. 48-58. bölümlerde dar mekân, Fadik Hatun'un köydeki evidir. 59-60. bölümlerde ise şehrin hanlarından birisi ve Hüseyin Ağa'nın kendi evi (Oğlu Salim ustanın sahiplendiği ev) dar mekânlardır.

Beş aylık süre içinde yukarıda sayılan mekânların dağınıklığı, zavallı ihtiyarın perişanlığı ve oradan oraya savruluşuna işaret etmektedir.

Bu mekânlardan en dramatik olanı, şüphesiz Hüseyin Ağa'nın kendisini içinde olduğu hâlde yaktığı ve hayatına son verdiği evdir. Burası kendini sokaklara terk eden oğlundan intikam alırcasına yaktığı ve kendi alın teriyle yaptırdığı evidir. Âdeta kendisini buraya gömmüştür. Yani evini kendine mezar yapmıştır. Çünkü bahar gelinceye kadar cesedi enkazın altında kalır.

Kısaca romanın başkişisi Hüseyin Ağa, Yozgat vilâyetinde barınamaz. Küçük bir köye sığıntı olur, ancak orada da barınamaz. Çareyi şehre dönüp emeği ile sahip olduğu evine, kendi elleriyle kendini gömmekte bulur. Bu yönüyle bu mekân dramatik ve anlamlı gelmektedir. Hüseyin Ağa'nın öpüp severek vedalaştığı Can Şenliği ise bir handa kalmıştır. Eserde "Can Şenliği"ne daha sonra ne olduğuna dair bir ipucu bulunmaması da ucu açık son olarak değerlendirilebilir.

III.3.3.4. İçerik

III.3.3.4.1. Konu/Tema

Can Şenliği romanının konusu, 80 yaşında, evlatları tarafından kaderine terk edilmiş, evsiz barksız ihtiyar "Eşşekçi" Hüseyin Ağa'nın dramatik yaşam öyküsüdür. Bu 80 yıllık dramatik yaşam öyküsünün arka planında okuyucu Yozgat şehrinin geçirdiği ekonomik ve sosyal değişim sürecini de görme fırsatı bulur[204].

Yılkı Atı'ndaki konu ve temanın, bu romanda insanlar dünyasından bir vaka ile işlendiği çok açıktır. Hüseyin Ağa, tam bir "YILKILIK"tır (s. 9). Yani kendi evinden öz oğulları tarafından kovulmuş, sokakta kaderine terk edilmiş bir ihtiyardır. Para kazanamaz ve işe yapamaz olunca her iki oğlu da onu kimsesiz ve zavallı bir konuma düşürmüşlerdir. Hiçbir sosyal güvencesi yoktur. Balkan ve 1. Dünya Savaşı'na katılmıştır. Devleti bile onun gaziliğine değer vermemiştir. Zar zor bir ev yapmıştır. Fakat onu da büyük oğlu Salim Usta sahiplenmiştir. Başını sokacak bir yeri de yoktur. Önce bir handa, sonra da kısa süreliğine bir hamamın külhanın da barınır. Bütün insanlardan, hatta Tanrı'dan bile umudunu kesmiştir. Gördüğü kötü muamele onu isyankâr ve kötümser yapmıştır. Umutsuz, çaresiz ve isyankâr ihtiyar Hüseyin Ağa, en

[204] İnci Engünün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* adlı kitabında ve "Can Şenliği" başlıklı makalesinde *Can Şenliği* romanını köy romanı ve kahramanını da köylü olarak ele almıştır. Sevil Tomur da eseri köy romanları arasında ele almıştır. Oysa eser bir köy romanı değildir. Konusu Yozgat merkezinde geçmekte ve kahramanı da bir köylü değil, Yozgat şehir merkezinden bir kişidir. *Can Şenliği* romanını köy romanı olarak değerlendirenler için bk. İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., İstanbul 2001, s. 324-327; İnci Enginün, "Can Şenliği", *Türk Edebiyatı*, nr. 36, İstanbul 1974, s. 34-35, 39; Sevil Tomur, *Klişelerden Uzak Bir Köy Romancısı: Abbas Sayar*, Bilkent Üniversitesi, Ankara 2002, 71 s. (BasılmamışYüksek Lisans Tezi).

çok oğullarına, bilhassa evini elinden alan büyük oğluna öfkeli ve çok kırgındır. Evinin ocakbaşında bir gece gizlice kendini ateşe verir. Amacı eviyle birlikte kendine de yakarak oğluna bir ders vermek ve gururuna yediremediği bir hayata katlanmamaktır. İstese oğlunu ve ailesini de, evini dışından yakmak suretiyle öldürebilecekken kıyamadığı için bunu yapmaz. Bu intikam şekli, *Yılkı Atı* romanındaki Doru Kısrak'ın intikamına benzer. İhtiyar, giderayak evlatlarına iyi bir ders verir. Yazar son bölümde bu olayla ilgili Hüseyin'in oğlu Salim Usta'yı konuşturmak suretiyle, alınması gerekli mesajı ifade eder ve romanın tezini ortaya koyar:

"Ne olacaksa, bu dünyada zulum edenler biraz da ettiklerinin karşılığını yine burada bulmalı…" (s. 189).

Hüseyin Ağa'nın dışlanması sonucu çaresiz ve evsiz barksız kalışının psikolojisinde yarattığı travmalar bu gururlu ihtiyarı intihara sürükler. İntihar şekli (yakmak) son derece trajiktir. Bütün bunlardan şu sonuca gidebiliriz:

Abbas Sayar; *Yılkı Atı* ve *Çelo*'da da işlediği, "haksız yere kötülüklere maruz kalma, kaderine terk edilme, sosyal güvenceden yoksun oluşun doğurduğu acı sonuçları" *Can Şenliği*'nde de farklı bir tarzda işlemiştir.

III.3.3.4.2. İşlenen Meseleler

Romanda üzerinde durulan en önemli mesele "sosyal güvencesizlik"tir. Romanın başkişisi Hüseyin Ağa'nın trajedisine sebep olan şey, sosyal güvenceden yoksun oluşudur. Bu ülke için savaşmış ve bunun hatırası olarak omzunda bir kurşunla yaşamıştır. Ancak Kurtuluş Savaşı'nda çürüğe çıkarıldığı hâlde kendisine gazi maaşı da bağlanmamıştır. Ömür boyu çalışıp çabalamış iki oğul yetiştirmiş, fakat onlardan da bir hayır görmemiştir. En sonunda aç açık ortalarda kalmıştır. Bütün bunları hazmedemediği için de intihar etmiştir. 1960'lı yılların Türkiye'sinde Yozgat'ın şehir merkezinde bir ihtiyar parasızlık ve evsizlik sebebiyle gururunu incitmemek için çareyi intiharda bulur. Yazar bu vaka aracılığıyla okura sosyal bir mesaj verir: Toplumda Hüseyin Ağa gibi insanların sosyal güvence altına alınması gereklidir.

Yazar, *Can Şenliği*'nde Hüseyin Ağa'nın biyografisinin arka planında, 80 yıl boyunca Yozgat'ın geçirdiği sosyal ve ekonomik değişimleri de anlatmıştır. Roman aynı zamanda bir Yozgat panoramasıdır. Meselâ 1920'li yıllarda Yozgat'ın ekonomik yapısına dair bazı bilgiler verilir. Gayrimüslimlerin şehrin ekonomisine hâkim olduğu bilgisi bunlardandır:

"O zaman tüccarın cümlesi Ermeniden, Rumdandı." (s. 8).

Şehirlerarası taşıma araçlarının 80 yılda nasıl değişime uğradığına da yer verilerek, bunun ekonomik ve sosyal yapıya tesirleri üzerinde de durulmaktadır. At-eşekten at arabasına, ondan da motorlu araca geçiş adım adım anlatılmaktadır.

Hüseyin Ağa oğullarının okula gitmemekte direndiklerini, bu yüzden birini semerciye, diğerini de kalaycının yanına çırak verdiğini anlatmaktadır. Bu, toplumdaki "eğitimsizlik" problemine bir göndermedir. Hüseyin Ağa'nın şu sözleri toplumdaki cehalet ve batıl inançların zararını çok güzel anlatmaktadır:

"…Birini semercinin yanına verdim. Birini de kalaycının yanına verdim. Kalaycı Ermeni idi. Zaten bütün kalaycılar o millettendi. Bizimki daha ilk gün isyan bayrağını çekip geldi:" Ben gitmem. Kalaycılık Ermeni işiymiş. Ben gâvur işi yapmam." Güldüm. Ya ne işi yaparsın yavrum? Dedim." "Müslüman işi olsun" dedi. (…) "Ulan" dedim. Şehirde yirmi semerci varsa onun da on beşi Ermeni. Hangi Müslüman işini soruyorsun?... (…) Gâvur işi diyenler beni eşşeğin osuruğuna kul köle ettiler. Adamın Müslümanı, Ermenisi, Rumu olur." (s. 24).

Yoksullukla kötülük arasında bir ilişki kurarak toplumdaki kötülük ve ahlaksızlığı ekonomik durumla izah etmek için yazar, yine Hüseyin Ağa'yı konuşturur:

"Aç it fırın yıkar, diye boşuna söylememişler ya eskiler? Bizim buralarda kötülük alıp başını gittiyse, bil ki yokluktan. Toprak da yok. Adam da ne para bulunur ne de ahlâk-i umumî…" (s. 35-36).

Bu şekilde toplumdaki bozulma ve kokuşmayı ekonomiye bağlama fikri, sosyalizmin bir yansımasıdır.

1960'lı yıllarda Yozgat'a ilk defa çamaşır makinesi geldiğinden ve taksitle eşya satışından ilk defa haberdar olan Hüseyin Ağa bunu şöyle anlatmaktadır:

"Bizim Hamamcı Mustafa bir çamaşır makinesi almış… Çamaşır'ın da makinesi olduğunu o zaman duydum. (…) Allah'tan peşinatı yok. Taksitle… "Ula Mustafa taksit ne?"dedim. (…).

Ben Mustafa'dan duydum taksit lâfını…" (s. 40).

Bu sözler şehrin sosyal ve ekonomik değişiminin ifadeleri olarak eserde yer almışlardır.

Hüseyin Ağa ve nesli Cumhuriyet dönemindeki bu tür değişimlere ayak uydurmakta zorlandıkları için oldukça sıkıntı çekmişlerdir. Bunu Hüseyin Ağa'nın

eşekçilikten arabacılığa geçip, yeni taşıma sistemine ayak uyduramayışından anlıyoruz (s. 41).

Balkan ve I. Dünya savaşlarına katılıp gazi olan Hüseyin Ağa, bu harplerin kendisi üzerindeki tesirini de şöyle açıklar:

"Yara, bere, eza, cefa sonunda yenik döndük yurda… Şu Arabın hâlâ anasına avradına söver dururum. Omuz küreğimdeki sancı onların yüzünden. Din gardaşlarımın yüzünden. Öyle din gardaşlarımın anasını, avradını…" (s. 42).

Bu sözler harplerden çıkmış bir toplumun fertlerinin düşünce dünyasını yansıtmaktadır. Hüseyin Ağa'nın nesli bu yüzden kırık dökük ve yorgun bir nesildir. Yazar romanında bu hususa vurgu yapmış olmalıdır.

Hüseyin Ağa, cemiyetten ve hatta en yakını olan çocuklarından hiç iyi bir muamele görmemiştir. O, adam yerine konmayı istemektedir. Fakat onu şimdiye kadar kimse adam yerine koymamıştır. Bunu şöyle ifade eder:

"Adam dediğin de böyle olur. İnsan gadrini bilir. Adamı insan yerine kor…" (s. 43).

Bu durum aslında, cemiyetimizin önemli bir sorunudur. Yani insana değer vermemek, sevgisizlik problemidir. İnsanlar arası ilişkilerin sevgi ve saygı temelinden uzaklaşması problemidir. Yazar, bu hususu vurgulamaktadır. Romanın 18. Bölümü memleketi için canını ortaya koyan gazilere toplumun ve devletin ilgisiz kalışı problemini dile getirmektedir. Hüseyin Ağa, bu konudan dolayı da kırgındır, fakat son derece gururlu ve fedakâr bir tavır takınmıştır:

"Üç gün "Gazi" dediler. "Hoş geldin" dediler. Yalandan çay ısmarlayanlar oldu (…). "Mutasarrıfa git, ben Kutülimare'den döndüm de! Gaziyim, bana bir iş verin çoluğum çocuğum var," diye akıl verenler oldu. Şöyle bir düşündüm; "Oğlum Hüseyin" dedim kendi kendime, "Sen askerlik yaptıysan vazifen. Harbe girdiysen vatan borcu. Yara aldıysan, hamama giren terler…" (s. 45).

Hüseyin'in bu sözleri, fakirliğine rağmen son derece fedakârca ve gurur verici sözlerdir. Fakat aynı zamanda dolaylı olarak eski zihniyete ve hakkını aramama huyumuza da bir eleştiridir.

Romanda yer yer vurgulanan sorunlardan birisi de kuraklıktır. Bu husus şöyle dile getirilmektedir:

"Vay, bir de yağmur yağar ki sanki… Mayısta gözünün yaşı tükenirdi gökyüzünün… Eylüle, ekime dek her bir yön ışıl ışıl mavi. Ve de yer demir, gök bakır…" (s. 93).

Şehrin çeşitli problemleri kapsamında belediye hizmetleriyle ilgili halkın şikâyetleri, eserin fonunda kendini hissettirmektedir. Örnek:

"Şu velediyeye bak! Aşağıları, zengin takımının oturdukları yerleri civalı lambalarla "Şam şam şakıtır" da, gıyıdakileri, köşelerdeki yirmi beş mumluk kör ampul ile terbiye eder. Zahar yukarıdakinin de zenginlerle arası iyi… Velediye bizi de küfre saptırıyor." (s. 144).

Romanda söz konusu edilen problemlerden biri de "köylü kesimi"nin aşırı dedikoducu ve riyakâr oluşudur. Bu aslında cemiyetin önemli bir hastalığıdır. Yazar, bu hususu Hüseyin Ağa'nın içgüveyisi gittiği köylüler üzerinden anlatmaktadır. Bu köylüler son derece cahil, riyakâr, dedikoducu ve güvenilmez insanlardır:

"Fadik; "Bilirim hepsinin yürek gâvurluğunu. Herifi görüp de er saatte köye söz dağıtacaklar. Allah rızası için halleri mi olur kahbelerin…" diye mırıldandı…" (s. 148).

Köylülerin din konusunda da riyakâr ve cahil oluşları, üzerinde durulan problemlerden birisidir. Birçoğu dinden habersiz oldukları hâlde Hüseyin Ağa'nın namaz kılmayışını dedikodu malzemesi ve problem yapmışlardır. Buna karşı Hüseyin Ağa'nın şu tepkisi anlamlıdır:

"Bana namazdan niyazdan söz açan o deyyusların çoğu beynamaz… Namaz kaçağı kerhanecinin bir teki… Ezen sesi yaklaşırken benden önce sıvışırlar cami peykesinden. Sonra da yük yıkacak yer ararlar. Benim gibi garibi buldular da zalim poyraz gibi eserler üstüme üstüme…" (s. 163).

III.3.3.5. Anlatım

III.3.3.5.1. Dilin Niteliği

Vakanın büyük bir kısmı Hüseyin Ağa'nın kendi ağzından anlatıldığı için, kullanılan dil de Hüseyin Ağa'nın mensubu olduğu sosyal çevrenin ve yörenin konuşma dilinin özelliklerini yansıtmaktadır. Çok az bir bölümde ise yazar - kahraman anlatıcı

Nail Bey'in, ağzından ortaya konan kültür ve yazı dilinin özellikleri kendini göstermektedir.

Eserin genelinde Yozgat yöresi ağız özelliklerinin ve konuşma dili unsurlarının kullanıldığını görüyoruz. Yöresel sözler, deyimler, atasözleri, argo söyleyişler ve küfürlerin bolluğu dikkati çekmektedir. Hüseyin Ağa'nın şu konuşmasında bu saydığımız özelliklerin tümünü görebiliriz:

"Başka ne bok yiyeyim? Bir tutacak dalım, bir uçacak kanadım mı var? Sen de olmasan tüm ortalardayım. Allahın yazgısı bir benim için mi kara?

Benim gibi biçâreler için mi? "Yazın bu ise, al şu canı" derim almaz. Bizi sefalet köçeği gösterip de "emrine şükür" için başkalarına nispet mi sağlamaya çalışır? Dinim de yırtıldı gayrik, imanım da… Cehennem mi nur alâ nur… Alsın emanetini! İlk posta havale etsin oraya!... Yanımda bir kuru soluğa hasret kaldım. Din için, devlet için kırk yerimizden kurşun yedik. Hani nerde şimdi o din? Hani nerde o devlet! Dini devleti bir yana, kuru bir "merhaba"yı esirgiyor elin uşağı… Belimden düşen eşşek dölleri dünyada mıyım, değil miyim? Farkında bile değiller." (s. 108-109).

Eserde yöreye has kelime ve ifadeler bolca kullanılmıştır: *Haşavuzdan (haşa huzurdan), tomofil (otomobil), pırtı, gıldır gücük, gater (katar) , gobel, devresi gün* vb. yöresel kelime ve ifadeleri çoğaltmak mümkündür.

Eserin dil varlığında dikkati çeken bir özellik de atasözleri çokça kullanılmış olmasıdır:

"Sora sora Bağdat bulunurmuş." (s. 11).

"Kiminde et kaynar, kiminde dert" (s. 13).

"Her boyayı boyadın bir fıstık yeşili mi kaldı." (s. 18).

"El eli yur, el de yüzü." (s. 35).

"Aç it furın yıkar." (s. 35.

"Canı yanan eşek atı geçer." (s. 41).

"Dünya kırk kulplu kazan, bir kulpundan da tut sen kazan." (s. 45).

"Gelin hâlına göre salın." (s. 108).

"Şaşkın ördek, gıçtan dalar." (s. 108).

Bu örnekleri birkaç kat çoğaltmak mümkündür.

Eserde deyimlerin ağırlığının daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Bu deyimlerin bir kısmını yazı dilinde kullanılanlar, bir kısmını da yöreye has olanlar ve argo niteliği taşıyanlar oluşturmaktadır. Örnek:

Kuş uçurtmamak, gıçına nişadır çalınmak, samanlık seyran olmak, mayası batmak, eyvallahı çökertmek, elifsiz mertekli olmak, bir kazığa bağlamak, yeşerip bostan olmak, tırnağına kul köle olmak, tavşan yamacı aşmak, içi yatmamak, burnu kaf dağını bulmak, eli ekmek tutmak, oğlu dürümü yemek, müdân eylemek, şamar oğlanı etmek, damarına su seğirtmek, gam yememek, beline su seğirtmek, çanak açmak vb.

Eserde küfürlü ve ayıp söz ve diyalogların bol olduğunu görüyoruz. Hüseyin Ağa'nın eser boyunca küfürsüz konuşması neredeyse yok gibidir. Bu durum, onun sosyal çevresi ve eğitim seviyesiyle ilgili olduğu gibi, içinde bulunduğu isyankâr ruh hâlini de yansıtmaktadır. Bu aynı zamanda yazı dili ve gündelik normal konuşma dilinden sapmaları da ifade etmektedir. Bir örnek:

"— Hele kerhaneciye hele…

— Gel, anlat şu boynuzluya…

— Dürzü hiçbir şeyden anlamaz.

— Tüm kahbe analı…

— Ulan rafazı, ulan deyyus…" (s. 74).

Yazar anlatıcının sözü aldığı kısımlarda kısa, basit, devrik ve fiil cümlelerini tercih ettiğini görüyoruz. Örnek:

"Kirli sakalını yüz derisini sıyırırcasına kaşıdı. Fersiz, buğulu gözlerini başparmağının ilk mafsalıyla sildi. Hafif bir ıslık duydu parmağında. Oldu olası gözyaşına düşmandı yüreği." (s. 21).

Eserin büyük bir kısmında söz, eserin kahramanında olduğu için, onun dili ve cümleleri oldukça farklılık arz etmektedir. Zaman zaman alışılmış gündelik dilin yapısı ve kelimelerinden uzaklaşıldığı, iç konuşmaların yoğun olması dolayısıyla devrik ve eksiltili cümlelerin çokluğu dikkati çeken özelliktir. Hüseyin Ağa eşeğiyle şöyle konuşmaktadır:

"Yavrum çelebim! "dedi. "Benim kadir kıymet bilirim! Söyle bir dağ taş dolaşak mı? Nasıl olsa vakit er… Piçler de yolacaklarını yoldular zaten. Elleri üst dallara erişemiyor, orda kalan da Nail Efendi'ye yeter. Zaten keyfinde dürzü bu işin. Aldığı meyveyi satsa, harcadığı paranın zekâtını alamaz. Bana vereceğini de zekât hanesine kaydetsin. Hemi de benim gibi seksenliğe verilen bire beş sayılır…" (s. 73).

Eserin söz dağarcığını günlük konuşma dilinin kelimeleri oluşturmaktadır. Yozgat'a ait yöresel kelime ve sözler eserde çokça kullanılmaktadır. Örnek: *Haşavuzdan (hâşâ huzurdan), goşa yaşamak (birlikte yaşamak), pırtı, yılkılık, helbet, gobel, golük (eşek)* vb.

III.3.3.5.2. Üslubun Niteliği

Can Şenliği romanı, anlatım bakımından son derece renkli ve canlı bir özellik taşımaktadır. Eserin geneline dramatik ve tahlilî bir üslup hâkimdir diyebiliriz. Çünkü eserde Hüseyin Ağa'ya kendi hayatı ve psikolojisi, diyalog ve iç monologlar yoluyla anlattırılmak suretiyle dramatik ve iç çözümlemelere dayalı bir anlatım ortaya konmuştur.

Kahraman anlatıcı Nail Bey (Nail Abbas Sayar) daha çok gözlemci ve dinleyici konumda bulunarak, avamdan biri olan Hüseyin Ağa'yı ve onun kendini ifadesini yalın bir dille ortaya koymasına zemin hazırlamıştır.

Yazar, Hüseyin Ağa'nın iç dünyasını daha çok iç monologlar yoluyla "bilinç akımı" tekniğinden yararlanarak vermiştir. Böylece ortaya son derece yalın, dramatik ve tahlilî bir üslup çıkmıştır. *Can Şenliği* romanı, üslup açısından tek kelimeyle ifade edilmek gerekirse bir "tahlil" romanıdır. Çünkü 80'lik bir ihtiyarı intihara götüren sebeplerin tahliline ait bir eserdir.

III.3.4. DİK BAYIR

III.3.4.1. Künyesi

1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1977, 306 s.

2. Baskı: Can Yayınları, İstanbul 1984, 320 s.

3. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002, 307 s[205].

[205] Eserden yapılan alıntılar ve sayfa numaraları bu baskıya aittir. Ayrıca roman üzerine yapılmış bir tahlil denemesi için bk. Mehmet Emin Lebe, "Dik Bayır", *Türk Dili*, C. XL, nr. 336, Eylül 1979, s. 183-184.

III.3.4.2. Özeti

Dik Bayır romanında Yozgat iline bağlı Beydiyar adlı köyün 17. yüzyıl Celâlî İsyanları'ndan başlanıp, 1968'de Almanya'ya işçi olarak bu köyden ilk gidenlerin maceraları anlatılmaktadır. Yani Beydiyar Köyü'nün kuruluşundan bugüne kadarki tarihi, sosyal ve ekonomik yapısı gözler önüne serilmiştir.

Beydiyar Köyü, kahraman-yazar anlatıcı Nail Bey'in çocukluğunda ailecek harman zamanı gittikleri köydür[206].

Anlatıcı, köyün ne zaman ve kimler tarafından kurulduğunu köyün ihtiyarlarından dinlemiştir. Beydiyar Köyü Oğuzların Salur Boyu'ndan gelen bir aile tarafından (Temur ailesi) kurulmuştur. Bu aile Celâlîler'in şerrinden kaçarak, değerli arazilerini bırakıp bu dağ köyüne gelmiştir. Korunaklı ve hayvancılığa elverişli buldukları bu yerde köy kurmuşlardır.

Yazar 10 yaşlarında ilkokula giderken Beydiyar'a gittikçe ortakçıları Ali Çavuş'tan köyün geçmişi hakkında bilgiler alır. En büyükleri 13 yaşında altı kardeş olduklarını söylemekte ve köyde geçirdikleri hasat mevsimini özlemle anmaktadır.

Yazar-kahraman anlatıcı (Nail Bey), aradan 15 yıl geçip politikaya atılınca, çocukluğunda gittiği atalarının köyüne yolu tekrar düşer ve köyün geçmişi ile bugününe dair bilgiler alır. Köyün sözü dinlenir yaşlılarından Kırpık Hasan Ağa, Beydiyar Köyü'nün öyküsünü anlatmaya devam eder. Salur Boyundan ve Temur soyundan gelenlerin nüfusu hızla artmış ve Beydiyar büyük bir köy hâline gelmiştir. Köy uzun ve ardı ardına çıkan savaşlar sebebiyle, yıpranır ve fakir düşer. Kırpık Hasan Ağa, Balkan, I. Dünya ve Kurtuluş Savaşlarını hatırlamaktadır. Bu savaşlara köyden çok sayıda insan katılır ve pek azı geri dönebilir.

Kendisi de Seferberlik'te askere alınır. Köylüler soylarının kuruyacağından endişe etseler de, geri dönen birkaç eski asker sayesinde köy nüfusu tekrar çoğalır. Fakat köylüyü yeni bir düşman daha beklemektedir: Fakirlik. Onunla mücadele için şehirli hâli vakti yerinde insanlardan borç alarak, arazilerine onları yarıcı yapma yolunu çare olarak görürler. Bu arada köylüler, gücü kuvveti yerinde gençlerini de yeni çıkmış

---

[206] Abbas Sayar'ın yayınlanmamış anılarında bu köyün gerçek adının Seydiyar olduğu ve ilkokul çağlarında hasat zamanı paylarına düşen ürünü ortakçılardan almak için ailecek gittikleri bir köydür. Yazarın bu anılarında anlattıkları ile romanda anlatılanlar bire bir örtüşmektedir. Yazarın yayınlanmamış anılarından bir kısmı için bk. Nurel Nazlıgül, *Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma*, Eskişehir 2007, s. 237 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

bir kazanç kapısı olarak şehirlere ameleliğe göndererek ayakta durmaya çalışırlar. Bir taraftan ortakçılık, bir taraftan da amelelikle geçimlerini sağlamaya çalışırlar. Fakat nüfus arttıkça köyde geçim de zorlaşmaktadır.

Bir yandan da yavaş yavaş köyden şehre göç başlar. Daha çok bekçilik ve kapıcılık gibi işler yapmak üzere köyden şehre gelinmektedir. Ankara ve Kırıkkale gibi yerlere ameleliğe gidilmektedir. Böylece Demokrat Parti Dönemine (1950-1960) gelinir. Köylü yeni partiyi bir umut ışığı olarak görür.

Aradan 18 yıl geçtikten sonra yazar-kahraman anlatıcı, 1968 yılında Beydiyar Köyü'nden Müslim Ağa'yı tanır ve köyün öyküsünün kalan kısmını ondan dinlemeye devam eder. Köyden şehre göç aşırı hızlanmıştır. Bunun dışında bir de Almanya'ya işçi olarak gitme yarış ve gayreti başlamıştır. Bin bir zahmet, masraf ve hileli yollarla insanlar, Almanya'ya işçi gitmek için harekete geçmişlerdir. Müslim Ağa da küçük oğlu Raşit'i işçi olarak gönderme gayreti içindedir.

5. Bölüm'den itibaren yazar, Beydiyar Köyü'nü ve özelde de Müslim Ağa'nın ailesinin öyküsünü hâkim anlatıcının ağzından anlatmaya devam etmektedir. Romanın bundan sonraki bölümleri neredeyse tamamen "Almancılık Öyküsü"dür.

Köylü bu öyküyle birlikte yeni bir sözcük öğrenir: "paşaport". Köylüler arasında Alamancılığa dair, olumlu-olumsuz birçok rivayet dolaşmaktadır. Köyün eli iş tutan, yol masraflarını karşılayacak kadar parası olan erkekleri "Almanya" sevdasına kapılmışlardır. Bunların bir kısmı resmî yollarla gitmeye çalışmakta, bir kısmı turist olarak gitmekte, bir kısmı da para karşılığı götürülmek vaadiyle dolandırılmaktadırlar.

Beydiyar Köyü de "Alamancılık" cezbesine kapılır. Nutukçu Gani Beydiyar'ın "Alamancılık " işine önderlik eden uyanıklardan biri olur. Almanya'ya resmî gidiş yollarından biri de "kooperatif" kurmaktadır. Köylülerden aldığı destekle köy kalkınma kooperatifi kuran Gani, Almanya umudu olanlardan birkaç bin lira para toplayarak, tuğla fabrikasının temellerini atar ve duvarlarını yaptırır. Bu arada köylü "pasaport"tan sonra, "kooperatif" sözcüğü ile de tanışmıştır.

Nutukçu Gani, girişken bir adamdır. Görkemli bir şekilde temel atma töreni düzenler. Kısa sürede fabrika inşaatını devletten destek alacak seviyeye taşıyıp, Almanya'ya 20 işçi gönderme kontenjanı almayı başarır. Gani bu kontenjanı, hileli bir

şekilde kullanır. Kontenjanı kendisine gizlice ikişer bin lira verenlere dağıtıp, kendisi de Almanya'nın yolunu tutar. Böylece kooperatif yükünden de kurtulmuş olur.

Gani'nin Almanya kontenjanından yararlananlardan biri de Müslim Ağa'nın oğlu Raşit'tir. Nutukçu Gani'den sonra "kooperatif" başkanlığı Tek Bekir'e geçer. Fakat paralar suyunu çektiği için, bu iş başına bela olur, hatta üyelerle kavga eder.

Almanya'ya gittikten sonra Gani'nin bütün foyası meydana çıkar. Bu sebeple Almanya sırasının gasp edildiğini düşünenler ailesine zarar vermesin diye, karısı ve çocuklarını şehre aldırır.

Romanın asıl dramatik öyküsünü Müslim Ağa'nın ailesi yaşar. Raşit Almanya'ya gittikten sonra karısı Halime ve oğlu Murat, Müslim Ağa'nın evinde kalmaya devam ederler. Fakat Müslim Ağa gelininin tavırlarını beğenmemektedir. Çünkü kocası gittikten sonra mutsuz, huzursuz ve huysuz bir hâl almıştır. Gelini kocasını özlemekten başka, eşinin oralarda kendini aldatması endişesi ve kazacını babasına göndererek boşa harcaması huzursuz etmektedir. Romanın 15. Bölümü'nden sonrasının esasını mektuplaşmalar oluşturmaktadır.

Raşit, hem babası Müslim Ağa hem de karısı Halime ile mektuplaşmaktadır. Mektuplardaki temel sorun, Raşit'in gönderdiği paraların nerelere harcanacağıdır. Halime ise kocası ile gizli gizli mektuplaşmakta ve kocasının kazancının nasıl harcanacağı konusunda diğer ev halkı ile aynı fikirde olmadığını beyan etmektedir. Hatta kocasının bir an önce kendisi ve oğlunu Almanya'ya götürmesi için ısrar etmektedir. Çünkü köy, kocası gurbette olan genç bir kadın için pek tekin bir yer değildir. Raşit'in karısı Halime'ye kayınbiraderi Cevat bile kötü gözle bakmakta ve onunla ilişkiye girmek için fırsat kollamaktadır. Çevre köylerden de Almanya'ya giden işçilerin eşlerinin yasak ilişkilerle hamile kalıp bir bahane ile şehre giderek kürtaj yaptırdıkları dedikoduları yaygınlaşmıştır. Karı kocaların mektuplarına yansıyan bir başka husus da, kocaların Alman kadınlarla cinsel ilişkiye girmeleridir. Kadınlar bu konuda son derece rahatsızdırlar. Kocalar ise bir an önce ailelerini şehre taşımak, şehirden bir arsa alıp ev yaptırmak amacındadırlar. Çünkü eş ve çocukları için köyün yeterince güvenli ve huzurlu bir yer olmadığı bilirler.

Halime bekâr bir kızken dayısının oğlu Kesik Mahmut'a istenmiş, ancak fakir oldukları için bu istek kabul edilmemiştir. Yaşı epeyce ilerlemiş olan Kesik Mahmut, hâlâ bekârdır ve annesiyle birlikte yaşamaktadır. Halime ile evlenme girişimi boşa

çıkınca bir daha evlenmeyi düşünmemiştir. Kışı köyde geçirip inşaat mevsiminde, Ankara'da inşaatlarda amelelik yapmaktadır. Oralarda kumar, içki ve kadına alışmıştır. Bağ bozumu günlerinde Halime'yi görmüş ve onunla ilişkiye girmek aklına gelmiştir. Böylece evlilik teklifini reddetmesinin intikamını almış olacaktır. Annesini de bu planına yardımcı olması için ikna eder. Bir gün baba evine gitmekte olan Halime, yengesinin hatırını sormak için evlerine gelir. Kadın, Mahmut ve Halime'yi odada yalnız bırakıp dışarı çıkar. Mahmut, Halime'ye tecavüz eder. Halime'nin dünyası başına yıkılır. Bir süre sonra hamile kaldığını fark eder. Çocuğu düşürmek için çareler arar, fakat bulamaz. İntiharı bile düşünmektedir. Bu arada kocasının nisan sonunda geleceği kesinleşmiştir. Çocuktan kurtulmak için fazla zamanı kalmamıştır. Halime, meseleyi annesine açmak ve ondan yardım almaktan başka çare bulamaz Mahmut ise kaçarcasına Ankara'ya ameleliğe gider. Çünkü amacına ulaşmıştır.

Bu arada Müslim'in kızı Elif, Sarkarların askerdeki oğlu Celâl'e sözlüdür. Müslim Ağa kızını bu aileye gelin etmemek için bahaneler aramaktadır. Raşit'in Almanya'da samimi olduğu arkadaşı Kerim, Raşit'e gönderilen fotoğrafta Elif'i görerek beğenmiş ve Raşit'e kız kardeşine talip olduğunu bildirmiştir. Raşit bu talebi babasına yazar. Müslim Ağa teklifi kabul eder. Elif'i Kerim'le evlendirme hazırlıklarına girişir. Fakat Elif'in sözlüsü Sakarlar sözden dönmenin intikamını alma konusunda kararlıdırlar.

Raşit ve arkadaşı Kerim'in nisan sonunda gelecekleri haberi gelmiştir. Halime'nin hamilelikten kurtulmak için çok az bir zamanı kalmıştır. Annesine durumu anlatır. Annesi tavuk teleği ile kızını kürtaj eder. Halime de babasının hastalığını bahane ederek koca evine gitmez. Yataklık hastadır, bir türlü iyileşemez. Sağlığı gittikçe kötüleşmektedir. Tam o günlerde Celâl de askerlikten firar ederek köye gelir, abisi ile birlikte Elif'i kaçırır. Bu olay Müslim Ağa ve ailesinin perişan olmasının başlangıcı olur.

Kız kardeşi kaçırılan Cevat, mavzerini alıp Celâl ve kardeşinin peşine düşer. Çatışmada Celâl tarafından yaralanır, omuriliğinden darbe alan Cevat, ömür boyu sakat kalacaktır. Celâl o geceyi Elif'le bir mağarada geçirir ve kıza tecavüz eder. Kaçmaya çalışırken yaralı olarak yakalanır ve hastaneye kaldırılır.

Bu olaylardan birkaç gün sonra Raşit ve Kerim Almanya'dan gelirler. Müslim Ağa bütün olanları her ikisine de anlatır. Raşit önce baba evinde hasta yatmakta olan eşi

Halime'yi görmeye gider. Karısının çok kötü durumda olduğunu görür, onu Kerim'in Mercedes'i ile doktora götürürken Halime yolda ölür. Geri köye dönüp karısını toprağa verir. Daha sonra Kerim'le birlikte hastanede yatmakta olan ağabeyi Cevat'ı ziyarete gider. Kardeşinin ömür boyu sakat kalacağını öğrenince, aynı hastanede tedavi olan Celâl'i mahkûm koğuşunda vurur ve hapse girer.

Elif'le evlenmek üzere Beydiyar Köyü'ne gelen Kerim, evleneceği kızın başına gelenlerden dolayı ne yapacağını bilemez. Kerim düşünüp taşındıktan sonra namusu kirletilmiş, arkadaşının kız kardeşi Elif'le her şeye rağmen evlenmeye karar verir. Kısa sürede evlilik işlemlerini tamamlayan Kerim, Elif'le birlikte Almanya'ya gitmek üzere köyden ayrılır. Müslim Ağa'yı biraz olsun bu evlilik mutlu etmiştir. Oysa kısa süre içinde gelini ölmüş, bir oğlu sakat kalmış ve biri de hapse girmiştir. Köy hayatının ilkel şartları ve zihniyeti bir ailenin felaketler zincirini hızla hazırlamıştır.

Roman bütün bu olumsuzluklara rağmen yine de, Kerim ve Elif'in mutlu evlilikleriyle bitmiştir.

III.3.4.3. Yapı

III.3.4.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi)

Dik Bayır, hacim bakımından yazarın en geniş romanıdır. Yazarın yaptığı bölümlemeye göre eser, toplam 51 bölümden oluşmaktadır. Eserin konusunun çok geniş olması, olaylar zincirinin çok uzun olması sonucunu doğurmuştur. Eserin 17. Yüzyıl Celâlî İsyanları'ndan 1968'de Almanya'ya işçi olarak gidişe kadarki bir Orta Anadolu köyünün sosyal, kültürel ve ekonomik değişim sürecini anlatması dolayısıyla olaylar zincirinin uzun ve entrikaların bolluğu vakanın en belirgin özelliğidir. Bu durum zaman zaman olayların çok dağınık ve birbirinden kopuk olması sonucunu doğurmuştur. Yani eserin kurgusunun çok dağınık ve yer yer aksak olduğu söylenebilir.

Belli bir kişi ya da kişilerin yaşadıkları olaylar üzerine değil, Beydiyar adlı köyün yaşantısı üzerine kurulu bir vaka olduğu düşünülürse, bu durumun romanın kurgusunda bir kusur olmadığını söylemek mümkündür. Bunu şöyle de ifade edebiliriz: Beydiyar Köyü'nde yaşanan birbirinden yakın ya da uzak birçok öykünün bir arada sunulması, romanın vakasında dağınıklık ve olaylar zincirinde yer yer aksaklıklara yol açmıştır.

Beydiyar Köyü'nün Almanya macerası ve getirdiği sorunların köye yankısı, Müslim Ağa ve ailesi merkez olmak üzere bütün çevresi ile sunulmuştur. Vakadaki kırılma noktalarına göre, romanı dört ana bölüme ayırarak incelemek mümkündür:

I. Kısım	**II. Kısım**	**III. Kısım**	**IV. Kısım**
1-3. Bölümler	4-14. Bölümler	15-47. Bölümler	48-51. Bölümler
Beydiyar Köyü'nün kuruluşu ve DP iktidarına kadarki hikâyesi (17. Yüzyıldan-1950'ye kadar)	Almanya'ya işçi olarak gitme çabaları… (1968)	Almanya'ya gidiş ve geride kalanların başına gelenler… (1968-1969)	Almanya'dan dönüş ve felaketler (1969)

Tabloda görüldüğü gibi vaka, tek bir düz çizgi üzerinde kronolojik devam eden olaylar zincirinden oluşmaktadır. Bütün bu olaylar zincirini birbiriyle ilişkilendiren ve aktaran kahraman anlatıcı (1. şahıs anlatıcı), gördüğü ve tanık oldukları ile köyün ihtiyarlarından dinlediklerini nakletmektedir. Böylece yazar, okuyucuya yaşanmış gerçeklik duygusu vermeye çalışmıştır. *Dik Bayır* romanı, bu açıdan bir "anı roman" olarak nitelendirilebilir. Yazarın bu tarz bir anlatıyı tercihi, gerçekçi olmak endişesinin bir sonucudur.

Vakada temel çatışma unsuru, Beydiyar Köyü örneğinde köylünün fakirlikle mücadele için giriştiği işler ve bunun getirdiği sorunlardır. Fakirlik ve geri kalmışlık, insanları her türlü ahlak dışılığa ve kötülüklere sürüklemektedir. Kız kaçırmalar, tecavüzler, cinayetler, rüşvet, dolandırıcılık vb. gibi olgular birçok çatışma ve gerilimi birlikte getirmektedir. Zeynep ve Halime'ye tecavüzler, bunun sonucunda işlenen cinayetler ve yok olan hayatlar, köy sosyokültürel yapısının bir sonucudur. Fakat bu sonucu kötü ekonomik koşullar hazırlamıştır tezi, çatışmaların nedenini ortaya koymaktadır.

III.3.4.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Dik Bayır, anlatıcılar açısından karmaşık olduğu kadar, anlatıcıların çokluğundan dolayı renkli ve hareketli bir romandır. Eserde temel iki çeşit anlatıcı ve bakış açısının varlığından söz edebiliriz. Eser, 1-4. bölümlerde yazar-kahraman (birinci şahıs), 5-50. bölümlerde hâkim (üçüncü şahıs) anlatıcı ağzından sunulmaktadır.

Romanın ilk dört bölümünde kahraman anlatıcı, sadece köyün ihtiyarlarından dinlediklerini ve yaşadıklarını aktararak gözlemci konumunda bulunmaktadır. Bakış açısı da bu sebeple son derece objektif bir tarzdadır. Anlatıcı, birkaç cümle ile varlığını

ortaya koymakta ve hemen arkasından sözü bir roman kahramanına bırakmaktadır. Ancak eserin sadece 2. Bölümü'nde tümüyle kahraman anlatıcı konuşmaktadır.

Kahraman anlatıcı, 1. Bölüm'de varlığını ve konumunu şöyle ortaya koymaktadır:

"Bir otuz beş kırk yıl önce seksenlik Ali Çavuş'a sormuştum:

— Ali Emmi, sağda solda bunca düzlük varken ne diye bu çukura gömülmüşsünüz?

İçine çekik gözleri ile kırpık kırpık gülümsemiş, uzun, aksakalını kaşımış, sonra herkesçe bilinen bilgiçliği ile söze girmişti" (s. 10).

Kahraman anlatıcı, 3. Bölüm'de de sözü Kırpık Hasan Ağa'ya verir:

"Bir aralık sözü Ali Ağa'ya, Ağanın bana o çocukluk günlerimde anlattıklarına getirdim. Çoğu alık alık dinledi. Ben oda kalabalığının çoğundan daha iyi biliyordum köyün geçmişini… Bir ara,

— Yaa, dedim, Ali Ağa dip dedesinden tutup da şu köyün tüm bir oluş, kuruluş dünyasını bana anlatırdı. (…) Elbet aranızda o sözleri sürdürecek biri vardır." (s. 25).

Romanın 4. Bölümü'nde kahraman anlatıcı konumundaki yazar, 5-51. bölümlerinde Müslim Ağa ve ailesinin başına gelenleri anlatmak için, hâkim anlatıcıya sözü bırakmadan önce şöyle bir hazırlık yapmaktadır:

"Beydiyar köyünden Müslim Ağa idi bana bunları söyleyen… Oğlu da el pençe divan gözümün içine bakıyordu…

Müslim:

—Bey, dedi, köyde bir haltlar ettiler." (s. 35).

Romanın büyük kısmını oluşturan 5-51. bölümler de objektif ve tarafsız bir gözle aktaran tanrısal konumlu hâkim anlatıcının ağzından sunulmaktadır:

"Güneş başını yastığına dayar dayamaz Müslim Ağa'nın evinde akşam sofrası kurulur. Oğlu, iki gelini, gelinlik çağındaki kızı, karısı, üç torunu sofrada hazır bulunacaktır. Ağa'nın evinde bir yasadır… Ve bu yasayı asla bozdurmaz." (s. 36).

III.3.4.3.3. Kişiler

Dik Bayır, kişiler açısından farklı bir romandır. Alışılmış tip-karakter romanlarına benzememektedir. Yani, merkezî bir kişiliğin etrafında şekillenen bir roman değildir. Çünkü bir köyün (Beydiyar) kuruluşundan 1970 yılına kadar geçen sosyal, kültürel ve ekonomik değişim sürecini nakletmektedir.

Vakanın merkezinde belirgin bir kişiden söz edemesek de, merkezde "Müslim Ağa" ve ailesinin olduğunu söyleyebiliriz. Müslim Ağa ve ailesi dağınık olaylar zincirini toparlayıcı bir fonksiyon üstlenmektedir. 4-51. bölümlerde bütün olaylar, Müslim Ağa ve ailesine bir şekilde bağlanmaktadır. Meselâ Nutukçu Gani ve Kesik Mahmut'un ayrı ayrı yaşadıkları, doğrudan doğruya Müslim Ağa ve ailesini ilgilendirmemektedir. Değişik köylü tiplerini temsil için romanda onların kişilik ve yaşantısına ayrıntısıyla yer verilmektedir.

Romanın ilk dört bölümünde var olup, kalan 47 bölümde sözü hâkim anlatıcıya bırakan yazar-kahraman anlatıcı, verilen ipuçlarıyla Nail Abbas Sayar'ı işaret etmektedir. 1933 yılında ilkokulda olması, yazları Beydiyar'a gitmesi, 1948'de yeni kurulan partinin (Demokrat Parti) Yozgat'taki yöneticisi olması, 1968'de matbaa sahibi bir gazeteci olması gibi ipuçları yazarın biyografisiyle örtüşmektedir. Yazar, eserin 2. Bölümü'nde ailece yazları Beydiyar Köyü'ne gidişleri ve bu köyde yaşadıklarını anlatmak suretiyle yarıcılık (ortakçılık) geleneğini sunmaktadır. Sözlerinden çocukluk yıllarına karşı bir özlem içinde olduğu sezilmektedir:

"Önceki bölümde bir geçmişi bana aktaran Ali Çavuş ortakçımızdı bizim. Neyini, nedenini bilmezdim ama on yaşlarında (1933) okullar tatil olunca evcek bir yaylıya kurulur, Beydiyar Köyü'nün yolunu tutardık. Heyecanlı, istekli, zevkli bir yolculuk olurdu bu…" (s. 19).

Yazar, bunları anlatmak suretiyle bu köyü ve köy hayatını iyi bildiği intibaını uyandırmak düşüncesinde olmalıdır. Yazar, romanın merkezî konumundaki Müslim Ağa ve ailesinin hikâyesini de bu köye geliş gidişleri ve Müslim Ağa'nın oğlunun Almanya'ya işçi olarak gidiş işlemleri için matbaaya yardım isteğine gelişi sırasında öğrenmiştir.

Romanın 1. Bölümü'nde yazara Beydiyar Köyü'nün Celâlî İsyanları'ndan 20. yüzyıla kadar geçen süreçteki hikâyesini, ihtiyar Ali Ağa (Ali Çavuş) anlatmaktadır (1933). 3. Bölüm'de aradan 15 yıl geçer (1948) ve bu kez yazar, Demokrat Parti'nin temsilcisi olarak gittiği Beydiyar Köyü'nde köyün hikâyesinin kalan kısmını Kırpık

Hasan Ağa'dan dinler. Kırpık Hasan Ağa Osmanlı-Yunan Harbi (1897), Balkan Savaşı (1912-913), I. Dünya Savaşı (1914-1918) ve Kurutuluş Savaşı (1919-1922)'nın köylerinin fakir düşmesindeki etkilerini nakleder. Bu ihtiyarlar sözü sohbeti dinlenen bilge kişilerdir. Köylerinin problemlerini ve savaşlar gibi sosyal felaketlerin köylere olumsuz etkilerini çok güzel anlatmaktadırlar. Önemli bir özellikleri de Türkmen oluşları ve Salur Boyundan gelişleriyle gurur duymalarıdır. Böylece yazar, Orta Anadolu Türk unsurunun Osmanlı'nın çöküş döneminden beri geri kalmışlığını ve fakirliğini Osmanlı ve sonra da Cumhuriyet yıllarında izlenen yanlış politikalara bağlamaktadır.

Romanın vakasının merkezini oluşturan sonraki 47 bölümde yoğun olarak varlığını gördüğümüz Müslim Ağa ise "Alamancılık" (Almancılık) sevdasının mağdur ettiği ihtiyar bir tiptir. Yazar onu nasıl tanıdığını ve hikâyesini nasıl öğrendiğini şöyle anlatır:

"Köylerde dirlik dişlik kalmadı. Efendi herkes döğen öküzü oldu bir bölük tarlada… Bir merhaba duyamasın gün boyu. Akşamın karanlığı ile birlikte böyük korku ve şüphe yataklarımıza kadar uzanır. Lamba yakamaz oluruz odalarımızda. Gâvur dirliği, murtat dirliği herhal iyi bizim dirliğimizden… Oğlanın birini şeherde hademe ettim sayenizde… Ne olur, şu kölen mahdumu da Alamancılık işinde gözet. Payanda ol işine… Soyumuz, sopumuz duacı kesilirik…

Beydiyar Köyü'nden Müslim Ağa idi bunları söyleyen." (s. 35).

Müslim Ağa'nın yukarıdaki sözleri romanın temel problemlerini ortaya koyar mahiyettedir. Yoksulluk temel problemiyle birlikte gelen güvensizlik, hasetlik ve kan davası gibi olgular köyleri yaşanmaz yapmaktadır. Köylüler bu sebeple gözünü ya şehre, ya da Almanya'ya çevirmiştir. Bazıları şehirlere giderek hademelik, kapıcılık ve amelelik yapmakta, bazıları ise kurtuluşu Almanya'ya gitmekte aramaktadırlar. Müslim Ağa da Oğlu Raşit'i Almanya'ya gönderme çabasına düşenlerdendir. Oğlunu uzun uğraş ve birçok masraftan sonra Almanya'ya gönderir. Ancak bu durum, Müslim Ağa ailesine hiç hayır getirmez.

Müslim Ağa da diğer köylüler gibi daha çok arazi sahibi olma derdindedir. Oğlu Raşit'i de bunun için Almanya'ya işçi olarak göndermiştir. Fakat genç nesil pek köyde yaşama niyetinde değildir. Onlar önceki nesilden farklı olarak bir an önce şehirde ev bark sahibi olma düşüncesindedirler. Oysa Müslim Ağa'nın daha varlıklı olma, daha

çok arazi sahibi olma hırsı bütün çocuklarını felakete sürükler. Büyük oğlu vurularak sakat kalır, kızına tecavüz edilir. Küçük oğlu katil olur, gelini Halime'ye tecavüz edilir. Gebelikten kurtulmak için yaptığı düşük, ölümüne sebep olur. Bu, tam bir aile trajedisidir. Bu durum elbette bir şeyi daha göstermektedir. O da Müslim Ağa'nın köyünde insanların birbirlerinin can, mal ve namus emniyetine asla saygısı yoktur. İnsanlar tecavüz, hırsızlık ve cinayette sınır tanımamakta, hiçbir güçten korkmamaktadırlar. Onları böylesine vahşi ve ilkel yapan amil "yoksulluk"tur.

Müslim Ağa, özünde iyi bir ihtiyardır. Köyünün dindarlarından sayılır. Hacca gitme arzusu vardır. Ancak zengin olma hırsı, zaman zaman dinî duygularının bile önüne geçmektedir. Bunun için verdiği sözlerden dönmekte de tereddüt etmez. Sözlü olan kızına bir "Almancı" talip olunca sözünden rahatlıkla dönebilir. Bu durum da ailesinin felaketlerinin baş sebebi olur. Böylece yazar, fakir köylünün din konusunda da son derece çıkarcı olduğu düşüncesini vermeye çalışır. Hatta Müslim Ağa köyün imamını bile kullanmaktan çekinmez:

"Senin hocalığın burada belli olur. Biz de bu işin altında kalacak değilik ya…

İmam gevrek gevrek güldü:

— Dini nikâh kıymayı biliriz. Amma, sözlüyü sözlüsünden ayırmak bize düşer mi?" (s. 212).

Nutukçu Gani, Müslim Ağa'dan sonra romanın üzerinde en çok durulan şahsiyetlerinden birisidir. Ağzı iyi laf yaptığı, kasabada ve vilâyette siyasî ve bürokratlarla iyi bağlantı kurabildiği için "Nutukçu" lakabıyla anılmaktadır. Çıkarı uğruna çeşitli entrikalar çevirmesinden pek olumlu bir şahsiyet olmadığı anlaşılmaktadır.

Beydiyar Köyü'nde Almanya'ya işçi götürme işi gündeme geldiğinde (1968), buna önayak olan Gani'dir. O, Almanya'ya işçi olarak gitmek için sıra bekleyenlerden biridir. Şehre gidiş gelişlerinde Almanya'ya gidişin daha kısa bir yolunu öğrenmiştir. O da bir köy kalkınma kooperatifi kurarak devletten işçi kontenjanı almaktır. Beydiyar Köyü halkına bu durumu anlatınca, köylüler onu kooperatif kurmasına ve başkanlığını yapmasına karar verirler. Böylece Gani, kooperatifi kurar. Köylülerden Almanya'ya gitmek isteyenlerden topladığı paralarla bir tuğla fabrikası inşaatı başlatarak, devletten Almanya'ya 20 kişilik işçi kontenjanı almayı başarır. Gani bu 20 kişilik kontenjanı da,

Almanya'ya gidecek kooperatif üyeleri arasında kendisine gizlice iki bin lira verenlere tahsis eder. Böylece kendisinin Almanya'ya gidiş masrafını bedavaya getirmeyi becerecek kadar entrikacı ve çıkarcıdır. Ancak iş bilir olduğu da kesindir.

Yazar Gani'yi okuyucuya ilk defa şöyle tanıtır: *"…Aslında Gani'de Almancılık sırasını bekleyenlerden biri idi. Şehre sık sık gider gelirdi. Bir büyük partinin köydeki sözcüsü idi kendince… Yerine göre "ağır durup batman döğmesini" bilirdi. Yerine de çivisini çakardı. Köy dirliğinin çaresizliğinden iyice yılgındı. Derlenip toparlanıp göçemiyordu şehre… Kardeşleri ile bölüştüğü üç beş tarlanın birer köşeciğinde sıkışıp kalmıştı. Bir karısı iki çocuğu olduğuna dua ediyordu. Ağasının, dedesinin geçmiş örfü ile övünecek yapıda bir kişi değildi. Can sıkıntısı basınca soluğu kasabada, şehirde alırdı. Bir otel parasına idi zoru. Partici mi olur, genel meclis üyesi mi olur, çekerlerdi lokanta masraflarını…"* (s. 44).

Bu özellikleri ile Gani, çok partili hayatın getirdiği siyasî çekişmelerden yararlanmayı becerebilen uyanık köylü tipini temsil etmektedir. Gani'ye para vererek Almanya'ya gitmeyi başaranlar ve aileleri Gani'yi göklere çıkarırken, diğer sıra bekleyenler ona ağır hakaretler yağdırmaktadırlar. Ona kimisi Gani Bey diye hitap etmekte, kimisi de küfretmektedir.

Müslim Ağa'nın oğlu Raşit, Gani ile Almanya'ya ilk gidenlerdendir. Romanın en olumlu, en masum fakat en çok zarar gören kişisidir. Genç karısı Halime ve 5-6 yaşlarındaki oğlu Murat'ı babası Müslim Ağa'ya Emanet edip Almanya'ya gitmiştir. Müslim Ağa oğlunu en değerli sulu tarlasını satarak Almanya'ya gönderdiği için, bütün ev halkının onun kazancı üzerinde hesapları ve beklentileri vardır. Okuyucu onu babasına ve eşine Almanya'dan gönderdiği mektuplarıyla tanır.

Mektuplarında eşine, çocuğuna, ana ve babasına aşırı özlem içinde olduğunu ifade eden Raşit, Almanya'daki çalışma şartlarının çok ağır olduğundan şikâyet eder. Fakat en önemlisi babası, kardeşi Cevat ve karısı Halime'nin farklı beklentileri arasında sıkışmış bir kişidir. Sonunda karısı ve oğlunu yanına almaya karar verir, ancak yaşanan kötü gelişmeler bunu imkânsız hâle getirir. Karısı Halime ölür. Kendisi katil olup hapse düşer. Böylece Raşit'in "Almancılık"ından beklentilerinin tamamı suya düşer. Romanda asıl trajediyi yaşayan mağdur Raşit ve karısı Halime olur. Kısaca Almanya hevesi Raşit'e pahalıya mal olur. Halime ise kayınpederi Müslim Ağa ve kocası Raşit'in

"Alamancılık" sevdasının kurbanı olur. Halime, romanda Almanya'ya işçi gidenlerin geride bıraktıkları mağdur ve zavallı kadınlarının temsilcisidir.

Halime kocası gittikten sonra kaynana, kayınbaba, kayınbiraderi Cevat ve onun karısı ile anlaşmakta zorlanır ve huzuru bozulur. Ayrıca eşine karşı da aşırı özlem duymaktadır. Hayata tutunmak için bütün ilgisini oğlu Murat'a vermiştir. Halime'yi köyde bekleyen asıl tehlike başkadır. Kocası gurbete, özellikle de Almanya'ya giden kadınların namusu güvence altında değildir. Kadınların namusuna göz diken "Kesik Mahmut" gibi tipler mevcuttur. Kesik Mahmut, Halime'yi kız iken istemiş, ancak babası fakirliklerinden dolayı vermemiştir. Üstelik dayısının oğludur. Mahmut, bunu gurur meselesi yaparak Halime'yi tuzağa düşürerek, ona tecavüz edip hamile bırakır. Halime'nin bu durumdan kurtulmak için iki seçeneği vardır: Birincisi intihar etmek, ikincisi de çocuğu düşürmektir. Halime ikinci yolu seçer. Annesinden yardım alarak geleneksel yöntemlerle çocuğu düşürmeye çalışır, fakat yöntem başarılı olmaz ve bu müdahale onun ölümüne sebep olur. Halime, hamile kaldıktan hemen sonra eşine yazdığı mektupta çok etkili bir dille acele gelip kendisini köyden kurtarmasını ister:

"Raşit,

Hastayım, dirliğim iyisinden bozuk. Paran pulun senin, Ağanın, gardaşının olsun. Heç sesim çıkmaz birine.

Benim senden iricam, tez günde gelip, beni buralardan alıp sıyırmandır. Ben diyemiyorsam, sen duy… Halım heç hal değil benim… Şekva şikâyette fayda yok. Çabuk koş bu yana… Sonra son pişmanlık fayda vermez. Anadan yetim bir yavru bulursun…

Dünyanın zulmunu üstüme tuz biber ekip gitmişsin meğer… Benim ne dayanağım kaldı, ne dayanacağım… Bir çürük dam üstüme çöküyor. Soluk alacak, altından kalkacak gücüm yok… Gayrisi senin bileceğin iş… Oğlun eyi. Her ikimiz de ellerinden öperik…

Talihsiz Karın

Halime" (s. 207)

Bu "Alamancı" karısının dramatik mektubundaki endişeler gerçeğe dönüşür. Raşit gelir, ancak onu kurtarmak için geç kalmıştır. Onu doktora götürürken yolda can verir. Geride yetim bir çocuk bırakmıştır.

Yazar, ayrıca köyde Halime'nin namusuna göz diken birini daha dikkatlere sunar. O da kayınbiraderi Cevat'tır. Bu ensest bir durumdur ve meselenin ne denli korkunç olduğunu gözler önüne sermek için romana girmiştir.

Yazar, Halime'nin başına gelen bu trajedik durumlarla "Alamancılık"ın kırsal kesim insanımıza çok pahalıya mal olduğu gerçeğini sunar. Halime, kurban olan binlerceden sadece bir örnektir.

Kesik Mahmut, Halime'nin felaketine sebep olan dayısının oğludur. Halime'ye tecavüz edip hamile kalmasına sebep olmak dışında, yazar onun hayatına ve Ankara'daki amelelik günlerine geniş bir yer ayırmıştır (21-30, 37. bölümler). Bu kısım romanın ana vakasından âdeta ayrıksı gibi görünse de, köylünün büyük şehirlere ameleliğe gidişi olgusunu anlatmak için romana girmiştir.

Mahmut, Halime'ye yaptığı kötülükten pişmanlık duyup, bahar geldiğinde Ankara'ya ameleliğe şu düşüncelerle gider:

"Yüreğinde Halime'yi saygı ile anmanın rahatlığı vardı. Dış dünya ile ilişkisi, üşüyen elinden cep sıcaklığına terk edilmiş öbür eline bavulunu aktarmaktan öteye geçmiyordu…" (s. 230).

Müslim Ağa ailesinin kadın mağdurlarından birisi de Elif'tir. Beydiyar Köyü'nün "Sakarlar" lakaplı belalı ailesinden Celâl'le sözlüdür. Babası Müslim Ağa, Raşit'in Almanya'dan arkadaşı Kerim'le evlendirmek için sözünden döner. Sakarlar da bu durumu kabullenmezler. Askerde olan Celâl'i çağırırlar ve Elif'i kaçırtıp tecavüz ettirirler. Bu olay birçok felaketi birlikte getirir. Cevat, kız kardeşini kurtarmak isterken vurulur. Ömür boyu sakat kalır. Raşit kızkardeşi Elif ve abisi Cevat'ın intikamını almak için Celâl'i vurup katil olur.

Romanın mağdur iki kadın kişisi Halime ve Elif aslında erkeklerin dünyasındaki çekişmeler ve gereksiz kompleksleri yüzünden intikam uğruna bir araç olarak zarar görmüşlerdir. Oysa her ikisi de masum ve günahsızdırlar. Onların erkekler dünyasında ne can, ne de namuslarının kıymeti vardır. Yazarın bu iki kadın tipine bakışı son derece olumludur. Her ikisini de günahsız ve mağdur kurbanlar olarak ele aldığı görülmektedir. Elif'in sözlüsü Sakarlar'ın Celâl, romanda üzerinde durulması gereken tiplerden biridir. Yaptığı kötülükler hayatına mal olmuştur. Celâl, yaptıklarıyla köyün vahşi, acımasız ve ilkel tarafını ortaya koymaktadır. Sözlüsünün babasının sözü bozması gibi basit bir

nedenle askerliğini yakmış, sözlüsünü kaçırıp tecavüz etmiş, Cevat'ı sakat bırakmış, jandarmayla çatışmaya girip yaralanmış ve Raşit tarafından vurularak yaptıklarının cezasını canıyla ödemiştir. Bir hiç uğruna insanın bu kadar vahşileşmesi, köy hayatının çirkin ve acı yüzünü ortaya koymak içindir.

Kerim, romanın mağdur kızı Elif'le evlenmeyi göze alan iyi yürekli bir "Alamancı"dır. Elif'le evlenerek onu alıp Almanya'ya döner. Yazarın gönlü mağdur olan Elif'i tecavüz edilmiş bir kadın olarak köyde bırakmaya razı olmamış olmalı ki, onu Kerim'le evlendirmek suretiyle perişan olmaktan kurtarmıştır. Kerim, bu yönüyle insanî yönü ağır basan kurtarıcı ve iyilik dolu bir şahsiyettir. Görüldüğü gibi romanda kişilerin birbirine bağlı, ayrı ayrı, uzun ve dramatik hikâyeleri vardır. Bu yönüyle roman, oldukça dramatik şahıslar ve sahneler içermektedir. Böylece yazar, bir Orta Anadolu köyü yaşantısını çeşitli canlı tiplerle gerçekçi bir tarzda sunmuştur.

III.3.4.3.4. Zaman

Dik Bayır'ın olay örgüsü ve kişi kadrosu kadar, zamanı da son derece dağınık ve uzundur. Yer yer anlatma zamanı ile vaka zamanının farklılaştığını da görmekteyiz.

Vaka zamanının tamamını, 17. Yüzyıl Celâlî İsyanları'ndan başlayıp 1970'e kadar geçen uzun bir zaman dilimi oluşturmaktadır. Eserde Beydiyar Köyü'nün bu zaman zarfı içinde kuruluşu ve 1970'lere kadarki tarihi anlatılmaktadır. Köyün kuruluşundan itibaren geçirdiği sosyal, kültürel ve ekonomik değişim süreci Türkiye'deki bazı sosyal, kültürel ve politik değişim ve olaylara paralel olarak nakledilmektedir. Şöyle de diyebiliriz: Türk insanını Almanya'ya işçi olarak gitmeye mecbur eden sebepler, romanda çok eski tarihî sebeplere dayandırıldığı için vaka zamanı da geniş tutulmuştur.

Dik Bayır'da zaman unsurunun kullanımını şöyle bir tabloyla gösterebiliriz:

	1. Bölüm	**2. Bölüm**	**3. Bölüm**	**4-51. Bölümler**
Tarihî Zaman	17. Yüzyıldan 20. Yüzyıl başına kadar		20. Yy. başları	
Nesnel Zaman	1933-34	1933-34	1948-50	1968-1969
Anlatma Zamanı	1977			
Yazma Zamanı	1977			

2. Bölüm'de, yazar - kahraman anlatıcı, 1933-34 yıllarında roman kişilerden Ali Ağa'ya köyün kuruluş hikâyesini ve 20. yüzyıl başlarına kadarki yaşananları naklettirerek, 1968-1969'lara nasıl gelindiğine zemin hazırlar 2. Bölüm'de yazar-

kahraman anlatıcı, 1933-34 yıllarında Beydiyar Köyü'nde yaşadıklarını anlatmaktadır. 3. Bölüm'de, yazar-kahraman anlatıcı, 15 yıl sonra 1948 yılında yeni partinin bir temsilcisi olarak Beydiyar Köyü'ne gider. Ali Ağa öldüğü için köyün 20. yüzyıl başlarından sonraki hikâyesini, Kırpık Hasan Ağa'dan dinler. Hasan Ağa da tarihî kronolojiye uygun olarak sözü Osmanlı-Yunan harbinden başlatıp Balkan, I. Dünya ve Kurtuluş savaşları, Cumhuriyet'in kuruluşu, Atatürk ve İnönü dönemlerinde köydeki durumu sırayla nakleder.

Yazar-kahraman anlatıcı 4. Bölüm'de eserin esasını oluşturan "Alamancılık" sevdasına giriş için zamanın geçişini şöyle ifade eder:

"Bu öyküden sonra aradan bir on sekiz yıl daha geçti. Takvim bin dokuz yüz altmış sekizleri yakaladı." (s. 35)

Görüldüğü gibi iki bölüm arasında kaç yıl geçtiği ve yılın 1968 olduğu açıkça dile getirilerek, zaman kavramı eserde dikkatlice idare edilmiştir.

Romanın 4-50. bölümlerinde mevsimler ve aylar dikkatlere sunularak, aradan geçen süreyi hesaplamak okuyucuya bırakılmıştır. Oysa eserin bu kısmında onlarca mektup yer almasına rağmen, hiçbirinde ipucu olarak tarih bulunmamaktadır.

1968-1969 yılları arasındaki bir buçuk yıllık süre Beydiyar Köyü'nün kooperatif kurup, bu yolla Almanya'ya işçi göndermesi ile geçer. Yani vaka 1969 yılı Nisan ayı başlarında sona ermektedir.

Romanda yaşananların tümü sonradan nakletme yoluyla anlatıldığı için yazma zamanı ile anlatma zamanının birbirine denk düştüğünü söyleyebiliriz. Çünkü anlatıcı, sürekli bilinen (görülen) geçmiş zaman kipini kullanmaktadır. Örnek olarak:

"Tamı tamına bir nisan günü Raşit izne başladı." (s. 283).

Raşit, 1968 yılı yaz başlarında gittiği Almanya'dan 1969 yılı Nisan ayı başlarında izne gelir. Bir iki hafta sonra da vaka sona erer. Bu zaman dilimi, Almanya'ya Türk işçilerinin yoğun olarak gittikleri dönemi ifade etmektedir. Yazar, bu zaman dilimini yaşanan gerçekliğe uygun olarak seçmiştir. Bu durum, zaman unsuruna gösterdiği dikkat ve özeni göstermektedir.

III.3.4.3.5. Mekân

Dik Bayır'da Beydiyar Köyü örneği üzerinde, Anadolu köylüsünün neredeyse dört yüz yıllık panoraması ortaya konmaktadır. Geçirilen sosyal, kültürel ve ekonomik tarihî süreç kadar mekân da o ölçüde önem arz etmektedir. Yazar, kötü ekonomik koşulların temel nedenleri ve bunun sonucunda köylülerin şehirlere yönelmesi ve bununla yetinilmeyip Avrupa ülkelerine işçi olarak gidişin getirdiği sosyal problemleri ortaya koymaktadır. Böyle olunca mekân bir kat daha önem kazanmaktadır.

Beydiyar, yazarın köyü ve halkını yakından tanıdığı bir mekândır. İlkokul yıllarında 1933 hasat mevsimi süresince ailecek gidip kaldıkları bir köydür. Fakat romanda anlatılan sorunlar, sadece bu köyün değil, Celâlî İsyanları'nın yoğun olarak yaşandığı Bütün Orta Anadolu köylerinin ortak sorunlarıdır. Meselâ Beydiyar, bir dağ köyüdür ve bu sebeple tarıma pek elverişli olmadığı için ekonomik durumu oldukça kötüdür. Mevcut arazisi artan nüfusu besleyemediği için göç vermek zorundadır.

Beydiyar, Oğuzların Salur Boyu'na mensup olanlarca 17. yüzyılda kurulmuştur. Romanın 1. Bölümü'nde Ali Ağa, bu öyküyü anlatır. Ona göre, Celâlî İsyanları sırasında büyük büyük dedeleri Salur Boyu Beyi Temur Ağa, oğullarını Celâlîler'in şerrinden korumak için ovadaki verimli sulu arazileri bırakıp korunaklı bir yere yerleşmeleri için zorlamıştır. Onlar da gelip Beydiyar gibi dağlık bir arazide yurt tutmuşlardır. Romanın adının "Dik Bayır" olmasındaki etkenlerden birisi köyün bu coğrafî yapısıdır. Ali Ağa, bunu şöyle ifade etmektedir:

"Ova, dağ, tepe, bayır… Allahtan bir musibete, bir belâya rastlamamışlar. Süre süre ıssızlıkta bu dik çukuru, dip çukuru bulmuşlar. Dik yamacın düzlüğe bakan yanları yarım otlak. Sağ sol tüm bir boşluk. Allahın tek bir kulu yok görünürlerde.." (s. 15).

Yazar, çocukluğunda gittiği Beydiyar'daki bağ bozumunu da şöyle anlatmaktadır:

"Bağ bozumu… Sonra bağ kaynatma… Çalma, pekmez, ekşi, Ceviz, ceviz sucuğu, yarma, bulgur… Sonra yine bir yaylı ile şehre dönüş.." (s. 23).

Beydiyar, 20. yüzyılın başlarında ardı ardına patlak veren harpler ve sürekli artan nüfus sebebiyle ekonomik açıdan zamanla kötüye gitmiştir. Yazar bunu da, 1948 yılında tanıdığı Kırpık Hasan adlı ihtiyarın ağzından nakleder:

"Ben Balkan'da aklı eriktim. Ağam gitti dönmedi. Daha önce de bir Yunan olmuş. Oraya gidenlerin de eline sağlık. Köy suyu kesilen değirmene döndü. (…). Ardından bize de "buyur" ettiler. Seferberlik afatı sarmış her bir yönü. (…) Allahtan Seferberlik, Guva-yı Milliye arası canı sağ dönenler helâllerimize biraz tohum attık da köyün varlığına payanda oldular. Şimdi şükürler olsun torunlarımız esgere gidiyor." (s. 26-27).

"Köylerin şişkinliği iller, ilçeler yutmaya başladı. Bu kez de onlar gebe kalıyorlardı. (…). Beş on yıldır temposunu yavaş yavaş artırarak hızlanıyordu." (s. 35).

Beydiyar Köyü'nün "Alamancılık" öyküsü de şöyle başlamaktadır:

"Beydiyar köyünde Alamancılık öyküsü çevre köylere göre biraz geç başladı. Köyden yakın ilçeye gidip gelenler, altı üstü belirsiz, karman çorman hikâyeler anlatıyorlardı. Köye ilk dağılan, kulaklarda ilk kez iz bırakan "paşaport" sözcüğü oldu. Neydi bu paşaport? Gerçi hacca gidip gelen beş on kişi vardı." (s. 39).

Romanın ana mekânı "Beydiyar" köyünün "Alamancılık" öyküsüne bağlı olarak, dolaylı da olsa Yozgat, Ankara ve Almanya'nın Köln şehrinden de söz edilmektedir.

Nutukçu Gani ve Almanya'ya işçi olarak gideceklerin sık sık gittikleri mekân Yozgat'tır. Mekân olarak şehrin üzerinde fazla durulmamaktadır. Bu mekân daha çok, bürokratik işlemler için gidilen bir yerdir. Şehir daha çok müreffeh bir yer olmak yerine, çıkarcı siyasetçilerin ve rüşvetçi memurların mekânıdır. Daha doğrusu köylüler öyle algılamaktadırlar. Şehirde bu kesimle irtibat kurmayı en iyi başaran da Gani'dir. Bu özelliği ile kendisine ve köylülerine Almanya yolunu açmıştır.

Romanda Ankara, iki fonksiyonuyla karşımıza çıkmaktadır. Birincisi bürokrasinin merkezi oluşu, ikincisi de amelelik için en çok gidilen yer oluşudur. Gani, kooperatif işlemleri ve Almanya'ya işçi kontenjanı almak için Ankara'ya gitmiştir. Fakat şehirdeki bu işlerin nasıl yürüdüğünü bilen memurlardan birini yanında götürmüştür. Çünkü Ankara'da işlerin nasıl yürüdüğünü bilmediği için, eli boş olarak geri dönmesi ihtimali yüksektir. Bütün bunlar köyle-bürokrasi dünyası arasındaki mesafeyi ifade etmektedir.

Ayrıca Beydiyar köylüleri amelelik için, en çok Ankara ve çevresini tercih etmektedirler. Yazar eserde Kesik Mahmut'un Ankara'da amelelik yaptığı ortamı uzun

uzun anlatmak suretiyle, Almanya'ya işçi olarak gidişin haklı gerekçelere dayandığını vurgulamak istemiş olmalıdır.

Yazar, Mahmut'un amelelik ortamını şöyle anlatır:

"Amelelik bulmak kolay oldu. Ankara'nın her yönü mantar mantar patlıyordu…

Kum ele! Kamyondan çimento indir! Tuğla ver. Harç getir! Taş getir! Sağa dön! Sola dön!... (…)

Sonra beş sekiz amele arkadaşı geliyordu yanına… Güneşin ardından yapım artıklarıyla bir ateş yakıyorlardı hemen… Üç beş briketten ocak yapmışlardı. Üstüne çömleklerini koyup bulgurlarını kaynatmaya başlıyorlardı. (…)

Sonra da yapının daha penceresi, kapısı takılmamış, kaba sıvalı odasına serdikleri, hem yatak, hem yorgan olan yorganlarının üstüne diz kırıp bir süre daha sözlerini sürdürüyorlardı." (s. 150-151).

Amelelerin Ankara'daki hâli budur. Fakat Kesik Mahmut gibi ameleleri, Ankara başka türlü de etkilemektedir. Gurbette bekâr yaşayan bu ameleler cinsel isteklerini zaman zaman hayat kadınlarıyla gidermenin yolunu da öğrenirler. Mahmut, Köyüne geldiğinde cinsel ihtiyacını karşılamak için halasının kızı ve kocası Almanya'da olan Halime'ye tecavüz eder. Sonra tekrar amelelik için Ankara'ya döner. Bu durum aslında, sonradan şehre eğitimsiz olarak gidenlerin ahlak anlayışındaki yozlaşma ve bozulmaların bir neticesi olarak gözükmektedir. Yazar, Kesik Mahmut'un Ankara macerasını ve Halime'ye yaptığı kötülüğü naklederek, bu gerçekliğe bir göndermede bulunmuştur.

Romanın ana konusu "Alamancılık" olunca bazı Almanya şehirlerinin söz konusu olmaması düşünülemezdi. Ancak yazar Almanya'yı doğrudan anlatmak yerine, işçilerin ailelerine yazdıkları mektuplar aracılığıyla vermeyi tercih etmiştir. Raşit'in Almanya'dan babasına yazdığı mektuptaki Almanya ile ilgili ilk intibaları dikkat çekicidir:

"Buraların tarifatının mümkinâtı yok. Hani gelen giden anlatır da biz de hayellemeye çalışırdık. Hayelemeyinen mayallemeyinen olacak, başa çıkılacak iş değil… On, on beş gündür kendime gelemedim." (s. 97).

Türk işçilerinin Almanya'daki barınma koşulları da şöyle ifade edilmektedir:

"Fabrikanın lojmanında bir ranza verdiler. Haym diyorlar bu yatacak yerlere." (s. 97).

Raşit, Almanya'ya hayran olmuştur. Orasını Cennet'e benzetmektedir:

"Bizim köy imamının Cuma hutbesinde anlattığı Cennet nafile… Elin gâvuru dünyada öyle bir Cennet kurmuş ki, tarifatı mümkün değil…" (s. 106).

Fakat Almanya'nın güzel görüntüsü yanında, Türk işçilerine karşı sert ve acımasız tutumu da mektuplara yansımaktadır:

"Benim burada çektiğim yükü, bizim orada Kıbrıs eşeği çekmez. Burada samanlık seyran değil. Sap kağnısına boyun vermiş öküzlerden kötüyüz. Uykunun, düneğin yüzüne hasretik. (…). İliklerim eridi açlıktan. Yok, da mı yemiyorum? Ne gezer… Var da yemiyorum. Daha doğrusu yiyemiyorum. Bizim millet, şu Alaman milletinin yediğinin, içtiğinin yarısı kadar yeyip içse, size para değil mektup bile göndermez…" (s. 139).

Bütün bu ikinci dereceden mekânlar, aslında Beydiyar Köyü'nün sosyokültürel ve ekonomik yapısını etkileyen taraflarıyla romana girmiştir.

Yazar, köyün tabiatını, mevsim değişikliklerini, bağını, bahçesini, tarımını sempati uyandıracak bir tarzda anlatırken, insanlarına karşı umutsuz ve karamsar bir tavır takınmaktadır. Hepsi çıkarcı, ikiyüzlü, bozuk ahlaklı, vahşi ve dedikoducu yaratıklardır. Bütün bunların baş müsebbibi fakirlik olarak ifade edilmektedir:

"Gözü kör olsun yokluğun… Tüm bir belâların başçavuşu o… Sefilsek, ehlâksızsak, haşavuzdan namussuzsak, bütün bunların dabanı yokluk. Ta Osmanlıdan bu yana devleti de, hokümeti de dönüp köy yönüne bakmamış, ırgat tarlası görmüşler köyü. Südü az çıksa da sağmal inek görmüşler köylüyü." (s. 66).

Bu satırlarda da görüldüğü gibi, köylünün fakirliği ve ihmal edilmişliğinin ana müsebbibi devlet olarak gösterilmektedir.

Yazar köyü yaşanmaz yer olarak anlatsa da, köyden şehre gidişi de tasvip etmemektedir. Bu durumdan çıkarılacak mesaj açıktır: Köylü köyünde kalıp kalkındırılarak mutlu yaşamalıdır. Bunun şartlarını sağlayacak olansa devlettir.

III.3.4.4. İçerik

III.3.4.4.1. Konu/Tema

Dik Bayır, adı gibi sert ve acı bir gerçekliğin romanıdır. Köylünün geri kalmışlığı ve fakirliğinin sebepleri ile bunların sosyal bünyede yarattığı tahribat eserin konusunu oluşturmaktadır. Romanın vakasını, Almanya'ya işçi olarak giden köylülerin köy hayatında gerçekleştirdiği olumlu ve olumsuz değişiklikler ve bunun karşılığında ödenen ağır bedeller oluşturmaktadır.

Almanya'ya işçi olarak gitmek için verilen mücadelelerden başka, geride bırakılan eş ve çocukların çektiği acılar, gördüğü zararlar, Almanya'da ağır şartlarda çalışma ve para biriktirme uğruna yarı aç yarı tok yaşama ve akrabaların onlardan beklentilerini yerine getirme gibi zorluklarla mücadele eserin ana temini oluşturmaktadır[207].

III.3.4.4.2. İşlenen Meseleler

Romanın temelinde Orta Anadolu köylüsünün geri kalmışlığı ve fakirliğinin onları büyük şehirlerde nasıl ameleliğe, kapıcılık ve hademeliğe muhtaç ettiği, Almanya'lara kadar gidip nasıl perişan oldukları anlatılmaktadır. Bu sorunların çok eski bir geçmişi vardır. Yazar, bu sebeple romanını ta 17. yüzyıl Celâlî İsyanları'yla başlatmaktadır. Yani köylünün fakir düşmüşlüğünün nedenleri çok eskilerde, yani üç dört yüz yıl öncesinden beri devam eden olumsuzluklarda aranmaktadır. Kısaca yazar meseleye tarihî bir perspektiften bakmaktadır.

Yazar, Salur Boyu'nun Celâlî İsyanları'na karşı koyamayarak sahibi olduğu değerli ve geniş arazileri bırakıp, dağlık bir yerde Beydiyar Köyü'nü kurmalarını anlatmaktadır. Bu durum nüfus artışıyla birlikte toprakların bölünmesine, köylülerin fakir düşmesine ve geçim sıkıntısına yol açmıştır. Bu da köylüleri başka çareler aramaya itmiştir. Bunların başında büyük şehirlere göç, ameleliğe gitmek zorunda kalış ve Almanya'larda rızkını aramak gibi geçici çözümler gelmektedir.

Orta Anadolu Türk köylüsünün topraksız ve fakir düşmesi, romanda sadece Celâlîler'e dayandırılmamaktadır. Bir diğer önemli sebep de uzun süren ve ardı ardına girilen savaşlarda "asker kaynağı" olarak Ota Anadolu köylüsünün yıpranmış olmasıdır. Bunu roman kişilerinden Kırpık Hasan Ağa şöyle dile getirir:

---

[207] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Ramazan Kaplan, a.g.e., s. 395-398.

"Ben Balkan'da aklı eriktim. Ağam gitti, dönmedi. Daha önce de Yunan olmuş. Oraya gidenlerin de eline sağlık. Köy, suyu kesilen değirmene döndü. Yirmi otuz yaşlı, gidenlerden arta kalık çoluk çocuk." (s. 26-27).

"Yunan, Balkan, Seferberlik, Guva-yı Milliye… Dedim ya daha önce. Bel kalmamış, döl kalmamış, yol kalmamış. (…). Kaldırdığın zahra aşarcıya yetişmiyor, Mültezim belâsıyla Allah başa çıkamıyor." (s. 28).

Bu sözler, savaşlardan başka köylüyü fakir düşüren bir hususu daha ortaya koymaktadır. Köylüden alınan vergiler de köylünün fakirleşmesinde büyük bir etkendir Bu sebeple köylü, bir de borç batağına saplanır. Kendi tarlasına, şehirde yaşayan zenginleri, yarıcı olarak para karşılığı ortak eder. Bunun adı "yarıcılık" tır. Kırpık Hasan Ağa bunu şöyle ifade eder:

"Çaresiz sürdürdük düşkünlüğümüzü şehirlinin, kasabalının kapısında… Elin uşağı heç kimsenin karakaş, kara gözüne hasret değil, Al gülüm, ver gülüm… Cebinden para veriyor. Bekler karşılığını… Bir verirse üç ister, beş ister." (s. 30).

Köylünün fakir düşmesine ve geçim sıkıntısına önemli bir sebep de hızlı nüfus artışıdır:

"Lakin millet gıran girecekmiş gibi dölünü azıttı. Sanarsın rafazılar döl dökme yarışına çıkmışlar. Bizim iki ev, yirmi beş senede yedi sekiz hane oldu. (…). Oğul uşak, bacı gardaş. Atsan atılmaz satsan satılmaz. Biz ortakçının sehimciliğinden bıkmışken, bir de baktık aşığın dediği:

Horanta çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza belâ oldu dölümüz bizim" (s.32).

Nüfus artışının getirdiği sorunlar, Âşık Serdarî'ye ait bu mısralarla da etkili bir dille ifade edilmiştir. Böylece köylerde geçim, dirlik ve düzenin iyice zorlaştığı söylendikten sonra, birtakım yeni çarelere başvurulduğu anlatılmaktadır. Bunlardan birisi şehre göçüp kapıcılık ve hademelik gibi işlerde çalışmaktır. Bu da yeterli olmadığı için, büyük şehirlere inşaat ameleliğine giderek geçimini sağlama yolu vurgulanmaktadır:

"Yavaşından üç beş şehre kaydırmaya başladık uşakları. İçimizden böyücecik "oh" çektik. Bir bölüğünü de Ankara'ya Kırıkkale'ye ameleliğe uğurladık. Konar göçer taifesi oldu yavrularımız." (s. 34).

Köylünün fakirleşmesinde ve geçim sıkıntısı çekmesinde siyaset ve siyasetçilerin payını Kırpık Hasan Ağa, şöyle anlatmaktadır:

"Şimdi siz İsmet Paşa'yı devirip yeni bir dirlik, düzenlik getirecekmişsiniz ortaya, Millet Demir Kırat olacakmış… Bizim eşek binit dirliğimizi, atlığa çıkaracakmışsınız. Kemal Paşa'nın efendisi biz imişik. İsmet Paşa soymuş o libası sırtımızdan. Olmayacak duaya "amin" denmez ya, bizden de bir amin size… Dürtülmedik bir kulağımızın ardı kaldı. Orayı da biraz siz gaşıyın. Uyuz beygir gaşağıdan hoşlanır." (s. 34).

Köylünün fakirlikten kurtulmak için bulduğu en önemli çarelerden birisi de romanın ana meselesi olan "Alamancılık"tır.

Müslim Ağa, yazar-kahraman anlatıcıdan oğlunun Almanya'ya gidiş işlemleri için yardım istediğini şöyle ifade eder:

"Oğlanın birini şeherde hademe ettim sayenizde… Ne olur, şu kölen Mahdumumu da Alamancılık işinde gözet. Payanda ol işine… Soyumuz, sopumuz duacı kesilirik…" (s. 35).

Almanya'ya işçi gitme meselesinde birçok entrikalar dönmekte; yolsuzluklar, rüşvet olayları ve adam kayırmalar olmaktadır. Bu durum, romanın 4-14. bölümlerinde Nutukçu Gani'nin kooperatif kurma ve yaptığı yolsuzluklar ve çevirdiği dolaplar ortaya konmaktadır.

Almanya'ya gitmeden önce hevesliler onun ne gibi sıkıntılar getireceğini hiç hesap etmemektedirler. Ancak Almanya, Türk işçiler için birçok sıkıntıyı barındırmaktadır. Bu durum Müslim Ağa ailesinin başına gelen felaketlerle ortaya konmaktadır (15-51. bölümler). Bunları eserde vurgulanış sırasına göre şöyle gösterebiliriz:

1. Almanya'da çalışma şartları çok ağırdır.
2. Para biriktirmek için yeterince iyi beslenememektedirler.
3. Eş ve çocuklara duyulan özlem çok yoğundur.
4. Eşler karşılıklı cinsel ihtiyaç duyarlar.
5. Almanya'daki işçi yakınlarının farklı beklentileri çatışmalara neden olur.
6. Kocası Almanya'da olan kadınlar tecavüzlere uğrayacak kadar kötü davranışlara maruz kalırlar.

III.3.4.5. Anlatım

III.3.4.5.1. Dilin Niteliği

Dik Bayır romanındaki dil[208], yazarın önceki eserlerindeki gibi Orta Anadolu'nun günlük konuşma dilinin hâkim olduğu bir özellik taşımaktadır. Fakat yazarın bu romanında önceki üç romandan farklı olarak küfürlü ve ayıp sözlerin azaldığı görülmektedir. Kişilerin konuşmalarında küfürlü ve ayıp sözlere rastlansa da bunların *Yılkı Atı*, *Çelo* ve *Can Şenliği* kadar yoğun kullanılmadığını görüyoruz. Bu durum yazarın dil konusunda gittikçe biraz daha hassasiyet kazandığını gösterebilir.

Eserde, devrik cümleler, samimi hitaplar, deyim, atasözü ve yöresel sözlerin bolca kullanıldığını görüyoruz. Günlük konuşma dilinin devrik cümleleri eser boyunca çok yoğun olarak kullanılmaktadır. Örnek:

"Mülâyim mülâyim merhametli merhametli çatılmış kaşları. Kucaklamış her birini gözleri buğulu. Firaklı firaklı, parça bölük ayrılmışlar köyden. Gözleri dört açık. İzbeden, kıyıdan yol almışlar günlerce…" (s. 15).

Örnekte görüldüğü gibi ikilemelerin de sık kullanılması, dile hareketli ve şiirsel bir söyleyiş katmaktadır.

Metinde konuşma dilinin Orta Anadolu kırsalında kullanılan samimi ifadeleri de, önemli bir özellik olarak gözükmektedir:

"Aslan yeğenim!", "Yavrularım!". "Ağam" "Haydin!", "Yaa, işte yavrularım!", "Dur yavrum, İsmail'im!", "Ee, sonra Gani Abi?" "Öyle ağam, öyle paşam!" vs.

Yazarın diğer romanlarında olduğu gibi *Dik Bayır*'da da deyim ve atasözlerinin yoğun olarak kullanıldığını görüyoruz. Kullanılan bazı deyimler:

Ha babam dedirt-, söze gir-, aval aval dinle-, canı tavuk canından ucuz ol-, gün görmek üleş atla-, dirliği düzeni kalma-, ciğerinden kan kus-, soyup soğana çevir-, el altı edin-, sözünden kıl adım öteye çıkma-, kevene zorla-, küşüm duy- vb.

Kullanılan bazı atasözü örnekleri:

"Büyüğünü bilmeyen Allahını bilmez." (s. 14).

---

[208] Dik Bayır romanının dili ve anlatımı üzerine yapılmış bir çalışma için bk. Aysel Ceyhun, "Dik Bayır'da Dil ve Anlatım,", *Türk Dili*, C. XLV, nr. 368, Ağustos 1982, s. 97-102.

"Başa gelen çekilir." (s. 15).

"Alan aldı satan başından savdı." (s. 17).

"Sıçanın sidiği denize fayda" (s. 22).

"Soyunu sopunu bilmeyen Mevlâsını bilmez." (s. 25).

"Borç yiğidin kalesi" (s. 31).

"Türkün aklı sonradan gelir." (s. 51).

"Yiğidi öldür hakkını inkâr etme." (s. 51).

"El eli yur elde yüzü yur." (s. 52).

"Cim karnında bir nokta." (s. 93).

"Hain onsa şeytan onardı." (s. 101).

Eserde mahallî sözcük ve ifadelerin de çokça kullanıldığını görüyoruz. Örnek:

"üleş atlamak, eşirrâ takımı, tekinlik bırakmamak, dip dedemiz, abbâ olmak, şahnalık, horanta, elifsiz merteksiz, tırıp, kopratif, paşaport, cibicik çalmak, gontencan, küşüm, partıl, çalkama, hağselemek, panga, sıracalı, möhreli, şinik, pırtı, dirlik, gayrik, bunelek, babal, tıranpa" vb.

Dik Bayır'da, hemen hemen her kişi ve ailenin bir lakabının olması, hem folklorik bir durum, hem de bir dil özelliği olarak gözükmektedir. *Örnek: Kırpık Hasan Ağa, Günpür'ün İsmail, Nutukçu Gani, Tek Bekir, Sakar Öküzler, Kesik Mahmut* vb.

Argo, küfür ve ayıp sözlerden bazı örnekler:

Canına okumak, halt etmek, deyyus, murtat, piç, bok çukuruna düşmek, namussuz, homurdanmak, burnu havayı bulmak, döl artığı, gâvur tohumu, siktir tekmesi vb.

Görüldüğü gibi eserde mahallî söyleyişlerle süslü konuşma dili unsurları, çeşitli dil sapmalarıyla yüklü bir söz varlığı ve dil özelliği söz konusudur. Verilen örnekler, dil malzemesi ve folklorik unsurlarıyla oldukça zengin bir dil varlığını gösterir niteliktedir.

III.3.4.5.2. Üslubun Niteliği

Yazar-kahraman anlatıcı ağzından anlatılan bir vakayı ortaya koyan romanda, daha çok kişilerin konuşturuluyor olması, eserin üslubunu büyük ölçüde etkilemektedir.

Yazar-kahraman anlatıcı, tamamen tarafsız bir tavırla konuşmaları ve olayları aktaran gözlemci bir tavır sergilemektedir. Bu yönüyle eserin üslubu nesnel özellik taşımaktadır. Anlatıcının şu sözleri bu söylediklerimize örnek olabilir:

"Caminin serin gölgesinde duvara sırt verip çömeldik. Beş kişilik bir parti grubu idik. Sağdan soldan işsiz köylüler toplanı verdiler.

Benim aklım ikiye bölünmüştü. Çok yıllar öncesi yarıda kalmış köyün oluş hikâyesinden bir şeyler daha öğrenmek, bugünlere az da olsa bir bilgi ile bağlanmak istiyordum." (s. 24).

Tasvir ve tahlillerin az, tahkiye ve diyalogların ağırlıkta olduğu uzun olaylar zincirinden oluşan *Dik Bayır* romanında, kişilerin diyaloglarının eserin büyük bir kısmını kaplıyor olması "dramatik" bir yapıyı da birlikte getirmektedir. Bundan şu ortaya çıkmaktadır: Eserde tek renkli, monoton bir üslup değil çok sesli bir üslup kendini göstermektedir. Bir köyün sosyoekonomik hayatını anlatan *Dik Bayır*'da kişiler eğitimsiz olmalarına rağmen, son derece bilgece ve zekice konuşmaktadırlar. Onlardan beklenmeyecek ve umulmayacak kadar iyi gözlemci ve tahlilcidirler. Kendi yöresel konuşma dilleriyle etkili konuşmalar yapabilen insanlardır. Bu, yazarın kendi söylemek istediklerini, roman kişilerine söyletme gayretinden kaynaklanan bir durum olarak görünmektedir. Yani gerçekçilik endişesiyle, objektif tavır takınmanın bir göstergesidir diyebiliriz.

Dramatik ve nesnel tasvir üslubunun yanında bir üslup tarzı olarak yalın üslubu da eklemek gerekmektedir. Çünkü yazarın diğer romanları gibi bu eserinde de anlam kapalılığı ve kompleks bir üslup yerine son derece yalın, sade, akıcı bir dil ve üslup hâkimdir. Eser hemen hemen baştan sona çok rahat anlaşılan, kolayca yazılmış, yapay denebilecek hiçbir sözü içinde barındırmayan bir üslup özelliği taşımaktadır. Örnek:

"Ali Ağa göçeli çok olmuştu. Yıllar öncesi yarım kulak duymuştum ölümünü. Çocukları yürekten sahip çıktılar. Bırakmadılar bizi o akşam… Genişçe odalarının başköşesine "buyur" ettiler. Yedirdiler, içirdiler. Biz de Temur soyundan birini ocak başkanı yaptık. Gençten birini. Gözü çakmak çakmak çakan birini…" (s. 24-25).

Yazar, kişilerin iç dünyalarını daha çok onların diyalog ve iç konuşmaları vasıtasıyla vermeyi tercih etmiştir. Roman kişilerinden özellikle Gani, Müslim Ağa ve

Halime'nin iç konuşmaları dikkat çekmektedir. Bu da yazarın bilinç akışı tekniğine yer yer müracaat ettiğini göstermektedir. Halime'nin şu konuşması buna örnek olabilir:

"Ağır bir korku yuvarlana yuvarlana üzerine geliyor, yılgınlığı artıyor: "ölüm paklar, beni ölüm paklar" diye için için söyleniyordu. Sonra o tatlı inleyiş aklına yapışıyordu. Elinde olmaksızın o anı yeniden yaşamak istiyordu. İlk kez uçup gitmiş gibi geliyordu böyle bir dünyaya… Yoksa bir düş mü idi o hâl?... "Düş görmüş olmayayım? Keşkelerim keşke düş olsa… Acep uğramadım mı dayımın evine? Emme önünden geçtim…" (s. 203).

Dik Bayır'ın yazarın diğer eserlerinden üslup bakımından önemli bir farkı da "Mektup tarzı" anlatım tekniğinin yoğun olarak kullanılmasıdır. Toplam 51 bölümden oluşan eserin 15-43. bölümlerinde anlatımın önemli bir kısmı mektuplaşmalar şeklindedir. Toplam olarak Raşit ve Gani'nin yakınlarıyla yaptığı mektuplaşmalar ve Celâl'e yazılan bir mektupla birlikte eserde 26 adet mektup yer almaktadır.

Romanın mektuplaşmalardan başka bir anlatım özelliği de yer yer türkü, koşma ve halk şiiri metinlerinden yararlanılmış olmasıdır. Meselâ Âşık Serdarî'ye ait bir şiirden alıntı yapıldığını görüyoruz:

"Horanta çoğaldı ekmek yetmiyor

Başımıza belâ oldu dölümüz bizim" (s. 32) veya,

"Haymeliğin yolu yayan,

Dayan ey dizlerim dayan." (s. 106). ya da başka bir türkü:

"Bir selâm gönderdim canân iline

Acep şu günlerde yetişir m'ola

Bülbül de hasret ile konca gülüne

Kavuşur da bir gün ötüşür m'ola…" (s. 151).

gibi örneklerin kullanılması, hem eserin konusu hem de mekânıyla örtüşmektedir. Bu durum yazarın folklorik unsurlardan bolca yararlanma gayretinin arka planındaki "halkçılık" düşüncesini de gösterir.

Sonuç olarak *Dik Bayır*'da mektuplaşmalar, yöresel sözler, deyimler ve atasözlerinin bolca kullanımı ve halk şiiri örneklerinden yararlanılması gibi özellikler,

onun çok renkli ve canlı bir anlatım tarzına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca eserin dramatik bir kurgusu, nesnel bir tasvir tarzı, yalın ve sade bir dil ve anlatımı, yer yer bilinç akışı tekniğinin kullanıldığı bir tahlil tarzının olduğunu söylemek gerekir.

III.3.5. TARLABAŞI SALKIM SAÇAK

III.3.5.1. Romanın Kimliği

Birinci Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1987, 110 s[209].

III.3.5.2. Romanın Özeti

Cemil, Anadolu'da bir ilçede ticaretle uğraşan 35 yaşında bir adamdır. Evlidir ve iki oğlu vardır. Akrabalarından birinin Çiğdem adlı, 14 yaşındaki kızına âşık olur. Eşi ve çocuklarının evde olmadığı bir Pazar günü içki içerken, Çiğdem eve bir şey istemek için gelir. Cemil kızı içeri alır, ona eşinin birazdan geleceğini söyler. İçkiliyken kızla sevişmeye başlar. Tam sevişmenin ortasında eşi eve gelir ve gördüğü manzara karşısında çılgına döner. Cemil kızı evine gönderir, eşini döver. Evden çıkıp dükkânına gider. Kasada birikmiş on bin lirayı alarak, ilçe halkının şerrinden kurtulmak için İstanbul'a kaçar. İstanbul'a geldiğinde önce Beyoğlu'nda bir otelde kalır. Pahalı olduğu için daha sonra uzun süre kalacağı bir pansiyona yerleşir. Burada 60'ına merdiven dayamış Belma Hanım'ın dairesinde bir odada kiracı olarak kalmaktadır. Cemil'le Belma her akşam rakı sofrası kurmakta ve hemen her gün içmektedirler. Belma, Cemil'e hem arkadaş, hem de sevgili olur. Bu arada Cemil çapkınlıklarına devam etmektedir. Kapıcının karısıyla da gizli gizli aşk yaşamaktadır. Cemil, zaman zaman da bir gece kulübüne gitmekte ve oradaki kızlarla ilişkiye girmektedir. Zamanla bu gece kulübünün sahibi Kastamonulu Hasan'la iyi dostluk kurar. Bu arada parası da suyunu çekmek üzeredir.

Ayrıca İstanbul'da yaşadıklarını arkadaşına mektuplar yazarak anlatmaktadır. Ondan karısı ve çocuklarına iyi bakmasını, onlara maddî sıkıntı çektirmememsini, sahibi olduğu tarlaları gönderdiği vekâletle satmasını ve parayı eşine vermesini ister. Sevdiği kız Çiğdem'i de sormayı ihmal etmez. Fakat kasabaya asla dönme ihtimali olmadığını da sürekli tekrarlar.

Maddî sıkıntı baş gösterince, durumu gece kulübü sahibi Hasan'a açar. Hasan da ona, kulüp ve otelinin muhasebe işlerine bakması karşılığı kârın üçte biri oranında ortaklık teklif eder. Cemil kısa sürede dürüstlüğü sayesinde iş yerini daha çok kazanan

---

[209] Eserden yapılan alıntılar ve sayfa numaraları bu baskıya aittir. Ayrıca yazarın esere ilk verdiği isim "Beyoğlu Pansiyon"dur. Her nedense basılırken adını değiştirme gereği duyduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda bk. "Abbas Sayar Son Romanını Tamamladı", *Bozok*, nr. 10622, 15 Ağustos 1983, s. 1.

bir yer hâline getirir, hatta bir daire bile satın alır. Aynı zamanda barınma beslenme, kadın ve içki masrafları sorunu da ortadan kalkmıştır. Kulüpteki kızların hesaplarını da tuttuğu için kendini bir pezevenk gibi görmek gururuna dokunsa da, arsızlığa vurmaya devam eder. Kulüpteki rahat ve bol paralı günler uzun sürmez. Kısa süre sonra Polis, kulübü ve oteli süresiz olarak mühürler. Cemil valizini alıp çıkar. Gideceği belirli bir yeri yoktur. *"kendinin olmadığı bir yere doğru"* yürür. Böylece Cemil'in akıbeti meçhul bir şekilde roman sona erer.

III.3.5.3. Yapı

III.3.5.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi)

Tarlabaşı Salkım Saçak, yazarın önceki eserlerinden kurgu, konu, dil ve üslup bakımından büyük farkları olan bir özellik göstermektedir. Eserin tamamı mektuplardan oluşmaktadır. Yani eser mektup adı verilen toplam 21 bölümden oluşmaktadır. Ayrıca 21 mektubun tamamı da romanın merkezî kişisi Cemil tarafından İstanbul'dan ilçedeki arkadaşına yazılmıştır.

Vaka'nın seyrine göre romanı meydana getiren 21 bölümü (metin halkalarını), üç kısma ayırarak inceleyebiliriz. Kronolojik olarak dizilmiş tek bir olaylar zincirinin mekânın değişimine göre şekillendiği görülmektedir.

1. Kısım: 1. Mektup mekânın değişimi ve vakanın kırılma noktasına göre 1. Bölüm'ü oluşturmaktadır. Romanın merkezî kişisi, Cemilin uzaktan akrabası olan Çiğdem isimli 14 yaşında bir kıza tecavüze kalkışır, kasabayı terk ederek İstanbul yolunu tutması bu bölümü oluşturmaktadır. Cemil, bu birinci mektubunda arkadaşına ilçeden niçin kaçtığını ayrıntısıyla anlatmaktadır. Bu kısma giriş de diyebiliriz.

2. Kısım: 2-17. mektuplarda anlatılan ve vakanın gelişme bölümünü oluşturan kısımdır. Bu kısımda Cemil, günlerini Tarlabaşı'ndaki pansiyonda geçirir ve burada yaşadıklarını mektuplaştırır. Belma Hanım adında bir kadının dairesinin bir odasında pansiyoner olarak kalır. Bu bölümde yazdığı mektuplarda, tekrar ilçeye dönme ihtimali olmadığını belirtir. Karısı ve iki oğluna dair arkadaşından haberler alır, onların maddî sıkıntı çekmemesi için arkadaşına talimatlarını bildirir. Çiğdem'e yaptıklarından dolayı pişmanlık duyar, fakat yaşamak için umursamazlık içinde olmayı yeğler. Günlerini sürekli Belma Hanım'la rakı içerek geçirmekte, bazen de kapıcının karısı Ayşe ve Belma ile cinsel ilişkiler yaşamaktadır. Bu ortamdan sıkıldığı zamanlarda yakındaki bir gece kulübüne gidip, buradaki kızlarla birlikte olur.

Bu bölümde Cemil, Belma Hanım'ın dairesinde kalmakta ve onun maceralı hayatının ayrıntılarını da dinlemektedir. Burada Belma'nın günahlarla dolu bohem hayatı bütün ayrıntılarıyla sunulmaktadır. Cemil, Belma'nın günah dolu hayatını anlatarak belki de kendi işlediği günahın hafifliğini vurgulamak ve böylece vicdanen rahatlamak istemektedir. Fakat zihnen geçmişinden bir türlü kurtulamaz.

3. Kısım: 18-21. mektuplar romanın sonuç bölümünü oluşturmaktadır. Cemil'in pansiyondan ayrılıp gece kulübüne üçte bir hisseyle ortak oluşu, muhasebe işine bakışı ve kulübün otelindeki bir odasına yerleşmesi sonrasında yaşananlar anlatılmaktadır. Kulüp Cemil'in sayesinde iyi para kazanmaktadır. Fakat kulüpteki kızların hesabını tutmak Cemil'in kendini "pezevenk" olarak hissetmesine neden olmaktadır. Bir gün de büyük oğlu gelip babasını o mekânda görür ve yüzüne karşı "pezevenk!" der ve çıkıp gider. Bu olay onu çok etkilemiştir. Cemil kulüpten iyi para kazanmaktadır. Patronu Kastamonulu Hasan, ona Beyoğlu'ndan bir daire satın alır. Evin ödemelerini bitirmek üzereyken gece kulübü polis tarafından kapatılıp mühürlenir. Cemil'in kulüpteki rahatı çok kısa sürmüştür. İki üç aylık saltanat bitmiş, elinde valizi sokakta kalmıştır. *"Kendinin olmadığı bir yere doğru…"* (s. 110) yürür. Yani eser ucu açık bir sonla bitirilmiştir.

Karşılıklı mektuplaşmalar yerine, romanın merkezî kişisinin yazmış olduğu seri 21 mektuptan oluşan vaka, yazarın değişik bir roman tekniği deneme gayretini göstermektedir. Mektup roman denilen bu tarz olarak yeni bir tür değildir, ancak eserin tamamının aynı kişinin yazdığı mektuplardan oluşması edebiyatımız için bir kazanım olarak değerlendirilebilir[210].

Romanın vakasının dayandığı temel çatışma unsuru, Cemil'in kendi iç çatışmasıdır. 14 yaşında bir kız çocuğuna tecavüz etmeye çalışırken eşi tarafından yakalanması, ilçe halkının olayı duyup kendisine zarar vereceği düşüncesiyle İstanbul'a kaçması ve bir daha geri dönme ihtimalini bile aklına getirmemesi onu geride bıraktıklarından dolayı psikolojik olarak rahatsız etmektedir. Romanın temel çatışması budur ve bütün gerilim bu çatışmaya dayanmaktadır.

III.3.5.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Romanın anlatıcısı, kahraman-anlatıcı Cemil'dir. Romanı meydana getiren bütün mektuplar onun kaleminden çıkmıştır. Cemil, tecavüz girişiminden sonra yaşadığı bütün

[210] Honore de Balzac'ın *İki Gelinin Hatıraları* (1940), Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Kadın Düşmanı* (1927), Halide Edip Adıvar'ın *Handan* (1912) romanı ilk akla gelen mektup roman örnekleridir.

olayları, pişmanlık, üzüntü ve acılarını açık yüreklikle anlatmıştır. Bunu bir tür itiraf ya da psikoterapi olarak değerlendirmek de mümkündür. Hatta bu bir tür günah çıkarma olarak da algılanabilir.

Kahraman-anlatıcı Cemil, yaşadığı pişmanlık ve vicdan azabından dolayı işret âlemleriyle kendini avutmaktadır. Ne kadar içerse içsin, ne kadar farklı kadınlarla birlikte olursa olsun geçmişi onu bir türlü rahat bırakmaz. Zihnine söz geçiremediği için bir türlü huzur bulamaz. Bu yönleriyle anlatıcı olarak Cemil, bütün samimiyetiyle yaşadıklarını ve hislerini olduğu gibi nesnel bir üslupla ortaya koymaktadır.

Yazar, diğer romanlarının tümünde kahraman-anlatıcı konumunda kendisini hep açık ederken, bu romanında kendini tamamen geri planda tutmayı tercih etmiştir. Bunda işlenen konunun ve kurgu tekniğinin etkili olduğu söylenebilir. Çünkü vakanın bir kız çocuğuna tecavüz gibi spesifik bir olaya dayanması, yazarın anlatıcı tercihinde objektif olmak endişesiyle kahramanı seçmesini zarurî kılmıştır denebilir.

Eserin kahraman-anlatıcının ağzından nakledilmesi dolayısıyla "otobiyografik" bir nitelik arz ettiğini söylemek gerekir. Cemil, kendi hayatının bir bölümünü arkadaşına yazdığı mektuplar şeklinde ortaya koymaktadır. Bu mektuplar, yer yer âdeta günlük veya hatıra özelliğine doğru kaymaktadır.

Kahraman-anlatıcı Cemil, zaman zaman sözü, dairesinde pansiyoner olarak kaldığı Belma Hanım'a bırakır. Belma Hanım'a kendi ağzından öyküsünü anlattırması, yazarın birinci şahıs anlatıcı tercihindeki bilinçli tutumu göstermektedir. Kişilerin kendisini anlatmasının, gerçeklik ve yaşanmışlık duygusunu güçlendirme endişesi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

III.3.5.3.3. Kişiler

Tarlabaşı Salkım Saçak, Cemil adlı merkezî kişiliğin romanıdır diyebiliriz. Aynı zamanda romanın anlatıcısı konumundaki Cemil, kendi kendisini sunmaktadır.

Cemil'in yazdığı mektuplarda verdiği küçük bilgilerden hareketle onu şöyle tanımlaya biliriz: 35 yaşlarında, Yozgat'ın küçük bir ilçesinde esnaflık yapan, evli ve iki erkek çocuğu olan birisidir. İkinci dereceden akrabası olan ve kendisine çok yakınlık gösteren 14 yaşındaki Çiğdem'e eşinin evde olmadığı ve sarhoş olduğu bir Pazar günü tecavüze yeltenmiş ve eşine yakalanmıştır. Eşinin olayı büyüteceği ve kasabalının da "yeğenim" dediği küçük yaşta bir kıza tecavüz ettiğini duymasının ardından yaşanacak

kötü olayları da düşünerek İstanbul'a kaçmıştır. Daha doğrusu kızın yakınları ve kasabalının kendisini öldürmesinden korkmuştur.

Cemil'in İstanbul'a geldiği gün kaldığı otel odasında aklından geçenler durumunu anlatır niteliktedir:

"Çocuklarıma bir şeyler yaparlar mı? Yaptılar mı?... Öyle bir şey varsa anam avradım olsun, hemen döner, kahpe analılardan birkaçını temizlerim… Sonrası?... Ben zaten ölmüşüm…" (s. 17).

Cemil, kendini İstanbul'da tamamen içkiye vurur. Bundan dolayı duyduğu pişmanlığı da şöyle ifade etmektedir:

"Kızcağızı da bu bardakların dibini göre göre rezil etmedin mi işinin adı ne senin?... Boklamak, her bir yönü pisliğe bulamak…" (s. 17-18).

Cemil yaptığı hatadan dolayı çok pişman ve üzgündür. Ancak geri dönüş ihtimali yoktur:

"Neredendi bu keder yığması içime?... Unutmak

Yaşamak zorundaydım. Şimdi beni yeni bir hayat bekliyordu." (s. 18).

Tecavüzle damgalanmış ve memleketinden kaçmış biri için onu bekleyen yeni bir hayat hiç de iyi bir hayat değildir. İçki ve fuhuş dünyasının içine gömüldükçe gömülür. Aslında yaygın kanaate göre kadınlar bu âleme düşerler. Oysa Cemil gibi tipler de kendilerini bir anda içki, eğlence ve fuhuş bataklığı içinde kaderin bir oyuncağı olarak bulabilirler. Cemil bu düşkün erkek tiplerin bir örneğidir.

Cemil, mektupları ilçedeki "bir yürek parçam, dost" dediği arkadaşına yazmaktadır ve ondan gelen cevapları bir sonraki mektubunda değerlendirmektedir. Önce karısı, iki oğlu ve sonra da Çiğdem için endişelenmekte ve onlara özlem duymaktadır:

"Acep iki oğlum da onlar gibi düşünüyorlar mı? On altısındaki beni affetmez. (…) Oldum olası içe dönük. Aramızda hep bir aralık olmuştur. (…) on üçündeki oğlum daha yatkın gözükürdü bana… Tüm sıcaklığı ile sarardı beni… Şimdi bütün sıcaklıklar kaydı gitti altımdan… Özlem duygusuna sahip çıkamaz haller içinde yuvarlanmaya başladım. Onu arada bir görüyorsun değil mi?.. Şu günlerde daha da nasıl güzelleşmiş, nasıl serpilmiştir… Karşılardan bir görsem, yarım bir ömrümü veririm…" (s. 22).

Bu sözlerden Cemil'in her şeye rağmen Çiğdem'e büyük bir özlem duyduğunu ve âşık olduğunu da anlıyoruz.

Cemil yaptığından pişmanlık duysa da, kendisini suçlu olarak görmemektedir. Asıl suçlu olarak "doğa tanrısı" dediği, insanın tabiatı ve yaratılışından gelen seks yapma içgüdüsünü görmektedir:

"Bütün çaresizlikleriyle bu yaşamı sürdüreceğim… Beni o kıza yıllar yılı bağlayan tutku nedendi, nerdendi?... Bu duygu, bu aşk nerden geliyordu… Evimi benim üstüme bana aşk sevgi, dudak, yatak istekleriyle yıkan kimdi? Bu işi bize yaratan doğa tanrısının yaptığını söylemeye kimsenin dil ucu varmıyordu…" (s. 24).

Cemil birkaç gün Beyoğlu'nda bir otelde kaldıktan sonra, maddî sebeplerden dolayı Belma Hanım'ın Tarlabaşı'ndaki dairesinde pansiyoner olarak kalmaya başlar. Cemil, roman boyunca en çok burada günlerini geçirir. Burada kaldığı sürece giderek daha çok kendini içki ve fuhuşun içine gömer. Çevresinde neredeyse normal hayat süren hiç namuslu insan bulunmamaktadır.

Cemil'in İstanbul'da iki kişi hayatına etki eder ve onu yönlendirir. Biri kaldığı pansiyonun sahibi Belma Hanım, diğeri ise gittiği gece kulübünün sahibi Hasan'dır.

Cemil, pansiyonda kaldığı sürece Belma denen bu kadınla sürekli "rakı" - "soda" içmektedir. Belma, Cemil'e bütün hayat macerasını anlatır. Bütün mahrem sırlarını açıklar. Bir paşa kızı olduğunu, bir paşa oğluyla evlendirildiğini, sonradan kocasının homoseksüel olduğunu, kocasının kendisini içki, uyuşturucu ve fuhuşa sürüklediğini, onun yüzünden lezbiyen ilişkilere alıştığını, kocasının gözü önünde başka erkeklerle birlikte olduğunu, kocasının borçlarını ödemek karşılığı ilişkilere girdiğini bütün ayrıntıları ile anlatır.

Kadın, cinsel açlığını Cemil'le gidermek arzusundadır. Bu yüzden kapıcının güzel karısı Ayşe'den Cemil'i kıskanır. Ayşe'ye düşman kesilir. Cemil, pansiyondan ayrılıp gece kulübünün oteline yerleşince de kapıcının karısı Ayşe ile sevgili olur. Bütün bu çarpık ve gayrimeşru ilişkiler ortaya tam bir "Sodom ve Gomore" tablosu koymaktadır. Hatta Cemil'in kulübe gidişinden sonra, Belma Hanım'a yaptığı ziyarette üçü birlikte ilişkiye girerler. Cemil iki kadınla aynı yatakta birlikte olur. Belma zaman zaman da evini hayat kadınlarına hatırlı ve zengin arkadaşları için kullandırmaktadır. Bir seferinde de Cemil için bu kadınlardan birini çağırır. Kısaca Cemil, tam bir fuhuş bataklığının ortasında yaşamak zorunda kalmıştır.

Bu bataklığın ortasında gece kulübü sahibi Hasan da Cemil'in hayatına Belma'dan sonra en çok etki eden kişidir. Onun bu âlemdeki hikâyesi ise daha başkadır. Hasan, Kastamonu'nun bir köyünden geçim sıkıntısı yüzünden gelmiştir. Beyoğlu'nda

bir gece kulübünün bulaşıkçılığı ile işe başlamış, kısa sürede patronluğa yükselmiştir. Elbette bu yükseliş meşru yollardan değildir. Çünkü sahibi olduğu gece kulübü, aynı zamanda yasa dışı fuhuş yapılan bir yerdir. Hasan, bu işe Cemil'i de bulaştırır. Cemil, paraları bitmeye yüz tutunca iş aramakta olduğunu ona söyler. Hasan da muhasebe işlerini yürütmek ve kulübü idare etmek karşılığı onu üçte bir hisse ile kâra ortak eder. Kulüpte çalışan kızların fişlerini tutma ve hesaplarını ödeme işi de Cemil'e kaldığı için Cemil kendisini "pezevenk" olarak hisseder:

"Yatak odam rahat… İşim tuttu. Arsızlıkta keyfim yerinde… Ya şu pezevenklik?... Ya şu kızlar?... Kızları koruma duygusu benim pezevenklikle hiç bir ilişkim olmadığı sanısını veriyor bana…" (s. 90).

Cemil'in büyük oğlu bir gün babasının çalıştığı gece kulübüne gelir ve şunları söyler:

"Sana İstanbul'da pezevenklik yapıyor, demişlerdi. Doğru imiş. Bizim soyumuza sopumuza yakışmaz, ama bizden olmayan sana çok yakışmış… Ve sesinin olanca gücüyle bağırdı: "PEZEVENK" (s. 103).

Cemil'in iç dünyasında bir türlü hazmedemediği sıfatlardan biri de budur. Cemil "Tecavüzcü" olarak çıktığı yolculukta sonunda "pezevenk" sıfatını da almıştır.

Hasan, Cemil'den çok memnundur, ama bu mutlu ve bol kazançlı günleri uzun sürmez. Polis, gece kulübünü süresiz olarak kapatır. Cemil valizi elinde sokakta kalmıştır:

"Ben de elimde valizim yürüdüm. Kendimin olmadığı bir yere doğru…" (s. 110).

Yazar, bundan önceki üç romanında (Can Şenliği hariç tutulmalıdır) köy merkezli vakaları ve köylü tipleri işlerken, bu romanda mekân da, tipler de tamamen farklılaşmıştır. *Tarlabaşı Salkım Saçak*'ta İstanbul'un bohem hayatının iç yüzü ve bu hayatın içinden değişik kadın ve erkek tipler, Cemil'in dramı ile birleştirilip sunulmuştur.

III.3.5.3.4. Zaman

Romanın vaka zamanını tarihle tespit için herhangi bir ipucu bulunmamaktadır. Anlatıcı- kahramanın yaşadıklarını mektuplar şeklinde sıcağı sıcağına aktarmış olmasından romanın vaka zamanını eserin yazıldığı tarihten (1987) hemen önceki tarihlerde olduğunu varsayabiliriz.

Vaka zamanının toplam süresi 8-9 aylık bir zamanı kapsamaktadır. Bunu romanın bölümlerinde verilen ipuçlarından çıkarabiliyoruz. Cemil'in ilçeden kaçıp pansiyona yerleşmesi ve buradan ayrılması arasında geçen süre 6-7 ay gibi bir zaman dilimidir. 6. Bölüm'de şöyle bir ipucu vardır: *"Üç ayda paramızın yarı yoluna vardık. Arada bir yelek cebime el atıyorum. Sayıyorum tek tek… Üç ya da dört ay daha parasal zorluk yok ışıklı üç ya da dört ay…"* (s. 34).

Buradan anlaşılıyor ki Cemil, Belma'nın pansiyonunda 6-7 ay kalmıştır.

Pansiyondan ayrılıp "Bizimkiler Gece Kulübü"nde işe başladıktan 1 ay sonra Belma'yı ziyarete gelir. Bundan sonra bir ay gibi bir zaman daha geçer ki, bu da vakanın toplam süresinin 8-9 aylık bir süre olduğunu gösterir.

Zaman unsurunun eserde dikkat ve özenle kullanıldığına dair fazla bir bilgi bulunmadığını ve zamanın pek fazla önemsenmediğini söyleyebiliriz.

III.3.5.3.5. Mekân

Tarlabaşı Salkım Saçak romanında mekân, zaman unsurunun aksine son derece önemlidir. Eserin adının da mekâna bağlı bir olduğu belli olmaktadır.

Bu eser için, belli bir "muhit"in romanıdır demek mümkündür. Tarlabaşı, Bursa Sokak ve Beyoğlu çevresinin bohem hayatının iç dünyasını gözler önüne seren bir vaka dikkatlere sunulmaktadır. Eser içki sofrası ve fuhuşla başlayıp içki sofrası ve fuhuşla sona ermektedir. Dikkat çekici olan şudur: Cemil, kendi ilçesindeki evinde içki sofrasındayken arzuladığı ikinci dereceden akrabası Çiğdem'e tecavüze kalkışır. Karısı ve kasabalının şerrinden kaçıp İstanbul'da ancak malum çevrede barınabilir. Bu şu demektir, içki ve fuhuş kendi evinde ve dolayısıyla ilçesinde asla kabullenilmediği için, onu kabullenecek ortamı ancak İstanbul'da Beyoğlu çevresinde bulmuştur. Çünkü Cemil gibi tipleri sadece böyle bir çevre barındırabilirdi. Çünkü burada nice Cemiller, Belmalar ve Ayşeler vardır.

Cemil, Tarlabaşı'nda Belma adlı bir kadının oturduğu dairenin bir odasında pansiyoner olarak kalır. Cemil, burasını eskiden tanıdığı Artin adındaki bir tüccar sayesinde bulur. Belma ortak arkadaşlarının dostudur. Belma'nın dairesi ikinci kattadır. Apartman sahibi oldukça yaşlı bir "madam"dır. Bu evi yazar dikkatle tarif etmektedir:

"Kale kapısı gibi koskoca bir demir kapı önündeki… Rum evi ama kim boyamışsa çiğ bir yeşile boyamış…(…) Evet, bir Rum evi. Dört katlı, girişte uzun koridor ötesinde kapıcının odası var. Bir oda daha var, kapalı ve karanlık. Sonra tahta,

gıcırdayan merdivenler. Neyse ki merdivenler geniş. Sarhoşluğu idare eder gibisinden… Ama elektrik düğmesi yok, katlar boyu." (s. 31).

Cemil, odasını da şöyle anlatmaktadır:

"Odam iki buçuk, üç buçuk görünümünde. En boy genişlik bu… Çok çok eski bir pirinç karyola var. Büyüklüğü ile odanın yarısını egemenliğine almış… Yerde iyice pörsümüş bir yer halısı… Değirmi, küçük bir masa, üstünde sürahi ve bardak. Bir elbiselik. Sokağa açılan bir pencere… Kirli tozlu bir tül… Basmadan bir örtü… Duvarlarda üç beş çıplak kadın resimleri… Kim asmışsa keyfini biliyormuş pezevenk… Belma hanım da korumuş. Belki de kendi asmıştır. Kız edalı haspa görünüyor.." (s. 19-20).

Bu tür mekân tasvirlerine yazarın diğer romanlarında rastlamak pek mümkün değildir. Yazar bu romanında mekânı öne çıkarması gereği duymuştur. Çünkü romanın konusu bunu gerektirmektedir. Aslında *Dik Bayır*'da da Beydiyar Köyü öne çıkarılmaktadır. Fakat orada köy bu denli dikkatle ve fotoğraf titizliği ile tasvir edilmemektedir. Oysa bu romanda Cemil'in içinde bulunduğu "bataklık" önemlidir. Bu eserin konusu ve mesajı ile alakalıdır: Cemil gibiler ancak Beyoğlu çevresindeki batak hanelerde barınabilirler.

Cemil, Belma'nın dairesinde bulunduğu sürece âdeta bir "leit-motif" gibi onlarca defa tekrar edilen bir hareket vardır: Belma her gün Cemil'e içmeyi teklif etmekte ve oturduğu koltuğunda yarım dönerek pencereyi açıp içine rakı ve meze parasını koyduğu sepetini aşağı sarkıtmakta ve yine bir "leit-motif" olarak tekrar edilen şu ifadeyi kullanmaktadır:

"Bir büyük, beş soda" ya da,

"Niko bir büyük." (s. 26).

Belma Hanım'ın oturduğu bu daire, zaman zaman bir randevu evi gibi kullanılmaktadır. Gelen misafirlerle yapılan sohbetlere ve içki sofralarına Cemil de katılmaktadır. İçki ve fuhuş yine ayrılmaz ikili durumundadır.

Romanda mekân olarak, Cemil'in ikinci ve son durağı "Bizimkiler Kulübü"dür. Burası bir gece kulübüdür ve burada yasa dışı olarak fuhuş da yaptırılmaktadır. Belma'nın çevresinden bıkan ve uzaklaşmak isteyen Cemil, bu kulübe devam etmeye başlar. Buradaki kızlarla birlikte olur. Patronla tanışıp onunla dostluk kurar ve buraya üçte bir hisseyle ortak olur. Kulüp polis tarafından kapatılıncaya kadar iki ay gibi bir süre hem burada çalışır, hem de barınır. Burası Belma'nın evinden daha beter bir

batakhanedir. Bu yüzden Cemil kendini "pezevenk" olarak hissettiği gibi büyük oğlu da gelip burada yüzüne "pezevenk" olduğunu haykırmıştır.

Aslında Cemil, artık bir mekânsızdır. Tutunup kalacak bir mekâna ve mekânın sıcaklığına ihtiyacı vardır. Fakat bunu ebedî kaybetmiş bir kader mahkûmu olarak şöyle ifade eder:

"İnsanın ayağı nerden nereye?.. Çık o güzel evinden, çoluğundan çocuğundan… Bir pansiyon… Sağ olsun Belma Hanım, kapıcı Ayşe… Ve Bursa sokağı, gece kulübü, meyhane… Ya sonrası?... Sonrasını kestiremiyorum ben…" (s. 56).

Cemil'in öz mekânından bir kez ayağı kaymıştır, durup karar kılacak bir mekânı yoktur. Kulüp kapatılınca da elinde valizi sokakta nereye gideceğini bilmeden kalakalmıştır. Cemil'in içine düştüğü durum düşünüldüğünde bu son derece trajiktir. Çünkü aile yuvasının sıcaklığını sonsuza kadar kaybetmiştir.

III.3.5.4. İçerik

III.3.5.4.1. Konu/Tema

Abbas Sayar, *Tarlabaşı Salkım Saçak*'ta diğer romanlarında işlediği konulardan çok farklı bir konu ve çevreyi anlatmaktadır.

Orta Anadolu'nun bir kasabasında işlediği yüz kızartıcı bir suçtan dolayı İstanbul'a kaçmak zorunda olan birinin, Beyoğlu çevresindeki düşkün yaşantısı romanın konusunu oluşturmaktadır. Cemil, ikinci dereceden akrabası 14 yaşındaki bir kıza âşık olur. Fakat evli ve iki çocuk sahibi 35 yaşında biridir. Eşinin ve çocuklarının evde olmadığı bir Pazar günü içkiliyken Çiğdem evine gelir. Kıza tecavüz etmek üzereyken eşi tarafından yakalanır. Kızın yakınları ve kasabalı olayı henüz duymadan dükkânındaki paraları da alarak bir daha dönmemek üzere İstanbul'a kaçar. Romanın vakasının çekirdeğini bu olay oluşturur. Cemil için dramatik ve trajik dönem bundan sonra başlar. Çok kısa bir süre içinde hayatının şekli ve yönü tamamen değişmiş, yani hayatı kaymıştır. Aile hayatı ve normal yaşantısı bir anda yaptığı hata ile uçup gitmiştir. İstanbul'a geldikten sonra kaldığı pansiyon ve çalıştığı gece kulübünde de tamamen içki ve fuhuş bataklığına gömülmüştür. Gece kulübü kapatılınca da sokakta nereye gideceğini bilmez bir hâlde kalakalmıştır.

Bütün bunlar, genel kanaatin aksine erkeklerin de "düşkün" birer varlık hâline gelebileceği düşüncesini uyandırmaktadır. Yani sadece kadınlar değil, erkekler de

“düşkünlük” içine yuvarlanabilirler. Meselâ Cemil, önce “tecavüzcü” olur, sonra da İstanbul’da ayakta kalmaya çalışırken “pezevenk” damgası yemekten kurtulamaz.

Yazar, Cemil’in bütün yaşadıklarını ve hissettiklerini kendisine anlattırır. Yaptığı hatanın ona göre iki suçlusu vardır. Birisi içkili oluşudur:

“Kızcağızı da bu bardakların dibini göre göre rezil etmedin mi?” (s. 17-18).

İkincisi de “doğa tanrısı” dediği insanın tabiatıdır:

“Bu işi bizi yaratan doğa tanrısının yaptığını söylemeye kimsenin dil ucu varmıyordu…” (s. 24).

Toplum tarafından tasvip edilmeyen bir cinsel ilişki ve ardından içki ve fuhuş bataklığına gömülüşü, bu şekilde izah etmek pozitivist ve materyalist bir dünya görü temelinden hareketle “natüralist” bir yaklaşım tarzıdır.

Beyoğlu çevresinin eğlence ve işret âlemlerinin iç yüzünü anlatan roman da farklı bir dünya ve bu dünyanın çok çeşitli tabloları kader kurbanı Cemil merkez yapılarak sunulmaktadır.

“Cemil’in Beyoğlu, Tarlabaşı ve Bursa Sokak’ta yaşadığı hayatta ilişkide bulunduğu insanların tamamı bir şekilde içki ve fuhuş bataklığına bulaşmış insanlardır. Bununla yazar, “Her an, her insan bir hata yapar ve kaderi bir anda değişebilir.” düşüncesini vermektedir. Cemil bunu şöyle ifade etmektedir:

“İnsanın ayağı nerden nereye? (…) Herhalde bu da Tanrı’dan… Bizim arsızlığımızla geçinip gidiyor. Varlığı sağ olsun…” (s. 56).

Bu sözler, Cemil’in başına gelenleri kadere ve Tanrı’ya bağladığı anlamına gelmektedir. Bu, bir tür “kaderiyecilik”ten başka bir şey değildir. İnsanın işlediği günahların müsebbibi olarak Tanrı’yı göstermesi gibi bir anlayış pek tutarlı bir anlayış olmasa gerektir.

Romanın bizi sonuç olarak götürdüğü düşünce şudur: Kimse yarının ne olacağını kestiremez. Bütün dünyası bir anda değişebilir, kader denen şey son derece acımasızdır. Herkes bir anda yurtsuz ve yuvasız kalıp günah bataklığına düşebilir. Düşkün dediğimiz kimseler, aslında birer kader mahkûmudurlar.

III.3.5.4.2. İşlenen Meseleler

Orta Anadolu’nun bir kasabasında ticaretle uğraşan 35 yaşındaki Cemil, evli ve iki çocuk babası bir aile reisidir. Aradığı sıcaklık ve sevgiyi eşinde bulamamıştır. Cemil bu sebeple karısı hakkında şöyle der:

"Analarını düşünüyorum… Ah, sevebilseydim o kadını… Çiğdem olmazdı o zaman… Yıllarca heyecandan titreyemezdim. Çiğdem'i sevemezdim…" (s. 39).

Cemil'in bu sözleriyle yaptığı hataya sebep olarak eşini göstermesi bir vicdan rahatlaması, olarak algılanabilirken bir gerçeği de ifade etmektedir: Sevgisiz evliliklerde aldatmaların ve sevgiyi başkalarında aramaların aile fertleri için çok acı sonuçlar doğurabileceği gerçeğidir.

Cemil'in karısının mağdur durumundaki Çiğdem'e hiç günahı yokken söylediği şu sözleri, önemli bir problemi işaret etmektedir:

"Oh olsun orospu. Evimi yıktın kaltak. Bu burada bitmez. Tüm bir kasabaya ibret edeceğim seni… Kerhaneye göndereceğim seni." (s. 12).

İnsanların böyle durumlarda masum insanları çok rahat yargılayıp damgaladıkları ve bunun da o insanları kötü ve düşkün bir hayata mahkûm ettiği gerçeğine bir gönderme yapılmaktadır.

Romanın üzerinde durulan temlerden biri de "özlem"dir. Cemil ailesini, Çiğdem'i ve kasabasını özlemektedir:

"Özlem duygusuna sahip çıkamaz hâller içinde yuvarlanmaya başladım." (s. 22).

Cemil'in dairesinde pansiyoner olarak kaldığı Belma'nın hayat hikâyesi içerisinde vurgulanan bir husus romanda dikkati çekmektedir: O da Belma ve çevresindekilerin çok marjinal düzeyde, sapkınlık olarak değerlendirebilecek cinsel sapmaların, tercihlerin ve ilişkilerin içinde bulunmalarıdır. Yazar aslında böyle bir tablo ile Cemil'in yaptığı hata bunların yaptıklarının yanında hata bile sayılmaz, düşüncesini vermeye çalışmaktadır. Yani cemiyetin bir zümresi arasında yaşananlara bakılınca, Cemil'i yuvasından eden olay bir hiçtir gibi bir sonuca gitmek mümkündür.

Cemil'in Tarlabaşı'nda kaldığı pansiyonun sahibi ve bu sokaktakilerin çoğunluğunun Rum vatandaşlar olmasına da dikkat çekilmektedir:

"Çoğu Rum besbelli…" (s. 28).

Bununla yazar, işret âlemlerinin yoğunlaştığı Beyoğlu ve çevresinin etnik yapısına vurgu yapmaktadır. Osmanlı'dan beri eğlence ve işretin merkezîleştiği çevrede gayrimüslim ahalinin rolüne vurgu yapılıyor olsa gerektir.

Romanda dikkati çeken ve vurgulanan bir husus da İstanbulluların Anadolu'dan gelenlere karşı önyargı içinde olmaları ve onlara olumsuz tavır sergilemeleridir. Belma'nın şu sözleri bunu göstermektedir:

"Şu pezevenk kapıcı ile orospu karısı düşman etti Anadolu'yu bana…" (s. 28).

III.3.5.5. Anlatım

III.3.5.5.1. Dilin Niteliği

Yazar beşinci romanı *Tarlabaşı Salkım Saçak*'ta, konudaki değişime paralel olarak dili kullanım konusunda da büyük oranda farklı bir tutum içine girmiştir. Yani yazar, Orta Anadolu köyü, kasabası ve şehri (Yozgat) merkez alan bir çevreyi anlatan romanlardan sonra mahallî eksenden ulusal eksene yükselme denebilecek bir roman ortaya koymuştur. *Tarlabaşı Salkım Saçak*'ta İstanbul'un Beyoğlu çevresinin bohem hayatının iç yüzünü anlatmaktadır. Orta Anadolu'nun köy, kasaba ve şehrinden bu konuya atlaması, yazarın elbette sanatı ve edebî kişiliğinin tanımı için önemlidir. Bu köy romanları yazarı olarak isim yapmış bir yazarın dil ve üslubunda da önemli bir kırılmayı ifade eder.

Yazarın bu eserinde önceki romanlarında ağırlıklı olan mahallî dil malzemesinin kaybolduğunu, bunların yerini bohem hayatının meyhane ve genelev argosunun aldığını görüyoruz. Ancak günlük konuşma dilinin samimi hitapları, devrik cümleleri, deyim ve atasözlerinin varlığını devam ettirdiğini söylemeliyiz.

Eserin tamamının mektuplardan oluşması dilin ve üslubun mektup türünün çerçevesi içinde şekillenmesini gerektirmiştir. Bu da sade ve basit bir konuşma dili ve hitabet üslubu anlamına gelir. Konuşma dilinin kısa, basit, devrik ve eksiltili cümleleri; samimi hitap ifadeleri, deyim ve atasözleri ilk fark edilen dil özellikleridir. Örnek:

"Durmalıydı artık. Arıyorlardı beni… Kasaba tümüyle üstüme geliyordu. Öldüreceklerdi. Buna olanak vermemeliydim. Tez elden dükkândan çıktım. Kapıyı kilitledim yavaşından… Artık bu anahtarın bana gereği olmayacağını acılarla duydum yüreğimde… Sağa sola baktım. Tekleme bir gelip, bir giden… Duysalar bunlar da yapışırlardı yakama… Ama toplanmışlardı." (s. 15).

Abbas Sayar'ın dilinin vazgeçilmez ve en belirleyici unsurlarından deyim ve atasözlerinin bu romanda da bolca kullanıldığı görülmektedir. Örnek:

Deyimler: *kendine yontmak, gözlerini alamamak, zevkine varmak, elinden yemek, başına çorap örmek, sefa sürmek, kulak ardına atmak, feryat koparmak, yedi düvele ibret etmek, eli kulağında olmak, kuzu kuzu oturmak"* vb.

Atasözleri:

"Kaynanasını sevmeyen Ermeni olmazmış." (s. 19).

"Eşşeği anırtan daşşağı…" (s. 50).

"Bugünün yarını da var." (s. 53).

"Garip doğan göbeğini kendi eliyle kesermiş" (s. 56).

"Olan olmuş biten bitmiş." (s. 56).

"Yanmış yüreğe boktan yelpaze…" (s. 84)

"Şaşkın ördek kıçın kıçın dalarmış…" (s. 84).

Tarlabaşı Salkım Saçak romanının konusuna uygun olarak eğlence ve fuhuş sektörünün dünyasına has ifadeler, argolar ve müstehcen sözler dil varlığının belirgin özelliklerindendir. Örnek:

"Bardağın dibine vurmak, dibini görmek, siktir çekmek, pezevenk, kerhaneci, orospu, sevici, ibne, namusunu şerefini on paralık etmek, bulaşık suyu, bok yemek, tav olmak, gıcık atmak, sulanmak, rezil, arsız, jigolo, kirletmek, harman yeri dişlemek, kuşu kalkmak, sızlanmak, belini getirmek, alesta, kadehi dikine vurmak" vb.

Dilin standart kuralları ve kaidelerinden sapma olarak algılanan bu tür söz ve ifadelerden başka, diğer bir sapma örneği de alışılmadık ifadelerin eserde dikkat çekecek kadar sık yer almasıdır:

"Neredendi bu keder yığması içime?..." (s.1 8).

"Bir altmışına hızlı yavaş tırmanıyor." (s. 21).

"Ben de kendimi büyük bir umursamazlığa attım." (s. 23).

"Ayak seslerimi sessizliğe tutsak etmeye çalışarak…" (s. 32).

"Üç ayda paramızın yarı yoluna vardık." (s. 33).

"Gücüm kalmadı dört bir yöne…" (s. 38).

Bu gibi örnekleri çoğalmak mümkündür. Kanaatimizce alışılmadık ifadeler ve alışılmış gramere aykırı gibi görünen unsurlar, konuşma dilinden ve mahallî söyleyiş özelliğinden edebî dile taşınmış unsurlardır. Bu durum da eserin diline bir farklılık, başka bir renk vermektedir.

Yazarın diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da yer yer bazı türkü ve şarkı sözlerini metne eklemesi bir dil ve üslup özelliği olarak dikkati çekmektedir. Bu durum bize etkili ve şiirli bir anlatım ortaya koyma gayreti gibi gelmektedir. Meselâ Cemil'in gurbet duygusu ve sıla özlemi içinde olduğunu anlatmak için bir bozlaktan alıntı yapılmıştır:

"Gökyüzünde bölük bölük turnalar

Yok mu insafınız aldı dert beni,

Şahin pençesine düşmüş yavru kuş gibi,

Dört bir yanımdan yoldu dert beni…" (s. 18).

III.3.5.5.2. Üslubun Niteliği

Diğer romanlarındaki sosyal konu ve temlerin aksine bu eserinde ferdî bir konuyu işleyen yazar, dil özelliklerindeki farklılıklar yanında, farklı bir üslup da ortaya koymaktadır. Yüz kızartıcı bir suç işleyen Cemil'in yuvasından kopuşu, aniden kendini içki ve fuhuş bataklığı içinde buluşunun yarattığı psikolojik travma onda büyük iç çatışmalarına yol açar. Yazarın Cemil'in yaşadığı bu iç çatışmaları ortaya koyan bir roman yazmak için, bulduğu anlatım biçiminin mektup olması eserin üslubunu tespit için önemlidir.

Düşünülecek olursa mektup bir monologtur, bir tür iç konuşmadır. Eseri meydana getiren 21 mektubun tamamı Cemil'in ağzından ortaya konmaktadır. Yazar, bizce bunu Cemil'in iç dünyasını daha iyi tahlil etmek için kullanılmıştır. Mektuplarda iç konuşmaların önemli bir yer kaplaması, Cemil'in psikolojisini çözümlemeye imkân vermektedir. Bu yönüyle bakıldığında *Tarlabaşı Salkım Saçak* romanını bir tahlil romanı kabul etmek mümkündür.

Bilinç akımı üslubu yanında Cemil'in başına gelenler ve yaşadığı sıra dışı hayat ile bu hayatın dışına çıkmak gibi bir şansı olmayışı eseri dramatik bir eser hâline getirmektedir. Cemil'in ayağının bir anda kayışı, hayatının alt üst oluşu, namuslu bir aile reisliğinden birkaç ay içinde pezevenkliğe kadar düşüşü, çarpıcı bir kader mahkûmiyeti ve acı bir hayat tablosudur. Yazar bu dramatik hayat tablosunu yer yer şiire has söyleyişlerle, fakat daha çok yalın bir ifade tarzıyla ortaya koymaktadır. Örnek:

"Yok, yok benim işim iş değil. Bir yön çizmeliyim kendime… Kasabadan kaçmakla yaşam bitmiyor ki… Hiç kimse geçmişinden kopamaz. Doğru… Belma da kopamıyor geçmişinden… Ben de öyle…

(…)

İki ucu bok benimki… Alsan alınmaz, satsan satılmaz… Geride bıraktığın bir güzel ve öyküsü… Çoluğum, çocuğum, karım… İnsan nerden nereye gidiyor?... Belli olmuyor hiçbir şeyin okkası dirhemi…" (s. 50-51).

III.3.6. ANILARDA YUMAK YUMAK

III.3.6.1. Romanın Künyesi

1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1990, 110s.

2. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002, 112 s[211].

III.3.6.2. Özeti

Anılarda Yumak Yumak, Abbas Sayar'ın askerlik görevi sırasında yaşadıklarından yola çıkarak kaleme aldığı otobiyografik nitelikli romanlarından birisidir.

Nail Abbas Sayar, 1941-1944 yılları arasında askerliğini yedek subay olarak yapar. İskenderun'da yedek subay okulunda acemi eğitimini tamamladıktan sonra, Amasya'da Cercürüm (Carcurum) Öreni denilen yerde "56. Piyade Alayı, 3. Tabur, 9. Bölük, 1. Takım Komutanı" görevi ile askerlik yükümlülüğü yerine getirir.

Asteğmen çok sıcak bir temmuz gününde askerlerine eğitim yaptırmaktadır. Güneşin altında yaptırılan "Sağa dön, sola dön. Tüfek as, tüfek çıkar… Uygun adım marş…" şeklindeki bir eğitimi gereksiz bulmaktadır.

Bir ara alay komutanı tarafından şehir inzibat subayı olarak görevlendirilir. Bu görevin verdiği görkemi ve yakışıklılığı ile dikkatleri çekmektedir. En çok uğradığı yerlerden biri genelevdir. Burada kendine bir dost tutmuştur.

Bir ara Tokat'ın Zile ilçesinde geçici göreve gönderilir. Komutanı,

"Sayar, biraz önce Alay emri geldi. Bu gece takımınla birlik Zile'ye gideceksin. Bir ay süreyle Zile Muhafız Takım Komutanısın… Orda bir cephanelik var. Orayı muhafaza edeceksin, bekleyeceksin…" (s. 13) sözleriyle emrini verir.

Anılarla Yumak Yumak romanı, işte bu görev dolayısıyla bir ay süresince bulunduğu Zile'de yaşadıklarının bir hatırasıdır. Daha doğrusu halk arasında "Hâkim Canân" diye bilinen emekli bir hâkimle olan dostluğu ve onun yaşantısı vakanın esasını oluşturmaktadır.

---

[211] Eserden yapılan alıntılar ve sayfa numaraları bu baskıya aittir.

Sayar, Zile'ye gidip görevine başlar. Zile'de bulunduğu bir aylık süre zarfında meyhane ve kahvehane ahalisiyle yakınlık kurar. Özellikle öğleden önceleri uğradığı kahvehanede saygı duyduğu ihtiyar emekli bir hâkimle tanışır. Hâkim Bey sevdiklerine "Canân" diye hitap ettiği için, halk ona bu lakabı takmıştır.

Hâkim Canân Cumhuriyet'in ilanından önce kadılık yapmıştır. Daha sonra hukuk alanında yapılan yeniliklerden sonra hâkimliğe intibak etmiştir. Mecelle hükümlerini hiç benimsememiş görünmektedir. Atatürk'e ve yaptığı inkılâplara sıkı bir muhabbeti ve bağlılığı vardır. Sürekli iki dönemi karşılaştırmakta ve Cumhuriyet'in getirdiği kazanımları övmektedir. Fakat halkın zihniyetinin pek değişmemesi ve hâlâ inkılâpları benimsemek konusunda direnen ve eskiyi özleyen büyük bir gerici kitlenin bulunması onu üzmektedir.

Hâkim Canân, Abbas Sayar'a bütün düşünce dünyasını ve özel hayatını anlatır. Karısı ölmüştür, bir kızı vardır. O da eşiyle İstanbul'da oturmaktadır. Babasını arayıp sormamaktadır. Hâkim Bey, bir süre görev yeri Zile'de emekli olmuştur. Emekli olduğu günlerde "Emlâk-i metrûke"den 6 parça tapulu arazi satın alır. Emekli olup İstanbul'a gittikten sonra arazisinin bulunduğu köydeki bir çiftçiye araziyi kiraya verir. Köylüler iki üç yıl sonra kirayı ödemedikleri gibi, araziyi de sahiplenirler. Bunun üzerine Hâkim Canân, Zile'ye dönüp bu kişilere dava açar. Tecrübeli eski bir hâkim olmasına rağmen davası 10 yılı geçtiği hâlde bitmez. Altı parça tarladan beşini geri almayı başarır, geriye kalan bir parça tarlasının davasını bitirmeye ömrü yetmeden ölüp gider. 90 küsur yaşını aşmış Hâkim Canân, Abbas Sayar'a bu konuyu anlatırken maksadının mal mülk olmadığını gurur meselesi ve hukuk mücadelesi olduğunu anlatır. Daha doğrusu hukuk alanında yapılan inkılâpların tam olarak işlerlik kazanmamasına içerlemektedir.

Abbas Sayar, çok yakın bir dostluk ve arkadaşlık kurduğu Hâkim Canân'ı bir aylık görev süresi dolmadan toprağa verir. Ertesi gün de yerine gelen yeni teğmene görevi devrederek, takımıyla birlikte Amasya'daki birliğine döner. Bir aylık Zile görevi ve Hâkim Canân'ın hikâyesi böylece sona erer.

III.3.6.3. Yapı

III.3.6.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi)

Anılarda Yumak Yumak, adından da anlaşılacağı gibi anı biçiminde kaleme alınmış otobiyografik bir romandır. Yazarın biyografisiyle tamamen örtüşmektedir.

Yazar, eserini numaralandırılmış 15 bölüme ayırmıştır. Bu bölümlemeye dikkat edildiğinde olayların kronolojik akışına göre, daha doğrusu zamanın akışına göre yapıldığı görülür. Olaylar tek zincir hâlinde gelişip sonuçlanmaktadır. Fakat tek bir olaylar zinciri içinde aslında iki ayrı öykü ve kişilik sunulmaktadır:

1. Abbas Sayar'ın yaşadıkları (anıları).
2. Abbas Sayar'ın aktardığı Hâkim Canân'a ait anılar.

Bu durumu iki ayrı vaka zinciri gibi algılamak yanlış olur. Tek bir kronolojik vaka zinciri içerisinde iki ayrı kişinin öyküsünün veya Abbas Sayar'ın anılarının bir parçası olarak Hâkim Canân'ın öyküsünün sunulduğu görülmektedir.

Romanın kurgusunda aksiyonun çok zayıf olduğunu, gerilim ve çatışma unsurlarının yok denecek kadar az olduğunu söyleyebiliriz. Aksiyon unsuru olarak Abbas Sayar'ın askerlik hayatı boyunca yaşadığı aşklar, katıldığı işret âlemleri, tanıdıklarıyla ilişkileri ve bunlar içinde Hâkim Canân'ın tek başına ihtiyar hâliyle verdiği hukuk mücadelesi sonunda amacına tam olarak ulaşamadan ölüp gitmesi sayılabilir.

Diğer romanlarındaki aksiyonun ağırlıkta olduğu dramatik yapı, canlı olaylar zinciri ve çatışmaları bu romanda göremiyoruz. Romanda kişiler, gündelik hayatın normal akışı içinde kaderini yaşayan; üzülen, sevinen, öfkelenen ve düşünen canlılar olarak içinde yaşadıkları cemiyetle pek anlaşamayan, bu sebeple iç çatışmaları yaşayan muzdarip varlıklar olarak sunulmaktadır. Eserin vakasını da bu durum ortaya çıkarmaktadır.

Şu cümleler vakanın derin yapısındaki maksadı ve asıl çatışmayı ortaya koyabilir niteliktedir:

"… İnsanların beni sevmelerini istiyordum. Yürek dolu bir "merhaba", yürek dolusu sarmaş dolaş… Hiçbir oluşun yapay yüzünü görmek istemiyordum. Sevgisizliğin kara, acımasız bulutlar gibi ağdığı bir geçmişten geliyordum bu günlere… Yeniden çocukluğumu anımsadım. Yozgat'ın üstüne çökmüş yokluğu anımsadım. Ölen anamı, üç ayda aldığı otuz üç lira emekli aylığı ile sekiz çocuğa bakmak zorunda kalmış babamı anımsadım. (…)

Geçmişe dönüşüm birden beni yordu.

Güne de sahip çıkmak istemiyordum. Canân gözümün önünden çekip gitmişti bir bilinmezliğe… Doktor ne diyordu? Adam büyük uykusuna döndü ve uyudu. Siz yeniden geri çağırıyorsunuz. Yeniden ıztırap çarklarının dişlileri arasında öğütülmesi için mi?...” (s. 110-111).

Bu düşünceler, hayatın yeterince zor, dramatik ve hatta trajik olduğunu ortaya koymaktadır. “Beşik-mezar trajedisi” denilen insanın temel çatışma unsuru, *Anılarda Yumak Yumak* romanının temel sorununu oluşturmaktadır. Yani yaşam mücadelesi içinde insan, yeterince yorulmakta ve acı çekmektedir. Bundan daha büyük ve ölümsüz aksiyon olamaz. Romanda Abbas Sayar’ı hayatın zor şartları ve acılarından kaçmak için, sık sık içkiye ve kadınlara sığınmış olarak görüyoruz.

III.3.6.3.1.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anılarda Yumak Yumak romanında yazar, gerçek kimliği ile hem romanın kahramanı, hem de anlatıcısı konumundadır. Bu durum romanın otobiyografik niteliğinden kaynaklanmaktadır. Yazarın bu tutumu, *Çelo, Can Şenliği ve Dik Bayır* romanlarında değişik şekillerde de olsa görülmektedir.

Yazarın gerçek kimliği ile kahraman-anlatıcı konumunda bulunuşu, onun yaşadığı gerçeklikleri sunma gayretinden kaynaklandığı gibi, “benlik” duygusunun güçlü oluşuyla da izah edilebilir. Abbas Sayar rolüyle dört romanında kahraman-anlatıcı konumunda iken, bu romanında hem anlatıcı hem de vakanın merkezî kişisi konumunda bulunmaktadır. Bu da olayları hem yaşayan, hem de anlatan olarak bakış açısı ve dünya görüşünün esere yansıması anlamına gelmektedir. Fakat önemli olan, anlatıcı olarak hangi konumda ve nasıl bir tavır takındığıdır. Bu durumunu şöyle izah edebiliriz:

Abbas Sayar, 1990 yılında bu romanını yayımladığında 67 yaşındadır. Oysa romanın vakasını oluşturan olayları yaşadığında (1944) 21 yaşındadır. Yani 67 yaşın getirdiği birikim ve tecrübeler, yazarın duygu ve düşünce dünyasındaki değişmeler ve Türkiye’nin değişen şartları içinde 21 yaşındaki anılarını sunmaktadır. Başka bir deyişle kahraman konumunda bulunduğu zamanlardaki (1944) insanla, eseri kaleme aldığı zamanlardaki (1990) insan birbirinden çok farklı zihin, tecrübe ve hayat şartlarına sahiptir. Bu aradaki mesafe “kinayeli mesafe” (ironical distance)[212] denilen anlatma mesafesidir. Yazar, kimi zaman bu mesafeyi koruyamamaktadır, anlatma mesafesini

[212] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001, s. 43.

ortadan kaldırmaktadır. Fakat bu konuda şöyle bir tutumdan da söz edebiliriz: Yaşadığı olayları anlatırken 21 yaşındaki Abbas Sayar'ı buluruz, oysa olayları ve dönemi yorumlarken eseri yazdığı yıllardaki Abbas Sayar'ı görmekteyiz.

Meselâ şu satırlar 21 yaşındaki romanın kahraman anlatıcısı Abbas Sayar'ı yansıtmaktadır:

"Bizim bulunduğumuz yönde, burnumuzun dibinde karışık bir siyah çizgi ovayı ikiye bölüyordu. Tiren hattıydı bu… Biz hattın üst bölümündeydik. Biz dediğim. 56. Piyade alayı, 3. Tabur, 9. Bölük ve bendeniz 1. Takım Komutanı…" (s. 7).

Oysa şu satırlar eserini yazdığı yıllarda 67 yaşında (1990) olan kahraman - anlatıcı Abbas Sayar'ı ve bakış açısını yansıtmaktadır:

"Şimdi size sunacağım gerçek bir öykü yirmi yıldır beynimde tazeliğini yitirmedi.

Yozgat-Sorgun arasında kardeşlerimin BP benzin istasyonları vardı. Benim işim alanı ağaçlandırmak. (…) Aslında işim gazetecilik. On beş yıldır Bozok Gazetesini yayımlıyorum." (s. 61).

Anlatıcı ve bakış açısı bakımından romanın şu hususunu da vurgulamakta fayda vardır: O da, romanın önemli bir kısmına egemen olan emekli Hâkim "Canân"ın hikâyesi ve düşüncelerinin kendi ağzından nakledilmesi. Yazar, Osmanlı'nın yıkılışını, Cumhuriyet'in ilanını görmüş, kadılıktan hâkimliğe geçmiş, tecrübeli ve bilgili "Hâkim Canân"a sözü emanet ederek benimsediği fikirleri ve dünya görüşünü ona söyletmek suretiyle hem anlatma mesafesini korumuştur, hem de üzerindeki yükü hafifletip inandırıcı ve ikna edici bir yöntem kullanmıştır. Meselâ lâiklikle ilgili şu fikirleri yazar Hâkim Canân'a söyletmeyi yeğlemiştir:

"Dip tabanımız medrese. Çileli, tevekküle dayalı bir geçmiş… Hıristiyanlığın Ruhban Sınıfı gibi içe dönük, kapalı bir terbiye sistemi…" (s. 35).

Kısaca şunu söyleyebiliriz: Yazar her ne kadar askerlik yıllarına ait anılarından yola çıkarak 21 yaşındaki askerlik günlerinin romanını yazsa da, 60'lı yaşların bilgi ve tecrübesiyle olayları yorumlayıp anlatma yolunu seçmiştir. Çoğu kısımlarda sözü Hâkim Canân'a bırakarak tarafsız bir gözlemci konumunda kalması da gerçekçilik ve inandırıcılığı sağlamak endişesinin bir yansımasıdır. Bu tutum da kahraman-anlatıcının inandırıcılığına hizmet ettiği için isabetli olmuştur.

III.3.6.3.1.3. Kişiler

Anılarda Yumak Yumak, iki merkezî kişinin romanı demek mümkündür. Birincisi yazar-anlatıcı konumunda ismiyle birlikte romanda yer alan Abbas Sayar, ikincisi de askerlik anılarının kahramanı olan bir aylık dostluk ve arkadaşlık yaptığı "Hâkim Canân"dır.

Abbas Sayar'ı kendi ağzından fizikî ve sosyal yönden tanıyalım:

"Yirmi bir yaşındaydım o günlerde. Bir seksene yakın boyumla, ortanın incesi bedenimle ilgilenenler için göz dolduruyordum… Üstelik pırıl pırıl subay giysimle… Subaylıkla beraber elimiz para görmüştü. Altmış dokuz lira aylık alıyorduk… Oysa o günlerde iki buçuk lira bizim için paraların en büyüğü idi, paşası idi… Babam, yedek subay hazırlık kıta'sına, İskenderun'a giderken, kırmış ulamış, cebime ancak on iki buçuk lira koya bilmişti…." (s. 9).

Askerlik anılarına dair bir roman olan *Anılarda Yumak Yumak*'ta kahraman anlatıcının düşünce dünyasını ortaya koyan ve romanda "leit-motif" olarak beş kez tekrar edilen şu sözler anlamlıdır:

"Sağa dön, sola dön. Tüfek as, tüfek çıkart… Uygun adım marş…" (s. 7, 9, 12, 49).

Abbas Sayar'ın bu sözleri sorgulamayan, vatandaşlık ruhu yerine teba zihniyetini benimseyen bir toplumun eleştirisi olarak algılanmalıdır. Zaten romanda da bu zihniyet eleştirilmektedir. Yani inkılâplara rağmen zihniyetin pek değişmemesi anlatılmaktadır. Askerlik düzeninden başlayarak halkın Cumhuriyet rejiminin kazanımlarını gerçekte benimseyemediğini, laikliğin doğru anlaşılmadığını ortaya koymaktadır. Fakat yazar siyaset ve sosyal yapıya dair eleştirilerini kendi ağzından ziyade, "Hâkim Canan"ın ağzından anlatmaktadır.

Kahraman anlatıcının dikkati çeken en belirgin iki alışkanlığı roman boyunca sık sık dikkatlere sunulmaktadır. Birincisi içkiye (özellikle rakı) düşkünlük, ikincisi de güçlü bir cinsel istek ve bunun hayat kadınlarıyla tatminidir. Amasya genelevindeki dostu, kaldığı pansiyonda tanıştığı Fikriye adlı kadın, askerî hastanedeki bir hemşire ve bir hasta bakıcı kadın roman boyunca sözünü ettiği ve hayatına giren kadınlardır. Bu ilişkileri yazar-kahraman anlatıcı olarak, çok rahat ve içtenlikle anlatması ilginçtir. Sosyal baskılardan çekinmeden bunları rahatça anlatması, kişiliğinin önemli bir yanını

oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda pervasız, özgür düşünceli, dobra bir insan imajı yaratma çabasının bir göstergesi olarak yorumlanmalı diye düşünüyoruz. Yani işlediği günahları sergilemek, ya da gayrimeşru ilişkileri özendirmek gibi bir amaçtan ileri gelmemektedir. Tersine ben buyum ve bunları yaşamak, o günlerin Türkiye'si ve şartları içinde gayet normaldir, ikiyüzlü olmaya hiç gerek yoktur gibi bir düşüncenin yansımasıdır diyebiliriz. Örnek:

"Genelevden sabahın beşinde kendimi dışarı atmıştım." (s. 8).

"Bugün de onuncu kez, otuzuncu kez er sabah dostumun koynundan sıyrılıp alaya gitmiştim." (s. 12).

"Genelevle ilişkim olan günlerdi. Çok akşam gazinoda içkimi içer, eve gelirdim." (s. 57).

Doyumsuzluğunu ve cinsel açlığını da şöyle ifade etmektedir:

"Doymuyordum bir türlü sevgi suyuna… Genelevde dost, seyyar hastanenin Hayriye'si, Bedriye'si… Sonra ilk büyük aşkım F. Hiçbir şey hiçbir şey doyurmuyordu beni… Büyük bir açlıktan gelmiştim. (…)" (s. 64).

Yazar, alkole düşkünlüğünü de şöyle ifade eder:

"Alkolsüzlüğün heyecansızlığı çıkış merdiveninde beni yordu." (s. 51).

Yazar-kahraman anlatıcının dünya görüşü ve kader anlayışını yansıtması bakımından şu sözleri ingençtir:

"İnsanın nereden geldiği, nereye gittiği bilinmiyor. Kim ne derse desin bir kader çizgisi var. İnsan olanlara ve olanlardan doğacak sonuçlara egemen olamıyor. Olmuşların olanların aralarında matematiksel bir orantı var. Nabzın ötesinde…

Bir yazgı var, bir çizgi var bizim egemen olamadığımız…

(…) olayların oluşmasında, gelişmesinde, insanın hür iradesinin olmadığı kanısına vardık…

Yaşamı işleyen gergefte, Ben'in tek başıma futbol oynamadığını anladık." (s. 61-64).

Yazar bu fikirlerini ispat için de yaşadığı ilginç bir olayı nakleder: Kardeşiyle bir gün Yozgat'a dönerken İran plakalı iki arabanın yanlış yola girdiğini görür. Arabayı

kullanan kardeşi Abdi'ye arabalara yetişip durdurmasını ister. Fakültede öğrendiği Farsçasıyla İranlılara yanlış yola saptıklarını anlatır, onlara yolu tarif eder. Ertesi gün, geceyi benzin istasyonunda geçiren İranlıların bir kamyonla çarpıştığını ve öldüklerini öğrenir. Bu olaydan dolayı kendisini suçlar. O insanları yanlış yola da gitseler, yollarından alıkoymasaydım yaşayacaklardı diye suçluluk duyar.

"Biz olayları değil. Olaylar bizi şekillendiriyordu…" (s. 64) sözleriyle insanın kaderinin iradeden ziyade, kendi dışında oluşup şekillendiğini ifade etmektedir.

Kahraman-anlatıcının tabiata karşı aşırı bir sevgisi vardır. Ağaç dikmeyi ve toprakla uğraşmayı sevmektedir:

"Yozgat-Sorgun arasında kardeşlerimin BP benzin istasyonları vardı. Benim işim alanı ağaçlandırmak. İstasyonun her bir yönü çöl. Ağaçsız, otsuz. İstasyonun kuruluş baharında 1700 ağaç diktim. Ve her yönü çiçek cümbüşüne ulaştırdım." (s. 61).

Kahraman anlatıcının belirgin vasıflarından biri de insanları, bilhassa Hâkim Canân gibi bilgili, dürüst, iyi konuşan insanları sevmesi ve onları dinlemekten zevk almasıdır:

"Saygıdeğer kişiye baktım. Hayran hayran. Yaşamımın "sohbetsizlik çölünde" bir ışık gibi geldi bana… Babam da güzel konuşurdu. Yerinde güzel fıkralar da anlatırdı. Ama bu kişi bir başka doluydu…" (s. 20).

Bu sözlerle yazarın üzerinde bıraktığı ilk intibalarını öğrendiğimiz ve onun bir ay gibi bir süre dostluk ve arkadaşlık ettiği emekli Hâkim Canan, ilginç yaşam öyküsüyle romanın vakasının esasını oluşturmaktadır. Bu yönüyle eseri yazdıracak kadar önemli bir kişiliktir. Yaşantısı ve fikirleriyle yazarın sözcüsü konumuyla yansıtıcı merkez olarak eserde yer almaktadır. Onu daha çok yazarın anlatımından ziyade kendi sözlerinden tanıyoruz. Yani "Canân" kendi kendisini sunmaktadır.

Hâkim Bey'e herkes "Canân" demektedir. Asıl ismi romanda geçmemektedir. Kendisi de ismini kullanmaz ve bu durumu da şöyle izah eder:

"Benim yaşım fazlasıyla kemalini buldu. Artık isim öğrenecek, isme tahsis edecek beyin hücrem kalmadı. Zaten herkes benim Cananım. Benim ismim de Canan, hepinizin ismi de…" (s. 26).

Yazar, Canân'ın biyografisini tanıyanlardan öğrendiği kadarıyla aktarmaktadır:

"Çok yıl önce, iki yıl süreyle Zile'de hâkimlik yapmış. Kendini çok sevmişler. Sonra emekli olup İstanbul'a gitmiş… Hâkimliği zamanında üç beş tarla almış köylerden. İstanbul'a gidişinden sonra köylülerle aralarında anlaşmazlık olmuş. Çıkıp gelmiş İstanbul'dan… Satıp savıp gitmek istiyormuş. Ama davaların bir türlü sonu alınmıyormuş." (s. 26).

Hâkim Canân, tarlalarının tümünü köylülerden almadan İstanbul'a dönmek istemez. Bunun sebebini de şöyle açıklar:

"…Benim de kendime göre okkam var dirhemim var. Şartım var, şurtum var. Her bir tüm anam, avradım, gelmişim geleceğim üstüne, üçten dokuza şart ettim. Heç birini bozamam. El içinde vasiyet ettik, ölmeyince olmaz…" (s. 27).

Canân'ın dediği olur, tarlalarını el koyan köylülerden kurtarma mücadelesi sona ermeden 93 yaşında vefat eder. Tam 13 yıl davaları bir türlü bitmez. Eski bir hâkim olmasına rağmen tapulu arazilerine tekrar sahip olmak için verdiği 13 yıllık hukuk mücadelesi ölümüyle noktalanır, ömrü hakkını almak için yetmez. Bu yönüyle Hâkim Canân, Türk hukuk sisteminin işleyiş tarzı ve yetersizliğine güzel bir örnek olarak romana konu olmuştur.

Dışarıdan insanlar onu, "çelebi" "Bektaşî meşrep", "bağışlayıcı", "yol gösterici" olarak tanımaktadır (s. 24).

93 yaşındaki Hâkim Canân fizik olarak şöyle tanıtılmaktadır:

"(…) her gün cilalı bir sakal tıraşı ile gelirdi kahveye… Birden uzamıştı işte… O yaşta saçları tümüyle gürdü. Kısa "alaburus" ak saçları dimdikti. Kilitlenmiş ellerine tevekkül, dik saçlarına isyan oturmuştu…" (s. 33).

Hâkim Canân'ı yazar-kahraman anlatıcıya anlattıklarıyla tanırız. Anlattıklarından güçlü bir bilgi ve düşünce dünyası olduğu görülmektedir.

"(…) şükür ilmim var, irfanım var. Sözüm var, sohbetim var. Onlarda da büyük bir açlık… Doyumsuzlar cehalet örümcekten kötü beyinlerini kaplamış… En akıllı geçineni eline hurafe dolu bir kitap almış." (s. 34).

Bu sözler Hâkim Canân'ın düşünce dünyasını ve halka bakış tarzını ortaya koymaktadır. Bu durum onun içinde yaşadığı toplumun temel sorunu olarak halkın cahilliğini görmesinin yanında, halka tepeden bakan kişiliğinin de göstergesidir.

Cemiyetin sorunlarına dair yazara aktardığı fikirler, aynı zamanda eserde üzerinde durulan temel problemlerdir. Bu yönüyle Hâkim Canân, fikrî - zihnî bir tip olarak tanımlanabilir.

Onun eser boyunca üzerinde durduğu temel mesele, Atatürk inkılâplarının tam olarak başarıya ulaşamamış olmasının toplumsal sorunları beraberinde getirmesidir. Toplum bu sebeple geri kalmıştır ve cemiyette haksızlık ve adaletsizlikler sürüp gitmektedir. Meselâ din konusunda halk son derece cahildir. Ona göre bunun sebebi beslendikleri kaynaklardır. Bunları da şöyle örneklendirmektedir:

"Okuyanlar kendi rivayetlerine göre: Leyla ile Mecnun'u, Ferhat ile Şirin'i, Kerem ile Aslı'yı, Battalgazi, Ebâ Müslimî Horasanî, Medet Ya Ali, Hayber Kalesi, daha nice efsaneler…" (s. 34).

Hâkim Canân, *"Osmanlı kadılığından, Cumhuriyetle birlik hâkimliğe…"* (s. 34) geçmiştir. Medrese temelinden gelmiştir. Bu durumu şöyle eleştirir:

"Dip tabanımız Medrese Çileli, tevekküle dayalı bir geçmiş… Hıristiyanlığın Ruhban Sınıfı gibi içe dönük, kapalı bir terbiye sistemi…" (s. 35).

Bu sözler aynı zamanda laiklik düşüncesini benimsediğini, laik eğitim ve toplum yapısını arzuladığını göstermektedir. Hatta bazen ileriye gittiği ve Tanrı'nın varlığından şüphe ettiği de olur:

"Ululuğuna ulu ama böyle bir ululuktan insan denen yaratık nasıl var edilir? Bana öyle geliyor ki, bu işin bir fazlalığı, bir eksikliği var. İnsanı tanıdıkça Tanrı'dan değil, o ahım şahım ululuğundan şüpheye düşer gibi oluyorum." (s. 36).

Hâkim Canân'ı şüpheye düşüren şey, uğradığı haksızlık ve insanların sergilediği yanlış davranışlardır:

"Ben Allah olsaydım-hâşâ ve kellâ-bu insan denen mahlûku yaratmazdım… İşin içinde bir karışıklık var." (s. 36).

Hâkim Canân, aynı zamanda Atatürk'e karşı aşırı bir sevgi ve saygı duymaktadır. Bunu şöyle ifade etmektedir:

"Ben o günlerde de Mustafa Kemal sevgisini yüreğimde duydum. Çanakkale'deki büyük Mustafa'yı ben her an yüreğimde yaşattım. Şimdi rahmet dileğimizi minnet, şükran dileğimizi sunalım o zata…

Mustafa Kemal olmasaydı, sen de ben de bu haysiyet ve gururumuzu bulamazdık. O yüceltti bizi… Bize gurur verdi. Türklük, insanlık haysiyetimizi tanıttı. O, Türk Milleti için büyük bir tesadüf idi. Rahmetle yâd ediyorum. Nur olsun yattığı yer…" (s. 29).

Bu sözlerden Hâkim Canân'ın Türklük gurur ve şuuruna önem verdiği de açıktır.

Hâkim Canân'ın kişiliğinin belirgin yanlarından birisi de rintmeşrep oluşudur. Zahitliğin karşısında yer alan rintmeşrep mutasavvıfları hatırlatan fikirlere sahip olması önemlidir. Konuşmaları arasında Neyzen Tevfik'in;

"Gam karar eylemez gussa-yı matem de geçer

Gece Gündüz bir olur ân-ı demâdem de geçer." (s. 40) beytini okur.

Toplumda egemen olmasını istediği düşüncenin, büyük mutasavvıflara ait olması da bunu göstermektedir:

"Ortada ne Yunus'un ne Mevlâna'nın, ne Hacı Bektaş'ın ışığı, aydınlığı var. Ne de Dadaloğlu'nun: Ferman Padişahın, dağlar bizimdir sesi…" (s. 41-42).

Bu sözler, aynı zamanda haksızlık karşısında susmamak gerektiği fikrini telkin etmektedir. Bir yanıyla haksızlıkla mücadele ettiğini, bir yanının da derviş olduğunu ifade etmektedir:

"Kuvvetten oldum olası, ömrüm boyu nefret etmişimdir. Kaba güç, kuvvet insanın kendini inkârıdır. Asayiş için cemiyetin bir devlet gücüne ihtiyaç vardır. Ama o da ivazsız adaletin emrinde olacak…" (s. 43).

Bağdatlı Ruhî'nin bir beyti ile derviş tarafını da şöyle vurgulamaktadır:

"Benim bir yanım derviş,

Palaspâre-i rint-i beduş, kâse bekef
Zekât-ı ney verilir bir diyara dek gideriz.

diyen Ruhî Bağdadî'nin sanki tilmizîyim." (s. 46).

Hâkim Canân'ın Abbas Sayar'a en önemli öğüdü şu olur:

"Sen düşme bu küçüklük çukuruna yavrum…" (s. 47).

Bu sözü eserin sonunda bir vasiyet gibi Abbas Sayar'a tekrarlamaktadır.

Hâkim Canân, Mustafa Kemal'i ve uygulamalarını özlemekte, imam ve müezzinlerin dürüst davranmadıklarından şikâyet etmektedir. İsmet İnönü'yü yönetici olarak yeterli bulmamaktadır:

"Allah Kemal'in laik cumhuriyetini bunlardan korusun… İsmet Paşa da iyi adam ama bunları görmüyor mu? Alttan alta bu alafı görmüyor mu? Doğru doğru… Dünyayı saran alaf hâlâ bitmedi ki. Mikrop gölgeyi sever…" (s. 47).

Abbas Sayar'ın diğer romanlarında da sık tekrarlanan bir fikir, bu romanda da Hâkim Canân'ın ağzından ifade edilmektedir: Anadolu'nun asırlarca ihmal edilmişliği ve asker kaynağı olarak görülmesinin yanlışlığı şöyle anlatılmaktadır:

"Asker ol dediler, oldu. Öl dediler, öldü… Nesiller boyu yetimler tarlasıdır bu toprak…" (s. 48).

Hâkim Canân, 93 yaşına rağmen her gün sakal tıraşı olmadan ve kravat takmadan evden çıkmamaktadır. Bunu da gericilerin inadına yaptığını söylemektedir:

"Bu kerhanecilerin inadına takıyorum. Bunların hepsi Mustafa Kemal düşmanı." (s. 80).

Hâkim Canân, son derece mücadeleci bir kişiliğe sahiptir. Ömrünün sonunda verdiği hukuk mücadelesinin nedeni bu özelliğinden kaynaklanmaktadır:

"Ben haksızlıktan, edepsizlikten, fakirlikten, insansızlıktan hakkımı alayım da, gerisi dava güdenlerin olsun…" (s. 87).

Anılarda Yumak Yumak romanını kişiler açısından tanımlamak gerekirse, diğer romanların aksine bir aksiyon romanından ziyade bir tahlil romanıdır demek mümkündür. Hâkim Canân'ın fikirleri ve ruhsal durumunun öne çıkması bizi bu sonuca götürmektedir.

III.3.6.3.1.4. Zaman

Yazarın hayatının bir dönemiyle birebir örtüşen eserde, vaka zamanını tespit etmek için verilmiş ipuçlarından hareketle vakanın geçtiği yılı tespit edebiliriz. Yazar anlatıcı (Abbas Sayar) asteğmen olduğunda 21 yaşında olduğunu ifade etmektedir. Yazar, 1923 doğumlu olduğuna göre, olay 1944 yılında geçmektedir. Ayrıca eserin girişinde mevsim ve ayla ilgili bilgilere de yer verilmektedir:

"Bu Temmuz sıcağında…" (s. 8).

Yedek subay Abbas Sayar, takımıyla bir aylık bir süre Zile'deki cephaneliğin muhafazası görevine gönderilir. Eserin vakası bu bir aylık reel zamanda geçmektedir. Eser, Amasya'dan Zile'ye gidişle başlayıp bir ayın bitiminde Zile'den ayrılışla bitmektedir. Fakat yazar, yer yer kendisi ve Hâkim Canân'ın anlattıklarıyla reel zamandan geriye giderek hatıralar aracılığıyla vaka zamanını genişletmektedir. Meselâ Hâkim Canân, Çanakkale Savaşı sırasında Çanakkale Biga'da olduğunu söylemekte ve bu savaşla ilgili intibalarını anlatmaktadır (s. 19).

Bunu şöyle ifade etmek mümkündür: Yazar, bir aylık vaka zamanı içine Hâkim Canân'ın 93 yıllık ömrünün özetini sıkıştırmıştır. Bir ay kadar dostluk ve arkadaşlık ettiği Hâkim'den ömrünün önemli bütün anılarını öğrenmiştir. Eserin vakasının önemli bir kısmını da bu 93 yıllık hatıralar oluşturmaktadır.

Yazar vakayı sonradan hatırlamak suretiyle, bilinen geçmiş zaman kipini kullanarak sunmaktadır. Örnek:

"Geçmişe dönüşüm birden beni yordu. Güne de sahip çıkmak istemiyordum. Canân gözümün önünden çekip gitmişti bir bilinmezliğe…" (s. 111).

Vaka zamanının 1944 yılı yaz aylarına (Temmuz-Ağustos) denk düşmesinin ayrı bir anlamı var mıdır? İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına denk düşen bu zaman dilimi zor bir dönemdir. 1944 yılında Zile ilçesindeki sosyal şartların pek de iç açıcı olmaması, insanın dikkatini ister istemez zaman unsuruna çekmektedir. Sosyal, siyasal ve ekonomik şartlar hiç de iyi değildir. Bunda yaşanan büyük savaşın Türkiye'ye olan etkisini görmek mümkündür. Yazar yer yer bu nedenle savaş gerçeğini de vurgulamaktadır:

"Bu harp de işlerine iyi geldi. Kanun nizam tanımaz oldular. Çarşı pazarda gâvurlukları arttıkça Müslümanlıkları da arttı…" (s. 47).

Yazar'ın bu sözleri, II. Dünya Savaşı ortamının sosyal ve ekonomik hayata etkilerini ortaya koymaktadır. Buradan hareketle yazarın vaka zamanını rastgele seçmediği, bilinçli bir tercih yaptığı sonucunu çıkarabiliriz.

III.3.6.3.1.5. Mekân

Romanın bir aylık reel zamanında ana mekân Zile ilçesidir. Fakat yazarın askerliği anılarına dayalı *Anılarda Yumak Yumak* romanında, Amasya şehri de ikinci derecede önemli bir mekân olarak yer almaktadır.

Roman, yedek subay Abbas Sayar'ın askerliğini yaptığı Cercürüm Kışlası (Bugün adı Eryatağı Kışlası)'nın tasviri ile başlamaktadır:

"Cercürüm öreni yanıyordu. Gök mavisinden toprağa düşen sarı ışık pul pul titriyordu. Göz ışığını kamaştırırcasına… Taa, taa, çook çok uzaktaki dağlar yassılmış, küçülmüş, boz bir renk içinde eriyip, yitip gitmişlerdi sanki… Dağ dikliklerinin dibindeki Yeşil ırmak büyük bir yorgunluk ve umursamazlık içinde menderesler çizerek ağır ağır Amasya'ya doğru yürüyordu. (…)

"Bizim bulunduğumuz yönde, burnumuzun dibinde karışık bir siyah çizgi ovayı ikiye bölüyordu. Tren hattıydı bu… Biz hattın üst bölümündeydik. Biz dediğim, 56. piyade Alayı, 3. Tabur, 9. Bölük. Ve bendeniz 1. Komutanı…

Kumsal düzlükten karışık sesler dağılıyordu dalgalı boşluğa." (s. 7).

Yazar-kahraman anlatıcı, iki aylık bir süre şehir inzibat subaylığı yapar. Bu süre içinde genelevin kontrolü de kendisine verilmiştir. İki aylık süre içinde genelevdeki kadınlardan biriyle dost hayatı yaşar. Amasya şehri, askerlik ve genelev hatıralarıyla esere girmiştir:

"İnzibat subayı olarak o evin denetimi de bana verilmişti. Pazar tatillerinde sivil giysi giyip, çok az da olsa bazı erlerin bedensel dirliksizliklerini gidermek için "huzur haneyi" ziyarete gittiklerini duyuyordum…" (s. 9).

Vakanın esasını Zile ana mekânına ait bir aylık anılar oluşturmaktadır. 1944 yılı şartlarında Amasya'dan Zile'ye gidiş, yani demir yolu hattı şöyle anlatılmaktadır:

"Bir tozlu yoldan gidiyoruz Amasya İstasyonuna doğru. Yeşil ırmak üzerindeki köprüyü aşarken ayaklarımın beni tümüyle yitirdiğini sandım. (…)

Samsun-Havza yönünden gelen tren gecenin karanlığını yararak, ışık sarhoşluğu ile birlik, homurdana homurdana istasyona girdi. Erler gelişi güzel vagonlara doluşu doluşuverdiler. Bir bölüğü koridorlarda kaldı. Ben de aralarındaydım. Yolumuz uzun sayılmazdı. Turhal-Zile…" (s. 14).

Yazar-kahraman anlatıcı yedek subay Abbas Sayar, Zile'ye gelişini de şöyle nakletmektedir:

"İstasyonun fersiz iki lamba ışığı ötesinde her bir yön kör bir karanlıktı. Biz bu kör karanlık içinde beş km. yürüyecektik. Tam bir saat… (…)

Erler isteksiz, gailesiz yürüdüler. Taşlı yol tozuyordu. Tozuşmayı gecenin karanlığı yutuyordu. Ama burnumuz yutmuyordu… İyisinden toz alıyorduk." (s. 14).

Yukarıdaki mekânlara ait ifadelerden de anlaşıldığı gibi, yazar daha çok mekânların daha çok zor şartlarını ve hayatı zorlaştıran yanlarını dikkatlere sunmaktadır. Oysa eserin ana mekânı konumundaki Zile ilçesi, zor şartları ve geri kalmış görüntüsünden ziyade Hâkim Canân'la tanışma ve onun anılarının öğrenildiği bir mekân olarak esere konu olmuştur. 1944 yılının Zile'si şu satırlarla tasvir edilmektedir:

" (…) Ben de kendimi Çarşı yönüne vurdum… Kalenin inişini adi adımlarla tükettim. Göz attım sağa sola… Derbeder Anadolu evleri. Çoğu dökülüyor. Anlaşılan hiçbir ev sahibinin bir kiremit değiştirecek gücü yok. Olana razılık… Tekleme çocuklar oynaşıyor kapı önlerinde… Çoğunluğu kapalı perdeler… Ayağımın altı Arnavut kaldırımı…" (s. 17).

Yazarın Zile ilçesine ait ilk intibaları bunlardır. Yani yazar, genelden özele, uzaktan yakına doğru bir sıra takip ederek mekân unsurunu sunmuştur.

Zile ilçesinin yakından görüntüsü de şu şekilde sunulmaktadır:

"Çarşıya açılan son aralığa girince kendimi toparladım. (…) Bakışım ileri dönük çarşı içinde yürüdüm. Sağ sol dükkânlarından bana bakanların farkındaydım. Ama hiç oralı gözükmüyordum. Bir yol cephaneliğe doğru gidiyordum. İstasyona giden köprüyü geçtim. Cephanelik yüz metre ötede idi. Erler gevşek gevşek tel örgüyü dolaşıyorlardı. (…) Ben de gevşek gevşek, ağır ağır yeniden çarşıya doğru yürüdüm. Çarşı girişinde dikleştim. Ve de dikine bakıyordum dört bir yöne… Çarşı ortalarında gözüme geniş, ferah bir kahve ilişti. Kahveden çok gazino havası vardı. Besbelli yeni bir yapıttı." (s. 17).

Yazarla Hâkim Canân'ın tanıştığı ve hemen her gün uğrayıp sohbet ettikleri mekân bu kahvehanedir. Yazarın bir aylık görev süresinin son gününde Hâkim Canân bu kahvehanede aniden ölür. Bu kahvehane yazar ve Hâkim Canân'ın halkla temas alanı olarak eserin dar mekânları içinde en önemli yerdir. Aydının halkı tanıması için en uygun mekân kahvehanedir ve bu fonksiyonuyla romanda yer almıştır.

İkinci sıradaki dar mekân Hâkim Canân'ın evidir:

"Karşımıza hemen kavak tahtasından yapılmış dar, dik yedi sekiz basamaklı bir merdiven çıktı. (…) Üç kişinin bir arada duramayacağı, sözüm ona bir sahanlıkta durdu. (…).

Işığın kül ufağı yoktu ortada. Merdivenden tırmanan gölgeli ışık sahanlığın ayağında tükenip gidiyordu, yukarı bizim yöne zerre sızmıyordu sanki…

(…) Odanın genel görünümüne baktım: Bir iki derbeder hasırın örtmeye çalıştığı toprak bir taban. Pencere dibi köşede bir yer yatağı… Mertekli bir tavan. Mertekler arasından kurumuş, donmuş, uzamış çamurdan diller… Sarı sıvalı, toz kaplı duvarda camı yarı isli bir gaz lambası. Kapı köşe bitiminde el yüz zor yıkanacak çimento bir lavabo… Ve Üstünde dağınık, perişan, kirli üç beş kap… Bir yanda eğri büğrü borulu, saç bir soba. Yanında külleri sağa sola dağılmış derbeder bir mangal…" (s. 32).

Hâkim Canân, halkla sohbetlerini kahvehanede yapmaktadır. Oysa kısa sürede dostluk ve arkadaşlık kurduğu Abbas Sayar onun evine götürdüğü tek kişidir. Dünya görüşünü, fikirlerini, hatıralarını ve özel hayatının mahrem sırlarını Abbas Sayar'a evinde anlatır. Yani kahvede kamuoyuna, ya da geniş kitleye yönelik konuşmaları yaparken, özel dünyasının ayrıntılarını ve sırlarını evinde sadece güvendiği ve sevdiği Abbas Sayar'a anlatmaktadır.

Mekân unsuru açısından Abbas Sayar romanları içinde Anılarda Yumak Yumak ayrı bir yere sahiptir. Bunun sebebi de ana mekânın farklılığıdır. Çünkü diğer romanlarında ağırlıklı olarak mekân, köy ve şehir merkezleri iken bu romanda bir ilçe eserin ana mekânını oluşturmaktadır.

III.3.6.4. İçerik

III.3.6.4.1. Konu/Tema

Anılarda Yumak Yumak'ın konusunu, Abbas Sayar'ın askerlik anıları oluşturmaktadır. Vakanın tamamını askerlik sırasında yaşanan olaylar dizisi oluşturmakla birlikte, aslında bir ay süreyle geçici bir görevde bulunduğu sırada hayatını ve iç dünyasını yakından tanıdığı "Hâkim Canân" eserin konusunu oluşturmaktadır. Yani romanın konusu "Hâkim Canân"ın hayatı ve fikirleridir diyebiliriz. 93 yıllık yaşamı, kadılıktan hâkimliğe geçiş tecrübesi, Atatürkçü ve Cumhuriyetçi kimliği ile toplumdaki aksaklık ve geri kalmışlık sorununa yaptığı

eleştirilerle romana konu olmuştur. Toplumda gerici fikirlerin yaşadığı, böyle bir toplumda hak ve adaletin olamayacağı düşüncesi romanın ana zeminini oluşturmaktadır. Yazar bunu eserde dört defa tekrar ettiği bir askerî komutla ifade etmektedir:

"Sağa dön, sola dön, tüfek as, tüfek çıkart… Uygun adım marş…" (s. 7).

Bu "leit-motif" aynı zamanda eserin ana mesajını da işaret etmektedir. Bu, Türk toplumundaki teslimiyetçi ve kaderci anlayışa yönelik bir eleştiridir. Yazar, bunu şu şekilde açıklamaktadır:

"Anlıyordum bu cefakeş Türk insanı, bu gereksiz, geçersiz zulme de boyun eğiyordu. (…).

Uymuşlardı yüzyıllar boyu İmamı Azize… Dedesi, dedesinin dedesi… Son bölükleri de Şam'da, Yemen'de, Trablus'ta, Balkan'da, Çanakkale'de, Sarıkamış'ta imamı azize uyup şehitlik mertebesine ulaşmışlardı. Kemiklerini kurtlar kemirmişti Osmanlı Saltanatı için. Paşalar, beyler için…" (s. 8).

Bu köle ruhu ve sürü psikolojisine sahip oluşun temelinde çağdaş fikirlerden uzaklık ve Ortaçağ kültürünün devam etmesinin etkisi şöyle ifade edilmektedir:

"Dip tabanımızda medrese. Çileli, tevekküle dayalı bir geçmiş… Hıristiyanlığın Ruhban sınıfı gibi içe dönük, kapalı bir terbiye sistemi…" (s. 35).

Toplum Yunus, Mevlâna ve Hacı Bektaş'ın ışığından yoksun olduğu gibi, Dadaloğlu'nun haksızlığa karşı duruşunu da sergilemekten acizdir. Bunun yerine güç karşısında boyun eğen, riyakâr bir toplum vardır. Bunun nedeni ise beslendikleri kaynaklar gösterilmektedir:

"En akıllı geçineni eline hurafe dolu bir kitap almış. Okuyanlar kendi rivayetlerine göre:

Leylâ ile Mecnun'u Ferhat ile Şirin'i, Kerem ile Aslı'yı, Battalgazi, Eba Müslimî Horasanî, Medet Ya Ali, Hayber Kalesi, daha nice efsaneler…" (s. 34).

Sayar'a göre bizi bu çıkmazdan Mustafa Kemal kurtarmıştır:

"Mustafa Kemal olmasaydı, sen de ben de bu haysiyet ve gururumuzu bulamazdık. O yüceltti bizi… Bize gurur verdi. Türklük, insanlık haysiyetimizi tanıttı. O, Türk Milleti için büyük bir tesadüf idi." (s. 39).

Eski zihniyet haysiyetsiz ve gurursuz insanlar yetiştirirken, inkılâpların eseri olan yeni zihniyet onurlu ve gururlu bireyler yaratmaktadır. İlki küçük ve basit, ikincisi ise kendine güvenen büyük insanlar ortaya çıkarmaktadır. Eserde bu fikir Hâkim Canân'a eserin ana mesajı olarak birkaç yerde tekrarlamaktadır:

"Evlat bu sözlerin sana hem nasihat, hem vasiyet. Aman küçüklüğün adamı olma…" (s. 110).

Bütün bunlar aslında şu ana düşünceye zemin hazırlamaktadır: Cumhuriyetin getirdiği hür, demokratik ve laik ortama rağmen insanlarımıza bu nimetlerin özünü kavratmak mümkün olmamıştır. Bu sebeple toplumumuzda birçok olumsuzluklar yaşanmaktadır. Mustafa Kemal'den sonra bu değerleri topluma benimsetme konusunda aksaklıklar olmuştur.

"Bu millet takımı Osmanlıda da böyleydi, şimdi de. Rahmetli Mustafa Kemal biraz kuşaklarını sıktı. O gidince yine mayaları depreşti. Sömürücü, soyguncu, aşiret ruhları yine ayağa kalktı. Bu harp de işlerine iyi geldi. Kanun, nizam tanımaz oldular. Bire aldıklarını beşe sattılar." (s. 47).

III.3.6.4.2. İşlenen Meseleler

Romanda ilk dikkati çeken husus, askerlik usulüne karşı takınılan ironik tavırdır. Eser boyunca onlarca kez tekrarlanan askerî komutların ironik bir tarzda kullanıldığını görüyoruz:

"*Sağa dön, sola dön, uygun adım marş…"* (s. 8). Bu, askerî eğitim tarzına karşı takınılan eleştirel bir tavırdır.

Eserde, vakanın esasını oluşturan Hâkim Canân'ın öyküsü de toprak davasına dayanmaktadır. Hâkim Canân, tapulu arazilerini sahiplenen köylülere açtığı davaları 13 yılda sonuçlandıramadan ölüp gitmiştir. Zile yöresinde anlatılan öykülerin çoğu da toprak davaları ile ilgilidir:

"Çoğu toprak konusunun oluşturduğu ölümle sonuçlanan öykülerdir." (s. 28).

Eserin sayfaları arasında toplumsal bir mesele olarak "kumar" sorunu dikkatlere sunulurken, kurulan kumar masalarında en çok ütülenlerden birinin genç bir Alevî dedesi olduğu vurgulanmaktadır. Bu "dede"nin "dedelik" kurumunu çıkar sağlamak için nasıl kullandığı şöyle anlatılmaktadır:

"Burada Alevi köyü çok. Evvel Hacıbektaş'tan yaşlı, oturaklı adamlar gelirdi. Sülalelerine gıran mı girdi acep? İki yıldır bu tıfıl oğlanı gönderiyorlar. Dedeye bak dedeye? Akılsız Alevi milleti halı, kilim denk ederler, altın akçe ile doldururlar. Denklerle uğurlarlar buradan… Akçenin bir bölümünü kumara verir burada…" (s. 29-30).

Eserde sadece "dedelik" kurumuna değil "imamlık" ve "müezzinlik" kurumuna da eleştiriler yapılmaktadır. Eserin birkaç yerinde (1944 yılı) ezanın Türkçe okunduğuna vurgu yapıldığı gibi, imam ve müezzinlerin de bu konuda riyakâr davrandıkları söylenmektedir:

"Çarşı pazarda gâvurlukları arttıkça, sözüm ona Müslümanlıkları da arttı… Yığılı yığılıverdiler camilere… Hepsi yüz örtüsü… Müezzin minarede "Tanrı uludur" der. Aşağı cami içi kamette "Allahu ekber"i çökertir. Osmanlının alın yazısını bunlara böyle yol gösteren ehl-i şeriat yazdı." (s. 47).

Böylece bu zihniyetin Osmanlı Devleti'nin yıkılışına sebep olduğu da bir fikir olarak ortaya konmaktadır.

"Evet, efendim" diyen insandan korkmak ve kaçmak gerektiği düşüncesi romanın ana temiyle doğrudan ilgilidir:

"Evet efendim, diyenden kork. Yanına yaklaşma. O, bitmiştir. Seni de bitişe götürür." (s. 41).

Devlet ve adalet konusu, Hâkim Canân'ın Abbas Sayar'a anlattıkları arasında önemli bir yere sahiptir:

"Kaba güç, kuvvet insanın inkârıdır. Asayiş için cemiyetin bir devlet gücüne ihtiyaç vardır. Ama o da ivazsız adaletin emrinde olacak…" (s. 43).

Yine ona göre Osmanlı'yı yıkan "cahil hoca takımı"dır:

"Bizim Osmanlıyı yıkan çok sebep var. Evvel ehl-i şeriat. Büyük menfaat kumkuması: Âlim geçinen cahil hoca takımı… Çürümüş medrese taliminden kapaklarını tekkelere, tarikatlara atan acaip, zavallı bir kavim." (s. 43).

Abbas Sayar diğer romanlarındaki bir fikri bu eserinde de tekrarlamaktadır. Anadolu insanının yüzyıllar boyu ihmali ve ezilmişliği:

"Şu Anadolu ahalisi yüzyıllar boyu büyük zulüm çekti… "Asker ol" dediler, oldu. "Öl" dediler, nesiller boyu "yetimler tarlasıdır bu toprak." (s. 48).

Yazar romanın 11. Bölümü'nde yaşadığı ilginç bir olayı nakletmektedir. Olay kaza - kader meselesiyle ilgilidir. Bu konuda şöyle demektedir:

"İnsanın nerden geldiği nereye gittiği bilinmiyor. Kim ne derse desin bir kader çizgisi var. İnsan olanlara ve olanlardan doğacak sonuçlara egemen olamıyor. Olmuşların olanların aralarında matematiksel bir orantı var. Nabzın ötesinde…" (s. 61).

Eserde kadın ve cinsellik önemli bir yer tutmaktadır. Yazarın, Anadolu insanının cinsel açlığına vurgu için eserinde sıkça vurguladığı cinsel öğeler ve kadınlarla ilgili anılarını şöyle yorumladığı görülmektedir:

"Doymuyordum bir türlü sevgi suyuna… Genelevde dost, seyyar hastanenin Hayriyesi, Bedriyesi… Sonra ilk büyük aşkım F. hiç bir şey doyurmuyordu beni… Büyük bir açlıktan gelmiştim…" (s. 64).

Para konusu da eserde ele alınan meselelerden biridir. Parayla ilgili olarak şöyle denmektedir:

"Parayı her şey sanar insanoğlu. Avam için doğrudur. Paraya elini kaptıran kolunu verir. Kendini kurtaramaz paranın esaretinden. Bir Allah'ın kanunu vardır, dünyada bir de paranın… Her ikisi cenk ederler yeryüzünde birbiriyle…" (s. 73).

Paraya karşı bu olumsuz yaklaşım aslında "sosyalizm"in bir özelliğidir. Kapitalizmde para ön plana çıkarken, sosyalizm parayı devre dışı bırakarak emek denen ortak değeri öne çıkarmaktadır. Böylece sömürünün önüne geçilecektir. Yazar bu fikri ortaya koymaktadır.

Yazar kılık kıyafet alanında yapılan yeniliklere de gönderme yapmaktadır. Hâkim Canân her gün dışarı çıkarken 93 yaşında olmasına rağmen, mutlaka sakal tıraşı olmakta ve kravat takmaktadır. Bu konuda şunları söylemektedir:

"Bu kerhanecilerin inadına takıyorum. Bunların hepsi Mustafa Kemal düşmanı. Boynumuza bu yuları o getirdi diyorlar." (s. 80).

Haksızlıklar karşısında yılmamak ve mücadeleyi bırakmamak gerektiği fikri, Hâkim Canân'ın hukuk mücadelesi ile ortaya konulmuştur. Hâkim bunu şöyle ifade eder:

"Biz de el içinde vasiyet ettik. Ölmeyince olmaz yavrum… Bu işin sonunu almazsam, kendimi kel, bodur görürüm. Kimsenin huzuruna çıkacak yüzüm kalmaz…" (s. 94).

III.3.6.5. Anlatım

III.3.6.5.1. Dilin Niteliği

Anılarda Yumak Yumak, dili bakımından *Tarlabaşı Salkım Saçak* romanıyla birlikte değerlendirilmelidir. Çünkü yazarın diğer romanlarında dil, ağırlıklı olarak mahallî ağız özellikleri yansıtırken, bu iki romanda yazı dili ya da kültür dilinin özellikleri hâkimdir.

Anılarda Yumak Yumak'ta konuyu birer aydın olan Abbas Sayar ve Hâkim Canân'ın anı ve fikirleri teşkil ettiği için, edebî ve kültürel dilin romanda egemen olması normaldir. Yazarın diğer romanlarında konu genellikle köy merkezli olduğu için, dilin mahallî ağız özelliklerini yansıtması da gayet normaldir.

Eseri, yazar ve kahraman anlatıcı konumundaki yedek subay Abbas Sayar'ın askerlik anıları ve askerliği sırasında tanışıp dostluk kurduğu Hâkim Canân'ın mahallî özelliklerden uzak diyalogları oluşturmaktadır. Konuşma dili unsuru olarak mahallî sözlere pek rastlamamaktadır. Bunun yerine bir askerlik anısı romanı olarak askerî terimler ve kavramlara sıkça rastlamaktadır. Örnek:

"Sağa dön, sola dön. Tüfek as, tüfek çıkar… Uygun adım marş…" (s. 9).

Ayrıca Hâkim Canân'ın konuştuğu kısımlarda hukuk alanına ait terim ve kavramların da sıkça kullandığını görüyoruz: *"Osmanlı kadılığından Cumhuriyetle birlik hâkimliğe… Sivas'a tayinim çıktı. Mustafa Kemal'le zaten bize büyük bir manevî güç gelmiş, tabandan doruğa kadar mânâ âlemimiz pür heyecan. Adalet dağıtımında kanun, hakkaniyet ve vicdan ölçümüzü terazi ediyoruz. Bizim bu prensipler ölçüsünde hareketimiz davalıya da davacıya da büyük bir güven verdi. Rıza felsefesi hâkim oldu dört bir yöne…"* (s. 34-35).

Eserde yer yer gündelik yazı dilinden sapmalara da rastlanmaktadır. Bunlar genellikle kahvehane, meyhane ve genelev argosu unsurları olarak eserde yer almaktadır. Örnek:

"*Rakı söyledik, meze söyledik. İlk kez içiyordum büyük bir şehir lokantasında… Bir iki tek vurduktan sonra gözlerimiz ışıldadı. İçimize aydın bir dünya doldu. Bir büyük güç sardı bedenimizi…*

— Ula Abbas, dedi Ali. Hesabı kesip kerhaneye gidelim. Bentderesi'ne…" (s. 9-10).

Bazı kısımlarda küfür ve ayıp sözler, yazarın diğer romanlarına göre çok az da olsa görülmektedir. Örnek:

"— Ulan eşşeoğlueşşek…

— Eşşeoğlu sensin…

— Öyleyse it sıpası

— İt sıpası da sensin…

— Ulan gâvur dölü…

— Gâvur dölü de sensin. Senin ananı, bacını, yedi sülâleni, gelmişini geçmişini…" (s. 32).

Eserde Hâkim Canân'ın konuştuğu kısımlarda yer yer romanın yazıldığı dönemin edebî diline göre oldukça ağır sayılabilecek kelime ve ifadeler ile divan şiirinden bazı örnek beyitlere rastlanmaktadır:

"Kafamda esbab-ı mucibeli fetvayı hazırladım." (s. 25).

"Haşa ve kellâ" (s. 36).

"Hayal hanesindeki Cennet ehl-i zühhâdın olsun." (s. 37). vb.

Yazarın yer yer eski kelimelerle birlikte yeni kelimeleri de yan yana kullandığını görüyoruz:

"Adalet Rabbaniyettir. Sınırı Tanrısallığa dayanır." (s. 41).

Neyzen Tevfik'in Farsça tamlamalarla yüklü aşağıdaki beytinin de eserde birkaç kez kullanıldığını görüyoruz:

"Gam karar eyleyemez gussa-yı matem de geçer,
*Gece gündüz bir olur ân-ı demâdemde geçer" (*s. 32, 40).

Veya Bağdatlı Ruhî'nin bir beytine eserde yer verilmektedir:

"Palaspâre-i rind-i beduş, kâse bekef
Zekât-ı mey verilir bir diyare dek gideriz." (s. 46).

Yine bunlar arasında Ziya Paşa'dan bir beyte de rastlanmaktadır:

"Anlar ki verirle lâf ile dünyaya nizâmât
Bin türlü teseyyüp bulunur hanelerinde" (s. 49).

Bütün bunlardan başka yer yer kimi türkü ve şarkı sözlerine de yer verildiğini görüyoruz:

"Sazlar çalınır Çamlıca'nın bahçelerinde
"Bir Kadeh ki dolaşır elden ele" (s. 23).

"Nereden sevdim o zalim kadını
Bana zehr etti hayatın tadını." (s. 30).

"Meşeler gövermiş, varsın göversin
Söyleyin gamsıza durmasın gelsin." (s. 89).

Buraya kadar verdiğimiz örnekler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, eserin dilinin ve kelime kadrosunun renkli ve zengin olduğu görülmektedir. Yani askerî ve hukukî terimleri; genelev, meyhane ve kahve argosu, küfürlü sözler; divan şiiri zevkinden halk şiiri zevkine kadar uzanan geniş bir dil yelpazesi kullandığını görmekteyiz.

III.3.6.5.2. Üslubun Niteliği

Abbas Sayar, romanda kendi ağzından konuştuğu kısımlarda daha çok gündelik hayatta kullandığımız basit, sade ve samimi bir konuşma dilini tercih ederken, sözü Hâkim Canân'a bıraktığı kısımlarda anlatımı biraz daha kitabîleştirmekte ve ağırlaştırmaktadır. Yani Hâkim Canân'a sözün bırakıldığı kısımlarda hukukî, felsefî ve edebî bir dil ve anlatım hemen fark edilmektedir. Bunu şöyle izah etmek mümkündür: 1944 yılında 93 yaşında olan Hâkim Canân, medrese kökenli eski bir kadıdır. Yani aldığı eğitime uygun konuşturulması yazarın "gerçekçi bir tip" yaratma gayreti ile açıklanabilir. Kendisi o tarihte 21 yaşında olan yazarın sade bir dil ve anlatımı tercih etmesi de aynı durumla alakalı olmalıdır. Yani romanın her iki kahramanı da yaşları ve eğitim düzeylerine uygun bir dil ve üslup kullanmaktadır. Bu da roman sanatı açısından önemli bir niteliktir diyebiliriz.

Hâkim Canân'ın anlatıldığı kısımlarda daha eleştirel ve hikemî bir üslup kullanıldığını şöyle örneklendirebiliriz:

"İnsan sevgisinden mahrum bir Hâkimin adaleti şüphe kuyusuna düşer… Çok şükür bütün meslek hayatımda o şüphe kuyusuna düşmedim. İnsan, bencilliğinde kendini kemirip, sonra da yiyen bir yaratık. Mahlûkların en acaibi… Kuşu kurdu insana göre yüz defa yunmuş yıkanmış. Sen insanlardan kork. Hiçbir mikrop insanın insanı tükettiği kadar zararlı ve tehlikeli değildir." (s. 41).

Oysa yazar anlatıcının sözü aldığı kısımlarda, daha sade ve tasvirî bir üslup dikkati çekmektedir. Örnek:

"Yine trenin "tikitakları" arasında dalıp gittim. Canân'ın sesi dolaşıyordu kulağımda bir başka ses doluyordu içime… Hâkim Bey'in sözünü yarıda kestiğim için yüreğimde acı bir keder duydum. Arsızlığım kederimi yendi. Sonunda bir umursamazlık indi yüreğime. Genelevdeki sevgilime gidiyordum. Trenin ağır gidişine esef duydum…" (s. 50).

Bütün bunları değerlendirdiğimizde romanda yalın ve tasvirî bir üslupla birlikte, hikemî bir üslubun iç içe yer aldığını söyleyebiliriz.

III.3.7. EL ELİ YUR, EL DE YÜZÜ

III.3.7.1. Kimliği

1. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003,187 s[213].

III.3.7.2. Özeti

Yazarın bu son romanı da gerçek hayatından alınmış olayları anlatmaktadır. Bu romanda da yazar gerçek kimliği ile bizzat yaşadığı ve gördüğü olaylardan hareketle, Demokrat Parti'nin 1950'de iktidara gelişinden 1957 seçimlerine kadar geçen süreçte izlediği politikaları, Yozgat'ın doğusunda yer alan Zağcıoğlu Köyü örneği üzerinden anlatmaktadır.

Romanda 1950'de Demokrat Parti'nin ezici bir çoğunlukla iktidara gelişi ve bunun Yozgat köylerindeki ekonomik etkilerinden bahsedildikten sonra, 1954 seçimlerinde Zağcıoğlu Köyü'nün 99 oyunun tamamını DP'ye vermesi macerası anlatılmaktadır.

Zağcıoğlu Köyü muhtarı, DP Ocak Başkanı, Oşukçu İbiş ve Kuşkaldıran Recep el ele vererek, DP'nin köylerinde bütün oyları almasını sağlarlar. Bir CHP'li olan ihtiyar Gazi Ahmet Çavuş'u köylerine DP'nin getireceği hizmet vaatleriyle ikna ederler. Hatta koyu bir CHP'li olan sandık başkanı Hakkı Bey'i bile kandırırlar. Böylece köylerinden başka partilere hiç oy çıkmaz.

Bunun üzerine köylerinin adı radyodan ilân edilir. Tüm oylarını DP'ye veren Türkiye'deki birkaç köyden biri olarak ünlenir. Köylülerin bu çabası, birtakım hizmetleri almak umudundan dolayıdır. Güya köylerinin yolu yapılacak, köye içme suyu getirilecek, yeni bir cami yaptırılacak, banka kredi borçları silinecek veya ertelenecek, yeni krediler verilecektir. Oysa bu beklentilerin hemen hiçbiri gerçekleşmez. Seçimin hemen sonrası DP Yozgat yönetiminden birkaç yetkili, köylülere birer kilo şeker dağıtıp köyde bir mevlit okutur. Yani Zağcıoğlu Köyü halkına bu şekilde bir teşekkür uygun görülür.

Seçim sonrasında muhtar ve etrafındakiler birkaç kez vilâyete giderek köylülerin beklenti ve taleplerini yetkili ve partililere iletirlerse de her defasında baştan savılırlar.

[213] Eserden yapılan alıntılar ve sayfa numaraları bu baskıya aittir.

Bu durum 1957 seçimlerine kadar devam eder. Köylü bu seçimde oylarını DP'ye vermeyeceğine yemin billâh etmektedir. Çünkü köylüler yoksulluklarına çare bulamadıkları gibi, hükümetten de hiçbir destek görmemişlerdir. Hatta gençler yavaş yavaş büyük şehirlere ameleliğe gitmektedir, sadece çiftçilikle geçinememektedirler. Büyük şehirlere ameleliğe gidenlerin bir kısmı da oralara yerleşmektedir. Yani köyden şehirlere göç başlamıştır. Çünkü köyler yaşanacak yerler olmaktan çıkmıştır. Toprak kavgası, su kavgası vs. yüzünden cinayetler işlenmektedir. Köylülerin tek umudu gökyüzünden bekledikleri yağmurdadır. Yağmurlar iyi olursa umutlanmaktadırlar.

Aradan üç yıl geçince hükümet seçim kararı alır. 1958'de yapılacak seçimler 1957 yılına, yani erkene alınır. Hükümet bu süreçte dinî konular üzerinden siyaset yapmaya hız vermiştir. İmamların tümünün kadroya geçirilmesi ve yeni camiler yapılması gibi faaliyetler hızlanmıştır. Cami yaptırma dernekleri hızla çoğalmaktadır. Hatta Alevî köylerinin muhtarları dahi devletin sunduğu imkânlardan yararlanmak için, cami yaptırma girişimlerinde bulunmuşlardır.

Seçim hazırlıkları, Zağcıoğlu Köyü'nde de tekrar bir politik hareketlilik başlatır. Köyün politikalarına yön veren muhtar, DP Ocak Başkanı, Oşukçu İbiş ve Kuşkaldıran Recep yine bütün oyların DP'ye verilmesi için çaba sarf etmeye başlarlar. Üç yıl içinde köyün oyları artmış, seçmen listesi 106 kişiye çıkmıştır. Muhalif olan Gazi Ahmet Çavuş ve karısı seçimden 15-20 gün önce şehre göçmüştür. Onlar oy kullanmazlarsa DP Zağcıoğlu Köyü'nün 106 oyunun tümü yerine, 104 oy alacaktır. DP'ye yakın sandık başkanı Namık Bey, bu iki oyu muhtar ve arkadaşlarına usulsüzce kullandırır. Böylece Zağcıoğlu Köyü 1957 seçimlerinde de bütün oylarını DP'ye vermiş olur. Ancak radyodan bu durumu öğrenenler, yapılan hilenin farkına vararak seçim kuruluna itiraz ederler. Bunun üzerine usulsüzlüğü yapanları bir korku kaplar.

DP İl Başkanlığı yine Zağcıoğlu Köyü'nün her evine bir kilo akide şekeri ve beşer lira para vaat etmiştir. Köylülerin yaptıkları usulsüzlükten haberi olmaması için yine birer kilo şeker ve beşer lira para dağıtıp şehirden getirdikleri hafıza Mevlit okuturlar. Mesel de böylece kapatılır. Roman Zağcıoğlu köylülerine teşekkür için DP İl başkanının boş vaatler içeren konuşmasıyla son bulur.

III.3.7.3. Yapı

III.3.7.3.1. Olay Örgüsü (Vaka Tertibi)

El Eli Yur, El de Yüzü romanın vakası, kronolojik tek bir olaylar zincirinden oluşmaktadır. Abbas Sayar'ın otobiyografik nitelikli romanlarından biri olan bu eser, yazar tarafından iki ana bölüm (metin halkası)'e ayrılmış. 1. Bölüm (halka)'de Yozgat'ın Zağcıoğlu Köyü'nün 1954 seçimlerindeki politika macerası, 2. Bölüm'de ise aynı köyün 1957 seçimlerindeki politika macerası anlatılmaktadır. 1. ana bölüm, 17 alt bölüm (mana birliği)'e, 2. ana bölüm ise 4 alt bölüm (mana birliği)'ne ayrılmıştır. Bunu şöyle bir tabloyla gösterebiliriz:

1. Kısım (Metin Halkası)	**2. Kısım (Metin Halkası)**
17 Mana Birliği	4 Mana Birliği
1954 Seçimleri	1957 Seçimleri

1. metin halkasında Zağcıoğlu Köyü'nün 1954 seçimlerinde bütün oylarını (99 oyun tamamını) DP'ye vermesinin sebepleri ve bu konuda sarfedilen çabalar anlatılmaktadır.

DP il yöneticileri Zağcıoğlu Köyü muhtarı, partinin köydeki temsilcisi Ocak Başkanı, muhtarın etrafındaki dalkavukları Oşukçu İbiş ve Kuşkaldıran Recep vs. kişilere seçimlerde köyün bütün oyları karşılığında birçok vaatlerde bulunurlar. Bu heyet de denileni yapar ve köydeki bütün oyların DP'ye verilmesini sağlarlar. Fakat seçim sonrası verilen sözlerin hiçbirisi tutulmaz. Fakir köylü yine kaderiyle baş başa kalmıştır ve durumu daha da kötüye gitmektedir.

2. metin halkasında ise 1957 seçimlerinde Zağcıoğlu Köyü'nün yine bütün oylarının DP'ye verilmesi hikâye edilmektedir. Bu kısımda önce DP il yöneticilerinin izledikleri yalana ve boş vaatlere dayalı politik çalışmaları, din üzerinden siyaset yapma girişimleri dikkatlere sunulmaktadır.

Zağcıoğlu Köyü halkı yine bütün oylarını DP'ye verir. Ancak bu seçimin 1. Bölüm'de anlatılan 1954 seçimlerinden iki önemli farkı vardır: Birincisi 1957 seçimlerinde "din" daha çok politikaya alet edilmiştir, ikincisi de görevlendirilen sandık başkanları partinin yandaşı olduğu için seçime hileler karıştırılmıştır. Zağcıoğlu Köyü seçmen listesinde olup şehre göç etmiş Gazi Ahmet Çavuş ve karısının oyları yandaş sandık başkanının marifetiyle iktidar partisine kullandırılmıştır.

Zağcıoğlu Köyü halkı, 1957 seçimlerinde de bütün oylarını DP'ye verir. İl yöneticileri bunun karşılığında köye gelerek, bir Mevlit okutup her eve bir kilo akide şekeri ve 5 lira para dağıttıktan sonra, vaatlerde bulunan bir nutukla köyden ayrılırlar. Roman bu nutukla son bulur.

Vakanın sunumunda dikkati çeken bir hususu vurgulamak gerekir: Otobiyografik olan bu romanda Abbas Sayar, hem anlatıcı hem de kahraman olarak Türkiye'nin genel politik durumu hakkındaki fikirlerini zaman zaman vakanın akışını keserek vermektedir. Hatta bunları, zaman zaman da eseri yazdığı yıllardaki politik durumlarla mukayese etmektedir. Bu durumu kurgunun ve roman sanatının aleyhine değerlendirmek gerekir. Bu tutumu Ahmet Mithat Efendi'nin tutumuna benzetmek de mümkündür. Kısaca kurgu tekniği açısından yazarın bu son romanı en zayıf eseridir diyebiliriz.

III.3.7.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

El Eli Yur, El de Yüzü romanı yazarın otobiyografik nitelikli romanlarının sonuncusudur. Yazar, bu eserinde de gerçek kimliği ile kahraman anlatıcı konumundadır. Anlatıcı olarak daha çok olayları dışarıdan gözlemleyen, şahit olan ve işiten konumundadır. Olaylara karışan ve olayların içinde yer alan bir rol üstlenmemektedir. Ancak olayları nakletme konumundaki yazar anlatıcı (1. şahıs anlatıcı) iki farklı tutum sergilemektedir:

1. Kendi görüş ve düşüncelerini nakleden kahraman anlatıcı: Yazar, bu işlevini daha ziyade romanın her iki ana bölümünün başındaki mana birliklerinde ortaya koymaktadır. 1. Bölüm'ün girişindeki cümlelerini buna örnek verebiliriz:

"Benim yaşadığım Yozgat ilinde motorlu tarım çoktan susmuştu. Çiftçinin alın teri, el emeğinin günlüğü beş kuruşa gelmiyordu. 929 dünya ekonomik bunalımı Türk köylüsünün yakasını bırakmamıştı." (s. 10).

2. Zağcıoğlu Köyü'nün 1954 ve 1957 seçimlerindeki politik tavrını nakleden tarafsız gözlemci anlatıcı: Yazar, bu işlevini romanın vakasını teşkil eden Zağcıoğlu Köyü'nün iki seçimde gösterdiği politik tavrın hikâyesini naklederken sergilemektedir. Bu kısımlarda fikir beyan etmekten vazgeçip, bir hikâye anlatıcısı tavrı sergilemektedir. Eserin 1. Bölümü'ndeki ilk tavrını bir kenara bırakıp objektif bir tarzda Zağcıoğlu Köyü'nün politika macerasını anlatmaya şöyle başlamaktadır:

"Zağcıoğlu Köyü Yozgat'ın güneş doğan tarafındadır. 1320 metrelik yüksekliğinden sonra; ayakları kesen bir yokuş, bir yalan düzlük ve hafif bir inişle, burnu tepeli bir vadinin iki yanına dağılmış, evleri küçük bahçeli, otuz kırk haneli bir köyü görürsünüz. (…)" (s. 11).

Hatta yazarın kendi fikirlerini aktaran bir kahraman olmaktan çıkıp bu objektif anlatıcı kimliğine bürünürken 2. Bölüm'ün başında geleneksel anlatılarda rastladığımız şöyle bir geçiş yaptığını görürüz:

"Değerli okuyucular, biz gerçeği ve gözlemimize dayanan bu öyküyü yazarken 958 seçimlerindeki Zağcıoğlu Köyü'nün seçim oylarının partiler arasında nasıl dağılacağı merakına kapılmıştık. Yazımızı bu yönden geliştirecektik ve öyle oldu. Bu yüzden 955'teki köyümüz tablosunu burada bırakarak iki yıllık bir aradan sonra gelen 957 seçim arifesinden sonraki oluşlara gözlemimiz içinde el atıp olayları değerlendirmeye çalışacağız." (s. 139).

Yazar-kahraman anlatıcının bu tavrına bir başka ilginç örnek şudur:

"Çorak köylü Mestan Kâ'nın öyküsü 1960 ihtilâline kadar uzadı. Biz gerçek olan bu öyküyü Anadolu'nun köy yapısında olan oluşumları belirtmek için uzatıp gittik. Şimdi biz yeniden 957 seçim arifesine ve Zağcı köyüne dönüyoruz." (s. 155).

Bu ifadelerde halk hikâyesi anlatıcılığından izlere rastlandığı gibi, Ahmet Mithat'ın romantik ve didaktik tavrını da görmek mümkündür.

III.3.7.3.3. Kişiler

Zağcıoğlu Köyü'nün macerasında etkin konumda olan birkaç kişi vardır. Bunları iki gurupta toplayabiliriz: Aslında kişiler arasında bire bir, ferdî çatışmalara rastlanmaz. Kişiler arasındaki tek gerilim unsuru politik oyunların kuklası durumunda olanlarla onlara karşı koyma gücü olmayanlar arasındaki fikir ayrılığıdır. Bu fikir ayrılığı da herhangi bir sosyal çatışmaya ve kavgaya sebep olmamaktadır.

Birinci gurup kişiler, Zağcıoğlu Köyü'nün politik tavrını belirlemede etkili olan birkaç kişidir. Bunlar kendi küçük çıkarları uğruna köylülerinin oylarına ipotek koyan birkaç uyanıktır. DP il yöneticileri de bu kişilerin zaaflarından yararlanmayı iyi bilirler. Bunlar, adı romanda hiç geçmeyen Muhtar, DP'nin köydeki temsilcisi, Ocak Başkanı (Adı geçmemektedir.), Oşukçu İbiş ve Kuşkaldıran Recep adlı dört kişidir.

Köy halkı yokluk içindedir. Sürekçiye öküz borcu, Ziraat Bankasına kredi borcunun kıskacı altındadır. Gerek parti yöneticileri, gerekse onların köydeki uzantıları bu dört kişi, köylüyü en zayıf yerinden yakalamışlardır. Borçların silinmesi ve yeni krediler açılması umutlarını her iki seçimde de çok güzel kullanarak, köyün bütün oylarını almayı başarmışlardır.

Köyde bu politik oyunlara ve yalanlara kanmayan tek bir kişi vardır. O da yaşlı olan, köydeki politik oyunlara karşı duracak gücü kendinde bulamadığı için 1957 seçimlerinden 15-20 gün önce şehre taşınmak zorunda kalan Gazi Ahmet Çavuş'tur. Yazar onu şöyle konuşturmaktadır:

"Mübarek Mustafa Kemal Atatürk'ün bize verdiği bir emniyet var. Rahmetli oldu, emme biz onun emniyeti içinde yaşıyoruz. Bu köylü takımı bilmez Osmanlıda köle olarak gelip, köle olarak gittiklerini… O'dur: "Köylü milletin efendisidir" diyen. O'dur: "Ne mutlu Türk'üm " diyen. Köy ahalisini eşkıya'nın zulmünden kurtaran. Dört bir yöne dirlik düzenlik getiren. Gel bunları padişahın köle takımı bu millete anlat." (s. 23).

Gazi Ahmet Çavuş, İstiklâl Harbi Gazisi'dir. Köydeki politik durumdan rahatsız olarak şehre göçmek zorunda kalır. 1957 seçimlerinde köyde olmadığı hâlde DP yandaşı sandık başkanı hileli bir şekilde kendisi ve karısının adına oy kullanır. CHP yöneticileri, bu seçim yolsuzluğunu öğrenirlerse de seslerini duyuramazlar.

Burada vurgulamamız gereken bir husus da şudur: Abbas Sayar'ın romanlarında nadir olumlu şahsiyetlerin, güvenilir ve iyiliksever insanların önemli bir kısmı İstiklâl Harbi Gazisi'dir. *Yılkı Atı*'nda Hıdır Emmi, *Can Şenliği*'nde Hüseyin Ağa vb.

Yazar-kahraman anlatıcı Abbas Sayar, 1954 seçimleri sonrası DP heyeti ile Zağcıoğlu Köyü'ne gitmiştir. Köy halkını şöyle tarif eder:

" (…) O günlerde "Yılkı Atı" romanının yazma denemesine girmiştim. Hüzünlü, duygulu gözlerle ihtiyarları taradım; İçimde konuştum: Sanırım bunlar da bu köyün yılkı atları; Ama bir köye bu kadar yılkılık çok…" (s. 37).

Gazi Ahmet Çavuş, bu sözlerde anlatılan yılkı atı konumundakilerin örneğidir. Köydeki oluşuma tahammül edemediği için ihtiyarlığında şehre göç etmek zorunda kalır. Memleketin kurtuluşunda rol oynayan değerli insanların toplumda söz sahibi olmaktan çıkışına bir örnek olarak romanda yer almıştır.

Romanın tek önemli ve olumlu tipi Gazi Ahmet Çavuştur. Diğer kişiler, zaafları ve hataları ile karikatürize edilirken, yazar onu yüceltir ve saygın bir konumda tutar. Ancak onun gibiler köyde istenmedikleri gibi, onların sayıları da yok denecek kadar azdır. Ahmet Çavuş'un dışındaki kişiler, yüzeysel olarak daha çok dalkavukça konuşmalarıyla tanıtılmaktadır. Bunların tümüne politikanın tüccarları ve dalkavukları denebilir. Ahmet Çavuş gibilerin sayısı bunların yanında çok azdır.

Sonuç olarak, bu romanda Gazi Ahmet Çavuş ve diğerleri şeklinde bir tasnif yapmak mümkündür diyebiliriz. Eser politikaya dair olduğu için, yazar tip yaratma gayreti içine girmemiştir. Daha çok politik manzarayı yansıtma yoluna gitmiştir.

III.3.7.3.4. Zaman

El Eli Yur, El de Yüzü romanı, zaman unsurunun kullanımı konusunda oldukça dağınık bir eser özelliği taşımaktadır.

Eserin yazma zamanı ile yayınlanma zamanı farklılık arz etmektedir. Eser yazıldıktan yaklaşık 8 yıl sonra 2003 yılında yayımlanır. Oysa eserin girişinde yazarın kendi el yazısıyla eşi Ender Hanım'a teşekkür notunun altına düştüğü "5.3.995" notu, romanın yazılma zamanını göstermektedir[214].

Eserin vaka zamanında da dağınıklık söz konusudur. İki ana bölüme ayrılan romanın 1. Bölümü'nde 1954 genel seçimlerinin hemen öncesi ve seçim sonrası ile 1955 yılında Zağcıoğlu Köyü'nde yaşanan politik macera nakledilir. Romanın 2. Bölümü'nde vaka zamanı daha kısa tutulmuştur. Bu bölümde 1957 seçimlerinin hemen öncesindeki propaganda dönemi ve seçimin hemen sonrasında yaşanan birkaç aylık süreç nakledilir. Yazar 2. Bölüm'ün başında zamanı şu şekilde ortaya koymaktadır:

" (…) 955'teki köyümüz tablosunu burada bırakarak iki yıllık bir aradan sonra gelen 957 seçim arifesinden sonraki oluşlara gözlemimiz içinde el atıp olayları değerlendirmeye çalışacağız." (s. 139).

Burada zamanın kullanımında dikkati çeken husus, zamanın geçişi (zamanda atlama) konusunda takınılan tavırdır. Yukarıdaki sözlerden de anlaşılacağı gibi zamanda atlama, geleneksel anlatılardakine benzer bir şekilde yapılmıştır.

El Eli Yur, El de Yüzü vaka zamanı açısından bir politik dönemin romanı olarak değerlendirilebilir. Bu da 1946-1960 DP Dönemi politika hayatına Yozgat'ın Zağcıoğlu

[214] Abbas Sayar, *El Eli Yur, El De Yüzü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003, s. 7.

Köyü örneğinden hareketle yaklaşılmış olması anlamına gelir. Bu nedenle esere, zamanı açısında bir "devir" (dönem) romanı diyebiliriz

III.3.7.3.5. Mekân

Eserde mekân olarak Yozgat ilinin doğusunda yer alan "Zağcıoğlu" köyü seçilmiştir. Yazar Demokrat Parti döneminin politik manzarasını bir köyden hareketle anlatma yolunu tercih etmiştir. Bunda yazarın Türk siyasetine bakış açısının etkili olduğu kanaatindeyiz. Çünkü DP'nin kırsal kesim oylarını alma konusunda başarılı olduğu, aydın şehirli kesimden pek oy alamadığı genel kanaati romanın mekân tercihinde etkili olmuştur. Yazar bunu şöyle açıklar:

" (…) Köylülerde şüpheli bir şaşkınlık var. Aslında DP'nin büyük çoğunlukla iktidara gelişi onların oyuyla gerçekleşmiştir." (s. 9).

Yazar, Zağcıoğlu Köyü'nü de şöyle tasvir etmektedir:

"Zağcıoğlu Köyü Yozgat'ın güneş doğan tarafındadır. 1320 metrelik yüksekliğinden sonra ayakları kesen bir yokuş, bir yalan düzlük ve hafif bir iniş, burnu tepeli bir vadinin iki yanına dağılmış, evleri küçük bahçeli otuz kırk haneli bir köy görürsünüz. Güney yamacındaki tepede belki yüzyılları tüketmiş yüzlerce ahlat ağacı var. Anadolu'yu çöl eden bu insanların bu ahlat ağaçlarını kesmediğine, yok etmediklerine şaşar kalırdınız." (s. 10).

Ayrıca Zağcıoğlu Köyü'nün coğrafî şartlarının ağır olduğu şu cümlelerle ifade edilmektedir:

"Zağcıoğlu köyünün doğusunda uzayıp giden bir dağ kuşağı vardır. Yükseklikleri bin sekiz yüz metreyi aşar; doğuya doğru, arada bel vere vere uzayıp giderler. "Kerkenez" derler bu dağ uzantısına. Rivayet değil, gerçek. Eti Uygarlığına bağlı büyük bir merkez…" (s. 27).

Yazarın köyün bulunduğu yörenin altında Eti uygarlığına ait izler olduğunu vurgulaması da dikkat çekicidir. Bizce bu, köylerin geri kalmışlığı ile eski Anadolu uygarlıkları arasında ters orantılı bir ilişki kurma ve akıl yürütmenin bir yansıması olsa gerektir.

Eserin mekânının köy olarak seçilmesinin önemini vurgulamakta fayda vardır. Yukarıda köylü oylarının DP'yi çoğunlukla iktidara taşıdığı fikrini ortaya koyan

yazarın, Zağcıoğlu Köyü'nün 1954 ve 1957 seçimlerinde bütün oylarını DP'ye vermek konusundaki çabalarını romanlaştırarak mekân unsuruna önemli bir vurgu yaptığını söyleyebiliriz. Çünkü böylece yazar, geri bırakılmış ve fakirlik kıskacındaki eğitimsiz insanlardan demokrasi adına doğru ve bilinçli oy kullanmalarını beklemenin yanlış olacağını "Zağcıoğlu" köyü örneği ile ortaya koymaktadır. Sonuç olarak mekân unsuru açısından *El Eli Yur, El de Yüzü* romanı, Abbas Sayar'ın köy konulu romanlarından birisidir. Fakat bu eserde çok partili hayatın köye etkisi işlenmektedir.

III.3.7.4. İçerik

III.3.7.4.1. Konu/Tema

El Eli Yur, El de Yüzü romanının konusu, Demokrat Parti'nin 1950-1957 yılları arasında kırsal kesim insanının oylarını alarak nasıl büyük bir çoğunlukla iktidara geldiği ve bunun için izlediği politikalardır. Yazar, bu konuyu Yozgat'ın Zağcıoğlu Köyü'nde 1954 ve 1957 seçimlerinde yaşanan politik olaylar şeklinde ortaya koymuştur.

Eserin temasına gelince, DP'nin politik başarısının gerisindeki gerçeklerin ortaya konulmasıdır. Bunu şöyle açıklayabiliriz: Demokrat Parti, 1950, 1954 ve 1957'de köylü oylarının büyük kısmını alarak ezici bir çoğunlukla iktidara gelmiştir. Bundan önceki dönemlerin yoksullaştırdığı Türk köylüsünün, DP'nin vaatlerine bir kurtarıcı olarak sarılması başlıca etkendir. Fakat köylü umduğunu bulamamıştır. Her üç seçimde de gırtlağına kadar borç içinde olan köylü, yine de bir umut olarak oylarını DP'ye vermiştir. Yazar bunu şöyle açıklar:

"14 Mayıs 1950. 46'da başlayan demokratik hareket; Şemsettin Günaltay'ın namuslu hükümetiyle, her türlü kuşkudan uzak yapılan bir seçim ve Demokrat Parti'nin ezici çoğunlukla iktidara gelişi… İl merkezlerinde, kasabalarda davul zurna şenliği var. Halk DP binalarına koşuyor; birbirini kutlayan kutlayana… Köylülerde şüpheli bir şaşkınlık var. Aslında DP'nin büyük çoğunlukla iktidara gelişi onların oyuyla gerçekleşmişti." (s. 9).

Yazar köylünün oylarıyla Demokrat Parti'yi iktidara taşımasını, önceki dönemlerin sosyal ve ekonomik olaylarının Türk köylüsünü buna mecbur etmesiyle açıklar. Yani uzun süren savaşlardan çıkıldıktan sonra 1929 dünya ekonomik bunalımı

ve arkasından gelen II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri Türk köylüsünün belini bükmüştür.

Yazar, DP heyetiyle birlikte 1954 seçimlerinde tüm oylarını DP'ye veren Zağcıoğlu Köyü'ne gider. Köyün ahalisine bakarak şu düşünceleri zihinden geçirir:

"Hüzünlü, duygulu gözlerle ihtiyarları taradım; İçimde konuştum: sanırım bunlarda bu köyün Yılkı atları: Ama bir köye bu kadar yılkılık çok…" (s. 37).

Yazar, köylülerin fakirliklerini kullanarak, onları boş vaatlerle kandırıp oylarını almayı başaran milletvekili seçilen tanıdıklarını tebrik etmeye gider. O sırada siyasete hiç sıcak bakmadığını belirten şu iç konuşmayı yapar:

"Siyasetin kaderi, pezevenkliği belli olmaz. Onun dediği oldu, biz tasfiye edildik ya da öyle istedik. Bizim idam fermanımızı çıkaran zat milletvekili oldu…" (s. 36).

Yazar, bununla aslında 1946'da kurulan DP'nin Yozgat'taki kurucu heyetinde bulunduğunu, ancak siyasette dönen dolaplara ayak uyduramadığı için ayrıldığını vurgulamaktadır. Bu sebeple siyasetçilere iyi gözle bakmamaktadır. Zağzıcıoğlu Köyü halkının kandırılışının hikâyesini bunun için romanına taşımıştır. DP'nin köylerde tamamen yalana dayalı bir siyaset izlediği gerçeğini, Zağcıoğlu Köyü örneği ile ortaya koymuştur. Köylünün tek derdi vardır. O da Ziraat Bankası'na olan borçlarının silinmesi ve yeni krediler verilmesidir. DP'liler köylünün yumuşak karnını tespit eder ve ona göre vaatlerde bulunurlar. Bununla kalmaz köylünün dinî duygularını da kullanırlar. Yeni cami, minare, kadrolu imam vaadinde bulunurlar. Yani din üzerinden de siyaset yaparlar:

"Zağcıoğlu köyü yola kavuşacak, camisine minare yapılacak, hemi de iki şerefeli." (s. 38).

Zağcıoğlu Köyü'nün 1954 ve 1957'deki iki seçimde de bütün oylarını körü körüne DP'ye vermesini hikâye etmek suretiyle yazar, aslında bir demokrasi eleştirisi yapmaktadır: Bu kadar kötü ekonomik şartlardaki bir ülkede halkın özgür iradesinin sandığa yansımasını beklemek boş bir hayaldir. Buna tarihî şartlar ve dinî sebepleri de ekleyince çok partili sistemin normal işleyişinden söz etmenin zor olacağı düşüncesinin yazarı yazmaya iten temel güç olduğunu söyleyebiliriz. Aslında romanın derin yapısına inildiğinde şu düşünce ortaya çıkabilir: "Bu kadar kötü ekonomik, sosyal ve kültürel

şartlar içindeki köylü özgür iradesiyle seçim yapamaz.” Aslında bu yolun sosyalist ve “seçkinci kadro” düşüncesine çıktığını söyleyebiliriz.

Yazar, DP’nin yalana dayalı siyasetle köylü oylarını aldığı iktidarını da şu şekilde eleştirmektedir:

“DP hiddetli ve şiddetliydi. Devlet elinde olduğu için, vilayet de vali de emrindeydi. DP’nin dört üçlük İdare Heyeti’nde vali duruma egemendi. Ankara’daki bakanlar, devleti baba malı etmişlerdi.” (s. 155).

Yazar, DP ve Adnan Menderes’in izlediği siyaseti ve benimsediği zihniyeti kendi sözleriyle eleştiriye tabi tutmaktadır:

“Ben odunu aday göstersem milletvekili olur…” diyen Menderes keyfince açtığı yolu kendisi yürütüyordu.” (s. 159).

“Menderes: Siz isterseniz Hilâfeti de getirirsiniz…” (s. 139) diyen yazar, bütün bu duygu ve düşüncelerini işlediği romanlarında asıl anlatmak istediklerini, daha net bir şekilde İstiklâl Harbi Gazisi Ahmet Çavuş’a söyletir:

“… Allah’ın doğrusu sersefil bir köy var. Emme velâkin Osmanlı’dan daha gözel. Mubarek Mustafa Kemal Atatürk’ün bize verdiği bir emniyet var. Rahmetli oldu, emme biz onun emniyeti içinde yaşıyoruz. Bu köylü takımı bilmez Osmanlı’da köle olarak gelip, köle olarak gittiklerini… O’dur: “Köylü milletin efendisidir.” Diyen. O’dur: “Ne mutlu Türk’üm” diyen. Köy ehalisini eşkıyanın zulmünden kurtaran. Dört bir yöne dirlik düzenlik getiren. Gel bunları şimdi padişahın köle takımı bu millete anlat…(…). Bizim köy milleti bir Demirgıratlık tutturmuş. “İşimizi onlar görür.” Diyorlar. Başka lafları yok. Allah’ın doğrusu yengenle birlik Halkçılara irey verecek iki insan kaldık koca köyde. Bizim iki ireyimize de tasallut ediyorlar. Başpapazları aha şu gördüğün muhtarla ocak başkanı! Köylü de tümüyle onlara bağlanmış.” (s. 23).

III.3.7.4.2. İşlenen Meseleler

Romanda 1950-1960 dönemi Türk siyasî hayatı ve köylünün çeşitli sorunlarına dair onlarca meseleyi bulmak mümkündür.

Siyasîlerin devlet memurlarını kıskaca alması ve baskı altında tutması ülkemizin önemli problemlerinden biridir. Bu gerçeği yazar, Zağcıoğlu Köyü’ne 1954 seçimlerinde sandık başkanı olarak giden Hakkı Bey tipiyle ortaya koymuştur. Hakkı

Bey, halkçı olduğu hâlde köydeki siyasîlerin baskısıyla oyunu DP'ye vermek zorunda kalır. Vilayete döndüğünde de alay konusu olur ve hakarete uğrar.

"Oşukçu İbiş", "Kuşkaldıran Recep" gibi isimlendirmeler, kinayeli isimlendirmelerdir. Siyasîlerin etrafında her zaman görülen dalkavuk zümresi bu tiplerle ortaya konmuştur.

Köylülerin Ziraat Bankasına kredi borcu gerçeği, Türkiye'deki tarım politikalarının bir eleştirisi olarak romanda yer alır. Köylünün makinalı değil, öküz ve kara sabanla dahi tarım yapacak gücü yoktur. Kıraç arazi ve kötü iklim şartları da düşünülünce köylü kesiminin zor bir hayat yaşadığı gerçeği, eserde üzerinde uzun uzun durulan temel bir meseledir:

"Hepimizin aklımızın başına geldiği günden beri kendimizi düven öküzü biliriz. Kağnı, sap sırtımızda herkten ekine, ekinden harmana… Orada da harman öküzü kesiliriz. Öküz döner, biz döneriz… Köyün kaidesi bu!" (s. 60).

Köylülerin siyasetçilerden bir talebi ise okul ve öğretmendir. Ancak bu konuda da pek hevesli ve istekli görünmemektedirler:

"Okul öğretmen babında köylünün büyük bir iştahı yok. Bir muallim yeter, diyorlar. Elif'i, be'yi daha doğrusu A'yı, B'yi öğrensinler, çıksınlar dam başına." (s. 60).

Köylülerin dile getirdikleri meselelerden bir diğeri de içme suyudur. *"Resmen dere suyu içiyoruz."* (s. 60) şeklinde şikâyetlenmektedirler.

Köylülerin siyasîlerden halledilmesini istedikleri bir mesele de "yol" sorunudur. Roman boyunca köylünün istekleri ve siyasî vaatleri arasında yol meselesi çokça zikredilmektedir.

Yazarın romanda dikkatle vurguladığı hususlardan biri ise köylülerin dindar görünmesine karşın, hiç de öyle olmadıkları ve hurafelere din diye inandıkları gerçeğidir. Köylüler, Cuma vaazlarında dinlediklerini kulak ardına atmaktadırlar. Romanda fakir insanın dinî konularda hassasiyetinden söz edilemeyeceği gerçeği şöyle ifade edilmektedir:

"Takdir'i İlahî imiş… Bal şerbet içenlerin bir adım ötesinde kuru arpa ekmeğine razılık gösterip, gelip gittiklerinden toprağın bile hiç haberi olmayan bu köylü ahalisinden ne haber?..." (s. 74).

Türkiye'nin ve köyün önemli meselelerden biri de köyden büyük kentlere mevsimlik işçi olarak gidiş veya şehre göç sorunudur. Yazar köyün bu gerçeğini de ihmal etmez (s. 111-113).

Romanda dikkatlere sunulan bir husus da, bazı devlet memurlarının çıkarları uğruna iktidar partisine yandaşlık yapmasıdır. Yazar, bunu 1957 seçimlerinde bilinçli olarak Zağcıoğlu Köyü'ne sandık başkanı olarak gönderilen Namık Bey tipiyle ortaya koymaktadır:

"— Bizim Namık bir numaralı Demirgırat'tır. Memurluğu ötesinde çok günü partide geçer." (s. 169).

III.3.7.5. Anlatım

III.3.7.5.1. Dilin Niteliği

El Eli Yur, El de Yüzü romanı, daha adından başlayarak yöresel sözler, deyimler ve atasözlerinin sık kullanıldığı bir eserdir. Yani eserde Yozgat yöresinin mahallî konuşma dili (ağzı) egemendir. Diyalogların ağırlıkta olduğu romanda, konuşma dilinin kısa. Eksiltili ve devrik cümleleri önemli bir yer tutmaktadır. Örnek:

"Seçim sonu şeker tadı aldık, ama ağzımızın içi zehir. Hadi bakın harmanlara… Bire üç beş vermeyen ekine… Koca bir yılla cebelleşeceğiz. Satacak üç şinik buğdayımız yok. Bırakacağımız tohumluktan hiç de hayır yok! Ev cemaati zahranın nerdeyse tümünü yer. Önümüzdeki aylarda var devlet babaya yalvar." (s. 45).

Romanda mahallî konuşma dili yanında siyasete dair terim ve kavramların bolluğu da dikkati çekmektedir: *Demokrasi, Parti, iktidar, muhalefet, mebus, vekil, bakan, idare heyeti, ocak başkanı, sandık başkanı, rey seçim, bakan* vb.

Eserde dil sapmaları da önemli bir yer tutmaktadır. Bu dil sapmaları genelde küfür ve ayıp sözler şeklindedir. Örnek:

"Şu Satı orospusu işimizi altüst etti. Ne yüzlen şehre gidip müdürleri göreceğiz? Giderken adamların yüzü turşu çanağına dönmüştü. Bizi Satı kadın ve birkaç ihtiyar bok çanağına döndürdüler." (s. 42).

Eserde kişi adlarının önüne ve sonuna getirilen lakaplar ve unvanlar da dikkati çekmektedir: Oşukçu, Kuşkaldıran, Çavuş, Onbaşı, Kadın vb. Eserde yazar anlatıcı Abbas Sayar'ın sözü aldığı kısımlarda sade bir yazı dili kullanırken, sözün Zağcıoğlu köylülerine bırakıldığı kısımlarda argo, küfür ve ayıp sözlerle dolu, mahallî ağız özelliğinin egemen olduğu görülmektedir. Ancak yazarın bütün romanlarındaki ortak bir özellik olarak kısa ve basit cümleler eserin dilinin en belirgin vasfıdır. Örnek:

"Bizimkiler yiğit yiğit caminin önüne gelince durakaldılar. Caminin güneş tutan sol yanına da baktılar. Köylüden eser yoktu. Kuşkaldıran o aralık caminin giriş kapısından baktı. Namazla niyazla hiç ilgisi olmayan on otuz kişiyi yatıp kalkarken gördü. Hoca da yeni cemaatinden pek memnundu." (s. 162).

III.3.7.5.2. Üslubun Niteliği

El Eli Yur, El de Yüzü romanı, üslup itibariyle yazarın diğer eserlerinden farklı bir özellik taşımaktadır. Bu romana üslup itibariyle politik hiciv örneği demek mümkündür. Yazar, bu hicvi yaparken iki anlatım tarzından yararlanmaktadır: Birincisi mizah, ikincisi ise eleştiri üslubudur.

Yazarın Zağcıoğlu köylülerinin politik yanlışlarını ortaya koyarken kullandığı mizah tarzı, kara mizahtır. Meselâ köylüler köye jip geldiğini görünce, icracı zannetmiş ve ezanı vakitsiz okutarak, namazla alakaları olmayanlar bile camide abdestsiz namaza durmuşlardır.

Yine köylüler normal zamanlarda caminin güneş alan duvarı dibinde toplanırlar, imam ezan okumaya başlayınca namaz kılmaktan kurtulmak için bir bir ortadan kaybolurlar.

Yazarın, romanın 2. Bölümü'nde anlattığı bir Alevî köyünün muhtarı olan Mestan Kâ'nın cami yaptırma hikâyesini sunum tarzı bir kara mizah örneğidir. Mestan Kâ camiyi yaptırdıktan sonra Oflu bir hoca bulur ve hatta hükümet emri gibi göstererek namaza gelmeyenlere para cezası keser.

Yazarın eleştirel tavrına şu cümlelerini örnek gösterebiliriz.

"… 1946'da il müteşebbis heyetini kuranlardan biri bendim. Onların hiçbiri yoktu ortada. Hele hele milletvekili olan ...… il başkanına, üniversite okuduğu için 948'de bir haber göndermiştim: "Gel bize katıl" diye. Yanıtı şu olmuştu: "Hele onlar idam olsunlar, ben sonra gelirim." (s. 36)

III.4. ROMANLARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ

Yazarın yukarıda incelemesini yaptığımız bütün romanlarını çeşitli açılardan sınıflandırarak şöyle bir tablo ile göstermek faydalı olabilir:

	YA	**Ç**	**CŞ**	**DB**	**TSS**	**AYY**	**EEYEY**
Yazarın amacına göre	Tezli	Tezli	Tezli	Tezli	Tezli	Tezli	Tezli
Anlatıcısına göre	3. Şahıs	1 ve 3. Şahıs	1 ve 3. Şahıs	1 ve 3. Şahıs	1. Şahıs	1 ve 3. Şahıs	1 ve 3. Şahıs
Yazı türüne göre	Biyografik	Biyografik	Biyografik	Anı	Mektup	Anı	Anı
Sanat anlayışına göre	Realist	Realist	Realist	Realist	Realist	Realist	Realist
Okuyucudaki etkisine göre	Lirik	Didaktik	Didaktik	Didaktik	Didaktik	Didaktik	Satirik
Kişileri ve zümresine göre	Alegorik-Köy	Tip-Karakter - Köy	Tip-Karakter-Köy	Köy	Tip-Karakter	Tip-Karakter	Köy
Konusuna göre	Pastoral	Sosyal	Sosyal	Sosyal	Psikolojik	Filozofik	Sosyal

Not: Tabloda roman adları kısaltılarak verildi. Bunun için kısaltmalar bölümüne bk.

III.4.1.Kurgulama

Abbas Sayar'ın romanları yapı itibariyle klasik roman tekniği (sosyoloji ağırlıklı) içinde değerlendirilecek cinsten eserlerdir. Ancak *Can Şenliği, Tarlabaşı Salkım Saçak* ve *Anılarda Yumak Yumak* romanları konuları ve vaka yapısı ile modern roman (psikoloji ağırlıklı)'a daha yakın durmaktadırlar. Ayrıca romanların hiçbirinde de klasik romanlarda olduğu gibi bir ömür değil, kişilerin hayatından kısa bir zaman dilimi anlatılmıştır.

Yılkı Atı'nda 3. şahıs hâkim anlatıcı, *Tarlabaşı Salkım Saçak*'ta 1. şahıs kahraman anlatıcı görülürken kalan 5 romanda 1. ve 3. şahıs kahraman anlatıcı birlikte kullanılmıştır. Yani bu 5 eserde yazar anlatıcı gerçek kimliği ile hem kahraman hem de anlatıcı konumundadır. Böylece romanlarına çok seslilik kazandırarak monotonluğu kırmış, hem de yaşanmışlık duygusu vermiştir. Yazar bunu yaparken büyük ölçüde nesnel gözlemci tavır sergilerken, yer yer okuyucuya hitap ettiği, tarafsız konumunu kaybettiği de olmuştur. Özellikle son romanlarında (*Anılarda Yumak Yumak, El Eli Yur El de Yüzü*) bunu görebiliyoruz. Yani Ahmet Mithat Efendi'nin okuyucuya hitabı gibi, ya da geleneksel anlatılardaki anlatıcı tavrı gibi bir tarzı Abbas Sayar da da görüyoruz.

Yazar, bütün romanlarında kronolojik düz bir çizgide devam eden olaylar zincirinden oluşan vakalar sunmuştur. Bunu yaparken zaman zaman kişilerin mazisine dair bilgileri de kişileri konuşturmak suretiyle kronolojiyi veya olay akışını kesmeden

sunma yoluna gitmiştir. Eserlerin vakaları son derece basit bir yapıya sahiptir, kompleks yapıda bir romandan söz edemeyiz.

Yazarın vaka tekniği açısından en farklı olan romanı *Tarlabaşı Salkım Saçak* adlı romanıdır. Çünkü tamamı romanın başkişisi tarafından arkadaşına yazılmış mektuplardan oluşmaktadır. Bu mektupların tek kişinin kaleminden çıkmış olarak kurgulanması bir özgünlük olarak değerlendirilebilir. Yazar diğer 6 romanında, daha çok biyografik ve otobiyografik nitelikte anılara yaslanmıştır.

Bu eserlerin hiç birinde derin tasvir ve tahlillere girişilmez. Vaka dikkatlere sunulurken anlatı ve diyaloglar vakanın sunumunda ağırlıktadır. Bu sebeple eserlerde zaman zaman uzun ve farklı bazen alakasız gibi duran esere iliştirilmiş birçok hikâye okumak gerekmektedir. *Dik Bayır* ve *El Eli Yur El de Yüzü* romanları ardı gelmeyen uzun olaylar zincirinden oluşmaktadır. Bu bize yazarın eşya ve varlığa değil, olaylara ve kişilerin konuşmalarına yoğunlaştığını gösterir.

Abbas Sayar'ın kanaatimizce vaka tekniği ve kurgusu en sağlam romanları ilk üç romanıdır. Buna bir de *Tarlabaşı Salkım Saçak* romanı eklenebilir. Diğerlerinde aynı dikkat ve titizlik görülmez. Kurgu bakımından diğer romanları dağınık ve özensiz gözükmektedir.

III.4.2. Kişileştirme

Abbas Sayar'ın roman kişilerini ele alış tarzı e sunuş biçimi de orijinaldir. Durup kişilerin fiziğini tasvir ettiğine ve psikolojik tahlil yaptığına hiç rastlanmamaktadır. Kişileri daha çok konuşturarak ve davranışlarını hikâye ederek sunmaktadır. Bilhassa kişilerin fizikî tasvirine neredeyse hiç yer vermemektedir. Buna rağmen Doru Kısrak, Çelo, Hüseyin Ağa, Kezik, Halime, Hâkim Canan, Cemil gibi roman figürleri son derece canlı ve başarılıdır. Bizce kişilerin sunumundaki sadelik ve basitlik kişileri daha belirgin kılmıştır. Ayrıntıya boğulsalardı bu canlılık belki de olmayacaktı.

Abbas Sayar'ın roman kişileri genellikle ekonomik problemlerin kıskacında kalmış, bunun mücadelesini veren kişilerdir. *Tarlabaşı Salkım Saçak*'ta Cemil, Anılarda Yumak Yumak'ta Hâkim Canan bunun istisnasıdırlar. Cemil, bir anlık zaafının sonunda kader kurbanı bir kimse, Hâkim Canan ise adalet dağıtan bir kişi iken emekli olunca adaletsizliğin ve haksızlığın kurbanı olur. Bu açıdan bakılınca da diğer romanlardaki kişiler de bir şekilde ekonomik ve sosyal adaletsizliğin kurbanıdırlar. Meselâ Doru

Kısrak, Çelo, Hüseyin Ağa, Raşit birer kurbandırlar. Hepsi de bir şekilde zarar görmüş, haksızlığa uğrayıp perişan olmuş tiplerdir.

Sayar'ın romanlarındaki çocuklar, genç kızlar, yaşlı kadınlar ve gazilere bakış son derece olumlu iken orta yaşlı erkek ve kadınlara olumsuz bir bakış söz konusudur. Bunlar içinde de sadece güvenilir ve en iyi tipler Seferberlik ve İstiklâl Harbi gazileridir. Yazar onları ayrı bir yere koymaktadır. *Yılkı Atı*'nda Hıdır Emmi, *Can Şenliği*'nde Hüseyin Ağa, *El Eli Yur El de Yüzü* romanında Gazi Ahmet Çavuş adeta yazarın tek saygı duyduğu olumlu kişilerdir. Yaşlı Doru Kısrak'ı da bunlara ilave edebiliriz.

Sayarın romanlarında kişilerin kişilerle doğrudan doğruya çatışma içine girdikleri görülmez (Çelo hariç). Kişiler daha çok ayakta kalma mücadelesi veren, bunu için önlerine çıkan engelleri aşmaya çalışan tiplerdir. Fakat bu kişilerin mücadeleden galip çıktıkları pek görülmez, hepsi de sosyoekonomik yapıya yenik düşerler. Belki Doru Kısrak bunun istisnasıdır denebilir. Fakat onun da akıbeti belirsizdir.

Belirgin olan genç kadın tiplerinden Kezik, Halime ve Elif de kader kurbanı masumlardır. Onlar da erkekleri gibi olayların sonunda yenilirler. Ya ölürler, ya da başlarına tecavüz gibi bir musibet gelir.

İkinci dereceden erkek ve kadın tipler çok acımasız ve ahlaksızdırlar. Menfaatleri için vahşileşip her kötülüğü yaparlar. Başkişilerden Çelo da amcasını öldürür, fakat kaybeden yine odur. Raşit de katil olur, fakat kaybettikleri daha çoktur. Yani asıl mağdur olan konumundadır.

Sayar'ın birinci dereceden roman kişilerinin ortak duygularından en önemlisi özlemdir. Sevdiklerine ve geçmişe özlem öne çıkmaktadır. Özellikle evlat sevgisi ve özlemi içinde olanlar çoğunluktadır. Doru Kısrak Tay'ını, Hüseyin Ağa geçmişini, Raşit oğlu ve karısını, Cemil oğullarını ve kasabasını vb…

Romanların hiç birinde Hâkim Cânan hariç hiç eğitimli kimse yok diyebiliriz. O da toplumdaki olumsuzlukların şahidi olarak aklı ve bilgisine başvurulan tarafıyla vardır. Toplumda görülen olumsuzlukları anlatan eserlerde cehalet ana sebep olarak görülünce eğitimli kimseye yer verilmemesi normal karşılanabilir.

Kişilerin ortak bir özelliği de kendilerinin haksızlığa maruz kaldıkları, kendilerine zulüm edildiği ve Tanrı tarafından cezalandırıldıkları kanaatindedirler. Bir

başka özellikleri de cinsellik konusunda da bazı kişiler zaaflarına yenik düşmektedirler. Çelo, Kesik Mahmut, Cemil vb. cinsel açlık içindedirler.

Başkişiler genellikle mücadeleci, gururlu, onurlu, sonuna kadar yılmak nedir bilmeyen kimselerdir. Ancak içinde bulundukları olumsuz şartların Allah tarafından kendilerine ceza olarak verildiğine inanmaktadırlar. Yani yanlış bir inanç ve tevekkül anlayışları vardır. Yine de mücadele sonunda ya katil olmakta ya da ölmektedirler. Çelo, Hüseyin Ağa, Raşit, Kezik, Halime vb. Kısaca kötü gidişi engelleyip şarlarını iyileştiren bir kişiye rastlanmaz. Mevcut ekonomik ve sosyal şarlara yenik düşerler. Hatta Sayar'ın hikâye ve romanlarında neredeyse bütün kişilerin en önemli derdi para meselesidir. Toplumdaki olumsuzlukları ekonomik sebeplerle açıklamak Sosyalizm'in bir ilkesidir. Yazar bu ideolojiyi reçete olarak doğrudan sunmak gibi bir tavır sergilemez. Ancak çıkarsama yoluyla bu sonuca gidilebilir.

Sonuç olarak Doru Kısrak, Çelo, Hüseyin Ağa gibi canlı ve ölümsüz tipler çizmiş Abbas Sayar'ın bu konuda ilk eserlerinde daha başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

III.4.3. Zaman/Mekân Unsurlarını Kurgulama

Abbas Sayar'ın romanlarından bazılarında zaman öne çıkarken, bazılarında ise geri planda kalmaktadır. Mesela *Yılkı Atı*'nda zaman geri planda, mekân ön plandadır. *Dik Bayır*'da zaman da mekân da dikkatle vurgulanmıştır. Yazar romanda reel zamanı kısa tutarken (En uzunu Dik Bayır'da iki yıldır.) kişilerin anıları yoluyla geriye dönüşler yaparak bütün bir yakın dönem Türkiye tarihini içine alacak şekilde kurgulanmıştır. Meselâ *Yılkı Atı*'nda reel zaman bir yıl iken, 15 yıllık geriye dönüşle Doru Kısrak geçmişiyle tanıtılır. Bu durum *Dik Bayır*'da daha belirgindir. Reel zaman iki yıl olarak kurgulandığı hâlde 300 yıl öncesi tarihî zamana kadar gidilir ve köyün bütün geçmişi kişilere anılar vasıtasıyla anlattırılır. Bu tutum romanların bütününde aynıdır.

Zaman unsurunun öne çıkarıldığı ve tarihlerle belirlendiği en önemli eser *El Eli Yur El de Yüzü* romanıdır. Bu eser için bir devir (dönem) romanı denek mümkündür. Demokrat Parti ve döneminin eleştirisi niteliğinde olduğu için zaman unsuru dikkatli ve açıkça takvimle takip edilebilmektedir.

Yazar, zamanı kurgularken "Geride kalan sözünü etmediğimiz kırk beş gün içinde…" (Yılkı Atı, s. 93) gibi geleneksel anlatılarda rastladığımız tarzda zamanda

ileriye atlamalar yapmaktadır. Bunu geleneksel anlatılardan yararlanma olarak yorumlayabiliriz.

Mekân unsuru, yazarın romanlarının neredeyse tümünde ön plandadır. 4 romanda ana mekân köy, 2 romanda şehir (Yozgat, İstanbul), 1 romanda ilçe ana mekândır. Yazar bu mekânlar üzerine kurguladığı eserlerinde kapalı mekânlara pek fazla yer vermemektedir. *Yılkı Atı, Çelo, Can Şenliği, Dik Bayır, El Eli Yur El de Yüzü* romanlarında vakanın neredeyse tümü açık mekânlarda geçmektedir. Tabiat özenle ve şiirsel bir tarzda ele alınmıştır. Bu eserlerde kapalı mekânlar pek az görülür.

Tarlabaşı Salkım Saçak'ta ise bunların aksine neredeyse tamamen kapalı bir mekân kurgusu vardır. Bütün olaylar Beyoğlu tarafında Tarlabaşı semtinde bir pansiyon ve bir gece kulübünde cereyan etmektedir. Anılarda Yumak Yumak'ta ise ana mekân zile ilçesinde bir kahvehanedir. Buradan şu sonuca gidebiliriz. Yazar kapalı mekânlara pek ilgi göstermemektedir ve onların tasvirine de pek yer vermemektedir. Aksine açık mekânların söz konusu olduğu köy romanları ve Yozgat'ın kenar semtlerinden birindeki bağ söz konusu olunca dikkatli tasvirlere yer vermektedir. Bu yazarın dışa dönük ve aktif sosyal kişiliğinin yansıması olduğu gibi eserlerin konusuyla da ilgilidir. Bilhassa tabiat tasvirleri sırasında ilkbahar dönemini daha bir sevecen ve şiirsel anlattığını söyleyebiliriz. Bu durum Abbas Sayar'ın tabiata düşkünlüğünün bir sonucudur diyebiliriz. Bunun için ona "Bozkırın romancısı" dense yeridir. *Yılkı Atı*'ndaki bozkır tasviri pastoral tasvirin güzel bir örneğidir.

III.4.4. Ortak Meseleler

Abbas Sayar'ın romanlarında üzerinde durulan en temel sorun cemiyetin Osmanlı'dan bu tarafa ihmal edildiği düşüncesidir. Bunu romanlardan hareketle şöyle açıklayabiliriz. Anadolu halkı Osmanlı asırlarından beri devlet tarafından her şekilde ihmal edilmiş ve kullanılmıştır. Bu da bilhassa kırsal kesimde yaşayanların gittikçe yoksullaşmasına yol açmıştır. Cumhuriyet senelerinde de artan nüfus nedeniyle Anadolu köylüsü de şehirlisi de kendini geçindiremez hale gelmiştir. Halk sadece yoksul düşmekle kalmaz ona hiçbir medeni hizmet de verilmemiştir. Eğitim hizmeti, sağlık hizmeti, ulaşım hizmeti, sosyal güvence gibi temel ihtiyaçları karşılanmamış. Bunlar yoksullukla birleşince ortaya birçok sosyal problem çıkmıştır. Bunlar Sayar'ın romanlarında görülen trajik hayatlardan başka bir sonuç vermemiştir.

Geçinemez hale gelmiş Anadolu köylüsü cehaletiyle de şahsiyetsiz, zalim, katil, haksız, nankör, hırsız, tecavüzcü bireylerden oluşan bir sürü ortaya çıkarmıştır. Böyle bir toplumda iyi ve namuslu kalmak mümkün değildir ana düşüncesi Abbas Sayar'ın bütün romanlarında görülmektedir. Sayara göre, Cumhuriyet ilan edilmiştir, fakat 1929 Ekonomik Bunalımı, II. Dünya Savaşı gibi dünyayı sarsan felâketler de zaten yoksul olan yeni Türkiye'yi iyice perişan etmiştir. Bu arada cahil olan halk da Cumhuriyet ve demokrasiyi de tam hazmedememiştir. Köylünün nüfusu da gittikçe artmış, köyler kendi kendini geçindiremez olunca geçici birkaç çare bulunmuştur. Bunlar büyük şehirlere ameleliğe gitmek, olmazsa büyük şehirlere göçmektir. Bunlar da yetmeyince Avrupa ülkelerine işçi gitmekte çare aranır. Bu çözüm gibi görünen yöntemlerin her biri de başka problemler doğurmuştur.

Romanların sayfalarında rastlanan ortak sorunlar ve ortadan kaldırılması vurgulanan meseleler şunlardır: İlkel tarım yöntemlerinin devam etmesi yoksulluk nedenlerindendir. Geniş kitle her konuda cahil bırakılmıştır, batıl inançlara gömülmüş durumdadır. İlkel tedavi yöntemlerine, fala, muskaya başvurmaktadır. Ahlakî ve dinî yozlaşma, bilgisizlik üst seviyededir. İmamlık, Dedelik, tekke, tarikat gibi kurumlar da iyice yozlaşmıştır (Anılarda Yumak Yumak). Bunun sebebi halkın eğitimsiz bırakılmış olmasıdır. Kırsal kesim insanının barınma ve beslenme gibi temel sorunları da vardır. Toprak damlı, sağlıksız evlerde oturmakta ve bulgurdan başka bir şey de yememektedir.

Bu kadar ihmal edilmiş köylü tıpkı Çelo gibi her olumsuz davranışı sergiler. Çelo cinsel ihtiyacını bir eşekle giderir. Bu müthiş bir trajedidir. Köylünün düştüğü durum budur. Böyle insanlardan olumlu bir şey beklenmesi hata olur. Bunun dışında köylü çıkarı için öz kızının namusu hiçe sayabilmektedir (Eset Çavuş gibi). Rahatça cinayet işlenmekte, öldürmekten ve öldürülmekten de çekinmemektedir. Toprak için her şeyi göze alabilmektedir.

Köylü çok partili siteme geçilince de çıkarı için oyunu koz olarak kullanmayı öğrenmiştir. Köylünün zayıf yanlarını bilen politikacılar bu kesimi hem ekonomik vaatlerle, hem de dinî söylemlerle kandırma yoluna gitmişlerdir.

Kısaca Sayar'ın romanlarında sıralanan meselelerin ana sebebi olarak Anadolu insanının ihmal edilmişliği ve sömürülmüşlüğü ortaya konmaktadır.

III.4.5. Dil ve Üslup Üzerine Bazı Dikkatler

Abbas Sayar'ın romanlarında dil bakımından iki tavır görüyoruz. Birincisi özellikle köy romanlarında kullanılan yöresel dil unsurlarının ve konuşma dilinin ağırlıkta olduğu romanlar. Bunlar: *Yılkı Atı, Çelo, Çan Şenliği, Dik Bayır, El Eli Yur El de Yüzü*. İkincisi ise daha çok yazı dilinin ağırlıkta olduğu kahramanları aydınlar olan *Tarlabaşı Salkım Saçak*, *Anılarda Yumak Yumak*'tır. Genelde yazarın romanlarına hâkim olan dil unsurları ve özellikleri şunlardır: Sade konuşma dilinden gelen kısa fiil cümleleri, devrik cümleler, eksiltili cümleler, yöresel kelime, deyim ve atasözleri, dua ve beddualar, tarım ve hayvancılık terim ve kavramları, argo ve küfürlü sözler Sayar'ın roman dilinin başlıca nitelikleridir. Bu, Abbas Sayar'ın kişilerini sosyal çevreleri ve eğitim durumuna göre konuşturma gayretinden ileri gelmektedir.

Abbas Sayar'ın romanlarında nesnel (objektif) bir tarzda yalın (çıplak), hareketli (dramatik) bir anlatım egemendir. Bunun dışında hikemî bir üsluba (özellikle *Anılarda Yumak Yumak*'ta) ve yer yer de romanların bazı kısımlarında mizahî bir üsluba (özellikle *El Eli Yur, El de Yüzü* romanında) başvurmaktadır.

III.5. ROMANCILIĞI ÜZERİNE TOPLU BİR DEĞERLENDİRME

Abbas Sayar, romanlarını tamamen sanatçı kabiliyetiyle gözlemlerine ve hayat tecrübelerine dayanarak yazdığını, hazırlık yapma ihtiyacı duymadığını, bunun için çok uzun zaman ve çaba sarf etmeden kolayca yazdığını söylemektedir. Bu konuda kendisine sorulan bir soruya şöyle cevap verir:

"Yazmak için rahat bir ortam aramam. Bir lokantada yazabilirim. Yazmaya başladığım an hiçbir şey duymam. Yılkı Atı'nı akşamüzerleri çıktığım Şehir Kulübü'nde kaleme aldım. Can Şenliği'nin son bölümünü Çamlık Belediye Gazinosu'nda tamamladım."[215]

Başka bir yazısında da roman yazma tarzını, yazma isteği duyunca eseri kısa bir süre yoğunlaşarak yazdığını şu şekilde anlatmaktadır:

"Ben eline her gün kalem alan bir yazar değilim. İşim gücüm ötesinde, yılın on ayında avara avara gezerim… Kalem. Kâğıt hiç yanıma yaklaşmaz. Sonra bir hal olur.

[215] Ender Atabek, a.g.s., s. 1.

On-yirmi gün kapanırım odama… Sıyırır atarım bir romanı. Hep böyle oldu bugüne dek…"[216]

Abbas Sayar, 1975 Yılı Madaralı Roman Ödülü'nü kazanması üzerine kendisiyle yapılan bir söyleşide romancılık serüvenini şöyle özetlemiştir:

"Şiirden romana geçişim, 1955'lerdedir. Tarlada ziraat yaparken bir yılkı atı gözüme ilişti. Onun üzerine bir roman yazdım. Bu roman uzun süre ortalıkta süründü, ekonomik gücüm olmadığından dolayı. Bu roman 1970'te TRT ödülünü kazandı. Okurların ilgisi ve aldığım bu ödül beni daha çok sanat dünyasına çevirdi. Bu aralık "Çelo"yu hazırladım. "Çelo"da 1974 yılı Türk Dil Kurumu ödülünü kazandı. Bu olay mutluluğumu ve yazma gücümü daha da arttırdı. "Can Şenliği"ni hazırladım. O da bildiğiniz gibi, saygı duyduğum bir jüri tarafından ödül kazandı."[217]

Abbas Sayar, roman anlayışını anlattığı bir konuşmasında özetle bireyi toplumla ve doğa ile ilişkileriyle birlikte ele aldığını, bireyin ekonomik mücadelesini konu edindiğini söylemektedir:

"Ben bireyi toplum içinde ele alırım. Bireyin ıstırabını, sevincini verirken, toplumu da verme çabası içinde yazarım. Zaten bence toplum bireyi yaratır, birey toplumu değil. Hareket noktam halktır, halkı iyi tanıyorum, onun için de yazıyorum. Benim yapıtlarım, halkın düşünce ve duyuşundan açılmış küçük bir penceredir. Doğayla insan ilişkilerini de iyice sezinledim, algıladım şimdiye dek."[218]

Abbas Sayar'ın ülke çapında ismini duyurması *Yılkı Atı* romanının 1970 yılında yayımlanmasıyla olmuştur. O yıl ulusal basında hakkında övgü dolu yazılar çıkmıştır. Bu yazılardan ilki Oktay Akbal'a aittir. Akbal, eseri yılın edebiyat olayı olarak karşılamakta ve yazarını Fransız yazar Jean Giono ve Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'la yarıştırmaktadır:

"(…) Rahatlıkla anlatılmış, abartılmamış. Sosyal sorunları deşiyorum diye yapaylığa düşülmemiş. Bir öykü anlatıyor size yazar. Yaşadığı, bildiği, duyduğu bir yaşamın öyküsünü… Doğa içinde duyuyorsunuz kendinizi. Giono, Aytmatof'un doğayla insanın sarmaş dolaşlığını anlatan romanları, öyküleri kadar etkili. "Tepe"sini

---

[216] Abbas Sayar, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1977*, Yaylacık Basımevi, İstanbul 1977, s. 560.
[217] Kemal Özer, "1975'te Armağanlar, Ödüller, Yarışmalar", *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1976*, Yaylacık Basımevi, İstanbul 1976, s. 255.
[218] Kemal Özer, a.g.m., s. 255.

hatırladım Jean Giono'nun nedense. Biraz da Aytmatof'un "Kopar Zincirlerini Gülsarı"sını. Ama Yılkı Atı kendine vergi nitelikler taşıyor. Kimseye benzemiyor. Özgün bir yapıt. Etkileyici, başarılı bir öykü. Yılkı Atı'nı unutmayacağınız gibi yazarının adını da unutmayacaksınız: Abbas Sayar. Yılkı Atı yılın edebiyat olayıdır derken işi büyüttüğümü sanmayın. Öyle gerçekten öyle…"[219]

Kısa süre sonra Tarık Dursun K da 25 Kasım 1970 tarihli *Milliyet* gazetesinde Abbas Sayar ve eserini takdir eden bir yazı kaleme alır. O da eserde Aytmatov'dan, Jack London'dan ve Rudyard Kipling'den izler bulduğunu ve eserde laf ebeliğinden eser bulunmadığından söz etmektedir. Fakat henüz romancı olarak acemi olduğunu da belirtir. Şu son değerlendirmeyle yazısını bitirir:

"Yılkı Atı ile işinin başında ve başlangıç noktasındadır. Hem tabiata hem de insanlara değişik bir bakış açısıyla edebiyatımıza giriyor. Kısacık romanında sayfalar dolusu laf ebeliği yapacağına kestirmeden varacağına varıyor, olayları noktalıyor. Sayar da bir de acemiliğin tatlı güzelliği var. Özden, ukalâlıktan uzak, sıcak ve doğrucu. Üstelik yazıcılığın gıllıgışlı hergele yanlarını da daha bilmiyor, yanı bozulmamış. Daha tomurup açmamış. Kim bilir Yılkı Atı'nı güzel ve başarılı saydıran da bu yanlarıdır."[220]

Rauf Mutluay da *Yılkı Atı* için kaleme aldığı tanıtım ve eleştiri yazısında, dünya edebiyatından hayvanlar üzerine yazılmış romanlar ve yazarlarından söz ettikten sonra eser ve yazarı için saygı gösterilmesi gereken bir ilk eser olarak nitelendirir ve roman yapısında bir eser olmadığını belirtir:

"Duygulu bir hayvan hikâyesi değil, anlamlı bir köy gözlemidir eser. Roman olmayan yapısına rağmen etkili, doğru, güzel bir başlangıç. Saygı ve özen gösterilmesi gereken iyi bir ilk eser."[221]

Ayhan Dinç de Abbas Sayar'ı *Yılkı Atı*'ndan dolayı "Bozkır Yıldızı" olarak selâmlamakta ve şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Abbas Sayar'ın Yılkı Atı son yıllardaki edebiyatımızda güçlü bir çıkıştır. Dileğimiz okurlarının karşısına ilk kez Yılkı Atı'yla çıkan sayın Sayar'ın daha güçlü

---

[219] Oktay Akbal, "Bir Kitap: Yılkı Atı", *Bozok*, nr. 5121, 9 Kasım 1970, s. 1, 3-4.
[220] Tarık Dursun K, "Yılkı Atı", *Bozok*, nr. 5134, 27 Kasım 1970. s. 1.
[221] Rauf Mutluay, "Yılkı Atı", *Bozok*. Nr. 5142, 9 Aralık 1970, s. 1, 4.

daha doygun yapıtlarını görmek, Abbas Sayar'ı edebiyatımızın bir "bozkır yıldızı" olarak selâmlamak."[222]

Bütün bu değerlendirmeler *Yılkı Atı*'nın yayımıyla nasıl bir ilgi ile karşılandığının göstergesi olduğu gibi neden bütün edebî çalışmalarda hep bu eseriyle anıldığının ve hatta niçin diğer eserlerinin bu eserinin gölgesinde kaldığının da göstergesi olabilir diye düşünüyoruz.

Böylece Abbas Sayar, bu ilk eserinin yayımlanmasıyla büyük bir ilgiyle karşılanır. Ardından yayımladığı *Çelo* (1972), *Can Şenliği* (1975), *Dik Bayır* (1977), *Tarlabaşı Salkım Saçak* (1987), *Anılarda Yumak Yumak* (1990) ve *El Eli Yur El De Yüzü* (2003) adlı romanları ile dikkatleri üzerine çekmeye devam eder ve yazarın ününü sağlamlaştırır. Ancak ilk dört romanından dolayı bütün edebî araştırma ve incelemelerde adı hep köy romancısı olarak anılır.

Bu konuda en kapsamlı çalışma Ramazan Kaplan tarafından yapılmış olan *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy* adlı çalışmadır. Bu çalışmada Abbas Sayar, 1960 -1980 dönemi köy romancıları arasında *Yılkı Atı*, *Can Şenliği* ve *Dik Bayır* romanları ile ele alınmıştır[223].

Abbas Sayar'ın romancılığı ve romanları konusunda en dikkate değer tespitler Prof. Dr. İnci Enginün tarafından yapılmıştır. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* adlı çalışmasında 1946-1980 döneminde marksist ideoloji etkisinde ve çoğunluğu Köy Enstitüsü kökenli romancılar tarafından yazılan hazır model (tek tip, kalıplaşmış, tek model) romanlar yanında Abbas Sayar gibi az sayıda yazar tarafından hiç de öteki romanlarda görülen hazır modellere benzemeyen unutulmaz ve güzel eserlerin de bulunduğunu söylemektedir. Daha sonra da Abbas Sayar'ın ilk üç romanını başarılı köy romanı örnekleri arasında saymakta ve ondan sonra yazdıklarında aynı başarıyı devam ettiremediğini belirtmektedir[224].

Atilla Özkırımlı da İnci Enginün gibi Abbas Sayar'ın "şematik köy romanı dışına taştı"ğını belirtmektedir[225]. Bu açıdan yazarın romanları üzene bir de yüksek

---

[222] Ayhan Dinç, "Bozkır Yıldızı", *Bozok*, nr. 5147, 15 Aralık 1970, s. 1.
[223] Ramazan Kaplan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, Akçağ Yay., Ankara 1997, s. 267-398.
[224] İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., İstanbul 2001, s. 324-327.
[225] Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 4, Cem Yay., İstanbul 1990, s. 1018.

lisans tezi yapılmıştır. Bu çalışmada da yazar "*klişelerden uzak bir köy romancısı*" olarak ele alınmıştır[226].

Abbas Sayar'ı ve eserlerini ele alan bir diğer çalışma ise Olcay Önertoy'un yaptığı *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü* adlı çalışmadır. Bu çalışmada da Abbas Sayar, ilk dört romanıyla 1960-1980 dönemi toplumcu bir köy romancısı olarak ele alınmış, değerlendirilmiş ve şu tespitlerle bulunulmuştur:

"Abbas Sayar, romanlarını pek üzerinde durmadan gelişi güzel yazdığını "Bir çırpıda yazarım romanlarımı. Müsveddem yoktur. İlk yazdığım nüsha gider kitabevine." sözleriyle belirtmekle birlikte diline gösterdiği özen, üzerinde uzun süre durulup düşünülerek yazıldığı izlenimi vermektedir. Dili zorlamadan kullanan Abbas Sayar gerek kendi anlatımında, gerekse kişileri konuştururken yerel dilin konuşma özelliklerine yer vermiştir. Halk arasında kullanılan deyimlere, atasözlerine, manilere yer yer argoya kaçan konuşmalara yer vermesi onu okuyucuya sevdiren önemli etkenlerdendir."[227]

Osman Gündüz de Abbas Sayar'ı ilk üç romanıyla Toplumcu-Gerçekçi yazarlar arasında saymaktadır[228]. Bu görüşün aksine Ali İhsan Kolcu ise yazarı bireysel eğilimli yazarlar arasında değerlendirmekte ve eserlerinin Toplumcu-Gerçekçi yazarların eserlerindeki şematik yapıya uymadığını söylemektedir. Ayrıca Kolcu, yazarın romanları üzerine yaptığı değerlendirmede Sayar'ın köye ve köylüye ekonomi-politik açıdan baktığını, romanlarında teslimiyetten çok direnç olduğunu, roman kişilerinin uyanık bir bilince sahip mücadeleci tipler olduklarını ve onur, gurur ve haysiyet kavramlarını öne çıkardığını vurgulamaktadır[229].

Ayrıca buraya kadar ki görüş ve tespitlerin tamamı yazarın ilk üç ya da dört romanı üzerinden yapılmıştır. Son üç romanı hiç dikkate alınmamıştır. Yazarın bütün romanları üzerine sadece bir adet yüksek lisans tezi yapılmıştır[230].

---

[226] Çalışmada "Can Şenliği" romanı köy romanı olarak ele alınmıştır. Oysa bu eserin köy romanı olmadığı açıktır. Çünkü eserin konusu Yozgat il merkezinde ğeçer ve başkişisi de bir köylü değildir. bk. Sevil Tomur, *Klişelerden Uzak Bir Köy Romancısı: Abbas Sayar*, Bilkent Üniversitesi, Ankara 2002, 71 s. (BasılmamışYüksek Lisans Tezi).

[227] Olcay Önertoy, *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984, s. 186-188.

[228] Osman Gündüz, "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2004, s. 435.

[229] Ali İhsan Kolcu, *Cumhuriyet Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum 2008, s. 90.

[230] Nurel Nazlıgül, *Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma*, Osman Gazi Üni, Eskişehir 2007, 238 s. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

Yazar'ın oğlu Ahmet Güner Sayar, babasının *Yozgat Var, Yozgatlı Yok* adlı kitabına yazdığı takdimde romancılığı konusunda Kemal Tahir'le mukayeseye dayalı ilginç bir olay anlatmaktadır:

"Rahmetli Yozgatlı şair Fikret Tanyılmaz anlatmıştı: Yıl 1965. Abbas Sayar'la birlikte Kemal Tahir'i ziyarete Göztepe'deki evine giderler. Sohbette Kemal Tahir romanlarında tarihî vesikalara nasıl yer verdiğini anlatır ve misallerine içi lebaleb kitap dolu çalışma odasında bulunan Osmanlı vakanüvis tarihlerini, son dönemde yayınlanmış anı kitaplarını ve masa üzerinde tedkik edilmeyi bekleyen eski-yazı bazı belgeleri gösterir. Bu ünlü romancımız bütün bu kaynakları tek tek elden geçiriyor, belgeler arasında temassız bilgi uçlarını birleştirerek bunları kurguladığı romanına taşıyarak yazıyor. Kemal Tahir'in tarihî roman yazarken takip ettiği yöntem Abbas Sayar'ın roman yazım anlayışına denk düşmüyor. Şu kadar ki, Kemal Tahir'in evinden kendini sıkıntıyla dışarı atıyor."[231]

Bütün bunlardan hareketle Abbas Sayar'ın bilinen tarzda gücünü marksist ideolojiden alan alışılmış tarzda *Toplumcu - Gerçekçi* bir romancı olduğunu söylemek güçtür. Fakat toplumcu olduğu da bir gerçektir. Ancak marksist olmadığını ve *Toplumcu - Gerçekçilerin* romanlarındaki sınıf fikrinden eserlerinde iz olmadığını kesinlikle söyleyebiliriz. Fakat toplumda görülen kötülük ve kokuşmuşluklara *Toplumcu - Gerçekçiler* tarzında baktığını eserlerinin anlamından çıkarsamalar yaparak söylemek de mümkündür. Fakat açık bir sosyalizm önerisi bulunmamaktadır.

Bu sebeple sanat anlayışı itibariyle ancak müstakil şahsiyetler arasına koymanın daha doğru olacağını söyleyebiliriz. Ayrıca onu sadece bir "köy romancısı" şeklinde dar çerçevede nitelemenin de yanlış olduğunu, diğer konularda yazdığı eserlerinin de değerlendirilmesi gerektiğini söylemeliyiz. Bunun dışında eserleri üzerinde uzun süre emek sarfeden, çalışan titiz bir romancı olduğunu söylemek de mümkün değildir. Aynı durum şairliği ve hikâyeciliği için de geçerlidir.

[231] Abbas Sayar, *Yozgat Var, Yozgatlı Yok*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 17-18.

III.5. HİKÂYELERİN TAHLİLİ

Abbas Sayar'ın bir adet hikâye kitabı bulunmaktadır. "Yorganımı Sıkı Sar" adlı bu hikâye kitabı, toplam üç baskı yapmıştır:

1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1976, 95 s.

2. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1979, 94 s.

3. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002, 89 s[232].

Eserde toplam dört adet hikâye bulunmaktadır. Bunlar şu sırayla eserde yer almaktadır:

1. Yorganımı Sıkı Sar[233]

2. Emrine Şükür[234]

3. Cami Yaptırma Derneği

4. Bulut Ekip Yel Biçen

Bunların dışında *Bozok* gazetesinde tefrikası yapılmış, ancak kitaplaştırılmamış hikâyeleri de bulunmaktadır.

Yazarın hikâyelerinin çoğunluğu *Bozok* gazetesinde tefrika edildikten başka, hikâyelerin vakaları kısmen romanlarının içerisinde de yer almıştır. Yeri geldikçe hangi hikâyenin yazarın hangi romanında yer aldığı belirtilecektir.

III.5.1. KİTAP OLARAK YAYINLANMIŞ HİKÂYELER

III.5.1.1. YORGANIMI SIKI SAR

Hacali, az miktarda kıraç arazisi bulunan fakir bir köylüdür. Bütün umudunu o yıl kaldıracağı ürüne bağlamıştır. Beklediği yağmur yağmayıp mahsulden umudunu kesince, büyük şehre amelelik yapmaya gitmekten başka çaresi kalmaz. Karısı

---

[232] Eserden yapılan alıntılar ve sayfa numaraları bu baskıya aittir.

[233] Bu hikâye birtakım farklılıklarla *Bir Köy Hikâyesi- Yorganımı Sıkı Sar* adıyla Bozok gazetesinde birkaç kez tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "Bir Köy Hikâyesi- Yorganımı Sıkı Sar", *Bozok*, nr. 279-285, 15-21 Eylül 1954, s. 2.; Abbas Sayar, "Bir Köy Hikâyesi- Yorganımı Sıkı Sar", *Bozok*, nr. 2146-2150, 8-12 Kasım 1960, s. 2.

[234] Bu hikâye *Bir Köy Hikâyesi - Veysel Ağa* adıyla ilk defa daha geniş ve ayrıntılı biçimde Bozok gazetesinde birkaç kez tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "Bir Köy Hikâyesi - Veysel Ağa", *Bozok*, nr. 140-149, 11-20 Nisan 1954, s. 2; Abbas Sayar, "Bir Köy Hikâyesi - Veysel Ağa", *Bozok* nr. 2151-2161, 14-25 Kasım 1960, s. 2.

Fadime'ye ameleliğe gitmek için yanında götüreceği yorganını sıkı sarmasını söyler. Hikâye adını buradan almaktadır.

Son bir kez borçlanarak ektiği ekinin durumunu görmek için arazisine gider. Ekinin durumu hiç iyi değildir. Bu sırada beklenmedik bir yağmur başlar, fakat bu hiç hayra alamet değildir. Yağmur bir anda doluya dönüşür. Ceviz büyüklüğündeki dolular, Hacali'nin mevcut mahsulünü de vurur. Mahsulden tamamen umudunu kesen Hacali, bitik bir vaziyette evine döner. Geride karısı Fadime ve küçük oğlunu bırakarak karısının hazırladığı yorganını sırtına vurup, amelelik için şehrin yolunu tutar.

Yazar anlatıcının (üçüncü şahıs anlatıcı) ağzından ve hâkim bakış açısıyla sunulan hikâyede daha çok Hacali adlı kahramanın iç konuşmaları yoluyla, fakir köylünün dramı anlatılmaktadır. Bu sebeple hikâyede daha çok kahramanın bakış açısı öne çıkmaktadır:

"Dalgın dalgın yürüyordu. Düşünmeyi hiç içi çekmiyordu. Ama, yine de düşünüyor, elinde olmaksızın homurdanıyordu: "Yoksa Mevlamın defterinde bizim köyün arazi gaydi yok mu? Gaydi olsa böyle yağmursuz, susuz bırakmaz.. Bizi kel, kıraç bayırlarla terbiye etmez.. Belki de zumlumuzun karşılığı… Azgınlığımıza verilen cüvap." Konuştukları yüreğini ısıtmıyordu tümünden…" (s. 8).

Hikâye, Hacali adlı kahramanın dramını anlatmaktadır. Alışılmış klasik olay hikâyesi yerine bu hikâye, daha çok bir durum hikâyesi niteliği taşımaktadır. Çünkü herhangi bir karşılıklı çatışmaya dayalı olay anlatımı yerine Hacali adlı köylünün içinde bulunduğu durum gözler önüne serilmek suretiyle onun fakirlik pençesine düşmesine neden olan doğal ve ekonomik şartların tahlili yapılmaktadır.

Sadece Fadime adlı eşinden ve küçük bir oğlundan söz edilmektedir. Hacali'nin tek kavgası tabiatla ve fakirlikledir. Kişilik çatışması ve sosyal çatışma yerine hikâyede, bozkır insanının zorlu tabiat karşısında yenik ve fakir düşmesi sonucunda büyük şehre ameleliğe gitmesi işlenmektedir. Kısacası hikâyenin temel çatışma unsuru, köylünün geçimini toprağından sağlayamamasından dolayı ortaya çıkan ekonomik güçlükleri aşmak için verdiği mücadeledir.

Hacali kişiliği ile tipik bir bozkır insanı profili çizmektedir. Zorda kalınca alın yazısına ve Tanrı'ya sığınmakta, yer yer isyanla tövbe arasında kalmaktadır:

"Allah dediği şimdi üstüne karakuş gibi çöken dua idi... Sessizliğini, boyun eğişini uzattı. Camiye girdiğini, ibadet yaptığını sandı… Oysaki caminin yolunu da bilmezdi… Utandı…" (s. 12).

Hacali'nin çaresizlikler karşısında içini rahatlatmak için yaptığı en iyi şey küfretmektir:

"Ceviz büyüklüğündeki dolu taneleri yüzünü tokatlıyordu. Buna büsbütün içerledi. Vur der gibi dolunun fırtınanın üstüne yürüdü… Bağıra çağıra, küfür ede ede köyün yolunu tuttu (…) Doluya usturuplu bir küfür savurdu: Vur, diye bağırdı yeniden. Vurmazsan senden adi kimse olmasın." (s. 13).

Nesnel zaman olarak hikâyenin vakasını tarihle tespit etmek için verilmiş herhangi bir ipucu bulunmamaktadır. Ancak hikâyede geçen banka borcu ve hasar tespiti gibi kavramlardan vaka zamanının eserin yazıldığı yıllara (1976) denk düştüğünü söyleyebiliriz.

Vaka zamanının hangi mevsim ya da ayda geçtiğine dair tek ipucu *"Mayıs başından bu yana iğne ucu damla düşmemişti toprağa…"* (s. 9) cümlesidir. Bundan hareketle yaz başında bir gün Hacali'nin öğleden sonra evinden çıkıp akşam olunca tarladan evine dönmesi ve şehrin yolunu tutması arasında geçen yarım günlük zaman dilimi, hikâyenin vaka zamanını oluşturmaktadır.

Hikâyenin mekânı ise Hacali'nin adından söz edilmeyen köyüdür. Burası kıraç arazilerin çoğunlukta olduğu bir yerdir. Üç beş zengin dışında herkes fakirdir.

Hikâyede konu yazarın romanlarının çoğunluğunda ortaya koyduğu köylünün tarım yoluyla geçimini sağlayamamasından doğan sorunlardır. *Yorganımı Sıkı Sar* hikâyesinde Hacali geçimini elde edeceği mahsulle sağlayamamasından dolayı, şehre ameleliğe gitme mecburiyetinde kalan bütün kırsal kesim insanını temsil etmektedir. Geçinmek için bulunan tek çare budur. Hikâyenin bütününden çıkarılacak sonuç gayet açıktır: Küçük toprak sahibi köylü, bu hâliyle fakirlikten ve ameleliğe mahkûm olmaktan asla kurtulamaz.

Yazar aslında Türkiye'nin önemli bir sosyal sorununu dile getirmiştir. Mevcut ekonomik yapı içinde köylünün sorunlarına el atılmadığı müddetçe, Türk köylüsü daima kötü tabiat koşullarına yenilmeye mahkûm olacaktır. Bu da başka sosyal sorunları beraberinde getirir. Yazarın hikâyede üzerinde durduğu ana tem budur. Köylünün

ekonomik sorunları çözülürse önemli bir sosyal sorun ortadan kalkacaktır. Bu ana fikir etrafında şekillenmiş hikâye, sunduğu küçük ve dramatik bir hayat tablosu kapsamında vicdanlara seslenen yönüyle etkileyici bir niteliğe sahiptir.

Yazarın hikâyelerinde ortaya koyduğu dil ve üslup romanlarındakinden hiçbir fark göstermemektedir. Son derece doğal, sade, akıcı ve yer yer mahallî ağız özellikleri ile günlük konuşma dilinin özelliklerini taşımaktadır. Dramatik ve yalın üslup özelliği hikâyelerinde de belirgin şekilde devam etmektedir.

III.5.1.2. EMRİNE ŞÜKÜR

Hikâyede Veysel Ağa isimli ihtiyar bir köylünün hayvan pazarına kocamış öküzünü satmaya götürmesi ve fiyatların fırsatçı alıcılar yüzünden düşük olmasından dolayı, satmaktan vazgeçerek tekrar köye dönmesi olayı anlatılmaktadır.

Veysel Ağa, Kars'tan öküz getirip köylülere yüksek fiyatla ve taksitle satan sürekçiden öküz satın alıp borçlanmıştır. Bir kısım borçlarını ödemek için yaşlanmış ve iş göremez olmuş koca öküzünü bir ekin zamanı pazara satmaya götürür. O yıl ekinlerin iyi olmamasını fırsat bilen hayvan tüccarları fiyatları iyice düşürmüştür. Bu durumun farkına varan Veysel Ağa, öküzünü satmaktan vazgeçerek köyüne döner.

Bu arada borçlu olduğu esnafa görünmemek için şehre girmeden köyün yolunu tutar. Sabah evden çıkarken oğluna kağnıyı çamura çökertmemesini defalarca tembihlemiş olmasına rağmen, oğlu babasının sözünü tutmayıp kestirme yolu kullandığı için kağnıyı çamura oturtmuştur. Borçlar yüzünden zaten çok bunalmış olan Veysel Ağa'nın bu olayı da haber alınca sinirleri iyice gerilir. Sıkıntı basar ve çareyi o gece yatağını evin damına serdirerek rahatlamakta ve Tanrı'ya şükretmekte bulur.

Yorganımı Sıkı Sar hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyede de yine köylünün fakirlik ve zorlu tabiat şartlarıyla mücadeleden yenik çıkması, ana çatışma unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Emrine Şükür hikâyesi yazar hâkim (3. şahıs) anlatıcının ağzından nakledilmektedir. Anlatıcı tamamen objektif bir bakış açısına sahiptir. Oysa hikâyede verilmek istenen düşünce ve duygu Veysel Ağa adlı kahramanın diyalogları ve iç konuşmaları yoluyla, yani kahramanın bakış açısıyla sunulmaktadır.

Emrine Şükür hikâyesi kişiler açısından da *Yorganımı Sıkı Sar* hikâyesine benzemektedir. Bu hikâye için de tek kişilik hikâye, yani Veysel Ağa'nın hikâyesidir

demek mümkündür. Ancak Veysel Ağa oğlu, karısı ve gelini ile diyalog içindedir; onlara emirler ve küfürler yağdırarak can sıkıntısını gidermeye çalışmaktadır. Hatta Veysel Ağa da mahsulden beklediğini bulamayıp borçlarını ödeme umudunu yitirince, büyük oğlunu harmanı kaldırdığında Hacali'nin yaptığı gibi ameleliğe şehre göndermeye karar verir.

"Pazarı, yamacı bir çırpıda geride bıraktı hafif, serin bir yel değdi yüzüne. Uzun bir oh çekti. Ardından da: "Of değil, emrine şükür" diye mırıldandı. Ama şükür de yüreğini doyuramadı: "Ah gâvur oğlan ah" dedi. Sürek öküzlerini başıma tebelleş etti. Dirlik dişlik bırakmadı bende… Eşşek gibi çalıştırırım onu… Hele harman bir kalksın da o zaman görsün boyunun ölçüsünü… Bir ameleliğe göndereyim de sürek öküz borcu nasıl ödenirmiş? Anlasın…" (s. 22-23).

Veysel Ağa, son derece acımasızdır. Oğluna, karısına ve hatta hayvanlara çok acımasız davranmaktadır. Bütün acımasızlığının ve huysuzluğunun ana sebebi fakirliktir.

Mekân yine Orta Anadolu'nun bir köyü, zaman ise harman zamanıdır. Veysel Ağa'nın oğlu kağnıyı sap getirirken çökerttiğine göre zamanın mevsim olarak harman zamanı olduğunu, yani Temmuz-Ağustos aylarına denk düştüğünü söyleyebiliriz. Vakanın toplam süresi bir günden biraz daha azdır. Veysel Ağa'nın sabah erken kasabaya pazara gidişiyle başlayan vaka, hava kararırken köye dönüşüyle sona ermektedir.

Bu hikâyede Abbas Sayar, köylünün şehirdeki esnaf ve tüccara olan borçları yüzünden çektiği sıkıntıyı Veysel Ağa adlı ihtiyarın ekonomik durumunu ortaya koymak suretiyle dikkatlere sunmaktadır. Veysel Ağa'nın aklına büyük oğlunu şehre ameleliğe göndermekten başka bir çare gelmez. Veysel Ağa borçları yüzünden kasabada çarşıya girmeden ve borçlularına görünmeden köye tekrar kaçarcasına dönmek zorunda kalmıştır.

Pazara götürdüğü öküzüne tüccarlar beklediği paranın çok altında bir fiyat vermişlerdir. Veysel Ağa'nın gönlü öküzünü yok pahasına vermeye razı olmamıştır. Bir müddet daha alacaklılarından kaçarak borçlarını geciktirmek yoluyla, öküzünü daha iyi bir fiyata satmayı ümit etmektedir.

Yazar bütün bu ekonomik koşulları ortaya koymak suretiyle, köylünün üretim şartları ile sermaye sahipleri arasındaki ilişkilerin adaletsiz bir yapıya sahip olduğunu vurgulamakta ve üstü kapalı olarak mevcut yapıya (ekonomiye) eleştiriler yöneltmektedir.

III.5.1.3. CAMİ YAPTIRMA DERNEĞİ

Bu hikâye, yazarın önceki iki hikâyesinden birkaç bakımdan farklı bir nitelik arz etmektedir. 40 sayfa civarındaki hacmiyle ve kurgusuyla bir hikâyeden çok romanı andırmaktadır. Çünkü çerçeve vaka içinde uzun bir olaylar zincirini ihtiva etmektedir. Ayrıca yazar, bu hikâyesinde köylünün yoksulluk probleminden uzaklaşarak, dinin siyasete alet edilmesi ve maddî çıkarlar için kullanılması konusunu ele almaktadır. Bu konuyu yazar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok* adlı eserinde şöyle açıklamaktadır:

"İktidar din sömürüsüne geçmişti. İl'in her yönünde cami yaptırma, tamir dernekleri kuruluyordu. Din adına büyük yağma, çalıp çırpma olayları başladı. Biz bunu "Yorganımı Sıkı Sar" adlı öykü yapıtımızda bir hikâye ile noktaladık." [235]

Bu hikâye ile ilgili bir başka husus da yazarın aynı olaya romanları içinde daha kısa bir şekilde yer vermesidir. Meselâ yazar aynı olaya *El Eli Yur El de Yüzü* adlı romanında da yer vermiştir (s. 139-154).

Hikâyenin olay örgüsü kısaca şöyledir: Yazar'ı gazetesi *Bozok*'un matbaa makinesinin bozulduğu bir gün arkadaşı Bozkuş'un Mustafa, can sıkıntısını dağıtmak için bağına davet eder. Bağa giderler ve çeşme başına nevaleyi açarlar. Güzel ve güneşli bir nisan günüdür.

Bu sırada yazarın tanıdığı Alevî köylerinden Kepir Köylü muhtar Mestan Kâ, yoldan geçmektedir. Yazarı görünce yanlarına gelir. İçki sofrasına o da dâhil olur.

Mestan Kâ, konuşması güzel ve sözü sohbeti dinlenir birisidir. Yazar bunu bildiği için onu konuşturmak ister. Yazar Mestan Kâ'nın iki hikâyesini anlattırmak amacındadır. Birincisi "gözlerinin mavişliği", ikincisi de "cami yaptırma" hikâyesidir. Mestan Kâ'nın her iki öyküsü de tam bir kara mizah örneğidirler.

Mestan Kâ, bir taraftan şarabını içip bir taraftan da ilk hikâyesine başlar: Mestan Kâ, sarışın mavi gözlüdür. Oysa anne ve babası esmerdirler. Bu yüzden köylüleri onun "piç" olduğu dedikodusunu yapmaktadırlar. Mestan Kâ ise annesinin yüzüne

[235] Abbas Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 108.

bakılmayacak kadar çirkin olduğunu, hatta ölmeden önce de kendisine bunu sorduğunu söyler. Piç olmadığına kanaat getirir. Köylülerinin sözlerini ciddiye almaz. Mestan Kâ, yakışıklı olduğu için peşine düşen kadın çok olmuş ve bu yüzden ikinci eşini almıştır.

Bir yandan şarabını içmeye devam eden Mestan Kâ, ikinci hikâyesine geçerken o gün yolundan kalacağını ve köye dönmeyi bir kenara bırakacağını söyler. "Cami yaptırma" hikâyesine geçer:

Demokrat Parti'nin ilk iktidar yıllarıdır. Sene 1952-1953'tür. Mestan Kâ, muhtar seçilmiştir. Partinin yöneticileriyle de arası iyidir. Köylüleri onu iktidar partisiyle ilişkileri iyi olduğu için muhtar yapmışlardır. İktidarın nimetlerinden yoksun kalmak istememektedirler.

Mestan Kâ'nın köyünün cami diye bir sorunu yoktur. Onun köyü çevredeki Sünnî köyleri arasında kalmış bir tek "aşiret" köyüdür.

Sünnî köylerinden geçerken halk "dikenli" ve "aşağılayıcı" sözler sarf etmektedirler. Cami yaptırma işi Mestan Kâ'nın onur meselesi olmuştur. Ayrıca şehirdeki particilerin bu işten kazanç elde edebileceğini de söylemeleri onu iyice cesaretlendirir. Parti yöneticilerinin yönlendirmesiyle "Cami Yaptırma Derneği"ni kurup Ankara'ya gider. Partinin desteğiyle orman idaresinden cami inşaatı için ihtiyacının çok üstünde kereste tahsisatı yaptırır. Kerestenin büyük bir kısmını yerinde satıp, paranın bir kısmını kendisine yol gösteren partiliye verir. Kalanını cebine koyar. Kalan keresteyi de köye getirip cami inşaatını başlatır. Bütün bunlar 1957 seçimlerinden sonra olmaktadır.

Mestan Kâ, hikâyesini anlatırken ara sıra da güzel sesiyle türküler söylemektedir. Bu arada akşam yaklaşmış, yağmur atıştırmaya başlamıştır. Hep birlikte kalkılır, Mestan Kâ'nın hikâyesinin devamı şehir kulübünde dinlenecektir.

Mestan Kâ, kulüpte hem içip hem de hikâyesine devam eder. Hatta oyun havası plağı koydurup ara sıra da oynar.

Mestan Kâ, aldığı parayı harcadığından cami inşaatına taş çekmek için bir çift öküzden olur. Ama cami yaptırma inadından vazgeçmez ve sonunda camiyi bitirtir. Görkemli bir açılış töreni yapar. Hatta "Oflu" bir imam bile bulur. Fakat bir iki ihtiyardan başka cemaat bulamaz.

Buna da şeytanî bir çözüm bulur. Mestân Kâ, şehre gittiği bir gün tanıdığı bir arzuhalciye Yüksek Diyanet İşleri Vekâleti'nden geliyormuş gibi köy muhtarlığına hitaben sahte bir resmî yazı yazdırır. Mektubu postaya verir, bu arada postacıya rüşvet verip dediği şekilde kendisine ulaştırılmasını sağlar.

Köyün ileri gelenlerini toplayıp onların huzurunda düzmece resmî yazıyı okur. Yazıda köy muhtarının azim ve gayreti övülmekte, halkın namaza camiye gelmemesi eleştirilerek, namaza gelmeyenlerden "30 lira para cezası alınmasına" köy muhtarlığının yetkili kılındığı bildirilmektedir.

Bu sayede camiye namaza gelenlerin sayısı 40'ı bulur. İmamın keyfi yerine gelir. Fakat Mestan Kâ'da yalanın bini bir paradır. Köylü öyle bir bakanlık olmadığını öğrenecek diye korkmaktadır. Bu günlerde Mestan Kâ'nın dayısı namaza gitmemek için, hasta numarası yapıp onu evine çağırtır. Mestan Kâ'ya 30 lira para verir. Bu namaza gitmeme karşılığı, açıktan verilen bir rüşvettir. Üç beş gün sonra dayısının evinde olanları duyan köylüler, durumu fırsat bilip namaza gelmez olurlar. Sonunda bu oyunu tezgâhlayanın Mestan Kâ olduğunu anlarlar. Bir dahaki seçimde boşa zahmet edip muhtar adayı olmaması yolunda haber gönderirler.

Mestan Kâ da iyice rezil olmamak için Ankara'daki kardeşinin yanına gider. Kendi deyimiyle "Ayağı oraya da uğur getirmemiş. 27 Mayıs patlak vermiş, partisi gümbür gümbür aşağılara" yuvarlanmıştır. O gün bugün tövbe edip bir daha siyasete bulaşmamıştır.

Hikâye çerçeveli bir kurgu tekniği ile kaleme alınmıştır. Yazar anlatıcının bir arkadaşıyla güzel bir nisan günü kırda eğlenmeye gidişi ve burada Kepir Köyü Muhtarı Mestan Kâ ile karşılaşması, ona başından geçen komik unsurlarla dolu iki öykü anlattırması çerçeve vakayı meydana getirmektedir. Mestan Kâ'nın başından geçen nesebiyle ve cami yaptırmasıyla ilgili öyküleri anlattığı kısımlar ise hikâyenin ana vakasını oluşturmaktadır. Çerçeve vaka, yazar-kahraman anlatıcının birinci şahıs ağzından (ben) anlatılmakta ve bu kısımlar onun bakış açısıyla sunulmaktadır. Bu kısımda daha çok yazar, gazetecilik mesleğinin sıkıntılarından bunalmış bir aydın olarak karşımıza çıkmaktadır. Ana vakada anlatıcı, hikâyenin tek ve en önemli kahramanı Mestan Kâ'dır. Birinci şahıs (ben) anlatıcı konumundaki Mestan Kâ'nın bakış açısı, ana vakaya egemen olan bakış açısıdır. O, yaşadıklarını bütün çıplaklığı ile hataları ve

sevapları ile hiç çekinmeden anlatabilen deli dolu bir bozkır insanıdır. Anlattıklarının çoğu özeleştiri niteliğindedir:

"— Mıhtar dediğin yalanı dolanı, sahtekârlığı eyi becerecek… Ağzı laf edecek… Bu saydıklarımın evvelallah hepsi bende tekmil…" (s. 35).

Bu sözler, aynı zamanda onun riyasız kişiliğini de çok güzel yansıtmaktadır.

Yazarın vermiş olduğu bazı ipuçlarından, çerçeve vakanın tam olarak hangi tarihler arasında geçtiğini tespit edebiliyoruz. Hikâyenin sonundaki "Yozgat, 1962" notundan yılı tespit ediyoruz. Ay ve gün tespitini de şu cümleler vermektedir:

"Öykünün kalan kısmını dinlemek olanağı yine bir ay sonra kendinden doğdu. (…)

Altı Mayıs'tı. Eğrice (Hıdrellez) günüydü" (s. 46).

Bu tarihten bir ay geriye giderek çerçeveye vakanın başlangıç tarihinin 6 Nisan 1962 olduğunu tespit ediyoruz. Böylece çerçeve vakanın toplam süresi bir ay olarak ortaya çıkmış olur.

Mestan Kâ'nın ilk muhtar seçilmesi ile başlayan ve ana vakayı oluşturan bütün hikâyesi, 5-6 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Çünkü 1954 seçimlerinde ilk muhtar oluşuyla başlayan öyküsü, 27 Mayıs 1960 darbesiyle sona erer.

Çerçeve vakada mekân üzerinde pek durulmamaktadır, ancak yine de sözü edilen mekânları belirtme gereğini duyuyoruz. Yazarın gazetesini bastığı matbaası ilk sözü edilen yerdir. Matbaa makinesi bozulduğu için yazar çok bunalmıştır. Arkadaşı Mustafa'nın teklifi ile onun bağına gidilir. Burası yazarın tesadüfen Kepir Köyü muhtarı Mestan Kâ ile karşılaştığı ve ona öyküsünü anlattırmaya başladığı yerdir. Bir diğer mekân ise şehir kulübüdür. Aynı günün akşamı yazarla Mestan Kâ buraya gelir. Muhtar hikâyesine burada devam eder. Bağda başlayan içki âlemi burada devam etmiştir. Fakat Mestan Kâ, ancak öykünün yarısını anlatabilmiştir. Kalan kısmını bir başka zaman anlatmaya söz vererek yazardan ayrılır.

Öykünün ikinci yarısının anlatıldığı mekân, Yozgat'ta Hıdrellez kutlamalarının yapıldığı millî park olan Çamlık'tır. Yazar ve arkadaşları 1962 yılı Hıdrellez günü (6 Mayıs) Çamlık'a içki sofrasını kurdukları bir sırada Mestan Kâ çıkagelir. Böylece yazar, Mestan Kâ'nın hikâyesinin kalan kısmını burada dinleme imkânı bulur. Burada

yazarın bağ, şehir kulübü ve meşhur Çamlık gibi mekânları bilinçli bir şekilde hikâyesinde öne çıkardığını söylemek gerekir. Şehir kulübüyle sosyal hayata, bağ ve çamlık gibi tabiî mekânlarla ise Yozgat'ın şehir olarak doğasına göndermeler yaptığı açıktır.

Konu ve tema itibariyle, yazarın diğer hikâyelerinden farklı bir hikâyedir. Dinin siyasete alet edilmesi ve bunun ortaya çıkardığı komik durumlar ana temi etrafında soy sop ve mezhep ayrımı gibi hususların topluma nasıl zarar verdiği temleri mizahî bir dille ortaya konmuştur.

Yazar anlatıcının ağzından anlatılan çerçeve vakada yazarın (Abbas Sayar)'ın Anadolu'da gazete çıkarmanın zorluklarından söz etmesi, hatta kendisi ve diğer mahallî gazete sahiplerine eleştiri yöneltmesi, üzerinde durulan bir mesele olarak gözükmektedir:

"Burnumdan soluyorum… Baskı makinesi bir türlü ayara gelmiyor. Oysaki günlük gazete saatinde çıkmak zorunda… İl Sekreterliğine saat on beşte gazete verilecek… İlde kepaze bir gazetecilik sürüp gidiyor. Kıçı kırık bir pedal peydahlayan ben de gazeteciyim diye karşıma dikiliyor. İlanları bölüyor. Bu da yetmez gibi "vaktinde çıktı, çıkmadı" diye karşılıklı şikâyetler, çekişmeler…" (s. 26).

Şu sözler de gazetecilikle birlikte sosyal ve ekonomik hayata yöneltilen eleştirileri içermektedir:

"Devletten ilân koparmak için kurulmuş aşağılık bir tuzak… Şehirde hırsızlık alır vurur, evler söğüt kabuğu gibi soyulur.

Herkesin yediği nane yanına kâr kalır. Biz ise Endonozya'dan, Seylan'dan, bilmem Allah'ın ne belasından söz açarız." (s. 27).

Mestan Kâ'nın ağzından nakledilen ana vakada üzerinde durulan birçok sosyal ve ekonomik sorun vardır. Şehirdeki Demokrat Parti idaresinden birinin Mestan Kâ'ya yol göstererek, cami inşaatı için tahsis edilen keresteden bir kısmını satıp paranın bir kısmını peşinen cebine indirmesi, önemli bir sorunu ortaya koymaktadır. Siyasîlerin konumlarını maddî çıkar için kullanmaları ve bunu yaparken de hiç olmayacak bir unsuru, yani din unsurunu kullanmaları hırsızlığın ve günahın boyutunu arttırmaktadır. Bunun için de hikâyede olduğu gibi cami ihtiyacı duymayan bir Alevî köyü muhtarı bile kullanılmaktadır.

Köylünün devlet hizmetlerinden, Mestan Kâ gibi yararlanmak için iktidar partisiyle iyi geçinmek, onların yanlışlarına alet olmak, cahilce davranışlarla (muhtarın dalaveresiyle) namaza devlet emri imiş gibi gitmesi, sosyal yapıdaki aksaklıkların birer yansıması olarak ortaya konmaktadır.

Mestan Kâ, Sünnî köylerin halkıyla karşılaştığında mezhebinden dolayı alaylara ve hakaretlere maruz kalır. Bu mezhep ayrımcılığı cahilliğin bir neticesi olduğu gibi, hikâyede kurgulandığı şekliyle siyasîlerin izlediği yanlış politikanın ve dini siyasete alet etmenin de bir sonucu olarak ortaya konmaktadır.

Mestan Kâ'nın cami yaptırma işine girmesi, hem kendisiyle alay edip hakaret eden Sünnîlere karşı gurur savaşıdır, hem de çıkar amaçlıdır. "Cami Yaptırma Derneği" kurmanın din üzerinden çıkar elde etmek ve hırsızlık yapmak amacına hizmet eden bir paravan olduğu şeklindeki bir kurgu söz konusudur. Bu husus eserde şöyle vurgulanmaktadır:

"Bu işin içinde düpedüz çıkar var, mangır var. Herkes kazanın bir fayda kulpundan tutmuş…" (s. 41).

Siyasîlerin köylüyü ve dini çıkar için kullanmaları da ağır dille eleştirilen bir husustur:

"Zavallı köylüye din, devlet kurtarıcısı gözükecek, onları öyle avlayacak, öbür taraftan da Ocak Başkanını, Muhtarını hırsızlığa bulayarak kendisine kul köle edecek." (s. 41).

Hikâyede mezhep ayrımcılığı konusunda ortaya konmak istenen ana düşünce, Mestan Kâ'nın görüştüğü Yozgat valisinin sözleriyle ortaya konmuştur:

"Bu Aleviliği, Sünnülüğü ortadan kaldırın. Cami yapmakla aranızda mesafe azalır, soğukluk söner. Onlar İmamların, siz de Dedelerin sözlerine fazla kulak kabartmayın. Bu işin sürüp gitmesi hep onların körüklemesi… Faydaları bunu emrediyor onlara… Onların geçimi, ense şişirmeleri sizin karşılıklı hasımlığa bağlı…" (s. 40).

Valinin ağzından bu sözler çıktıktan sonra söyledikleri de ayrı bir sorunu ifade etmektedir:

"Bu laflar aramızda kalsın. Vali Bey de din işlerine, mezhep işine burnunu sokuyor, ortalığı karıştırıyor, derler. Sözlerinin üstüne bir o kadar da yalan yığarlar. Bu yüzden huzursuz olmak istemem" (s. 40).

Valinin bu sözleri, siyasîlerin devletin en büyük mülkî amirini nasıl baskı altında tutuğu sorununu ortaya koymaktadır.

Hikâyenin dil ve üslubu da kurguya paralel olarak iki farklı özellik taşımaktadır. Yazar Abbas Sayar'ın çerçeve vakada kendi ağzından naklettiği kısımlar, gündelik hayatta kullanılan konuşma dili ile yazı dilinin arasında bir yerde durmaktadır. Çünkü çerçeve vakada yazar daha çok günlük konuşma dilinin samimiyeti ve akıcılığından faydalanmakta, ancak çok az da olsa, bakışlarını yer yer doğaya çevirdiğinde dil aniden şiirleşmektedir:

"Elimin boya çamurunu bir avuç gaz ile üstümden attım…

— Geldim Mustafa, dedim… Ben bu makine işinin zaten içinden çıkacağa benzemem…" (s. 27).

Bazen günlük bir konuşma üslubundan aniden şiirli bir üsluba geçilmektedir:

"Nisan, gökyüzünden yeryüzüne yansıttığı güzellik çizgisinin ortalarındaydı. Gökyüzünün yeryüzüyle nişanlandığı andı sanki… Doğa görünmez bir büyük güçten komut almıştı…

Alı al, moru mor ediyordu… Büyük bir sarhoşluk vardı dört bir yönde …" (s. 27).

Rahat, duru ve kendiliğinden akan cümleler; daha çok kısa ve bazen devrik cümleler de hikâyede yer almaktadır.

Ana vakada Mestan Kâ'nın konuşturulduğu kısımlarda dil mahallîleşiyor, yer yer amiyâne küfürlü bir hâl alıyor. Bunun yanında kullanılan mahallî kelimeler, deyimler, atasözleri ve söylenilen türkülerle zenginleşen etkili bir üslubu da belirtmek gerekmektedir.

"— Demirkırat'ın ilk yılları. Sene elli iki elli üç var. Mıhtar seçimi olacak. Adam yokluğunda bizi de Demitkırat'tan mıhtarlığa aday gösterdiler. Hem adam yokluğu var hemi de bizim oymak möhürü sahaplanmak istiyor. Kendi düdüklerini öttürecekler." (s. 34).

III.5.1.4. BULUT EKİP YEL BİÇEN

Hikâye, Güler Aylanç isimli birine ithaf edilmiştir. Bu hikâye de yazarın hatıralarına dayanmaktadır. Yazarın Sekili'de çiftçilik yaptığı günlerin hatıralarından oluşmuştur. Bir önceki hikâyede olduğu gibi, bu hikâyede de yazar başından ilginç bir olay geçen bir genci konuşturarak bize olayı nakletmektedir.

Yazar anlatıcı, yağmurlu bir sonbahar günü tarlasını sürdürmektedir. Bir de çadır kurmuştur. Yağmurlu bir gün çadırın önünde ateş yakmış, traktörün gidiş gelişini seyrederken acayip bir karaltının kendisine doğru geldiğini görür. Bunu bir şeye benzetemez. Sonunda yanına çıkagelenin omzuna traktör dış lastiğini geçirmiş bir delikanlı olduğunu görür. Delikanlının çevredeki zengin bir çiftçinin yanında traktör muavinliği yapan 19 yaşındaki Ali isimli bir genç olduğunu anlar. Ali, Yozgat'ın Divanlı Köyü'ndedir.

Yazar ve Ali sohbete başlar. Yazar, Ali'nin ilginç bir hikâyesi olduğunu bildiği için bu hikâyeyi onun ağzından dinlemek arzusundadır. Ali, o zor şartlarda tren vaktine kadar traktör lastiğini istasyona götürmesi gerektiği, eğer anlatırsa geç kalacağını ve de yazarın kendisine güleceğini bahane ederek önce hikâyeyi anlatmak istemez. Sonra biraz dinlenmek için başından geçenleri anlatmaya başlar:

Ali'nin köyünde gençler kumara alışmışlardır. Önceleri Ali'nin kumar gibi bir alışkanlığı olmamıştır. Bir gün annesinden aldığı bir lira onun kumara başlamasına neden olur. Ali ve arkadaşları "kılıç atmak" denilen kâğıt isteme şeklindeki bir kumar tarzına alışmışlardır. Ali sürekli "kız" istemektedir, fakat Ali'nin kumarda şansı hiç tutmaz. Ali para bulamadığı için arkadaşlarından borç alarak kumara iyice alışır. Bahar gelince şehre ameleliğe gidip borçlarını kapatacağı vaadinde bulunmaktadır. Köyün diğer gençleri, kumar parası için evlerinde ve çevreden ne bulursa çalıp çırpmaktadırlar. Yani iyice hırsızlığa da alışmışlardır. Ancak Ali, hırsızlığa hiç bulaşmaz.

Ali'nin babası Yasin Ağa, bahar gelince Ali'yi Korudibin'deki herkli tarlayı ekmeye gönderir. Bu tarla 10 ölçeklik bir tarladır. Ali günde bir ölçek buğday atacaktır toprağa. Daha ilk günün sabahı, Ali köyden çıkarken kumar arkadaşlarından borç aldığı birine rastlar. Bu arkadaşı, Ali'nin tohum torbasındaki buğdayı satmasını, parasıyla ise hem borcunu ödemesi hem de kumar oynamaya devam etmesi hususunda onu ikna eder. Ali buğdayı arkadaşına verir, torbasına da toprak doldurup tarlaya giderek, tarlayı yalandan ekiyormuş gibi yapar. Bu olay 5-10 gün devam eder.

Ali tarlaya ekeceği bütün buğdayı satıp kumarda kaybeder. Babası da tarlanın ekildiğini zannetmektedir.

Bahar mevsimi ilerleyip yaza doğru gelindiğinde, Ali'nin korkuları iyice artar. Sonunda korktuğu başına gelir. Köylülerinden birisi Yasin Ağa'ya Korudibi'ndeki tarlasını niçin ekmediğini sorunca her şey ortaya çıkar.

Babası Yasin Ağa, akşam Ali eve geldiğinde onu içeriye kapatıp övendire ile her yanından kanlar fışkırıncaya kadar döver. Ali, can korkusuyla zar zor babasının elinden kurtulup şehre doğru kaçmaya başlar.

Ali'nin köyden çıkışının üzerinden iki yıl geçmiştir. O sırada 17 yaşında olan Ali, 19 yaşına gelmiştir. Ova köylülerinden İrfan Ağa'nın traktör muavinliğini yaparak hayatını sürdürmektedir. Yaptığına bin pişman olmuştur, fakat köye geri dönecek yüzü yoktur.

Ali hikâyesini bitirdiğinde yazardan izin alarak, traktör lastiğini yüklenip istasyona doğru yürür. Ali, işinden kovulmaktan korkmaktadır. Kovulursa kendine kimsenin iş vermeyeceğini bilmektedir.

Bir önceki hikâyede olduğu gibi olay örgüsü, bu hikâyede de çerçeveli vaka şeklindedir. Hikâyenin girişinde yazar-anlatıcı, Ali ile nasıl karşılaştığını anlatır ve ona tarlaya buğday yerine toprak ektiğinin hikâyesini anlattırır. Bu kısım çerçeve vakayı oluşturmaktadır. Ali'nin kumar macerası uğruna yaşadığı trajikomik olaylardan oluşan hikâyesi ise ana vakayı oluşturmaktadır.

Çerçeve vakaya yazarın bakış açısı hâkimdir. Bu kısımda yazar, doğayı kendi bakış açısıyla yansıtmaktadır:

"Ovaya pus bağlamış ince yağmur yağıyordu. Toprakta yaz yorgunluğunu üstünden atmak isteyen ağır bir sessizlik vardı… Ama insanoğlu onu rahat bırakmıyordu. Sırtını yeniden çizgi çizgi kaşıyordu… Bu sırt kaşıyıcılarından biri de bendim…" (s. 66).

Bu sözlerde doğayı incitmekten rahatsızlık duyan bir hassasiyet bulmak mümkündür.

Ana vakaya hâkim olan Ali'nin bakış açısı ise daha hoyratça, daha pervasız ve amiyânedir:

"Uşakların her birinden, üçer, beşer, sekizer lira borç aldım. Sonunda heç birine yüzüm kalmadı… Beş kuruş isteyemez oldum. Gel gelelim içimdeki kurt beni yeyip bitiriyordu. Bitiriyordu emme, yine de para yoktu. Para bulmanın mümkinâtı yoktu… Don kesilmiş patlıcan gibi kaldım ortada… Yutkuna yutkuna bizim uşakların kumarlarına bakmaktan başka çare kalmadı elimde…" (s. 72).

Hikâyede zaman ve mekân unsuru üzerinde pek durulmamıştır. Daha çok Ali'nin yaşadığı ilginç olay öne çıkarılmıştır.

Bu hikâye ile yazar, Orta Anadolu köylerindeki sosyal değişime dikkat çekmektedir. Kumar gibi zararlı bir şeyin köylere kadar inmesi ve köylü gençlerin ahlakı ile köylünün ekonomisine verdiği zarar dikkatlere sunulmaktadır. Kumar illetini köylü daha önceki dönemlerde hikâyede anlatıldığı ölçüde bilir miydi? Bu araştırmaya değer bir olgudur. Ancak yazar, 1950'lerin başlarında Sekili'de çiftçilik yaptığı günlere ait bir olayı anlattığına göre, kumarın köylere kadar yayılması da bu yıllara denk geliyor denebilir. Gençlerin kumar alışkanlığının sadece bir eğlence olarak kalmaması, hırsızlıklara yol açması ayrı bir sosyal problemi de birlikte getirmektedir. Ali, bunu şöyle ifade etmektedir:

"Arada bir zayiat veriyoruz. Hırsızlığı ayen beyan ortaya çıkan, ağasından eşek sudan gelinceye kadar dayak yiyor, üç beş gün ortalarda gözükmüyor, sonra sancısı tutmuş gibi toplandığımız yeri buluyordu." (s. 71).

Köye sirayet eden kumar illetiyle beraber, köyde beliren ekonomik yıkımın bir belirtisi de "icracı" denen icra memurunun köye sık gelişidir.

Hikâyenin ana vakasına Ali'nin kendi ağzından anlattığı macerasının dil ve üslubu egemendir. Ali daha çok Yozgat yöresinin konuşma dili özelliklerini yansıtan bir dille, son derece rahat, pervasız ve akıcı bir üslupla konuşmaktadır. Cümleleri çoğunlukla kısa ve devrik fiil cümleleri şeklinde olup, yer yer mahallî deyim, atasözleri, argo ve küfürlere rastlanmaktadır:

"Dört lira koydu önüme. Kılıç atana:

"Bir liraya kız" dedim. Pat, pat pat… ha beş on kâğıt açılsa bari!... Dördüncü kâğıtta orospu kız içeri düştü. Elim kâğıt tutmadan yine aldılar. Paramın tümünü… Hırs beni yiyor Abi… İçimde küfürün bini bir para… Dudağımı geviyom biteviye…" (s. 78).

III.5.2. TEFRİKA HİKÂYELER

III.5.2.1. İBONUN HASAN

İbonun Hasan[236] adlı hikâye, yazarın 1950 yılında Sekili Köyü'nde çiftçilik yaptığı sırada yaşadığı bir olayı anlattığı hikâyelerden birisidir.

Köylülerin arazi mücadelesinin anlatıldığı hikâyede, iki köy arasında tapusuz hazine arazisinin bölüşülememesi ana vakayı oluşturmaktadır. Hikâyenin merkezî kişisi İbo'nun Hasan, aynı zamanda hikâyenin adını da teşkil etmektedir. Hikâyede yazar hem anlatıcı, hem de kahraman konumundadır.

Yazar hikâyenin başlığının altına, sağ üst köşeye "Sekili 1950" notunu düşmüştür. Bu not, bize mekân ve tarihi belirlemede önemli bir ipucu vermektedir.

Hikâyenin vakasını kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Sekili Köyü'nden İbo'nun Hasan, Buruncuk Köyü sınırındaki hazine arazisini üç yıldır ekip biçmektedir. Buruncuklular bu arazinin kendi köylerinin sınırlarında olduğunu iddia ederek ona dava açmışlardır. İbo'nun Hasan da buna itiraz etmiştir. Tahrirat kâtibi keşfe geldiği gün İbo'nun Hasan, anlatıcı-kahraman konumundaki Abbas Bey (yazar)'e gelerek onu şahit gösterdiğini söyler ve kendisiyle birlikte ilgili araziye gitmesini ondan ister. Birlikte araziye gidilir. Tahrirat kâtibinin her iki tarafın itirazlarını dinlemesi ve arazi keşfi yapması sırasında karşılıklı ağız kavgaları ve küfürleşmeler olur. Bütün bunlar olurken şahit olarak çağırılan Abbas Bey ağzını hiç açmaz. Sadece olup biteni gözlemlemekle yetinir. Sonra tekrar geldiği gibi İbo'nun Hasan'ın at arabası ile Sekili'ye döner.

Hikâyede Türkiye'de birçok kan davası ve haksızlıklara yol açan tapu kadastro eksiğinin yol açtığı bir problem gözler önüne serilmektedir.

Hikâyenin birkaç yerinde geçen, ancak bir türlü çıkmayan toprak kanunundan da söz edilmektedir. Yazarın hikâyeyi siyasîlerin dikkatini bu meseleye çekmek isteğiyle kaleme aldığını söyleyebiliriz. Hasan'ın çıkmasını umut ettiği toprak kanunundan beklentileri hiç de iyi niyetli bir beklenti değildir. Şu sözleri bunu açıklar niteliktedir:

"Allah dedi, devlete zeval vermesin. Yakın yakın… Böyle on parça tarlayı elinizden alıp bana verecekler."[237]

---

[236] Hikâye *Bozok* gazetesinde tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "İbonun Hasan", *Bozok*, nr. 612-621, 21 Eylül - 1 Ekim 1955, s. 2.

Hikâyede tarafsız ve gözlemci yazar anlatıcı konumundaki Abbas Bey'in dikkatlere sunduğu asıl sorun, hazine arazilerinin toprak kanununa rağmen köylüler tarafından yağmalanması meselesidir. Kendisini şahit gösteren İbo'nun Hasan da, karşı taraf da devlet arazilerini paylaşmakta yarışan tiplerdir. Bu kavgayı güçlü olan kazanacaktır. Bundan zararlı çıkacak olan yine devlet ve millet olacaktır fikri ortaya çıkmaktadır. Yazar hikâyede kısaca bir tür yağmayı gözler önüne sermiştir.

III.5.2.2. SON İKRAM

Son İkram[238] adlı hikâye, yazarın diğer hikâyelerine pek benzememektedir. Hikâyenin anlatıcısı ve kahraman bir kadındır. Kocası ölen kadın sosyal güvencesi olmadığı için dilencilik yapacak duruma düşmüş fakir ve kimsesiz bir zavallıdır.

Bir gün evine iyi giyimli biri gelerek, durumunu komşularından öğrendiğini ve kendisine yardım etmek istediğini söyler. Bunun üzerine yaşama arzusunu ve insanlara güvenini yitirmiş olan kadın hayata tekrar tutunmaya çalışır. Kendisine yardım etmek isteyen gençle anne evlat gibi olurlar. Genç, kadında anne şefkatini bulmakta, kadın da evlât sevgisini tatmaktadır. Aslında genç, karşıdaki konağın sahibinin genç ve güzel karısına âşıktır. Kadına bunun için yaklaşmıştır. Âşık olduğu evli kadına olan hislerini, bu kimsesiz kadın aracılığıyla iletmek amacındadır. Kadın gencin yardım etmesindeki asıl maksadı öğrenir öğrenmez, kendisine verilen yardım paralarından arta kalanı hemen iade eder. Sonra kocasından kalan kilimi gösterip, harcadığı miktar parayı bu kilimin karşılayacağını söyleyerek, bir ahlak ve asalet örneği gösterir. Genci nazikçe evinden kovar. Kendini de evinde ölüme terk eder. Yaşama isteğini tekrar kaybetmiştir. İnsanlardan ve dünya hayatından kaçarken yani ölürken, içinde çirkinliklerden kurtulma sevinci vardır. Bu bir tür intihar veya ötenazidir.

Kadının son sözleri şunlardır:

"İnsanlar dünya hayatlarını becerememişlerdir. Onların arasından ayrılırken teessür hissi duymuyorum. Bilakis içimde dumanla bunaltılan ve avlanmaya çalışılan bir hayvancığın kaçıp kurtulma sevinci var."[239]

---

[237] Abbas Sayar, "İbonun Hasan", *Bozok*, nr. 619, 29 Eylül 1955, s. 2.
[238] Hikâye *Bozok* gazetesinde tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "Son İkram", *Bozok*, nr 726-730,12-16 Şubat 1956, s. 3.
[239] Abbas Sayar, "Son İkram", Bozok, nr. 730, 16 Şubat 1956, s. 3.

Son derece duygulu ve acıklı olan bu öykünün kahramanı bir kadındır. Kadın aynı zamanda anlatıcı konumundadır. Hayata ve insanlara küstüğü bir sırada karşısına çıkan iyiliksever gençle tekrar umutlanmıştır, 10-15 gün sonra gencin gerçek yüzünü görünce tamamen dünyaya küsmüştür. Ölümü bir kurtuluş olarak görür. Kadının davranışı insanlık dersi gibidir. Fakat insan çok çıkarcı ve çok acımasız bir varlık olarak karşımızdadır. Tıpkı hikâyedeki zavallı kadının karşısına çıkan genç gibi insanoğlu aşağılık davranışlar sergileyebilmektedir.

Hikâye'de kullanılan dil ve üslup yazarın diğer eserlerindekinden oldukça farklıdır. Son derece ince ve zarif bir kültür dili ve üslubu kullanmıştır. Bunda anlatıcının güngörmüş, hayat tecrübesine sahip yaşlı bir kadın olmasının da payı olsa gerektir. Kısaca etkileyici, insanı sarsan konusu ve derinlikli bir düşünce dünyasıyla yazar, güzel bir hikâye ortaya koymuştur. Yazarın hikâyeleri içerisinde belki en dikkate değer olanıdır.

III.5.2.3. SIZLAYAN PARMAK

Sızlayan Parmak[240] adlı hikâye köylünün fakirliği ve kötü tabiat koşulları yüzünden bir türlü iyi ürün alıp fakirlikten kurtulamamasına dair yazarın sık işlediği ana temlerden birisinin ortaya konduğu bir hikâyedir. Hikâyenin vakası *Yorganımı Sıkı Sar* hikâyesindeki vakaya çok benzemektedir. Ana fikir de hemen hemen aynıdır. Vakayı kısaca özetleyelim:

Kibarın Osman, kasabadan dönmektedir. Köye geç kalmış, hava kararmıştır. Köye yaklaştıkça o gün çokça yağmur yağdığını anlar. Mahsul yönünden umutlanır ve sevinir. Köyün yakınındaki dereden sel gitmiş, dereyi milletmiştir. Osman eşeğiyle geçerken deredeki millemiş yere eşeğini çökertir. Zar zor eşeği dereden kurtarır, ancak eşeğin üzerindeki heybesi suya gömülmüştür. Daha sonra heybesini de bulur. Ancak içindeki şeker, kahve ve çay mahvolmuştur. Osman bunlara üzülmez. Çünkü beklediği yağmur yağmıştır. O yıl borçlarını kapatıp rahat edeceği hayalini kurarak köye yaklaşır. Fakat Osman'ı köyde kötü bir sürpriz beklemektedir. Osman, köye çok güçlü bir dolu düştüğünü sonradan fark eder. Bütün hayalleri suya düşmüştür. O anda 20 gün önce şehirde amelelik yaparken taşa sıkıştırdığı parmağının tekrar sızladığını hisseder. Yani Osman'a yine amelelik yolu görünmüştür.

---

[240] Hikâye *Bozok* gazetesinde tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "Sızlayan Parmak", *Bozok,* nr. 1051-1053, 27-29 Mart 1957, s. 2.

Yazar-anlatıcı tarafında hâkim bakış açısıyla sunulan hikâyede, köylünün fakirliğe mahkûm kaderi işlenmiştir. Osman'ın son sözleri şunlardır:

"Gözün kör olsun kader dedi, namıssız felek dedi."[241]

Osman'ın bu kötü talihinden kurtuluş için bulduğu tek çare ise Türkiye'nin son yıllardaki kaderine paraleldir:

"Öküzleri sattı. Tarlaları ortağına verdi. Şehre tekrar ameleliğe gitti. Yirmi gün önce taşın arasına sıkışıp tırnağı simsiyah kesilen şahadet parmağının sızladığını hissetti."[242]

III.5.2.4. ÇELO

Çelo[243] adlı hikâye, yazarın *Çelo* romanını yazmadan önce *Bozok* gazetesinin hikâye sütununda iki sayı yayımladığı bir hikâyedir. Yazar bu hikâye için "devam edecek" demesine rağmen tefrika devam ettirilmemiştir. Hikâye yazarın *Çelo* romanının giriş bölümündeki Çelo'nun çocukken amcasından gördüğü zulmü anlattığı kısmın bir özeti gibi gözükmektedir. Öyle anlaşılıyor ki yazar, yarıda bıraktığı bu hikâyeyi *Yılkı Atı* romanından sonra genişleterek romanlaştırmıştır. Bu sebeple yarıda kalmış bu hikâye üzerinde durmayı gereksiz görüyoruz. Çünkü iki sayı devam etmiş ve yarım kalmış bu hikâye tefrikası, romanın girişinde anlatılanların biraz daha basit şeklidir.

III.5.2.5. HİKÂYE (isimsiz)

Hikâye (isimsiz)[244] yazarın çiftçilik macerasından kalan anılarına dair hikâyelerden birisidir. Yazar her nedense hikâyeye bir isim koymamıştır. Hikâye sütununda isimsiz olarak yayımlanmıştır. Kavurucu sıcak bir günde traktörle çift sürmekten yorgun düşünce, traktörü tarlada bırakarak köye (Sekili) doğru yürümeye başlar. Çok susamıştır, her taraf çok ıssızdır. Yakın köylerden olan Gamber Ağa eşeğiyle çıkagelir. Yazarla yol üzerinde sohbet ederler. Dertlidir: Oğlu bir gece tarla sulamış, aşırı terlemiş ve hasta düşmüştür. Ali'yi önce hocaya okuturlar, sonra sıhhıye getirirler ve durumu iyice ağırlaşınca bin bir güçlükle Yozgat'taki Devlet Hastanesi'ne götürürler. Doktorlar onu acil olarak hastaneye yatırırlar. Tedavisinin iyiye gittiğini

---

[241] Abbas Sayar, "Sızlayan Parmak", *Bozok,* nr. 1053, 29 Mart 1957, s. 2.
[242] Abbas Sayar, "Sızlayan Parmak", *Bozok,* nr. 1053, 29 Mart 1957, s. 2.
[243] Hikâye *Bozok* gazetesinde tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "Çelo", *Bozok*, nr. 1129, 1137; 1, 15 Temmuz 1957, s. 2.
[244] Hikâye *Bozok* gazetesinde tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "Hikâye", *Bozok*, nr. 1214-1233, 14 Ekim - 5 Kasım 1957, s. 2.

öğrenen Gamber Ağa'ya, beklememesini oğlunun durumunun iyiye gittiğini söylerler. Fakat ona oğlunu göstermezler, köyüne dönmesini salık verirler.

Gamber Ağa, oğlunun yanından köye dönmektedir. Abbas Bey'le karşılaşınca ona olanları anlatır. "Oğlum kurtulur değil mi?" gibi sorular sorar. Yazar da onu umutlandıracak sözler söyler. Sonra vedalaşarak her ikisi de yoluna devam eder. Yazar, bir hafta sonra Sekili'deki kahvehanede köylülerden Gamber Ağa'nın oğlu Ali'nin öldüğünü öğrenir.

Hikâye, Anadolu köylüsünün sağlık hizmetleri konusundaki problemlerini ve bu problemlerin yol açtığı hazin sonuçları gözler önüne sermektedir.

Yazar, Gamber Ağa adlı babayı konuşturarak onun oğlunun hayatından duyduğu endişeyi ve çırpınışlarını dramatik bir tarzda dikkatlere sunmuştur. Yazar bu hikâyesinde köylünün sadece fakirliğin kıskacında olmadığını, sağlık konusundaki cahilliği ve devletin bu konudaki duyarsızlığını da gözler önüne sererek, bir başka önemli insanî probleme dikkat çekmeye çalışmıştır.

Hikâyeye, konusunu ve vakasını değerlendirince, "Ali'nin Ölümü" adını vermek mümkündür diyebiliriz.

III.5.2.6. TANIMIYORUM (Ebedî Roman)

Tanımıyorum (Ebedî Roman)[245]Abbas Sayar'ın yine gerçek kimliği ile hatıralarından yola çıkarak, kaleme aldığı hikâyelerinden biridir. Sayar'ın 1945 yılında Amasya'da yedek subayken yaşadığı bir gönül hikâyesidir. Yazarın ortaya koyduğu bu aşk hikâyesinden bir yönüyle *Anılarda Yumak Yumak* adlı romanında ve gazetede tefrika ettiği bir kısım anılarında da bahsedilmiştir. Vaka şöyledir:

Yazarın Andre Gide'nin "Pastrol Senfoni" adlı eserini okuyup bitirdiği günün ertesidir. İçkiye ve az da olsa kumar masasına alıştığı günlerdir. Bugünlerde hayatına bir kadın girerse kumar belasından uzaklaşacağını düşünmektedir. Duası çabuk kabul olur. İhtiyar bir kadının evinde pansiyoner olarak kalmaktadır. Güneşli bir bahar sabahı ev sahibesi ihtiyar kadın kahvaltıyı hazırlamış ve yazarı kahvaltıya buyur etmiştir. Ancak kahvaltı masasında genç ve güzel bir kadın da vardır. Kadının güzelliği yazarı çok

[245] Hikâye Bozok gazetesinde tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "Tanımıyorum (Ebedî Roman)", *Bozok*, nr. 1238-1251, 11-26 Kasım 1957, s. 2.

etkiler. Yazar hiç âdeti değilken, o gün öğlen eve gider. Ev sahibesi Ayşe Hanım yazarın bu gelişinin nedenini sezmiştir.

Yazar-kahraman anlatıcı (Hikâyede Necati adını kullanmaktadır.) kadından, sabahki güzel kadın hakkında bilgiler alır. O, kocasıyla anlaşamayan ve mutluluğu bulamamış bir kadındır. O gün öğle yemeğini evde üçü birlikte yerler. Yazar, kadının güzelliğini seyretmeye doyamaz. Tanışma ve yakınlaşma başlamıştır. İçinden "Bu kadını artık bırakmam." demektedir.

Yazar, bu aşk hikâyesinin sonunu getirmeden ucu açık bir şekilde bitirmiştir.

Aslında hikâye *Anılarda Yumak Yumak* romanında anlattığı Amasya'da askerlik sırasında yaşadığı aşk macerasının bir hikâye olarak sunumundan başka bir şey değildir.

Birinci şahıs yazar-anlatıcı (otobiyografik)'nın ağzından anlatılan hikâyenin, basit bir vakası vardır. Beklenmedik bir anda aniden gelen bir aşkın sadece başlangıcının basit bir şekilde sunumundan ibarettir. Doğru dürüst kadın tanımamış bir gencin, müsait bir ortamda tanıdığı güzel bir kadından etkilenişi ve ona bağlanışının anlatıldığı basit ve kronolojik nitelikli bir olayın hikâyesidir. Fakat başlıktaki parantez içinde "Ebedî Roman" ifadesi aslında yazarın başlayıp yarım bıraktığı bir hikâyesi olduğu ihtimalini akla getirmektedir.

Hikâye, dil ve üslup bakımından yazarın diğer eserlerinde kullanılan dil ve üsluptan uzaktır. Duygusal ve romantik hislerin hikâyesinde son derece zarif romantik bir dil ve üslup kullanmıştır. Yazarın diğer eserlerinde görülen argo, küfür ve ayıp sözler ile mahallî ağız özelliklerinden eser yoktur.

Hikâyede yazar yirmili yaşlarındaki duygu dünyasını ortaya koymuştur:

"Kanıma ateş düşmüştü, titrediğimi hissediyordum. Kalkıp kadını kucaklamak dudaklarına ateşli buseler kondurmak öpmek ve seni seviyorum diye haykırmak istiyordum. Titremem arttı."[246]

III.5.2.7. ÇEÇTEN BİR AVUÇ

Çeçten Bir Avuç[247] yazarın çocukluk anılarından hareketle kaleme aldığı bir hikâyedir.

---

[246] Abbas Sayar, "Tanımıyorum (Ebedî Roman)", *Bozok*, nr. 1250, 25 Kasım 1957, s. 1.

[247] Hikâye Bozok gazetesinde tefrika edilmiştir. bk. Abbas Sayar, "Çeçten Bir Avuç", *Bozok*, nr. 2093-2102, 3-17 Eylül 1960.

Yine birinci şahıs anlatıcı (ben) ağzından nakledilen hikâyesinde yazar, Toma Emmi adlı sığır çobanının ve Deli Mehmet adlı birinin yoksullukla mücadelesini anlatmaktadır.

Toma'nın asıl adının ne olduğunu hiç sormamıştır. Sormak da aklına gelmemiştir. Bir yıllık bütün gelirinin 200 şinik buğday olduğunu, bunun da ancak 800 liraya denk geldiğini anlatarak, bununla bir yıl nasıl geçinebildiğini merak etmektedir. Bu hâliyle Toma'nın belini borçtan yıllarca doğrultamayacağı kesindir. Toma Yozgat'a bağlı Gökçekışla Köyü'ndendir. Diğer köylüler de ondan farksızdır.

"Bir ben değil, cümle alem perişan, derler ya, köyde bir Toma değil, cümle âlem perişan."[248]

Yazar, Toma'nın köyünden Deli Mehmet adlı biriyle yürümektedir. Deli Mehmet de öküz alıp borçlanmıştır ve borcunu ödeyecek durumu yoktur. Deli Mehmet toprağın iyi ürün vermeyişini Tanrı'ya sığınarak izah eder. İnsanların ahlaksızlaşması ve Tanrı'dan uzaklaşmalarından dolayı, Tanrı'nın kendilerini kuraklık ve kıtlıkla cezalandırdığına inanmaktadır.

Abbas Bey'in Gökçekışla Köyü'ne gelişinin asıl nedeni, atalarının yattığı mezarlığın taşlarının sökülerek okul inşaatında kullanılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektir. Köylüleri bu konudan dolayı ayıplayan ve azarlayan bir nutuk çeker. Köylüler kendisine hak verirler. Ancak yazar köylülere içerlemiştir. Onlara, geçmişe saygı duymadıklarını, duygusuz ve tembel olduklarını, hayvanlarına eziyet ettiklerini haykırır. Ancak suçun tümünün onlarda olmadığını, onlara iyi ve güzel olanı öğretmeyenlerin de suçlu olduğunu söyler.

Köylülerin başlarına gelen her şeyde Tanrı'yı sebep göstermeleri konusunda da yazarın söyledikleri cehalete neşter atar mahiyettedir:

"Deli oğlan, susuzluğun, toprak verimsizliğinin sebeplerini Tanrı'da arıyor. Tanrı azgınlığımızın cezasını veriyormuş… Biz buna layıkmışız…

Tanrı kötülüklerden uzaktır. Tanrı kulunun iyiliğini, huzurunu diler. Ve Tanrı iyiliği huzuru; insana getirecek aklı vermiştir. İnsanoğluna… Akıl bütün kilitli kapıları açan anahtardır.

---

[248] Abbas Sayar, "Çeçten Bir Avuç", *Bozok*, nr. 2096, 7 Eylül 1960, s. 1.

Biz insanlar ihmallerimizi, beceriksizliklerimizi, tembelliğimizi, akla, aklın ufuklarını genişlendiren bilgisizliğimizi kendi içimizde mazur görmek ve teselliye erişmek için suçlarımızı üzerlerine atacağımız bazı mevhumlar yaratmışızdır.

Felek gözün kör olsun, kader bu imiş…"[249]

Yazar, köylülere verdiği nutkunda sonlarında fakirlik ve geri kalmışlığın sebebini tespit eder:

"Bizim Mehmet, toprak vermiyor diyor ve sebebini Tanrı'nın cezasına bağlıyor. Bu olanlar Tanrı'nın değil, bizim kendi kendimize verdiğimiz cezadır. Sebebi bilgisizliğimizdir."[250]

Yazar, köylülere yer altı sularını kullanarak sulu tarım yapmalarını öğütler. Her şeyi hükümetten beklemek huyundan da vazgeçmelerini söyler.

Hikâyenin 10 günlük tefrikasının sonunda "devam edecek" notu vardır, fakat hikâye tefrikası yarım kalır. Yani hikâyenin vakası tamamlanamaz. Bu yarım kalan hikâye tefrikası için şu tespiti yapmak mümkündür: Abbas Sayar diğer hikâyelerinde daha çok tarafsız bir gözlemci ve anlatıcı konumunda iken, bu hikâyede köylülere Abbas Bey kimliği ile ders veren bir bilge ve bir hatip rolüne bürünmüştür. Yani didaktik bir tavır sergilemiştir, bir yönlendirici konumundadır.

Ayrıca önceki hikâyelerinde ve romanlarında çuvaldızı daha çok hükümete batırırken, burada her şeyi devletten bekleyen cahil ve tembel köylüye yöneltmiştir. Bu tavır değişikliğinde, 27 Mayıs 1960 darbesinin tesiri olabilir. Diğer roman ve hikâyelerinde dolaylı bir eleştiriye tabi tuttuğu köylüyü, bu eserinde bizzat kendi sözleriyle eleştirmektedir. Hatta bunu köy meydanında toplanan kalabalığa karşı yaptığı uzun bir konuşma ile gerçekleştirmektedir. Yazarın bu tavrını, diğer eserlerinde görmeyiz. Onu daha çok kahramanlarını dinleyen ve konuşturan bir tavır içinde tanıdığımız hâlde, bu hikâyede aktif bir konumda görmekteyiz.

Hikâyenin tefrikası yarım kaldığı için yazarın yaptığı konuşmanın nasıl bittiği ve vakanın nasıl sonuçlandığı konusu karanlıkta kalmış olsa da hikâyede verilmek istenen anafikir açıktır: Köylünün yoksulluğunun temelinde bilgisizlik ve tembellik vardır.

---

[249] Abbas Sayar, "Çeçten Bir Avuç", *Bozok*, nr. 2100, 13 Eylül 1960, s. 1.
[250] Abbas Sayar, "Çeçten Bir Avuç", *Bozok*, nr. 2101, 14 Eylül 1960, s. 1.

Hikâyenin dili ve üslubunda daha çok yazar anlatıcının ağzından nakledildiği için yazı dili daha ön plandadır. Çok az bir kısmanda ise şahısların mahallî ağız özellikleriyle konuşturulduğu günlük dil kullanılmıştır. Didaktik bir amaç içinde olan yazar, bir hatip gibi konuşmaktadır. Bu da hitabet üslubu demektir.

III.6. HİKÂYELERİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

Abbas Sayar'ın hikâyelerini kitap olarak yayınlananlar ve tefrika hikâyeler olmak üzere iki ana başlık altında yukarıda kronolojik sıra ile incelemeye çalıştık. Toplam 11 adet hikâyenin 9 adedinde köy sorunları, 2 adedinde ise ferdî konuların işlediğini gördük.

Köy sorunlarını işleyen 9 adet hikâyede sırasıyla geçim sıkıntısı sonucu köyden şehre ameleliğe gidiş, köyden şehre göç, köylünün mahsulünün tüccarlarca yok pahasına alınması sorunu, sosyal güvenceden yoksunluk, sağlık hizmetlerinin olmayışının doğurduğu acı ölümler, köylünün bilgisizliği ve cahilliğinin doğurduğu sorunlar, köylünün dinî duygularının politikaya alet edilişi, köylere kadar uzanan içki ve kumar alışkanlıklarının zararları gibi konular işlenmektedir.

Ferdî konularda yazılmış olan ilk hikâye "Son İkram" adını taşımaktadır. Hikâyede genç bir adamın evli genç bir kadınla ilişkiye girmek için yaşlı ve bakıma muhtaç çok yaşlı komşu kadına karşılıksız yardım eder gibi görünmesi ve para yardımında bulunması ile başlamaktadır. Kısa bir süre sonra gencin asıl niyetinin ortaya çıkması sonucu yaşlı kadının yüksek bir ahlâk örneği göstererek genci evinden kovması anlatılmaktadır.

"Tanımıyorum" adlı hikâye ise tamamen ferdî bir konuda yazılmıştır. Genç bir adamın evli ve güzel bir mutsuz genç bir kadına âşık oluşu anlatılmaktadır.

Bu hikâyelerin hiçbirinde vaka kişilik çatışmalarına dayanmamaktadır. Yani kişilerin birbiriyle çatışması yok diyebiliriz. Yaşanan ibretlik olaylar ve durumlar hikâyeleştirilmiştir. Hikâyelerin 10 tanesinde tamamen sosyal meselelerden kaynaklanan olumsuz durumlar 1 tanesinde (Tanımıyorum) bir gencin aşk hikâyesi ortaya konulmuştur. Buna rağmen olay anlatımı bu hikâyelerde esas olduğu için bunlara Maupassant tarzı hikâyelerdir diyebiliriz.

Hikâyelerde kurgu da tamamen klasik nitelik arz etmektedir. Çehov tarzı hikâyeden de, modern ve postmodern hikâye kurgusundan da söz edemeyiz. Hikâyelerin 3 tanesinde hâkim bakış açısı ve 3. şahıs anlatıcı, 4 tanesinde gözlemci bakış açısı ve 1. şahıs (ben) anlatıcı, 2 tanesinde ise gözlemci bakış açısı ve 1. şahıs (ben) anlatıcı ve kahraman anlatıcı söz konusudur. Burada dikkat çekici olan husus yazarın hikâyelerde kendini göstermesidir. Yani romanlarında olduğu gibi hikâyelerinin çoğunda (6 hikâyede) da Abbas Sayar, yine gerçek kimliği ile anlatıcı ve kahraman olarak yer almaktadır.

Yazarın ele aldığı kişilere, bilhassa köylüye yukarıdan bakan mesafeli bir duruş sergilemektedir. Onlarla pek içli dışlı bir duruşu yoktur. Bu biraz resmî ya da bürokratik bir tavır gibi durmaktadır. Hikâyelerin hemen tamamında kaderin sillesini yemiş, hep başarısız ve mağdur olmuş zavallılar ele alınmıştır. Yine de bu kişiler ayakta durmaya, hayata tutunmaya çalışmaktadırlar.

Mekân ve zaman unsurları üzerinde pek durulmamıştır diyebiliriz. Zaman unsuru özellikle *Cami Yaptırma Derneği* adlı hikâyede önem arz etmektedir. Çünkü DP döneminin bir eleştirisi yapılmaktadır. Mekân unsuru ise 9 hikâyede köy, kalan 2 hikâyede ise şehir merkezidir ancak, bu şehirlerden de söz edilmez. Köy yine olumsuz yaşam koşullarıyla hikâyelere girmiştir.

Dil ve üslup konusunda ise tutumu romanlardakinin aynıdır. Hikâyenin konusuna ve kişilerin sosyal statüsüne göre dil de değişmektedir. Köy hikâyelerinde ise yöresel sözler, bol küfür ve argoya kaçan bir konuşma dili görülmektedir. Canlı ve hareketli, sade ve çıplak bir anlatım dikkati çekmektedir.

Sonuç olarak Abbas Sayar'ın hikâyede romandaki başarıyı gösterdiği söylenemez. Ayrıca hikâye türü için de büyük bir emek sarf ettiği de görülmemektedir. Hikâyelerin önemli kısmında son derece özensiz ve dağınık bir tavrı vardır. Yine de *Yorganımı Sıkı Sar, Son ikram, Tanımıyorum, İbonun Hasan* gibi hikâyelerinde başarılı olduğunu söylememiz gerekir.

III.7.HİKÂYECİLİĞİ ÜZERİNE TOPLU BİR DEĞERLENDİRME

Abbas Sayar'ın hikâyeciliği ve hikâyeleri konusunda hiçbir çalışma yapılmamıştır. Tek hikâye kitabı olan "Yorganımı Sıkı Sar" hakkında bir yüzeysel değerlendirme dışında hiçbir yazı yazılmamıştır. Sadece Atilla Özkırımlı, *Nesin Vakfı*

*Yıllığı 1978'*de hikâyelerin başarısız ve yüzeysel örnekler olduğunu söylemekte ve gökten ceviz büyüklüğünde dolu yağdırmak gibi gerçekdışılıklar bulduğunu, sadece anlatıya yer verdiği gibi olumsuz değerlendirmelerden sonra şu sonuca varmaktadır:

"Öz açısından bakıldığında "Neyi anlatıyor Abbas Sayar?" sorusunun yanıtı olumsuz. "Cami Yaptırma Derneği" dışında üç öyküde de değişik durumlarda köylünün çaresizliği vurgulanıyor. Üstelik bu çaresizlik değişmez bir yazgı biçiminde sunuluyor. Getirdiği sorunun yüzeysel görünümlerini aktarıyor Sayar. Tam deyimiyle "hikâye ediyor" kimi olayları. "Cami Yaptırma Derneği"nde iyice belirgin bu nitelik. Mestan Kâ tıpkı bir meddah gibi anlatıyor öyküsünü. Sayar'ın yaptığı bu sözlü anlatımı yazıya geçirmek, o kadar.

(…) Sonuçlarsak, öykülerinde değişik boyutları olan sorunlara el atıyor Abbas Sayar ve bu sorunları toplumsal bir temele oturtmadığı için de yüzeyde kalıyor."[251]

Bu eleştiride dikkat edilirse daha çok Abbas Sayar'ın gözlemci ve tasvirci tavrı ve toplumsal sorunlara her hangi bir teklif getirmemesi eleştirilmektedir. Oysa bu husus sanatçının kendi tercihidir. Edebî anlamda onun eserlerinin başarısız olarak değerlendirilmesini gerektirecek bir durum değildir.

Biz de bu çalışmanın "Hikâye Dünyası" kısmında yaptığımız incelemeler soncunda gördük ki yazarın hikâye ile roman arasındaki çizgiyi ayırmak gibi bir gayreti yoktur. Çünkü hikâyeleri birer roman girişini andırmaktadır. Sanki roman olması için başlanmış da yarı bırakılmış gibi bir nitelik arz etmektedirler. Yine bütün hikâyeler birbirinin aynı denecek kadar kurgu ve içerik bakımından birbirine benzemektedirler. Bu nedenle biz de Abbas Sayar'ın hikâyecilikte edebî anlamda başarı gösteremediğini söylemek zorundayız.

[251] Atilla Özkırımlı, "1977'de Öykü ve Roman", Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1978, Yaylacık Basımevi, İstanbul 1978, s. 59-60.

IV. BÖLÜM

GAZETECİ ABBAS SAYAR

IV. GAZETECİ ABBAS SAYAR

IV.1. GAZETECİLİĞİ

Abbas Sayar'ın özel hayatına ve edebî hayatına şekil ve yön veren en önemli etkenlerin başında, gazetecilik mesleğini üniversite öğrencisi olduğu günlerden ölümüne kadar sürdürmüş olması gelmektedir.

Kanaatimizce üniversite ikinci sınıf öğrencisi iken İstanbul'da *Bozlak* (1947) adlı 15 günlük gazete çıkarması ve aynı günlerde DP'nin Yozgat teşkilatının kurucuları arasında yer alması, üniversite öğrenimini yarıda bırakmasına ve Yozgat'a dönüp burada 1948'den itibaren Yozgat'ın ilk mahallî gazetesi *Bozok*'u çıkarmasına yol açar. Böylece 1995 yılının sonuna kadar sürecek *Bozok* gazetesi sahipliği ve başyazarlığı Sayar'ın ömrünü adadığı bir iş ve meşgale halini alır. Bütün edebî faaliyetleri de bu gazete ve gazeteciliğin etrafında şekillenip devam eder. Çünkü önce gazetesinde yer almayan çok az şiiri, romanı, hikâyesi ve yazısı yok gibidir. *Yılkı Atı*, *Çelo* gibi romanları ve hikâyeleri basılıp üne kavuşmadan çok önce *Bozok*'un sayfalarında tefrika edilmişlerdir. Şiir kitaplarında yer alan şiirler ve fikrî eserler için de durum aynıdır.

Bu çalışmayı yaparken çıkardığı ve yazı yazdığı tüm gazeteleri tarayıp, Abbas Sayar'a ait ne varsa tamamının bir dizinini yaptığımız için gazeteciliğinin bütün panoramasını görme imkânına sahip olduk.

Ayrıca 1971 yılında yine Yozgat'ta *Bozok'*a destek mahiyetinde kardeşi ve arkadaşları tarafından çıkartılan *Yankı* gazetesi de format ve içerik olarak neredeyse *Bozok*'un aynısı bir gazetedir. Abbas Sayar, bu gazeteye de zaman zaman bazı yeni yazılar yazdığı gibi, *Bozok*'ta çıkmış olan yazı ve şiirlerinden de vererek gazeteyi desteklemiştir.

Ayrıca yazarın kendi gazetesi *Bozok* yayın hayatı 29 Aralık 1995 tarihinde sona erdiğinde yazar zaten çoktan Yozgat'tan ayrılmış (1989), Ayvalık'a taşınmıştır. Gazetenin 47 yıllık yayınının ardından, *Bozok'ta* devam eden haftalık "Ayvalık Mektubu" sütunundaki yazılarını 1997 yılından itibaren Yozgat'ta çıkmakta olan *İleri* gazetesinde devam ettirmiştir.

Burada öncelikle yazarın kendi çıkarmış olduğu gazeteleri *Bozlak* ve *Bozok*'u tanıtıp, bu gazetelerdeki yazı hayatından söz ettikten sonra, *Yankı* ve *İleri* gazetelerindeki yazılarından da söz edeceğiz:

IV.1.1. Bozlak

Abbas Sayar'ın üniversite öğrencisi iken çıkardığı ilk gazetedir. Gazete 22 Mart 1947-01 Mart 1948 tarihleri arasında toplam 12 sayı çıkmıştır. Sayar, *Bozlak* ve *Bozok*'u ilk çıkardığı zamanlarda karşılaştığı güçlükleri ve engelleri nasıl aştığını çeşitli zamanlarda *Bozok* ve *İleri*'ye yazdığı anılarında anlatmaktadır. *Bozlak*'ın çıkışını şöyle hikâye eder:

"Bir yandan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne devam ediyor. Bir yandan da 39 kuruş amele saat yevmiyesi ile Karaköy Liman Tamir Atölyesinde muhasebe kâtibi olarak çalışıyordum. Nuri Demirağ'ın Kalkınma Partisi, Celâl Bayar'ın Demokrat Partisi… İstanbul alabura. O aralık ben Yozgat için bir gazete çıkarmak hazırlığına girdim. 1946'da ilk şiir kitabım "Gönül Sandalı" çıktı. Ve sonra Yozgat'ın ilk bağımsız gazetesini çıkarmayı başardım. "Neden, niçindi; bu gayret? Vallahi bilmiyorum."[252]

Abbas Sayar, *Bozlak*'ı çıkarma macerasını, çektiği maddî ve manevî sıkıntıları "Gazetecilikte 7 Yıl" başlıklı anılarında ayrıntısıyla anlatmaktadır:

"Gazete henüz besmelesinde benim tedris nizamımı alt üst etmeye başladı. Gazetenin hazırlanıp baskıya verilmesi bütün acılarımı unutturdu. Bu bizim eserimizdi. Ve payım çoktu. 1947 yılının 15 Mart'ında, yani bundan tam sekiz yıl önce Yozgat için çıkarılan ilk müstakil gazete basıldı ve postalandı."[253]

Abbas Sayar, gazetenin satışlarının iyi gitmemesi yüzünden maddî sıkıntıya düşer, acı ve üzüntü yaşar:

"Dördüncü sayıda para bitti. Yazılarını verdiğim ve basılmasına geçilen beşinci sayı için matbaacı, parayı almadan vermem, deyince paltomu kapalı çarşıda tabiri mahsusu ile okutmak zorunda kaldım. Bütün servetim zaten bundan ibaretti. Altıncı ve onu takip eden sayılar içinde para bulmuştum. Bu para karıma aitti ve annesinden kalan mirastan gelmişti."[254]

Bozlak, yayın hayatına ancak 12 sayı devam edebilir. Abbas Sayar, gazetenin nasıl kapandığını da yine *Bozok*'ta yazdığı bir başka anısında şöyle anlatmaktadır:

---

[252] Abbas Sayar, *Yozgat Var, Yozgatlı Yok*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 64-65.

[253] Abbas Sayar, "Gazetecilikte Yedi Yıl", *Bozok*, nr. 116, 18 Mart 1954, s. 2. Burada verilen tarihle gazetenin birinci sayısında verilen başlık klişesindeki tarih tutmamaktadır. Çünkü birinci sayının çıkış tarihi 22 Mart 1947'dir. Bak Ek - 1.

[254] Abbas Sayar, "Gazetecilikte Yedi Yıl", Bozok, nr. 121, 23 Mart 1954, s. 2.

"… Sonra da Bozlak gazetesi… On üç sayı sürdü. Ama Yozgat'ta büyük sansasyon yarattı. O günlerin çok politikacısı biraz da davranışlarını Bozlak'ın sesine borçludurlar.

Sonra iflas ettim. Son sayının baskı ücretini paltomu satmakla karşıladım. Helâl olsun…

İflas sonrası, fakülte yaşamımın iflas bayrağı çekildi. Beşinci sömestr sonu Fındıklı'daki Edebiyat Fakültesi'ne bir veda bayrağı astım. Bebek'ten gelen tramvayın ikinci mevkiine 3 kuruş bilet ücreti ödeyerek fakülteye veda ettim."[255]

Görüldüğü gibi *Bozlak*'ın öyküsü Abbas Sayar'ın hayatının da, öğreniminin de dönüm noktası olmuştur.

Burada yazarın "on üç sayı sürdü" demesinden hareketle kütüphaneleri araştırdık. Ancak aramalarımıza rağmen 13. sayıyı bulamadık. Elde edebildiğimiz son sayı 1 Mart 1948 tarihli 12. sayıdır. Ayrıca "*Gazetecilikte 7 Yıl*" başlıklı anılarında *"12. sayıda iflas ettim"*[256] dediğine göre, aslında gazetenin toplam 12 sayı çıktığı kanaatine varabiliriz. 5 Eylül 1947 tarihli 10. sayıda gazetenin yayınına maddî sebeplerle ara verilmek zorunda kalındığı duyurulmuştur. Bu tarihten 5 ay gibi bir süre sonra 12. ve bizim bulabildiğimiz son sayı 1 Mart 1948 tarihinde çıkmıştır. Bu sayının başyazısında Abbas Sayar "Tekrar Çıkarken" adlı yazıda şöyle bir açıklama yapmıştır:

"Birkaç ay süren bir fasıladan sonra Bozlak'ı tekrar çıkarmak imkânını bulduğumuz için huzur duyuyoruz ve teşekkür hislerimizi sunmakla yazımıza başlıyoruz."[257]

Fakat anlaşılıyor ki, böyle denmesine rağmen bu sayı *Bozlak*'ın son sayısı olur. 22 Mart 1947-1 Mart 1948 tarihleri arasında yaklaşık bir yıl süre içinde toplam 12 sayı yayın hayatında kalır. Bu tarihten yaklaşık 40 gün sonra Abbas Sayar'ın ikinci ve bütün ömrünü adadığı son gazetesi *Bozok* 10 Nisan 1948 tarihinde yayın hayatına başlar.

Şimdi *Bozlak'*ı şekil ve muhteva açısından tanıtmaya geçebiliriz:

Bozlak, 42 x 29.70 (A3) ebadındadır. Her sayısı 2 yaprak / 4 sayfa olarak yayımlanmıştır. Ancak 7 ve 8. sayılar birlikte çıkarıldığı için, 3 yaprak / 6 sayfa olarak çıkmıştır.

Gazetenin biçim olarak kompozisyonu şöyledir: Toplam 4 sütundan oluşan sayfalardan birinci sayfanın ilk sütununda bir başyazı, hemen onun yanında Yozgat

---

[255] Abbas Sayar, "Altmışından Sonra Anılar", *Bozok*, nr. 11724, 25 Haziran 1986, s.1.
[256] Abbas Sayar, "Gazetecilikte Yedi Yıl – 18*",Bozok,* nr. 121, 23 Mart 1954, s. 2.
[257] Abbas Sayar, "Tekrar Çıkarken", *Bozlak*, nr. 12, 1 Mart 1948, s. 1.

Valiliği, belediyesi veya Yozgat siyasîleri hakkında bir ana manşet ve altında haberi yer almaktadır. Birinci sayfanın haber sütunlarının hemen altında günlük siyasete dair çok kısa yazılar olan "Noktalı Virgül" sütunu yer almaktadır. Başyazıları da bu sütunu da genellikle Abbas Sayar kaleme almaktadır. Bazen sağ alt köşede bir karikatüre yer verilmektedir. İki ve üçüncü sayfalar genellikle edebî, tarihî ve dinî yazılara ayrılmıştır. Yozgat tarihine dair, Yozgat ünlülerine dair seri yazılar ve dinî yazılar yer almaktadır. Üçüncü sayfada ulusal ve uluslar arası basından seçilmiş haberlere de orta sütunda yer verilmektedir.

Gezi notları, hikâyeler ve edebî yazılar genellikle ikinci sayfada yer almaktadır.

Dördüncü ve son sayfanın ilk yarısında genellikle birinci sayfada yer alan başyazı ve ana haberin devamı bulunmaktadır. Sayfanın alt yarısı ise "Edebiyat Köşesi" adıyla edebiyat sevenlerin yazılarına ayrılmıştır.

Dördüncü sayfanın alt köşesinde *Bozlak*'ın künyesi bulunmaktadır:

"On beş günde bir çıkar siyasî ve edebî gazete - Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Abbas Sayar

Senelik Abone 250, Altı Aylığı 125 kuruş, İdârehane: İstanbul Erkek Lisesi karşısında Berksoy Basımevi.

Dizildiği ve Basıldığı Yer: Berksoy Basımevi.

Gönderilen yazılar, neşredilsin edilmesin iade edilmez. Halka yarayan yazılara sütunlarımız açıktır."

Bozlak'ın hemen her sayısında değişen bir özelliği de başlık klişesinin sağına ve soluna yerleştirilen güzel, özlü dinî ve millî muhtevalı sözlerdir. Örneğin 1. sayının klişesinin solunda bir hadis, sağında ise Çanakkale Savaşı ile ilgili hamasî kısa bir yazı yer almaktadır. *Bozlak*'ın biçimi hakkında bilgi vermesi açısından çıkarılan ve yazı yazılan gazetelerin birinci sayfalarının birer fotoğrafı bu çalışmanın ekler kısmında yer verilmiştir (*Bozlak*'ın ilk sayfası için bk. Ek 1).

Bozlak'ın muhtevası hakkında da *Bozlak* klişesinin altındaki tanım cümlesi ön bir fikir vermektedir: *"On Beş Günde Bir Çıkar Siyasî Ve Edebî Gazete"*

Bu tanımlık cümlesi 12. son sayıda şöyle değiştirilmiştir:

"Şimdilik 15 Günde Bir Çıkar Siyasî Müstakil Gazete"

Abbas Sayar'a ait olan ilk başyazıda gazetenin gayesi şöyle sunulmaktadır:

"*Gayemiz ilk hedefte memleket menfaatidir. Bu menfî bir propagandadan arî ve hiçbir parti gayesi gütmemek esasına matuftur.*

(…) Bir memleketi alâkadar edecek en ufak bir hâdise karşısında okurun ve millî benliğin birliğinde hakkın müdafii olmakla iftihar edeceğiz.

Bitaraf bir müşahit olarak haklı olan şikâyet ve düşünceleri gazetemizde severek neşredeceğimizi memnuniyetle bildiririz. Bu vaziyette memlekete nafi olacağımız kanaatindeyiz. (…)"[258]

Abbas Sayar, 47 yıllık gazeteciliği süresince bu sözlerin arkasında olduğunu göstermiştir. Çıkardığı bütün gazeteleri taradığımızda bunu gözlemledik. Gazetelerinde her siyasî görüşe yer verdiği gibi, her siyasî görüşten kişiyi de övmenin yanı sıra onları yeren yazılar da kaleme alabilmiştir. 1947 ve sonrası yılların siyasal ve sosyal şartları düşünülünce bir taşra şehrinde çok etkili ve çok cesur bir gazetecilik yaptığını belirtmemiz gerekir.

Bozlak'ta Yozgat milletvekillerine Yozgat Valisi ve Belediye Başkanına yönelik eleştirel yazılar ve haberlerin yer alması cesur bir yerel gazetecilik örneğidir.

Aynı günlerde (1947 yılında) Abbas Sayar'ın Yozgat'ta DP il teşkilatının kurucuları arasında yer aldığını da dikkate alırsak, yazarın CHP milletvekilleriyle gazete dolayısıyla sıkıntılı olduğunu da vurgulamamız gerekir. Zaman zaman Abbas Sayar'a yapılan hücumlara şu yolda yazılarla karşılık verir:

"Bu gazete halkın gazetesidir. Lala Paşayı eğlendirecek değiliz.

Cumhuriyet rejimi bize pısırıklık ve dalkavukluk değil, doğruluk ve fazilet öğretti."[259]

Abbas Sayar ve Celâl Ahmet Sungur'un siyasî makaleleri, Abbas Sayar'ın Latifî mahlasıyla "Noktalı Virgül" başlığıyla Yozgat'ın güncel sorunlarına dair yazdığı kısa nükteli yazıları birinci sayfayı doldurmaktadır.

İkinci sayfada genellikle Yozgat tarihine dair yazılar, Abbas Sayar'ın Yozgat ve ilçelerine yaptığı gezilerin notları ve dinî içerikli yazılar yer almaktadır:

Üçüncü sayfada da edebî makale ve yazılar yer almaktadır. "Yozgatlı Şairler" sütununda Akif Paşa'yı anlatan seri yazılar, bu sayfada dikkati çekmektedir. Mizahî yazılar "Mizah Postası - Laf olsun" adlı sütunda yer almaktadır.

Dördüncü sayfanın ilk yarısı birinci sayfadaki yazı ve haberlerin devamına ayrılmıştır. İkinci yarısı "Edebiyat Köşesi" adlı bir sütuna aittir. Burada okuyuculardan gelen şiir ve yazılar değerlendirmekte ve beğenilenler yayımlanmaktadır.

---

[258] Abbas Sayar, "Gazete ve Gayemiz", *Bozok*, nr. 1, 22 Mart 1947, s.1.
[259] Abbas Sayar, "Mecburi Bir Konuşma", *Bozok*, nr. 6, 19 Haziran 1947, s. 1.

"Yozgat'ta İktisadî Durum", "Halk Kürsüsü", "İslâmiyet ve İlim" gibi sütunlar gazetenin içeriği hakkında az çok fikir verir niteliktedir. Zaman zaman Yozgat folkloruna da yer verilmektedir. "Bozlak ve Mahiyeti" gibi yazılar, Yozgat âşıklarından örnekler, türkü ve mani metinleri de *Bozlak*'ta yer bulmaktadır.

Bozlak'taki yazıların büyük çoğunluğunun altında Abbas Sayar imzası bulunmaktadır. Yazar, zaman zaman "Latifi", "Emiroğlu" "Nail Emiroğlu", "Esat Nail" gibi takma adları da kullanmaktadır. Genellikle bu takma adlar, siyasal eleştiri, hiciv ve mizah niteliğindeki yazılarında görülmektedir.

Abbas Sayar dışında Celâl Ahmet Sungur, Süleyman Duygu, Celâl Fahri Akbilek, İhsan İnan, İhsan Nuri Olgun ve Nusret Uğurlu imzalarına da rastlanmaktadır.

IV.1.2. Bozok

Bozok 47 yıllık yazı hayatına Yozgat'ta başlar. Format ve içerik olarak bütün yayın hayatı boyunca *Bozlak*'taki yapı ve muhtevası ile devam etmiştir. Yazar, *Bozlak*'ın kapanmasından 40 gün gibi bir süre sonra Yozgat'ta *Bozok* adıyla bir gazete çıkarır. 10 Nisan 1948 tarihli 1. sayısında "Çıkarken" isimli başyazıda Sayar, *Bozok*'un *Bozlak*'ın bir devamı olduğunu belirttiği takdim yazısının bir kısmını aşağıya alıyoruz:

"Bozlak bu yaylanın içli şarkısıdır. Bozok'sa yaylanın kendisidir. Bozok şümullü bir mana ifade ettiği için tercih edildi.

Bu vilâyet tarihinde hür sesin ilk tercümanı olduğu için "Bozlak" kelime olarak kalplerde yer etti. O, Bozok'ta yaşıyor ve Bozok'tan sesleniyor. Kulağınıza gelen ses Bozlak'ın sesidir. Hiçbir siyasî mülâhaza onu sahne gerisine atmamıştır."[260]

Bozok'un sayfa düzeni, başlık klişesi sayfalarında yer alan sütun isimleri neredeyse *Bozlak*'ın aynısıdır. Ancak şu farkları sayabiliriz:

Bozok, haftalık çıkmaya başlamıştır, İstanbul yerine Yozgat'ta basılmıştır. *Bozlak*'ta reklam ve ilan olmadığı hâlde, *Bozok* bol reklam ve ilan içermektedir.

Bozok'un ilk sayısının klişedeki tanımı da *Bozlak*'ın neredeyse aynısıdır:

"Haftalık Siyasî, Edebî Müstakil Gazete"

Bozok'un künyesi de şöyle verilmiştir:

"Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

N. ABBAS SAYAR

Muhabere Adresi: Saat Kulesi Karşısı

---

[260] Abbas Sayar, "Çıkarken", *Bozok*, nr. 1, 10 Nisan 1948, s. 1.

No:1

Basıldığı Yer: İl Basımevi

Abone Şartları

Yıllığı 5 Lira

Altı aylığı 250 kuruş

İlân satırı (25) kuruştur."

Bozok'un 12 Temmuz 1948 tarihli 14. sayısında başlık klişesindeki "edebî" ifadesi kaldırılmış, "Haftalık Siyasî, Müstakil Gazete" şekline dönüştürülmüştür.

Bu hâliyle *Bozok*, 9 Ağustos 1948 tarihli 18. sayısından itibaren yayın hayatına 30 Ekim 1952 tarihine kadar 4 yıl gibi bir süre ara verir. Gazete 4 yıllık bir süre sonra yayın hayatına 24. sayı ile başladığına göre aradaki sayılar (19-23. sayılar) kütüphane koleksiyonlarına girmemiş olabilir veya numaralandırmada bir hata yapılmıştır[261].

Dört yıl aradan sonra *Bozok* 30 Ekim 1952 tarihinde 24. sayısıyla, yeni bir tarzda (renkli başlık vs.) ve bu kez İstanbul'da yayın hayatına tekrar başlar. Başlık klişesindeki tanım cümlesi de değişmiştir:

"Yozgat ve Yozgatlılar için Çıkar

Siyasî Müstakil Gazete"

Künyesi de epeyce değişir:

"Sahibi ve Yazı işleri Müdürü

N. ABBAS SAYAR

Adres:

Ankara Cad. No: 87

İSTANBUL

Dizgi ve Baskı: Sayar Matbaası

Yıllık Abone: 3 Lira

Fiyatı: 5 Kuruş"[262]

Bozok'un *Bozlak*'la başlayan yapısı ve muhtevası bir takım isimler, imzalar değişse de, yayın politikası hiç değişmez. Haftalık iken haftada iki kez çıkmaya, sonra da Pazar'lar hariç her gün çıkmaya başlar.

"Yıl: 48, Sayı:14601, 29 Aralık 1995" künyeli son sayısı ile hiçbir açıklama yapmadan 48. yılında yayın hayatından çekilir.

---

[261] *Bozok*, nr. 18, 9 Ağustos 1948, s. 1.

[262] *Bozok*, nr. 24, 30 Ekim 1952, s. 1.

Gazetenin yayın hayatındaki bazı değişikliklere işaret etmekte yarar görüyoruz. *Bozok* 25 Eylül 1953 tarihli 46. sayısından itibaren tekrar çıkış şeklini ve yerini değiştirir:

"Gün Aşırı Çıkar Siyâsi Müstâkil Gazete" olarak yayın hayatına tekrar Yozgat'ta devam eder.

"Adres: Palas Dükkânları No:12 YOZGAT"

Bozok, son ve değişmez 40 küsur yıllık kimliğini 16 Mart 1954 tarihli 114. sayısı ile kazanır ve *"Günlük Siyasî Müstakil Akşam Gazetesi"*, son döneminde de *"Günlük Siyasî Tarafsız Sabah Gazetesi"* şeklinde yayınını sürdürür.

Bozok, günlük olduktan sonraki yayın hayatında da başlangıçta olduğu gibi, sonuna kadar toplumcu, cumhuriyetçi, Atatürkçü ve milliyetçi tutumunu hiç değiştirmez. Bu hususları onun zaman zaman başlık klişesinde kullandığı slogan, özdeyiş vb. gibi ifadelerinden örnekleyebiliriz:

5 Eylül 1955 tarihli 599. sayısından itibaren başlık klişesine şu ibare eklenmiştir:

"Demokrasi Hizmetinde"

Uzun yıllar Atatürk'ün şu cümlesi başlıkta yer alır:

"Basın: Milletin Müşterek sesidir. Başlı başına bir kuvvet, bir okul, bir öncüdür. - ATATÜRK"[263]

Bundan sonra gazetenin son sayısına kadar başlık klişesinden hiç kalkmayacak olan Atatürk'ün Yozgat ve Yozgatlılar için söylediği sözleri yer almıştır:

"Ünlü süvarilerin , harp meydanlarında kahramanca dövüşen Türk yiğitlerinin harman olduğu diyar!... Bozok Yaylasının çocukları var olun! 3 Şubat 1934 - ATATÜRK"[264]

Bu ibarenin dışında başlık klişesinin yanına son yıllarında gazetenin amacını açıklayan bir tanım cümlesi ilave edilmiştir:

"*Bu gazete, insan haklarına saygılı, Atatürk ilkelerine bağlı demokratik, laik düşüncenin savunucusudur - Bozok*"[265]. Bu ibare gazetenin kapandığı tarihe kadar, Atatürk'ün yukarıdaki sözüyle birlikte başlık klişesinde yer alır.

Edebî açıdan *Bozok* gazetesinin bir özelliği de klasik edebiyatın ünlü eserleri Bostan, Gülistan ve Mesnevî gibi eserlerden seçilmiş kıssaların uzun yıllar tefrika edilmiş olmasıdır. Bundan başka asıl dikkat çekici olan bir özellik de, bilhassa

---

[263] *Bozok*, nr. 2762, 3 Aralık 1962, s. 1.
[264] *Bozok*, nr. 3087, 4 Ocak 1964, s.1.
[265] *Bozok* nr. 21131, 16 Haziran 1993, s.1.

Cumhuriyet Devri Türk edebiyatının ünlü şair ve yazarlarına ait seçilmiş metinlerin iktibas edilerek *Bozok*'ta yayımlanmasıdır. *Bozok*'ta yazı ve imzalarına rastladığımız bu ünlü isimler şunlardır: Rıza Tevfik Bölükbaşı, Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Seyfi Orhon, Mithat Cemal Kuntay, Ahmet Kutsi Tecer, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Necati Cumalı, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Arif Nihat Asya, Bekir Sıtkı Erdoğan, Feyzi Halıcı, Cahit Külebi, Selâhattin Batu, Ercüment Uçarı, Ahmet Tufan Şentürk, İlhan Geçer, Munis Faik Ozansoy, Ümit Yaşar Oğuzcan, Osman Attila, Ruşen Eşref Ünaydın, H. Nihal Atsız, Yaşar Kemal, Besim Atalay, M. Kaya Bilgegil vs.

Ayrıca Cenap Şahabettin'den vecizeler, Hayyam'dan rubailer, Şair Eşref'ten hicivler dikkati çekmektedir. Âşık Veysel, Dertli, Seyranî gibi halk ozanlarının şiirleri de gazetenin edebiyat sayfasında sıkça yer almıştır.

Abbas Sayar, gazetesinde çeşitli zamanlarda edebî kişiliği ile ilgili olarak kendisine yazılmış mektupları da neşretmiştir. Bunlardan bir örneği aşağıya alıyoruz:

"*Sayın Abbas Sayar,*

Sizi "Yılkı Atı"yla sayıyor ve seviyorum. Bu sebeple de Cafer Yaşar adlı Yozgatlı bir öğrencimin sizin üzerinde çalışmasını istedim. Bizler faniyiz, eserler bâkî…

Edebiyat tarihi sizin hakkınızda gerekli hükmü verecektir. Yılkı Atı sahibinin sanatkâr ruhu elbette ebediyete kadar yaşayacak. Öğrencime yapacağınız yardımlar, edebiyat tarihine yapılmış yardımlar olarak düşünülürse sevinirim.

Size sağlık ve saadet diliyor, nice Yılkı Atlarına diyorum.

Prof. Dr. Şerif AKTAŞ"[266]

IV.1.3. Yazı Yazdığı "Yankı" ve "İleri" Gazeteleri

Abbas Sayar, bir ara kardeşi ve bir arkadaşı (Muhlis Sayar, Şahin Duran) tarafından çıkarılan *Yankı* gazetesinde de yazılar ve şiirler yayımlamıştır. Bu gazete de aslında *Bozok'un* tıpatıp aynısı bir formattadır ve yine Abbas Sayar'ın desteğiyle çıkmıştır. Bu gazetedeki Abbas Sayar'a ait yazılar 2 Eylül 1971 - 31 Aralık 1971 tarihlerinde kısa bir süre çıkmışlardır. Genellikle *Bozok'ta* çıkmış olan yazıların iktibası şeklindedirler.

Abbas Sayar'ın son yıllarındaki yazı faaliyeti Yozgat'ta çıkmakta olan *İleri* gazetesindedir ve ölümüne kadar devam etmiştir. 1995 yılı sonunda *Bozok*'un

[266] Şerif Aktaş, "Bir Mektup", *Bozok*, nr. 12235, 17 Şubat 1988, s. 1.

kapamasından sonra Abbas Sayar'ın *Bozok'ta* "Ayvalık Mektubu" sütununda yazdığı yazılar *İleri'*de ve bu faaliyet ölümüne kadar devam eder. Bu gazetedeki ilk yazısı 5 Mayıs 1997 tarihlidir. Aynı zamanda Abbas Sayar'ın yazı hayatının son yazısı ise, ölümünden bir gün sonra çıkan 13 Ağustos 1999 tarihli otobiyografik "Serencam"[267] adlı şiiridir.

IV.2. GAZETE YAZILARI

Burada yazarın 1947-1999 arasındaki 52 yıllık gazete yazarlığı ve gazete sayfalarında kalmış yazı külliyatını tanıtmaya çalışacağız. Ayrıca bazı yazı türlerinde yazdığı yazılarının ise yer yer künyelerini vermekle yetineceğiz.

Bu bölüm onun şiir, roman ve hikâye dışındaki yazı türlerini kapsamaktadır. Türlere göre bir sıralama yapmak suretiyle yazı hayatının bir dökümünü ortaya koymak amacındayız.

IV.2.1. Makaleler (Başyazılar)

Yazar, *Bozlak* ile başlayıp son yıllarında da *İleri*'de sürdürdüğü 52 yıllık gazetecilik yaşamında binlerce makale kaleme almıştır. Yaptığımız gazete taramaları ve tespitlerle tüm külliyatını görme imkânı bulduk. Binlerce yazıdan oluşan tüm makale külliyatının dökümünü burada vermek hem maksadımızı aşacaktır, hem de bu çalışmanın sınırlarını zorlayacaktır. Ulaştığımız bazı sayısal verileri paylaşmak istiyoruz.

Yazar, gazetecilik hayatı boyunca başyazılarında çoğunlukla Abbas Sayar, N.A.S., N.Abbas Sayar, A. Sayar, Latifî, Emiroğlu, Esat Nail ve Nail Esat imzalarını kullanmıştır. Bu yazıların bütünü 1547 adettir.

Bozlak'taki "Gazete ve Gayemiz"[268] adlı takdim yazısı ilk baş makalesidir. Sonuncusu *İleri* gazetesinde çıkmış olan "Abbas Sayar'ın Dostlarına 76. Doğum Günü Armağanıdır"[269] adlı yazısıdır.

Bu yazılarda elbette Abbas Sayar, Yozgat mahallî basın organı sahibi olarak Yozgat ve Yozgat'ın siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatını anlatmıştır. Bu onun ulusal meseleler hakkında yazmadığı izlenimini uyandırmamalıdır. Aşağıda vereceğimiz

---

[267] Abbas Sayar, "Serencam", *İleri*, nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 3.
[268] Abbas Sayar, "Gazete ve Gayemiz", *Bozlak*, nr 1, 22 Mart 1947, s. 1, 4.
[269] Abbas Sayar, "Abbas Sayar'ın Dostlarına 76. Doğum Günü Armağanıdır", *İleri*, nr. 7594, 12 Nisan 1999, s. 2.

örnekler onun ulusal meseleler ve dünya meseleleri ile de yakından ilgilendiğini gösterecektir.

Örnek olması açısından değişik konularda yazdığı makalelerinden birkaç örneği aşağıya alıyoruz:

CEMİYET VE FERT[270]

Cemiyet aynı ülkü ve aynı gaye ile bir araya gelmiş fertlerin yarattığı bir topluluktur. Bu topluluk fertlere müşterek yolda bir çok mükellefiyetler doğurur. Fertler birbirlerine karşı maddi ve manevi bağlarla bağlanırlar. Bir cemiyet içinde herhangi bir şahsı tehdit eden tehlike cemiyet çemberi içinde bir sarsıntıdır. Cemiyet ferdi alakadar eden bir tehlike karşısında lakayt kalamaz. Tehlike müşterektir ve şahıs kadar Cemiyeti de alâkadar eder.

Fert cemiyetin kanunları tarafından hareketleri tahdit edilmiş bir varlıktır. Cemiyetin maddi ve manevi kanunları mücazat ve mükâfatları vardır. Cemiyet kanunlarına muhalefet edecek fertler bazen maddi ve bazen da manevi cezalarla mahkûm olur. Maddi bir hapisane yanında manevi bir lânet ferde layık olduğu cezayı verir.

Bugün cemiyet ferde maddi ceza vermek hususunda teşkilatlanmıştır ve fertte bu hususta kendini ayarlamıştır. Manevi cezalar ise ferdin görüş ve düşünüşüne göre değişir. Bugün cemiyette görülen zaaf bilhassa manevi cezalara karşı ferdin lâkayt kalışıdır.

Fert, bu makine asrında maddiyatın esiri olmuştur, ve manevi hazlara kıymet vermeyi unutmuştur. Fertte öyle bir kanaat hasıl olmuştur ki ve fert hareket tarzını öyle ayar etmiştir ki yapacağı her iyilik önce maddi menfaatini desteklemek gayesi ileridir.

Para zaviyesinden görülen bir hayat fertler arasındaki bağı gevşettiği gibi hakikatten uzaklaşmış bir mefhum olur.

Ferdin gözü şahsiyetinde değil cemiyetin müşterek hayat ve menfaatinde olduğu gün insanlık ideal yola girmiş demektir. Cemiyetin derdi ile sızlamıyan yürek Cemiyet için ikinci bir çibandır. İslamiyet fertlere cemiyet hizmetinde bir çok mükellefiyet yüklediğinden en ideal bir din olmuştur. Onun vaz ettiği kanunlar insaniyete huzur ve saadet temin eder.

---

[270] Abbas Sayar, "Cemiyet ve Fert", *Bozlak*, nr. 7 – 8, 31 Temmuz 1947, s. 1.

Devir ve zaman fertleri cemiyet hizmetine çağırıyor. Koşalım…

DEMOKRASİ[271]

Asrımızın bütün milletleri tarafından en iyi hükümet şeklinin demokrasi rejimi olduğu fikri kabul edilmiştir. Demokrasi milli iradenin hâkim olmasıdır. Demokrasinin temelleri hürriyet ve eşitlik prensipleri üzerine kurulmuştur.

Hürriyet, her vatandaşın, diğer vatandaşlara zarar vermeyecek şekilde her türlü hareketi yapabilmeleri esasına dayanır. Eşitlik, dağdaki çoban, Mehmet ağanın oğlu ile şehirdeki reisicumhurun oğlunun aynı haklara sahip olmasıdır.

Bu prensiplere dayanan demokraside, hürriyet, başkalarına zarar vermemek şartını koşmakla herkesin hürriyetinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Yani bizim istifade edebildiğimiz haklardan başkalarının da faydalanması zarureti vardır. Ben ne türlü toplumsal haklara sahipsem sen ve diğeri aynı hak ve hürriyete sahiptir. Bu demokrasinin bize vermiş olduğu haklar, bizim insani vazifelerimizdir. Bu vazifeleri hiçbir fert farkı gözetmeksizin yapmakla mükellefiz. Bu hak ve vazifeleri yerine getirmek bizim boynumuzun borcudur.

VATAN HASRETİ[272]

Merhum Mehmet Boztepe son dakikalarında: Mezarım Yozgat'ta olsun demiş. İstanbul'un tefekkür buğulu, servili mezarlıklarını arzulamayıp bakımsız bir kabristan sakinleri arasına gömülmeyi isteyen duygu vatan hasretidir.

Birkaç yıl önce İstanbul'da bir Yozgatlı düğününe davet edildim. Ev Kumkapı'da idi, misafirlerin ekseriyeti Yozgatlı Ermeniler teşkil ediyordu. Kör kemancı da orada idi. Hep Yozgat türküleri söylendi. Yozgat oyunları oynandı. Bir aralık bundan otuz yıl önce Yozgat'tan ayrılan bir Ermeninin ağladığını gördüm.

-Ah Yozgat'ım, vatanım, senin Çamlığında olsam şimdi diyordu. Sonra bana:

-Bey dedi, Allah'ı seversen Yozgat'a gidince benim için Büyük Caminin taşını öp… Bu sözler hala kulağımda çınlar. Ben de Yurt hasretini çok kerre içinde duyan bir

---

[271] Abbas Sayar, "Demokrasi", *Bozok*, nr. 272, 15 Mayıs 1954, s. 1.
[272] Abbas Sayar, "Vatan Hasreti", *Bozok*, nr. 472, 7 Nisan 1955, s. 1.

insanım. İstanbul'da ki matbaamın her köşesi Yozgat'a ait resimlerle doludur. Çok zaman işimi bırakıp dalar giderdim. Şimdi çok şükür vatanımdayım.

Dün uzun zamandan beri Yozgat'tan ayrılmış, iş hayatına muvaffak olmuş ve Aydına yerleşmiş bir hemşerimden mektup aldım. Bu zat vatan hasretini Yüreğinde duyan Osman Yozgat'tır. Kiremit ve Tuğla fabrikası sahibidir. Mektubunda içimi sızlatan iki cümleyi aşağıya alıyorum.

"Abbas bey, çok özlediğim Çamlıktan beni hatırlayarak ve benim için bir bardak su içiver, sevgili hemşerim...

Evet muhterem hemşerim Osman bey senin için ve senin gibi Yozgat hasretiyle yürekleri yangınlı hemşerilerim için Çamlığa çıkıp, su içeceğim ve hasretinizin ifadesi sayılacak Bozlaktan birkaç cümle mırıldanacağım.

BİR OLUŞUMUN HAZZINDA[273]

İki gündür İstanbul'dan ruhuma yeni titreşimler veren haberler alıyorum. İhmalimin yıllar yılı bir kıyıya ittiği roman denemelerimden biri bir dostumun aracılığı ile ulaşan bir kitabevi tarafından büyük ilgi görmüş, hemen neşredilmesi isteği ile benimle ilinti kurulmuştur. Dünya çapında isim yapmış bir yabancı yazarın bir eseri ile kıyaslanacak kadar Editörleri sarsmıştır. Eser. Detaylı bilgi alamama rağmen İstanbul'dan ulaştırılan telefon haberleri bunlardır.

Şimdi doğum sancısı içinde bir ana ne ise bende öyleyim. Eserlerimden hiç yoksa birinin gün ışığına çıkmak üzere oluşunun heyecanını duyuyorum.

Üstelik ihmâlim karşısında her zaman beni sitem yağmuruna tutan dostlarımın duyacakları kıvanç yüzünden ayrıca ferahlık duymaya başlıyorum.

Eğer ters bir şans tepemizi yalamasa gelecek günlere daha umutlu eserlerle ulaşacağıma dair içimde bir nikbinlik var.

Günün biri inşallah şiirlerimi de dağınıklıktan kurtaracak ve gözüm arkada kalmadan fenanın büyük selinde kaybolup gideceğim.

Mutluluğum kendimden söz açmama sebep oldu. Cümle okurlarımdan özür dilerim.

---

[273] Abbas Sayar, "Bir Oluşumun Hazzında", *Bozok*, nr. 4879, 23 Ocak 1970, s. 1.

BU KAÇINCI KERBELÂ (SİVAS 2 TEMMUZ 993 VE MADIMAK OTELİ) - 1[274]

2 Temmuz 993'te Sivas'ta Madımak Otelinde otuz yedi gül insanın "Allahuekber sesleriyle diri diri yakılmaları beni ruh tabanımdan yaktı." "İnsan böyle olmaz" diye içimden büyük bir feryat bıraktım. Bu feryat hiçbir gün içimden eksik olmadı. Tarihi biliyordum. İyice okumuştum insanın öyküsünü. İlkçağları anımsadım. O büyük cehalet içinde insanların birbirini yiyişini ve ortaçağı. Kilisenin engizisyon mahkemelerinde diri diri yakma hükmüne mahkûm edilmiş insanları "Dünya dönüyor" diye Galile'nin "İhrakı binnar" - diri diri yakılmak kararını papazlar heyetinin verdiğini, -revko- "sözlerimi geri aldım" deyip Galille'nin hayatını kurtardığını biliyorum. Binlerce rezaleti olanları da biliyorum. Şarkın zulüm kusan merhametsizliğini, onları da biliyorum. Yezit'in, Muaviye'nin Kerbelâ'da Hüseyin ve çoluk çocuk Âliaba'nın - Muhammet sülalesinin - öldürüldüğünü ve kasıtlarının Muhammet sülalesini yok etmek olduğunu da biliyorum. Muaviye ve Yezit'in Emevi İmparatorluğunu kurup kendilerine göre bir şeriat düzeni kurduklarını, cihat ve İslam adına Ortaasya Türklerini yüz elli yıl boyunca zulümle inlettiklerini, on binlerce değil yüz binlerce Türkü söğüt dallarına asarak öldürdüklerini, Türk şehir ve merkezlerini yağma ettiklerini de biliyorum. "Cihat" adına başta Mısır, bütün Afrika Kuzey şeritlerini soyduklarını da biliyorum. İbni Sina, Farabi, İbn-i Rüşt gibi akliyeci - Mutezile - mezhebinin kişilerini bir Gazali ile susturduklarını aklın ve mantığın nasıl kapılarının kapatıldığını, içtihat yolunun önüne nakliyeci felsefenin taş taş yığıldığını da biliyorum. Ve İslam'ın yüzlerce yıl gaflet ve dalalet içinde tükendiğini, İslam toplumlarının krallara, padişahlara tapmaları için "Zıllullah-ü Taala" - Allah'ın yeryüzündeki gölgesi - olarak tescil edildiğini, tarikatların türemesiyle şeyh efendilerin manevi mirası - aslında maddi - kendilerine göre devletler kurduklarını da biliyorum. Biliyorum İslamı mahvettiklerini. Biliyorum Osmanlıyı ve İmparatorluğu Batı ile bir olup parça parça yediklerini…

IV.2.2. Anılar

Abbas Sayar, bilhassa *Bozok* gazetesinde çeşitli konularla ilgili anılarını kaleme almıştır. Fakat bu anıların tamamına yakını tamamlanmadan yarıda bırakılmıştır.

[274] Abbas Sayar, "Bu Kaçıncı Kerbelâ (Sivas 2 Temmuz 993 ve Madımak Oteli) – 1", *Bozok*, nr. 14167, 2 Ağustos 1994, s. 1.

Anıların bir araya getirilerek yazarın sağlığında tamamlandığını, ancak yayımlanmadığını eşi Hanife Ender Sayar'dan öğreniyoruz[275].

Burada *Bozok* gazetesinde tefrika edilen anıları tarih sırasına göre listeleyerek anıların bütünü hakkında bir fikir vermeye çalışacağız:

1. Gazetecilikte Yedi Yıl: 8 Ocak 1954-24 Mart 1954 tarihleri arasında 23 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

2. Amerika'da Bir Yozgatlı: 1 Ağustos 1964-11 Ağustos 1964 tarihleri arasında 4 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

3. Hastane Duvarları: 9 Aralık 1982-30 Aralık 1982 tarihleri arasında 11 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

4. Hastane Duvarları (2. Bölüm): 18 Nisan 1983-29 Nisan 1983 tarihleri arasında 11 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

5. Altmışında Anılar: 6-7 Eylül 1983 tarihleri arasında 2 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yarım kalmıştır.

6. 60'lardan Anılar: Politika Sırtı 1: 20 Ocak 1984 tarihinde başlanmış, ancak devamı yayımlanmamıştır.

7. Sevgili Edip Ağabeyim: 1-17 Temmuz 1985 tarihleri arasında 4 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Edip Boztepe isimli sevdiği bir Yozgatlının vefatı üzerine yazdığı onunla ilgili anılardan oluşmaktadır.

8. Altmışından Sonra Panorama: 1-3 Ekim 1985 tarihleri arasında 3 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yarım kalmıştır.

9. Altmışından Sonra - Anılar: 25 Haziran - 18 Temmuz 1986 tarihleri arasında 17 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yarım kalmıştır.

10. Kıdım Kıdım - Yalpa Yalpa: 8-14 Aralık 1987 tarihleri arasında 6 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

11. Daldan Dala: 9-17 Mart 1989 tarihleri arasında 8 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

---

[275] Ender Sayar, a.g.m., s. 36-39.

12. Ören'de Bir İmza Günü: 24-28 Ağustos 1991 tarihleri arasında 3 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

13. Geçmiş Zaman Olur ki…: 5-8 Şubat 1993 tarihleri arasında 3 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yarım kalmıştır.

14. Geçmiş Zaman Olur ki…: 13-14 Haziran 1994 tarihleri arasında 2 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yarım kalmıştır.

15. Ayvalık'tan Sevgilerle: 29 Mart-4 Nisan 1995 tarihleri arasında 6 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

16. Aziz Nesin ve Anısı: 20-27 Temmuz 1995 tarihleri arasında 7 sayı devam etmiş bir tefrikadır

Bu liste onun anılarının dağınık parçaları olduğunu göstermektedir. Bunların ve yakınlarında bulunanların bir araya getirilerek toplanması ortaya güzel bir anı kitabı çıkaracaktır.

IV.2.3. Gezi Yazıları

Abbas Sayar'ın hiçbir kaynakta söz edilmeyen yazılarından birisi de *Bozok*'ta tefrika ettiği gezi notlarıdır. Gezi notlarının sayısı da epeyce çoktur. Bunları da şöyle sıralayabiliriz:

1. Yol Boyu Adım Adım Yozgat: 14 Ekim 1955-5 Ocak 1956 tarihleri arasında 31 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yazılarda Yozgat'ın ilçelerine yapılan gezilerin intibaları anlatılmaktadır.

2. Gezi Notları: 3-7 Eylül 1956 tarihleri arasında 5 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yozgat'ın ilçelerine yapılan gezilerin intibaları anlatılmaktadır.

3. Sorgun Kaplıcasında 24 Saat: 27 Ağustos-4 Eylül 1958 tarihleri arasında 6 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

4. Küçük Gezi: 27 Haziran-18 Temmuz 1959 tarihleri arasında 18 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yozgat'ın ilçelerine yapılan gezilerin intibaları anlatılmaktadır.

5. Ver Elini Dağlar (Bir Gezinin Notları): 20 Ağustos-4 Aralık 1963 tarihleri arasında 57 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yozgat'tan Doğu Karadeniz illerine kadar uzanan bir gezinin notlarıdır.

6. Karadeniz: Palük-Findük-Çay: 15 Ağustos-13 Eylül 1969 tarihleri arasında 20 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yazarın yine Doğu Karadeniz'e yaptığı bir başka gezinin notlarıdır.

7. Ver Elini Dağlar - Doğu Gezisi Notları: 24 Ekim-11 Aralık 1972 tarihleri arasında 43 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Doğu illerine yapılmış bir gezinin notlarıdır.

8. Ver Elini Dağlar - Doğu Gezisi Notları: 12 Haziran-6 Ekim 1973 tarihleri arasında 29 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Doğu illerine yapılmış bir önceki gezi notlarının devamıdır.

9. Güneyde Çeyrek Gezi: 22 Aralık 1976-15 Şubat 1977 tarihleri arasında 18 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Adana ve çevresine yapılmış bir gezinin notlarıdır.

10. Merhaba Avrupa: 30 Ağustos 1977-3 Şubat 1978 tarihleri arasında 46 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Bir turizm şirketinin düzenlediği kara yoluyla yapılmış bir aylık bir gezinin notlarıdır.

11. Ankara Notlarım: 18 Mart - 23 Mart 1985 tarihleri arasında 6 sayı devam etmiş bir tefrikadır.

IV.2.4. Röportajlar

Yazarın sayıları çok az olmakla birlikte gazeteciliğinin ilk yıllarında yayımladığı röportajları da vardır. Bunların tamamı *Bozok'*ta yayımlanmıştır. Röportajların kronolojik bir listesini buraya alıyoruz:

1. Rus Cennetinden (!) Tablolar: 24 Mayıs-28 Haziran 19481 tarihleri arasında 6 sayı devam etmiş bir tefrikadır. II. Dünya Savaşı şartlarında Türkiye'ye sığınmış bir Rus vatandaşının ülkesindeki baskıcı rejimin zulümlerini anlattıklarından oluşan bir yazıdır.

2. Yozgat Valisi Muzaffer Kuşakçıoğlu ile Mülâkat (26 Ocak 1953).

3. Tezgâhlar Çalışırken: 8 Eylül-19 Eylül 1958 tarihleri arasında 10 sayı devam etmiş bir tefrikadır. Yozgat Cezaevi'nde açılan halı atölyesinin anlatıldığı bir yazıdır.

IV.2.5. Mektuplar

Abbas Sayar'ın yaklaşık 52 yıllık gazetecilik yaşamında gazetesinde yayımladığı birçok mektubu vardır. Bunlar ya kendisi hakkında dostlarına yazdığı, ya da ülke

meseleleri hakkında devlet adamlarına ve siyaset dünyasının önde gelen isimlerine yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Bunların kronolojik bir dizinini tablo hâlinde aşağıya alıyoruz:

Millet Vekillerimize Açık Mektup	Bozok	9	8 Haziran 1948	1
Yozgat Valisine Açık Mektup	Bozok	46	29 Haziran 1953	1-2
Dostlara Mektup	Bozok	343	27 Kasım 1954	1
İstanbul'dan Mektup	Bozok	1459	31 Temmuz 1958	1
Allah Rızası İçin	Bozok	1588	29 Aralık 1958	1
Akşam Yazarı Esin Talu'ya Cevabımız-1	Bozok	1821	7 Ekim 1959	1
Akşam Yazarı Esin Talu'ya Cevabımız-2	Bozok	1822	8 Ekim 1959	1
Akşam Yazarı Esin Talu'ya Cevabımız-3	Bozok	1823	9 Ekim 1959	1
Akşam Yazarı Esin Talu'ya Cevabımız-4	Bozok	1824	10 Ekim 1959	1
Akşam Yazarı Esin Talu'ya Cevabımız-5	Bozok	1825	11 Ekim 1959	1
Akşam Yazarı Esin Talu'ya Cevabımız-6	Bozok	1826	13 Ekim 1959	1
Akşam Yazarı Esin Talu'ya Cevabımız-7	Bozok	1827	14 Ekim 1959	1
Akşam Yazarı Esin Talu'ya Cevabımız-8	Bozok	1829	16 Ekim 1959	1
Devlet Vekili Sayın Şefik İnan'a Açık Mektup	Bozok	2040	2 Temmuz 1960	1
Sayın Nadir Nadi'ye Açık Mektup	Bozok	2118	4 Ekim 1960	1
Valimize Açık Mektup	Bozok	2519	12 Şubat 1962	1
Milletvekillerimize Mektup	Bozok	2555	29 Mart 1962	1
İlhan Selçuk Bey Biraderimize Name-i Mahsusumuz	Bozok	2666	10 Ağustos 1962	1-2
Sülün'e Cevap	Bozok	3044	14 Kasım 1963	2
Vekillerimize	Bozok	4663	9 Mayıs 1969	1
Alparslan Türkeş'e Sayın Başbuğ'a Mektup	Bozok	4783	30 Eylül 1969	1
Bizden Bize Bir Mektup-1	Bozok	5038	3 Ağustos 1970	1
Bizden Bize Bir Mektup-2	Bozok	5039	4 Ağustos 1970	1
Teknik Ziraat Müdürlüğünün Dikkatine	Bozok	5502	16 Şubat 1972	1
Aziz Nesin'in Mektubuna Verilen Yanıt - Serencam -1	Bozok	11199	11 Mart 1985	1
Aziz Nesin'in Mektubuna Verilen Yanıt - Serencam -2	Bozok	11200	12 Mart 1985	1
Aziz Nesin'in Mektubuna Verilen Yanıt - Serencam -3	Bozok	11201	13 Mart 1985	1
Aziz Nesin'in Mektubuna Verilen Yanıt - Serencam -4	Bozok	11202	14 Mart 1985	1
Muhterem Ömer Mutlu	Bozok	11735	8 Temmuz 1986	1
PTT Genel Müdürlüğüne	Bozok	12397	30 Ağustos 1988	1
Ayvalık'tan Sevgilerle	Bozok	12732	10 Ekim 1989	1
Ayvalık'tan Selamlarla	Bozok	13075	23 Kasım 1990	1
Daldan Dala	Bozok	13084	4 Aralık 1990	1
Gazeteme Mektup	Bozok	13097	19 Aralık 1990	1
Ayvalık'tan Merhaba	Bozok	13160	2 Mart 1991	1
Ayvalık'tan Sevgilerle - Panorama	Bozok	13269	16 Temmuz 1991	1
Ayvalık'tan Sevgilerle	Bozok	13371	13 Kasım 1991	1

Durum -1	Bozok	13394	10 Ocak 1992	1
Durum -2	Bozok	13395	11 Ocak 1992	1
Sayın Belediye Başkanı	Bozok	13504	1 Haziran 1992	1
Mektup	Bozok	13537	13 Temmuz 1992	1
Sayın Belediye ve Y. Yozgat Spor Başkanlığına	Bozok	13670	15 Aralık 1992	1
Küçük Mektup	Bozok	14108	25 Mayıs 1994	1
Sevgili Başkan	Bozok	14110	27 Mayıs 1994	1
Mektup	Bozok	14443	28 Haziran 1995	1

IV.2.6. Fıkralar

Bozlak ve *Bozok* gazetelerinde, daha çok *Hangi Birini Söyleyim, Gününe Göre, Noktalı Virgül* adlı sütunlarda, bazen de müstakil isimler altında yayımlanmış gündelik toplum sorunlarının ele alındığı yer yer ironik ve eleştirel bir üslubun kullanıldığı kısa fikir yazılarının sayısı tespit ettiğimiz kadarıyla 545 adettir.

Hangi Birini Söyleyim, Gününe Göre ve *Noktalı Virgül* adlı sütunlarda yayımlanan bu tür yazıların mizahî ve yergi nitelikli olanlarında yazar daha çok *Latifî* takma adını kullanmaktadır.

Yazarın bu tür yazılarında Yozgat'ın sorunları başta olmak üzere Türkiye'nin siyasî, ekonomik ve sosyal sorunları üzerine kısa kısa çarpıcı görüş ve eleştiriler yer almaktadır. Bir fikir vermesi açısından dikkat çekici birkaç örneği aşağıya alıyoruz:

HANGİ BİRİNİ SÖYLEYEYİM - BAKİ SELÂM[276]

Bana bazı okuyucularım Belediye reisi işi ne oldu? diye soruyorlar.

Bir ay önce belediye encümeni toplanıp Halis Bacanlı'yı reis seçtiler.

Bacanlı tasdikten gelsin de yerime öyle oturuyum dedi.

On muhalif on üç oldu, sekize düştü. On beşe çıktı. İndi, çıktı, düştü, kalktı.

İnmesini, çıkmasını, düşmesini, kalkmasını seyrederken bizim de başımız döndü, yere yuvarlandık.

Uçtu uçtu ne uçtu?

Kuş uçtu.

Kuş uçmaz,

Ya ne uçtu?

[276] Abbas Sayar, "Hangi Birini Söyleyim – Baki Selâm", *Bozok*, nr. 689, 19 Aralık 1955, s.1.

Memleket menfaatleri.

GÜNÜNE GÖRE - MESAFE[277]

Almanya'dan yeni dönen bir dostum sözleri arasında şunları söyledi.

-Bir iş gününde tek bir Alman'ın kahvede oturduğu, parkta dolaştığı, evinde istirahat ettiği görülemez. Böyle yapanlara halk şüpheli insan nazarıyla bakar. Bu günün Almanya'sında kadınlı erkekli herkes her gün sekiz ilâ on saat çalışır.

Son Alman hamlesinin mucizesinin kilit noktası budur. Mucize gerçek çalışmanın ifadesinde kullanılan bir kelimedir.

Bir de bize dönelim. Kahveler ağzı beraber doludur. İyi havalarda, iş saatinde caddede dolaşanlar hiç de eksik değildir.

Evde hanımlar ufak dedikodularla akşamları etmekte, giyimden, modadan dem vurup oturmaktadır.

Bir de kabul günleri ihdas edilmiştir ki erkeklerin ağır geçim yüklerine bir ek olmaktadır.

Garpla aramızda 30 - 40 yıl mesafe var. Bu tembellikle, fantezi ile aradaki açıklığı biraz daha açacağa benziyoruz.

IV.2.7. Denemeler

YOZGAT VAR, YOZGATLI YOK… (1. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007).

Yazarın *Bozok* ve *İleri* gazetelerinde Yozgat şehrine dair kaleme aldığı denemelerinin bir kısmını içine alan eserdir. Eser, yazarın oğlu Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar tarafından derlenip yayına hazırlanmıştır. Yazarın aslında gazete yazıları arasında Yozgat'a dair şehir yazıları yüzlerle ifade edilebilir.

"Noktalı Virgül" adlı sütunda özel başlık olmadan, bazen de özel adlarla çeşitli konularda yazılmış 1947 yılından itibaren *Bozlak* ve *Bozok*'ta yayımlanmış 90 adet deneme tespit ettik. Burada şunu belirtmeliyiz: "Noktalı Virgül" sütunu yazarın her iki gazetesinin yayın hayatı boyunca "Noktalar" (aforizmalar) sütunu gibi devam etmiştir.

[277] Abbas Sayar, "Gününe Göre – Mesafe", *Bozok*, nr. 959, 7 Aralık 1956, s. 1.

Fakat bu sütunda günlük fıkralar ve aforizmalar da yer almıştır. Biz tasnif yaparken sütunun adından değil, yazının türe ait özelliğinden hareket ettik. Aşağıda bu denemelerden dikkat çekici bulduğumuz ve zaman kavramı üzerine yazılmış bir örnek sunuyoruz:

ZAMAN[278]

On yirmi yıl önce kendimi anlatan bir şiir yazmıştım. Dört bölümden oluşan şiirin son bölümü şöyle bitiyordu:

"Bülbül susup karga ötse

Düşünmem mangırım bitse

Sözüm ona aklım yitse

Zahmet edip aramam ben"

Zaman kendini bilmeyen büyük bir zalimdir. Ya da uzunluğunun, ölçüsüzlüğünün ve de kendinin bilincine varmayan bir kadersizdir. Nereye gittiğini bilmeyen, nerede oturacağını bir türlü anlamayan, kendi içinde sebepsiz bir döner dolaptır. Ve utanır kendi yaşını bilmediği, bakmaya tenezzül etmediği gafletler içinde geçip gitmesine.

Aslında zaman oturaklı bir "Ağa"dır. Evrende ne varsa, ne olacaksa Onun adı bilinmez bir trilyonlar ötesi çocuğudur. Ve yokluk zamanın yaratma hazinesidir.

Tutup elim avucum içinde olan zamanı kargalarla bölüştüm. Beni uyutmadılar. Canları sağ olsun.

Yine de zaman kargaların keyfimizi kaçırdığı iki saat, üç saat bizi uyutmadığı için ne kendinden şikâyetçidir, ne de biz ondan… Çünkü üç beş saat sonra gözümüzü dünyaya açtığımız zaman yine onu göreceğiz.

İdrâki yitirmeyince…

IV.2.8. Aforizmalar

NOKTALAR (1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1991).

Yazarın 1948-1995 yılları arasında *Bozok* gazetesinde binlerce diyebileceğimiz kadar çok *Noktalar* ve *Noktalı Virgül* sütunlarında aforizma adı verilen çok kısa, etkili,

[278] Abbas Sayar, "Zaman", *Bozok*, nr. 11648, 26 Mart 1986, s. 1.

veciz ve hikemî-felsefî yazıları yayımlanmıştır. Bunların çok azı “Noktalar” adlı kitapta toplanmıştır. “Noktalı Virgül” başlığı ile yayımlananlar ise henüz kitaplaştırılmamıştır.

Tamamı *Bozlak*, *Bozok, Yankı, İleri* gazeteleri koleksiyonlarındaki makaleleri, anıları, gezi yazıları, röportajları, mektupları, fıkraları, denemeleri, aforizmaları vs. binlerce yazısı derlenip kitaplaştırılmayı beklemektedir.

SONUÇ

Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri) üzerine yaptığımız bu araştırma, bize 1940 sonrası Türk edebiyatının son derece farklı ve çok yönlü bir edebî şahsiyeti ile karşı karşıya olduğumuzu göstermiştir.

Çocukluk ve gençliğine denk gelen 1923-1945 yılları Türkiye'nin ve dünyanın da sosyal ve ekonomik bakımdan çok zor yıllarıdır. Bir de buna küçük bir Orta Anadolu şehri olan Yozgat'ın kötü sosyal ve ekonomik şartları içinde sekiz çocuklu bir aileden geliyor olmanın zorlukları eklenince, yoksullukla yoğrulmuş bir çocukluk ve gençlik dönemi geçirmiş bir Anadolu aydını portresi ortaya çıkacaktır. Askerlikten sonra yaşadığı hareketli ve dramatik hayatı da buna eklersek portre iyice renklenecektir.

Abbas Sayar'ın sanatçı kişiliğinin oluşmasında ekonomik sorunlar elbette olumsuz etkileriyle önemli bir etkendir. Bu olumsuzluklara kocakarı ilacı yapıp hamilelikten kurtulayım derken vefat eden çok sevdiği annesinin kaybını, askerlik sonrası baba baskısıyla yapılan ve yürümeyen içgüveyliği şeklindeki evliliği, yarıda bırakılmak zorunda kalınan üniversite öğrenimi, gazeteciliğe ve ticarete atılış gibi hususları da ekleyince sanatçı kişiliğinin oluşması tamamlanmıştır.

Bunlardan başka özellikle lise öğrenimi sırasında Yozgat Halkevi'nin kültürel ve sanatsal faaliyetlerini, mutasavvıf bir babanın dizinin dibinde büyümesini, 33 aylık askerliği sırasında ekonomik açıdan rahatlık yüzü görmesi ve bu devrede Batı klasiklerini okumaya başlamasını, evlenip İstanbul'a gidince Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünde beş dönem edebiyat öğrenimi görmesini ve çoğunluğu Anadolu şehirlerinden gelmiş üniversite öğrenimi görmekte olan şair arkadaşlarıyla birlikte Necip Fazıl çevresinde yer almasını, politikaya atılmasını, Yozgat'a tekrar dönüp ticaret ve çiftçilik (1950) yapmasını, bir dönem (1950-1960) Beyoğlu bohem hayatının müdavimi oluşunu ve bu çevrede sosyalist fikirlerle tanışması gibi hususları da üst üste ekleyince ortaya çok yönlü ve renkli bir sanatçı kişilik ortaya çıkmıştır. Bütün bu sebeplerle, Abbas Sayar'ı şair ve yazar olarak tamamen belirli bir edebî topluluğa dâhil etmek mümkün değildir.

Ancak bir şair ve yazar olarak biyografisinin verdiği ipuçlarının da yardımıyla eserlerinin bütününü inceledikten sonra onda iki farklı duyarlılığın olduğunu tespit ettik:

1. Edebiyat dünyasına 1946 yılında şiirle girmiş olan Abbas Sayar, önceleri ferdî duyarlılıkların şairi iken zaman içinde (1950'lerden sonra) sosyal ve ekonomik problemlere de yönelir. Gelenekle bağını hiç koparmaz. Fakat modern şiir akımlarına da ilgisiz kalmaz. Şiirleri içinde lirik, hikemî, pastoral ve satirik şiirin örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Ayrıca şiirleri incelediğinde 1940-1980 dönemi şiir eğilimlerinin bütün renklerinin şiirlerine az veya çok yansıdığı görülmüştür. Divan şiiri, Türk halk şiiri ve Birinci Yeni şiiri etkisi sürekli olmak üzere, yer yer Necip Fazıl ve Ahmet Hamdi Tanpınar etkileri ve Hisar grubu ile Toplumcu - Gerçekçi şirinin etkilerini de görmek mümkündür.

2. Abbas Sayar, gazeteciliğinin verdiği imkânlarla çeşitli nesir türlerinde de edebî ve fikri eserler vermeye başlar. Şiirdeki tutumu nesirde de devam eder. Yer yer ferdî duyarlılıklarını hikemî tarzda gazete yazılarında ortaya koyarken, bir yandan da roman ve hikâyeleriyle halkın geri kalmışlığını ve yoksulluğunu işleyerek, özellikle Anadolu'nun asırlardır devlet tarafından ihmal edilmişliğini anlatmayı sanatının gayesi hâline getirmiştir. Fakat bunu yaparken dönemindeki Toplumcu - Gerçekçiler gibi tek model, yoksulluk edebiyatı denilen kalıplaşmış köy roman ve hikâyesi anlayışına kendini kaptırmaz. Yani sosyalist söylemlerden hareket etmez. O toplumsal sorunları esere dönüştürürken daha çok anılarına yaslanır ve gözlemci bir tavır sergiler. Başkaldırı ve kavgaya davet etmez. Yani ideolojik model sunmaz. Gazeteciliğinden gelen bir alışkanlıkla politik ve ekonomik yanlışları tasvir ederek, bunları duyurmayı tercih eder.

Abbas Sayar'ı yazmaya iten ve eserlerinin bütününe yansımış üç ana tem vardır:

1. Kendi iç dünyası (yalnızlık, aşk acısı, dışlanmışlık, mutluluk özlemi vb.).

2. Tabiata aşırı düşkünlük.

3. Toplum sorunları (özellikle ekonomik ve politik sorunlar).

Ömrünün sonuna kadar şiir yazmaktan geri durmadığı hâlde edebiyat dünyasında şiiriyle neredeyse hiç gündeme gelmeyen Abbas Sayar'ın 8 adet yayımlanmış şiir kitabı ve yayınlanmayı bekleyen yüzlerce şiiriyle oldukça güçlü, çok yönlü ve yetenekli bir şair olduğunu söyleyebiliriz.

İlk romanı *Yılkı Atı* (1970)'nın kitap hâlinde yayınlanması onu edebiyat dünyasında iyi bir yere oturtmuştur. Bu yer köy romancılığıdır. Bu olay artık onun edebî hayatının dönüm noktasını oluşturmuş ve bugünkü ününü sağlamıştır. *Yılkı Atı (1970)*, *Çelo* (1972) ve *Can Şenliği* (1974) ile ardı ardına alınan üç ödülle edebiyat tarihindeki yerini iyice pekiştirmiş ve artık tamamen köy romancısı kimliğine bürünmüştür. Oysa bu eserlerinden sonra dört roman daha yazar. Fakat ilk üç romanındaki ilgiyi göremez.

İlk üç romanında edebiyat dünyasının çok ilgisini çeken ve beğenilmesine yol açan ne vardır? Bunun cevabı onun romanlarındaki kurgunun orijinal olması, yani döneminin alışılmış köy romanı modellerine benzememesi, şiirli ve akıcı bir Türkçesinin oluşu ve folklorik malzemenin başarılı kullanılmasından doğan etkili bir anlatım gücüne ulaşmasında saklıdır.

Hikâyeler de kaleme almış olan yazar, bu türde romandaki başarısının yanına pek yaklaşamaz ve beklediği ilgiyi göremez. Hikâyelerinde özenli olmadığı ve emek sarf etmediğini söyleyebiliriz. Gerçi bu durum, şiir ve romanlarının bir kısmı için de geçerlidir.

Yaşamı boyunca gazeteciliği bırakmamış olan yazar, arkasında gazetelerde derlenmeyi bekleyen binlerce yazı bırakmıştır. Binlerce denecek kadar çok makale, deneme, fıkra, anı, gezi, mektup, röportaj, aforizma vb. türlerinde yazdığı bu yazılar derlenip yayınlanmayı beklemektedir.

Bir ömür Yozgat için çırpınmış olmasını da vurgulamak gerekir. Bir şehir için 52 yıl hiç durmadan yazı yazmış bir yazara kaç şehir sahip olmuştur? Yozgat üzerine yazılarının yüzlercesi de derlenmeyi beklemektedir. Onda Tanpınar'ın *Beş Şehir*'indeki özen ve derinlik olmasa da Yozgat'ın yakın tarihini yazacak olanlar mutlaka bu yazıları görmek zorundadırlar.

Son yıllarında ikinci kez evlenip Ayvalık'a yerleşen (1989) yazar, bu dönemde kendini resme verir ve çeşitli yerlerde resim sergileri de açar. 1996'ya kadar Yozgat'ta çıkmaya devam eden kendi gazetesi *Bozok'a* ve daha sonra da yine Yozgat'ta çıkan *İleri* gazetesine "Ayvalık Mektubu" üst başlıklı yazılar gönderir. Bu son döneminde yazdıklarında durulmuş, eski heyecanını kaybetmiş, daha kötümser ve daha içe dönük bir Abbas Sayar portresi ortaya koymuştur. 1990'ların zor ekonomik koşullarından, politik çalkantılarından ve terör ortamından sıkça şikâyet etmektedir.

Yazar 76 yaşında yazılarını ve yayımlanmayı bekleyen eserlerini derleyip toparlayamadan 12 Ağustos 1999'da vefat etmiş ve çok sevdiği Yozgat'ın toprağına defnedilmiştir.

Sözümüzü onun bütün eserlerinin derin yapısında gizlenmiş "yalnızlık ve dışlanmışlık" ana duygusunu ortaya koyan bir cümlesiyle bitirelim:

"Zira ben biraz da YILKI ATI'yım."

KAYNAKLAR

1. Genel Kaynaklar

AKBAL, Oktay, "Bir Kitap: Yılkı Atı", *Bozok*, nr. 5121, 9 Kasım 1970, s. 1, 3-4.

AKSAN, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yay., 3. Baskı, Ankara 1999.

AKTAŞ, Şerif, *Edebiyatta Üslup Ve Problemleri*, Akçağ Yay., 1. Baskı, Ankara 1986.

AKTAŞ, Şerif, "Bir Mektup", *Bozok*, nr. 12235, 17 Şubat 1988, s. 1.

AKTAŞ, Şerif, *Roman Sanatı Ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçay Yay, Ankara 2000.

AKTAŞ, Şerif, *Şiir Tahlili*, Akçağ Yay., Ankara 2009.

ATABEK, Ender, "Abbas Sayar'la Söyleşi", *Bozok*, nr. 12353 - 12356, 6-9 Temmuz 1988, s. 1.

BAKIRCIOĞLU, N. Ziya, *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2004.

BERİTLİ, A. Cihat, "Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar Ölümünün 10. Yılında Babası Abbas Sayar'ı Anlattı", *Türk Edebiyatı,* nr., 433, Kasım 2009, s. 36-39.

BURDURLU, İbrahim Zeki, "Can Şenliği"nde Hüseyin", *Türk Dili*, C. XXXI, nr. 283, Nisan 1975, s. 317-320.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000.

BÜRÜN, Vecdi, "Politikasız Şiir ve Abbas Sayar", *Bozok*, nr. 3879 -3880, 1-2 Eylül 1966, s. 3.

CEYHUN, Aysel, "Dik Bayır'da Dil ve Anlatım,", *Türk Dili*, C. XLV, nr. 368, Ağustos 1982, s. 97-102.

ÇETİN, Nurullah, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Ankara 2003.

DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi,* Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1997.

DİNÇ, Ayhan, "Bozkır Yıldızı", *Bozok*, nr. 5147, 15 Aralık 1970, s. 1.

EMRE, Gültekin, "Abbas Sayar'ın Gurbeti", *Bozok*, nr. 13331, 26 Eylül 1991, s. 1-2.

ENGİNÜN, İnci, "Can Şenliği", *Türk Edebiyatı*, nr. 36, Aralık 1974, s. 34-35, 39.

ENGİNÜN, İnci, "Yılkı Atı", *Türk Edebiyatı*, nr. 24, Aralık 1973, s. 26-28.

ENGİNÜN, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., İstanbul 2001.

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki, *Anılar,* Pencere Yay., İstanbul 1999.

GÜL, Zeynel, "Can Şenliği Üzerine", *Türk Dili*, C. XLVI, nr. 378, Haziran 1983, s. 383-384.

GÜNDÜZ, Osman, "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2004, s. 367-454.

IŞIK, İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi,* C. 8, Elvan Yay., Ankara 2006.

İLHAN, Attilâ, *Duvar*, Bilgi Yayınevi, 4. Baskı, Ankara 1977.

K, Tarık Dursun, "Yılkı Atı", *Bozok*, nr. 5134, 27 Kasım 1970. s. 1.

KANIK, Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, YKY, İstanbul 2003.

KAPLAN, Mehmet, *Şiir Tahlilleri 2 - Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Dergâh Yay., İstanbul 1980.

KAPLAN, Ramazan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, Akçağ Yay., Ankara 1997.

KARABULUT, Ramis, "Abbas Sayar'ın Şiir Dünyası", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, nr. 17, Niğde 2005, s. 7-67.

KAYA, Doğan, *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yay., Ankara 1999.

KAYA, Nusret, *İyileşme Kitabı*, Sistem Yay., 8. Baskı, İstanbul 2002.

KISAKÜREK, Necip Fazıl, *Çile*, Büyük Doğu Yay., 10. Basım, İstanbul 1985.

KOLCU, Ali İhsan, *Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov*, Akçağ Yay., Ankara 2002.

KOLCU, Ali İhsan, *Cumhuriyet Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum 2008.

KUTKAN, Şevket, *Nedim Divânı'ndan Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1981.

LEBE, Mehmet Emin, "Dik Bayır", *Türk Dili*, C. XL, nr. 336, Eylül 1979, s. 183-184.

MENGÜŞOĞLU, Takiyettin, *İnsan Felsefesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1988.

MUTLUAY, Rauf, "Yılkı Atı", *Bozok*. nr. 5142, 9 Aralık 1970, s. 1, 4.

NAZLIGÜL, Nurel, *Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma*, Osman Gazi Üni., Eskişehir 2007 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖNERTOY, Olcay, *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984.

ÖZER, Kemal, "1975'te Armağanlar, Ödüller, Yarışmalar", *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1976*, Yaylacık Basımevi, İstanbul 1976.

ÖZKIRIMLI, Atilla, "1977'de Öykü ve Roman", Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1978, Yaylacık Basımevi, İstanbul 1978.

ÖZKIRIMLI, Atilla, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 4, Cem Yayınevi, İstanbul 1990.

PARLATIR, İsmail, "Çelo İçin", *Türk Dili*, C. XXIX, nr. 272, Mayıs 1974, s. 681-683.

SAYAR, Abbas, *Gönül Sandalı - Şiirler*, Toprak Dergisi Yay., İstanbul 1946.

SAYAR, Abbas, *Sereserpe - Şiirler,* Sayar - Caner Matbaası, İstanbul 1955.

SAYAR, Abbas, *Gibi - Şiirler,* Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1959.

SAYAR, Abbas, *Neco'ya Mektuplar - Şiirler,* Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1959.

SAYAR, Abbas, *Esinti - Şiirler,* Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1966.

SAYAR, Abbas, *Şey - Şiirler,* Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1966.

SAYAR, Abbas, *Yılkı Atı*, 1. Baskı, E Yay., İstanbul 1970.

SAYAR, Abbas, *Çelo*, 1. Baskı, E Yayınları, İstanbul 1972.

SAYAR, Abbas, *Can Şenliği*, 1. Baskı, E Yay., İstanbul 1974.

SAYAR, Abbas, *Yorganımı Sıkı Sar*, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1976.

SAYAR, Abbas, *Dik Bayır*, 1. Baskı, Cem Yay., İstanbul 1977.

SAYAR, Abbas, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1977*, Yaylacık Basımevi, İstanbul 1977.

SAYAR, Abbas, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1985,* Kardeşler Basımevi, İstanbul 1985.

SAYAR, Abbas, *Tarlabaşı Salkım Saçak*, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1987.

SAYAR, Abbas, *Anılarda Yumak Yumak*, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1990.

SAYAR, Abbas, *Noktalar*, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul 1991.

SAYAR, Abbas, *Boşluğa Takılan Ses - Şiir*, *Yiğit Ofset,* Ankara 1992.

SAYAR, Abbas, *Şiirler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002.

SAYAR, Abbas, *El Eli Yur, El De Yüzü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003.

SAYAR, Abbas, *Yozgat Var, Yozgatlı Yok*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

SAYAR, Ahmet Güner, "Baba Dostum A. Halim Uğurlu", *Türk Edebiyatı*, nr. 361, Kasım 2003, s. 18-28.

SAYAR, Ender, "Abbas Sayar Röportajındaki Yanlışlar", *Türk Edebiyatı*, nr. 354, Nisan 2003, s. 36-39.

ŞATIROĞLU, Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın*, Miyatro Yay., 7. Baskı, İstanbul 1984.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, *Şiirler*, YKY, 3. Baskı, İstanbul 2002.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, C. 2, YKY, İstanbul 2001.

TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı 1*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri, *Yunus Emre Divanı*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1986.

TOMUR, Sevil, *Klişelerden Uzak Bir Köy Romancısı: Abbas Sayar*, Bilkent Üniversitesi, Ankara 2002 (BasılmamışYüksek Lisans Tezi).

TUNALI, İsmail, *İfade Bilimi ve Genel Lengüistik Olarak Estetik - Croce Estetiğine Giriş*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1983.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 7, Dergâh Yay., İstanbul 1990.

UÇMAN, Abdullah, "XVII. Yüzyıl Tekke Şiiri", *Büyük Türk Klasikleri*, C. VI, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul 1987.

YARDIM, Mehmet Nuri, "Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma - Beyoğlu'nda Bir Mistik: Abbas Sayar", *Türk Edebiyatı*, nr. 349, Kasım 2002, s. 58-64.

2. Gazete Yazıları (Bozlak, Bozok, İleri Gazeteleri)

"94'ün En Büyük Ödülünü Abbas Sayar Aldı", *Bozok*, nr. 14160, 25 Temmuz 1994, s. 1.

"Abbas Sayar Adaylığını Koydu", *Bozok*, nr. 1196, 23 Eylül 1957, s. 1.

"Abbas Sayar Son Romanını Tamamladı", *Bozok*, nr. 10622, 15 Ağustos 1983, s. 1.

"Abbas Sayar Yoğun Bakımda", *İleri*, nr. 7694, 6 Ağustos 1999, s. 1.

"Abbas Sayar'a Onur Üyeliği", *Bozok*, 13652, 24 Kasım 1992.

"Abbas Sayar'ı Kaybettik", *İleri*, nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 1.

"Abbas Sayar'ı Kaybettik", *İleri*, nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 1.

"Abbas Sayar'ın 50. Yılı", *Bozok*, nr. 13447, 24 Mart 1992.

"Abbas Sayar'ın Can Şenliği Romanı 11 Ocak 1990 Perşembe Günü TRT'de Dizi Film Olarak Gösterilecek", *Bozok*, nr. 12807, 5 Ocak 1990, s. 1.

"Abbas Sayar'ın Yılkı Atı İçin Karacabey Harasında Çekim Yapılıyor", *Bozok*, nr. 6882, 21 Nisan 1976, s. 1.

"Âşık Veysel Gecesi", *Bozok*, nr. 121, 23 Mart 1954, s. 1.

"Bozok 44 Yaşına Girdi", *Bozok*, nr. 13180, 26 Mart 1991, s. 1.

Bozok, nr. 21131, 16 Haziran 1993, s.1.

Bozok, nr. 24, 30 Ekim 1952, s. 1.

Bozok, nr. 2762, 3 Aralık 1962, s. 1.

Bozok, nr. 3087, 4 Ocak 1964, s.1.

"Çelo İçin Gelen Mektuplar", *Bozok*, nr. 6094, 4 Ekim 1973, s. 1.

"Merhum Abbas Sayar'ın Ardından Kim Ne Dedi?", *İleri*, nr. 7702, 16 Ağustos 1999, s. 2.

SAYAR, Abbas, "60'lardan Anılar: Politika Sırtı", *Bozok*, nr. 10756, 20 Ocak 1984.

SAYAR, Abbas, "7 Şubat 1934", *Bozok*, nr. 4892, 10 Şubat 1970, s. 1.

SAYAR, Abbas, "Abbas Sayar Yassıada'dan Bildiriyor", *Bozok*, nr. 2128, 15 Ekim 1960, s. 1.

SAYAR, Abbas, "Abbas Sayar'ın Dostlarına 76. Doğum Günü Armağanıdır", *İleri*, nr. 7594, 12 Nisan 1999, s. 2.

SAYAR, Abbas, "Altmışından Sonra - Anılar 1-17,", *Bozok*, nr. 11729 - 11731, 25 Haziran - 18 Temmuz 1986, s. 1.

SAYAR, Abbas, "Altmışından Sonra Panorama", *Bozok*, nr. 11499-11501, 1-3 Ekim 1985, s. 1.

SAYAR, Abbas, "Ampul", *Bozok*, nr. 8763, 4 Temmuz 1980, s. 4.

SAYAR, Abbas, "Âşık Veysel'e Nazire", *Bozok*, nr. 183, 25 Mayıs 1954, s. 2.

SAYAR, Abbas, "Âşık Veysel'e Nazire", *Bozok*, nr. 183, 25 Mayıs 1954, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Ayvalık’tan Selâmlarla”, *Bozok*, nr. 13075, 23 Kasım 1990, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Ayvalık’tan Sevgilerle 4-5”, *Bozok*, nr. 14372-14373, 1-3 Nisan 1995, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Ayvalık’tan Sevgilerle 5”, *Bozok*, nr. 14373, 3 Nisan 1995, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Ayvalık’tan Yozgat’ıma Tekmil -1”, *İleri*, nr. 7425, 26 Ekim 1998, s. 2

SAYAR, Abbas, “Ayvalıktan Sevgilerle 2”, *Bozok*, nr. 14370, 30 Mart 1995, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Ayvalıktan Sevgilerle 2-3”, *Bozok*, nr. 14370-14371, 30-31 Mart 1995, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Aziz Nesin ve Anısı”, Bozok, nr. 14462-14468, 20-27 Temmuz 1995, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Aziz Nesin’in Mektubuna Verilen Yanıt 3 - Serencam”, *Bozok*, nr. 11201, 13 Mart 1985, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Bana Göre”, *Bozok*, nr. 4396, 21 Mayıs 1968, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Ben”, *İleri*, nr. 7345, 19 Haziran 1998, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Bir İlgi - Bin Mutluluk”, *Bozok*, nr. 13224, 21 Mayıs 1991, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Bir Köy Hikâyesi - Veysel Ağa”, *Bozok*, nr. 140-149, 11-20 Nisan 1954, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Bir Köy Hikâyesi - Veysel Ağa”, *Bozok,* nr. 2151-2161, 14-25 Kasım 1960, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Bir Köy Hikâyesi- Yorganımı Sıkı Sar”, *Bozok*, nr. 279-285, 15-21 Eylül 1954, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Bir Köy Hikâyesi - Yorganımı Sıkı Sar”, *Bozok*, nr. 2146-2150, 8-12 Kasım 1960, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Bir Oluşumun Hazzında”, *Bozok*, nr. 4879, 23 Ocak 1970, s. 1

SAYAR, Abbas, “Boşluğa Takılan Ses - Gezi Notları”, *Bozok*, nr. 12316, 24 Mayıs 1988, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Boşluk, Yalnızlık ve Sonrası”, *Bozok*, nr. 14457-14460, 14-18 Temmuz 1995, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Bu Kaçıncı Kerbelâ (Sivas 2 Temmuz 993 ve Madımak Oteli) - 1”, *Bozok*, nr. 14167, 2 Ağustos 1994, s. 1

SAYAR, Abbas, “C. Savcılığına”, *Bozok*, nr. 4677, 26 Mayıs 1977, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Cemiyet ve Fert”, *Bozlak*, nr. 7-8, 31 Temmuz 1947, s. 1

SAYAR, Abbas, “Çeçten Bir Avuç”, *Bozok*, nr. 2093-2102, 3-17 Eylül 1960.

SAYAR, Abbas, “Çelo - Köy Romanı”, *Bozok*, nr. 3817-3998, 18 Haziran 1966 - 23 Ocak 1967, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Çelo”, *Bozok*, nr. 1129, 1137; 1, 15 Temmuz 1957, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Çıkarken”, *Bozok*, nr. 1, 10 Nisan 1948, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Demokrasi”, *Bozok*, nr. 272, 15 Mayıs 1954, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Durum II”, *Bozok*, nr 13395, 11 Ocak 1992, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Gazete ve Gayemiz”, *Bozlak*, nr 1, 22 Mart 1947, s. 1, 4.

SAYAR, Abbas, “Gazetecilikte Yedi Yıl - 1-23”, *Bozok*, nr. 90-122, 8 Ocak - 24 Mart 1954, s. 2.

SAYAR, Abbas, *“Gazetecilikte Yedi Yıl - 18”*, *Bozok*, nr. 121, 23 Mart 1954, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Güneyde Çeyrek Gezi”, *Bozok*, nr. 7087-8033, 22 Aralık - 15 Şubat 1977, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Güneyde Çeyrek Gezi”, *Bozok,* nr. 8029, 10 Şubat 1977, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Gününe Göre - Mesafe”, *Bozok*, nr. 959, 7 Aralık 1956, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Hangi Birini Söyleyim - Baki Selâm”, *Bozok*, nr. 689, 19 Aralık 1955, s.1.

SAYAR, Abbas, “Hastane Divarları (İkinci Bölüm) 1-11”, *Bozok*, nr.10522-10532, 18-29 Nisan 1983, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Hastane Divarları 1-11”, *Bozok*, nr.10411-10429, 9-30 Aralık 1982, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Hikâye”, *Bozok*, nr. 1214-1233, 14 Ekim - 5 Kasım 1957, s. 2.

SAYAR, Abbas, “İbonun Hasan”, *Bozok*, nr. 612-621, 21 Eylül - 1 Ekim 1955, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Karadeniz: Palük, Findük, Çay”, *Bozok*, nr. 4744-4769, 15 Ağustos - 13 Eylül 1969, s. 1-4.

SAYAR, Abbas, “Kendime Dair”, *Bozok*, nr. 5108, 23 Ekim 1970, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Kıdım Yıdım, Yalpa Yalpa 1-2”, *Bozok*, nr. 12174-12175, 8-9 Aralık 1987, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Levhayı İbret”, *Bozok*, nr. 4689, 12 Haziran 1969, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Mecburi Bir Konuşma”, *Bozok*, nr. 6, 19 Haziran 1947, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Mezar Taşıma”, *Bozok,* nr. 5059, 27 Ağustos 1970, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Müfterilere Cevap”, *Bozok*, nr. 4386, 7 Mayıs 1968, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Münacaat”, *Bozlak*, nr. 7-8, 31 Temmuz 1947, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Ören’de Bir İmza Günü”, *Bozok*, nr. 13303-13306, 24-28 Ağustos 1991, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Politika ve Kader”, *Bozok*, nr. 1236, 8 Kasım 1957, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Serencam”, *İleri*, nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 3.

SAYAR, Abbas, “Sızlayan Parmak”, *Bozok,* nr. 1051, 27-29 Mart 1957, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Son İkram”, *Bozok*, nr 726-730, 12-16 Şubat 1956, s. 3.

SAYAR, Abbas, “Şaşırtmaca”, *Bozok*, nr. 8044, 1 Mart 1977, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Tanımıyorum (Ebedî Roman)”, *Bozok*, nr. 1238-1251, 11-26 Kasım 1957, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Tarih Sayfalarını Karıştırırken; Âşık Veysel…”, *Bozok,* nr. 13495, 21 Mayıs 1992, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Tekrar Çıkarken”, *Bozlak*, nr. 12, 1 Mart 1948, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Vatan Hasreti”, *Bozok*, nr. 472, 7 Nisan 1955, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Vay Garip Kaderimiz”, *Bozok*, nr. 10103, 10 Aralık 1981, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Ver Elini Avrupa”, Bozok, nr. 8200-8329, 30 Ağustos 1977 - 3 Şubat 1978, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Ver Elini Dağlar - Bir Gezinin Notları”, *Bozok*, nr. 2982 - 2989, 28 Ağustos - 7 Eylül 1963. s. 2.

SAYAR, Abbas, “Ver Elini Dağlar”, *Bozok*, nr. 2965-3061, 20 Ağustos-4 Aralık 1963, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Ver Elini Dağlar”, *Bozok*, nr. 3009, 1 Ekim 1963, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Ver Elini Dağlar”, *Bozok*, nr. 5716- 6096, 24 Ekim 1972 - 6 Ekim 1973, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Ver Elini Yollar”, *Bozok*, nr. 11821, 15 Ekim 1986, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Yaşar Kemal Şehrimize Geldi - Yaşar Kemal’le Birkaç Saat”, *Bozok*, nr. 514-520, 27 Mayıs-3 Haziran 1955, s. 1-2.

SAYAR, Abbas, “Yılgı Atı - Bir Atın Romanı”, *Bozok*, nr. 2304 - 2370, 5 Haziran - 22 Ağustos 1961, s. 2.

SAYAR, Abbas, “Zaman”, *Bozok*, nr. 11648, 26 Mart 1986, s. 1.

SAYAR, Abbas, “Zulüm Nedir?”, *Bozok*, nr. 5672, 2 Eylül 1972, s. 2.

“Sayın Okuyucularımıza Müjde”, *Bozok*, nr. 67, 13 Kasım 1953, s. 2.

“TRT Roman Yarışmasında Yılkı Atı Başarı Ödülü Kazandı”, *Bozok*, nr. 5205, 23 Şubat 1971, s. 1.

“Yılkı Atı TV İçin Filme Alınıyor”, *Bozok*, nr. 6810, 28 Ocak 1976, s.1.

“Yılkı Atı TV’ca Filme Alınıyor”, *Bozok*, nr.6840, 3 Mart 1976, s.1.

DİZİN

12 Eylül 1980 Askerî Darbesi, 29
27 Mayıs 1960 İhtilâli, 27
A. Cihat Beritli, 39, 172, 177
A. Halim Uğurlu, 18, 40, 396
Abbas Sayar, I, II, III, IV, 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 50, 57, 60, 61, 63, 65, 67, 69, 70, 72, 75, 76, 77, 80, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 93, 94, 96, 97, 98, 100, 101, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 123, 125, 126, 127, 132, 133, 135, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 151, 159, 164, 165, 169, 170, 172, 189, 190, 191, 192, 195, 204, 207, 211, 213, 214, 219, 220, 221, 223, 230, 234, 238, 241, 242, 248, 249, 256, 276, 285, 288, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 301, 302, 303, 304, 306, 309, 311, 313, 317, 318, 320, 321, 323, 328, 329, 330, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 345, 346, 350, 352, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 383, 384, 386, 387, 388, 390, 391, 392, 394, 395, 396, 397, 398
Abbas Sayar Matbaası, 23, 26, 27
Abdullah Uçman, 116
Abdülbaki Gölpınarlı, 15
Adana, 29, 384
Adnan Menderes, 26, 325
Ahmed Ateş, 17
Ahmed Caferoğlu, 17
Ahmed Süheyl Ünver, 15
Ahmet Güner Sayar, 6, 7, 8, 14, 16, 17, 18, 24, 27, 37, 39, 40, 95, 146, 172, 173, 176, 340, 387, 394, 397
Ahmet Hamdi Tanpınar, 109, 114, 117, 140, 148, 391
Ahmet Haşim, 109, 148
Ahmet Kutsi Tecer, 376
Ahmet Mithat Efendi, 209, 318, 329
Ahmet Muhip Dıranas, 109
Ahmet Sungur, 22, 372, 373
Ahmet Tufan Şentürk, 376
Akif Paşa, 372
Alaca, 15, 24, 80
Ali Efendi Camii, 37
Ali İhsan Kolcu, 164, 195, 339
Ali Nihat Tarlan, 17
Almanya, 14, 29, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 265, 266, 267, 268, 270, 387
Alparslan Türkeş, 385
Amasya, 13, 17, 68, 76, 291, 292, 296, 303, 304, 360, 361
Amerika İhtilâli, 19
Andre Gide, 360
Anılarda Yumak Yumak, XIV, 31, 41, 150, 291, 292, 294, 296, 302, 303, 306, 311, 329, 330, 333, 334, 335, 338, 360, 361, 396
Ankara, 6, 7, 10, 11, 12, 22, 23, 25, 28, 30, 31, 32, 44, 58, 65, 77, 112, 113, 114, 116, 128, 151, 157, 164, 173, 241, 250, 252, 261, 265, 266, 269, 325, 338, 339, 347, 348, 374, 384, 394, 395, 396, 397
Ankara Edebiyatçılar Derneği, 31
Ankara Yozgatlılar Derneği, 31
Anna Sewell, 163
Antalya, 31
Arapseyif, 24
Arif Nihat Asya, 63, 376
Asar-ı İlmiye Kütüphanesi, 25
Asmalımescit, 40
Aşağı Çatak Mahallesi, 6
Âşık Serdarî, 269, 274
Âşık Veysel, 25, 46, 80, 82, 84, 87, 113, 376, 397, 398, 401
Atatürk, 9, 38, 263, 292, 300, 320, 325, 375
Atilla Özkırımlı, 6, 338, 365, 366
Attilâ İlhan, 63, 65, 117, 147
Avrupa, 27, 29, 264, 334, 384, 402
Avusturya, 29
Aygar Dağı, 173
Ayhan Dinç, 337, 338
Aysel Ceyhun, 271
Ayvalık, 2, 12, 21, 22, 25, 30, 32, 36, 368, 377, 383, 385, 392, 399
Ayvalık Lisesi, 30
Aziz Nesin, 2, 14, 29, 42, 383, 385, 399
Azmi Güleç (Gülahmedoğlu), 25
B. Croce, 182
Bacı meyhanesi, 40
Bağdatlı Ruhî, 301, 313
Balkan, 29, 236, 239, 241, 244, 249, 257, 263, 265, 269, 307
Behçet Kemal Çağlar, 376
Behçet Necatigil, 376
Bekir Sıtkı Erdoğan, 63, 376
Bekrî, 115
Besim Atalay, 376
Beyazıt, 19
Beydiyar Köyü, 249, 250, 253, 254, 256, 257, 258, 261, 262, 263, 264, 265, 267, 268, 284
Beyoğlu, 8, 14, 17, 18, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 36, 37, 40, 66, 113, 276, 278, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 333, 390, 397

Birinci Yeni (Garip Topluluğu), 2
Boşluğa Takılan Ses - Şiir, 31, 396
Bozlak, I, II, IV, 1, 2, 17, 20, 45, 60, 80, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 377, 378, 386, 387, 389, 397, 400, 401
Bozok, I, II, IV, V, 1, 2, 3, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 61, 76, 82, 93, 146, 147, 148, 150, 151, 164, 172, 192, 219, 221, 228, 276, 295, 337, 338, 341, 346, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 368, 369, 370, 372, 373, 374, 375, 376, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 392, 394, 395, 397, 398, 399, 400, 401, 402
Bursa Sokak, 283, 286
Bursalı Mehmed Tâhir, 116, 394
Büyük Cami, 32
Büyük Gözaltı, 3
Büyük Milas Han, 23
Büyük Taarruz, 155
Cafer Yaşar, 376
Cağaloğlu, 18, 23, 25
Cahit Külebi, 3, 63, 376
Cahit Sıtkı Tarancı, 109, 376
Can Şenliği, XIV, 2, 3, 26, 28, 30, 42, 150, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 248, 271, 282, 294, 320, 329, 331, 333, 335, 336, 338, 339, 392, 394, 395, 396, 398
Can Yücel, 33
Celâl Fahri Akbilek, 373
Celâlî İsyanları, 249, 253, 256, 262, 264, 268
Cem Dilçin, 114
Cemal Nadir Sokak, 23
Cenap Şahabettin, 376
Cengiz Aytmatov, 163, 164, 336, 395
Cercürüm (Carcurum) Öreni, 291
Cerrahpaşa, 27
Charles Baudlaire, 109
CHP, XIV, 10, 21, 22, 65, 77, 176, 225, 315, 320, 372
Cumhuriyet gazetesi, 26, 29
Cumhuriyet Kitap Kulübü, 29
Çamlık, 8, 15, 32, 36, 335, 349
Çanakkale, 300, 303, 307, 371
Çapanoğlu, 24
Çapar Koca Ömer Ağa, 7, 15
Çatak, 6, 7, 33
Çelo, XIV, 1, 22, 28, 42, 69, 150, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 234, 235, 240, 242, 271, 294, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 359, 368, 392, 396, 398, 400
Çetin Altan, 2, 3
Çiçekdağı, 173
Çorum, 24, 173
Dadaloğlu, 301, 307
Daire-i Umur-u Askeriye, 15
Delice Irmağı, 173
Demokrat Parti, XIV, 21, 26, 219, 250, 256, 315, 322, 323, 332, 347, 350
Deniz Yolları Liman Atölyesi, 16
Dertli, 115, 119, 376
Devlet Resim - Heykel Müzesi, 31
Devrik Köyü, 153, 173
Dik Bayır, XIV, 29, 150, 248, 249, 253, 254, 256, 262, 264, 268, 271, 272, 273, 274, 284, 294, 330, 332, 333, 335, 338, 394, 395, 396
Divanlı Köyü, 353
Doğan Aksan, 128, 129, 136
Doğan Hızlan, 33
Doğan Kaya, 113
Doğan Nadir Altuncu, 18
Doğan Nail Altuncuoğlu, 25
Doğu Anadolu, 27
Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, 32
DP, XIV, 19, 26, 39, 213, 254, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 365, 368, 372
Dumlupınar İlkokulu, 9
Edebiyat Fakültesi, 14, 16, 20, 40, 369, 370, 390, 420
Edebiyatçılar Derneği, 32
Edip Cansever, 29
El Eli Yur, El de Yüzü, XIV, 31, 150, 317, 318, 321, 323, 327, 328, 335
Emrah, 115, 119
Ender Atabek, 28, 30, 146, 335
Ender Sayar, 16, 17, 19, 20, 21, 24, 32, 382
Erciyes Dağı, 173, 176
Ercüment Uçarı, 376
Esat Nail, 45, 48, 373, 377
Esin Talu, 385
Esinti - Şiirler, 27, 396
Fakir Baykurt, 2
Fatih, 15, 16, 17, 18, 19, 116
Fazıl Hüsnü Dağlarca, 376
Feyzi Halıcı, 376
Fındıklı, 17, 370
Fikret Tan, 24
Fikret Tanyılmaz, 340
Fikri Sağlar, 31
Filistin, 66
Firuzan, 2
Fransız İhtilâli, 19
Galata, 17
Garip, 2, 11, 12, 29, 47, 66, 108, 109, 110, 115, 119, 189, 289, 401
Gevrek, 221
Gibi - Şiirler, 26, 396
Giresun, 27
Gökçekışla, 7, 362
Gönül Sandalı, 18, 19, 59, 109, 112, 369, 396
Göztepe, 340
Gültekin Emre, 148

Gülten Akın, 33
Gümüşhacıköy, 13
Gündoğdu Köyü, 192, 210, 213, 221
H. Nihal Atsız, 376
Hacı Ahmet Efendi, 24
Hacı Bektaş, 301, 307
Hakkari, 29
Halide Edip Adıvar, 278
Halim Uğurlu, 25
Halit Çelenk, 31
Halit Fahri Ozansoy, 19
Halkevi, 10, 390
Halvetî, 7, 37, 116
Halvetiye, 7
Hatay, 29
Havza, 13, 304
Haydarpaşa, 115
Hayrünnisa Nefesli, 14, 15
Hayyam, 40, 91, 116, 139, 376
Henri Bergson, 140
Honore de Balzac, 278
Hüseyin Karakaş, 28
Hz. Muhammed, 59, 116
II. Dünya Savaşı, 10, 303, 324, 334, 384
İbrahim Zeki Burdurlu, 235
İç Anadolu, 151
İhsan Işık, 6, 32
İhsan İnan, 19, 373
İhsan Nuri Olgun, 373
İkbal Sayar, 6
İkinci Yeni, 107, 108
İleri, IV, 2, 8, 30, 32, 33, 34, 45, 55, 56, 57, 107, 368, 369, 376, 377, 387, 389, 392, 397, 398, 399, 401
İlhan Berk, 29
İlhan Darendeli, 18
İlhan Geçer, 376
İlhan Selçuk, 385
İnci Enginün, 65, 151, 241, 338
İnönü, 11, 40, 263, 302
İskenderun, 12, 13, 291, 296
İsmail Hikmet, 17
İsmail Parlatır, 195
İsmail Tunalı, 183
İsmet Zeki Eyüboğlu, 24, 25, 36, 37
İsrail, 66
İstanbul, 1, 6, 7, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 44, 45, 48, 50, 59, 63, 68, 91, 113, 114, 115, 116, 117, 146, 150, 151, 182, 183, 192, 213, 220, 230, 241, 248, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 285, 286, 288, 291, 292, 294, 299, 315, 321, 333, 336, 338, 340, 341, 346, 366, 368, 369, 371, 373, 374, 379, 380, 385, 387, 388, 390, 394, 395, 396, 397
İstanbul Üniversitesi, 16, 17
İstiklâl Harbi, 155, 159, 168, 320, 325, 331
İzmir, 6, 29, 32, 155, 172
İzmir Fuarı, 29
İzmir Tabipler Odası, 32
Jack London, 164, 337
Jean Giono, 336, 337
Kabaklı Köyü, 173
Kafatası, 20
Karacaoğlan, 60
Karacaviran, 192, 219, 221, 223
Karadeniz, 13, 26, 27, 383, 384, 401
Kemal Edip Kürkçüoğlu, 63
Kemal Özer, 336
Kemal Tahir, 340
Kızılırmak, 82, 115, 136
Köroğlu, 114
Köylü Partisi, 38
Kuşadalı İbrahim, 87, 108, 116
La Fontain, 174
Latifî, 45, 46, 48, 63, 75, 372, 373, 377, 386
Lök, 221
M. Kaya Bilgegil, 376
Maarif Kütüphanesi, 10, 23
Madaralı Roman Ödülü, 2, 230, 336
Maupassant, 364
Mehmed Kaplan, 17
Mehmed Latif Sayar, 8, 15
Mehmet Abdüllatif Sayar, 6
Mehmet Akif Ersoy, 376
Mehmet Çınarlı, 63
Mehmet Doğan, 29
Mehmet Emin Lebe, 248
Mehmet Kaplan, 63, 79, 223, 224
Mehmet Nuri Yardım, 8, 13, 15, 18, 22, 24, 26, 37, 69, 77, 91, 100, 173
Mehmet Tekin, 294
Melâmî, 37
Merzifon, 13
Mevlâna, 59, 115, 301
Milli Kalkınma Partisi, 38
Mithat Cemal Kuntay, 376
Munis Faik Ozansoy, 376
Mustafa Kemal, 300, 301, 302, 307, 308, 310, 311, 320, 325
Mustafa Sayar, 8, 11
Muzaffer Acarbay, 29
Muzaffer Kuşakçıoğlu, 384
Müferre Hanım, 15
Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Fakültesi), 10
N. Ziya Bakırcıoğlu, 151
Nabizâde Nazım, 223
Nadir Nadi, 385
Nazım Hikmet, 20
Nazif Bey, 15, 24
Necati Cumalı, 2, 31, 223, 376
Necip Fazıl Kısakürek, 18, 25, 39, 40, 109, 117, 164
Necoya Mektuplar, 13, 26
Nedim, 116, 117, 395
Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, 6, 14, 32, 42, 336, 366, 396

Nevşehir, 7
Neyzen Tevfik, 301, 312
Nil lokantası, 40
Niyazi Enez Kahyaoğlu, 25
Niyâzî-i Mısrî, 87, 108, 116
Nizamettin Nefesli, 15
Nohutlu, 7, 26
Noktalar, V, 31, 387, 388, 396
Nurel Nazlıgül, 249, 339
Nurullah Çetin, 58, 90, 128
Nusret Kaya, 35
Nusret Uğurlu, 373
Nüzhet Erman, 63
Oktay Akbal, 164, 336, 337
Olcay Önertoy, 339
Ordu, 27
Orhan Seyfi Orhon, 376
Orhan Veli, 66, 75, 87, 110, 113, 114, 139, 144, 147, 376, 395
Osman Attila, 376
Osman Gündüz, 339
Osman Şahinbaş, 21
Osmanlı, 38, 41, 42, 105, 115, 116, 137, 143, 147, 148, 257, 263, 287, 295, 300, 307, 309, 311, 325, 333, 340, 394
Ömer Mutlu, 385
Ören, 31, 383, 401
Paris, 3
Paşaköy, 11
Paul Valery, 109
Paul Verlaine, 109
Pen Kulüp, 32
Peremeci sokak, 40
Ramazan Kaplan, 177, 222, 268, 338
Rauf Mutluay, 337
Refik Durbaş, 33
Remzi Oğuz Arık, 38
Reşat Nuri Güntekin, 278
Reşit Rahmeti Arat, 17
Rıza Tevfik Bölükbaşı, 376
Ritter, 17
Rudyard Kipling, 337
Rus İhtilâli, 19
Ruşen Eşref Ünaydın, 376
Saat Kulesi, 21, 373
Sabahattin Ali, 212
Saip Okay, 11
Sakarya İlkokulu, 9, 11
Salih Sayar, 8, 11
Salur, 7, 249, 257, 264, 268
Samsun, 27, 231, 236, 304, 420
Sarıkamış, 307
Sarımsaklı, 30
Sayar Oteli, 30
Sefer Eronat, 11
Sekili Köyü, 22, 219, 356
Selâhattin Batu, 376
Selçuklu, 115
Sereserpe - Şiirler, 26, 396
Sevil Tomur, 241, 339
Seyranî, 376
Sorgun, 12, 295, 298, 383
Stephane Mallarme, 109
Sultan Reşat, 24
Süleyman Demirel, 75
Süleyman Duygu, 373
Süleymaniye, 19
Şair Eşref, 376
Şam, 245, 307
Şefik İnan, 385
Şerif Aktaş, 58, 128, 157, 376
Şevket Kutkan, 117
Şey - Şiirler, 27, 396
Şeyh Hacı Ahmet Efendi, 7, 14
Şeyh Muhiddin Efendi, 7, 14, 15
Şükrü Erbaş, 44
Takiyettin Mengüşoğlu, 182
Talat Sait Halman, 63
Talip Apaydın, 31
Tarık Dursun K, 164, 337
Tarlabaşı, 277, 281, 283, 286, 287
Tarlabaşı Salkım Saçak, XIV, 29, 150, 277, 279, 282, 283, 285, 288, 289, 290, 311, 329, 330, 333, 335, 338, 396
TDK Roman Ödülü, 1
Tokat, 291
Toprak, 18
Trablus, 307
TRT, 1, 28, 30, 151, 336, 398, 402
TRT Roman Yarışması Başarı Ödülü, 1
Turgut Özal, 23
Türk Dil Kurumu, 3, 28, 32, 114, 228, 336, 394
Türk Kültür Ocağı, 19, 38
Türklük Bilimi Araştırmaları, 57, 395, 420
Türkoloji Bölümü, 16
TÜYAP, 31
Ümit Yaşar Oğuzcan, 376
Ünal Küpeli, 28
Ürgüp, 7
Vecdi Bürün, 147
Vezirköprü, 13
Yahya Kemal, 63, 109, 148, 376
Yankı, IV, 65, 368, 376, 389
Yaşar Kemal, 2, 25, 26, 376, 402
Yazarlar Sendikası, 31, 32
Yemen, 307
Yerköy, 22, 23, 173, 221
Yılkı Atı, I, II, IV, XIV, 1, 2, 3, 22, 28, 33, 36, 42, 100, 145, 146, 150, 151, 157, 161, 162, 163, 164, 165, 169, 170, 172, 173, 176, 177, 179, 183, 184, 185, 187, 188, 190, 191, 195, 212, 219, 222, 234, 236, 239, 240, 241, 242, 271, 320, 329, 331, 332, 333, 335, 336, 337, 338, 359, 368, 376, 392, 394, 395, 396, 398, 402
Yibitaş Holding, 31
Yorganımı Sıkı Sar, V, 1, 28, 150, 341, 343, 344, 346, 358, 365, 396, 399

Yozgat, I, II, 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 36, 39, 44, 48, 51, 66, 68, 77, 80, 113, 137, 146, 173, 176, 177, 183, 188, 213, 219, 220, 221, 230, 231, 236, 240, 241, 242, 243, 246, 248, 249, 256, 265, 279, 288, 293, 295, 297, 298, 315, 317, 318, 319, 321, 322, 323, 324, 327, 333, 339, 340, 346, 349, 351, 353, 355, 359, 362, 368, 369, 370, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 379, 380, 383, 384, 385, 386, 387, 390, 392, 393, 396, 399
Yozgat Gazeteciler Derneği, 31
Yozgat Lisesi, 25
Yozgat Var Yozgatlı Yok, V, 213, 220, 346
Yunus, 54, 59, 68, 76, 85, 87, 92, 108, 112, 136, 145, 301, 307, 397
Yusuf Bahri Nefesli, 7, 14
Zağcıoğlu Köyü, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 327
Zeynel Gül, 230
Zihnî, 115
Zile, 291, 292, 299, 303, 304, 305, 308
Ziya Paşa, 313

EKLER

Ek 1:

Beşikten Mezara kadar ilim dileyiniz. Hz. Muhammet

Bozlak

Çanakkale zaferinin 32nci yıldönümünde Gençlik Atatürk anılına Damarlarından akıttığı kanla dolu bir toprak çanak koydu.

[Yazısı iç sahifede]

Yıl : 1 Sayı : 1 — 22 Mart 947 On Beş Günde Bir Çıkar Siyasi Ve Edebi Gazete Fiatı her yerde 10 kuruştur.

Gazete ve Gayemiz

HUZURUNUZA çıkmak saadetine nazhar olan gazetemizin gayelerinden bir kaçını izah etmeği faydalı bulduk. Efkârı umumiyenin temsilcisi olan matbuatın ve, bunlar çersinden gazetenin bugünkü hayati rolünü izah etmek fuzuli olur. Yalnız şunu söylemek isterizki samimi ve oldukça ilerlemiş bir gazete sahsi ve kütleyi her sahada çevrilmesinden ve olgunluda sevkinden ansiklopedik bir hektektir.

Gayemiz ilk hadeite memleket menfaatidir. Bu mânâ bir propagandadan ari ve hiç bir parti gayesi güdmemek kasına matuftur.

Tenkit ve ikazlarımız doğrudan doğruya ve sakkca, yapılan yanlıklar ve şikâyetlere ayanacaktır. Bu sebeple her hangi bir şekilde yapılacak tenkit bir tarafı gücendirirse, diğer tarafa iltizam ettiğimiz manası çıkartılmamalıdır.

Bir memleketi alâkadar edecek en ufak bir hâdise karşısında bizim ve milli benliğin birliğinde hakkın müdafi olmakla iftihar edeceğiz.

Bitaraf bir müşahit olarak haklı olan şikâyet ve düşünceleri gazetemizde severek neşredeceğimizi memnuniyetle bildiririz. Bu vazifette memlekete nafi olacağız kanaatindeyiz. Gayenin esaslarından diğer ikiside, memleket ve olaylarının tarihini, yetiştirdiği kıymetleri objektif bir görüşle sizlere yazmak ve istikbâl için manalır emin bir kaynak temin etmektir.

Bu memleket sinesinde ve büyük istidatlar yetiştirmiş ve yetiştirecektir de, Heyhat ne acıdır ki yetişenlerin bir çokları fani olan bu âleme gözlerini kapamınca, zamanla unutulmak kaybolmak bedbahtlığına uğramışlardır. Zira onların kıymetli eserleri mahdut ellerden dışarı çıkmamış ve onlar toplu bir halde ebedileştirilmemiştir. Biz onları bulmak ve ebedileştirmek yapraklarına nakletmek arzusunu bir vazife addediyoruz. Bu sebeple sizlerden rica-mız; kıymetli fikir yazı ve hatıralarınızla bizi tenvir etmek zahmetinden ibarettir. Bu hepimizi alâkadar eden bir mevzu ayni zamanda mükellef olduğumuz vicdani bir borçtur. Sizlere güveniyoruz.

Biz, istikbâl için emin bir kaynak ve muvaffakiyetin temininde hizmet edeceğimizi ümit ederek derin bir zevk duymaktayız. İstiyoruzki her münevver bize yardımını — her ne hususta olursa olsun — esirgemesin; Her gençte duygularının samimi ifadelerini efkârı umumiyeye arzetmek çekingenliğinden vazgeçsin; Her atılan ilk adım muhakkakki bir muvaffakiyetin esaslı unsurlarıdır. Bunlar zaman çerçevesi içersinde kemale ulaşacaklardır.

[Devamı dördüncü sahife]

Noktalı Virgül ;

Bir Bakkal dükkânında oturuyorum. Bir köylü geldi. Selâmdan sonra:

— Ağa Esans varmı? diye sordu Yok cevabı alınca bir şeyler söylenerek uzaklaştı.

Ben düşünceye dalmıştım. Bakkal dükkânında esans ne arar? dayanamadım. Bakkal hemşerime sordum :

— Yahu neden bu adam bakkal dükkânında esans soruyor?

Güldü ve şu cevabı verdi :

— Esans dediği Gaz yağıdır. Bu ğidişle ismi yakında "Kuş sütü „ olacak.

Aşağı yukarı 65-70 bin banesi Gaz ışığı altında gecesini geçiren Yozgat vilâyetinde Gaz yağının esanstan daha kıymetli olduğunu duyda ister ağla ister gül.

A. S.

Sayın Yozgat Millet Vekillerimize Açık Mektup!

Bugünün Yozgat Millet Vekilleri, unutmaynızki sizler bizlerin yaşlarında iken Yozgat büyük bir şehir, hemde Anadolunun güzel bir vilâyeti, 32000 nüfuslu bir beldesiydi. Bugün içimiz sızlayarak söylüyoruz ki Ve sizlerde biliyorsunuzki ancak 11000 küsur nüfusumuz kaldı. Bunlar nereye gittiler ?...

Yazan: Celâl Ahmet SUNGUR

BU sütünlarda yazacağım açık mektuplardan ilkini sizlere yazmakla bir netice alacağımı umuyor ve birinci yazıma sileri muhatap tutuyorum.

Şu anda memleket aşkının verdiği iztirapla kıvranırken ayni zamanda seviniyorumda. Zira, sizleri Yozgata hizmete, fazla çalışmaya, teşvik eden ilk yazıyı bu tarihe kadar ilk defa biz Yozgatlı gençler yazmış oluyoruz.

Evet efendiler, size bugüne kadar hiç kimse bir gazetede hitap etmedi. "Yozgat„ gazetesinde ise zaten edemezlerdi. Çünkü, onlar bugüne kadar yalnız sizleri, Yozgada gelen Valileri, Belediye Reislerini medhüsana etmekten başka birşey yapmadılar. Yapamazlardı da, aksi halde memuriyetlerinde değişiklik olurdu.

Daha fazla maziye gitmeyelim, olanlar oldu. Artık daha fazlası olmasın, Yapılmayanlardan bahsetmiyelim, iş yapalım.

Bugünün Yozgat Millet Vekilleri, unutmayınız ki sizler bizlerin yaşlarında iken Yozgaz büyük bir şehir, hemde Anadolunun güzel bir vilâyeti, 32000 nüfuslu bir beldesiydi Bugün içimiz sızlayarak söylüyoruz : Ve sizlerde biliyorsunuzki ancak 11000 küsur nüfusumuz kaldı. Bunlar nereye gittiler, Bütün gençlik hatıralarını yaşadıkları güzel Yozgatlarını neden terketmek mecburiyetinde kaldılar? Acaba bunların müsebbibi olarak, bir gün sorumlu tutulacağınızı hatırlamadınız mı? Evet muhterem büyükler, eğer mahdut bazı şahıslar sorumlu tutulurlarsa, unutmayınız ki bunların arasında sizler de bulunuyorsunuz, Hatta bu listenin başında sizler sıralanıyorsunuz !

Büyük Atatürkün esaslarını kurduğu, canımızdan daha çok sevdiğimiz Cumhuriyet devrinde Yozgadımızın muhakkak gerilemesi şartmıydı? Bu soruya diyebilirsiniz ki : " Efendim, Lise açtık, Hastane, Hapishane yaptıdı, Hükümet binaları yaptırdık, İlk okullar açtık, Sanat okulu tesis ettik. „ Fakat bunlar 24 yılda bir hiçdir baylar.

Görüyorsunuzki bütün bunlar Yozgat için bir hiçten başka birşey ifade edemiyor. Bunu açık misalini, hâlâ devam etmekte olan muhaceret acı olarak gösteriyor. Şehir küçülüyor, nüfus azalıyor, fakara nisbeti artıyor, münevver gençlerimizin hiç biri Yozgada dönmüyor Acı, fakat hakikat !

Beyler, Ankaradaki, hele sizin için çok güzel bir istirahat yeri olan İstanbuldaki sayfiyelerinizden Yozgada bir dönün ve görün. Bakınız halk ne yiyor, ne içiyor, Tüccar zannettiğiz zavallı hemşerilerimiz vergi altında nasıl inliyor? Yeni bir haber daha

[Devamı dördüncü sahifede]

Anne — yavrum haydi okula· bu devirde okuyup yazmazsan bir şey olamazsın·

Çocuk — yozgat belediyesine azada mı olamam ?

Bozlak gazetesinin ilk sayısının birinci sayfası.

Ek 2:

SAHİBİ ve Yazı İşleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
Muhabere Adresi:
Saat Karşısı No. 1
YOZGAT

Bozlak

Manevi hazlara kıymet vermeyen cemiyet, insanlığa veda etmiş demektir.
A. S.

Yıl : 1 Sayı : 12 | Şimdilik 15 Günde Bir Çıkar Siyasî Müstakil Gazete | Fiatı : 7,5 Krş. | 1 Mart 1948

Şu Zavallı Yozgatta Nihayet

BELEDİYENİN VARLIĞI İLE YOKLUĞU ARASINDA FARK KALMADI

Tekrar Çıkarken

Bir kaç ay süren bir fasıladan sonra Bozlak'ı tekrar çıkarmak imkânını bulduğu muz için huzur duyuyoruz ve gösterdikleri yakın alâkadan, dâimi teşviklerinden dolayı Yozgat gençliğine, minnettarlık ve teşekkür his'erimizi sunmakla yazımıza başlıyoruz.

Bozlak neşriyatına fasıla verdiği zaman duyulan üzüntüyü hemşerilerimiz her zaman tebarüz ettirdiler. Bu bizim bu günümüz için ilk hız oldu. Ve biz sayın hemşerilerimizden aldığımız cesaretle bir çok maddi sıkıntılara rağmen Bozlak'ı yaşatmak arzusuyle çırpınıyoruz.

Bozlak iki sayfadır. Bunun sebebini izaha lüzum var mı? Hedefimiz iyi ve güzeldir. Muvaffak olacağımızı ümid ediyoruz.

Karınca Hacca niyet etmiş ve yola çıkmış.. Onu bu halde gören biri şaşarak;

— Be mübarek hayvan; bu yürüyüşle Kâbeye varacağını mı zannediyorsun demiş. Zavallı hayvancağızda;

— Kâbeye varamazsam yolunda ölmeyide mi bilemem cevabını vermiş...

Biz de eğer hedefimize varamazsak varamıyalım o yolda her türlü kudretimizinin son haddine kadar çalışmak b.zim için bir borçtur. Allah utandırmasın.

Bozlak; ayni yolun yolcusudur. Allaha ve millete sığınarak haksızlığa daima haykıracaktır. Hayatı pahasına da olsa...

N. Abbas Sayar

Biz şehrimize gelen İstanbul gazetelerine memleketin durumunu arzedince onlar ‹Şurada rahatınızı bozmasak ve ve utanmasak ağlıyacağız dediler› Ey tekeffül ettigi vazifelerden hıç birini yapamayan belediye; oturda hıçkıra kıçkıra ağla...

Devlet babanın bir türlü elini uzatmadığı, bakmadığı, bütün derlerine lakayt kaldığı şu zavallı Yozgatta belediyenin de varlığı ile yokluğu arasında fark kalmadığını yazarken içten gelme bir ıztırab duyuyoruz.

Senelerce uyutulmuş hesap sormaktan mahrum edilmiş, ve uyanmasına asla rıza gösterilmemiş bir efkâri umumiye yanında kimden miras kaldığı belli olmayan bir layüsellik içinde bildiği ve dilediği gibi hareket eden bir belediye elbette bu acı hakikate lâyık olur.

Kimden hesap soracağımızı kimden hakkımızı istiyeceğimizi şaşırdık... Dünyadaki bütün talihsizlikler bu şehir içinmi yarätıldı...

Belediye amme menfaatine bir çok vazifeler tekeffül eder... Şehrin suyu, yolu, temizliği, çarşısının kontrolü, şehir aydınlanması, şehrin tanıtılmasından ve buna benzer bir çok haller belediyeye alâkadar eden keyfiyetlerdir.

Bizde bu vazifelerden birinin tam olarak yapıldığını iddia edecek kadar saflığa düşecek bir insanın mevcadiyetine inanmıyoruz.

Bu acı durumun ihdasından evvel emirde belediye encümenini teşkil eden ve bizleri temsil edeceklerini vaad edip belediye azalığı kabul eden hemşerilerimizi sorumlu tutuyoruz. Halkın itimadını isteyen; ve bu itimada her ne şekilde olursa olsun mazhar olan şahıs her şeyden önce; millet için çalışacağını vaad eden ve vicdanı bir mükellefiyet altına girmiş olan kimsedir. Şahsi menfaatinden fedakârlık yapması lâzımdır. Ve derühte ettiği vazifeyi yaptığına evvelâ vicdanını sonra vicdanı kadar mukaddes olan ammeyi ikna etmesi, tatmin etmesi şarttır.

Yukarda saydığımız vasıflara haiz olmayan bir aza ise memleketine, temsil ettiği, halka ihanetten başka bir şey yapmış olmaz. Biz bu sözlerimizle

(Devamı Sa. 2 de)

NOKTALI VİRGÜL

Bir de liman Yaptıralım

Yozgadın imar plânını okudunuz mu? Neler yapılacağını saymakla bitiremem.

Mezbahanın etrafı işçi mahallesi olacakmış ve buraya tahmil, tahliye istasyonu yapılacakmış..

Daha neler neler.

Mademki iş yapılacakla bitiyor; bari birde Liman yaptıralım. Olur ya bir gün deniz de ş hre kadar sokulabilir.

Beyim! Açlıktan ne haber?

A. S.

Yozgat Gençlik Derneği Faaliyete Geçiyor

Memleket hayrına kurulan bu derneğin yaşaması ve gelişmesi büyük bir kazançtır. Şayet bu teşebbüs akım kalırsa memlekette Efkâri Umumiyenin olup olmadığından şüphe ederiz.

Yozgatın genç ve münevver evlâtları tarafından (Gençlik Derneği) adıyle bir dernek kurulmak üzeredir. Ana ve iç tüzüklerini hazırlamış ve on bir kişilik bir dilekçe ile vilâyete müracaat edilmiştir. Tüzüğün gazete ile ilâniyle resmen faaliyete geçecek olan bu dernek memleketimizde bu yolda atılmış ilk hamledir. Memleket gençliği arasında sıkı bir birlik kurmak, kültür hareketlerine hazlandırmak gayesine matuf olan bu hareket halkımız tarafından oldukça müsait karşılanmıştır. Memleket için ileride büyük faydalar sağlıyacağına inanıyoruz.

Her işleri böyleyse?

280

Hububat alıcısı Yozgatlı mehmet koz dosaan

Dün pazar yerinde aldığınız hububattan belediye vergisini toptan vereceginizi belediye memurume söz verdiginiz ve halktanda belediye vergisini kestiginiz halde şimdi vermekten ietina ettiginiz anlaşılmıştır. Temin edilen 400 şinik arpanın 12 lira vergisi tutmakta bu parayı ödemediginiz takdirde derhal hakkınızda kanuni muamele yapılacak tekkerrurundan dolayı en ağır ceza alınacak ve ticaretten men edileceginiz size ihtaran tebliğ ediyorum. 30/6/947

belediye başkanı
mehmet akçol

Yukarıda Sorgun Belediyesine ait geç kalmasına rağmen enteresan yazının klişesi.. Kanunu hiçe sayan, bir Belediye reisinin bir Derebeye yakışacak emri. Kanunen hiç bir mes'uliyet düşünmiyecek bir buğday alıcısı Belediye namına tahsildarlık yapıyor. Suistimal kapısı ardına kadar açık.. Ne soran ne hesap veren var. Belediyelerinin her işi böyleyse Sorgunlulara acırım.

Bozlak Gazetesinin son sayısının birinci sayfası.

Ek 3:

Bozok

Yıl: 1 Sayı : 1 — *Haftalık Siyaşi, Edebi Müstakil Gazete* — 10 Nisan 1948 Fi. 10 Kr.

C. H. PARTİSİ İL KONGRESİ

Gürültülü Geçti

Sulama işine temas eden Sefer Eronat "Bizi yağmur duasından affetsinler. Bize mıska yapma diyenler gelsinler Yarabbi yağmur diye ellerimizi havaya açmaktan bizi kurtarsınlar„ diye bağırdı. Abdi Keçeli "Hükümette mıntıkavî zihniyet mevcuttur. Mecliste kuvvetli Meb'usu olan, Vekili olan şehirler müreffehtir ve imar edilmiştir„ dedi. Salim Korkmaz da; Trenin 10 senelik plândan çıkarıldığını bildiren Örgeevren'e "Neden 10 senelik plâna alındı? neden çıkarıldı? bizi niçin oyalıyorlar„ diye sordu.

H. P. İl kongresine İlçelerden gelen 115 delegenin iştirakiyle 3 - 4 - 948 günü başlandı ve 5 - 4 - 948 günü son verildi. Umumi bakımdan heyecanlı geçti. Müşahit Milletvekili Süreyya Örgeevren yersiz ve zamansız müdahaleleriyle konuşmak isteyen delegelerin cesaretlerini kırdı ve hatta davalara tamas den delegelerle münakaşaya girdi.

Yoklamadan ve Reis, katip seçiminden sonra on beş aylık icraat raporu okundu. Tasvib edildi. Komisyonlar teşekkül edildi. Öğleden sonraki oturumda Balıkesir Milletvekili Müşahid Süreyya Örgeevren bir konuşma yaptı ve kendilerinin iktidarda kalmalarının haklı olduğunu, halkın tezvirlere kulak asmaması lazım geldiğini söyledi. Muarızlarının yaygaralı ve telaşlı taarnzlarının son zamanlarda duyulmaz olduğunu, D. P. nin elim kırızının bir an evvel sona ermesini temenni ettiğini beyantetti.

Bilahere komisyon raporları okundu. tasvib edildi. Bekir Çapanın teklifiyle kurulan iktisat encümeni raporunda fırtana kopdu. Rapor İnönüne hıtaben kalemne alınmış "halkın meşakkat içinde olduğu,

(Arkası ikinci sahifede)

Açık Teşekkür

İlimize geldikleri gündenberi halkın ve ilin dertleriyle yakından alâkadar olan memlekette tarafsız bir gazeten'n bulunmasını şiddetle arzu eden, gazetemizin neşri için himmet, teşvik ve yardımlarını Esirgemiyen kıymetli Valimiz Sayın Bay Osman Şahinbaş'a gazetem adına hürmet ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Abbas Sagar

Çıkarken

Bozok ismi, üzerinde yaşadığımız bu ülkeye tarihin mirasıdır. Ve orta Asyadan kopup gelen Türk Bozok kolunun asırlarca barındığı, her zerresini Türklük kanıyle biz nesillerine terk ettikleri mukaddes toprağımızın parçasıdır.

Oğuzlara mensup Bozok kolu tarihine şerefli sayfalar ekleyerek, ülkeler fethederek yaşadığımız şu toprağa geleli 9 yüz seneye yakın bir zaman oluyor. Bu topraklar 9 yüz senedir Türk yaşıyor.

Bozlak bu yaylanın içli şarkısıdır. Bozok sa yaylalın kendisidir. Bozok şumullü bir manâ ifade ettiği için tercih edildi.

Bu vilâyet tarihinde hür sesin ilk tercümanı olduğu için "Bozlak„ kelime olarak kalplerde yeretti. O Bozok'ta yaşıyor ve Bozok'tan sesleniyor. Kulağımıza gelen ses Bozlak'ın sesidir. Hiç bir siyasî mülâhaza onu sahne gerisine atmamıştır.

Bin türlü güçlükle çıkıyoruz. Açık ifade etmek gerekir ki sayın Valimizin himmet ve teşvikleri bizi bu mutlu güne eriştirdi... Minnettarlık hislerimizi tekrar tekrar arzederiz.

Gazetemizi memleketimizde neşretmek imkânını bulduktan sonra biz yaşadıkça yaşaması Sayın Halkımızın göstereceği alâkaya bağlı kalır. Bu alâkanın bizden esirgenmiyeceğinden eminiz.

Bozok, Doğruya doğru, Eğriye eğri demekten şaşmıyacaktır. Gazete hakıkatleri aynen aksettirmekle cemiyete faydalıdır.

(Arkası ikinci yüzde)

İktisaden Mahvolmuş Bu şehirde

Kazanç vergisi çok ağırdır

Piyasayı gezip hakikati görenler hakkı teslim edecektir

Gittikçe daralan ticarî faaliyetin son bir kaç ay içinde arzettiği vahim durum ticaret erbabında ciddi bir endişe yaratmıştır. Piyasanın oynak mevkiindeki dükkânların bazan bir kaç lira ile akşamı ettikleri, isbatı basit bir hakikat olmuştur. Emin olunabilirki bu günkü durumda bilhassa az sermayeli esnaf kâr şöyle dursun ana parasını tüketmek üzeredir.

Dükkân buhranı yüzünden oldukça ağır dükkân icarı yanında vaktiyle işlenilmiş bir hatâ neticesi yıkıcı diye vasıflandırabileceğimiz kazanç vergisi bütün çarşı esnafını müşteki etmiştir.

Bu ağır mükellefiyetler altında inleyen ticaret erbabının ıztırabına son verilme zamanı gelmiş ve hatta geçiyor.

Yetkili makamların tensib edeceği bir heyet durumu gözden geçirirse hakikati teslim edeceklerdir. Bunu bekliyoruz.

Ne Oluyoruz?

Bu açgözlülük bizi nereye götürecek? Ortalıkta endişeyi davet edecek bir hal yoktur.

Son günlerde buğday ve arpa fiyatlarının baş döndürücü bir şekilde yükselişi halk arasında haklı bir endişe yaratmıştır. komşu vilâyetlerden merkeze ve kazalara gelen zahire tüccarları pazarlık dahi yapmaksızın buldukları buğdayı almaktadır.

Haklı bir endişeye düşen halk, piyasaya hucüm etmiş ve fiyatına bakmadan rasladığı buğdayı almağa başlamıştır. Son günler zarfında kilosu 32-35 kuruşa fırlayan buğdayın gerekli tedbirlere baş vurulmadığı takdirde 40 kuruşa kadar çıkacağı şüphesiz görülmektedir.

Umumî bakımdan endişeye mahal verecek bir durum yoktur. Önümüzdeki hasat yılının gerek yurdumuzda gerekse Avrupada feyizli olacağı tah-

(Devamı arka sahifede)

HAFTANIN pençeresinden

Haddimizi Bilelim!.

Son bir ayın en mühim olaylarından biri de Belediye encümeninin olağanüstü toplantısı oldu. Zahiren Yozgat'ı temsil eden sayın üyelerden bazıları hakikatte öz varlıklarını temsil etmekte büyük bir maharet gösterdiler. Kulağımıza gözlerimizi yaşartacak sözler geldi. Üzüldük ve ciddî bir ıztırap duyduk...

Kimseye vazifelerini ve hadlerini öğretmek hakkımız değil, lâkin ümmeyi temsil eden bir şahsın hareketlerinin hesabını sormak vazifemiz ve hakkımızdır.

On bin kişinin manevî varlığı bulunan bir mecliste mahalle dedikodusu yapan cahil bir kadına yakıştıramadığımız düşük kaliteli sözlerin rağbet bulması bizleri hakikaten üzdü. O beyler evlerinde konuştuklarını mı zannettiler? Geride temsil ettikleri yüzlerce kişinin şahsiyeti maneviyesini düşünmediler mi.?

Ben kendi hesabıma sayın hemşehrilerimi meclis havasından tenzih eder, onları karekterleriyle baş başa bırakırım.

Bu cemiyet şahısların aleti olmadığını isbat etmiş ve hüccetini almıştır. Şayet bu cemiyeti keyflerine alet etmek istiyenler varsa cezalarını tez zamanda öderler.

İşlenen hatâ Yozgat tarihi bakımından kelime ile ifade edilmiyecek kadar acıdır. Biz bunu varlığımızda duyuyor ve küçülmek istidadında bulunanları şiddetle takbih ediyoruz.

Bu memleket kimsenin çiftliği değildir ve bu topraklarda bu milletten başka kimse ağalık iddia edemez.

Herkes haddini bilsin.

MUŞTA

Kürsü

Tren hattının on yıllık plâna alındığını müjdeliyenlere Bozlakta:

"Miladî iki bin yılında Yozgada tren hattı yapılacağından bu mutlu günü görmek istiyenlerin 53 yıl ölmeyip sabretmeleri, çocuklarına tren karşılama talimleri yaptırmaları menfaatları icabı olduğundan ilân olunur„ demiştik. Lüzumuna binaen bu ilânı tekrarlıyoruz.

Bozok gazetesinin ilk sayısının birinci sayfası.

Ek 4:

Bozok

Sahibi ve yazı işleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
Muhabere Adresi: Saat kulesi karşısı No: 1 (Yozgat)
Basıldığı yer: İl Basımevi
Abone şartları
Yıllığı (4) Lira
İlân satırı (25) kuruştur.
Halka yarayacak yazılara sahifamız açıktır.

Cilt: 1 Sayı: 18 — Haftalık Siyasi, Müstakil Gazete — 9 Ağustos 1948 Fi. 5 Kr.

Belediye sanki bizim için mevzu yaratıyor:

Belediyenin ilgisizliği yüzünden bayram günü şehir aç kaldı...

Günlük ekmeğini çarşıdan temin eden memurlar ve halktan bir kısmı furunlar kapalı olduğu için tanıdıkları evlerden ekmek temin etmeğe çalıştılar... Lokantalar kapalı bulunması yüzünden misafirler ve yolcular aç kaldı.. bazı misafirler yemek yemek için Yerköye gitti.

Olimpiyat'ta Serbest güreşlerde:

İki hemşehrimiz dünya şampiyonu oldu.

Bütün güreşçilere, Celâl Atik ve Nasuh Akar'a Belediye, Gençlik ve Spor bölgesi tarafından tebrik ve teşekkür telgrafı çekildi.

Cumhuriyet gazetesi aslen ve nesben Yozgatlı olan Celâl Atik ve Nasuh Akar'ı Zonguldaklı ve Eskişehirli göstermekle saçmalamıştır.

Londra Olimpiyatlarına Türk güreş takımı serbest güreş karşılaşmasında Dünya Şampiyonluğunu Greko - Romende Dünya ikinciliğini kazanmıştır. Türk gücünü bütün dünya önünde bir kere daha isbat eden güreşçilerimizi candan tebrik ederiz.

Aslan güreşçilerimiz arasında iki hemşehrimizin bulunuşu ve ikisinin de serbest güreş Dünya birincisi oluşu tabiî olarak bizlere hususî bir iftihar payı ayırmıştır.

Gerek Ulus gazetesi ve gerekse Cumhuriyet gazetesi özbeöz Yozgatlı olan Nasuh Akar ve Celâl Atik'i Zonguldaklı ve Eskişehirli göstermek gafletinde bulunmuşlardır.

Adı geçen gazetelere bunu dikkat tavsiye ederiz.

Celâl Atik ve Nasuh Akar'a ve Millî Güreş takımımıza Belediye, Gençlik ve Spor bölgesi tarafından tebrik ve teşekkür telgrafları çekilmiştir.

Valimiz geldi

Bir müddetten beri izinli olan ve İstanbulda bulunan Valimiz Osman Şahinbaş dün şehrimize dönerek vazifesine başlamıştır. Hoş geldiniz deriz.

Millet Partisi gelişiyor

Şehrimizde temaslarda bulunmak üzere pek yakında Osman Bölükbaşı'nın gelmesi muhtemeldir.

Kuruluşu büyük ilgi ile karşılanan Millet Partisi, daha şimdiden Yurdun muhtelif yerlerinde şubelerini açmış bulunmaktadır. Şehrimizde bu Partiyi kurmak hususunda bazı zevat arasında temayül varsada fi'liyat sahasına çıkmaktan uzak görünmektedir.

Partinin Kırşehir şubesini kuran Osman Bölükbaşı önümüzdeki günlerde burada beklenmektedir. Kat'i durum ancak bundan sonra belli olacaktır.

İhsan Olgun'a cevabımız

Millet vekillerimizden İhsan Olgun şahsını hedef tutmayan bir yazımızdan dolayı bizi tekzip yağmuruna tutmuş bulunuyor...

Münakaşayı uzatmak istemediğimizden bu hususta uzun bir şey yazacak değiliz... fakat İhsan Olgun'un beyanı hilâfına son günlerde belediyemize yapılan yardım yalnız ve yalnız elli bin liradır.

Çorum'a yapılan 170 bin lira yardımın hakikatte ne derece alakası olup olmadığını alâkalılardan sorduk. Alacağımız cevabı neşredeceğiz..

Senede milyonlarca vergi alan bir devletin vergiyi veren halka sarfedilmek üzere verdiği 50 bin lira bu kadar allayıp pullamağa değmez.. acaba alâkalılar fukaraya sadakamı veriyorlar?

Sayın İhsan Olgun'a şunu da haber verelim ki Sıvas'ın Su şehri kazasına yapılan son yardım 120 bin liradır.

Her ne olursa olsun biz hakkımız olan saadeti ve normal hayatı istiyoruz ve alâkalıların vazifeleri de halkın hizmetini görmek ve halka lâyık olduklarını ispat etmektir...

Biz İhsan Olgun'un samimiyetinden şüphe etmediğimiz gibi onun da bizim samimiyetimizden şüphe etmemesi gerekir...

Biz; halk huzuruna kukla oynamak için çıkmadık...

Alışkanlık yüzünden halkın tabii gördüğü bir hadise geçen bayram günü bir daha tekerrür etmiş; furuncular bayram münasebetiyle furunları kapadıkları için günlük ekmeklerini furunlardan temin eden halk ve memur kısmı bayram günü ekmeksiz kalmıştır.

Lokantaların kapalı bulunması yüzünden; lokantada yemek yiyenler, misafirler ve yolcular yemek bulamamış; bazıları ise yemek yemek için Yerköye kadar gitmek zorunda kalmışlardır..

Büyük şehirlerde büyük aksülameller yapan ve hemen hemen vuku bulmayan bu gibi hadiselerin her bayram ve seyranda şehrimizde tekerrürü üzüntü ile karşılanacak bir hadise olsa gerek...

Belediye biz ne dersek aksini yapmak yolunu tutarken biç yoksa halktan gelen sesse kulağını çevirse iyi olur...

BOZOK

bütün okuyucularının bayramlarını candan kutlar ve saadetler diler.

Tekel Müdürü geldi

Şehrimiz Tekel Müdürlüğüne tayin edilen Bursa Tekel başmüdürlüğü muamelât ve kaçak şubesi âmiri B. Emin Biçer geçen hafta şehrimize gelerek vazifesine başlamıştır.

Memleketimizin yetiştirdiği gençlerden olan hemşehrimize hoş geldinder; yeni vazifesinde başarılar dileriz.

Yeni işe başlayan tekel müdürü 4/8/948 tarihinde Yozgat'ın Aşağı nohutlu mahallesinden Arif çavuş oğlu Yakub'un evinde tütün kıymağa mahsus tam teferruatlı havan ve bıçağını elde etmiş ve suçlusu C. Savcılığına teslim edilmiştir.

Bozok gazetesinin 1948'de yayınına dört yıl ara vermeden önce çıkan elimizdeki 18. sayısının birinci sayfası.

Ek 5:

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
Adres: Ankara Cad. No. 87 İstanbul

BOZOK

Müstakil gazete

Dizgi ve Baskı: Sayar Basımevi
Yıllık abone: 3 Lira
Fiyatı 5 kuruş

Yıl 5 Sayı: 24

30 Ekim 1952

4 yıl sonra

Bozok 4 yıl sonra tekrar huzurunuzdadır. Bizim susmamıza sebeb olanlar bir daha konuşamamaksızın sustular. Biz Allaha şükürler olsun ki konuştuk ve konuşuyo uz.

Tekrar Halk hizmetindeyiz. Bunun manevi huzuru bize yeter.

Bozok'un uzun ömürlü olması için maddi manevi fedakârlıktan çekinmiyeceğiz.

menfaatine Çobanlık yapan politikacının en hoşuna gitmiyen şey, gazetedir...

İmdi politikacılara uyanık olmalarını ihtar edelim.

Rehberimiz vicdanımızın sesidir. Hatır, gönül bizim doğruyu söylememize hiç bir zaman mani olamıyacaktır.

Başlarken bu kadar...

N. ABBAS SAYAR

Cumhuriyet'in 29 uncu Yılı

Bütün yurtta heyecanla kutlandı

Cumhuriyetin Kuruluş yıldönümü olan dünkü gün bütün yurtta heyecanla kutlanmıştır. Bu mutlu yıldönümünde Cumhuriyetin banisi Atatürkü ve bu uğurda fedayi can eden şühedayı minnet ve rahmetle anarız.

Gazetemiz Sorgun, Yerköy Akdağ ilçelerinde Muhabir arıyor.

Adresimize iki adet fotoğraf ve nufus cüzdanı suretile müracat edilmesi.

BOZOK

NOKTALI VİRGÜL:

hayır... biz her şeye rağmen varız. Senelerin hükmü ömür üzerinedir. İdeal duygu, hizmet üzerine asla bir tesir icra edememiştir. Bu kaya üstünde bir nebat olarak bitmeğe mahkum edildik. Fakat bittik büyüdük, boy verdik.

Bize duyduğunuz itimat hissinizde yanlış görünmediğinizi size hayatımız boyunca ispat edeceğiz.

Allah ve İmanımız bize buna inanmamızı emrediyor.

Bizim için bağlılığınız ümitleri boşa çıkarmıyacağız. Çünkü bize ümidi veren sizsiniz. Sizsiz hiç bir şey, hiç bir şey sizsiz olamaz.

Herkes haddini bilsin

" Fenalık ediyorsunuz. Hasis menfaatlerinin esiri olan politik acular günah işliyorsunuz.

Bu şehrin manevi şahsiyeti sizlerin ellerinde can veremez. Bu şehrin hamiliği rolünüzde gülünç, maskara oluyorsunuz.

Hafız Şahaplıra, Akif paşaların ruhları muazzeptir.

Geliniz. Herkes haddini bilsin bu, hem kendinizi hem şehri kurtarmak olur.

İlimsiz amel Cehli mutlaktır „

Kültürsüz, Elifi Mertek zannedenler politika pazarında ceplerini açacaklarına Allahtan İlim, hüsnüniyet ve doğru yol temenni etsinler.

HANGİ BİRİNİ SÖYLİYEYİM

MİZAH

Görünen Köy

Ekmeklerimiz hamurdur, Ama Belediyemiz vardır.

Elektriğimiz mum ışığına rahmet okutur fakat Belediyemiz vardır.

Suyumuza lağım karışır, pınar başlarında kadın, kız birbirine girer yine Belediyemiz vardır.

Çarşı konturolsuzdur. Gıda maddeleri belâ maddeleridir Canımız Allaha emanettir. Belediyemiz vardır.

Sokaklar pistir, Ahır kokusu dağıtır, yollar çamurdur, bozuktur. Belediyemiz var oğlu vardır.

İnsanın gayri ihtiyari aklına şunlar geliyor:

" Belediye olmasa şehir bu belâlardan muhakkak ki hâlas olur „

*

İşin kolaylığı

İstanbul Valisi Avrupayı gezip, döndü. İstanbul dedi, Avrupa şehirlerinin hepsinden ucuz

Ve bu sözle belâyı başından attı.

Sevgili Belediye Başkanımız Feyzi Ayan'a acizane bir tavsiyede bulunacağız.

Bir İstanbul seyyahati ihtiyar buyursun'ar ve dönüşlerinde, şöyle bir beyanât yapsınlar.

Vallaha gardaşlarım. Bir yeyin bin şükredin. Cennette yaşıyoruz da farkında dağaliz. Yozgat İstanbula bakınca öyle bir ucuz öyle bir ucuz ki deme gitsin.

Ve sonra yan gelir yatarsınız.

*

yarı şaka

Reis bey kaşlarınız çatı'dı, yoo alışacaksınız. Hem ne var ortada şaka yapıyoruz. Ama halâ kaşlarınız çatık . . . hele biraz gülüverin !

Gülmüyormusunuz ?

Vah reis bey vah !

Eğer biz İşi ciddiye alırsak gülünecek halinize ağlarız . . .

*

yorgunluk

Yozgat D P, İl teşkilatı bir birine girdi. Her şeyde olduğu gibi bu İştede gaye " Vatanın Selameti „ dir.

Bir taraf:

Parti inhitat'dan kurtuldu diyor

Öbür taraf :

Bu hadiseler partiyi inhitada sürükledi fikrinde.

Ne oluyorsunuz dostlarım.

Olmıyan birşey üzerinde bu ne mücadele bu ne münakaşa.

LÂTİFİ

Bozok gazetesinin dört yıl aradan sonra 1952 yılında çıkan 24. sayısının birinci sayfası.

Ek 6:

BOZOK

Sahibi
Yazı İşleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
ADRES:
Posta Dokkanları No. 13
— YOZGAT —

GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE — [Fiatı 5 kr.] — 16 Mart 1954

Yıl: 2 — Sayı: 114

VİLÂYETDE Seçim Kanpanyası Açıldı

D. P. Denemeye iştirak ve müracaat günü bitti.

Denemeye iştirak edenlerin isimlerini veriyoruz

Şehrimizde seçim kampanyası açılmış bulunuyor. Partilerde sık sık toplantılar tertip edilmekte ve durum gözden geçirilmektedir. Şimdilik en ziyade meşguliyet denemeye müracaatlar üzerindedir. D. P. denemesine iştirak edecekler belli olmuştur. Deneme için Müracaat edenlerin yakına yirmiyi geçmiştir.

Bunlar Niyazi Ünal, Haşim Tatlıoğlu, Hasan Rıza İçöz, Hasan Sarıgöl, H. Ahmet Tüzüner, Naman Kurban, Miktad Şahin, Ahmet Saraçoğlu, Nihat Nizamoğlu, Müzeyyen Çokdeğli, Azmi Özen, Mehmet Ataman, Talat Akpınar, Ali Çuldeğ, Osman Karkınpınoğlu, Mehmet Ali Okhan, Osman Karakaş, Kadir Öncel, Ömer Ercolum'dur.

Diğer taraftan D. P. ye [illegible] müracaatlarını yapmamaklarını prensip olarak müracaatları kabul edilmemiştir.

Bu isimler üzerinde tahminler yürütülmekte ve muhtelif listeler yapılmaktadır. Bu sıralarda Haşim Tatlıoğlu Niyazi Ünal, H. Ahmet Tüzüner, Naman Kurban, Müzeyyen Çokdeğerli, Miktad Şahin, Mahmut Ataman, Azmi özen isimleri üzerinde durulmaktadır.

Diğer taraftan C.H.P.'nde adaylarını kısmen tezhir etmiş durumdadır. H.P.'si denemesine Ayşe Doğan, Eşref Boztepe, Fahri Akgöl, Ihsan Olgun, Abdurrahman Nafiz paşa, Mehmet Akyol, Abdi Koçak, Memduh İçöz, Kamil Erbek, Hüsnü Cengiz, Necati Erdoğan, Alparslan Karan, Şükrü Okay'ın katılacakları söylenmektedir.

C.M.P henüz adaylarını tezhir etmemiştir. Bununla beraber Osman Bölükbaşının Yozgatdan seçime iştiraki temin edilmeğe çalışılmaktadır.

Gazetemiz seçim bitinceye kadar bir muhabirini şehir ve kazalardaki politik durumu incelemeye memur etmiştir. Bu yolda muntazaman haber neşredecektir.

Baldırıdanlı
HALİL BEY

Halil Özyürek namındaki Bahlıcı donlu Halil bey gazete yazı işleri müdürlerine bakıcı çıplaklar demiş. Tek reyi ile Reisicumhur olmak istiyen bu zata kendi hizmetmiş adına bu kadar cevap kaft zannedeceğiz.

Milletvekillerimiz Geldiler

Millet Vekillerimizden Haşim Tatlıoğlu, Niyazi Ünal, Faik Erbaş, Yusuf Karahoğlu, ve Hasan İçöz evvelki gün şehrimize gelmişlerdir.

Terfi

Ziraat Bankası müdürü Sami Talon'un maaşı yüz liraya yükselmiştir. Tebrik ederiz.

Günlük Olurken

Bundan [illegible] yıl önce bir gazetede [illegible] olarak bu gazetayı on beş günde bir çıkarmağa başladığım zaman, mektebi bitirip bir yana varıncaya kadar bu işle uğraşacağımı düşünüyordum.

Bu yolaki ilk yazımın böyle olacağını ne bilebilirdim? ne kadardaki nasıllar kendilerini ve yolum bir birlerine çarpacak uğraşıyorlar. Sele karşı bir çöpün hakkı ile ilahi olan ve kader selin o içindeki insanın irade hükmü arasında ne farkı var?

Ne ise... İşte kısa vadeli bir tasavvur neğer ahı yazımın ve kahı çizgisi imiş. Dağlarda gölü olan bu meslegin ne hazazı ne zahmeti bir iş olduğunu bu hayatı yaşamayan bilmez. Ya lü mecrufat ve boş [illegible] koşan fatlerin, siyasi, itiba I toplulukların türlü tapı ödünle bir yol bulmanın hakikat izi arasında sıkıntısını düşünün. Bir dal'a ol kanlıkta varmalıyız, sonrada gazetecilye alalım tekrar, tasrf ra[illegible] ne kadar sıpık olursa olsun — Değil, yardı diyen olur.

Ben meslegimden memnun değilim. Bu mehbbet için diri diri yakalar. Allah şahit olsun Ak demem fakat türlü menfaatlerin çarpıştığı bir toplulukta aşırı adiri, sıralayıcı olmak yerinde olan bu meslek yükünden yediğim hüsnusuluk lokmanın haddi hesabı yok.

Toplulaşmamız için pek yeni olan bu meslegin ahıldaki ruhsıpları içinde Allahtan sabır niyaz ediyorum.

Kimseye gönün ötesinde kapı var desilmez ayıp kabul edilmiş bir dünyada" kaş üstünde göz var, tellalığı kolay olmaza gerek.

Bu yazı nun kaçacak gibi. Burada kapanıp asıl dosile aşağı cüzyiu.

Yozgat bu günden itibaren tarihinin ilk günlük gazetesine sahip olayor. Ben bunu Yozgat için büyük bir kazanç sayıyorum. Bu gün Anadolunun çok şehri böyle bir kazançtan mahrum.

Yozgatlı mebusların ve böyle bir teşebbüsün kadirini bilerek destanında muzahir olsun. Çok bir şeyle degil, günde beş kuruşla...

Ayrı olan siyasi görüşler içinde birleşen mehbbet kaderi var. Ve gazetemiz daima müşterek kaderin türkücüsüdür.

Kılıç Sağlık

Millet vekillerimizden Fuat Nizamoğlu ödü seçimi adaylığımıdan reddetmiştir. Nizamoğlunun bu yeni hareketi tarafından iakdirle karşılanmıştır.

Ek 7:

...Ordu Süvarilerin, ...kap meydanlarında ...kahramanca döğüşen ...ÜRK Yiğitlerinin ...ıman olduğu dıyar. ...OZOK paylasının ...ıkıları varolun.

3. Şubat. 1934

ATATÜRK

BOZOK

GÜNLÜK SİYASİ TARAFSIZ SABAH GAZETESİ

SAHİBİ : ABBAS SAYAR

Mesul Müdür EROL AKDAĞ

Abide İşhanı Yozgat TEL : 2121131

Bu gazete, insan haklarına saygılı, Atatürk ilkelerine bağlı, Demokratik, Laik düşüncenin savunucusudur.. BOZOK

Yıl: 48 Sayı 14601 « Pazar hariç her gün çıkar » « Fiatı 1000 Lira KDV dahil » 29 ARALIK 1995 CUMA

NOKTALAR

Bir

Tek bir kendini düşünüyorsan ne namaza yaklaş, ne oruca. Her iki'si de manevi bir tekme ile seni ateşeği eder.

İki

İdrakine varamadığın bir seye yaklaşma Hiç bir sey "El böyle diyor" anlamın güzelliğine yakışmaz. Kendini yasamak, bilmek istiyorsan oku Okumak Tanrıya açılan en büyük kapıdır.

Üç

En büyük ibadet insanı sevmektir. İnsan sevgisine gönül açamayanlar Tanrılarına el açamazlar.

dört

Varlık sevginin oluşumudur.
İçimize kötülük tohumunu atanlara lanet olsun.

Abbas Sayar

Yeni Yılınızı kutlar, 1996 yılının huzurlu ve mutlu bir yıl olmasını dileriz.

Bozok

Yok olup giden toprağa dikkat

Ankara (BYE)– Her yıl yaklaşık 500 milyon ton toprak erosyonla yok olurken, tarım alanlarının yanlış kullanılmasıyla da topraklarımız elden gidiyor.

Toprağın sadece bir üretim aracı olarak düşünülmesi alışkanlığından vazgeçilmesi istenilirken tarım arazilerinin yalnızca tarımcıya emanet edilmemesi gerektiğini bildirdi.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü Başkanı Doç. Dr. İhsan Ünver, Türkiye'de 19 milyon hektarlık alanda tarım yapıldığını ifade ederek, bu alanının 6-7 milyon hektarlık bölümünde yanlış kullanıldığını söyledi.

Hayvancılık ve Tarıma 40 milyar lira

Zonguldak (BYE)—Zonguldak'ta, hayvancılığı ve kivi, kiraz gibi narenciyeürünleri geliştirmek amacıyla, 40 milyar liralık ödenek ayrıldığı bildirildi.

Zonguldak Valisi Sami Saçkin, yaptığı açıklamada, 1996 yılında Zonguldak yöresinde kullanılmak üzere hayvancılık için de 10 milyar lira ödenek ayrıldığını söyledi.

Toplam 40 milyar liralık ödeneğin hayvancılık ve narenciye ürünlerinin geliştirilmesinde harcanacağını belirten Saçkin, ödeneğin çiftçilere ve kooperatiflere kredi olarak verileceğini bildirdi.

Kapadokya turizm cenneti oldu

Ankara (BYE) –Yaz turizmiyle sona ermesiyle, turizm yönünü plaj turizminden, kültürel turizme çevirdi.

Türkiye'de kültür ve doğa turizmiyle en önemli merkezlerinden biri olan Kapadokya ye gelen turist sayısında büyük artış oldu 1995 yılı ilk on ayında gelen yerli ve yabancı turist sayısı 855 bine ulaşırken, bölgeyi sadece Eylül ve Ekim aylarında 152 bin yabancı turist ziyaret etti.

Üniversiteli milletvekilleri

24 Aralık seçimlerinden sonra olusan 20. dönem milletvekillerinin büyük çoğunluğu üniversite mezunlarından oluşuyor 550 milletvekilinden 491'i üniversite veya yüksekokul mezunu, 314 öğretmen, 8 milletvekili ise lisansüstü mezunu. 19. dönem milletvekillerinden 202'sinin yeniden seçildiği Meclis'te 248 yeni milletvekili ve yüzde [illegible]

Bozok gazetesinin 19 Aralık 1995 tarih ve14601 numaralı son sayısının birinci sayfası

Ek 8:

İLERİ GAZETESİ
PAZAR HARİÇ HERGÜN YAYINLANIR
İLK ÇIKIŞ TARİHİ : 1 HAZİRAN 1967
GAZETE FİYATI : 30.000 TL (KDV dahil)

SAHİBİ
MÜKREMİN KAYHAN
SORUMLU YAZİŞLERİ MÜDÜRÜ
SEYFİ ÇELİKKAYA

HABER MÜDÜRÜ
ERDEM EROL
MUHABİRLER:
Hamdullah Akdoğan, Arzu Meral

F. MUHABİRLER:
İhsan Çelikkaya
İLERİ GAZETESİ, BASIN MESLEK İLKELERİNE UYMAYA SÖZ VERMİŞTİR

İLAN TARİFESİ
Resmi İlanlar (Sü./Cm) 100.000 TL
Tüzük (Sayfası) 1.500.000 TL
Kongre İlanı 2.000.000 TL
Zayi 250.000 TL

BASKI: Cengiz Aslan - İLERİ Ofset Sakarya Cad. No: 8 TEL/FAX: (0 354) 217 07 77 - 217 24 76 - 212 13 35 YOZGAT

Valilikten "Kültür Takvimine" destek

Yozgat Valisi Nafiz Kayalı, gazetemiz yazarlarından araştırmacı-yazar Ertuğrul Kapusuzoğlu'nun hazırladığı "Kültür Takvimi"nin bu yılda basımının Valilik tarafından üsleneceğini söyledi...

Araştırmacı-yazar Ertuğrul Kapusuzoğlu tarafından hazırlanan "Kültür Takvimi"nin basımı bu yıl gerçekleştirilecek. Yozgat'ın tanıtımı konusunda büyük hassasiyet gösteren Yozgat Valisi Nafiz Kayalı İl Özel İdare Müdürlüğü bütçesinden Kültür Takvimi için 500 milyon lira ayıracaklarını ve takvimleri ilgili mercilere göndereceklerini söyledi.

Yozgat'ta üç yıldır sürdürülen araştırmalarda yeralan bilgilerinde yeralacağı yeni kültür takviminin alt yapı hazırlıklarının Ertuğrul Kapusuzoğlu tarafından sürdürüldüğünü de kaydeden, Vali Nafiz Kayalı, diğer özel kurum ve kuruluşlarla, işadamlarınında bu takvimden kendi adlarına bastırabileceklerini bildirdi.

İl Özel İdare Müdürlüğünün Kültür Bölümünün önceki yılda Yozgat'ı tanıtmak amacıyla broşür ve afişler hazırlattığını kaydeden Vali Kayalı, Yozgat'ın tanıtımına büyük önem verdiklerini sözlerine ekledi...

Kırsal kesime proje desteği

Kırsal bölgelerin kalkınması, halkın gelir düzeyinin yükseltilmesi amacıyla Yozgat Valiliği önceki projelerini geliştirerek, yeni projeleri onay için bakanlığa gönderdi...

Yozgat'ın kırsal kesimlerinin kalkınması ve bu bölgelerde yaşayanların gelir düzeylerini yükseltmeyi amaçlayan iki ayrı projeyi geçtiğimiz yıldan itibaren uygulamaya koyan Yozgat Valiliği, iki yeni projesini daha bakanlığa onay için gönderdi.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yapılan yardımların geçici olduğuna dikkat çeken Yozgat Valisi Nafiz Kayalı, "Amacımız projeler üreterek, hem kırsal bölgenin kalkınmasını sağlamak, hem de bu bölgelerdeki yaşayan insanlarımızın gelir seviyelerini yükseltmektir" dedi. Vali Kayalı, bu amaçla geçen yıl 50 aileye 10'ar koyun dağıttıklarını, 32 halı, 10 kilim tezgahı getirerek dağıtımına başladıklarını açıkladı. Yeni bir proje daha hazırlayıp bakanlığın onayına sunduklarını da vurgulayan Kayalı, "Kırsal kesimde yaşayan fakir halkımıza 2 bin hayvan daha dağıtımını planlıyoruz" dedi.

AYVALIK MEKTUBU
N. ABBAS SAYAR

AYVALIK'TAN SEVGİLERLE

Her taraf toz duman. İki aydır kağıt kalemle aram açık. Eli bırakmayan fırça da boyaların arasında uyukluyor.

Olay, aşırı sıcaklarla birlikte başladı. Ardından zaten sıcak olan siyasi hava alev aldı. İktidarda olduğu bir yıl içinde toplumun sorunlarını tam bir çıkmaza sokan Refah-Yol, askerden, muhalefeten, aydınlardan, işçi sendikalarından, sermaye kuruluşlarından gördüğü ağır tazyike dayanamayıp mührü Sultan Süleyman'ın önüne bıraktı. Takiyyeleri tutmadı. Demirel mührü Çiller'e değil, Yılmaz'a verdi.

Gerçekten yurtta büyük bir ferahlama yaşandı. Şeriatçı kanadın DYP ile birlik çıkardığı gürültüye Meclis pabuç bırakmadı ve Yılmaz Hükümeti kuruldu. Sekiz yıllık eğitim tasarısının kanunlaşma süresince Refahlılar gerçek yüzlerinin on otuz suratını gösterdiler. Meğer bizlere, meclise ne mallar göndermişiz!. Tasarının kanunlaşmasına karşı çıkan takkeli, şaibe ve mevzuhur BBP 35 farkla sonuçlanan oylamada iyi bir şamar daha yedi. Cumaları camileri mesken kılıp, "İmam Hatip kapatılamaz" narası atmaya başladılar. Bu günlerde sesleri kısılmışa benzer. Durmazlar! taktik değiştirip yeni oyunlara girerler. Baş ağrıtmaları durmaz. Türlü takkiyeye başvururlar. Ellerinde para çok. Bir rivayete göre son on, on beş sene içinde altı yüz trilyonu geçen sermaye edinmişler. Kurban derileri, Mercümekler, Libya'dan, Suudi'den gelen bavul dolsu dolarlar, kurulan türlü vakıflarla elde edilen korkunç bir sermaye.

Bu dincilerin aslında Türkiye genelinde yedi, sekizlik bir oy potansiyeli var. Seçim zamanlarında genellikle varoşlarına sığınmış muhacir ehaleyi yaptıkları parasal ve maddesel yardımlarla oylarını yüzde yirminin üzerine çıkarıyorlar. Önümüzdeki seçimlerde daha geniş alanlarda yapırma gidecekler. Bu aralık da halkı karmasar ve huzursuz yapmaya devam edecekler.

ÇIZGİ

Rüyama aşkam giriyor.
Bütün yapraklar eylül rengi,
Bir çocuk ayağının biri eksik,
Dal inadına dik;
Göğün maviliğine karşı..

Bir sevgili anıların ortasında,
Bakışı gelecek günlere açık,
Gülüşü gün ölçüsü.

Bir karanfil renkleşiyor saksıda.
Bulut, göz kırpıyor gizliden
İncitmek istemiyor maviyi.

Bir fare ipini kemiriyor karanlığın
Kediler mangal altlarında
Mangallar külsüz saç..

Gündüz bekçi düdükleri
Gözleri geceye uykulu düşünceler
Bir otobüs ağzına dek dolu
Ters yüz olmuş mideler..

Dünya alabildiğine kaygılı
Gün, arsız aydınlık
Yaşamak, niyetin hazırında..

Bir horoz öter,
Canı sıkılır güneşin;
Boy gösterir er saat..

NOKTALAR

İPOTEK
İnsanlarla bir işin varsa önce akılın emanetine sağın.

YOLSUZ
İnsanın kendinden başka hiçbir yere yolu çıkmaz.

Yozgat'ta tek kalan ev hamamı

Tarihi 'Paşalar hamamı'nın korunmaya alınması istendi

Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesindeki Çapanoğulları döneminde inşa edilen konak tescili yapılmaması nedeniyle yıktırılırken, içerisinde bulunan Paşalar hamamının yıkımına Müze Müdürlüğü izin vermedi. Binanın tescilinin yapılması için Bakanlığa başvuruldu...

Yozgat'ın kurucularından Çapanoğulları döneminde İstanbulluoğlu mahallesinde inşa edilen konağın, korunma için tescilinin yapılmaması nedeniyle yıktırılıp, yerine beton bina inşa edilmeye başlanırken, içerisinde bulunan Yozgat'ın tek ev hamamının yıkımını Müze Müdürlüğü engelledi.

Gazi Üniversitesinden araştırmacı Prof. Dr. Hakkı Acun, Çapanoğulları döneminde yapılan konaklardan bazılarının içerisinde sadece konak sahiplerinin kullandığı büyük hamamların yeraldığını belirterek, "Bu hamamda Yozgat'taki tek örnek. O dönemde birden fazla eşi olan konak sahipleri bu tip ev hamamlarını kullanırlardı" dedi ve yıkılan konaktan kalan hamamın koruma altına alınması gerektiğini söyledi. Yozgat İl Müze Müdürlüğü de konaktan geriye kalan ve "Paşalar Hamamı" adı verilen hamamın yıkımına izin vermedi. Yozgat Valiliği Bakanlığa resmi yazı göndererek, hamamın korunmaya alınması talebinde bulundu.

TÜRK TELEKOM
TELSİM
0 5 4 2
Teknolojinin son numarası
Sizde Cepten Arayın
YAZ ŞENLİĞİ DEVAM EDİYOR
Nokia 8110
Panasonic G. 500 Alın
Kart'da-Hat'da Bedava...
26.000.000 Tl. avantajlısınız.
Sadece cep telefonu makinasına ücret ödeyin
GELİN GÖRÜŞELİM SİZE UYGUN TAKSİT YAPALIM
YOZGAT'TA CEP TELEFONUNUN ADRESİ İHLAS ORGANİZASYON YOZGAT BAYİİ
İHLAS ORGANİZASYON A.Ş.
ÇINAR MOTORLU ARAÇLAR VE PAZ. A.Ş.
Sivas Cad. Birlik Apt. Altı No: 6/29 YOZGAT
TEL: (0354) 212 06 56 - 212 24 18 FAX : (0354) 212 47 88

İleri gazetesinin ikinci sayfasında Abbas Sayar'ın yazdığı "Ayvalık Mektubu" adlı adlı sütunun bir örneği.

Ek 9:

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
N. ABBAS SAYAR
ADRES
Sıra Mağazalar No: 10
— YOZGAT —

BOZOK

Günlük Siyasi Gazete

Dizgi ve Baskı
A. SAYAR MATBAASI
Yıllık Abone 15 Liradır
Fiyatı (5) Kuruş
Telefon: 151

Yıl: 10 Sayı 1196

23 Eylül 1957

Abbas Sayar Adaylığını koydu

Gazetemiz Sahip ve Başmuharriri Abbas Sayar mensubu bulunduğu Demokrat partiden seçimler için adaylığını koymuştur.

Allahın inayeti ve hemşehrilerinin sevgi ve tevecciihünden cesaret alarak adaylığını vazeden Abbas Sayar 1339 yılında Yozgatta doğdu babası Lâtif hocadır.

İlk, Orta ve Lise tahsillerini Yozgatta tamamlamış, bilâhare Yedek Subay olarak Orduda vazife görmüş ve 1945 yılında Gümüşhacıköy Askerlik Şube başkan vekili iken terhis edilmiştir.

Yüksek tahsil için İstanbula gitmiş ve Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünde dört sömestre okuyarak Farsçadan Sertifika almıştır.

1948 senesinde Yozgata dönmüş tahsilde iken neşrine başladığı Bozlak gazetesini çıkarmaya devam etmiş ve ayrıca dükkân açarak Ticaretle meşgul olmuştur.

Ziraatlada yakından ilgisi olan Abbas Sayar 1950 yılında Sekilide bilfiil Ziraat yapmış, Allahın iyi bir hasat lütfetmesi neticesi edindiği para ile İstanbulda Abbas Sayar Matbaası ve müessesesini kurmuştur.

Yozgatın günlük bir gazeteye olan ihtiyacını daima içinde duymuş ve kendisi için ideal meslek kabul ettiği gazeteciliğin Yozgatta matbaa şubesini açmış ve 1953 yılında şehrin ilk günlük gazetesini çıkarmağa muvaffak olmuştur.

Halen bu mesleğine devam etmekte her gün elinize sunmak saadetini duyduğumuz bu gazeteyi çıkarmakta, İstanbul ve Yozgattaki matbaalarını idare etmektedir.

Politika hayatına talebe iken karışan mumaleyh hürriyet mücadelesinde kendine düşen naciz hizmetlerde bulunmuştur.

1954 yılından beri D·P İl idare Kurula üyeliğinde bulunmaktadır.

Basılmış iki şiir kitabı vardır. Ayrıca 20 kadar neşredilmiş hikayesi mevcuttur.

Evlidir. İlk okul son sınıfına devam eden bir oğlu vardır.

Adaylığı ve neticesi hususunda Allahtan hayırlısını temenni etmekte, Hemşerilerinin gösterdiği tevecciihe minnet ve şükran hissi duymaktadır.

BOZOK

HABER ÖZETLERİ

D.P. Seçim kampanyasını dünden itibaren hızlandırmağa başladı.

***

İstanbul D.P. merkezinde Mebuslar yeni kurulan komitelerin azaları ile iki toplantı yapıldı.

***

B.M. de Kıbrıs'a dair Yunan müracaatını gündeme alındı.

***

Tunus, Fransızlardan korunmak için Amerikadan acela silâh istedi.

***

C.H.P· Son anda işbirliğine iştirakı reddetti. Dün saat 3 de C.H.P. seçime yalnız başına girecekini açıkladı.

***

Seçimlerin kati tarihi ilân edildi. Baş vekâletin dün gece yayınladığı tebliğde seçimin 27 ekim pazar günü yapılacağı resmen açıklandı.

Abbas Sayar'ın 1957'de milletvekili aday adayı olduğunu duyuran Bozok gazetesinin ilgili sayısının birinci sayfası.

Ek 10:

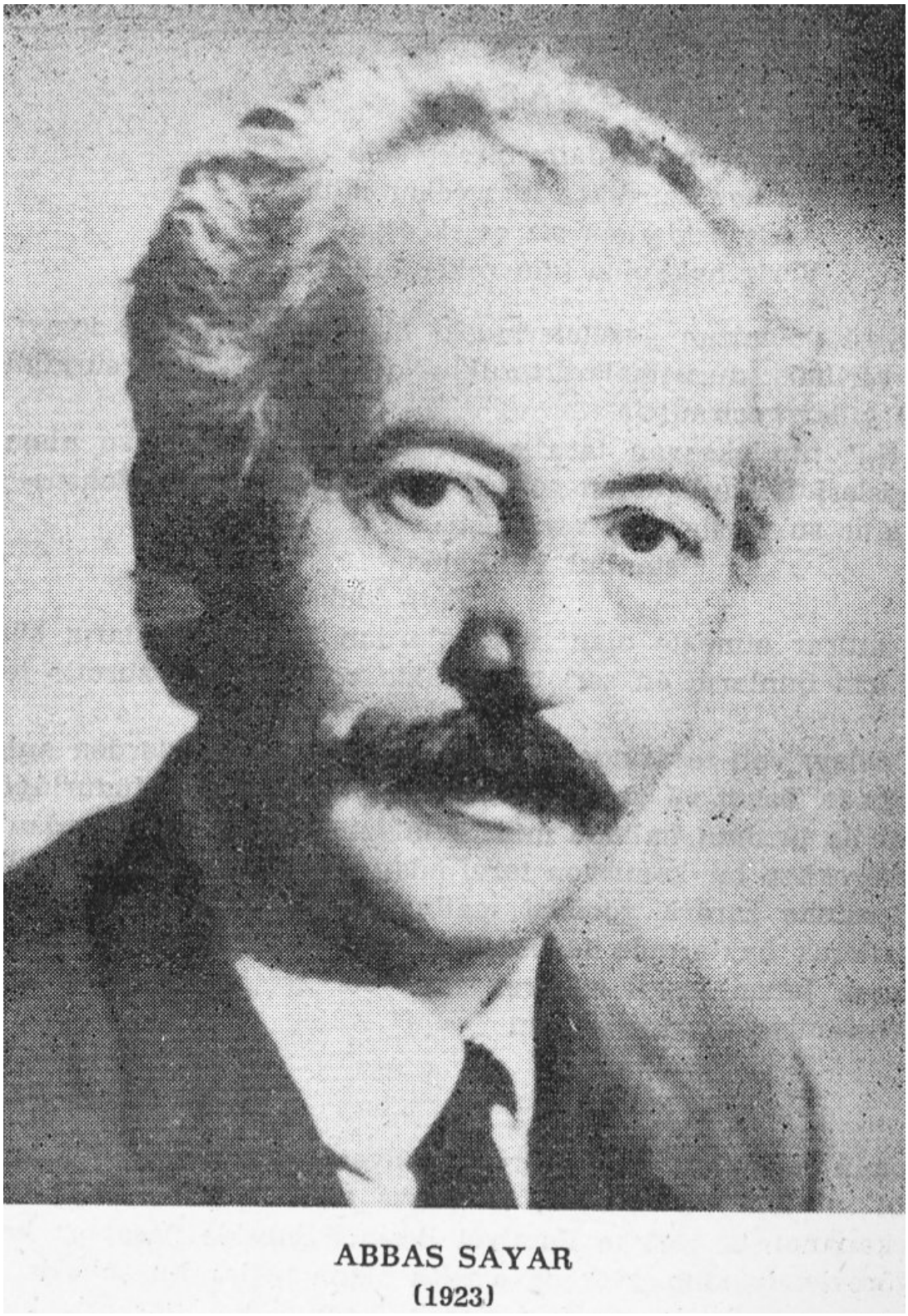

Abbas Sayar'ın 1985 yılı "Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı"nda yer alan fotoğrafı.

Ek 11:

Yozgatlı ile beraber daima

İLERİ

SAHİBİ : MÜKREMİN KAYHAN

13 AĞUSTOS 1999 CUMA

YIL : 33
SAYI : 7700

FİYATI 50.000 TL

Doktor
AHMET TOPBAŞ
Kalp Hastalıkları ve
Hipertansiyon Uzmanı
HASTA KABULÜNE
BAŞLAMIŞTIR.
Hastane Cad. Erbazlar Apt. B Blok No: 1
(ERBAZLAR MOBİLYA ÜZERİ) YOZGAT

ABBAS SAYAR'I KAYBETTİK

Yaklaşık 15 yıl önce göç ettiği Ayvalık'ta yaşamını sürdürürken, geçirdiği beyin kanaması sonucunda kaldırıldığı İzmmir 9 Eylül Üniversitesinde hayata veda eden, Yozgat'ın yetiştirdiği ünlü gazeteci, yazar, şair ve ressam Abbas Sayar'ın cenazesi vasiyeti üzerine Yozgat'ta bulunan Milli Park Çamlık tepesine defnedilecek. Abbas Sayar'ın cenazesi bugün Yozgat'a getirilip, öğle namazını müteakip, Büyük Camiide kılınacak cenaze namazı sonrasında defnedilecek.

Yılkı Atı, Yorgunum Sıkı Sar, Çelo, Can Şenliği, Tarlabaşı Salkım Sacak isimli ödüllü romanları ile Boğluğa Tutulan Ses isimli şiir kitabı ve çok sayıda kurukalem resim çalışmaları bulunan ve Yozgat'ın ilk gazetelerinden Abbas Sayar, vasiyeti üzerine 1600 rakımlı Çamlık tepesine defnedilmesi için Bakanlar kurulundan izin talep edildi. Abbas Sayar'ın vefatı üzerine, Devlet Bakanı Yozgat MHP Milletvekili Şuayip Üşenmez, MHP Yozgat Milletvekilleri Ahmet Erol Ersoy ve Mesut Türker, ANAP Yozgat Milletvekili Lütfullah Kayalar Orman Bakanıyla görüşerek, gerekli izin talebinde bulundukları bildirildi. Ancak, Yozgat Çamlığının Milli parklar statüsünde olması sebebiyle Çamlığa mezar yapılabilmesi için Bakanlar kurulunun kararına ihtiyaç duyulduğu, bakanlar kurulundan onay almak üzere ise resmi başvurunun yapıldığı belirtildi. Bakanlar kurulu talebi onaylaması halinde Abbas Sayar, Çamlık'ta defnedilecek.

Bugün Büyük Camiide öğle namazını müteakip kılınacak cenaze namazı sonrasında defnedilecek olan Abbas Sayar'ın yeğeni Baki Sayar, Milli Park Çamlık için gerekli olan izinin çıkmaması halinde, sorun yaşanmaması için Aile Mezarlığında da gerekli defin ve mezar hazırlığını yaptırdı. Abbas Sayar'ın bugünkü cenaze namazına ve törenine çok sayıda il dışından dostları da katılacak...

Yozgat'ta çıkan *İleri* gazetesindeki Abbas Sayar'ın ölüm haberi (nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 1).

Ek 12:

1999 **İLERİ** SAYFA : 3

ÜSTAD ABBAS SAYAR'I KAYBETTİK, BAŞIMIZ SAĞOLSUN

Abbas Sayar'ın Kendi kaleminden otobiyografisi

Serencam

Anam ilaç yapmış düşürmek için
Düşmemişim.
Bakın ki işte dostlar,
O bile çok görmüş bana yaşamı
Bu insan sinirlenir, kızabikızabilir,
Ama alın yazısını kim bozabilir?
Yirmi bir Mart dokuz yüz yirmi üç
Günlerden Nevruz
Açmışım dünyüyü gözlerimi
Rivayete göre çok ağlamışım
Ondan mı neden bilmam ama,
Tükenmez dertlerle ağır başım
***
Rivayete göre de susar gidermişim.
Bakarmışım tavan boşluğuna kahverengi, alaca.
Her ne ise; Toprağı elemişler,
Kardeşim Mustafa'nın
Kurtulduğu kundağa beni belemişler.

Böylece geçmiş üç yıl

Ansız ve hayalsiz
Ölsem bile haberim olmazdı
Ölmemişim.
Sanarım mevsim yazdı
Ufak tefek de olsa
Ağladım bir yerlerde olduğumu...

Köpek kovalardı, ağlardım
Kedi tırmalardı yüzümü
Bir "anne" sözcüğü vardı dilimde

O, köpeği değnekle azarlar,
Kediyi aklınca dışarı ederdi kapıdan.

Eveledik geveledik
Yaşam avucumuzda cedeneli hedik..
Cennet, cehennem bilmezdi o günlerde,
Kendini de hiç mi hiç..

Bir bahçemiz vardı
Ağaçlarından Cennet ırmağı akardı.

Dinleyen kim, inen kim?
-Hadi, derdi yeniden anam, şu dutu da ye!
Sanini çalardım anama,
Tırtıl gibi doldan bedenini göstermiş,
Yeşil acısı dut tanelerine...

Yıl 928
Elimden tuttu anam
Dumlupınar İlkokulu'nda
Teslim etti Mustafa'yı ve beni Mustafa Öğretmen'e
Okul evimize
Üç adımlık bir yol...
Gittik, geldik
Yılları yudum yudum
Tatlı şerbet ettik içimize.

Bir Şubat sabahı Tanrı'm
Gözyaşlarımı sel yaptı
Benle ben olan anamı
Kara topraklara eş.
Bana da el yaptı
O zaman on dörttü yaşım
Hâlâ o acıyla
Titrer içim, ağrır başım...

Bir süre ağrılar içinde yüreğimi yudum
Acılarımı yüreğime gömerek uyudum.
Sonra yaşamın gerçeği tuttu elimi:
"Anan öldü, Sen yaşayacaksın!"
Bir kaş göz kırptım yaşama,
Rahmetler dileyerek
Dokuzuncu çocuğunu düşürürken,
Otuz dört yaşında toprağa düşmüş anama.
Yaşam içimizden sel gibi akıp gidiyordu.
Ve beynimize şamar şamar vurarak
Hedef; Yaşamak, diyordu.

Gün o gün, saat o saat imiş meğer...
Şimdi aklımızın kapısını gelen döğer, giden döğer.
Bugün değil bu tekmeleme
On otuz, kırk yıl öncesi
"Sorma gir hanı" olmuştu yüreğimiz.
İşimiz gücümüz insana dair,
İnsanlar içimizde bir kuş sesi...

Abbas Sayar'ın dostlarına 76. doğum günü armağanıdır
21 Mart 1999-Saat 20.30

Otuz dört yaşında ilaç yapıp dokuzuncu çocuğunu düşüren ve ardından zamanın sonsuzluğuna bir mezarın toprağı içine eriyerek öyküsünü noktalayan anamın bana aklımın erdiği günlerde söylediklerine göre tam yeşmiş beş yıl önce -beş dakika önce, beş dakika sonra- belittiğim saatte yeryüzüne "merhaba" demişim. Şimdi bir saattir yetmiş altı yılımdan gün harcamaya başladım.

Doğrusunu sorarsanız bir otuz kırk yaşlarında yetmiş beş yıllık bir ömrü tahaylül bile edemezdim. "İşte geldik gidiyoruz" der yaş konusunu noktalardım. Yetmiş beş yılımı noktaladığımı şu saatte: "yetmiş altı, yetmiş yedi, seksen" diye içimde mırıltular başladı. Ben de yaşamı yeniden ciddiye almaya başladım.

Genel sağlığımı tehdit eden bir arızam yok. Orta derece romatizma, orta derece mide gazı ve kış aylarında rutubetin verdiği ağırlık... Rahat ev köşemizde bunları da Bektaşi tevekkülümüz içinde hallediyoruz gibiyiz. On yıldır Ayvalık'tayım ve bu on yılımı mutlu bir evliliğin huzuru ve rahatıyla sürdürdüm. Daha önce geçmiş altmış beş yılımda böyle bir dünyaya ulaşacağımı hayal bile etmezdim. Bana bu güzel, olumlu, verimli günleri yaşatan eşim Ender'e yaşam tarihimin huzurunda teşekkürlerimi sunuyor, ismini saygıyla anıyorum.

Genel deyimiyle dört başı mamur geçiyor günlerim. Ayvalık doğası harika! Elli metre önümde deniz, adalar, koylar, koylar... Her bir yönde doğanın büyük cezbesi... Balkonumda büyük bir bakış açısı. Batı'da, Midilli dağlarında Güneşin kızıllıklar içinde kendini alıp gitmesi... Özet her şey güzel her şey...

Eşim bilgisayarda anılarımı, şiirlerimi derliyor. Ben kalem yerine fırçayı yeğleyip şekillerle, renklerle bir cümbüş tutturuyorum. Bir zevk ki, bir huzur ki, bir güzel oluş ki deme gitsin...

Bu aralık geçmişin muhasebesini yapıyorum sık sık. Geçmişteki bütün yanılgılarıma rağmen iyilik terazisi ağır basıyor. Ve kendi kendime: "Abbas Ağa hesabın temiz çıkıyor, alacağın borcundan fazla" diye bir ses geliyor içimden. Bugüne kadar altısı şiir, dokuzu roman olmak üzere beş kitabım yayınlandı. İlk romanım Yılkı Atı olmak üzere üst üste üç roman ödül aldı: Yılkı Atı-TRT Roman Ödülü, Çelo-TDK Roman Ödülü, Can Şenliği-Madaralı roman Ödülü.

Başta Kültür Bakanlığı'nın ve Türkiye Yazarlar Sendikasının plaketi olmak üzere çeşitli kuruluşlardan ona yakın plaket aldım. Ayrıca Türkiye Edebiyatçılar derneği tarafından verilen Altın Madalya ve Onur ödülü sahibiyim.

İşin tadı sona kaldı. 70-80 yılları arası gösterdiğim sanatsal başarı ansiklopedilerin de gözünden kaçmamış; aşağı yukarı bütün ansiklopediler Abbas Sayar adına sütunlarında yer vermişlerdir: "Abbas Sayar 1923'te Yozgat'ta doğdu..." Benim için şehrimi ansiklopedilere geçirmek tarif edemeyeceğim bir mutluluk... En son "Ana Biritanica" ansiklopedisinin on dokozuncu cildinde, bize ayrılan geniş bölüm de yine yukardaki aynı tümceyle başlar.

Sevgili okuyucu, Yozgatlı yetiştirdiği evladının değer ve pahasını bilmez. Şairmiş, romancıymış, ressammış, müzisyenmiş... hiç umuruna takmaz... Benimki gibi onlarca ve onlarca Yozgat'ın yetiştirdiği değerler başka insan pazarlarında rağbet gördüler. Bu durumu Yozgat'ın geçmiş tarihi sebep oluyor. Her yeni kuşak da eski kuşağın uyak izinde gitmekten rahatsızlık duymuyor. Altmış-yetmiş bin nüfuslu bir il merkezinde bir piyanonun olmayışı, bir kemanın olmaması hiç kimseyi rahatsız etmiyor. Üniversite görmüşlerin, Yozgat'a dönenlerin hiçbirinin de bu konuda bir rahatsızlık duyduklarını sanmıyorum. Otuz-kırk yıl çıkarttığım Bozok Gazetesi'nde sık sık bu konuya değindim. Bir Valinin dikkatini çekmiş yazılarım. Vali Muhuttin Keskin Bey piyano aldıracağını vadetti. Onun da Valiliği piyano alma gününü beklemedi.

Şimdilik hoşçakalın!..

ABBAS SAYAR KİM'DİR?

Hayata 1923 yılında Yozgat'ta başlayan ilk ve orta öğrenimini Yozgat'ta tamamladıktan sonra bir süre İstanbul edebiyat fakültesine devam eden Abbas Sayar yüksek öğrenimini tamamlayamadan Yozgat'a döndü. Bir süre tarımla uğraştıktan sonra İstanbul'da Matbaa açan Ulu Çınar Yozgat'a gelerek 1953 yılında "Bozok" isimli gazeteyi çıkardı. Yozgat'ın ilk gazetecilerinden biri olan Abbas Sayar uzun süre hayatını Yozgat'ta sürdürdü. Sayar, 1970 yılında yazdığı "Yılkı Atı" isimli romanı ile okurlarla tanıştı. Bu romanı ile TRT roman ödülü kazanan yazar, 1973 yılında "Çelo" isimli romanı ile Türk Dil Kurum ödülünü alırken, 1976 yılında kaleme aldığı "Can Şenliği" isimli romanı ile Madaralı roman ödülünü aldı. Ödüle doymayan Abbas Sayar, daha sonra ise "Yorganını Sıkı Sar", "Dik Bayır" ve "Tarla Başı Salkım Saçak" isimli eserlerini okurlara sundu. Sadece roman alanında değil şiir alanında da büyük başarı kazanan, hatta edebiyat dünyasına şiir ile giren Abbas Sayar aynı zamanda iyi bir ressam. Abbas Sayar, İLERİ Gazetesinde de haftalık yazılar yazıyordu.

BİR SORUN BİR YORUM
AYHAN KÖYLÜOĞLU

Ulu çınar devrildi

Abbas Sayar tamı tamına 76 yıl 4 ay 21 günlük yaşamını dün İzmir 9 Eylül Üniversitesi Hastanesi yoğun bakım servisinde noktaladı. 76 yılın her saniyesini şerefiyle yaşayan üstad uzunca bir aradan sonra memleketine, Yozgat'a geliyor. Bu geliş onun son gelişi ve Abbas Sayar bir daha hiç bir yerlere gitmemek üzere memleketinde kalacak.

Sen de olmasan sevgili hayal
Sen de olmasan doğacak ışık
Ya sen olmasan tükenmez umut
Beklermiydim geceleri tek başıma
Toprak ne güne duruyor
*****

Diye yazmıştı " Boşluğa Takılan Ses" isimli kitabında ki "Ayakbağı" başlıklı şiirini. "toprak ne güne duruyor" diyordu. Kısmet bu güneymiş Abbas abi. Şimdi memleketinin toprağı ve bizler seni bekliyoruz.

23 Mart 1923 Günü Yozgat'ta Dünya'ya gelmişti Abbas Sayar yani Cumhuriyet'ten 7 Ay 6 gün daha büyüktü. Son mektuplarından birinde " Genel sağlığımı tehdit eden bir arızam yok. Orta derecede romatizma, orta derecede mide gazı. ve kış aylarında rutubetin verdiği ağırlık" diyordu. 76 yaşını geride bıraktığı gün aynen şöyle söylüyordu: " Doğrusunu sorarsanız bir otuz kırk yaşlarında yetmiş beş yıllık bir ömrü tahayyül bile edemezdim."

"Yılkı Atı" TRT Roman ödülü, "Can Şenliği" Madaralı Roman ödülü, "Çelo" Türk Dil Kurumu Roman ödülü, ile taltif edilen, Kültür Bakanlığı Türkiye Yazarlar Sendikası Edebiyatçılar Derneği tarafından çeşitli ödül ve madalyalar alan Abbas Sayar'a Yozgat gereken ilgiyi hep esirgedi. Bu konuda üstad bazen sitem ederdi ve yine bir mektubunda şunları yazıyordu:" Sevgili okuyucu Yozgatlı yetiştirdiği evladının değer ve pahasını bilmez. Şairmiş, romancıymış, ressammış. müzisyenmiş... hiç umuruna takmaz... Benimki gibi onlarca ve onlarca Yozgat'ın yetiştirdiği değerler başka insan pazarlarında rağbet gördüler."

Gerçekten doğru bir teşhisti bu. Niye Yozgatlı böyle insanlara sahip çıkmaz bu insanlar niye başka insan pazarlarında rağbet görürler?

Çamlık'ın Abbas abinin dünyasında çok ayrı bir yeri vardı. 11.12.1990 günü yazdığı bir yazının bir paragrafında çok ciddi uyarılar yapıyor ve şunları söylüyordu: "Yüzlerce, yüzyerce yıldır otuyla çiçeğiyle, kuşuyla kurduylaYozgat'ın gururu, tesellisi olan çamlık Lisan-ı hal ile sesleniyor Yozgatlıya:' Aman,' diyor 'dikkat edin benim bir ayağım çukurda. Böyle çiğner, tepeler hor kullanırsanız, bir iki kuşak sonra benden dama. Gölgem gökyüzüne çekili. O zaman siz sağ ben selamet."

9 Yıl önce söylemiş bunu Abbas Sayar. Dinleyen varmı?

Bir ulu çınar, bir büyük yazım ve sanat adamı, bir Yozgat sevdalısı, ince ruhlu bir ozan, ünü sınır dışına taşmış bir romancı ve her yönüyle adam gibi bir adam'dı Abbas Sayar.

Yaşarken kadrini kıymetini pek azımız bildi. Öldükten sonra bilecekmiyiz?

O kimseler için yazmadı, kimseye hoşgörünme gibi bir tavrı hiç olmadı. İçinden geldiği gibi yaşadı, içinden geldiği gibi yazdı. Şerefle bitirilmesi gereken bir hayatı şerefle tamamladı. Arkasında bir yığın ödüllü Roman, kitaplar dolusu şiir ve resimlerini bırakarak, Dünya'da en kalıcı hiç değeri eksilmeyecek aksine yıllar sonra dahada artacak eserler bırakarak gidiyor.

Koca yazarın aziz hatırası önüde saygıyla eğiliyorum.

Memleketine hoş geldin Abbas abi..

•Tel/fax: (0354) 217 07 77•

İleri gazetesinin ölümü üzerine Abbas Sayar'a ayırdığı üçüncü sayfası (nr. 7700, 13 Ağustos 1999, s. 3).

ÖZGEÇMİŞ

1965 yılında Sivas / Şarkışla'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şarkışla'da (1971-1983), yüksek öğrenimini Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nde yaptı (1983-1987).

1987-2002 yılları arasında çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği ve idarecilik yaptı. Bu sırada 1996-1999 yılları arasında Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda *"Orhan Seyfi Orhon'un Mecmuacılığı ve Güneş Mecmuası"* adlı teziyle yüksek lisans derecesi aldı.

2002 yılından beri Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak "Yenileşme Devri Türk Edebiyatı" ve "Batı Edebiyatı" adlı dersleri okutmaktadır.

Ayrıca Niğde'de çıkmakta olan *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)* adlı uluslararası bilimsel derginin yazı işleri müdürlüğü görevini yürütmektedir.

Çeşitli dergilerde yayımlanmış yazıları ve şiirleri bulunmaktadır.

(Elmek adresi: rkarabulut611@hotmail.com)